

Uchwała Nr VII/164/15
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 27 maja 2015 r.

w sprawie uchwalenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.

Na podstawie art. 18 pkt 3 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 596 z późn. zm.) oraz art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 199), uchwała się, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego, w brzmieniu określonym w załączniku do uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

§ 3

Traci moc uchwała Nr XXXIII/505/02 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Przewodniczący Sejmiku Województwa
Warmińsko-Mazurskiego

Piotr Żuchowski

Załącznik do Uchwały nr.....
Sejmiku Województwa Warmińsko – Mazurskiego
z dnia

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Olsztyn, 2015 rok

MARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
GUSTAW MAREK BRZEZIN

**Opracowanie wykonano w Warmińsko-Mazurskim Biurze Planowania Przestrzennego
w Olsztynie**

Generalny Projektant Planu

Anna Łukaszewicz-Paczkowska (upr. urb. nr 1554)

Zespół Generalnego Projektanta

Mariola Dekańska

Katarzyna Krzymowska

Agnieszka Mrozek

Stanisław Olech

Katarzyna Rawa-Gładych

Andrzej Żywicki

Koordynator prac

Agnieszka Mrozek

Konsultant

Jakub Pietruszewski

Projektanci

Bożena Antonowicz, Jolanta Celej, Mariola Dekańska, Barbara Grządka, Kazimierz Grządka, Hanna Jędrasik, Bożena Kowalczyk, Katarzyna Krzymowska, Hanna Kurowska, Anna Łukaszewicz-Paczkowska, Dorota Maciejkowicz, Agnieszka Mrozek, Stanisław Olech, Szymon Puławski, Katarzyna Rawa-Gładych, Agnieszka Smoleńska, Aleksandra Sudoł, Teresa Träger, Andrzej Wojtyński, Monika Wróblewska, Katarzyna Wyrzykowska, Andrzej Żywicki

Współpraca

Mirosław Grzybowski, Teresa Niedźwiedzka

Asystenci

Urszula Juchnowska, Bożena Małysko, Maciej Muszak, Małgorzata Spiek, Beata Stolarek

Graficy komputerowi

Leszek Buszyło, Małgorzata Jeremicz, Urszula Juchnowska, Bożena Małysko, Czesława Pawlikowska, Szymon Puławski, Piotr Schilling, Małgorzata Spiek, Beata Stolarek

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	6
I. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	10
1. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO	10
2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	12
<u>2.1. Polityka przestrzenna w wybranych dokumentach</u>	<u>12</u>
2.1.1. Dokumenty europejskie	12
2.1.2. Dokumenty krajowe	13
2.1.3. Dokumenty regionalne.....	15
<u>2.2. Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju przestrzennego województwa</u>	<u>16</u>
2.2.1. Powiązania przyrodnicze	16
2.2.2. Powiązania województwa z systemami transportowymi Europy i kraju	21
2.2.3. Powiązania województwa z systemami infrastruktury technicznej.....	24
2.2.4. Powiązania, obszary i problemy wspólne z województwami sąsiednimi	26
2.2.5. Przygraniczne położenie województwa	29
3. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE	32
<u>3.1. Główne elementy struktury przestrzennej województwa.....</u>	<u>32</u>
<u>3.2. Sieć osadnicza</u>	<u>33</u>
<u>3.3. Środowisko przyrodnicze i kulturowe</u>	<u>35</u>
3.3.1. Wiodące cechy i zasoby środowiska przyrodniczego	36
3.3.2. Zasoby środowiska (dziedzictwa) kulturowego	45
3.3.3. Walory krajobrazowe	46
3.3.4. Zagrożenia środowiska.....	47
<u>3.4. Sfera społeczna (stan i dynamika w latach 1999-2010).....</u>	<u>52</u>
3.4.1. Ludność	52
3.4.2. Rynek pracy.....	58
3.4.3. Mieszkalnictwo	62
<u>3.5. Infrastruktura społeczna</u>	<u>63</u>
3.5.1. Edukacja i szkolnictwo wyższe.....	63
3.5.2. Kultura	66
3.5.3. Ochrona zdrowia	66
3.5.4. Pomoc społeczna	68
3.5.5. Infrastruktura sportowa.....	70
3.5.6. Administracja	70
<u>3.6. Sfera gospodarcza</u>	<u>70</u>
3.6.1. Potencjał gospodarczy regionu	70
3.6.2. Przemysł.....	74
3.6.3. Turystyka	77
3.6.4. Rolnictwo	82
3.6.5. Rybactwo i rybołówstwo	86
3.6.6. Leśnictwo.....	88
<u>3.7. Systemy transportowe</u>	<u>90</u>
3.7.1. Komunikacja drogowa	90
3.7.2. Komunikacja kolejowa	94
3.7.3. Drogi wodne	96
3.7.4. Komunikacja lotnicza	98
3.7.5. Przejścia graniczne	99
3.7.6. Trasy rowerowe	101
3.7.7. Dostępność komunikacyjna.....	102
<u>3.8. Infrastruktura techniczna</u>	<u>103</u>
3.8.1. Zaopatrzenie w wodę	103
3.8.2. Gospodarka ściekowa	104
3.8.3. Gospodarka gazowa.....	106
3.8.4. Elektroenergetyka.....	108
3.8.5. Odnawialne źródła energii	110
3.8.6. Systemy teleinformatyczne	114
3.8.7. Gospodarka odpadami	115
<u>3.9. Obronność i bezpieczeństwo państwa</u>	<u>119</u>
4. OBSZARY PROBLEMOWE	123
5. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA	126

II. POLITYKA PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA	131
1. CELE I NADRZĘDNE ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA	131
2. KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ	132
<u>2.1. Ład przestrzenny</u>	<u>132</u>
<u>2.2. Sieć osadnicza</u>	<u>134</u>
2.2.1. Hierarchia i struktura sieci osadniczej w województwie	134
2.2.2. Olsztyn – wojewódzki ośrodek osadniczy	136
2.2.3. Elbląg – regionalny ośrodek osadniczy	136
2.2.4. Ełk – subregionalny ośrodek osadniczy	137
2.2.5. Lokalne ośrodki osadnicze	138
<u>2.3. Środowisko przyrodnicze i kulturowe</u>	<u>138</u>
<u>2.4. Infrastruktura społeczna</u>	<u>148</u>
<u>2.5. Sfera gospodarcza</u>	<u>150</u>
2.5.1. Przemysł	152
2.5.2. Gospodarka morska	152
2.5.3. Turystyka	153
2.5.4. Rolnictwo	155
2.5.5. Leśnictwo	157
2.5.6. Rybactwo i rybołówstwo	159
<u>2.6. Infrastruktura komunikacyjna</u>	<u>161</u>
2.6.1. Systemy komunikacyjne i dostępność transportowa	161
2.6.2. Infrastruktura drogowa	163
2.6.3. Infrastruktura kolejowa	168
2.6.4. Transport wodny	169
2.6.5. Komunikacja lotnicza	170
2.6.6. Trasy rowerowe	171
2.6.7. Przejścia graniczne	172
<u>2.7. Infrastruktura techniczna</u>	<u>172</u>
2.7.1. Zaopatrzenie w wodę	172
2.7.2. Gospodarka ściekowa	173
2.7.3. Gospodarka gazowa	173
2.7.4. Elektroenergetyka	174
2.7.5. Odnawialne źródła energii	175
2.7.6. Systemy teleinformatyczne	177
2.7.7. Gospodarka odpadami	177
2.7.8. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi	178
<u>2.8. Obronność i bezpieczeństwo państwa</u>	<u>180</u>
III. KONCEPCJA WSTĘPNEJ DELIMITACJI OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH	182
IV. REALIZACJA PLANU	190
1. ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM	190
2. NARZĘDZIA REALIZACJI PLANU	200
3. MONITORING REALIZACJI PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA	200
V. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	202
VI. MAPY DO PLANU WOJEWÓDZTWA	207

WPROWADZENIE

Podstawa sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa

Podstawą sporządzenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego (zwanego dalej Planem województwa) jest Uchwała Nr XXV/482/08 z dnia 30 grudnia 2008 r. w sprawie przystąpienia do opracowania planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.

Podstawę prawną sporządzenia Planu województwa stanowią:

- ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa,
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Ponadto Plan województwa uwzględnia przepisy prawa powszechnie obowiązującego w zakresie, w jakim odnoszą się one do regionalnych i ponadregionalnych struktur przestrzennych województwa.

Plan województwa podlega okresowej ocenie, co najmniej raz w czasie kadencji sejmiku. W jej skład wchodzi raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa, przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa i ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Wykazanie istotnych zmian w powyższej ocenie stanowi podstawę do podjęcia prac nad planem zagospodarowania przestrzennego województwa. Wykonana w 2005 r. okresowa ocena dokumentu była podstawą do wszczęcia prac nad projektem Planu województwa w 2009 roku, a ocena Planu wykonana w 2010 roku potwierdziła potrzebę aktualizacji dokumentu.

W przedstawianym do uzgodnienia projekcie Planu województwa, uwzględniono wymogi wynikające z „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” oraz zmiany legislacyjne odnoszące się do planowania regionalnego w zakresie wymaganym na dzień zakończenia prac nad projektem Planu województwa .

Zasięg terytorialny i horyzont czasowy planu zagospodarowania przestrzennego województwa

Ustalenia Planu województwa obejmują obszar w granicach administracyjnych województwa warmińsko-mazurskiego z wyłączeniem morskich wód wewnętrznych. Morskie wody wewnętrzne znajdujące obowiązuje odrębna procedura planistyczna. W uwarunkowaniach zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględniono również oddziaływanie obszarów sąsiednich, położonych poza granicami województwa.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest dokumentem długookresowym, ściśle powiązany ze strategią rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, której horyzont czasowy sięga roku 2025. Ujęcie długookresowe ma zastosowanie w przypadku formułowania polityk przestrzennych i wynika ze specyfiki planowania strategicznego. W przypadku określania poszczególnych zadań i działań mamy do czynienia głównie z perspektywą średniookresową.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nie określa perspektywy czasowej planu województwa. Możliwość aktualizacji tego planu zakłada się w przypadku wystąpienia istotnych zmian uwarunkowań zewnętrznych, zmian w funkcjonowaniu regionalnych struktur przestrzennych oraz zmian w rozmieszczeniu inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Charakter planu zagospodarowania przestrzennego województwa, jego funkcje, cele i zadania

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest narzędziem do realizacji jednego z ważniejszych zadań samorządu województwa, jakim jest kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w województwie. W oparciu o ocenę przestrzennych uwarunkowań rozwoju formułuje on kierunki polityki przestrzennej oraz zasady organizacji przestrzennej na poziomie struktur regionalnych.

Plan województwa jest aktem kierownictwa wewnętrznego wiążącym organy i jednostki samorządu województwa.

W systemie sterowania rozwojem plan województwa pełni trzy funkcje:

- funkcję stanowiącą realizowaną poprzez ustalenia dotyczące najważniejszych elementów polityki przestrzennej województwa, wymagające zgodności z planem przy tworzeniu innych dokumentów odnoszących się do przestrzeni województwa,
- funkcję koordynacyjną realizowaną poprzez treści adresowane do rozmaitych podmiotów gospodarki przestrzennej, publicznych i komercyjnych, w celu uniknięcia ewentualnych zagrożeń i konfliktów w przestrzeni,
- funkcję informacyjną, poprzez interdyscyplinarną formułę planu obejmującą szeroki zakres wiedzy o regionie, szczególnie pod kątem wartości jego przestrzeni dla potrzeb rozwojowych.

Celem Planu województwa jest ochrona i kształtowanie ładu przestrzennego, który ma zasadnicze znaczenie dla prowadzenia rozwoju w sposób zrównoważony. W praktyce oznacza to:

- określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju (społecznych, gospodarczych i środowiskowych), w tym zróżnicowanych cech przestrzeni regionu, aby mogły one służyć realizacji programów i projektów rozwojowych na wszystkich poziomach planowania: krajowym, wojewódzkim i lokalnym,
- rozmieszczenie w przestrzeni celów i działań ustalonych w „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025”,
- wskazanie zasadniczych ram dla rozwoju przestrzennego gmin w kontekście krajowym, regionalnym oraz międzygminnym.

Zadania Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego:

- w systemie regionalnego planowania strategicznego realizuje przełożenie ustaleń „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025” na przestrzeń regionu,
- w programowaniu działań rozwojowych: wyznacza możliwości udostępnienia przestrzeni regionu do planowania rozwoju na poziomie operacyjnym,
- w systemie planowania przestrzennego, oprócz narzędzia prowadzenia polityki przestrzennej województwa, pełni rolę koordynacyjną pomiędzy planowaniem krajowym a planowaniem miejscowym,
- w planowaniu realizacji inwestycji stanowi narzędzie koordynacji rozwoju przestrzennego gmin w odniesieniu do nadrzędnego interesu publicznego, poprzez procedury opiniowania i uzgadniania studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin.

Plan województwa zawiera treści, stanowiące podstawę do formułowania wniosków do opracowań planistycznych, w tym do koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, do planów zagospodarowania obszarów morskich, do planów zagospodarowania przestrzennego województw sąsiednich oraz do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin.

Zakres planu zagospodarowania przestrzennego województwa

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa umieszcza się elementy wymagane na mocy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w tym:

- 1) uwzględnia się ustalenia strategii rozwoju województwa (art.39 ust.3);
- 2) określa się w szczególności (art.39 ust.3):
 - podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych,
 - system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
 - rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
 - obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi,
 - granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
 - obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin.
- 3) uwzględnia się ustalenia koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, o której mowa w art.47 ust.1 pkt1 oraz programy o których mowa w art.48, ust.1 (art.39 ust.4);
- 4) umieszcza się inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością (art.39 ust.5);
- 5) dla obszaru metropolitalnego uchwała się plan zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego jako część planu zagospodarowania przestrzennego województwa (art.39 ust.6).

Istotnym dokumentem bezpośrednio związanym z planem zagospodarowania przestrzennego województwa jest prognoza oddziaływania planu na środowisko. Podstawę prawną do sporządzania prognozy stanowi ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Plan województwa składa się z części tekstowej i graficznej. W części tekstowej uwzględniono:

- 1) uwarunkowania zewnętrzne zagospodarowania przestrzennego, w tym m. in. uwarunkowania europejskie i krajowe;
- 2) uwarunkowania wewnętrzne zagospodarowania przestrzennego: ważne znaczenie ma wskazanie głównych elementów struktury przestrzennej województwa;
- 3) polityka przestrzenna województwa, w tym m. in. cele i zasady polityki przestrzennej, kierunki polityki w odniesieniu do zagadnień branżowych, zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego;

- 4) sposób realizacji ustaleń planu województwa, w tym m. in. rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Część graficzna składa się z rysunków, map, tabel i wykresów. Mapy i rysunki zamieszczone w Planie województwa mają charakter poglądowy i nie mogą stanowić dokumentów w postępowaniach administracyjnych i urzędowych oraz nie mogą stanowić podstawy do wyznaczenia przeznaczeń terenów.

Nowe wyzwania determinujące prace nad Planem województwa

Zasadniczą determinantą zmian uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego województwa jest konieczność wdrażania unijnych standardów prawnych i strategiczno-programowych. Są to zmiany na niespotykaną wcześniej skalę, a proces ich wprowadzania jeszcze się nie zakończył. Nowa sytuacja w tym zakresie zasadniczo kształtuje uwarunkowania zewnętrzne zagospodarowania przestrzennego i polityki przestrzennej w województwie.

Najważniejsze dokumenty wprowadzające w życie unijne wymagania (nie licząc dokumentów sektorowych), które mają znaczenie dla wyznaczania kierunków rozwoju regionalnego, to:

- „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”,
- „Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce 2014-2020”,
- „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”,
- „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025”.

Nowe przepisy prawa oraz ww. dokumenty wskazują konkretne elementy zagospodarowania przestrzennego na poziomie regionalnym, które wymagają wprowadzenia do planu województwa. Odnoszą się one m.in. do korytarzy transportowych, systemów infrastruktury technicznej oraz odnawialnych źródeł energii, ochrony środowiska, dziedzictwa kulturowego, obszarów funkcjonalnych, zagrożenia powodziowego i terenów zamkniętych.

Podstawę do podjęcia prac nad Planem zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego stanowią zmiany uwarunkowań wewnętrznych oraz zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym regionu. Zakres aktualizacji obejmuje zmiany w strukturze przestrzennej województwa w odniesieniu do korytarzy transportowych, systemów infrastruktury technicznej oraz odnawialnych źródeł energii, ochrony środowiska, dziedzictwa kulturowego, obszarów problemowych (funkcjonalnych), zagrożenia powodziowego i terenów zamkniętych.

W Planie województwa uwzględnione są, cele określone w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”, głównie w zakresie przywrócenia ładu przestrzennego oraz terytorializacji procesów rozwojowych. Jest to pierwszy etap wdrażania KPZK 2030. Będzie to długotrwały proces wdrażania zmian systemowych, prawnych oraz programowych, powodujący konieczność podejmowania sukcesywnych aktualizacji Planu województwa, na podstawie spodziewanych regulacji prawnych.

Uwagi metodyczne

Zgodnie ze stosowanymi w praktyce planistycznej zasadami, proces sporządzania Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego przebiegał długofalowo i etapowo. Opracowania branżowe zostały sporządzone w 2010 roku, a ich syntezy podlegały aktualizacji w wybranym zakresie, w latach 2010-2013. Proces sporządzania dokumentu obejmował w ujęciu generalnym następujące fazy:

- 1) Prace analityczne, w tym szczegółowe analizy branżowe obejmujące kilkadziesiąt tematów ujętych w kilkanaście grup zagadnień; zebrano bardzo obszerny materiał, wykorzystany w dalszych etapach prac,
- 2) Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych: o znaczeniu wojewódzkim (Olsztyn), regionalnym (Elbląg) i subregionalnym (Ełk), zgodnie z wymogami KPZK 2030,
- 3) Opracowanie ekofizjograficzne, materiał wejściowy do Planu województwa zawierający m. in. opis i ocenę funkcjonowania przyrodniczych struktur regionalnych, ich zasobów i powiązań, w tym również szeroki zbiór informacji na temat środowiska przyrodniczego województwa,
- 4) Diagnoza, zawierająca syntezę uwarunkowań, z uwzględnieniem:
 - uwarunkowań zewnętrznych, w tym m. in. wymagań unijnych oraz uwarunkowań wynikających z dokumentów krajowych i regionalnych (szczególnie z KPZK 2030 oraz ze „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025”),
 - uwarunkowań wewnętrznych, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów społecznych, gospodarczych i środowiskowych (przyrodniczych i kulturowych), a także komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych,
- 5) Cele polityki przestrzennej i zasady rozwoju przestrzennego, kierunki polityki zagospodarowania przestrzennego, wraz z działaniami i zasadami, w odniesieniu do poszczególnych zagadnień,

- 6) Zasady i narzędzia realizacji Planu województwa; w tej części planu wskazano inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa.
- 7) W związku z art.39 ust.4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się programy, o których mowa w art.48 ust.1 ww. ustawy. Do dnia uchwalenia Planu województwa, Rada Ministrów nie ustanowiła ww. programów, wobec powyższego nie zostały one uwzględnione w dokumencie.

Przebieg prac nad planem

- 1) Uchwała Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr XXV/482/08 z dnia 30 grudnia 2008 r. w sprawie przystąpienia do opracowania Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego.
- 2) Obwieszczenie Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego o przystąpieniu do sporządzenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego wraz z określeniem miejsca i terminu składania wniosków do planu województwa:
 - w prasie ogólnopolskiej – „Gazeta Wyborcza” (31.03.2009 r.),
 - w wersji elektronicznej na stronie internetowej komunikaty.pl (31.03.2009 r.),
 - w wersji elektronicznej na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (<http://bip.warmia.mazury.pl/>) (01.04.2009 r.).
- 3) Zawiadomienie instytucji i organów właściwych do uzgadniania i opiniowania projektu Planu województwa o podjęciu uchwały o przystąpieniu do sporządzenia Planu województwa: kwiecień 2009 r.
- 4) Rozpatrzenie wniosków złożonych do projektu Planu województwa.
- 5) Sporządzenie opracowania ekofizjograficznego do projektu Planu województwa: czerwiec 2012 r.
- 6) Sporządzenie diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego województwa: czerwiec 2012 r.
- 7) Opracowanie projektu kierunków polityki przestrzennej województwa: grudzień 2013 r.
- 8) Prace nad skompletowaniem materiałów tekstowych i graficznych planu województwa: I kwartał 2014 r.
- 9) Opracowanie projektu Prognozy oddziaływania na środowisko do projektu Planu województwa: czerwiec 2014 r.
- 10) Opiniowanie projektu Planu województwa przez Warmińsko-Mazurską Komisję Urbanistyczno-Architektoniczną: lipiec – wrzesień 2014 r.
- 11) Akceptacja projektu Planu województwa wraz z projektem Prognozy oddziaływania na środowisko przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego: październik 2014 r.
- 12) Opiniowanie projektu Planu województwa wraz z projektem Prognozy przez właściwe instytucje i organy, a także wojewodę, zarządy powiatów, wójtów, burmistrzów gmin i prezydentów miast położonych na terenie województwa oraz rządowych i samorządowych organów administracji publicznej na terenach przyległych do granic województwa, organy administracji rządowej w województwie, samorządy gmin i powiaty w województwie: listopad 2014 – styczeń 2015 r.
- 13) Uzgodnienie projektu Planu województwa oraz projektu Prognozy oddziaływania na środowisko z organami określonymi w przepisach odrębnych: listopad 2014 – styczeń 2015 r.
- 14) Udostępnienie projektu Planu województwa wraz z projektem Prognozy oddziaływania na środowisko do publicznej wiadomości na stronach www.bip.warmia.mazury.pl i www.wmbpp.olsztyn.pl oraz w siedzibie Warmińsko-Mazurskiego Biura Planowania Przestrzennego w Olsztynie, w terminie od 5 do 25.01.2015 roku, a także ogłoszenie o udostępnieniu ww. dokumentów i sposobie oraz formie składania uwag i wniosków, w prasie ogólnopolskiej: „Gazeta Wyborcza” w dniu 30.12.2014 r.
- 15) Weryfikacja zapisów projektu Planu województwa oraz projektu Prognozy oddziaływania na środowisko z uwzględnieniem opinii i uwag uzyskanych w trybie opiniowania i uzgadniania.
- 16) Akceptacja przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wprowadzonych zmian do projektu Planu województwa oraz Prognozy oddziaływania na środowisko, na podstawie opinii i uwag: luty 2015 r.
- 17) Uzgodnienie Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie stwierdzenia zgodności projektu Planu województwa z „Konsepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” i programami rządowymi: kwiecień 2015 r.

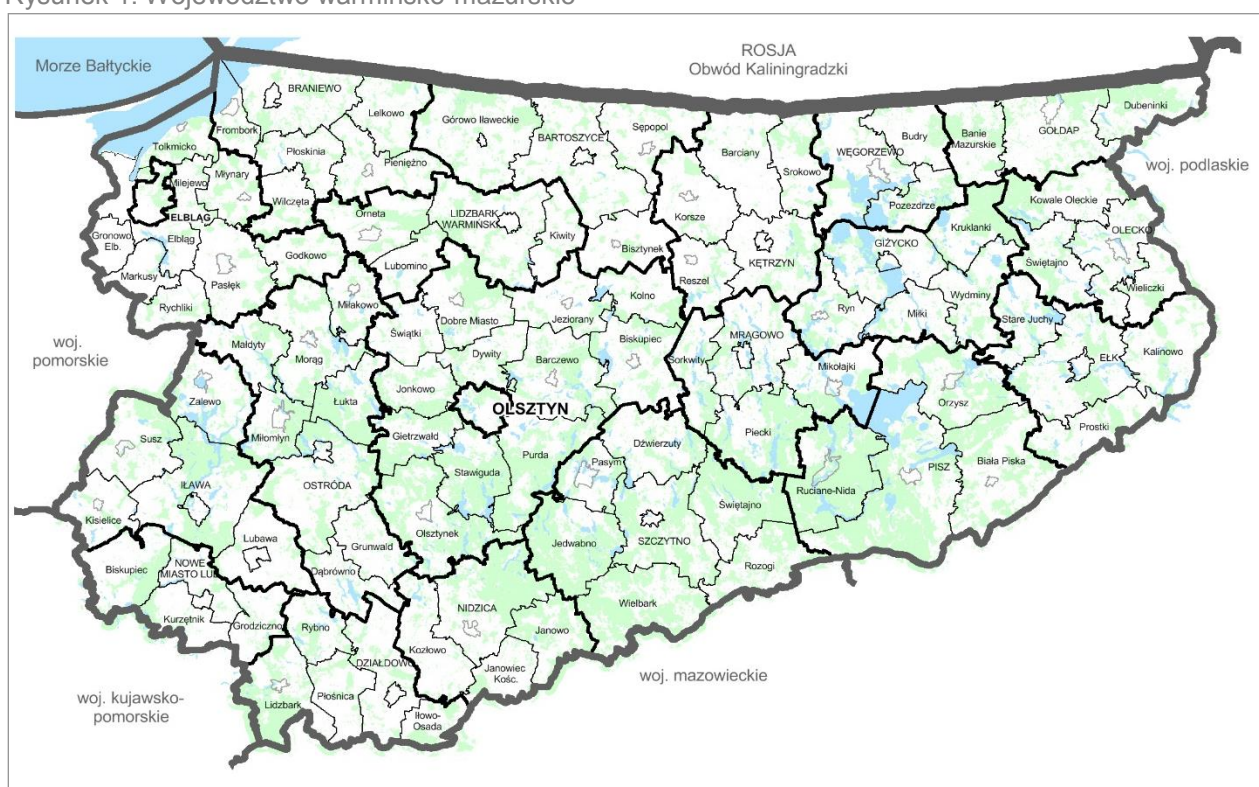
I. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Województwo warmińsko-mazurskie położone jest w środkowej części Europy, w północno-wschodniej części Polski. Sąsiaduje z 4 województwami: mazowieckim (218 km), pomorskim (195 km), podlaskim (225 km) i kujawsko-pomorskim (131 km). Część północno – zachodnia granicy z woj. pomorskim o długości około 33,5 km przebiega przez Zalew Wiślany, którego wody wraz z rzeką Elbląg (w granicach portu morskiego Elbląg) mają status morskich wód wewnętrznych. Całkowita długość granic zewnętrznych województwa wynosi 978 km.

Województwo na północy graniczy na odcinku 208 km z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Jest to zewnętrzna granica Unii Europejskiej i zasięg strefy Schengen.

Rysunek 1. Województwo warmińsko-mazurskie

Źródło: opracowanie własne.

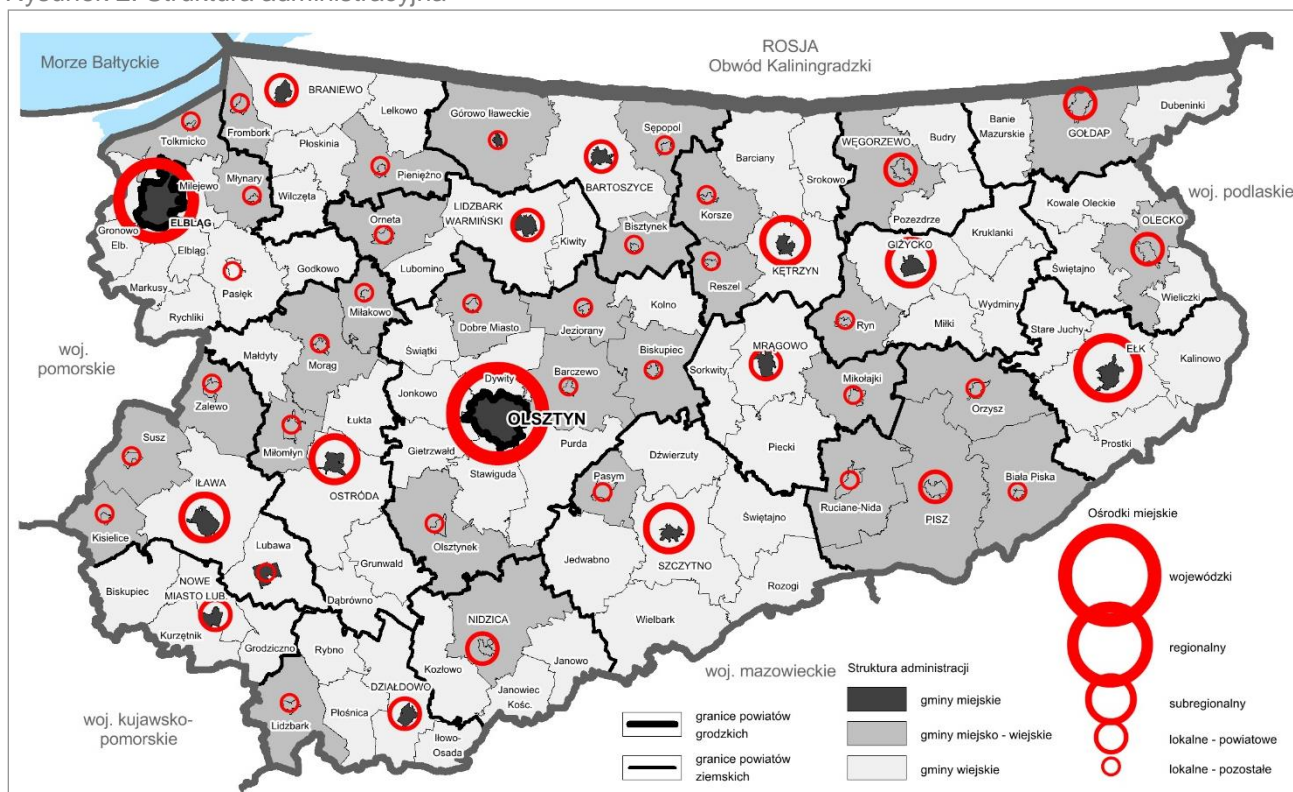
Region zajmuje powierzchnię 24 173 km², co stanowi 7,7% obszaru kraju (czwarte miejsce w kraju pod względem wielkości). Jego rozciągłość w układzie południkowym wynosi 148 km (1°19'), a w układzie równoleżnikowym 242 km (3°40').

Strukturę administracyjną województwa tworzą: 19 powiatów ziemskich, 2 powiaty grodzkie (Olsztyn i Elbląg) oraz 116 gmin, w tym 16 miejskich, 33 miejsko-wiejskie oraz 67 wiejskich. Sieć osadniczą tworzy 49 miast i 3899 miejscowości wiejskich – Rysunek 2.

Najważniejsze miasta w regionie to ośrodek wojewódzki Olsztyn (176,5 tys. mieszkańców), ośrodek regionalny Elbląg (126,0 tys. mieszkańców) oraz ośrodek subregionalny Elk (57,9 tys. mieszkańców). Wśród pozostałych ośrodków przeważają miasta małe z liczbą mieszkańców do 5 tys. (19 miast).

Region zamieszkuje 1 427 241 osób (stan na 31.12.2010 r.), co stanowi 3,7% ludności Polski (12 miejsce w kraju). Gęstość zaludnienia wynosi 59 osób/km² i jest najniższa w kraju (Polska – 122 osoby/km²). W miastach zamieszkuje 60% ludności województwa.

Rysunek 2. Struktura administracyjna

Źródło: opracowanie własne.

Spółeczeństwo województwa jest stosunkowo młode: 65% mieszkańców jest w wieku produkcyjnym, 20% wieku przedprodukcyjnym. Region charakteryzuje się jednym z najwyższych w kraju wskaźników przyrostu naturalnego – 1,98 (Polska – 0,91), przy jednocześnie wysokim ujemnym wskaźniku salda migracji wewnętrznych (w 2012 r. – 1,9, jedno z najwyższych w kraju).

Województwo, według podziału na regiony fizyczno-geograficzne, położone jest w przeważającej części w prowincji Niżu Wschodniobałtycko-Białoruskiego, pozostała część – zachodnia i południowo-zachodnia (od umownej linii: Braniewo, Ostróda, Nidzica) w prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego. Znaczna część województwa posiada charakterystyczne dla obszarów młodoglacjalnych cechy krajobrazu, takie jak: urozmaicona rzeźba terenu oraz duża ilość jezior i rzek.

Zróźnicowanie ukształtowania terenu powoduje deniwelacje w skali województwa przekraczające 300 m, a lokalnie mogące przekraczać ponad 100 m. Najwyżej wyniesionym punktem województwa jest Dylewska Góra (312 m n.p.m.). Najniżej położony punkt posiada rzędną 1,8 m p.p.m. i znajduje się w Raczkach Elbląskich. Jest to jednocześnie najniżej położona miejscowość w Polsce.

W strukturze wykorzystania powierzchni województwa (stan na 01.01.2011 r.) dominują użytki rolne (54,7%) igrunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (32,4%). Znaczny udział (największy w kraju) stanowią grunty pod wodami (5,7%). Na terenie województwa znajduje się 1 081 jezior o powierzchni powyżej 1 ha, w tym 320 jezior o powierzchni powyżej 50 ha. Grunty zabudowane i zurbanizowane zajmują 3,6% powierzchni.

Województwo warmińsko-mazurskie charakteryzuje się różnorodnością i bogactwem środowiska przyrodniczego. Szczególnie cenne i unikatowe zasoby przyrody zostały objęte różnymi formami ochrony prawnej. Łącznie stanowią nieco ponad 55% powierzchni województwa (Polska – 32,4%).

Do najważniejszych uwarunkowań do rozwoju gospodarki należą zasoby i surowce naturalne. Potencjał oparty na zasobach i surowcach lokalnych predestynuje region do rozwoju sektora rolno-spożywczego, przemysłu z branży drzewno-meblarskiej. Zasoby i walory przyrodnicze oraz kulturowe regionu stanowią znaczący potencjał do rozwoju funkcji turystycznej. W regionie funkcjonują atrakcje turystyczne i produkty turystyczne o znaczeniu międzynarodowym. Znaczna część województwa dysponuje korzystnymi i bardzo korzystnymi warunkami do rozwoju turystyki.

Na terenie województwa zachowało się wiele zabytkowych struktur: miasta historyczne oraz wsie w atrakcyjnym krajobrazie. Obszary o wybitnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych w województwie stanowią istotny potencjał do rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej. Gospodarka turystyczna, kształtowane współzależne z nią leśnictwo i rolnictwo oraz „czysty” przemysł wraz z infrastrukturą społeczną i gospodarczą, dają podstawę do dynamicznego rozwoju oraz wzrostu konkurencyjności obszaru.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

2.1. Polityka przestrzenna w wybranych dokumentach

2.1.1. Dokumenty europejskie

Polityka spójności prowadzona przez Unię Europejską ma na celu wzmocnienie spójności gospodarczej, społecznej oraz terytorialnej. Wpływa ona na kształt gospodarki przestrzennej państw członkowskich.

Najważniejsze dokumenty europejskie określające politykę UE:

„**Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego**” (ESDP Poczdam 1999 r.). Dokument wskazuje konieczność zrównoważonego i policentrycznego rozwoju przestrzeni europejskiej. ESDP nakreśliła główne kierunki unijnej polityki przestrzennej:

- policentryczny rozwój miast i nowa relacja miasto-wieś,
- równy dostęp do infrastruktury i wiedzy,
- ostrożne zarządzanie zasobami przyrodniczymi i dziedzictwem kulturowym.

Rezultatem ESDP było m.in. utworzenie Europejskiej Sieci Obserwacyjnej Planowania Przestrzennego (ESPON).

„**Strategia Europa 2020**” (Europe 2020, Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu) opublikowana komunikatem KE w dniu 3 marca 2010 r. Dokument stanowi podstawy Polityki Spójności po 2013 roku, jest dokumentem zastępującym realizowaną od 2000 r. Strategię Lizbońską.

W Strategii określono następujące priorytety rozwojowe Unii Europejskiej:

- wzrost inteligentny – rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- wzrost zrównoważony – transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

„**Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020**”. W kierunku sprzyjającej społecznemu włączeniu, inteligentnej i zrównoważonej Europy zróżnicowanych regionów”, przyjęta na spotkaniu ministrów ds. planowania przestrzennego i rozwoju terytorialnego 19 maja 2011 r. w Gödöllő na Węgrzech.

W dokumencie uznano spójność terytorialną, jako wspólny cel Europy ustanowiony na mocy Traktatu z Lizbony (w art.2 ust.3 Traktatu zapisano, że UE wspiera spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną).

Agenda Terytorialna 2020 zawiera priorytety terytorialne stanowiące ramy dla osiągnięcia celów Strategii Europa 2020. „*Celem AT2020 jest zapewnienie strategicznych wytycznych rozwoju terytorialnego, wsparcie włączania wymiaru terytorialnego do różnych dziedzin polityki, na wszystkich szczeblach rządów oraz zagwarantowanie realizacji strategii Europa 2020 zgodnie z zasadami spójności terytorialnej.*”

Możliwości rozwojowe powinny być dostosowane do uwarunkowań regionu, a rozwój, szczególnie regionów słabiej rozwiniętych, może wymagać pomocy zewnętrznej.

Terytorialne priorytety dla rozwoju Unii Europejskiej wskazane w AT2020:

- wspieranie policentrycznego i zrównoważonego rozwoju terytorialnego,
- rozwój w oparciu o współpracę najlepiej rozwiniętych miast i regionów Europy, tworzenie sieci miast, unikania polaryzacji w skali krajowej między stolicami, obszarami metropolitalnymi a miastami średniej wielkości,
- wspieranie zintegrowanego rozwoju w miastach oraz regionach wiejskich i na obszarach o szczególnych uwarunkowaniach,
- uczynienie miast siłą napędową inteligentnego i zrównoważonego wzrostu, stosowanie zintegrowanego i wielopoziomowego podejścia do rozwoju miast i polityki rewitalizacji, rozwój regionów miejskich w wyniku współpracy miast i tworzenie połączeń między nimi, rozszerzenie działalności miast poza granice administracyjne i koncentracja na regionach funkcjonalnych, w tym na obszarach podmiejskich,
- integracja terytorialna w transgranicznych i ponadnarodowych regionach funkcjonalnych,
- integracja terytoriów w drodze międzynarodowej współpracy terytorialnej,
- zapewnienie globalnej konkurencyjności regionów w oparciu o silne gospodarki lokalne,
- wykorzystywanie kapitału społecznego i zasobów terytorialnych oraz rozwój innowacji i inteligentnych, terytorialnie ukierunkowanych strategii specjalizacyjnych, wzmocnienie badań, doskonalenia kapitału ludzkiego i potencjału innowacyjnego oraz wprowadzanie na rynek nowych koncepcji,
- usprawnienie powiązań terytorialnych na rzecz obywateli, społeczności i przedsiębiorstw,
- zwiększenie mobilności, dostępu do usług publicznych, informacji i wiedzy, transportu drogowego, kolejowego, wodnego i lotniczego, dalszy rozwój sieci transeuropejskich (TEN-T), przewozów

- intermodalnych, innych elementów infrastruktury w tym szerokopasmowego Internetu i transeuropejskich sieci energetycznych a także wytwarzanie niskoemisyjnej energii odnawialnej,
- zarządzanie i budowanie powiązań między ekologicznymi, krajobrazowymi i kulturowymi walorami regionów,
 - zapewnienie właściwego funkcjonowania, ochrony i rozwoju dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

„Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego”(26.10.2009 r.). Strategia będąca planem długofalowym z perspektywą do roku 2020, sporządzona dla makroregionu bałtyckiego, w którego skład wchodzi państwa członkowskie Unii: Dania, Estonia, Litwa, Łotwa, Finlandia, Niemcy, Polska, Szwecja. Celem Strategii jest aktywizacja potencjału, który powstał w regionie Morza Bałtyckiego w wyniku rozszerzenia UE w 2004 r. Cel strategii realizowany jest w czterech filarach tematycznych: ochrona środowiska, dobrobyt, dostępność i atrakcyjność regionu, zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony w regionie. Do Strategii dołączono Plan Działania obejmujący 15 obszarów priorytetowych (odpowiadającym głównym filarom tematycznym) i 80 projektów flagowych oraz 12 działań horyzontalnych.

„Program współpracy międzynarodowej VASAB. Długookresowa Perspektywa Rozwoju Przestrzennego Regionu Morza Bałtyckiego” (Visions and Strategies around the Baltic Sea) 2009 r. W dokumencie związanym z planowaniem przestrzennym w rejonie Morza Bałtyckiego, w ramach osiągnięcia spójności terytorialnej, propaguje się lepszą integrację terytorialną w rejonie a także poprawę integracji z innymi obszarami Europy. Perspektywa rozwoju terytorialnego basenu Morza Bałtyckiego w 2030 roku zakłada utworzenie zintegrowanego systemu transportu i powiązań międzynarodowych, transgranicznych klastrów i obszarów współpracy (województwo warmińsko-mazurskie położone jest na wydzielonym potencjalnym obszarze współpracy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, Litwą i Łotwą) i określa profil funkcjonalny ośrodków miejskich i ich obszarów (Olsztyn i Elbląg zostały przedstawione jako ośrodki rozwoju regionalnego dostarczające wysokiej jakości usługi mieszkańcom otaczających terenów).

2.1.2. Dokumenty krajowe

Wejście Polski w struktury Unii Europejskiej w 2004 roku wymusiło konieczność zmian w podejściu do prowadzenia polityki rozwoju kraju, w tym do regionalnej polityki przestrzennej. Priorytetem w nowoczesnym planowaniu strategicznym jest dążenie do zwiększenia spójności pomiędzy strategicznym programowaniem społeczno-gospodarczym i terytorialnym.

a) Polityka rozwoju państwa wynikająca z dokumentów prawnych.

Podstawowym aktem prawnym określającym zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz sposób postępowania w sprawach dotyczących zagospodarowania terenów jest **ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym**. Ustawa określa główne pojęcia dotyczące planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz zasady planowania przestrzennego na poziomie kraju, województwa i gminy, jak również zasady lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz ustala warunki zabudowy w odniesieniu do innych inwestycji.

Nowe zasady prowadzenia polityki rozwoju kraju zostały określone w **ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju**. Dokument ten wyznacza zasady prowadzenia polityki rozwoju Polski, wskazuje podmioty odpowiedzialne za prowadzenie tej polityki oraz zasady i tryby współpracy między nimi. Ustawa definiuje politykę rozwoju, jako *„zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju, spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenie konkurencyjności gospodarki oraz tworzenia nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej”*. Wyżej wymienione działania realizowane są na podstawie strategii rozwoju opracowywanych odpowiednio przez Radę Ministrów, samorządy województwa, samorządy powiatowe i gminne.

b) Kierunki polityki przestrzennej państwa (wybrane dokumenty).

„Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” (KPZK 2030), przyjęta 13 grudnia 2011 r. uchwałą Rady Ministrów, jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym planowania przestrzennego. Koncepcja stanowi element zintegrowanego systemu planowania rozwoju w Polsce i Europie. W pracach nad Koncepcją uwzględniono najnowsze tendencje rozwojowe i dokumenty europejskie dotyczące wymiaru terytorialnego celów Unii Europejskiej.

Dokument ten zawiera rozległą ocenę sytuacji i trendów w zakresie rozwoju przestrzennego oraz określa stan polskiej przestrzeni w perspektywie 2030 roku. Koncepcja formułuje cel strategiczny, jako *„efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim*

okresie”. Cel ten będzie osiągany przy pomocy sześciu, ściśle ze sobą powiązanych i uzupełniających się wzajemnie celów częściowych, które zostały sformułowane na podstawie analizy uwarunkowań rozwojowych oraz kierunków rozwoju kraju na tle międzynarodowym.

Cel 1: Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.

Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

Cel 3: Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.

Cel 4: Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.

Cel 6: Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Nowe podejście prowadzenia polityki rozwoju kraju skupia się na wykorzystaniu endogenicznych potencjałów, integracji działań publicznych w wymiarze przestrzennym oraz wielopoziomym systemie zarządzania. KPZK 2030 wprowadziło pojęcie obszarów funkcjonalnych, które oprócz obszarów wymagających interwencji na skutek konfliktów przestrzennych czy dysfunkcji rozwojowych (obszary problemowe), zawiera obszary o wspólnych cechach geograficznych, które stanowią jego potencjał rozwojowy.

Zapisy KPZK 2030 dla województwa warmińsko-mazurskiego

Mapa 1

Z zapisów wynika, że konieczna jest potrzeba zwiększenia spójności na poziomie krajowym między lepiej rozwiniętymi obszarami Polski, a obszarami o niskim poziomie rozwoju i pogarszających się perspektywach pięciu województw Polski Wschodniej, w tym województwa warmińsko-mazurskiego.

KPZK 2030 wskazuje dwa miasta regionu: Olsztyn i Elbląg, jako podstawowe elementy wchodzące w skład krajowej sieci osadniczej. Dla Olsztyna, jako głównego ośrodka wojewódzkiego, ważne jest wspieranie jego funkcji metropolitalnych oraz budowa powiązań funkcjonalnych z innymi ośrodkami wojewódzkimi, w celu tworzenia policentrycznej sieci metropolii. Wzrost znaczenia Olsztyna, jako miasta położonego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej wpłynie na rozprzestrzenianie się procesów rozwojowych na cały obszar przygraniczny województwa.

Zapisy dokumentu odnoszą się do wyznaczenia miejskich obszarów funkcjonalnych dla głównych ośrodków regionu: Olsztyna (obowiązek wyznaczenia MOF-u ośrodka wojewódzkiego) i Elbląga (zalecenie) i wskazują na integrację tych obszarów poprzez działania inwestycyjne i poprawę spójności. W dokumencie wskazano szereg inwestycji infrastrukturalnych, które wpłyną na poprawę dostępności komunikacyjnej województwa (drogi ekspresowe, koleje, drogi wodne, lotnisko).

Zarówno dla kraju, jak i dla województwa konieczne jest określenie spójnego systemu obszarów chronionej przyrody i krajobrazu oraz wyznaczenie korytarzy ekologicznych.

Ze względu na istnienie obszarów charakteryzujących się wystąpieniem ryzyka powodziowego w województwie (Żuławy, dorzecze Wisły) konieczne jest wprowadzenie szeregu działań zapobiegających.

„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 : Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”, przyjęta 13.07.2010 r. przez Radę Ministrów. Strategia jest jedną z dziewięciu strategii będących instrumentem realizacji średniookresowej strategii kraju. KSRR 2010-2020 określa cele polityki regionalnej kraju w układzie przestrzennym ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację. Zawarte w Strategii cele koncentrują się na szansach i możliwościach, a nie na barierach utrudniających rozwój. Cele zapisane w KSRR 2010-2020 polegają na wzmocnieniu wewnętrznych potencjałów regionów oraz działań zmierzających do rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych głównych ośrodków wzrostu na całe obszary województw. Realizacja celów wpłynie na budowę tożsamości regionalnej i podnoszenie konkurencyjności wszystkich regionów, zarówno tych o słabym, jak i mocnym potencjale. Istotnym aspektem działań wnikających z KSRR 2010-2020 jest zwiększenie spójności terytorialnej w skali krajowej i regionalnej. Celem głównym wynikającym z dokumentu jest *„efektywne wykorzystanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju - wzrostu zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”*. Strategia określa również trzy cele szczegółowe, które stanowią rozwinięcie celu strategicznego:

- Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów – konkurencyjność.
- Budowa spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych – spójność.

- Tworzenie warunków skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie – sprawność.

Ustalenia KSRR 2010-2020 w odniesieniu do województwa warmińsko-mazurskiego

Działania zapisane w KSRR 2010-2020 wskazują potrzebę tworzenia sprzyjających warunków dla rozprzestrzenienia procesów rozwojowych zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich.

Dokument ten konieczne uznaje wzmocnienie funkcji metropolitalnych Olsztyna oraz integrację jego obszaru funkcjonalnego. Ważne jest wzmocnienie spójności regionu głównie w aspekcie infrastruktury, zasobów o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwoju. W KSRR 2010-2020 określono obszary o najgorszym dostępie do usług publicznych do których z województwa warmińsko-mazurskiego zaliczają się powiaty: elbląski, ełcki, gołdapski, nowomiejski, ostródzki i szczycieński.

Strategia zwraca uwagę na potrzebę restrukturyzacji i rewitalizacji miast (Olsztyn, Elbląg i Ełk) i innych obszarów tracących funkcje społeczno-gospodarcze, polegającą na skoncentrowaniu środków na strefę gospodarczą, społeczną i przestrzenną.

W celu wewnętrznej poprawy spójności regionu konieczne jest zwiększenie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o najniższej dostępności. Działanie wspiera najbardziej peryferyjne obszary w województwie, położone przy wschodniej granicy województwa powiaty: ełcki, giżycki, gołdapski, piski i węgorzewski.

„**Strategia Rozwoju Polski Wschodniej do 2020 roku**”, przyjęta przez Radę Ministrów 30.12.2008 r. opracowana dla pięciu województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego i świętokrzyskiego oraz warmińsko-mazurskiego. Celem strategicznym dokumentu jest „*wzrost poziomu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej całej Polski Wschodniej i każdego z jej województw w rozszerzonej Unii Europejskiej z uwzględnieniem zasad trwałego i zrównoważonego rozwoju*”. Cele kierunkowe strategii to: spójność gospodarcza, spójność społeczna i spójność terytorialna z uwzględnieniem zasady trwałego i zrównoważonego rozwoju. Cel strategiczny oraz cele kierunkowe będą realizowane w ramach następujących priorytetów strategii:

- oddziaływanie na poprawę jakości kapitału ludzkiego,
- budowanie społeczeństwa informacyjnego opartego na wiedzy,
- wspieranie gospodarki, wspieranie funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw,
- zwiększenie dostępności komunikacyjnej Polski Wschodniej poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej,
- wykorzystanie położenia przy zewnętrznej granicy UE, rozwój współpracy transgranicznej,
- wsparcie funkcji metropolitalnych miast Polski Wschodniej,
- konserwacja i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego oraz ochrona różnorodności biologicznej.

2.1.3. Dokumenty regionalne

„**Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025**” (Uchwała Nr XXVIII/553/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 25.06.2013 r. z późn. zm. w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025). Cel główny Strategii: *spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy*, przy czym:

- spójność ekonomiczna oznacza wzrost gospodarczy umożliwiający osiągnięcie i utrzymanie przez województwo udziału własnego w produkcji krajowym brutto na poziomie co najmniej 3%,
- spójność przestrzenna to włączenie się województwa (formalne i jakościowe) do głównej sieci infrastruktury transportowej w Polsce oraz w transeuropejską sieć korytarzy transportowych,
- spójność społeczna rozumiana jest jako tworzenie miejsc pracy i wzrost przedsiębiorczości (oferta nowych miejsc pracy skierowana zostanie przede wszystkim do ludzi młodych z uwagi na ich naturalną aktywność, mobilność, otwartość na zdobywanie nowych kwalifikacji), a także poprawę warunków życia ludności (w szczególności dostępu do usług publicznych) zbliżającą do standardów życia występujących w Unii Europejskiej.

W Strategii wyznaczono trzy priorytety strategiczne: „Konkurencyjna gospodarka”, „Otwarte społeczeństwo” oraz „Nowoczesne sieci” oraz określono 9 **obszarów strategicznej interwencji** (OSI), które odzwierciedlają potencjały i problemy rozwojowe w układzie terytorialnym. Konsekwencją wyznaczenia OSI będzie terytorialne podejście do Programów Operacyjnych realizowanych przez samorząd województwa: Tygrys warmińsko-mazurski, Aglomeracja Olsztyna, Ośrodki subregionalne, Nowoczesna wieś, Obszary peryferyzacji społeczno-gospodarczej, Obszary o słabym dostępie do usług publicznych, Obszary przygraniczne, Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji, Obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej.

2.2. Uwarunkowania zewnętrzne rozwoju przestrzennego województwa

2.2.1. Powiązania przyrodnicze

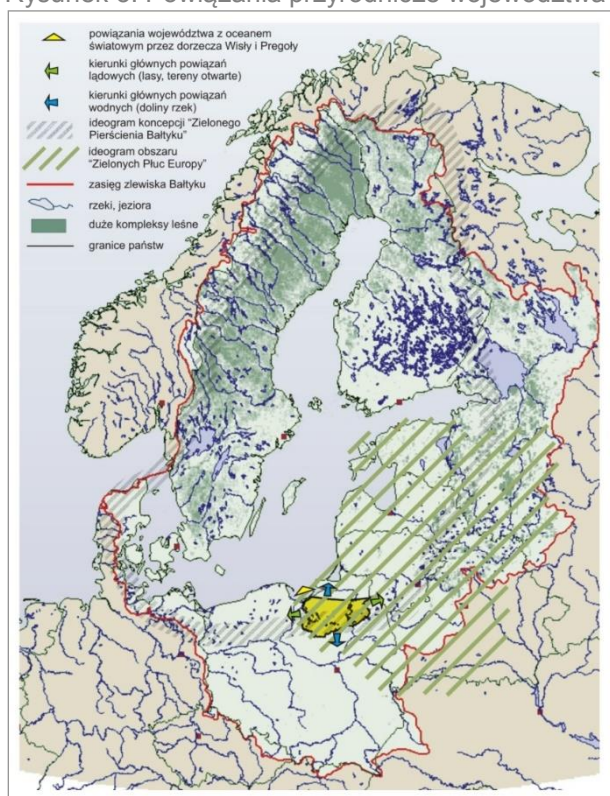
Powiązania przyrodnicze różnej rangi są cechą struktury przyrodniczo-funkcjonalnej środowiska. Główne czynniki i procesy przyrodnicze, istotne dla kształtowania tych powiązań to: zróżnicowanie rzeźby terenu, spływ wody, ruch materii powodowany różnymi czynnikami i przemieszczanie się organizmów. Powiązania przyrodnicze realizowane są głównie poprzez system wód płynących, a ruch wody jest czynnikiem kształtującym intensywność tych powiązań, najsilniej dynamizującym. Woda jest jednym z głównych nośników strumieni materialno-energetycznych. Silne powiązania przyrodnicze występują także na obszarach kompleksów leśnych i pomiędzy lasami. Dolinami rzek i kompleksami leśnymi przebiegają najczęściej główne szlaki wędrówek zwierzyny. Elementy te na obszarze północnej Polski, w tym w województwie warmińsko-mazurskim cechują się relatywnie dużym potencjałem.

Czynniki nadrzędne (uwarunkowania zewnętrzne), określające charakter i zasięg przestrzenny przyrodniczych powiązań o randze ponadregionalnej (krajowej, europejskiej), wynikają z cech ogólnych przestrzeni geograficznej. Istotne w tym aspekcie jest:

- położenie geograficzne województwa w stosunku do makrostruktur przyrodniczo-funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym,
- cechy materialne i funkcjonalne środowiska oraz jego potencjał biotyczny, postrzegane w wymiarze regionalnym i ponadregionalnym (krajowym, europejskim),
- stopień organizacji struktur przyrodniczo-funkcjonalnych na obszarze województwa i poza nim,
- występowanie elementów antropogenicznych, tworzących bariery ekologiczne, mogących powodować fragmentację struktur przyrodniczych.

Cechy przestrzeni geograficznej województwa warmińsko-mazurskiego, rozpatrywane w odniesieniu do Polski i Europy, stanowią o dużej intensywności ponadregionalnych powiązań przyrodniczych. Powiązania realizowane są głównie przez dobrze wykształcone systemy hydrograficzne (głównie kierunki południkowe) i duże kompleksy leśne (głównie kierunki równoleżnikowe). Dynamizmu powiązaniom nadaje duże zróżnicowanie rzeźby terenu. Doliny rzeczne i obszary leśne tworzą w strefie pojezierzy i pobraży bałtyckich dobrze rozwinięte systemy płatów ekologicznych i łączących je korytarzy.

Rysunek 3. Powiązania przyrodnicze województwa w obrębie zlewiska Morza Bałtyckiego

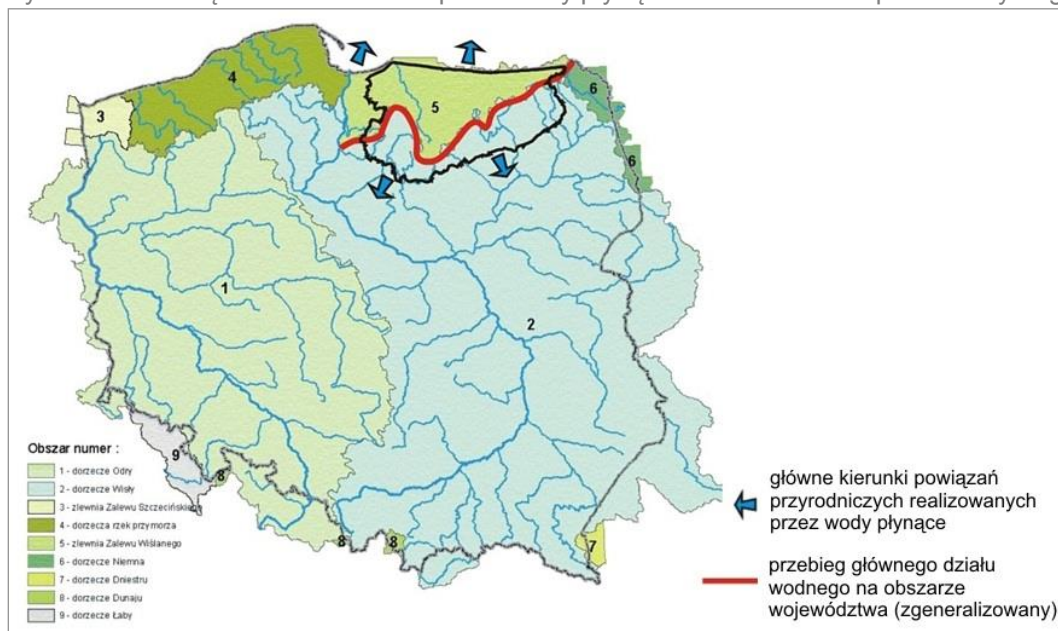

Źródło: European Environment Agency.

Do najważniejszych powiązań przyrodniczych zaliczają się:

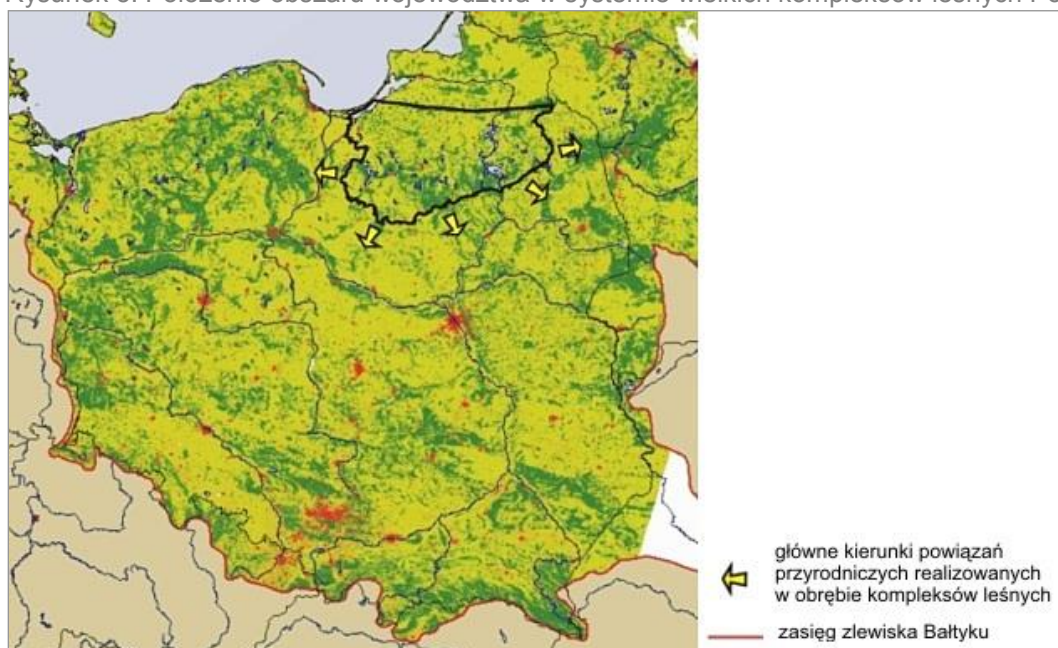
- Powiązania przyrodnicze o znacznej intensywności z Bałtykiem, realizowane przez systemy hydrograficzno-dolinne zlewni Zalewu Wiślanego i dorzecza Wisły – Rysunki 3 i 4. Pośrednio powiązania te obejmują także całe obszary zlewni Zalewu (w tym dorzecze Pregoty) i dorzecza Wisły. Przez Bałtyk realizowane są powiązania z obszarem zlewiska Bałtyku i dalej, przez cieśniny duńskie, z oceanem światowym.
- Silne powiązania przyrodnicze realizowane poprzez kompleksy leśne i tereny otwarte (bezleśne) z bogatą strukturą ekologiczną (zadrzewienia, podmokłości i zbiorniki wodne na terenach rolnych) – Rysunek 5. Powiązania te wpisują się w koncepcję Zielonego Pierścienia Europy i Zielonych Płuc Polski – Rysunek 3. Obszar województwa stanowi jeden z najbogatszych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym segmentów tych koncepcji.

Rysunek 4. Powiązania realizowane przez wody płynące na tle schematu podziału hydrograficznego

Źródło: Mapa podziału hydrograficznego Polski, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej www.kzgw.gov.pl.

Rysunek 5. Położenie obszaru województwa w systemie wielkich kompleksów leśnych Polski

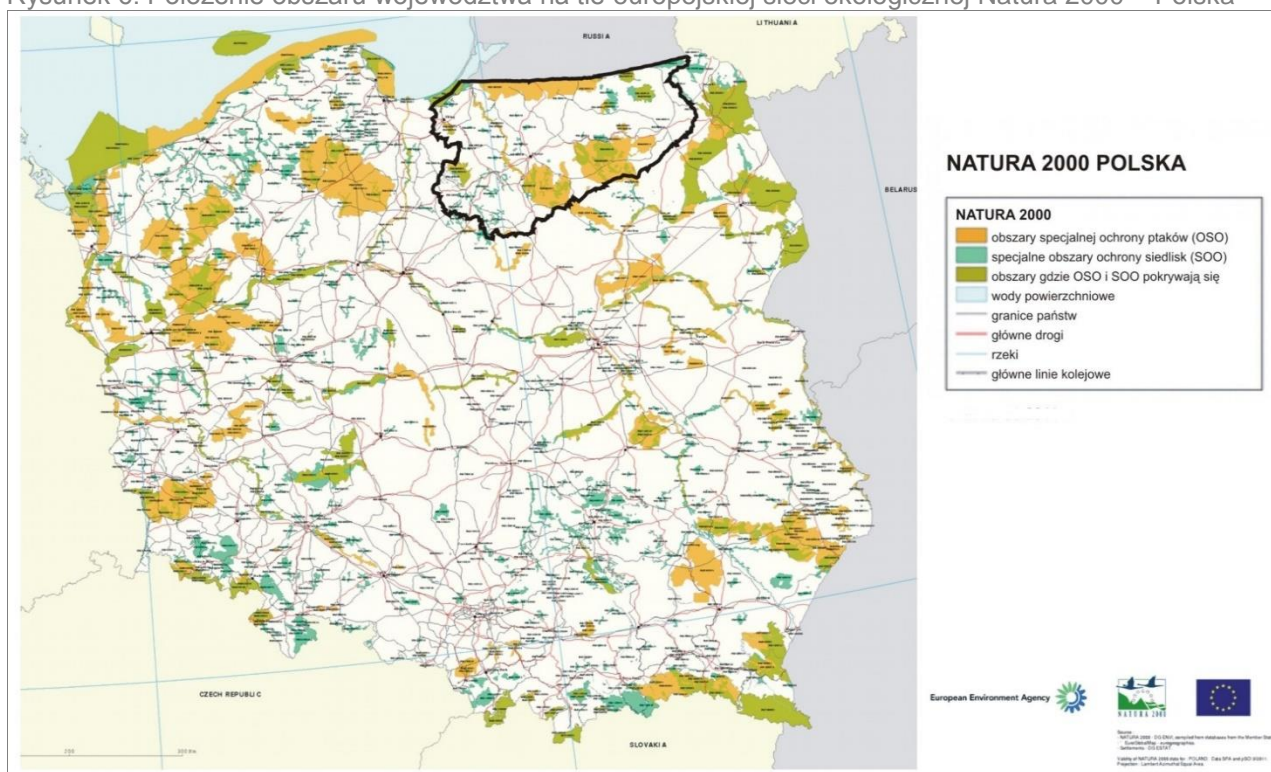
Źródło: European Environment Agency.

Struktury organizacyjne w przestrzeni przyrodniczej województwa, utworzone na mocy właściwych przepisów lub mające charakter koncepcji (projektu), są istotnymi narzędziami w kształtowaniu i ochronie powiązań przyrodniczych. Obejmują one tereny najcenniejsze pod względem przyrodniczym, o bardzo dużym potencjale biotycznym. Obszar województwa warmińsko-mazurskiego leży w obrębie:

- obszarów europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000, wprowadzonych na mocy ustawy o ochronie przyrody, w związku z zapisami stosownych dyrektyw UE,
- sieci ekologicznej Econet PI, stanowiącej dobrze udokumentowaną koncepcję systemu powiązań, niemającej podstawy prawnej (lecz z mocną podstawą merytoryczną),
- projektowanego systemu korytarzy ekologicznych łączących europejską sieć Natura 2000 („Projekt korytarzy ekologicznych łączących europejską sieć Natura 2000 w Polsce”. ZBS PAN, Białowieża 2005 r.).

Położenie województwa w obrębie europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 – Rysunek 6. Obszary specjalnej ochrony ptaków (PLB) i specjalne obszary ochrony siedlisk (PLH) stanowią o silnych powiązaniach przyrodniczych z Europą. Realizowana w krajach Unii Europejskiej i w Polsce sieć ekologiczna Natura 2000 nie stanowi dotychczas wzajemnie połączonych ostoi w spójny terytorialnie system.

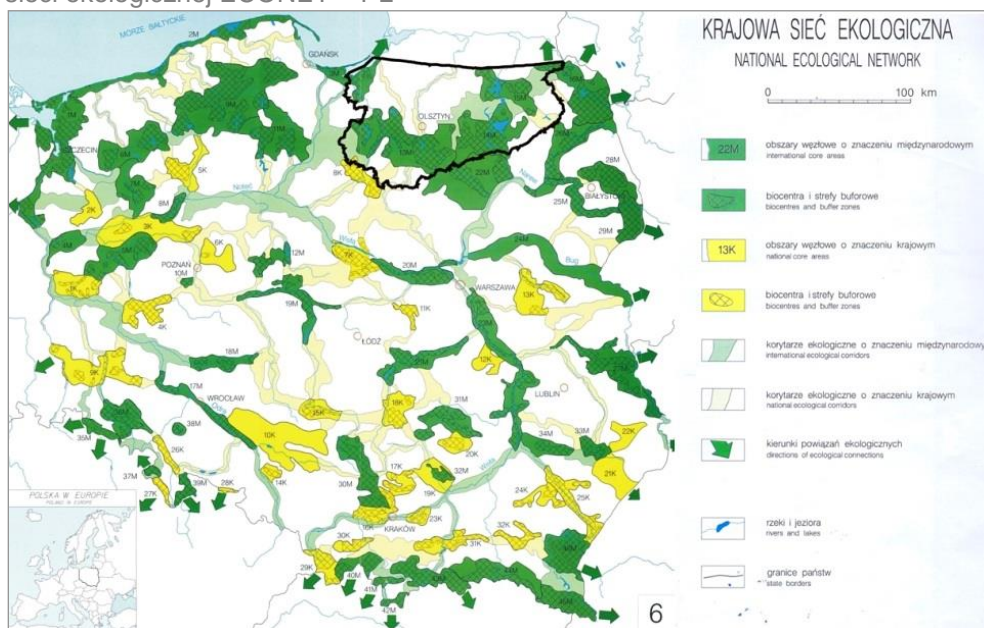
Rysunek 6. Położenie obszaru województwa na tle europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 – Polska

Źródło: Natura 2000 – DGENVI – compiled from the Member States, EuroGlobalMap – eurogeographics, Settlements DG ESTAT. Aktualność informacji o OSO i SOO (czerwiec 2009 r.).

Położenie województwa w obrębie sieci ECONET – PL, zorganizowanej jako system powiązanych przestrzennie obszarów węzłowych i korytarzy ekologicznych. W województwie warmińsko-mazurskim występuje (w całości lub w części) 7 obszarów węzłowych (w tym 6 o randze międzynarodowej) i 9 korytarzy ekologicznych (w tym 4 o randze międzynarodowej). Znaczący udział obszarów o randze międzynarodowej świadczy o bardzo wysokiej wartości przyrodniczej województwa – Rysunek 7.

Rysunek 7. Powiązania zewnętrzne województwa poprzez elementy strukturalne sieci ekologicznej ECONET – PL

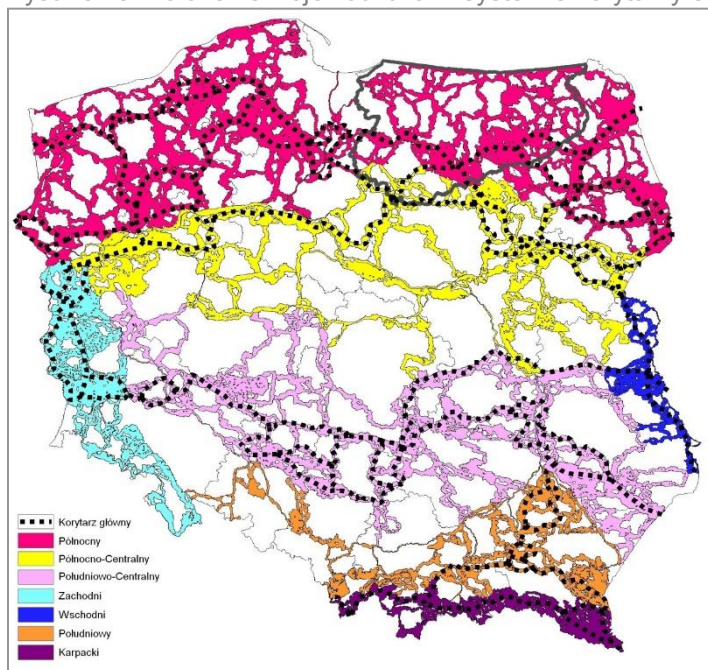
Źródło: „Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET – POLSKA”, Fundacja Poland, Warszawa 1995 r.

Położenie województwa w obrębie projektowanego systemu korytarzy ekologicznych łączących europejską sieć Natura 2000. Przez obszar województwa warmińsko-mazurskiego przebiegają dwa główne korytarze ekologiczne – Korytarz Północny i Korytarz Północno-Centralny – Rysunek 8.

Główne cele i zadania funkcjonowania korytarzy ekologicznych:

- przeciwdziałanie izolacji obszarów cennych pod względem przyrodniczym,
- umożliwienie migracji zwierząt i roślin w skali Polski i Europy,
- ochrona i odbudowa bioróżnorodności zarówno na obszarach Natura 2000, jak i na innych terenach o dużej wartości przyrodniczej,
- przeciwdziałanie zagrożeniom związanym z gwałtownym rozwojem zabudowy i infrastruktury.

Rysunek 8. Położenie województwa w systemie korytarzy ekologicznych łączących sieć Natura 2000

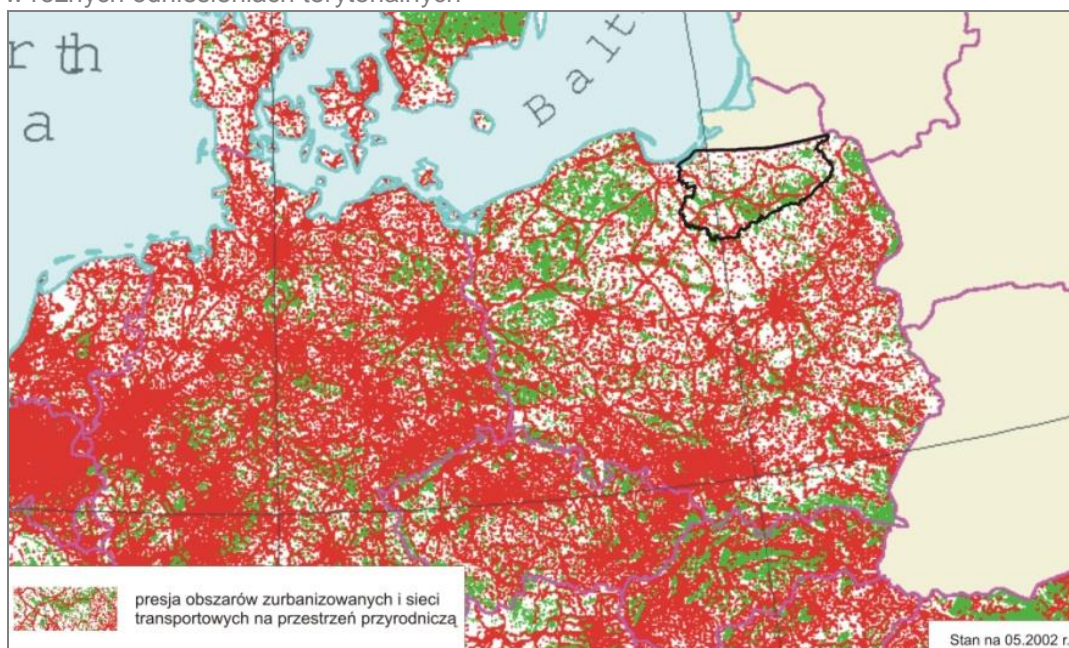
Źródło: „Projekt korytarzy ekologicznych łączących europejską sieć Natura 2000 w Polsce”, ZBS PAN Białowieża 2005 r.

Korytarz Północny łączy wielkie kompleksy leśne Litwy i Białorusi, Puszcę Augustowską, Knyszyńską i Białowieską z Doliną Biebrzy, Puszcą Piską, Lasami Napiwodzko-Ramuckimi i Pojezierzem Iławskim. Następnie biegnie przez dolinę Wisły do Borów Tucholskich, Pojezierza Kaszubskiego, Puszczy Koszalińskiej, Goleniowskiej i Wkrzańskiej. Przechodzi przez Lasy Krajeńskie i Wałeckie oraz Drawskie. Dochodzi przez Puszcę Gorzowską do Cedyńskiego Parku Krajobrazowego, a następnie przez Odrę do kompleksów leśnych Niemiec (Brandenburgii, Meklemburgii-Przedpomorza).

Korytarz Północno-Centralny łączy obszary leśne Białorusi z Puszcą Białowieską, następnie przechodzi przez Lasy Mielnickie, biegnie doliną Bugu przez Puszcę Białą i Kurpiowską. W Puszczy Kurpiowskiej rozdziela się. Jedno odgałęzienie prowadzi lasami leżącymi wzdłuż dolin rzek Omulew i Orzyc prowadzi do Lasów Napiwodzko-Ramuckich i do Górznieńsko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego. Drugie odgałęzienie dochodzi do tego parku pasem rozdrobnionych lasów na północ od Mławy. Dalej korytarz skręca na południe do Lasów Włocławskich, przekracza Wisłę i dociera do Puszczy Bydgoskiej, a potem do Lasów Sarbskich. Tam rozdziela się i dochodzi dwiema odnogami przez Puszcę Notecką i Lasy Lubuskie oraz przez Puszcę Drawską i Lasy Gorzowskie do Parku Narodowego Ujście Warty. Przez Odrę łączy się z kompleksami leśnymi Niemiec (Brandenburgii).

Dużym zagrożeniem dla funkcjonowania powiązań przyrodniczych są sieci infrastruktury komunikacyjnej, a szczególnie te elementy, które charakteryzują się dużym natężeniem ruchu. Zagrożeniem może być lokalizacja zabudowy w obrębie struktur przyrodniczo-przestrzennych środowiska, ważnych dla realizacji powiązań przyrodniczych. Dotyczy to w szczególności zabudowy rekreacyjnej jezior i pozostałej zabudowy rozproszonej. Presja urbanizacji na struktury przyrodnicze prowadzi do znacznej fragmentacji siedlisk i do osłabienia powiązań. W tym aspekcie przestrzeń województwa warmińsko-mazurskiego w porównaniu z innymi regionami Polski i z Europą przedstawia się dość korzystnie, a antropopresja na przestrzeń przyrodniczą jest tu wyraźnie mniejsza – Rysunki 8 i 9.

Rysunek 9. Obszary zurbanizowane i sieci transportowe jako bariery powiązań przyrodniczych w różnych odniesieniach terytorialnych

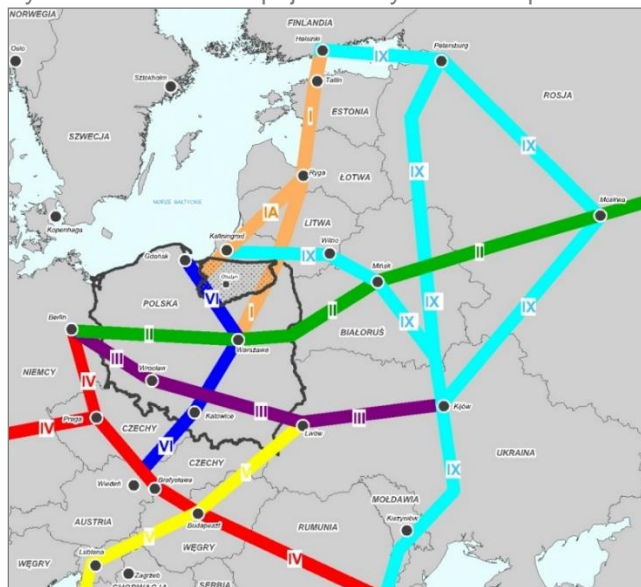
Źródło: European Environment Agency.

2.2.2. Powiązania województwa z systemami transportowymi Europy i kraju

Mapy 2 i 3

Połączenia międzynarodowe zapewnia infrastruktura położona w paneuropejskich korytarzach transportowych – Rysunek 10: **Korytarz I:** Helsinki – Tallin – Ryga – Kowno – Warszawa, **Korytarz IA:** Ryga – Kaliningrad – Elbląg – Gdańsk, **Korytarz VI:** Gdańsk – Katowice – Żylna.

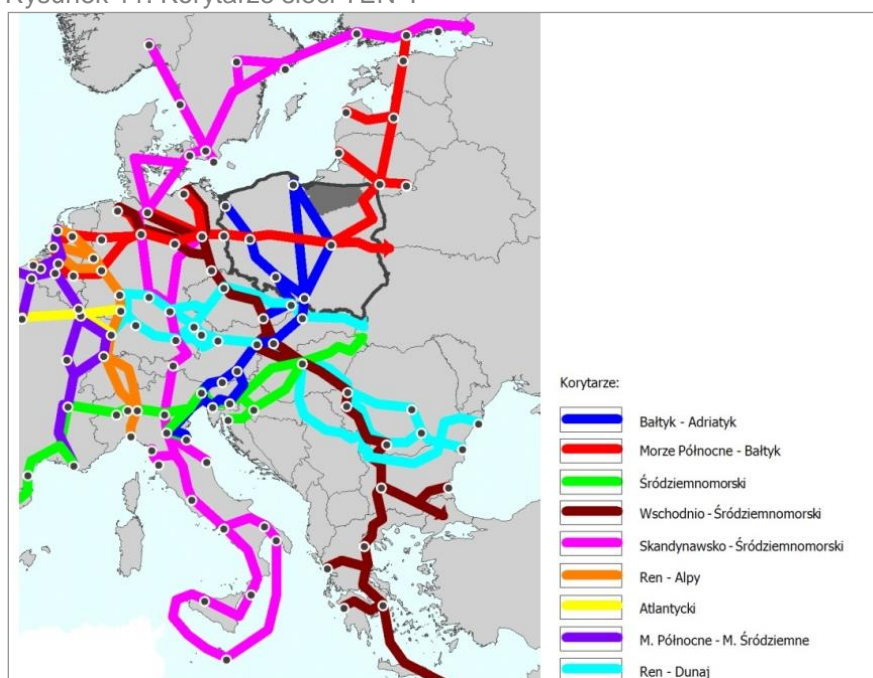
Rysunek 10. Paneuropejskie korytarze transportowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustaleń Paneuropejskich Konferencji Ministrów Transportu (Kreta 1994 r., Helsinki 1997 r.).

Uszczegółowieniem powyższych korytarzy jest transeuropejska sieć transportowa (**TEN-T**), ang. Trans-European Transport Networks, stanowiąca kluczową sieć transportową Unii Europejskiej. W ramach nowych założeń transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE Nr 1315/2013 z dnia 11.12.2013 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej i uchylające decyzję nr 661/2010/UE – Dz.Urz.UE.2013.L348) ustalono sieć bazową, opartą na dziewięciu korytarzach realizacyjnych – Rysunek 11 oraz uzupełniającą ją sieć kompleksową.

Rysunek 11. Korytarze sieci TEN-T

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Komisji Europejskiej.

Przez województwo przebiegają korytarze:

Bałtyk – Adriatyk, w sieć bazową korytarza wpisują się:

- drogi: nr 7 Gdańsk – Warszawa (E 77), nr 22 Elbląg – granica państwa (E 28),
- linie kolejowe: nr 9 Gdańsk – Warszawa (E65), nr 204 Malbork – granica państwa,
- przejścia graniczne: drogowe – Grzechotki, kolejowe – Braniewo.

Morze Północne – Bałtyk, w sieć bazową korytarza wpisują się:

- droga: nr 61 Warszawa – Ełk – Budzisko (Via Baltica),
- linia kolejowa: Warszawa – Ełk – Trakiszki (E75 Rail Baltica).

Sieć bazowa została uzupełniona o sieć kompleksową TEN-T, którą w województwie tworzą:

- droga: nr 16 Grudziądz – Ełk,
- linie kolejowe: nr 353 Poznań – Skandawa, nr 38 Korsze – Ełk,
- terminale kolejowo – drogowe (multimodalne): Braniewo, Ełk.

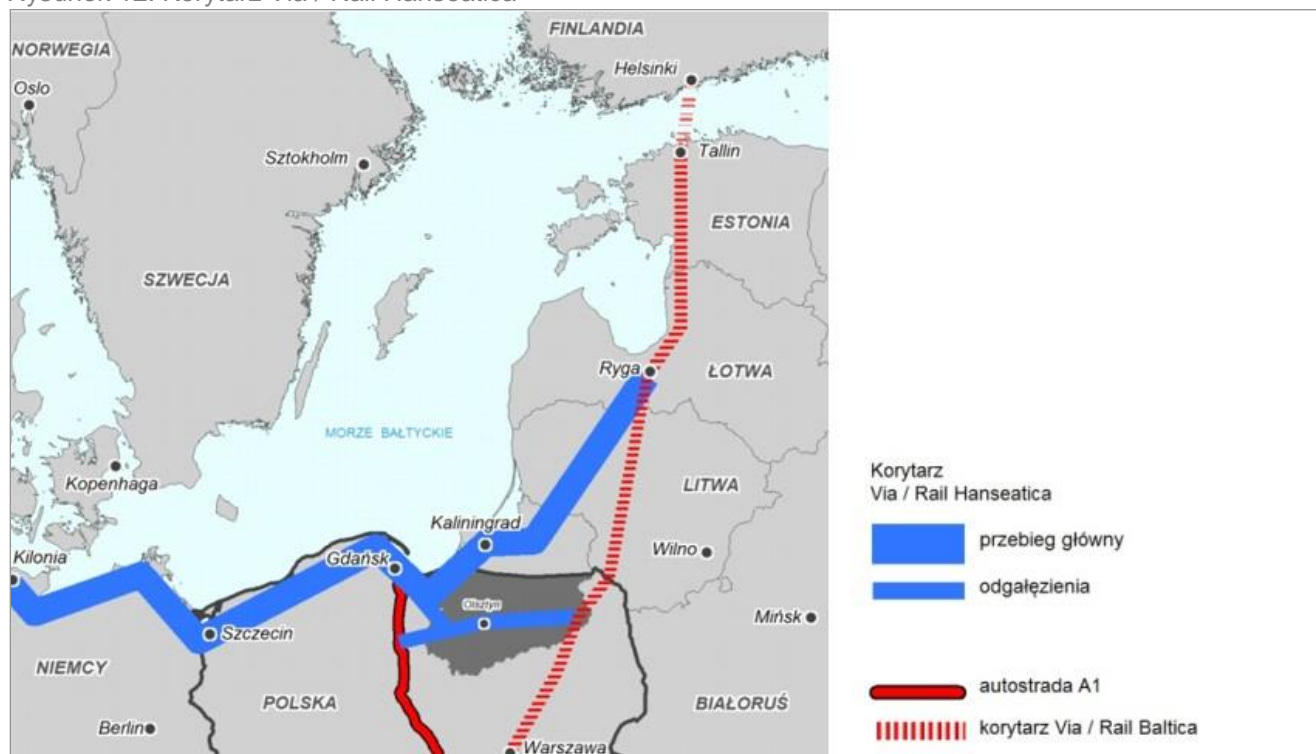
Na potrzeby europejskiej sieci kolejowej ukierunkowanej na konkurencyjny transport kolejowy utworzone zostaną międzynarodowe kolejowe korytarze towarowe spójne z siecią TEN-T (zgodnie z załącznikiem do Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE Nr 913/2010 z dnia 22.09.2010 r. w sprawie europejskiej sieci kolejowej ukierunkowanej na konkurencyjny transport towarowy Dz.Urz.UE.2010.L276). W obszarze Unii Europejskiej określono dziewięć pierwszych korytarzy towarowych, z czego jeden z nich przebiegać będzie przez obszar województwa warmińsko-mazurskiego tj.:

Korytarz 5: Gdynia – Katowice – Ostrawa / Żyliny – Bratysława / Wiedeń / Klagenfurt – Udine – Wenecja / Triest / Bolonia / Rawenna / Graz – Maribor – Lublana – Koper / Triest.

Sieć korytarzy uzupełnia koncepcyjny korytarz **Via/Rail Hanseatica** – Rysunek 12 (w ramach inicjatywy „Łuk Południowego Bałtyku” 2003 r.), łączący kraje: Niemcy (Kilonia) – Polska – Rosja – Litwa – Łotwa (Ryga). W województwie obejmuje:

- połączenie drogowe: Szczecin – Gdańsk – Elbląg – granica państwa (Rosja) z odgałęzieniem Elbląg – Ostróda – Ełk (do drogi Via Baltica) uzupełnionym o odgałęzienie zachodnie Grudziądz (autostrada A1) – Ostróda jako Via Hanseatica Bis, w województwie przebiega drogami nr 7, 16 i 22,
- połączenie kolejowe: Szczecin - Gdańsk – Elbląg – Braniewo – granica państwa (Rosja) z odgałęzieniem Elbląg – Morąg – Olsztyn – Kętrzyn – Giżycko – Ełk (do linii Rail Baltica), w województwie przebiega liniami kolejowymi nr 204, 220, 353 i 38.

Rysunek 12. Korytarz Via / Rail Hanseatica

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Strefa Rozwoju Południowego Bałtyku w konkurencyjności regionów nadmorskich”, Gdańsk 2003 r.

Międzynarodowe i krajowe powiązania transportowe województwa realizowane są przez:

Drogi:

- droga nr 7: Żukowo /droga nr 20/ – Gdańsk /węzeł „Gdańsk Karczemki” – węzeł „Gdańsk Południe”/ – Elbląg – Ostróda – Olsztynek – Płońsk – Warszawa – Janki – Grójec – Radom – Kielce – Kraków – Rabka-Zdrój – Chyżne – granica państwa Kraków / węzeł „Kraków Przewóz” – węzeł „Kraków Bieżanów”, położona w paneuropejskim korytarzu transportowym nr VI i korytarzu Bałtyk – Adriatyk sieci bazowej TEN-T,
- droga nr 15: Trzebnica – Milicz – Krotoszyn – Jarocin – Miąskowo – Miłosław – Września – Gniezno – Trzemeszno – Wylatowo – Strzelno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Lubawa – Ostróda,
- droga nr 16: Dolna Grupa – Grudziądz – Iława – Ostróda – Olsztyn – Mrągowo – Elk – Augustów – Pomorze – Poćkuny – Ogrodniki – granica państwa, położona w sieci kompleksowej TEN-T i w koncepcyjnym korytarzu Via Hanseatica,
- droga nr 22: granica państwa – Kostrzyn – Wałdowice – Gorzów Wielkopolski – Wałcz – Człuchów – Chojnice – Starogard Gdański – Czarlin – Malbork – Stare Pole – Elbląg – Chruściel – Grzechotki – granica państwa, położona w paneuropejskim korytarzu transportowym nr IA, korytarzu Bałtyk – Adriatyk sieci bazowej TEN-T i w koncepcyjnym korytarzu Via Hanseatica,
- droga nr 51: granica państwa – Bezledy – Bartoszyce – Lidzbark Warmiński – Dobrze Miasto – Olsztyn – Olsztynek,
- droga nr 53: Olsztyn – Szczytno – Rozogi – Myszyniec – Ostrołęka,
- droga nr 54: Chruściel – Braniewo – Gronowo – granica państwa,
- droga nr 57: Bartoszyce – Biskupiec – Szczytno – Przasnysz – Pułtusk,
- droga nr 63: granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Cerańów – Sokółów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Wisznice – Sławatycze – granica państwa,
- droga nr 65: granica państwa – Gołdap – Olecko – Elk – Grajewo – Mońki – Białystok – Bobrowniki – granica państwa,
- projektowana droga krajowa S61: S8 (Ostrów Mazowiecka) – Łomża – Stawiski – Szczuczyn – Elk – Raczki – Suwałki – Budzisko – granica państwa (Kowno), zwana Via Baltica, położona w paneuropejskim korytarzu transportowym nr I oraz w korytarzu Morze Północne – Bałtyk sieci bazowej TEN-T.

Linie kolejowe:

- linia nr 9 /E-65/: Gdańsk (woj. pomorskie) – Iława – Warszawa – Żylna (Słowacja), magistrala kolejowa położona w paneuropejskim korytarzu transportowym nr VI, w korytarzu Bałtyk – Adriatyk sieci bazowej TEN-T,
- projektowane połączenie międzynarodowe /E-75/: Warszawa – Białystok – Elk – Suwałki – Trakiszki (Litwa), zwane Rail Baltica, składa się z odcinków istniejących linii: nr 38 Białystok – Elk, nr 41 Elk – Olecko, nr 39 Olecko – Suwałki oraz projektowanego odcinka Kijewo – Raczki, położona w paneuropejskim korytarzu transportowym nr I, oraz w korytarzu Morze Północne – Bałtyk sieci bazowej TEN-T,
- linia nr 204: Malbork (woj. pomorskie) – Braniewo – Kaliningrad (Rosja), położona w paneuropejskim korytarzu transportowym nr IA, w korytarzu Bałtyk – Adriatyk sieci bazowej TEN-T oraz w koncepcyjnym korytarzu Via Hanseatica,
- linia nr 353: Poznań (woj. wielkopolskie) – Iława – Olsztyn – Korsze – Skandawa – Czerniachowski (Rosja), położona w sieci kompleksowej TEN-T oraz częściowo w koncepcyjnym korytarzu Via Hanseatica,
- odcinek linii nr 38: Elk – Korsze, położony w sieci kompleksowej TEN-T oraz w koncepcyjnym korytarzu Via Hanseatica,
- linia nr 216: Działdowo – Olsztyn,
- linia nr 220: Olsztyn – Bogaczewo, położona w koncepcyjnym korytarzu Via Hanseatica.

Ponadto na obszarze województwa w strefie przygranicznej znajdują się linie o szerokim torze, które służą do przewozu towarów między Polską a Obwodem Kaliningradzkim:

- linia nr 205: Żelaznodrożnyj (Rosja) – Wielewo – Gradowo,
- linia nr 217: Wielkie Wierzno – Braniewo – Kaliningrad (Rosja),
- odcinek linii nr 38: Bartoszyce – Głomno – Kaliningrad (Rosja).

Lotniska: Regionalny Port Lotniczy Olsztyn-Mazury w Szymanach (zamknięty dla ruchu lotniczego z powodu rozbudowy).

Drogi wodne:

- morskie drogi wewnętrzne – rzeka Elbląg i Zalew Wiślany, umożliwiające powiązanie portu morskiego w Elblągu z Morzem Bałtyckim poprzez Cieśninę Piławską (Obwód Kaliningradzki) oraz z portami w Gdańsku i Gdyni poprzez rzeki Szkarpawę i Martwą Wisłę,
- śródlądowe drogi wodne – międzynarodowa droga wodna E70 Rotterdam – Berlin – Bydgoszcz – Elbląg – Kaliningrad, umożliwiając powiązanie Elbląga i Gdańska przez Wisłę i Wartę z Berlinem (w obszarze województwa wymaga dostosowania do parametrów drogi wodnej międzynarodowej),
- międzynarodowy port morski w Elblągu.

Przejścia graniczne:

- drogowe: Gronowo – Mamonowo (Rosja), Grzechotki – Mamonowo (Rosja), Bezledy – Bagrationowsk (Rosja), Goldap – Gusiew (Rosja),
- kolejowe: Braniewo – Mamonowo (Rosja), Bartoszyce – Bagrationowsk (Rosja), Skandawa – Żeleznodorożnyj (Rosja),
- morskie: w Elblągu, we Fromborku,
- lotnicze: na terenie Regionalnego Portu Lotniczego Olsztyn-Mazury w Szymanach (zamknięte dla ruchu lotniczego z powodu rozbudowy).

System istniejących i projektowanych międzynarodowych i międzyregionalnych tras rowerowych:

- istniejąca trasa rowerowa R-1 zrealizowana w ramach europejskiego programu Euroroute o przebiegu: Francja (Calais) – Niemcy – Polska (Kostrzyn nad Odrą – Piła – Elbląg – Braniewo) – Rosja – Litwa – Łotwa - Estonia – Rosja (St. Petersburg),
- projektowane trasy rowerowe R-10 i R-13 w ramach projektu EuroVelo. Trasa R-10 to trasa wokół Bałtyku o przebiegu: Rosja (St. Petersburg) – Finlandia – Szwecja – Dania – Niemcy – Polska – Rosja – Litwa – Łotwa – Estonia – Rosja (St. Petersburg). Trasa R-13 („Żelazna Kurtyna”) łączy państwa od Morza Barentsa do Morza Czarnego: Bułgaria (Rezovo) – Turcja – Grecja – Macedonia – Serbia – Rumunia – Węgry – Chorwacja – Słowenia – Austria – Słowacja – Czechy – Niemcy – Polska – Litwa – Łotwa – Estonia – Rosja – Finlandia (Kirkenes). Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego projektowane przebiegi obydwu powyższych tras pokrywają się, łącząc miasta: Świnoujście – Gdańsk – Elbląg – Braniewo,
- projektowane trasy rowerowe w ramach projektu Europejskich Tras Rowerowych Polski Północnej, uwzględnionych w opracowaniu „Trasy rowerowe województwa Warmińsko-Mazurskiego” (2000 r.). W projekcie uwzględniono dwa warianty przebiegu korytarzy tras międzynarodowych przez obszar Polski Północnej:
 - międzynarodowa Trasa Nadmorska,
 - międzynarodowa Trasa Tysiąca Jezior Północnych; uzupełniona została o warianty i odgałęzienia oraz nadgraniczny Szlak Bociani,
 - sieć tras międzyregionalnych uzupełniająca ww. trasy międzynarodowe,
 - realizowana trasa międzyregionalna w ramach „Trasy Rowerowe w Polsce Wschodniej” – projektu PO RPW, Działanie V.2. „Trasy rowerowe”, który jest kompilacją Trasy Nadmorskiej, Trasy Tysiąca Jezior Północnych i Szlaku Bocianiego.

2.2.3. Powiązania województwa z systemami infrastruktury technicznej

Zasilanie w energię

Mapa 4

Województwo warmińsko-mazurskie zasilane jest z Krajowego Systemu Elektroenergetycznego poprzez następujące linie przesyłowe najwyższych napięć:

- 400kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki,
- 220kV Ostrołęka – Olsztyn 1,
- 220kV Włocławek Azoty – Olsztyn 1,
- 220kV Ostrołęka – Elk 1.

Aktualnie zarządzającym sieciami przesyłowymi jest PSE S.A.

Ze względu na słabo rozbudowaną na obszarze Polski północno-wschodniej sieć 400kV i 220kV, pewność zasilania województwa warmińsko-mazurskiego jest niższa niż pozostałych regionów kraju. Istnieje zagrożenie przejściową utratą zasilania na znacznym obszarze województwa. Szczególnie niekorzystna sytuacja jest w części wschodniej województwa, zasilanej jednostronnie linią 220kV Ostrołęka – Elk 1.

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego brak jest elektrowni systemowych, jak również innych znaczących źródeł wytwórczych. Zakłada się, że województwo nadal będzie zaopatrywane z elektrowni poza granicami województwa przez rozbudowaną sieć przesyłową najwyższych napięć. Według

ustaleń KPZK 2030 elektrownie systemowe są elementem systemu elektroenergetycznego, który jest zbiorem urządzeń do wytwarzania, przesyłu i rozdziału energii elektrycznej połączonych ze sobą funkcjonalnie dla realizacji procesu ciągłej dostawy energii elektrycznej odbiorcom. Dokument zakłada konieczność rozbudowy połączeń wewnątrz kraju, jako zwiększenie stopnia bezpieczeństwa energetycznego: „Dla zapewnienia sprawnego funkcjonowania oraz bardziej równomiernego rozmieszczenia sieci przesyłowej energii elektrycznej (najwyższych napięć 400kV i 220kV) nowe inwestycje wewnątrz kraju będą koncentrowały się szczególnie w Polsce Północnej i Wschodniej”.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego zakłada się realizację następujących inwestycji:

- do roku 2020: budowa dwutorowych linii 400kV Elk Bis – Alytus (Litwa), 400kV Łomża – Elk Bis oraz 400kV Ostrołęka – Olsztyn Mątki, budowa stacji 400/110kV Elk Bis i połączenie jej liniami 110kV z istniejącą stacją 220/110kV, rozbudowa stacji 400/220/110kV Olsztyn Mątki,
- do roku 2030: budowa stacji 400/110kV w Elblągu oraz powiązanie stacji w Elblągu z linią 400kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki,
- po roku 2030: budowa linii 400kV Ostrołęka – Elk Bis, która zastąpi obecną linię 220kV (brak koncepcji przebiegu) oraz 400kV Olsztyn Mątki – Płock.

Budowa mostu energetycznego Polska – Litwa jest ważnym elementem w rozszerzeniu europejskiego rynku energii. Realizacja linii 400kV Elk – Alytus (Litwa) wpisuje się w politykę Unii Europejskiej – programy: Transeuropejskie Sieci Energetyczne (TEN-E) oraz tzw. Elektroenergetyczny Pierścień Bałtyku (w tym linia elektroenergetyczna Elk Bis – Łomża). Programy te mają na celu zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego poprzez modernizację i rozbudowę sieci europejskiej infrastruktury głównych linii spinających kontynent europejski.

Zaopatrzenie w gaz ziemny

Mapa 5

Województwo warmińsko-mazurskie zaopatrywane jest w gaz ziemny z krajowego systemu sieci gazowniczych z węzła Rembelszczyzna k/Warszawy, współpracującego z układem dosyłowym gazu importowanego z Europy Wschodniej Dn 700 MOP 5,5 MPa relacji Hołowczyce-Rembelszczyzna i układem przesyłowym wysokiego ciśnienia (6,4 MPa) relacji Rembelszczyzna – Włocławek 2 x Dn 500. Zasilanie województwa w gaz jest realizowane poprzez 2 gazociągi magistralne wysokiego ciśnienia relacji Płońsk – Ciechanów – Nidzica Dn 400 i Dn 200.

Część zachodnia województwa jest zasilana przez odgałęzienia: Sztumska Wieś – Raczki Dn 200 oraz rejon Kwidzyn – Susz Dn 125/100 z magistrali gazowej wysokiego ciśnienia Gustorzyn – Pruszcz Gdański Dn 400 oraz Gustorzyn – Kwidzyn Dn 500.

Brak spięcia gazociągów wysokiego ciśnienia zaopatrujących województwo warmińsko-mazurskie z systemami obsługującymi woj. pomorskie, kujawsko-pomorskie i podlaskie oznacza brak możliwości dywersyfikacji dostaw gazu. Zwiększenie zaopatrzenia województwa w gaz będzie możliwe poprzez planowaną inwestycję polegającą na budowie Interkonektora Polska – Litwa relacji: Rembelszczyzna – Granica RP i LT. Realizacja Interkonektora wpisuje się w politykę Unii Europejskiej – ideę połączeń międzysystemowych międzynarodowych, mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego – m.in.: Transeuropejskie Sieci Energetyczne (TEN – E), Baltic Energy Market Interconnection Plan (BEMiP), Gazowe Regionalne Plany Inwestycyjne (GRIP). Z ww. Interkonektora planowane jest doprowadzenie gazu poprzez gazociągi magistralne wysokiego ciśnienia do Elku i Olecka, co pozwoli na uzupełnienie zasilania przewodowego gazociągu wysokiego ciśnienia wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego. Powyższa inwestycja zostanie zrealizowana przez PSG sp. z o.o.

Zaopatrzenie województwa w gaz zostanie również wzmocnione poprzez projektowane magistralne gazociągi wysokiego ciśnienia relacji:

- Brodnica – Kurzętnik – Nowe Miasto Lubawskie – Lubawa – Iława Dn 300 (PSG Sp. z o.o.); odcinek: Brodnica – Kurzętnik w trakcie realizacji,
- Kościerzyna – Olsztyn Dn 700/500 i Dn 300 – przebiegi w wariantach (PSG Sp. z o.o.),
- Płońsk – Uniszki Zawadzkie – realizacja po analizie techniczno – ekonomicznej (GAZ-SYSTEM).

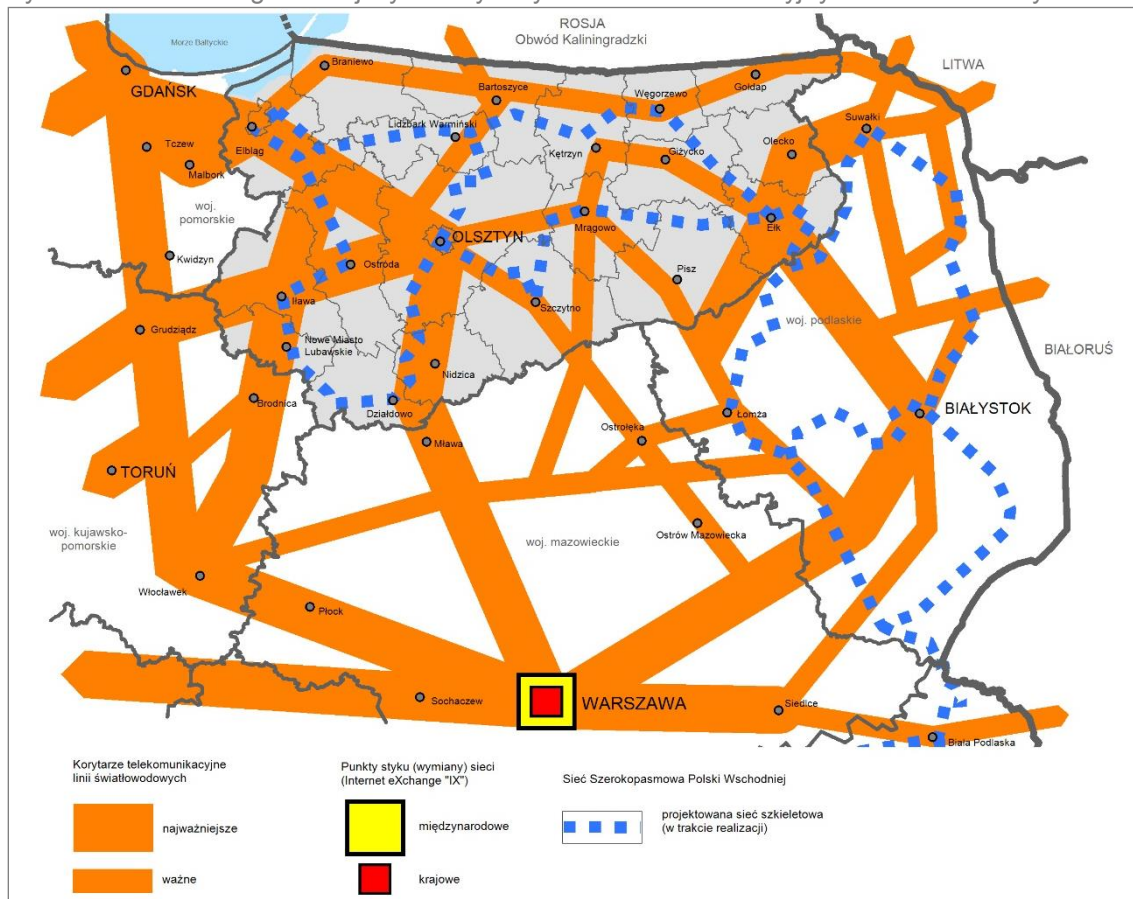
Systemy teleinformatyczne

Systemy teleinformatyczne na świecie i w Polsce są budowane głównie w oparciu o sieci światłowodowe. Sukcesywnie powstająca sieć światłowodowa nie jest jednolitą strukturą, lecz zbudowana jest z wielu sieci obsługiwanych przez różnych operatorów telekomunikacyjnych. Największą siecią w Polsce dysponuje Orange (dawniej TP S.A.) – blisko 100 tys. km, z czego około 4 tys. km w woj. warmińsko-mazurskim. Inni znaczący operatorzy to Exatel, dysponujący 20 tys. km światłowodów o przepustowości do 320 Gb/s, TK Telekom – 6 tys. km światłowodów i 22 tys. km innych kabli położonych głównie wzdłuż torów kolejowych. Ogólnopolskie sieci światłowodowe posiadają również Netia, GTS, Vectra, Atman, Pionier, i Pol Energio. Większość z nich działa na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Każda z sieci jest

w pełni niezależna, łączy się z innymi sieciami poprzez punkty styku, inaczej punkty wymiany ruchu (Internet eXchange Point, w skrócie „IX”), stając się częścią internetu. W Polsce jest kilka punktów styku m.in. w: Warszawie, Krakowie, Poznaniu i Wrocławiu.

Dostawcy usług internetowych dysponują sieciami światłowodowymi o zasięgu regionalnym lub lokalnym, w nielicznych przypadkach wykraczającym poza Polskę np. GTS, Orange. Pozostali operatorzy muszą wykupić dostęp do światowej sieci od operatorów globalnych sieci szkieletowych albo dzierżawić łącza od innych międzynarodowych operatorów dysponujących połączeniami z sieciami globalnymi.

Rysunek 13. Przebieg ważniejszych korytarzy sieci telekomunikacyjnych światłowodowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Komunikacji Elektronicznej (31.12.2012 r.).

Województwo warmińsko-mazurskie połączone jest z sąsiednimi województwami liniami światłowodowymi. Główne korytarze linii światłowodowych łączą Olsztyn z: Trójmiastem przez Elbląg, Grudziądem przez Ostródę i Iławę, Warszawą przez Działdowo i Mławę. W Warszawie znajdują się międzynarodowe i krajowe punkty styku sieci. Na wschodzie województwa główne korytarze linii światłowodowych łączą Elk z Suwałkami i z Białymstokiem – Rysunek 13

Wszystkie miasta województwa warmińsko-mazurskiego posiadają dostęp do węzłów linii światłowodowych. Mieszkańcy mniejszych miejscowości mają trudności z dostępem do nowoczesnej infrastruktury telekomunikacyjnej, co utrudnia dostęp do nowoczesnych usług.

Budowana obecnie sieć w ramach projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej (SSPW) może poprawić niekorzystną sytuację mieszkańców mniejszych miejscowości. Do sierpnia 2015 r. w ramach SSPW w województwie warmińsko-mazurskim planuje się budowę 822 km sieci szkieletowych oraz ponad 1400 km odnog sieci dystrybucyjnej, 10 węzłów szkieletowych i 197 dystrybucyjnych.

2.2.4. Powiązania, obszary i problemy wspólne z województwami sąsiednimi

Województwo warmińsko-mazurskie graniczy z czterema województwami: pomorskim, kujawsko-pomorskim, mazowieckim i podlaskim.

1) Województwo kujawsko-pomorskie

- a) środowisko przyrodnicze i ochrona zasobów: Obszary Natura 2000: Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO), zatwierdzone decyzją Komisji Europejskiej, jako obszary o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW) – Ostoja Lidzbarska PLH280012, Dolina Drwęcy PLH280001, Ostoja Brodnicka PLH040036; rezerваты przyrody: Rzeka Drwęca, Bagno Mostki, Jar Brynicy; parki krajobrazowe: Brodnicki Park Krajobrazowy, Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy; projektowana sieć korytarzy ekologicznych o znaczeniu ponadregionalnym, w tym korytarzy głównych; główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 210 „Iława”, GZWP nr 214 „Zbiornik Działdowo”;
- b) komunikacja:
 - drogi krajowe nr: 16, 15,
 - drogi wojewódzkie nr: 544, 538,
 - linie kolejowe nr: 353, 208 Działdowo – Chojnice,
 - trasy rowerowe o znaczeniu ponadregionalnym: projektowane korytarze tras międzyregionalnych: Iława – Grudziądz; Rakowice – Nowe Miasto Lubawskie – Brodnica;
- c) infrastruktura techniczna:
 - istniejąca: linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 220kV Włocławek – Olsztyn,
 - projektowana: gazociąg magistralny wysokiego ciśnienia relacji Brodnica – Kurzętnik – Nowe Miasto Lubawskie – Lubawa – Iława Dn 300 (PSG Sp. z o.o.); odcinek: Brodnica – Kurzętnik w trakcie realizacji, linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 400kV Olsztyn Mątki – Płock (przebieg przez woj. kujawsko-pomorskie);
- d) turystyka: szlaki i trasy turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym – Korytarz europejskiego długodystansowego Szlaku Pieszego E-11 (Holandia – Łotwa).

2) Województwo mazowieckie

- a) środowisko przyrodnicze i ochrona zasobów: Obszary Natura 2000: Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) – Dolina Wkry i Mławki PLB140008, Puszcza Piska PLB280008, Dolina Omulwi i Płodownicy PLB140005; Specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO), zatwierdzony decyzją Komisji Europejskiej jako obszar o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW) – Ostoja Lidzbarska PLH280012; Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy; projektowana sieć korytarzy ekologicznych o znaczeniu ponadregionalnym, w tym korytarzy głównych; główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 214 „Zbiornik Działdowo”, GZWP nr 215 „Subniecka Warszawska”, GZWP nr 216 „Sandr Kurpie”;
- b) komunikacja:
 - drogi krajowe nr: S7/E77/, 53, 57,
 - drogi wojewódzkie nr: 541, 544,
 - linie kolejowe nr: 9/E-65, 35,
 - projektowane korytarze tras rowerowych o znaczeniu ponadregionalnym: Mława – Działdowo – Dąbrówno – Samborowo – Zalewo – Kanał Elbląski – Elbląg, Myszyniec – Szczytno – Biskupiec – Lidzbark Warmiński;
- c) infrastruktura techniczna:
 - istniejąca: linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 220kV Ostrołęka – Olsztyn oraz 220kV Ostrołęka – Ełk (przebieg przez woj. podlaskie); główne zasilenie województwa; gazociągi magistralne wysokiego ciśnienia relacji Płońsk – Ciechanów – Nidzica Dn 400 i Dn 200; gazociąg magistralny wysokiego ciśnienia Dn 100 relacji: gazociąg magistralny Dn 200 (Uniszki Zawadzkie) – Działdowo – Lidzbark;
 - projektowana: linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 400kV Ostrołęka – Olsztyn Mątki oraz 400kV Płock – Olsztyn Mątki (przebieg przez woj. kujawsko-pomorskie); projektowany gazociąg magistralny wysokiego ciśnienia relacji Płońsk – Uniszki Zawadzkie (GAZ – SYSTEM) – potencjalna inwestycja wzmacniająca zaopatrzenie województwa w gaz;
- d) gospodarka: Specjalne Strefy Ekonomiczne: Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna zlokalizowana na terenie województw: warmińsko-mazurskiego i mazowieckiego.

3) Województwo podlaskie

- a) środowisko przyrodnicze i ochrona zasobów: Obszary Natura 2000: Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) – Puszcza Piska PLB280008; projektowana sieć korytarzy ekologicznych o znaczeniu ponadregionalnym, w tym korytarzy głównych; współdziałanie w tworzeniu Suwalsko-Wisztynieckiego Transgranicznego Obszaru Chronionego; główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 216 „Sandr Kurpie”, GZWP nr 217 „Pradolina rzeki Biebrzy”; transgraniczne kompleksy leśne;
- b) komunikacja:
 - drogi krajowe nr: 16, 63, 65, S61 (projektowana droga ekspresowa Via Baltica),
 - drogi wojewódzkie nr: 651, 652, 653, 655,
 - linie kolejowe nr: 38, 39, projektowane połączenie kolejowe Rail Baltica (E 75),

- drogi wodne: rzeka Pisa od jeziora Roś do ujścia rzeki Narwi,
- trasy rowerowe o znaczeniu ponadregionalnym: projektowane korytarze międzynarodowej Trasy Tysiąca Jezior Północnych z wariantami i odgałęzieniami oraz trasy międzyregionalnej – Stare Juchy – Ełk – Augustów oraz realizowana trasa międzyregionalna w ramach „Trasy Rowerowe w Polsce Wschodniej”;
- c) infrastruktura techniczna:
 - istniejąca: linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 220kV Ostrołęka – Ełk (przebieg przez woj. podlaskie),
 - projektowana: dwutorowa linia 400kV Ełk – granica państwa (Litwa Alytus) oraz linia 400kV Łomża – Ełk Bis; Interkonektor Polska – Litwa relacji Rembelszczyzna – Granica RP i LT (GAZ – SYSTEM); gazociągi magistralne wysokiego ciśnienia relacji: Interkonektor Polska – Litwa – Ełk oraz z Interkonektor Polska – Litwa – Olecko – koncepcja zaopatrzenia w gaz przewodowy północno-wschodniej części Polski (PSG Sp. z o.o.); Gazociąg magistralny wysokiego ciśnienia z kierunku Mrągowo do: Gołdapi, Ełku, Olecka, Grajewa i Suwałk (inni inwestorzy);
- d) turystyka: szlaki kajakowe: rzeka Ełk, Lega, Pisa; sąsiedztwo rejonów turystycznych: Kanał Augustowski, Biebrzański Park Narodowy; koncepcja rewitalizacji drogi wodnej między Wielkimi Jeziorami Mazurskimi a Kanałem Augustowskim na obszarze województw podlaskiego i warmińsko-mazurskiego;
- e) gospodarka: Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna: Podstrefa Gołdap i Podstrefa Ełk.

4) Województwo pomorskie

- a) środowisko przyrodnicze i ochrona zasobów: Obszary Natura 2000: Obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) – Zalew Wiślany PLB280010, Lasy Iławskie PLB280005; Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO), zatwierdzone decyzją Komisji Europejskiej, jako obszary o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW) – Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana PLH280007, Ostoja Iławska PLH280053; rezerwat przyrody Ujście Nogatu; Park Krajobrazowy Pojezierza Iławskiego; propozycja utworzenia Transgranicznego Obszaru Chronionego Zalewu Wiślanego; projektowana sieć korytarzy ekologicznych o znaczeniu ponadregionalnym, w tym korytarzy głównych; główne zbiorniki wód podziemnych: GZWP nr 210 „Iława”; GZWP nr 203 „Dolina Letniki”; i inne pozostałe ważne zbiorniki wód podziemnych, w tym zbiornik wód podziemnych „Żuławy Gdańskie” nr 212;
- b) komunikacja:
 - paneuropejskie korytarze transportowe: IA Ryga – Kaliningrad - Elbląg – Gdańsk, VI Gdańsk – Katowice – Żylina,
 - drogi krajowe nr: S7 /E77/, 22,
 - drogi wojewódzkie nr: 515, 519, 520, 521, 522, 526, 527,
 - linie kolejowe nr: 9/E-65, 204,
 - drogi i powiązania wodne: droga wodna E-70, tory wodne na Zalewie Wiślanym (morskie wody wewnętrzne),
 - trasy rowerowe o znaczeniu ponadregionalnym:
 - międzynarodowe istniejące: R-1, R-64 oraz projektowane: R-10 i R-13,
 - projektowane korytarze tras międzynarodowych (Trasa Nadmorska, Trasa Tysiąca Jezior Północnych),
 - realizowana trasa Polski Wschodniej w ramach projektu PO RPW (Kępiny Wielkie);
- c) infrastruktura techniczna:
 - istniejąca: linia elektroenergetyczna najwyższego napięcia 400kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki; gazociągi magistralne wysokiego ciśnienia: relacji Sztumska Wieś – Raczki Dn 200 oraz relacji Kwidzyn – Susz Dn 100/125; Centralny Wodociąg Żuławski (częściowo obsługuje gm. Elbląg) – ujęcie wody – Letniki (woj. pomorskie),
 - projektowana: gazociąg wysokiego ciśnienia (w wariantach) relacji: Kościerzyna – Olsztyn Dn 700/500 i Dn 300 (PSG Sp. z o.o.);
- d) turystyka: istniejące szlaki i trasy turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym: Szlak Zamków Gotyckich, Szlak Kopernikowski; Korytarz europejskiego długodystansowego szlaku pieszego E-9 (Portugalia – Estonia), projektowany Szlak Mennonitów (pieszo-rowerowy), obszary turystyczne: Zalew Wiślany, Żuławy; „Pętla Żuławska” – rozwój turystyki wodnej – w trakcie realizacji.

Do kluczowych zagadnień i problemów wymagających wspólnego rozwiązania z województwami sąsiednimi zaliczają się:

- zintegrowanie wspólnej sieci obszarów chronionego krajobrazu,
- zintegrowanie wspólnych sieci korytarzy ekologicznych,
- ochrona zasobów głównych zbiorników wód podziemnych,
- postępujący deficyt hydrologiczny na pograniczu województw (województwo pomorskie),

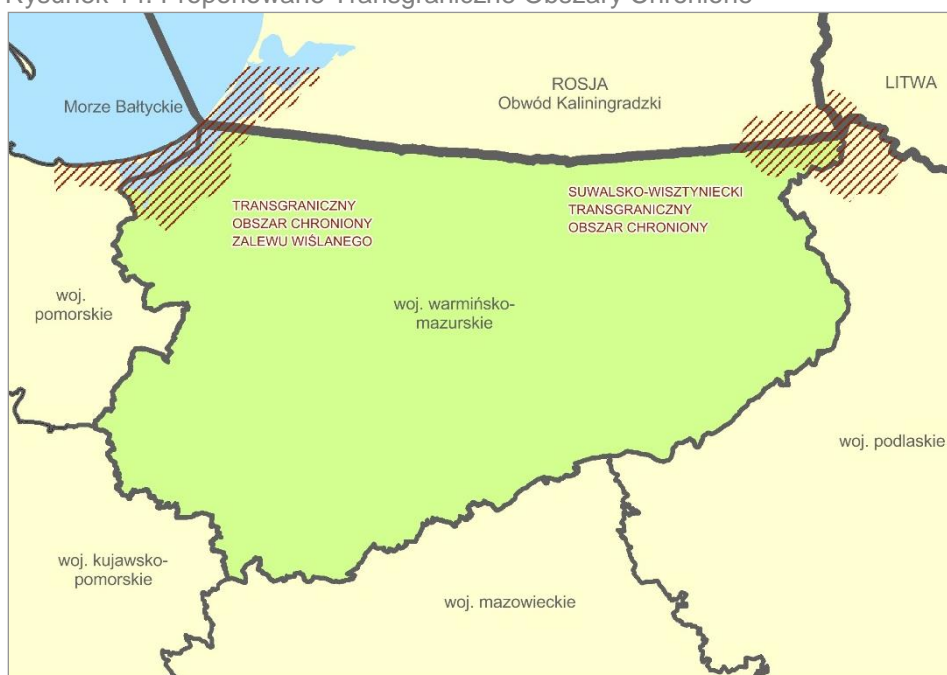
- na obszarze Żuław: kompleksowa restrukturyzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej, modernizacja infrastruktury i urządzeń melioracyjnych oraz zabezpieczających przed powodzią (województwo pomorskie),
- na obszarze Zalewu Wiślanego (województwo pomorskie):
 - zanieczyszczenie wód,
 - ochrona brzegu,
 - zintegrowanie form i działań ochrony przyrody Zalewu Wiślanego i jego otoczenia (parki krajobrazowe Mierzeja Wiślana i Wysoczyzna Elbląska, obszary Natura 2000), z uwzględnieniem perspektywy współpracy międzynarodowej z Obwodem Kaliningradzkim – współdziałanie w tworzeniu Transgranicznego Obszaru Chronionego Zalewu Wiślanego,
 - utworzenie obszarów chronionych, odpowiadającym kryteriom sieci Natura 2000 w obrębie Zalewu Wiślanego,
 - Zintegrowane Zarządzanie Obszarami Przybrzeżnymi (ZZOP),
- poprawa stanu jakości wód zlewni i rzeki Drwęcy jako źródła wody pitnej dla Torunia (województwo kujawsko-pomorskie),
- jeziora w zlewniach na pograniczu województw do objęcia szczególną ochroną jakości środowiska wodnego,
- ochrona zlewni rzeki Pisy, której wody poprzez rzekę Narew dopływają do Jeziora Zegrzyńskiego, będącego rezerwuarem wody pitnej dla dużej części aglomeracji warszawskiej (województwo mazowieckie).

2.2.5. Przygraniczne położenie województwa

Województwo warmińsko-mazurskie od strony północnej graniczy z Obwodem Kaliningradzkim, eksklawą Federacji Rosyjskiej, a od strony północno-wschodniej znajduje się na trójstyku z obwodem i Litwą. Granica województwa z Obwodem Kaliningradzkim ma długość 208 km i stanowi zewnętrzną granicę Unii Europejskiej i strefy Schengen.

Granica pomiędzy Polską a Obwodem Kaliningradzkim dzieli obszary o szczególnie wysokich walorach przyrodniczych m.in. Puszcze Romincką i Zalew Wiślany. Dla ww. obszarów w latach 90-tych została opracowana koncepcja tzw. Transgranicznych Obszarów Chronionych (TOCh): Zalewu Wiślanego oraz Suwalsko-Wisztyniecki – Rysunek 14. Koncepcja ta zakłada: międzynarodową ochronę obszarów najcenniejszych pod względem przyrodniczo – krajobrazowym, rozwój międzynarodowej turystyki, promocję tych obszarów w skali europejskiej. Obszar Suwalsko – Wisztyniecki położony na pograniczu Polski, Litwy i Obwodu Kaliningradzkiego predysponowany jest do trójstronnej współpracy transgranicznej w celu zachowania wybitnych walorów krajobrazowych i wartości przyrodniczych.

Rysunek 14. Proponowane Transgraniczne Obszary Chronione

Źródło: opracowanie własne.

W pasie przygranicznym po stronie województwa warmińsko-mazurskiego występują, niemające kontynuacji po stronie rosyjskiej, prawnie chronione formy ochrony przyrody takie jak: Park Krajobrazowy Puszczy Rominckiej, Obszary Chronionego Krajobrazu, obszary Natura 2000 i rezerwaty. Do obszarów cennych przyrodniczo należą rzeki Łyna i Węgorapa przedzielone granicą polsko-rosyjską.

Zalew Wiślany leży w granicach dwóch państw – Polski i Rosji. Oddzielony jest od Morza Bałtyckiego Mierzeją Wiślaną. Łączy się z Zatoką Gdańską drogą śródlądową (rzeką Szkarpawą do przekopu Wisły) i morską (poprzez Cieśninę Piławską położoną na terenie Federacji Rosyjskiej). Alternatywą dostępu do morza Bałtyckiego przez Cieśninę Piławską jest propozycja przekopu Mierzei Wiślanej. Mierzeja Wiślana wraz z pasem wód morskich i zalewowych o szerokości 1 mili morskiej, została włączona przez HELCOM do Obszarów Chronionych Morza Bałtyckiego (BSPA Baltic Sea Protected Areas).

Istniejące uwarunkowania wskazują na potencjalne możliwości rozwijania polsko-rosyjskiej współpracy transgranicznej w dziedzinie ochrony środowiska oraz turystyki na Mierzei i Zalewie Wiślanym. System ochrony wód w Zalewie Wiślanym powinien obejmować całą zlewnię zalewu, po obu stronach granicy. Do najważniejszych zagrożeń środowiska, szczególnie dotyczących Zalewu Wiślanego zaliczają się nieuregulowana gospodarka ściekowa w Obwodzie Kaliningradzkim (bezpośredni zrzut ścieków do Zalewu) oraz zrzut ze statków wód balastowych zagrażających najbardziej ekosystemowi wód przybrzeżnych i portowych.

Na rozwój systemów transportowych i większe szanse na lepsze powiązania województwa warmińsko-mazurskiego z państwami Unii Europejskiej i krajami bałtyckimi, w tym z Obwodem Kaliningradzkim będzie mieć wpływ realizacja dróg i połączeń kolejowych w korytarzach Via / Rail Baltica i Via / Rail Hanseatica. W powiązaniach komunikacyjnych łączących obszar województwa warmińsko-mazurskiego z Obwodem Kaliningradzkim nadrzędne znaczenie mają drogi krajowe nr: 22/S22, 51, 54, 63, 65) i wojewódzkie nr: 510, 511, 512, 591 oraz linie kolejowe nr: 009, 038, 204, 217, 353, a także przejścia graniczne, drogi wodne i porty nad Zalewem Wiślanym. Układ dróg w strefie przygranicznej zapewnia powiązanie obszaru z krajowym systemem transportowym i z drogowymi przejściami granicznymi: Gronowo, Grzechotki, Bezledy i Gołdap. Natomiast linie kolejowe łączą się z przejściami granicznymi kolejowymi w Gronowie i Skandawie. Lokalne samorządy proponują utworzenie nowych przejść granicznych drogowych: w Perłach i w Michałkowie oraz przejścia pieszego w Rapie, a także przejść rzecznych w Stopkach (na Łynie) i Węgorapie (na Węgorapie). Realizacja nowych przejść zaktywizuje gospodarkę obszarów przygranicznych, głównie poprzez rozwój turystyki i usług.

Najważniejszymi elementami składającymi się na powiązania drogami wodnymi w obszarze przygranicznym są morskie drogi wewnętrzne: rzeka Elbląg i Zalew Wiślany z przejściami granicznymi morskimi w Elblągu i Fromborku oraz międzynarodowa śródlądowa droga wodna E70 Rotterdam – Berlin – Bydgoszcz – Elbląg – Kaliningrad. Planowana rewitalizacja drogi wodnej E70, obecnie niespełniającej wymaganych przepisami parametrów, będzie mieć znaczenie dla rozwoju turystyki. Wykorzystanie drogi do przewozów towarów nie ma ekonomicznego uzasadnienia ze względu na koszty przebudowy.

Przez województwo warmińsko-mazurskie i Obwód Kaliningradzki przebiegają szlaki i trasy turystyczne: drogowe, rowerowe, piesze i wodne o znaczeniu międzynarodowym i ponadregionalnym, m.in.: Międzynarodowa Trasa Euro Route R1, Nadzalewowa R64 oraz szlaki kajakowe rzek Łyna i Węgorapy. Rozwój turystyki jest ograniczony politycznymi uwarunkowaniami m.in. brakiem przejść turystycznych na rzekach: Łyna i Węgorapa oraz brakiem możliwości żeglugi turystycznej na Zalewie Wiślanym na wodach terytorialnych Rosji. Potencjał do rozwoju turystyki nie jest w pełni wykorzystywany.

W ramach współpracy województwa warmińsko-mazurskiego z Obwodem Kaliningradzkim wspólne inicjatywy i działania powinny dotyczyć w szczególności ochrony środowiska (systemy melioracyjne, obszary cenne przyrodniczo, w tym Zalew Wiślany) i turystyki (szlaki kajakowe na rzece Łynie i trasy rowerowe).

Granica polsko-rosyjska ze względów politycznych stanowi pewien rodzaj bariery dla rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, a szczególnie dla północnej części jego regionu.

Przystąpienie w 2007 r. Polski do strefy Schengen i wprowadzenie wiz dla państw spoza Schengen, jeszcze bardziej utrudniło i zahamowało handel przygraniczny oraz ruch turystyczny pomiędzy Polską a Obwodem Kaliningradzkim. Aby załagodzić społeczno-ekonomiczne problemy przygranicza, ministrowie spraw zagranicznych Polski i Rosji podpisali umowę dwustronną, dotyczącą małego ruchu przygranicznego, która weszła w życie 27 lipca 2012 r. Umową o małym ruchu przygranicznym został objęty cały obszar Obwodu Kaliningradzkiego, a po stronie polskiej w województwie warmińsko-mazurskim: Olsztyn, Elbląg i powiaty: elbląski, braniewski, lidzbarski, bartoszycki, olsztyński, kętrzyński, mławowski, węgorzewski, giżycki, gołdapski i olecki oraz część województwa pomorskiego – Mapa 6. Przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego może odbywać się wyłącznie drogą lądową przez wybrane kolejowe i drogowe przejścia graniczne. Głównym celem wizyt Rosjan w obszarze objętym małym ruchem granicznym są zakupy, korzystanie z usług m.in.: turystycznych, medycznych oraz udział w wydarzeniach kulturalnych i sportowych

Ze względu na przygraniczne położenie województwa, dla terenów przylegających do granicy wskazuje się w dokumentach programowo-strategicznych, europejskich, krajowych i regionalnych tzw.

obszar przygraniczy. Obszar przygraniczny został zdefiniowany w Rozporządzeniu (WE) nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 20.12.2006 r. jako strefa, sięgająca do 30 km od granicy. Jednostki podziału administracyjnego, które mają być uznane za strefę przygraniczną, są określone przez zainteresowane państwa w umowach dwustronnych. Jeżeli część którejkolwiek takiej jednostki jest położona między 30 a 50 km od linii granicy, uznaje się ją za część strefy przygranicznej.

„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie” definiuje obszary przygraniczne jako tereny charakteryzujące się niskimi wskaźnikami społeczno-gospodarczymi, kwalifikujące się do intensywnych działań polityki regionalnej dotyczącej współpracy przygranicznej. W przypadku województwa warmińsko-mazurskiego obszary przygraniczne obejmują powiaty, których stolice leżą w odległości 50 km od granicy z krajami spoza układu Schengen lub linii brzegowej Morza Bałtyckiego.

„Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025” za kryterium wyboru obszarów przygranicznych przyjmuje rozwiązanie zaproponowane w KSRR 2010-2020. Koncentracja polityki rozwojowej województwa będzie się odbywać w obszarach strategicznej interwencji. Uzasadnieniem strategicznej interwencji dla OSI jest nawarstwienie różnorodnych problemów społeczno-gospodarczych w obszarach przygranicznych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 wskazuje obszary przygraniczne jako tereny o niskim potencjale rozwojowym, słabej dostępności do usług i niskiej dostępności do ośrodków wzrostu.

3. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

3.1. Główne elementy struktury przestrzennej województwa

Strukturę przestrzenną województwa warmińsko-mazurskiego kształtują trzy podstawowe układy: węzłowy, liniowy oraz strefowy. Układ węzłowy stanowi sieć osadnicza, układ liniowy – system dróg a układ strefowy tworzą obszary o podobnych cechach fizycznogeograficznych – Mapa 7.

Głównymi czynnikami determinującymi strukturę przestrzenną są warunki przyrodnicze i środowiskowe, które miały wpływ i nadal kształtują rozwój osadnictwa oraz systemów transportowych; decydują o stabilności struktur. Pomiędzy poszczególnymi układami: węzłowym, liniowym i strefowym zachodzą powiązania i relacje, które określają kształtowanie i funkcjonowanie zagospodarowania przestrzennego w skali regionalnej.

Układ węzłowy województwa tworzy sieć osadnicza – 49 miejskich ośrodków osadniczych zlokalizowanych. Układ cechuje historycznie uwarunkowane równomierne rozmieszczenie ośrodków osadniczych. W miastach, oprócz funkcji mieszkaniowej, rozwijają się również funkcje administracyjne, usługowe i produkcyjne.

Dominuje ośrodek osadniczy wojewódzki – Olsztyn, który jest wzmacniany przez ośrodki regionalny – Elbląg oraz subregionalny – Ełk. Trzy ww. największe miasta województwa są silnie powiązane funkcjonalnie i przestrzennie z otoczeniem, tworząc strefy powiązań z terenami otaczającymi je gmin. Pozostałe miasta, w tym miasta powiatowe, tworzą układ policentryczny, w mniejszym lub większym stopniu uzupełniając, wspomagając i równoważąc rozwój województwa.

Do ośrodków lokalnych powiatowych należą: Bartoszyce, Lidzbark Warmiński, Gołdap, Olecko, Ostróda, Iława, Mrągowo, Giżycko, Nowe Miasto Lubawskie, Węgorzewo, Pisz, Nidzica, Kętrzyn, Szczytno, Działdowo, Braniewo.

Pozostałe lokalne ośrodki miejskie to: Frombork, Tolkmicko, Młynary, Pasłęk, Zalewo, Susz, Miłakowo, Orneta, Pieniężno, Górowo Iławeckie, Lubawa, Lidzbark, Olsztynek, Pasym, Bisztynek, Sępoleń, Korsze, Reszel, Jeziorany, Biskupiec, Barczewo, Ruciane-Nida, Mikołajki, Ryn, Biała Piska, Morąg, Orzysz, Dobrze Miasto, Kisielice, Miłomłyn.

Układ liniowy tworzy system dróg w województwie. Drogi, w większości ukształtowane historycznie, łączą ze sobą ośrodki osadnicze w obrębie województwa i poza nim. Układ cechuje południkowe i równoleżnikowe położenie pasm drogowych oraz hierarchiczność. O ważności decyduje m.in. funkcja drogi (nadrzędna, podstawowa) w systemie komunikacyjnym województwa, natężenie średniodobowego ruchu na drogach oraz klasa techniczna i stan techniczny drogi, a także relacje (powiązania funkcjonalno-przestrzenne) pomiędzy ośrodkami osadniczymi. W województwie, w oparciu o drogi krajowe i wojewódzkie, wyodrębniają się elementy układu: I-rzędu, II-rzędu i III-rzędu oraz pozostałe.

Najważniejszym elementem układu, zaliczonym do elementów I-rzędu, jest droga krajowa nr 7. Ważnym elementem liniowym będzie również projektowana droga Via Baltica zlokalizowana w południowo – wschodniej części województwa.

Układ strefowy. Uwarunkowania fizyczno-geograficzne pozwalają na wyodrębnienie w przestrzeni województwa stref o podobnych uwarunkowaniach. Każda ze stref charakteryzuje się określonymi cechami, wynikającymi naturalnymi (ukształtowanie terenu, lesistość, zasobność w wody powierzchniowe, walory krajobrazowe i przyrodnicze) oraz dominującym rodzajem przeszkleń w wyniku działalności człowieka.

Cechy środowiska przyrodniczego oraz wiodący sposób wykorzystania, użytkowania i zagospodarowania terenów pozwala wyróżnić cztery najważniejsze strefy w województwie:

- Strefa pojezierzy. Obejmuje znaczącą część województwa, rozciąga się równoleżnikowo przez cały region od południowego zachodu do wschodu. Charakterystyczne cechy to: liczne jeziora, kompleksy leśne, zróżnicowana rzeźba terenu, znacząca wartość ekologiczna, występują tu funkcje mieszane: usługi, produkcja, mieszkalnictwo, turystyka i rekreacja.
- Strefa nadzalewowa. Obejmuje północno-zachodnią część województwa. Charakterystyczne kompleksy rolnicze o wysokich wartościach dla produkcji rolnej, znacząca wartość ekologiczna. Obszar o wysokich walorach przyrodniczo- krajobrazowych, szczególnie wrażliwy na antropopresję, predestynowany do rozwoju turystyki związanej z nadzalewowym położeniem.
- Strefa północna rolnicza. Wyróżniające cechy: kompleksy rolnicze o wysokiej wartościach dla produkcji rolnej, znacząca wartość ekologiczna, obszar nizinny o małej aktywności gospodarczej.
- Strefa południowa rolnicza o charakterze leśnym i w mniejszym stopniu rolnym.

3.2. Sieć osadnicza

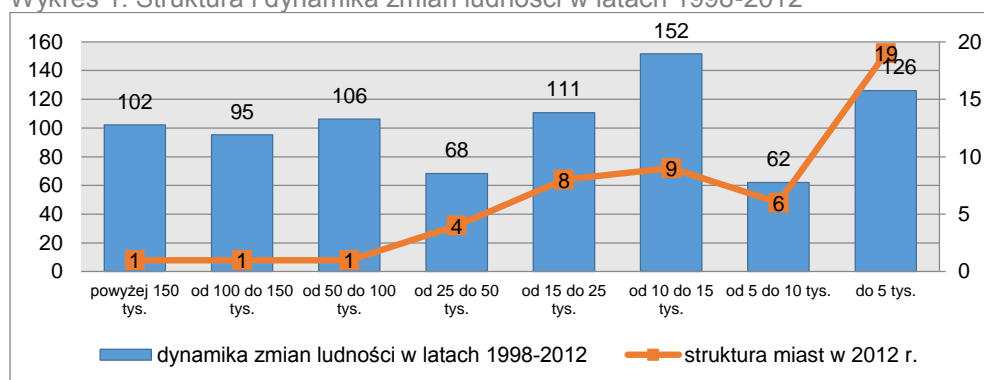
Struktura sieci osadniczej w niemal całym województwie jest wynikiem systemowego zasiedlania w czasie kolonizacji prowadzonej przez zakon krzyżacki. Wynikiem tego jest równomiernie rozmieszczona w przestrzeni województwa sieć jednostek osadniczych (miast i wsi). Stopień późniejszego zróżnicowania ich rozwoju uzależniony był od wielu czynników. Historycznie ukształtowana struktura jest czytelnym, charakterystycznym elementem przestrzeni województwa warmińsko-mazurskiego – Mapa 9.

Sieć osadniczą województwa tworzy 49 miast (w tym 33 w granicach miejsko-wiejskich) oraz 4 038 podstawowych miejscowości wiejskich (wieś i składowe) na 100 obszarach wiejskich gmin. Podział administracyjny województwa na szczeblu powiatowym tworzy 21 powiatów, w tym 2 powiaty grodzkie (miasta na prawach powiatu) – Olsztyn i Elbląg oraz 19 powiatów ziemskich. Na szczeblu gminnym obszar województwa podzielony jest na 116 gmin, w tym 16 miejskich, 67 wiejskich i 33 miejsko-wiejskie.

Wielkość miast województwa, liczona liczbą mieszkańców, jest zróżnicowana – Mapa 10. Najważniejsze ośrodki osadnicze województwa: Olsztyn, Elbląg i Elk miały odpowiednio 174,6, 123,6 i 59,6 tys. mieszkańców (2012 r.). Te trzy jednostki skupiały łącznie ponad 40% mieszkańców miast województwa. Potencjał ludnościowy pozostałych miast:

- miasta liczące 25 – 50 tys. mieszkańców (4 miasta): Ostróda, Iława, Giżycko i Kętrzyn,
- miasta liczące 15 – 25 tys. mieszkańców (8 miast): Szczytno, Bartoszyce, Mrągowo, Działdowo, Pisz, Braniewo, Olecko i Lidzbark Warmiński,
- miasta liczące 5 – 15 tys. mieszkańców (15 miast): Morąg, Nidzica, Gołdap, Pasłęk, Węgorzewo, Nowe Miasto Lubawskie, Biskupiec, Dobrze Miasto, Lubawa, Orneta, Olsztynek, Barczewo, Orzysz, Susz,
- miasta poniżej 5 tys. mieszkańców (19 miast).

Wykres 1. Struktura i dynamika zmian ludności w latach 1998-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Potencjał ludnościowy ośrodków osadniczych

Dynamika zmian wielkości miast w latach 1998-2012 wskazuje na spadek liczby mieszkańców w większości miast województwa. Proces wyludniania się dotyczy 39 miast we wszystkich przyjętych grupach wielkości. Wzrost liczby mieszkańców odnotowano w Lubawie (7%), Mikołajkach, Miłomylynie, Elku (5%), Nowym Mieście Lubawskim, Białej Piskiej, Olsztynie, Działdowie, Młynarach (3-2%) i w Pieszku (poniżej 1%).

Niekorzystne tendencje demograficzne:

- spadek liczby ludności,
- spadek przyrostu naturalnego,
- znaczne starzenie się społeczeństwa,
- zachwiana struktura płciowa (niedobór mężczyzn).

Z pośród największych trzech miast województwa, Elk posiada najlepsze perspektywy rozwoju pod względem potencjału ludnościowego, w drugiej kolejności Olsztyn, natomiast w Elblągu systematycznie pogłębiają się niekorzystne tendencje demograficzne.

Proces **suburbanizacji** polegający na rozprzestrzenianiu się zabudowy poza granice administracyjne miast na tereny wiejskie, dotyczy w województwie przede wszystkim miast dużych i średnich m.in.: Olsztyna, Elku, Elbląga, Szczytna, Ostródy, Kętrzyna, Giżycka, Bartoszyce – Mapa 8. Jest wynikiem wyprowadzania się mieszkańców miast na tereny sąsiadujących gmin, a także napływu ludności z terenu województwa w pobliże dużych miast. Zjawisko zwiększania się liczby ludności charakterystyczne jest szczególnie dla gmin podolsztyńskich. Dynamika wzrostu w latach 1998-2012 wynosiła od 18 do 47%.

Skutkiem suburbanizacji jest zwiększenie się intensywności zabudowy wokół miast oraz nasilenie się problemów w zakresie komunikacji, infrastruktury technicznej, dostępności do usług publicznych. Niekontrolowane rozprzestrzenianie się zabudowy zwykle wpływa negatywnie na krajobraz, ład przestrzenny. Nowa zabudowa z reguły nie wpisuje się w istniejące wiejskie struktury osadnicze. Powstaje osadnictwo typu miejskiego na terenach wiejskich w oderwaniu od istniejących struktur osadniczych.

Potencjał usługowy ośrodków osadniczych

Sektor usług pełni istotną rolę w rozwoju gospodarczym województwa warmińsko-mazurskiego. Na przestrzeni lat nastąpił znaczący wzrost potencjału usługowego w najważniejszych ośrodkach osadniczych regionu.

Szkolnictwo wyższe. Na obszarze województwa warmińsko – mazurskiego funkcjonują (2010 r.) 22 szkoły wyższe (łącznie z wydziałami, ośrodkami zamiejscowymi i filiami). Najważniejszymi ośrodkami akademickimi są Olsztyn (6 szkół wyższych), Elbląg (5 szkół wyższych), Ełk (3 szkoły wyższe) oraz Szczytno (2 szkoły wyższe). Następuje znaczny rozwój bazy naukowo-dydaktycznej szkolnictwa wyższego, połączony z jednoczesnym spadkiem liczby studiujących (o 9%) – w 2010 roku liczba studiujących wynosiła 55,4 tys. osób, a w 2004 – 62 tys.

Stacjonarna opieka zdrowotna. Na obszarze województwa funkcjonuje 31 szpitali wielospecjalistycznych, 3 psychiatryczne, 9 jednospecjalistycznych i 1 uzdrowiskowy. Istnieje 10 zakładów stacjonarnej opieki pielęgnacyjnej i długoterminowej. Ponadto w każdym powiecie mieszczą się hospicja domowe (opieka w domu pacjenta). Największym potencjałem opieki zdrowotnej dysponują Olsztyn (6 szpitali), Elbląg (4 szpitale) i Ełk (2 szpitale). Pozostałe szpitale znajdują się w miastach powiatowych oraz w innych miejscowościach (w przypadku wyspecjalizowanych placówek m.in. w Ameryce k. Olsztyńka, Fromborku, Górowie Iławeckim). W wyniku inwestycji w infrastrukturę wzmocnił się potencjał ośrodka uzdrowiskowego w Gołdapi. Na przestrzeni lat nastąpiło podwyższenie standardu większości obiektów stacjonarnej opieki medycznej. Zwiększył się wskaźnik liczby lekarzy na 10 tys. ludności (z 23,7 w 2004 r. do 24,8 w 2012 r.) oraz liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności (z 43,3 do 46,2). Zaobserwowano niekorzystne tendencje dotyczące opieki stomatologicznej – liczba dentyków w regionie zmniejszyła się, pogorszył się również wskaźnik ich liczby na 10 tys. mieszkańców (z 9,1 do 6,6). Na bazie szpitali wojskowych utworzono Szpital Uniwersytecki w Olsztynie oraz Elbląski Szpital Specjalistyczny. W Ełku, wybudowanie szpitala rejonowego, znacznie poprawiło dostępność i warunki stacjonarnej opieki medycznej.

Infrastruktura kultury najlepiej rozwinięta jest w stolicy regionu – Olsztynie, gdzie znajdują się najważniejsze, najbardziej wyspecjalizowane rodzaje działalności kulturalnej, w tym obiekty tzw. kultury wysokiej (teatry, muzea, filharmonia, galerie sztuki). Ważne znaczenie kulturalne posiada Elbląg. W pozostałych miastach infrastruktura kultury jest słabiej rozwinięta i mniej różnorodna. Większość obiektów najważniejszych instytucji kulturalnych została zmodernizowana, niektóre z nich otrzymały nowe siedziby (Filharmonia Warmińsko-Mazurska im. F. Nowowiejskiego, Elbląska Orkiestra Kameralna, Ełckie Centrum Kultury w Ełku). Najważniejsze inwestycje przeprowadzono w Olsztynie.

Infrastruktura sportowa najlepiej rozwinięta i odznaczająca się największą różnorodnością charakteryzuje Olsztyn; do najnowszych obiektów należy m.in. basen o wymiarach olimpijskich oraz baza sportowa szkół wyższych. Istotny potencjał sportowy posiada Elbląg, wzrasta również znaczenie Ostródy. W Ełku, Lidzbarku Warmińskim, Olecku i Lubawie znajduje się nowa infrastruktura sportowa – stadiony lekkoatletyczne posiadające certyfikat PZLA. Mieszczący się w Olecku basen z atestem Polskiego Związku Pływackiego umożliwia rozgrywanie zawodów o randze mistrzostw Polski. Na obszarze Wielkich Jezior Mazurskich, na Pojezierzu Iławskim, nad Zalewem Wiślanym oraz w Olsztynie funkcjonują nowe bazy sportów żeglarskich (głównie mariny i ekomariny). Budowa i modernizacja obiektów sportowych była prowadzona w wielu ośrodkach w województwie, największe zmiany zaszły w Olsztynie, Elblągu, Ostródzie, Ełku, Lidzbarku Warmińskim, Olecku i Lubawie.

Centra handlowo- usługowe. Do 2004 roku duże centra handlowo – usługowe funkcjonowały tylko w Olsztynie. Aktualnie takich obiektów w województwie jest 20 (biorąc pod uwagę obiekty o powierzchni sprzedaży nie mniejszej niż 2 500 tys. m²). Najwięcej znajduje się w Olsztynie (8), Elblągu (4) i Ełku (2) oraz po jednym w Iławie, Giżycku, Olecku, Piszcu, Bartoszycach i Szczytnie. W Ostródzie mieści się Centrum Targowo-Konferencyjne Warmii i Mazur.

Potencjał gospodarczy ośrodków osadniczych

Województwo warmińsko-mazurskie należy do najslabiej rozwiniętych gospodarczo regionów Polski, generuje zaledwie 2,8% PKB (2010 r.). W przeliczeniu na mieszkańca wartość PKB wynosi 25 563 zł i jest o 26% niższa od średniej wartości dla kraju (34 922 zł). Decyduje o tym m.in. znaczny udział produkcji surowcochłonnej i pracochłonnej, niski stopień uczestnictwa w wymianie międzynarodowej, niski poziom innowacyjności, wysoki poziom bezrobocia, niskie kwalifikacje pracowników oraz niski poziom przedsiębiorczości.

Parki naukowo-technologiczne. W województwie funkcjonują 3 parki naukowo-technologiczne, których działalność opiera się na współpracy nauki, nowoczesnego przemysłu i szeroko rozumianej

przedsiębiorczości: Olsztyński Park Naukowo-Technologiczny, Elbląski Park Technologiczny oraz Park Naukowo-Technologiczny w Elku. Parki technologiczne skupiają firmy działające w innowacyjnych branżach stymulujących rozwój potencjału społeczno-gospodarczego regionu.

Instytucje otoczenia biznesu. Do instytucji otoczenia biznesu zaliczono banki, firmy doradcze, ubezpieczeniowe i reklamowe. Ich główną siedzibą jest Olsztyn, w którym znajduje się ponad 300 firm stanowiących wsparcie aktywności gospodarczej w regionie. Rynek instytucji wspomagających przedsiębiorstwa jest dobrze rozwinięty także w Elblągu (ponad 150 firm) i Elku (powyżej 40 firm). W województwie funkcjonują również ośrodki transferu technologii i centra badawczo-rozwojowe: 7 w Olsztynie oraz 5 w Elblągu.

Warmińsko-mazurskie klastry. Forma organizacji lokalnych powiązań wspierających konkurencyjność i innowacyjność branżową w postaci klastrów w województwie warmińsko-mazurskim, w porównaniu do innych regionów Polski, jest stosunkowo młoda. Pierwsze inicjatywy klastrowe powstały po 2007 roku, a ich działalność skoncentrowana jest przede wszystkim w dwóch miastach: Olsztynie (7) i Elblągu (7). Na obszarze województwa funkcjonuje 18 inicjatyw klastrowych. Głównym animatorem tego sposobu organizowania działalności gospodarczej jest Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego w Olsztynie. Kluczowe branże skupione w klastrach obejmują meblarstwo, produkcję spożywczą, turystykę, technologie informatyczne oraz energetykę.

Ocena potencjału gospodarczego oraz zmian w funkcjonowaniu gospodarczym ośrodków osadniczych województwa warmińsko-mazurskiego:

- Olsztyn – najprężniej rozwijający się ośrodek w województwie,
- koncentracja potencjału gospodarczego w Olsztynie i jego otoczeniu,
- spowolnienie rozwoju gospodarczego Elbląga, pełniącego funkcję ośrodka regionalnego,
- rozwój gospodarczy Elku (ośrodka subregionalnego),
- rozwój gospodarczy 10 ośrodków osadniczych (Ostróda, Iława, Bartoszyce, Działdowo, Giżycko, Kętrzyn, Mrągowo, Olecko i Szczytno), w tym znaczny wzrost nasylenia podmiotami gospodarczymi oraz wzrost przedsiębiorczości,
- kluczowe miejsce sektora rolniczego w strukturze gospodarczej regionu (ok. 30% zarejestrowanych podmiotów gospodarczych); aktywność gospodarcza związana również z sektorem usługowym (szczególnie związanym z turystyką), a w niektórych rejonach z przemysłem,
- znaczne dysproporcje w liczbie podmiotów gospodarczych pomiędzy poszczególnymi miastami województwa; widoczna dominująca pozycja Olsztyna (19,7 tys. podmiotów) oraz Elbląga (11,2 tys. podmiotów),
- pozytywnie zaznaczająca się działalność specyficznych form działalności gospodarczej: specjalnych stref ekonomicznych, parków technologicznych, instytucji otoczenia biznesu oraz inicjatyw klastrowych,
- istotne znaczenie dla rozwoju gospodarczego regionalnych organizacji wspierania przedsiębiorczości (Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego, 21 izb gospodarczych),
- powiększenie obszaru specjalnych stref ekonomicznych: w strefie warmińsko-mazurskiej, wzrost powierzchni łącznie o 79,9 ha (w tym Elbląg, Pasłęk, Nowe Miasto Lubawskie, Iława, Piecki, Pisz, Biskupiec, Kurzętnik i Kętrzyn), a w strefie suwalskiej łącznie 37,9 ha (w tym Elk).

3.3. Środowisko przyrodnicze i kulturowe

Mapa 11, Mapa 12

Położenie geograficzne województwa warmińsko-mazurskiego w środkowej części Europy, w północno-wschodniej Polsce generuje jego fizjonomię i wysoki potencjał przyrodniczy. Ponadto proces historyczny oraz czynniki społeczne i etniczne ukształtowały skomplikowany obraz przestrzeni regionu, który przejawia się zarówno w warstwie krajobrazowej, w strefie dziedzictwa materialnego jak i w strefie walorów kulturowych.

Cechy przyrodnicze i kulturowe tworzące dzisiejszy obraz województwa:

- obszar województwa stanowi jeden z najbogatszych przyrodniczo i krajobrazowo segmentów zielonego pierścienia Bałtyku i zielonych płuc Europy,
- położony jest w większości w strefie zasięgu ostatniego zlodowacenia (Bałtyckiego), z urozmaiconą rzeźbą terenu, dużą ilością jezior i rzek,
- równoleżnikowo rozciągająca się strefa głównego pojeziernego działu wodnego jest bardzo ważnym obszarem zasilania materialno-energetycznego i informacyjnego (genowego). W strefie tego działu wodnego początek biorą główne rzeki województwa,
- występują tu jedne z najwyższych kulminacji w strefie pojezierzy polskich,
- deniwelacje lokalne przekraczają 100 m, a w skali województwa przekraczają 300 m,

- jeziorność województwa warmińsko-mazurskiego wynosi około 5,3% i jest prawie czterokrotnie większa od średniej w kraju, jeziorność Pojezierza Mazurskiego wynosi około 7%, a na obszarze Krainy Wielkich Jezior Mazurskich ponad 20%,
- lesistość województwa wynosi 30,6% i jest wyższa od lesistości Polski (29,2%),
- zróżnicowane tradycje historyczne wpłynęły na dużą różnorodność kulturową regionu: Warmia, Mazury, Powiśle, Ziemia Chełmińska, Mazowsze, Żuławy,
- wielokulturowość regionu odzwierciedlająca się unikatowymi tradycjami ludowymi, folklorem oraz charakterystycznymi układami rozplanowania i budownictwa regionalnego,
- wyraziste krajobrazy kulturowe,
- bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe – występowanie unikatowych obiektów w skali europejskiej np. Kanał Elbląski, Pole Bitwy Grunwaldzkiej,
- duże nasycenie obiektami zabytkowymi, w tym zabytki kultury pruskiej i krzyżackiej.

Występowanie wyżej wymienionych cech, ich natężenie i rozkład przestrzenny stanowią korzystne uwarunkowanie istnienia dobrze rozwiniętych struktur przyrodniczo-funkcjonalnych i kulturowych. Ich zachowanie warunkuje kształtowanie ładu przestrzennego, zachowanie tożsamości regionu oraz podnosi atrakcyjność województwa i tworzy podstawy do rozwoju wielu form aktywności społeczno-gospodarczej.

3.3.1. Wiodące cechy i zasoby środowiska przyrodniczego

Zasoby środowiska przyrodniczego stanowią zespół cech przestrzeni geograficznej, spośród których wyróżniają się szczególnie istotne dla człowieka zasoby użytkowe. Zasoby województwa warmińsko-mazurskiego cechują się bogactwem i różnorodnością komponentów biotycznych i abiotycznych. Stanowią środowisko życia człowieka i wpływają na jego działalność społeczno-gospodarczą. Mają znaczenie dla komfortu zamieszkania. Elementy środowiska są ze sobą ściśle powiązane i wzajemnie zależne. Tworzą złożony, przenikający się ekosystem. Zrównoważone wykorzystanie tych zasobów powinno stanowić jeden z podstawowych kierunków polityki przestrzennej i gospodarczej województwa.

a) Budowa geologiczna

Obszar województwa położony jest w obrębie wielkiej jednostki geologicznej zwanej platformą wschodnioeuropejską, charakteryzującą się stosunkowo płytkim występowaniem prekambryjskiego podłoża krystalicznego, na którym zalegają młodsze skały osadowe. Miąższość osadów zalegających na fundamencie krystalicznym jest mniejsza w części wschodniej – około 1 km (tzw. wyniesienie mazursko-suwałskie) i wzrasta w kierunku zachodnim do około 3,5 km (tzw. obniżenie perybałtyckie).

Na całym obszarze od powierzchni występują utwory czwartorzędowe. Są to osady polodowcowe (plejstoceny) i występujące lokalnie młodsze utwory holoceny. Największe powierzchnie zajmują gliniaste osady morenowe o charakterze zwałowym. W północnej części województwa duży jest udział ilastych osadów zastoiskowych tworzących się na przedpolu ustępującego lodowca. Piaszczysto-żwirowe powierzchnie sandrowe występują głównie w południowej części, spotyka się je także w części środkowej. Osady holoceny największą powierzchnię zajmują w delcie Wisły, występują także w dolinach rzek oraz w zagłębieniach terenu. W aspekcie litologicznym są to głównie namuły naniesione przez rzeki, a także torfy, gytie, kreda jeziorna i przystokowe osady deluwialne.

b) Kopaliny

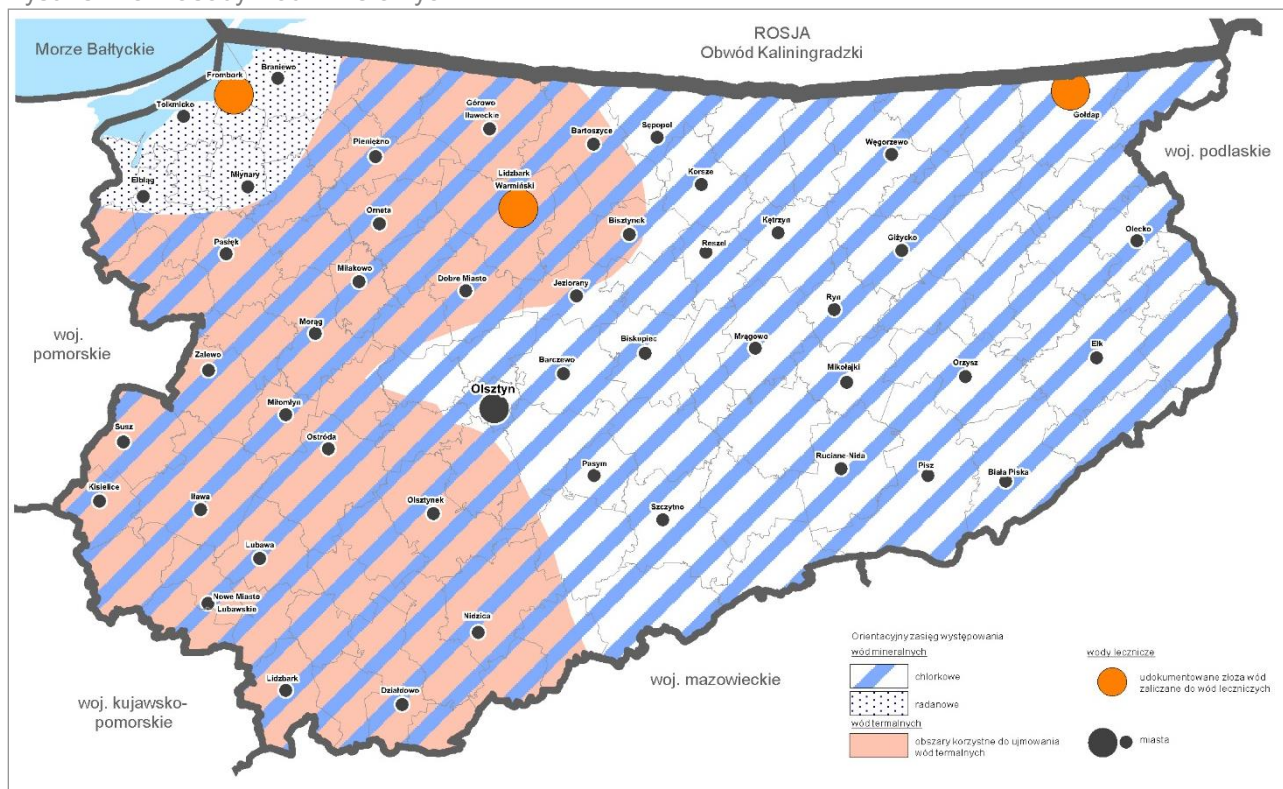
Kopaliny występujące na obszarze województwa zalegają głównie w warstwie osadów czwartorzędowych. Są to złoża: żwirów, piasków, piasków kwarcowych, surowców ilastych oraz złoża kredy jeziornej i torfu (w tym borowin) – Mapa 13. Udział potencjału surowcowego województwa w zasobach kraju jest niewielki. Udokumentowana baza surowcowa liczy 729 złóż (2011 r.), z czego 184 złoża są eksploatowane.

Największe znaczenie mają złoża piasków i żwirów, które koncentrują się w większości w środkowej i południowej części województwa (powiaty: olsztyński, piski, ostródzki, działdowski, olecki i ełcki). Województwo zajmuje 8 miejsce w kraju pod względem wielkości zasobów tych złóż. Pod względem wydobycia piasków i żwirów województwo zajmuje czwarte miejsce w kraju i odgrywa istotną rolę w ich dostawie dla użytkowników w północnej i centralnej Polsce. Związane jest to ze znacznym zapotrzebowaniem na te surowce ze względu na prowadzone inwestycje drogowe i budowlane. Największe zagospodarowane złoża piasków i żwirów to: Guzki (gm. Ełk), Kalbornia – Mosznica (gm. Dąbrówno i Rybno), Żabi Róg (gm. Morąg), Łęgowo (gm. Olecko). Przeciętna wystarczalność zagospodarowanych złóż oceniana jest zaledwie na 12-16 lat. W przyszłości można spodziewać się wzrostu wydobycia w rejonie Pisz oraz Ełku.

Z innych kopalin występujących na obszarze województwa w mniejszym stopniu wykorzystywane są piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych lub wyrobów wapienno-piaskowych, kopaliny ilaste ceramiki budowlanej oraz złoża torfów, a także borowiny, które stanowią potencjał umożliwiający rozwój funkcji uzdrowiskowej.

Na obszarze województwa w starszych formacjach geologicznych, na znacznych głębokościach, występują wody mineralne (głównie chlorkowe), które mogą być użytkowane do celów rekreacyjnych i leczniczych. W miejscowościach Gołdap, Lidzbark Warmiński i Frombork udokumentowane zostały złoża wód termalnych i leczniczych – Rysunek 15.

Rysunek 15. Zasoby wód mineralnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Płochniewski Z. i inni „Wody mineralne i lecznicze Polski”, Warszawa 1986 r. oraz informacji uzyskanych w Wojewódzkim Archiwum Geologicznym w Olsztynie.

Północna i zachodnia część województwa znajduje się w strefie perspektywicznego obszaru występowania złóż gazu ziemnego uzyskiwanego z formacji łupkowych „shale gas”. Strefa ta została objęta obszarami koncesyjnymi w celu poszukiwania i rozpoznania złóż ropy naftowej i gazu łupkowego – Mapa 13.

c) Ukształtowanie terenu

Obecne ukształtowanie powierzchni województwa jest wynikiem działalności procesów akumulacji, denudacji i erozji zachodzących w epoce plejstocenu, związanych z działalnością lodowca. Tak ukształtowana rzeźba ulegała później (w holocenie) zmianom w wyniku procesów wywołanych działalnością wiatru, wody i grawitacją.

Znaczna część obszaru województwa posiada urozmaiconą rzeźbę charakterystyczną dla obszarów młodoglacjalnych, w której dominują takie formy jak: wysoczyzny morenowe (równinne, faliste), wzgórza, pagórki morenowe, kemy, ozy, sandry, doliny i jary erozyjne, oraz rynny i zagłębienia wytopiskowe zajęte przez jeziora. Niewielki fragment w południowej części, posiada rzeźbę staroglacjalną mniej dynamiczną o bardziej łagodnych formach, genetycznie związaną ze zlodowaceniem środkowopolskim.

Zasięg ostatniego zlodowacenia wyznaczają ciągnące się prawie równoleżnikowo przez obszar województwa wyraźnie widoczne wały moren czołowych.

Duże zróżnicowanie ukształtowania terenu przejawia się deniwelacjami w skali województwa przekraczającymi niekiedy 300 m (lokalnie przekraczającymi 100 m). Najwyżej wyniesionymi punktami są: Dylewska Góra (312 m n.p.m.) i Góra Szeska (309 m n.p.m.). Położona na Wysoczyźnie Elbląskiej Góra Srebrna (198,5 m n.p.m.) w stosunku do otaczających ją terenów (z jednej strony Żuławki Wiślane z drugiej – Zalew Wiślany) charakteryzuje się największymi deniwelacjami. Najniższy położony punkt posiada rzędną 1,8 m p.p.m. i znajduje się w Raczkach Elbląskich. Jest to jednocześnie najniższy punkt w kraju.

d) Zasoby wodne

Zasoby wodne występujące w postaci wód powierzchniowych i podziemnych stanowią jeden z podstawowych elementów środowiska warunkujących szereg zjawisk i procesów przyrodniczych, a także gospodarczych. Dla potrzeb gospodarowania wodami wyodrębnione zostały scalone jednolite części wód powierzchniowych (SCWP) oraz jednolite części wód podziemnych (JCWPd) – Mapa 14.

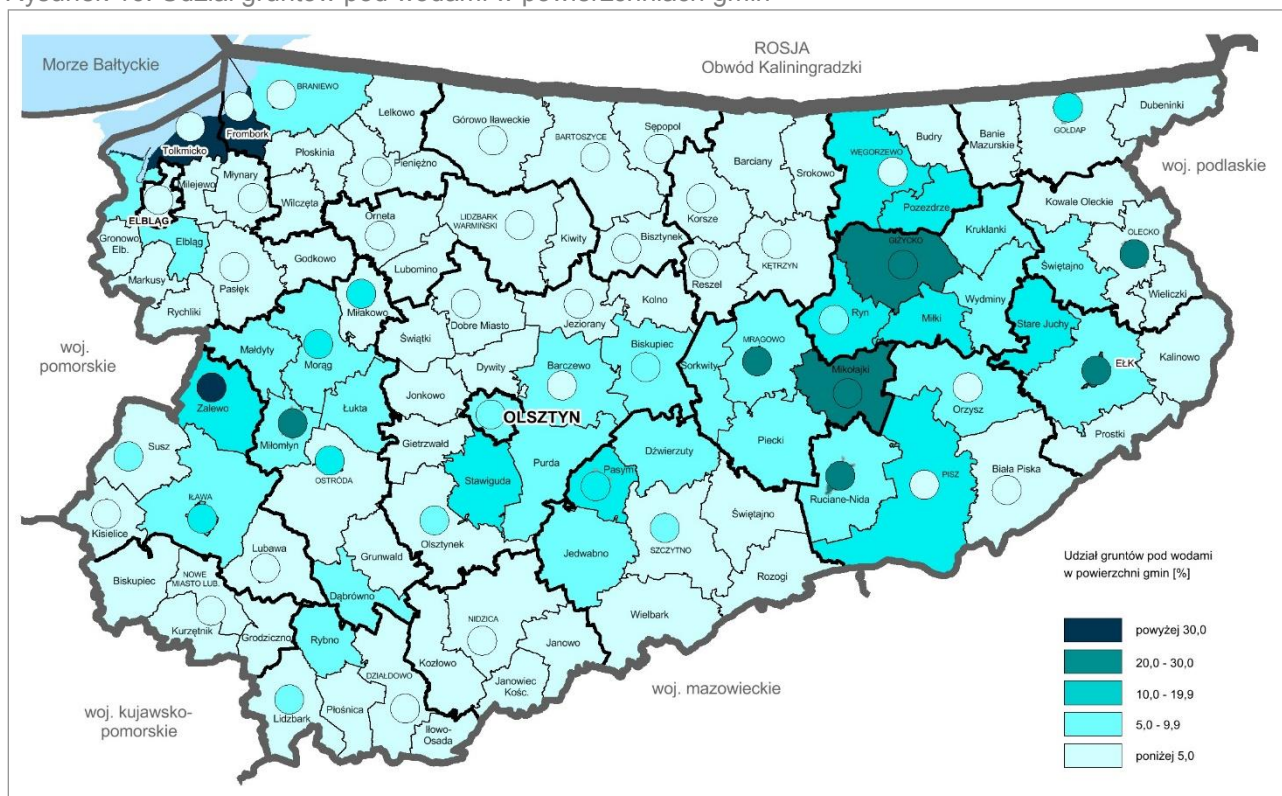
Wody powierzchniowe

Mapa 15, Rysunek 16

Województwo warmińsko-mazurskie położone jest w dorzeczach: Wisły, Pregoty, Jarft i Świeżej. Prawie równoleżnikowo przez obszar województwa przebiega wododział główny I rzędu pomiędzy dorzeczem Wisły i zlewiskiem Zalewu Wiślanego.

Sieć hydrograficzna jest dobrze rozwinięta i składa się z licznych jezior, oczek wodnych, rzek i kanałów. Szczególnym elementem wód powierzchniowych jest akwen Zalewu Wiślanego, w części leżący w granicach województwa, którego wody posiadają status morskich wód wewnętrznych. Wody powierzchniowe stanowią jeden z podstawowych walorów przyrodniczych oraz ogromny potencjał do rozwoju turystyki i rekreacji, a także innych dziedzin gospodarki. Udział wód powierzchniowych (z wodami Zalewu Wiślanego) w ogólnej powierzchni województwa jest najwyższy w kraju i wynosi 5,7% (średni dla kraju – 2,0%). Najwyższym udziałem wód powierzchniowych w ogólnej powierzchni gminy charakteryzują się gminy Tolkmicko, Frombork oraz Giżycko i Mikołajki.

Rysunek 16. Udział gruntów pod wodami w powierzchniach gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej.

Na terenie województwa znajdują się 1081 jezior o powierzchni powyżej 1 ha, w tym 320 jezior o powierzchni powyżej 50 ha. Zajmują one 5,26% powierzchni ogólnej województwa. Jeziora rozmieszczone są nierównomiernie, głównie koncentrują się w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich oraz na Pojezierzach Iławskim, Olsztyńskim, Mrągowskim oraz Elckim. Wielkość zasobów wodnych jezior w województwie wynosi około 8,5 mld m³. Jeziora o powierzchni powyżej 50 ha zawierają 96% zasobów wodnych zgromadzonych w jeziorach.

Wododziałowe położenie sprawia, że na obszar województwa nie dopływa żadna znacząca rzeka, przez co zarówno zasoby, jak i jakość wód są kształtowane na obszarze województwa. Nie jest to sytuacja korzystna. Źródłowe w przewadze odcinki rzek nie są zbyt zasobne w wodę, a niewielkie ciekły są bardziej podatne na degradację. Największe przepływy średnie mają rzeki: Łyna, Pisa, Pasłęka, Drwęca i Węgorapa. Zasoby energetyczne rzek województwa są stosunkowo niewielkie. Na jego terenie nie ma dużych cieków o znaczącym potencjale energetycznym, największy wyróżnia rzeki: Łynę, Drwęcę i Pasłękę. Wykorzystanie potencjału hydroenergetycznego rzek Drwęcy i Pasłęki jest mało perspektywiczne, ponieważ są one objęte ochroną rezerwatową.

Warunki naturalne, takie jak duża liczba jezior, oczek wodnych, terenów podmokłych o różnej genezie, sprzyjają retencjonowaniu wód. W 2009 r. obiekty małej retencji wodnej magazynowały około 118,4 mln m³ wody (co stanowiło ok. 17% retencjonowanej wody w kraju). Szczególne znaczenie na terenie województwa w retencjonowaniu wód mają Wielkie Jeziora Mazurskie.

Północno-zachodni fragment województwa zajmuje Zalew Wiślaný. W ujęciu hydrograficznym wody zalewu mają charakter wód przejściowych. Powierzchnia Zalewu Wiślanego położona w granicach województwa stanowi około 22% jego powierzchni całkowitej. Duża powierzchnia zalewu, niewielka głębokość oraz słaba wymiana wód powodują, że zbiornik wykazuje wyjątkowo wysoką podatność na zanieczyszczenia pochodzące ze zlewni.

Większość wód powierzchniowych charakteryzuje się dobrym i umiarkowanym stanem ekologicznym oraz wysoką zawartością materii organicznej. Natomiast całościowa ocena stanu wód (ocena stanu ekologicznego i stanu chemicznego) Zalewu Wiślanego wskazuje na jego zły stan.

Wody podziemne

Wody podziemne o znaczeniu użytkowym występują do głębokości 200-500 m. Głębokości występowania pierwszego użytkowego poziomu wodonośnego wynoszą zwykle od kilku do kilkudziesięciu metrów, przy czym na ogół płycej zalega on w części południowej województwa, a głębiej w jego części północnej. Tereny, gdzie pierwsze użytkowe warstwy wodonośne występują głębiej niż 100 m, zajmują nieduże powierzchnie, głównie w północnej części województwa.

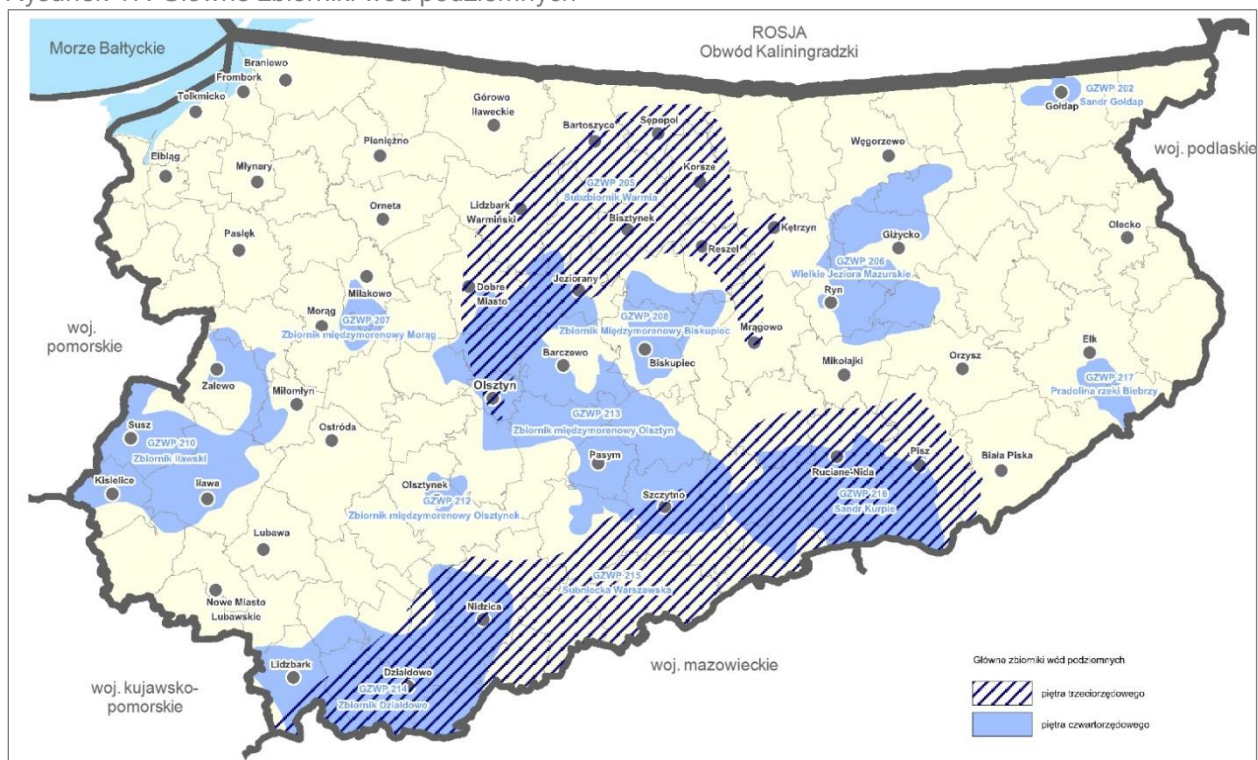
Stan zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych pozwala na zaopatrzenie mieszkańców województwa w wodę do celów konsumpcyjnych. Dla potrzeb gospodarowania wodami ustalone zostały zasoby dyspozycyjne (zatwierdzone przez Ministra Środowiska) i perspektywiczne wód w zlewniach bilansowych rzek.

Eksploatacja wód podziemnych do celów konsumpcyjnych i na potrzeby gospodarcze ujmuje głównie czwartorzędowe piętro wodonośne. Lokalnie wykorzystywane jest także piętro trzeciorzędowe i kredowe.

Tereny, gdzie wydajności warstw wodonośnych są małe występują na niedużych obszarach, głównie w części północnej województwa.

Na obszarach o największych zasobach wód podziemnych wyznaczone zostały główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP). Są to zbiorniki mające szczególne znaczenie regionalne dla obecnego i perspektywicznego zaopatrzenia ludności w wodę, spełniające określone kryteria ilościowe i jakościowe. Na obszarze województwa występuje aż 12 GZWP – Rysunek 17. W celu ich ochrony przed degradacją, dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodami może ustanowić obszar ochrony, w drodze aktu prawa miejscowego, wskazując w nim zakazy, nakazy i ograniczenia. W województwie do tej pory takie obszary nie zostały ustanowione.

Rysunek 17. Główne zbiorniki wód podziemnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Państwowego Instytutu Geologicznego PIB.

Ogólna ocena stanu wód podziemnych wykazała, dobry stan wód na prawie całym obszarze województwa. Jedynie niewielki fragment w zachodniej części województwa, w gminie Elbląg charakteryzował się słabym stanem wód podziemnych.

e) Zasoby glebowe

Rysunek 18

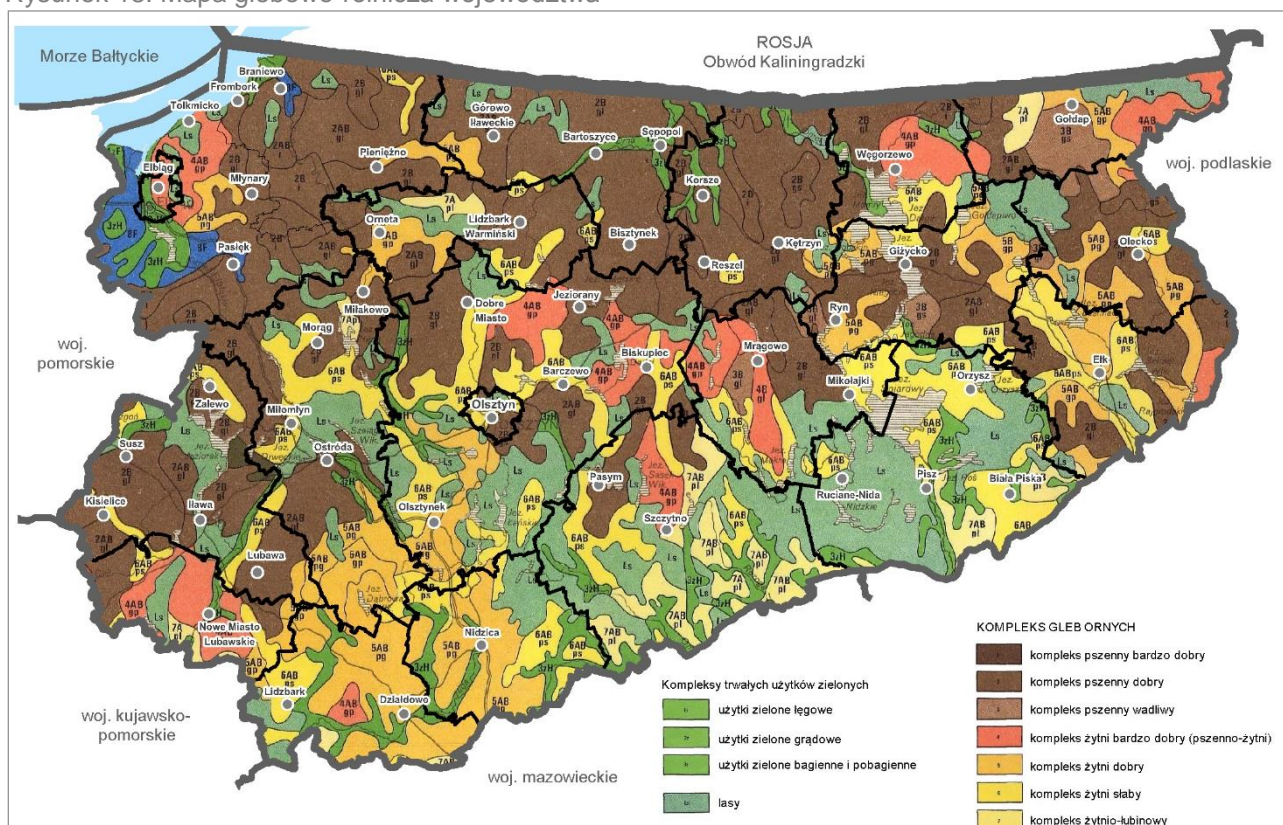
Gleby na obszarze województwa charakteryzują się dużą zmiennością. Wynika to z różnorodności skał macierzystych, urozmaiconej rzeźby terenu, zróżnicowanych warunków hydrologicznych oraz odmiennych warunków klimatycznych. Różnorodność ta powoduje, że na obszarze województwa występuje strefowa, równoleżnikowa zmienność pokrywy glebowej. Wśród gleb przeważają gleby brunatne (około 70% powierzchni) i gleby hydrogeniczne (około 14% powierzchni). Osobliwością gleb jest występowanie mady, które koncentrują się na Żuławach. Mady żuławskie należą do jednych z najbardziej urodzajnych gleb w kraju.

Średnia wartość wskaźnika jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (IUNG Puławy) dla województwa wynosi 66,0 pkt. (dla Polski 66,6 pkt.) i mieści się w przedziale warunków średniokorzystnych. Najwyższe wartości tego wskaźnika, powyżej 70% charakteryzują tereny położone na północy (powiat bartoszycki, braniewski, elbląski, kętrzyński), a najniższe na południu województwa (powiaty: piski, szczycieński, działowski).

Ponad 50% gleb zaliczanych jest do IV klasy bonitacyjnej, co świadczy o średniej ich jakości. Najlepsze gleby (klasa III) zajmują nieco ponad 22% i zlokalizowane są w północnej i zachodniej części województwa.

Strefowość fizjograficzna województwa odpowiada występowaniu obszarów o odmiennych stosunkach wodnych gleb i odmiennych potrzebach odnośnie stanu zmeliorowania. Szczególny pod względem zabiegów melioracyjnych jest obszar Żuław, który wymaga ciągłych zabiegów dla utrzymania optymalnego poziomu wód gruntowych.

Rysunek 18. Mapa glebowo-rolnicza województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Atlasu zasobów, walorów i zagrożeń środowiska przyrodniczego Polski”.

f) Klimat

Województwo położone jest w strefie klimatu umiarkowanego ciepłego, przejściowego pomiędzy klimatem morskim a kontynentalnym. Kontynentalizm klimatu zwiększa się z zachodu w kierunku wschodnim regionu. Odzwierciedleniem wzrostu surowości klimatu jest m.in. różnica średnich rocznych temperatur pomiędzy stacją w Elblągu 8,7°C, a Mikołajkami 8,1°C.

Warunki klimatyczne województwa, szczególnie analizowane w ujęciu topicznym (w skali miejsca), cechuje znaczna mozaikowość uwarunkowana głównie: rzeźbą terenu, układem powierzchni zalesionych, ekspozycją stoków, użytkowaniem i zainwestowaniem terenów oraz położeniem względem zbiorników wodnych i terenów podmokłych.

W ostatnich latach występują coraz częściej ekstremalne zjawiska pogodowe. Prawdopodobnie wiąże się to z zachodzącymi procesami globalnych zmian klimatu. Zjawiska te zasięgiem swoim mogą występować w różnych miejscach na obszarze całego województwa. Ich występowanie może prowadzić do znacznych zniszczeń materialnych, a także stwarzać poważne zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi.

g) Szata roślinna

Duża różnorodność szaty roślinnej w województwie jest wynikiem znacznego zróżnicowania warunków siedliskowych. Obecny stan roślinności jest wypadkową wielu czynników antropogenicznych związanych z aktywnością gospodarczą człowieka i naturalnych, przejawiających się wzajemnym oddziaływaniem cech komponentów środowiska (głównie warunków wodnych, glebowych, klimatycznych, rzeźby terenu). W województwie, proces przekształcania roślinności przez człowieka jest mniej zaawansowany, w porównaniu do rejonów Polski Środkowej. Wciąż można spotkać stosunkowo mało przekształcone kompleksy roślinności naturalnej. Występują liczne gatunki rzadkie, chronione i zagrożone, w tym 30 taksonów zamieszczonych w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin.

Występują tu gatunki środkowo-europejskie, borealne i atlantyckie, a także reprezentujące element arktyczny, południowo-syberyjski, atlantycki, pontyjski i śródziemnomorski. We florze obecne są gatunki będące relikdami późnoglacialnymi i postglacialnymi, m.in. brzozy niskiej, bażyny czarnej, maliny moroszki. Szczególnie cenne są zbiorowiska roślinności wodnej i szuwarowej, a także torfowiskowej, łąkowo-pastwiskowej i leśnej. Rzadkie w regionie są nieleśne zbiorowiska występujące na suchych gruntach.

Obszar województwa charakteryzuje się znacznym powierzchniowym udziałem mokradeł. Spełniają one ważną rolę w środowisku, regulują gospodarkę wodną, mają duży wpływ na zwiększanie bioróżnorodności, a także w istotny sposób wpływają na warunki klimatyczne oraz kształtują krajobraz. Rozmieszczenie mokradeł na obszarze województwa przedstawia – Mapa 16.

Występuje wiele siedlisk i gatunków roślin ważnych w skali Unii Europejskiej, wobec których wymagana jest ochrona w formie wyznaczenia obszaru Natura 2000 (np. leniec bezpodkwiatkowy, obuwik pospolity, sasanka otwarta, skalnica torfowiskowa). W granicach województwa występuje 29 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej chronionych w granicach siedliskowych obszarów Natura 2000.

Szczególnym rodzajem roślinności obszaru województwa są zbiorowiska leśne. Do najbardziej charakterystycznych zbiorowisk zaliczamy: zbiorowiska subatlantyckie, bór świerkowy, świerkowo-dębowy bór mieszany oraz zbiorowiska olsowe i łągowe.

Lasy są niezwykle istotnym elementem kształtującym strukturę przyrodniczą regionu i jego krajobraz. Stanowią niezbędny czynnik równowagi ekologicznej i są jednocześnie formą użytkowania gruntów spełniającą różnorodne funkcje: biologiczne, ekologiczne, produkcyjne i społeczne. Duże kompleksy leśne stanowią biocentra (obszary zasilania genowego), bardzo ważne dla organizacji funkcjonowania przyrody. Biocentra powiązane siecią korytarzy ekologicznych tworzą funkcjonalny system łączności ekologicznej o zasięgu ponadregionalnym. Powierzchnia leśna w województwie systematycznie wzrasta. Wskaźnik lesistości wynosi 30,8% (2011 r.), przy średniej krajowej 29,2%.

Lasy w granicach województwa rozmieszczone są nierównomiernie. Około 70% lasów występuje w zwartych kompleksach leśnych. Natomiast pozostała część, szczególnie w północnym rejonie, charakteryzuje się znacznym rozproszeniem stosunkowo niedużych powierzchni leśnych. Większe kompleksy leśne to: Lasy Napiwodzko-Ramuckie, Puszcza Piska, Puszcza Borecka, Puszcza Romincka, Lasy Taborskie, Lasy Iławskie, Lasy Kadyńskie – Rysunek 19.

Gatunkami dominującymi w lasach są: sosna (zajmuje około 50% powierzchni), brzoza, świerk, olcha, dąb i buk. Około 24% powierzchni lasów stanowią lasy ochronne: glebochronne, wodochronne, uzdrowiskowe, podmiejskie, ostoje zwierząt, na stałych powierzchniach badawczych, cenne przyrodniczo, nasienne oraz mające szczególne znaczenie dla obronności i bezpieczeństwa państwa.

Na terenie województwa znajdują się trzy leśne kompleksy promocyjne (LKP) – Rysunek 19, są to obszary funkcjonalne o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym (Rozdział 3.6.6. Leśnictwo).

h) Fauna

Województwo jest bogate pod względem faunistycznym. Wiąże się z dużym zróżnicowaniem warunków siedliskowych. Z kręgowców występują wszystkie gromady zwierząt: ssaki, ptaki, ryby, płazy, gady. Najmniej liczne są gady i płazy. Zwierzęta bezkręgowce w regionie zostały rozpoznane fragmentarycznie.

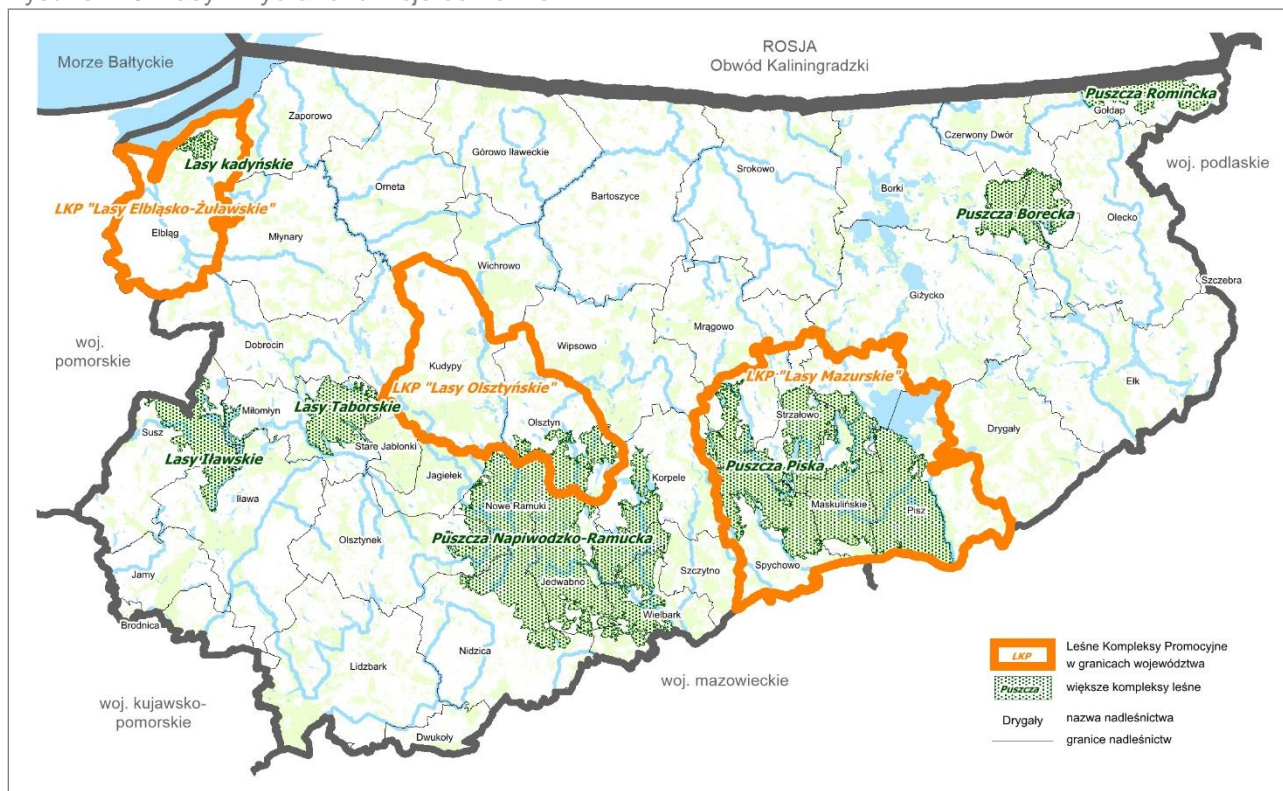
Do liczniej występujących gromad zwierząt kręgowych zalicza się:

- ssaki – 61 gatunków ssaków, wśród nich gatunki zwierząt ważne dla Wspólnoty (zamieszczone w załącznikach Dyrektywy Siedliskowej),

- ptaki – 300 gatunków ptaków (w tym 196 lęgowych), wśród których są gatunki zamieszczone w załącznikach Dyrektywy Ptasiej. Cechą charakterystyczną populacji ptaków województwa jest to, że występuje wśród nich znaczna ilość gatunków dużych,
- ryby – 41 gatunków ryb jednośrodkowych, poza tym również stwierdza się występowanie 6 gatunków ryb dwuśrodkowych (wśród nich są gatunki narażone, zależne od ochrony i uznane za wymarłe – wg Czerwonej Księgi Zwierząt).

Charakterystyczną cechą województwa, pod względem znaczenia gospodarczego fauny, jest występowanie zwierząt łownych. Zalicza się do nich tzw. „grubą zwierzynę”: łosie, jelenie, sarny, daniel, dziki, oraz „drobną zwierzynę”: m.in. lisy, jenoty, kuny, piżmaki, norki, zające, a także niektóre gatunki ptaków (wymienione w załączniku 2 Dyrektywy Ptasiej).

Rysunek 19. Lasy - wybrane funkcje ochronne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Generalnej i Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych.

i) Obszary cenne pod względem przyrodniczym

Mapa 17, Rysunek 20

Wskaźnikiem syntetycznym wartości środowiska jest szczególna kwalifikacja prawna części przestrzeni na obszarze województwa – pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. Obszary objęte ochroną prawną na mocy ustawy o ochronie przyrody stanowią wykładnię bogactwa przyrodniczego regionu. W województwie ustanowiono (dane na koniec roku 2011):

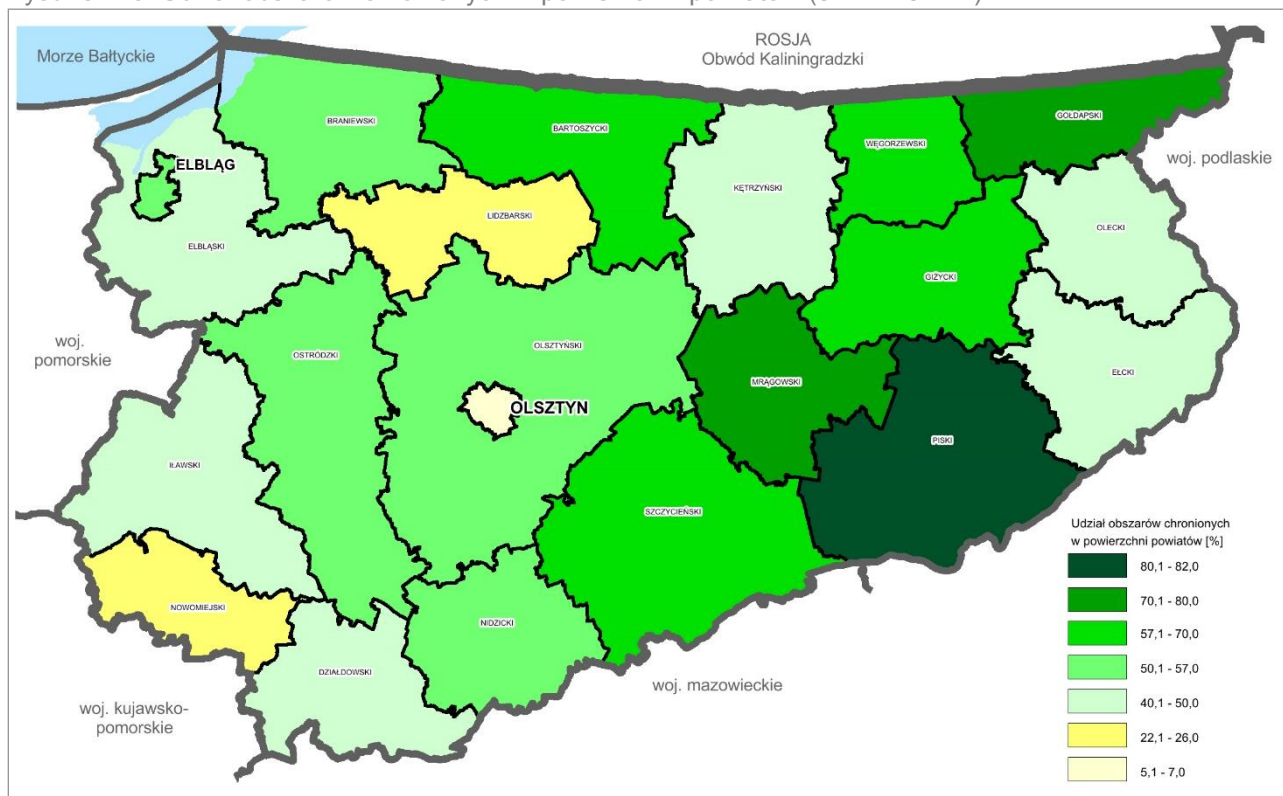
- 108 rezerwatów przyrody (w tym 36 leśnych i 31 faunistycznych, 4 rezerwaty posiadają rangę międzynarodową – rezerwat biosfery i rezerwaty umieszczone w Spisie Ramsarskim),
- 8 parków krajobrazowych (w tym w całości w granicach województwa leży 5 parków),
- 16 obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000,
- 43 obszary o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW), które staną się (na mocy rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska) specjalnymi obszarami ochrony siedlisk Natura 2000,
- 71 obszarów chronionego krajobrazu,
- 13 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych,
- 109 użytków ekologicznych,
- 1 stanowisko dokumentacyjne,
- 2437 pomników przyrody.

Łącznie obszary objęte ochroną przyrody stanowią 55% powierzchni województwa (obliczenia własne przy pomocy programu MapInfo). Jest to wskaźnik bardzo wysoki, wyższy wskaźnik posiadają jedynie województwa: świętokrzyskie i małopolskie. W Polsce obszary chronione zajmują 32,4% powierzchni.

Największymi rezerwatami są: „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce” (4249 ha) i „Jezioro Drużno” (3022 ha). Najmniejsze rezerваты to: „Wyspa na jeziorze Partęczyno Wielkie” (0,60 ha) i „Torfowisko Spytkowo” (2,10 ha). Największe obszary Natura 2000 to: OSO „Puszcza Piska” (169 101 ha) i OSO „Ostoja Warmińska” (145 342 ha). Najmniejszym obszarem Natura 2000 jest SOO „Torfowisko Źródłiskowe koło Łabędnika” (27 ha).

W całości objęte obszarami chronionymi są miasta Ruciane-Nida i Sępólno oraz gminy Jedwabno, Ruciane-Nida i Piecki. W dziewięciu miastach regionu nie występują obszary chronione (Biała Piska, Biskupiec, Bisztynek, Kisielice, Korsze, Młynary, Olsztynek, Reszel, Szczytno). W największych miastach udział powierzchni obszarów chronionych przedstawia się następująco: Olsztyn – 6,79%, Elbląg – 55,61%, Elk – 17,55%. Wśród powiatów województwa najwięcej obszarów chronionych posiada powiat piski (80,92 %), najmniej – powiat grodzki Olsztyn (6,79%).

Rysunek 20. Udział obszarów chronionych w powierzchni powiatów (31.12.2011 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z RDOŚ w Olsztynie.

Syntetyczne informacje o obszarach chronionych w województwie zamieszczono w Tabeli 1.

Identyfikacja nowych obszarów, kwalifikujących się do objęcia ochroną jest procesem otwartym i będzie stopniowo realizowana. Dyskusje wywołuje uzasadniony merytorycznie projekt ustanowienia Mazurskiego Parku Narodowego. W ujęciu terytorialnym trzon parku stanowiłyby tereny Mazurskiego Parku Krajobrazowego, a ustanowienie go jest zapisane wśród działań kierunkowych w KPZK 2030 i w innych dokumentach krajowych. Istnieje także koncepcja ustanowienia Parku Narodowego Puszczy Romińskiej, który obejmowałby głównie tereny leśne Parku Krajobrazowego Puszczy Romińskiej.

Tabela 1. Formy ochrony przyrody na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego(31.12.2011 r.)¹⁾

Forma ochrony przyrody	Województwo			Polska			Udział poszczególnych form ochrony przyrody w województwie w powierzchni tych form w kraju ⁴⁾ [%]
	Liczba obiektów ²⁾	Powierzchnia obszarowych form ochrony przyrody ²⁾ [ha]	Udział obszarowych form ochrony przyrody w powierzchni województwa ³⁾ [%]	Liczba obiektów ⁴⁾	Powierzchnia obszarowych form ochrony przyrody ⁴⁾ [ha]	Udział obszarowych form ochrony przyrody w powierzchni kraju ³⁾ [%]	
Parki krajobrazowe (bez otuliny)	8	144931,40	6,00	121	2607728,0	8,34	5,55

Rezerwy przyrody	108 ⁵⁾	32497,90	1,34	1469	164463,4	0,53	19,76
OSO	16	575808,90	23,82	191	5571177,7	17,82	10,34
SOO (OZW)	43	256892,00	10,63	907	3791487,6	12,13	6,78
Obszary chronionego krajobrazu	71	956296,00	39,56	386	7078116,6	22,64	13,51
Zespoły przyrodniczo - krajobrazowe	13	23583,75	0,97	324	94926,7	0,3	24,84
Użytki ekologiczne	109 ⁶⁾	4913,49	0,2	6952	51653,1	0,17	9,51
Pomniki przyrody	2437	X	X	36318	X	X	X
Stanowiska dokumentacyjne	1	2	0	157	893,5	0	0,22
OGÓLEM			46,7 ⁴⁾ / 55,12 ⁷⁾			32,50 ⁴⁾	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych:

- 1) w tabeli przyjęto dane wg stanu na 31.12.2011 r. ze względu na dostępność najbardziej aktualnych danych dla Polski wg rocznika - Ochrona Środowiska 2012, GUS, Warszawa 2012.
OSO – obszary specjalnej ochrony ptaków, SOO – specjalne obszary ochrony siedlisk, zatwierdzone decyzją Komisji Europejskiej jako obszary o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW).
- 2) wg RDOŚ Olsztyn.
- 3) powierzchnia województwa: 2 417 300 ha; pow. kraju: 31 267 00 ha (Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2012, US w Olsztynie).
- 4) Ochrona Środowiska 2012, GUS, Warszawa 2012.
- 5) stan na 31.12.2012 r. – 110.
- 6) stan na 31.08.2013 r. – 111.
- 7) obliczenia własne, metoda kartometryczna (program MapInfo), uwzględniono nakładanie się obszarów chronionych i obszarów ochrony sieci Natura 2000.

System korytarzy ekologicznych

Mapa 18

Celem funkcjonowania korytarzy ekologicznych jest zapewnienie spójności terytorialnej najbardziej wartościowych przestrzeni w systemie powiązań przyrodniczych, umożliwienie migracji zwierząt i roślin oraz ochrona i odbudowa bioróżnorodności.

Dla obszaru Polski została opracowana, przez zespół pod kierownictwem prof. Jędrzejewskiego z Zakładu Badania Ssaków PAN w Białowieży, sieć korytarzy ekologicznych. Korytarze ekologiczne obejmują obszary zapewniające ciągłość terenów o wysokim stopniu naturalności i mniejszej gęstości zabudowy, a także historyczne i obecne szlaki migracji gatunków wskaźnikowych, do których zaliczono wilki, rysie, a także fosie. Wyznaczona sieć korytarzy obejmuje korytarze główne (o znaczeniu międzynarodowym) oraz korytarze uzupełniające (o znaczeniu krajowym).

Województwo warmińsko-mazurskie znajduje się w zasięgu oddziaływania głównego Korytarza Północnego, zwanego bałtycko-pojeziernym oraz w zasięgu głównego Korytarza Północno-Centralnego (południowy fragment województwa). Osie tych korytarzy przebiegają generalnie równoleżnikowo przez południową część województwa, obejmując kompleksy leśne Puszczy Piskiej, Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej, Lasów Taborskich, Lasów Iławskich. We wschodniej części województwa znajdują się odnogi osi Korytarza Północnego biegnące południkowo, stanowiące ważne ogniwo łączności ekologicznej z północną częścią kontynentu. Pozostałe korytarze mają kluczowe znaczenie dla systemu ekologicznego regionu oraz kraju.

Korytarze ekologiczne tworzą na terenie województwa stosunkowo gęstą sieć. W południowej części regionu zajmują rozległe tereny, w tym szczególnie duże, zwarte powierzchnie lasów.

Sieć korytarzy ekologicznych w większości pokrywa się z obszarami podlegającymi ochronie prawnej (w tym m.in. parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu i sieć obszarów Natura 2000).

Prawidłowe funkcjonowanie korytarzy ekologicznych uwarunkowane jest ograniczaniem fragmentacji środowiska przyrodniczego i zachowaniem ciągłości ekologicznej. Dla zapobiegania fragmentacji przestrzeni konieczne jest właściwe kształtowanie struktur zwartej zabudowy i infrastruktury transportowej. Drogi wraz z infrastrukturą towarzyszącą, jak siatki odgradzające wzdłuż dróg, ekrany akustyczne, stanowią barierę dla migrujących zwierząt i powodują trwałe odizolowanie terenów po obu stronach drogi. Istotne znaczenie ma prawidłowa lokalizacja przejść dla zwierząt.

Wyznaczony przez prof. Jędrzejewskiego system korytarzy ekologicznych nie w pełni realizuje warunki istotne dla kompleksowego, optymalnego systemu łączności ekologicznej w województwie. Uwzględnienie w tym systemie funkcji zasilania biotycznego wielkich kompleksów leśnych, a także istotnej roli rzek w przemieszczaniu gatunków, wymaga uzupełnień i dalszych prac. Rekomenduje się podjęcie działań w zakresie wyznaczenia systemu korytarzy ekologicznych w województwie.

3.3.2. Zasoby środowiska (dziedzictwa) kulturowego**Mapa 19**

Specyfika kulturowa regionu warmińsko-mazurskiego przejawia się w wielu kategoriach dóbr kultury. Najbardziej nasycona wszelkimi elementami dziedzictwa jest zachodnia część województwa, powiaty: elbląski, iławski, nowomiejski, ostródzki, lidzbarski, olsztyński. Dla tych obszarów charakterystyczny jest udział najstarszych układów ruralistycznych oraz znacząca liczba zabytków architektury. Natomiast część wschodnią województwa wyróżnia znaczący udział liczby obiektów zabytkowej kształtowanej zieleni (parki, cmentarze), dzieł fortyfikacyjnych oraz zabytków techniki. Istotnym elementem zasobów dziedzictwa kulturowego są stanowiska archeologiczne; szczególnie dużo zachowało się kurhanów oraz stanowisk osadniczych o własnych formach krajobrazowych (grodziska, wały podłużne) pochodzących z wczesnej epoki żelaza i wczesnego średniowiecza. Pośród nich są obiekty wyróżniające się w skali kraju.

Jednym z najbardziej czytelnych do dziś śladów materialnych pozostałości po średniowiecznym państwie zakonnym (XIII wiek) są zamki, wznoszone według ścisłej reguły. Specyficzna, ukształtowana już w średniowieczu jest sieć osadnicza z gęsto lokowanymi ośrodkami miejskimi. Wyjątkową pozycję zajmuje w regionie miasto Elbląg, które ze względu na znaczenie administracyjne i gospodarcze już w średniowieczu miało cechy dużego miasta. Również na terenach wiejskich pozostały liczne ślady ich rozwoju, już od okresu średniowiecza, zarówno w postaci układów ruralistycznych jak i występujących licznie budowli charakteryzujących się specyficznymi (regionalnymi) cechami architektonicznymi. Specyfiką województwa jest udział znaczącej liczby zespołów urządzeń technicznych związanych z procesem modernizacji zapoczątkowanym w połowie XIX wieku. Najważniejszym jest zespół Kanału Elbląskiego – zabytek architektoniczny i techniczny, unikatowy w skali światowej, uznany za pomnik historii. Obszar województwa jest jednym z bogatszych w dobra kultury w kraju. Zlokalizowanych jest tu ponad 5 000 obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków i niemal 300 zabytków archeologicznych.

a) Zabytki archeologiczne

Pod względem archeologicznym teren województwa rozpoznany jest w około 90%. Zaewidencjonowano około 10 000 stanowisk archeologicznych z różnych okresów chronologicznych. Blisko 300 stanowisk archeologicznych wpisanych jest do rejestru zabytków. Na terenie województwa występują dość licznie stanowiska o własnej formie krajobrazowej: grodziska, zamczyska, kurhany, wały podłużne, osady nawodne, razem około 800 obiektów. Są to obiekty wymagające bezwzględного zachowania, ale mogą być one także eksponowane, pełnić rolę edukacyjną i stanowić atrakcje turystyczne. Wymaga to jednak przeprowadzenia działań adaptacyjnych.

Spośród płaskich stanowisk archeologicznych około 10% jest zagrożonych zniszczeniem na skutek różnych czynników (naturalne, antropogeniczne). Powinny być one poddane badaniom ratowniczym oraz działaniom mającym na celu uratowanie substancji zabytkowej. Badania ratownicze są także niezbędne w przypadku inwestycji na terenach starych miast. Istnieje potrzeba wykonania rozpoznania metodami nieinwazyjnymi (geofizycznymi) wszystkich terenów starych miast, w celu określenia miejsc, które ze względu na cenne nawarstwienia powinny być także wyłączone z zainwestowania.

b) Zabytki nieruchome

Zabytki nieruchome stanowią bardzo zróżnicowaną wewnątrznie kategorię obiektów. Znajdują się wśród nich układy i zespoły urbanistyczne (stare miasta, zespoły budowli), układy i zespoły ruralistyczne, zespoły architektoniczne miejskie i wiejskie, zespoły rezydencjonalne, fortyfikacje, od średniowiecznych (zamki, fortyfikacje miejskie) po nowożytnie i nowoczesne (twierdze, schrony), zespoły klasztorne. Ponadto w tej kategorii zabytków mieszczą się obiekty architektoniczne i budowlane wszelkich rodzajów i funkcji, zespoły zabytkowej zieleni, a wśród nich parki, aleje parkowe i przydrożne, zespoły zieleni komponowanej, zieleni cmentarna. Osobną kategorią są cmentarze różnych wyznań, a także zabytki techniki, które to zwykle także są zespołami budowli i urządzeń – Mapa 20.

W rejestrze zabytków nieruchomości znajduje się ponad 5 000 obiektów, a w wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomości ponad 80 000 obiektów. Dotychczas tylko 3 zespoły zabytkowe mają rangę pomników historii: Zespół Katedralny we Fromborku, Kanał Elbląski, Grunwald – Pole Bitwy.

Zabytki nieruchome i ich zespoły mają różnych właścicieli i zróżnicowany stan zachowania; część obiektów jest niewłaściwie użytkowana. Szacuje się, że aż 80% obiektów wymaga różnych działań konserwatorskich, a około 20% znajduje się w złym stanie i wymaga pilnych działań o charakterze ratowniczym (remonty).

W skali urbanistycznej konieczne jest podjęcie działań rewitalizacyjnych w co najmniej 50% zespołów staromiejskich (około 20), a w skali architektonicznej konieczne jest podejmowanie prac remontowych w przypadku niemal 1000 obiektów. Stan taki powoduje konieczność utworzenia programów wojewódzkich mających na celu wspomaganie działań inwestorów.

c) Dobra kultury współczesnej

W województwie nie ma zbyt wielu obiektów współczesnych, których wartość mogłaby je kwalifikować jako dobra kultury współczesnej. Jednym z wyróżniających się niewątpliwie dzieł, wymagających zachowania i ochrony jest zespół architektoniczny na terenie starego miasta w Elblągu, który powstał na skutek realizacji działań nazwanych „retrowersją” (pierwszy zespół w Polsce realizowany w ten sposób). Inny ważny obiekt to zespół architektoniczny składający się z budowli kopułowych Hali Uranii oraz siedziby BWA znajdujący się w Olsztynie.

3.3.3. Walory krajobrazowe

Duży potencjał walorów krajobrazowych województwa wynika z współwystępowania wysokiej wartości naturalnych (fizjograficznych), przyrodniczych i kulturowych elementów środowiska. Kontrastują tu ze sobą unikatowe scenerie krajobrazów: deltowy, równin morenowych i pagórków oraz wzgórz pojeziernych, znaczącej liczby jezior, kompleksów leśnych oraz terenów kultur rolnych, na które nakłada się bogate dziedzictwo kulturowe regionu.

Walory krajobrazowe województwa są najczęściej chronione na mocy ustawy o ochronie przyrody. Forma ochrony zintegrowanej walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych przewidziana ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na terenie województwa stosowana jest niezwykle rzadko (park kulturowy). Do chwili obecnej waloryzacja przyrodnicza i kulturowa są realizowane odrębnie.

Różnorodne formy geomorfologiczne tworzą malownicze krajobrazy naturalne. Cechują się one bogatą zmiennością klimatyczną, hydrologiczną, glebową i w efekcie florystyczno-faunistyczną.

Według waloryzacji estetycznej krajobrazów Polski (Kondracki J., Ostrowski J., 1994), na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego wyróżnionych zostało pięć stopni walorów estetycznych. Bardzo wysoki stopień waloryzacji estetycznej krajobrazów, na równi oceniany z górami średnimi, uzyskały Kraina Wielkich Jezior Mazurskich oraz Wysoczyzna Elbląska. Natomiast stopień wysoki uzyskały krajobrazy całego pasa pojezierzy ciągnącego się centralnie przez województwo – Mapa 21.

Przeprowadzone prace studialne pozwoliły wyodrębnić na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, obszary o własnej specyfice kulturowej i krajobrazowej – Mapa 22. Wyodrębniono obszary:

- 1) zurbanizowane – miasta historyczne. Ich specyfiką jest pokrycie w formie tkanki urbanistyczno-budowlanej. Większość miast posiada metrykę średniowieczną i zachowane na terenach staromiejskich w mniejszym lub większym stopniu elementy średniowiecznych układów przestrzennych, oraz elementy zespołów budowlanych nawarstwione od czasów średniowiecza po XX wiek,
- 2) ze względów historycznych:
 - Dominium Biskupstwa Warmińskiego (Warmia),
 - fragment obszaru diecezji Chełmińskiej (Ziemia Lubawska),
 - fragment północnego Mazowsza (Poborze),
 - obszar Prus Książęcych (Mazury). W obrębie terenu Prus Książęcych wyodrębniają się kolejne obszary zróżnicowane na skutek kolonizacji prowadzonej z różnych kierunków i warunków fizjograficznych, zaliczają się do nich:
 - teren Żuław i związany z nim obszar „Powiśla” z pozostałościami osadnictwa holenderskiego,
 - obszar południowych Mazur z osadnictwem mazowieckim o charakterze puszczańskim,
 - obszar osadnictwa starowierców,
 - obszar Mazur Garbatych położony na wschód od Wielkich Jezior Mazurskich z niewielkimi wsiami chłopskimi i małymi majątkami ziemskimi oraz liczną rozproszoną w urozmaiconym krajobrazie zabudową jednodworczą (kolonijną).
- 3) ze względów fizjograficznych i geopolitycznych:
 - teren podstołecznego obszaru wielkiej własności ziemskiej (Barcja) związany z Królewcem,
 - teren podstołecznego obszaru wielkiej własności ziemskiej (Oberland), związany z Malborkiem.
- 4) ze względu na nagromadzenie specyficznych i charakterystycznych obiektów zabytkowych:
 - rejon Kanału Elbląskiego (od Elbląga do Iławy),
 - rejon „krajobrazu warownego” na obszarze Wielkich Jezior Mazurskich.

Dobry stan środowiska przyrodniczego oraz znaczne nagromadzenie dóbr kultury daje duże wartości krajobrazowe i wskazuje na duży możliwy do wykorzystania potencjał tych wartości dla rozwoju regionu.

Charakterystyczne cechy najatrakcyjniejszych krajobrazów w województwie:

- mozaikowość przestrzenna - współwystępowanie różnorodnych elementów krajobrazotwórczych,
- rytmika, powtarzanie się w przestrzeni przyrodniczej wewnątrz („płatów”) krajobrazowych, takich jak: las, mokradło, jezioro, agrocenoza, obszar zabudowany, występujących w bardzo zróżnicowanej skali i wzajemnie powiązanych zależnościami ekologicznymi,
- swoisty „duch miejsca” (genius loci) wewnątrz krajobrazowych i innych elementów krajobrazu – jako zespół składników stwarzających specyficzny klimat i charakter danego miejsca, które sprawiają, że dana

przestrzeń jest jedyna w swoim rodzaju. Mają na to wpływ zarówno rzeźba terenu, otoczenie, roślinność, jak i historia miejsca, zdarzenia z miejscami związane,

- duża dynamika zmiany kompozycji elementów tworzących krajobraz – charakteryzują się niepowtarzalnym układem komponentów,
- dominacja elementów przyrodniczych – województwo jest jednym z najmniej zaludnionych obszarów w kraju,
- niewielka ilość elementów antropogenicznych, degradujących krajobraz, będących w dysharmonii do elementów przyrodniczych,
- unikatowość – rzadko spotykana sekwencja kontrastujących elementów krajobrazu (np. Żuławy – Wysoczyzna – Zalew),
- duże nasycenie obiektami zabytkowymi.

Do obszarów o szczególnym znaczeniu ze względu na swą unikatowość, zaliczają się m.in.: Strefę Kanału Elbląskiego, Obszar Żuław, Pobrzeże Bałtyku z krawędzią Wysoczyzny Elbląskiej, Północną Warmię, Obszar Wielkich Jezior Mazurskich, z krajobrazem warownym oraz obszarem osadnictwa Starowiejskiego.

Zmiany w krajobrazie

Główne zagrożenia dla różnorodności biologicznej i krajobrazowej województwa stanowią między innymi: zmiany struktury własności, wprowadzanie intensywnych form gospodarowania w rolnictwie, w tym także wprowadzanie monokultur uprawowych (np. roślin energetycznych), osuszanie terenów podmokłych (w tym torfowisk). Chaotyczny rozwój zabudowy poza tradycyjnymi ośrodkami osadnictwa (rozpraszanie zabudowy), chaos architektoniczny, „obudowywanie” jezior, co niekiedy powoduje całkowity brak dostępu do nich, fragmentacja krajobrazów, wywołują degradację krajobrazu i „nieład” przestrzenny. Dysharmonię w krajobrazie powodują coraz częściej pojawiające się obiekty przemysłowo-produkcyjne, elementy infrastruktury technicznej (drogi, linie przesyłu energii, urządzenia wodno-kanalizacyjne, maszty telekomunikacyjne) oraz energetyki wiatrowej (wiatraki, „farmy wiatrowe”) stanowiące obcy element naturalnego krajobrazu. Ich nasycenie w przestrzeni może spowodować dewastację niepowtarzalnego krajobrazu województwa.

Obecność elektrowni wiatrowych zarówno w krajobrazie naturalnym, jak i kulturowym narusza w dużym stopniu ich harmonię. W obszarach szczególnie cennych, z punktu widzenia walorów przyrodniczych bądź architektoniczno-kulturowych, obecność farm wiatrowych a nawet pojedynczych turbin wiatrowych wpływa niekorzystnie na postrzeganie przestrzeni. Szczególnie często podkreślany jest negatywny wpływ na walory krajobrazowe turbin wiatrowych o wysokościach powyżej 100 metrów.

Na krajobraz oddziałuje także eksploatacja odkrywkowa. Po zakończeniu wydobywania kopaliny i przeprowadzeniu stosownych rekultywacji mamy do czynienia z krajobrazem przekształconym (w stosunku do krajobrazu pierwotnego). Negatywne oddziaływanie eksploatacji odkrywkowej dotyczy głównie przekształcenia rzeźby terenu, trwałego zniszczenia pokrywy glebowej i roślinnej. Lokalnie wiąże się ze zmianami stosunków wodnych. Zwierciadło wód podziemnych może być obniżane. Dotyczy to głównie wód zaskórnych, a także użytkowych poziomów wodonośnych. Skutkiem tego może być przesuszenie gruntów, spadek wydajności studni.

Nadal spotykane są przypadki nielegalnej eksploatacji piasków i żwirów. Skala zjawiska nasila się wraz z rozwojem infrastruktury w danym terenie – inwestycjami drogowymi i realizacją obiektów budowlanych.

Poważnym zagrożeniem dla wartości krajobrazowych województwa są podejmowane powszechnie działania modernizacyjne w stosunku do substancji budowlanej miast i wsi, które realizowane w sposób nieprzemyślany i niekontrolowany, prowadzą do nieodwracalnych zmian w fizjonomii krajobrazu.

Szczególnie istotna dla zachowania unikatowych cech krajobrazów naszego regionu jest kultura gospodarowania przestrzenią, dbanie o szeroko rozumiany ład przestrzenny.

Brak skoordynowanych i celowych działań na rzecz ochrony krajobrazu doprowadzi do nieodwracalnych zmian.

3.3.4. Zagrożenia środowiska

Warmia i Mazury zaliczane są do najczystszych i najmniej przekształconych regionów w kraju. Wartości podstawowych wskaźników monitoringu środowiska wskazują, że jego jakość jest dobra. Dobra jakość środowiska i zrównoważone wykorzystanie jego zasobów jest podstawą trwałego rozwoju gospodarczego regionu, co sprzyja m.in. rozwojowi rekreacji, turystyki, rolnictwa ekologicznego, czystych technologii, wzrasta także komfort życia mieszkańców. Wzrost gospodarczy pociąga jednak za sobą wzrost presji na środowisko, przyczyniając się do obniżania jego wartości.

Występujące na obszarze województwa zagrożenia środowiska mogą być skutkiem procesów naturalnych lub antropogenicznych.

a) Zagrożenia naturalne

Zagrożenia naturalne na obszarze województwa nie występują w znaczącej skali i nie wpływają istotnie na stan środowiska. Są to zagrożenia, którym w znacznej mierze człowiek może przeciwdziałać poprzez odpowiednie zabezpieczenie i przygotowanie organizacyjne. Do zagrożeń naturalnych zalicza się:

Zagrożenie powodziowe

Do obszarów zagrożonych powodziami należą: Żuławy Elbląskie, gminy położone nad Zalewem Wiślanym oraz obszary położone w dolinach rzek (w tym także rzek o charakterze górskim i podgórskim). Położenie depresyjne znacznych fragmentów Żuław sprawia, że stopień zagrożenia powodziowego tego obszaru jest najwyższy w kraju, a o jego bezpieczeństwie decyduje sprawność funkcjonowania systemu regulacji wodnych oraz ich stan techniczny. Głównymi elementami systemu osłony przeciwpowodziowej są: rzeki i kanały, wały przeciwpowodziowe, stacje pomp i inne budowle hydrotechniczne.

W granicach Żuław znajduje się miasto Elbląg, które zaliczane jest do najbardziej zagrożonych powodzią miast w skali kraju. Zagrożenie powodziowe tego miasta spowodowane może być powodzią sztormową od Zalewu Wiślanego (przy silnych wiatrach z kierunku północnego lub północno-wschodniego następuje cofka i wlewanie wód zalewowych do rzeki Elbląg), a także obfitymi opadami deszczu lub w czasie gwałtownych roztopów (zagrożenie powodziowe występuje głównie w dolnych odcinkach rzek Kumiela, Babica, Srebrny Potok wypływających z Wysoczyzny). W gminach Tolkmicko, Frombork, Braniewo stan zagrożenia powodziowego stwarzają wezbrania sztormowe na Zalewie Wiślanym.

Na pozostałych obszarach województwa zagrożenie powodzią lub raczej „podtopieniami” (czyli powodzią o mniejszej intensywności, której skutki nie zagrażają życiu ludzi) ma charakter lokalny. Podtopieniom najczęściej ulegają przyległe łąki i obszary wykorzystywane rolniczo. Przyczyną tych powodzi są długotrwałe opady atmosferyczne lub krótkotrwałe opady o bardzo wysokiej intensywności oraz gwałtowne topnienie śniegu. Stosunki wodne na tych obszarach najczęściej regulowane są przez rowy melioracyjne, a także jazy, stopnie wodne oraz urządzenia służące do energetycznego zagospodarowania przepływu. Stan tych urządzeń najczęściej jest niezadawalający i w większości wymaga modernizacji i remontów.

Ochrona przed powodzią polega na racjonalnym planowaniu przestrzennym na obszarach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi. Zmieniły się sposoby spostrzegania i reagowania na zagrożenia powodziowe. Dąży się do ograniczenia ryzyka występowania negatywnych skutków związanych z powodzią. Celem nadrzędnym zarządzania ryzykiem powodziowym jest ograniczenie potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej.

Zgodnie z ustawą Prawo wodne przygotowywane są takie dokumenty jak: wstępna ocena ryzyka powodziowego, mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego oraz plany zarządzania ryzykiem powodziowym. Ustawa nakazuje wprowadzenie granic obszarów szczególnego zagrożenia powodzią wskazanych w mapach zagrożenia powodziowego do odpowiednich dokumentów planistycznych. Zanim to nastąpi, za obszary szczególnego zagrożenia powodzią uznaje się obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią określone w „studiach ochrony przeciwpowodziowej”.

Studia ochrony przeciwpowodziowej zostały sporządzone przez odpowiednich dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej (RZGW) dla rzek: Bauda, Drwęca, Drwęca Warmińska, Elbląg – Dzierzgoń, Gardęga, Liwa, Osa, Pasłęka, Wałsza, Wąska, Wel, Łyna, Guber, Pisa, Węgorapa, Gołdapa, Jarka, Omulew, Orzyc, Rozoga, Lega, Elk, Wkra.

System ochrony przeciwpowodziowej w województwie tworzą m.in.: rzeki i kanały, wały przeciwpowodziowe, stacje pomp i inne budowle hydrotechniczne. Ich stan jest niezadawalający. Rozbudowa i modernizacja urządzeń nie nadąża za tempem ich dekapitalizacji, co jest skutkiem niskiego poziomu nakładów na infrastrukturę przeciwpowodziową i melioracyjną (przyznawanych centralnie).

Zagrożenie erozją

W skali kraju obszary występowania erozji na pojezierzach określa się jako średnio zagrożone (3 stopień w 5-cio stopniowej skali). Teren województwa narażony jest na występowanie erozji wodnej (powierzchniowej i wąwozowej) oraz wietrznej. Najbardziej zagrożone erozją są fragmenty terenów o spadkach powyżej 12%, występujące głównie w powiatach: ostródzkim (Wzgórza Dylewskie, okolice Morąga), elbląskim (Wysoczyzna Elbląska), lidzbarskim, mławowskim, giżyckim, gołdapskim (Wzgórza Szeskie). Obszary te nadają się na pastwiska lub na zalesienia, nie powinny być wykorzystywane jako grunty orne. Pozostałe obszary narażone są na procesy erozji przede wszystkim w stopniu słabym i średnim. Mogą być wykorzystywane rolniczo przy stosowaniu zmianowania przeciwoerozyjnego.

Potencjalne zagrożenie ruchami mas ziemnych

Mapa 23

Obszar województwa należy do rejonów objętych względnie intensywnymi procesami osuwiskowymi, które nie mają charakteru „klęski żywiołowej”. Główną przyczyną naturalną uruchamiającą osuwiska są zjawiska meteorologiczno-hydrologiczne, przede wszystkim intensywne lub długotrwałe opady deszczu, wzmożona erozja boczna rzek oraz gwałtowne topnienie pokrywy śnieżnej. Czynnikiem sprzyjającym

powstawaniu osuwisk jest również działalność człowieka, związana z nierozważną lokalizacją inwestycji zarówno kubaturowych, jak i infrastrukturalnych.

Województwo nie posiada kompleksowego opracowania obszarów zagrożonych ruchami osuwiskowymi.

Obszary potencjalnego występowania osuwisk w województwie warmińsko-mazurskim koncentrują się głównie:

- w strefach krawędziowych Wysoczyzny Elbląskiej, Wzgórz Dylewskich, Pojezierza Iławskiego,
- wzdłuż głęboko wciętych dolin rzecznych, głównie: Pasłęki wraz z dopływami, Łyny wraz z dopływami (Elma, Symsarna), Drwęcy wraz z dopływami (Grabiczek), Banówki, Węgorapy,
- w obrębie zboczy jezior rynnowych,
- w strefach pagórkowatych pojezierzy.

Zagrożenia klimatyczne

Zagrożenia związane z anomaliami pogodowymi, (np.: huraganowe wiatry, trąby powietrzne, katastrofalne ulewy, gradobicia, sztormy, burze, susze, nadzwyczajnie niskie i wysokie temperatury powietrza) mają charakter potencjalny i są w zasadzie prawie niemożliwe do przewidzenia. Jednak w ostatnich latach z uwagi na znaczne oznaki zmiany klimatu, zjawiska takie mogą występować częściej i powodować znaczne straty.

W województwie w ostatnich latach zanotowane zostały zjawiska, które spowodowały wiele poważnych szkód, m.in.:

- dwie potężne burze (04.07.2002 r., 21.08.2007 r.),
- zjawisko okiści spowodowanej intensywnym opadem śniegu (2-3.11.2006 r.),
- powódź spowodowana bardzo silnym wiatrem i cofką nad Zalewem Wiślanym (12-14.10.2009 r.),
- trąby powietrzne (Orzysz: 04.07.2002 r., Giżycko: 17.08.2004 r.).

Innym ekstremalnym zjawiskiem pogodowym, które jest nieodłącznym elementem klimatu są okresy suszy. Bardzo często stanowią poważne zagrożenie pożarowe i przyczynę istotnych strat w uprawach rolnych. W czasie trwania suszy stopień zagrożenia pożarowego jest bardzo wysoki w regionach, gdzie występują lasy, a wilgotność ściółki jest bardzo niska.

Ekstremalne zjawiska pogodowe są częstsze i bardziej intensywne. W związku z tym prognozuje się, że nieoczekiwane zjawiska pogodowe mogą przynosić kolejne zniszczenia, a długoterminowe prognozowanie będzie utrudnione ze względu na szybkie tempo zmian zachodzących w pogodzie.

b) Zagrożenia antropogeniczne

Zagrożenia antropogeniczne związane są głównie z szeroko rozumianą działalnością gospodarczą człowieka. Wzrastająca presja na środowisko przyczynia się do pogarszania warunków naturalnych i komfortu życia mieszkańców. Przedstawione rodzaje zagrożeń i zanieczyszczeń odnoszą się zarówno do elementów środowiska, dla których są najbardziej uciążliwe jak i źródeł tych zagrożeń.

Zagrożenia jakości gleb

Znacznym problemem w województwie jest nadmierna kwasowość gleb rolniczych. Udział gleb bardzo kwaśnych i kwaśnych stanowi ponad 46% użytków rolnych. Największe zakwaszenie użytków rolnych jest w powiatach: braniewskim, szczycieńskim, nidzickim, lidzbarskim, elbląskim, ostródzkim, olsztyńskim, iławskim. Wskazuje to na konieczność regulacji odczynu na znacznym areale użytków rolnych.

Istotną przyczyną pogarszania się jakości gleb są przeprowadzane zabiegi melioracyjne w sposób niewłaściwy lub ich brak. Na obszarze województwa istnieją strefy o odmiennych stosunkach wodnych gleb i odmiennych potrzebach melioracyjnych. Niewłaściwie przeprowadzane zabiegi melioracyjne sprowadzają się głównie do drenowania (odwadniania) zarówno gruntów ornych, jak i użytków zielonych. W przypadku zabiegów polegających na osuszaniu terenów podmokłych i bagien bardzo często dochodzi do przesuszenia gleb, a co za tym idzie pogorszenia ich wartości rolniczej. Problem ten w województwie dotyczy zwłaszcza strefy południowej (obszaru równin sandrowych).

Brak przeprowadzania działań utrzymujących w sprawności systemy melioracyjne może doprowadzić do pogorszenia się jakości gleb na obszarze Żuław. Jest to obszar, na którym ukształtowane struktury przyrodnicze i gospodarcze wymagają ciągłych zabiegów melioracyjnych dla utrzymania optymalnego poziomu wód gruntowych.

Zagrożenia wód

Zagrożeniem dla wód powierzchniowych, jak i podziemnych są punktowe źródła zanieczyszczeń oraz spływy powierzchniowe z terenów rolniczych i dróg. Wody płynące najczęściej narażone są na zrzut niedostatecznie oczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych. W województwie, w ostatnich latach, zauważalna jest tendencja spadkowa ilość ścieków komunalnych i przemysłowych odprowadzanych ogółem do wód lub gleby. Znacznie poprawiła się sytuacja w zakresie oczyszczania ścieków. Obserwuje się zmniejszenie ładunków zanieczyszczeń w odprowadzanych ściekach. Nadal poważne zagrożenie dla wód

stanowi brak kanalizacji, zwłaszcza na terenach wiejskich, korzystających z wodociągów sieciowych, na ogół wyposażonych w szamba bezodpływowe, z których często nie wywozi się regularnie nieczystości.

Problem zagrożenia jakości wód jezior w szczególności dotyczy obszaru zlewni pojeziernych, z którego wody powierzchniowe odpływają poprzez jeziora, a zatem wszelkie zmiany ilościowe i jakościowe wód płynących ze zlewni mają bezpośredni wpływ na zasoby i jakość wód jezior. Niedostatecznie rozwinięta gospodarka ściekowa na obszarach rekreacji, zarówno zbiorowej, jak i indywidualnej, usytuowanych w sąsiedztwie jezior, stanowi poważne ich zagrożenie. Do pogorszenia stanu wód przyczyniają się również spływy powierzchniowe, zwłaszcza z terenów rolniczych poddawanych nawożeniu i chemizacji. Są one znaczącym źródłem związków biogenych (głównie związki azotowe) wprowadzanych do wód, co powoduje nadmierną ich eutrofizację oraz wzmożone zarastanie. W wielu przypadkach pola uprawne przylegające bezpośrednio do brzegów jezior i rzek pozbawione są bariery ochronnej w postaci pasów zieleni i zadrzewień, co dodatkowo sprzyja przenikaniu zanieczyszczeń. Na terenie województwa znajdują się ustanowione rozporządzeniami odpowiednich dyrektorów RZGW dwa obszary szczególnie narażone na zanieczyszczenia azotanami pochodzenia rolniczego: OSN Doba i OSN Guber.

Istotne z punktu widzenia hydrografii są obszary rozległych wzniesień, z których liczne ciekі biorą swój początek – obszary źródliskowe. Najczęściej są to tereny rolne o niewielkim zalesieniu i ograniczonych możliwościach retencyjnych (co powoduje wysoką nieregularność odpływów) oraz wysokiej podatności na zanieczyszczenie. Występujące na tych terenach źródłowe odcinki cieków wymagają zarówno stabilizacji ich zasilania, jak i ochrony przed degradacją chemiczną w warunkach chemizacji rolnictwa.

Skutki zanieczyszczeń wód podziemnych zależne są także od wykształcenia skał stanowiących izolację poziomów wodonośnych. W miejscach, gdzie brak jest izolacji poziomu wodonośnego lub izolacja jest niepełna, następuje szybka wymiana wody, a tym samym przemieszczanie zanieczyszczeń. Na obszarach tych ewentualne zanieczyszczenie gleb lub wód powierzchniowych zagraża migracją zanieczyszczeń do użytkowych wód wglębnych.

Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Jakość powietrza atmosferycznego w województwie jest dobra. Wartości stężeń badanych zanieczyszczeń są na ogół niskie w stosunku do poziomów dopuszczalnych. Niebezpieczeństwo pogorszenia się jakości powietrza dotyczy głównie benzo(α)pirenu i zanieczyszczenia pyłem PM10. Lokalnie zdarzają się sytuacje zwiększonego stężenia substancji zanieczyszczających. Zwiększone stężenia dwutlenku siarki i pyłu rejestrowane są na ogół w sezonie grzewczym. Związane jest to z nasileniem się lokalnych emisji z tzw. „niskich” źródeł sektora komunalno-bytowego, w wyniku spalania paliw, głównie węgla oraz tworzyw sztucznych. Wzrost stężenia dwutlenku azotu notowany jest głównie na terenach obciążonych dużym ruchem samochodowym. W największym stopniu na działanie tych zanieczyszczeń narażone są dzielnice mieszkaniowe, przez które przebiegają ulice oraz te, które zaopatrywane są w ciepło z lokalnych kotłowni i indywidualnych źródeł. Znacznie lepsza jakość powietrza jest na obszarach zaopatrywanych w ciepło z centralnych ciepłowni lub zmodernizowanych kotłowni lokalnych, z dala od tras komunikacyjnych o dużym nasileniu ruchu.

Zachodnia i południowo-zachodnia część województwa może być narażona na spadek jakości powietrza atmosferycznego, wynikający z przemieszczania się zanieczyszczeń z sąsiednich województw. Drugim obszarem potencjalnego zagrożenia są miasta powyżej 100 tys. mieszkańców, czyli Olsztyn i Elbląg. Niebezpieczeństwo pogorszenia się jakości powietrza wynika tu głównie ze wzrostu liczby pojazdów poruszających się po drogach, a co za tym idzie zmniejszania się przepustowości ulic w miastach. Dodatkowym źródłem zagrożenia może być rozwój źle zlokalizowanego przemysłu i wzrost ilości domostw ogrzewanych indywidualnie.

Emisja przemysłowych zanieczyszczeń powietrza, mierzona na podstawie emisji pochodzących z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w województwie, jest niewielka. W skali kraju jest najniższa.

Odpady

Odpady deponowane na składowiskach stanowią poważne zagrożenie dla wszystkich elementów środowiska przyrodniczego, a także dla zdrowia ludzi. Ich uciążliwość przejawia się głównie poprzez zanieczyszczenie wód i gleb, skażenie powietrza, niszczenie walorów estetycznych i krajobrazowych oraz wyłączenie z użytkowania terenów rolnych i leśnych zajmowanych pod składowanie odpadów.

Odpady przemysłowe stanowią duże zagrożenie ze względu na toksyczność, palność, wybuchowość, rakotwórczość. W województwie odpady powstające w sektorze gospodarczym unieszkodliwiane są poprzez składowanie na składowiskach, a także poprzez obróbkę fizyczno-chemiczną (np. parowanie, suszenie, strącanie) oraz termiczne przekształcenie odpadów w instalacjach lub urządzeniach służących do tego celu.

W województwie zlikwidowane zostały wszystkie znane mogilniki odpadów pestycydowych. Rozpoczęła się realizacja programu likwidacji składowisk zawierających odpady niebezpieczne w postaci odpadów pogalwanicznych, znajdujących się w miejscowościach Siniec (gm. Srokowo) i Matyski (gm. Węgorzewo).

Odpady komunalne, z uwagi na rozproszony charakter powstawania na obszarze siedzib ludzkich i wysoki udział substancji organicznej sprzyjającej rozwojowi mikroorganizmów chorobotwórczych oraz szkodników są poważnym zagrożeniem sanitarno-epidemiologicznym.

Od kilku lat następuje systematyczne zamykanie składowisk nie spełniających wymogów ochrony środowiska. Na terenie województwa w 2013 r. eksploatowanych było 14 składowisk odpadów komunalnych. Niepokojącym zjawiskiem są dzikie wysypiska śmieci, na których porzucane są odpady. Znaczna większość dzikich wysypisk powstaje na obszarach wiejskich. W miastach najczęściej spotyka się je wzdłuż dróg dojazdowych i na obrzeżach.

Hałas

W województwie najbardziej uciążliwy jest hałas drogowy. Jego uciążliwość ma charakter rosnący, ze względu na ciągle zwiększającą się liczbę pojazdów. Największy średni dobowy ruch pojazdów (i tym samym największy poziom hałasu) zaobserwowano:

- na drogach krajowych, na całej ich długości (nr 7, 16) oraz na odcinkach (nr: 51, 53, 65, 15, 59);
- na odcinkach dróg wojewódzkich (nr: 544, 521, 536, 527, 504, 595, 591, 592, 610).

Wysoki średni dobowy ruch pojazdów obserwuje się również na drogach wyjazdowych z większych miast.

Hałas przemysłowy na tle innych województw nie ma dużego zasięgu (w skali kraju ma on coraz większe znaczenie), a jego oddziaływanie jest lokalne. Źródłem hałasu przemysłowego najczęściej są: zakłady przemysłu drzewnego, zakłady przetwórstwa spożywczego, place budowy, urządzenia obiektów handlowych, urządzenia obiektów rzemieślniczych i usługowych, urządzenia rozrywkowe występujące na wolnym powietrzu i w lokalach gastronomicznych. Największa emisja tego hałasu występuje w ośrodkach przemysłowych (m.in. Olsztyn, Ostróda, Morąg, Olsztynek, Dobrze Miasto, Biskupiec, Barczewo) lub w ich pobliżu. Źródła hałasu również mogą być rozproszone w zależności od świadczonych usług przemysłowych. Hałas miejski w znaczący sposób pogarsza warunki życia w miastach. Jego natężenie na obszarach miejskich w województwie jest wysokie ze względu na kumulowanie się wielu rodzajów hałasów. W granicach miasta z reguły najgłośniejsze jest w centrum oraz na trasach wylotowych. Miasta skupiające największą liczbę mieszkańców oraz, co się z tym wiąże, generujące wysoki poziom hałasu to: Olsztyn, Elbląg, Elk, Iława, Ostróda, Kętrzyn, Giżycko, Szczytno, Bartoszyce, Mrągowo. Dla miast Olsztyn i Elbląg zostały opracowane mapy akustyczne oraz Program ochrony środowiska przed hałasem.

Wzrasta znaczenie hałasu na akwenach. Coraz trudniej wypoczywa się na jeziorach i w ich pobliżu. Głównymi źródłami hałasu na wodach są: łodzie motorowe i inny sprzęt motorowy, odbywające się bardzo często w pobliżu jezior letnie imprezy (sportowe, kulturalne itp.).

Występowanie w województwie hałasu infradźwiękowego oraz hałasu niskoczęstotliwościowego w przyszłości może mieć istotne znaczenie, ze względu na rozwój energetyki wiatrowej w regionie.

Promieniowanie elektromagnetyczne

Promieniowanie niejonizujące uważa się obecnie za jedno z poważniejszych zanieczyszczeń środowiska. Jego głównymi źródłami są: przesyłowe linie energetyczne o napięciu powyżej 110kV i związane z nimi stacje elektroenergetyczne (stacje bazowe telefonii komórkowej, nadajniki radiowe i telewizyjne, cywilne i wojskowe urządzenia radiolokacyjne, instalacje i urządzenia elektryczne w zakładach przemysłowych, gospodarstwach domowych oraz wykorzystywane do celów medycznych).

W wyniku wykonanych pomiarów przez Inspektorat Ochrony Środowiska w latach 2005-2010 na terenie województwa nie stwierdzono przekroczeń wartości dopuszczalnej poziomu pola elektromagnetycznego.

W województwie, oprócz naturalnych źródeł promieniowania jonizującego, również występują sztuczne źródła tego promieniowania. Wykorzystywane są one głównie przez człowieka w diagnostyce medycznej, w szczególności poprzez korzystanie z aparatury rentgenowskiej (diagnostyka medyczna, radioterapia), a także inne źródła promieniowania jonizującego o małej aktywności, zamknięte w szczelnej obudowie różnych urządzeń wykorzystywanych do codziennej pracy diagnostycznej, w technologiach produkcyjnych, czujnikach, wskaźnikach itp.

Poważne awarie

Na terenie województwa potencjalne zagrożenie poważnymi awariami związane jest z zakładami przemysłowymi, w których stosuje się, przetwarza lub magazynuje substancje i preparaty niebezpieczne oraz z transportem substancji i preparatów niebezpiecznych, które są przewożone środkami komunikacji drogowej i kolejowej.

Zagrożenia te są szczególnie istotne z punktu widzenia skutków dla życia i zdrowia człowieka, powstałych w wyniku niekontrolowanej emisji niebezpiecznych substancji chemicznych. Najpoważniejsze zagrożenie stwarzają obiekty, w których stosuje się (w ramach procesu technologicznego) amoniak (15 obiektów w województwie) i dwutlenek siarki (1 obiekt w województwie).

W okresie ostatnich kilku lat obserwuje się stałą tendencję wzrostową liczby transportów materiałów niebezpiecznych, w tym szczególnie przewozów tranzytowych przez województwo. W warunkach awarii mogą stanowić one znaczne zagrożenie pożarowe i wybuchowe oraz toksyczne i ekologiczne.

W transporcie kolejowym i drogowym wśród toksycznych środków przemysłowych największy udział mają substancje ropopochodne, gaz propan-butan, amoniak. Transport kolejowy toksycznych środków przemysłowych przez teren województwa przebiega: magistralą główną od strony Gdańska i Działdowa (linia nr 009) oraz od strony Torunia (linia nr 353) do węzła kolejowego w Ławie, następnie dalej przez Ostródę, Olsztyn i Korsze w kierunku granicy państwowej (linia nr 353); szlakiem Braniewo – Elbląg w kierunku Gdańska (linia nr 204) i Olsztyna (linia nr 220); szlakiem rzadziej użytkowanym od strony Działdowa przez Nidzicę (linia nr 216) w kierunku Ostrołęki (linia nr 225).

W 2010 r. w województwie odnotowano 2 zakłady o dużym ryzyku, 6 zakładów o zwiększonym ryzyku oraz 67 zakładów mogących spowodować poważną awarię przemysłową.

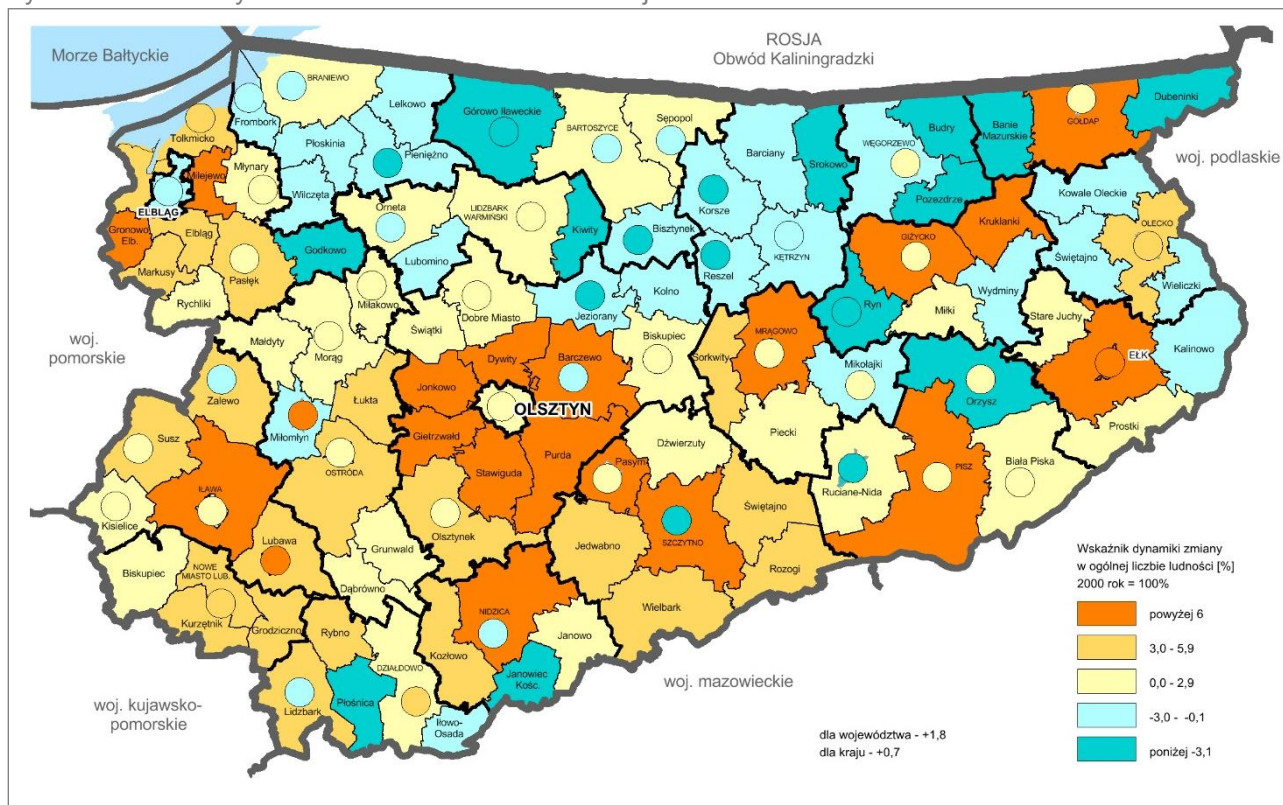
3.4. Sfera społeczna (stan i dynamika w latach 1999-2010)

3.4.1. Ludność

Województwo warmińsko-mazurskie w 2010 r. zamieszkiwało 1 427,2 tys. osób (3,7% ludności Polski), z czego 59,3% mieszkało w miastach (Polska 61%). Najwięcej ludzi mieszka w Olsztynie i Elblągu (odpowiednio 12% i 8% ludności województwa) oraz w powiecie olsztyńskim i ostródzkim (8% i 7% ludności województwa). Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia liczba mieszkańców uległa nieznacznym wahaniom i w stosunku do 1999 roku zmalała o 2,4 tys. (0,2%). Odnotowano spadek liczby mieszkańców w miastach o 0,6%, natomiast na terenach wiejskich wzrost o 1,3%. Największy przyrost liczby ludności nastąpił w gminach bezpośrednio przyległych do granic administracyjnych Olsztyna: Stawiguda (przyrost ludności o 42%), Dywity (o 35%), Jonkowo (o 34%), Barczewo (o 20%). W tym samym okresie znaczący ubytek (10% – 11%) odnotowano w gminach: Ryn, Banie Mazurskie, Bisztynek i miastach Ruciane-Nida, Pieniężno i Sępól.

Warmińsko-mazurskie to jedno z najmniej zaludnionych województw w kraju – średni wskaźnik zaludnienia wynosi 59 os./km² (Polska – 122 os./km²), a na terenach wiejskich 24 os./km² (Polska – 51 os./km²) – Wykres 2.

Rysunek 21. Zmiany zaludnienia miast i obszarów wiejskich w latach 2000-2010

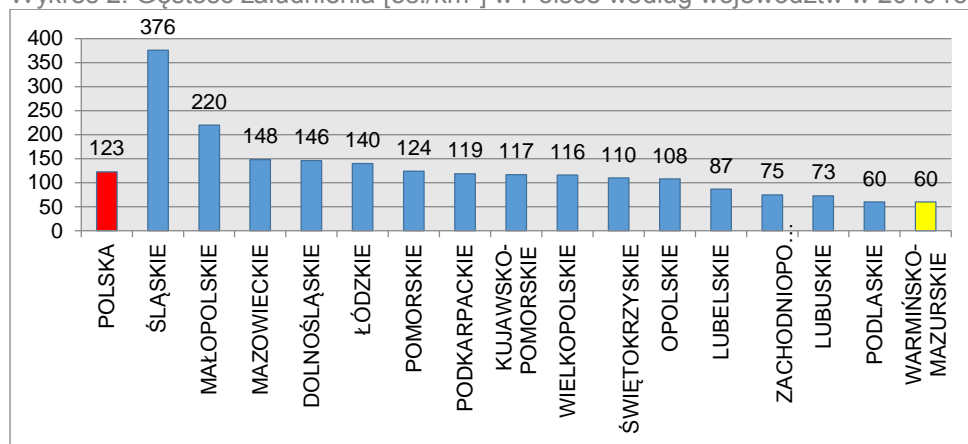

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W przekroju miast i gmin różnicowanie gęstości zaludnienia jest bardzo duże. Obszarami o najwyższej gęstości zaludnienia są miasta: Elk (2757 os./1km²) i Kętrzyn (2751 os./1km²); obszary o najmniejszej liczbie osób przypadającej na powierzchnię to gminy wiejskie: Orzysz, Ruciane-Nida, Frombork (10 os./1km²).

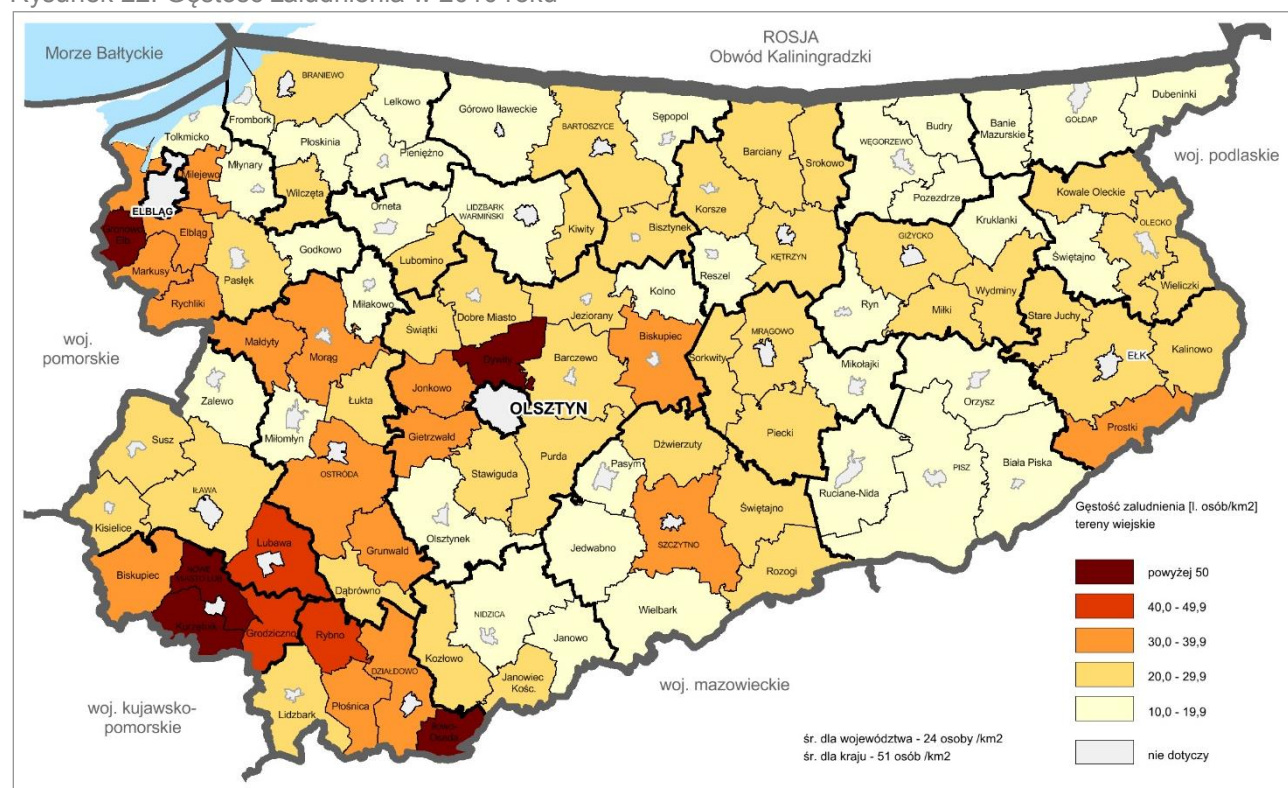
Ze względu na obecność występowania znacznych obszarów zajętych przez wody i lasy na terenie województwa można wyliczyć gęstość zaludnienia z pominięciem tych obszarów. Porównując gęstość zaludnienia ogólną (podaną przez GUS) i gęstość zaludnienia bez terenów lasów i wód, największe różnice gęstości (sięgające niekiedy ponad 30 os./km²) odnotowują miasta: Giżycko, Elk, Olsztyn i Ruciane-Nida oraz gminy: Tolkmicko, Stawiguda, Ruciane-Nida.

Wykres 2. Gęstość zaludnienia [os./km²] w Polsce według województw w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (31.12.2010 r.).

Rysunek 22. Gęstość zaludnienia w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (31.12.2010 r.).

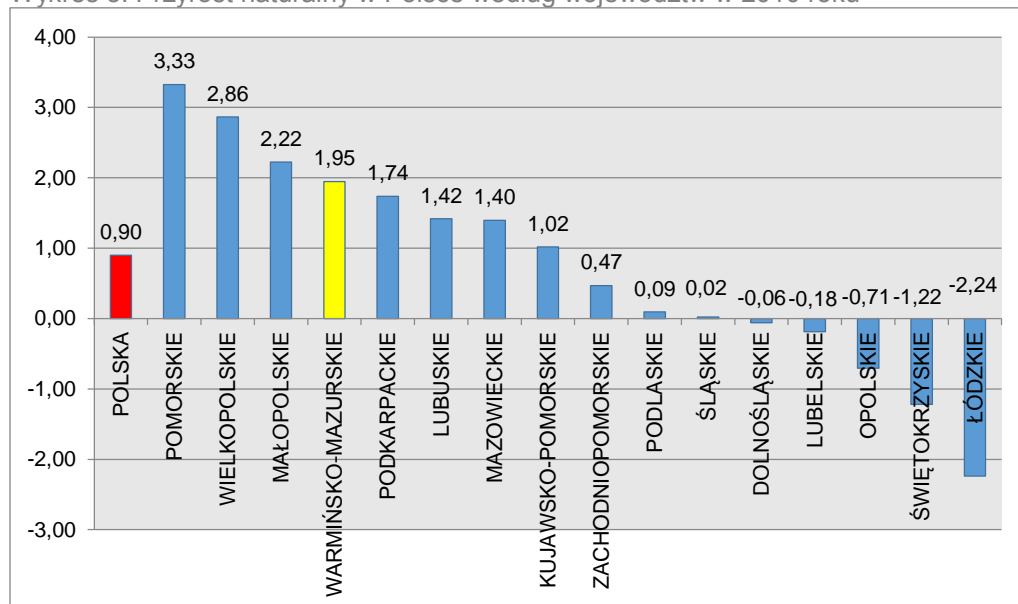
Przyrost naturalny

W 2010 roku przyrost naturalny wyniósł 1,9‰ (UE 1,02‰, kraj 0,9‰) i był wyższy na terenach wiejskich (3,1‰), niższy w miastach (1,2‰) – Wykres 3.

Największą wartość wskaźnika przyrostu naturalnego w 2010 r. odnotowano w gminie miejsko-wiejskiej Susz (8,7%), gminie wiejskiej Stawiguda (8,3%) oraz powiecie nowomiejskim (-4,9%), najniższą w mieście Zalewo 4,9% oraz powiecie węgorzewskim (-0,8%).

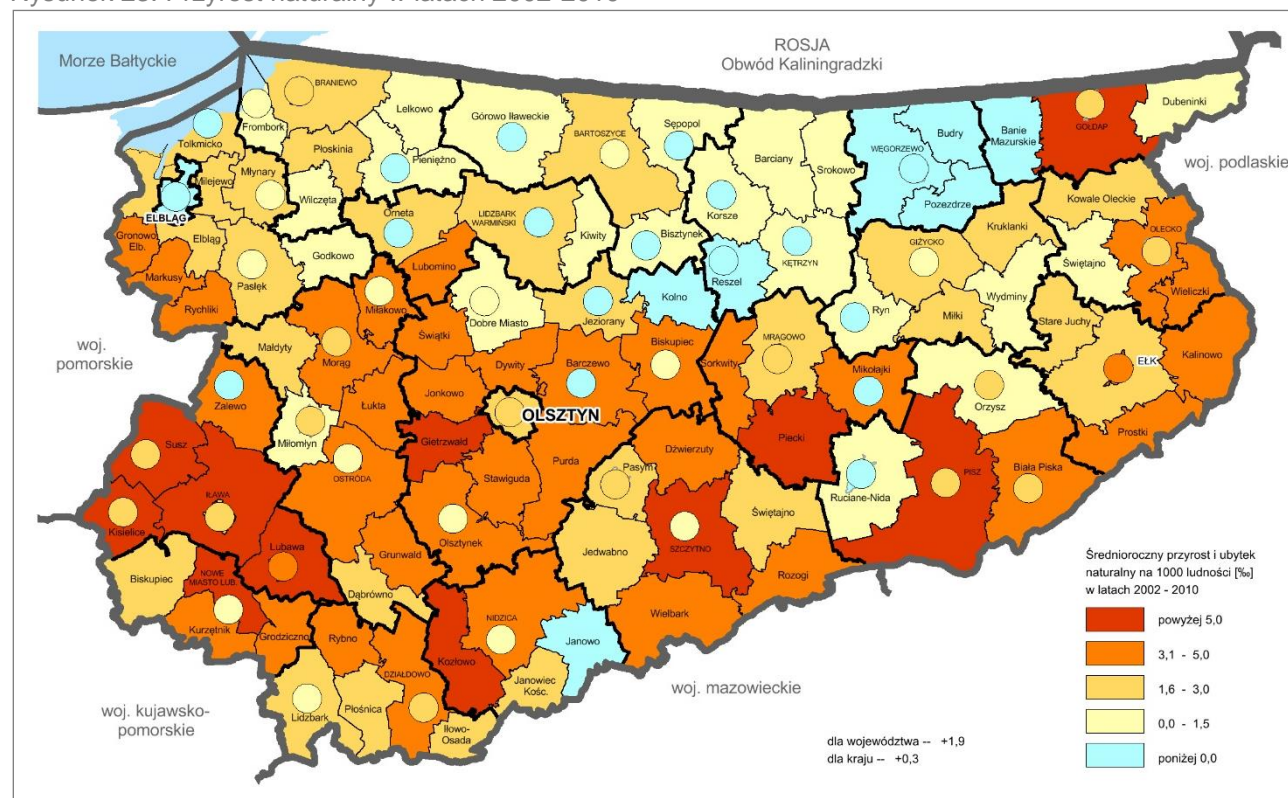
Pozytywnym zjawiskiem zarejestrowanym w ostatnich latach jest zahamowanie niekorzystnego trendu spadku przyrostu naturalnego w miastach i na wsi (wejście w wiek zdolności rozrodczej roczników wyżu demograficznego z lat 80). Niepokoi natomiast niski poziom reprodukcji (współczynnik dzietności na poziomie 1,4), niezapewniający zastępowalności pokoleń.

Wykres 3. Przyrost naturalny w Polsce według województw w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 23. Przyrost naturalny w latach 2002-2010

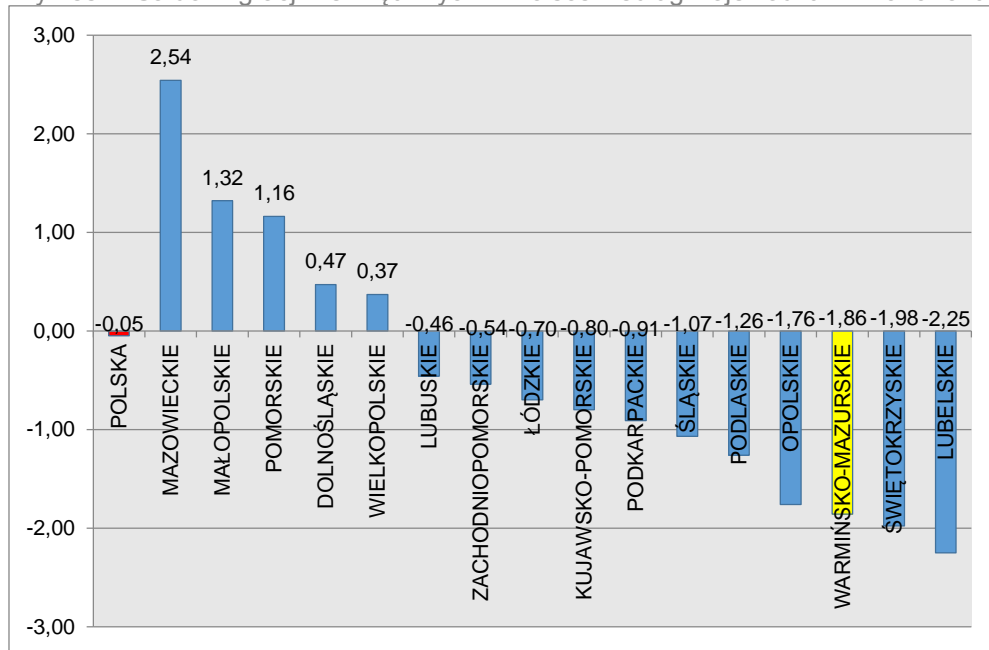
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Migracje

W latach 1998-2010 liczba ludności na skutek migracji zmniejszyła się o około 3 tys. w tym największe migracje dotyczyły migracji międzywojewódzkich (29 tys.). Województwo charakteryzuje się znacznym odpływem ludności w Polsce – wskaźnik salda migracji wewnętrznych na 1000 ludności w 2010 roku osiągnął wartość jedną z najwyższych w kraju: 1,9 – Wykres 4.

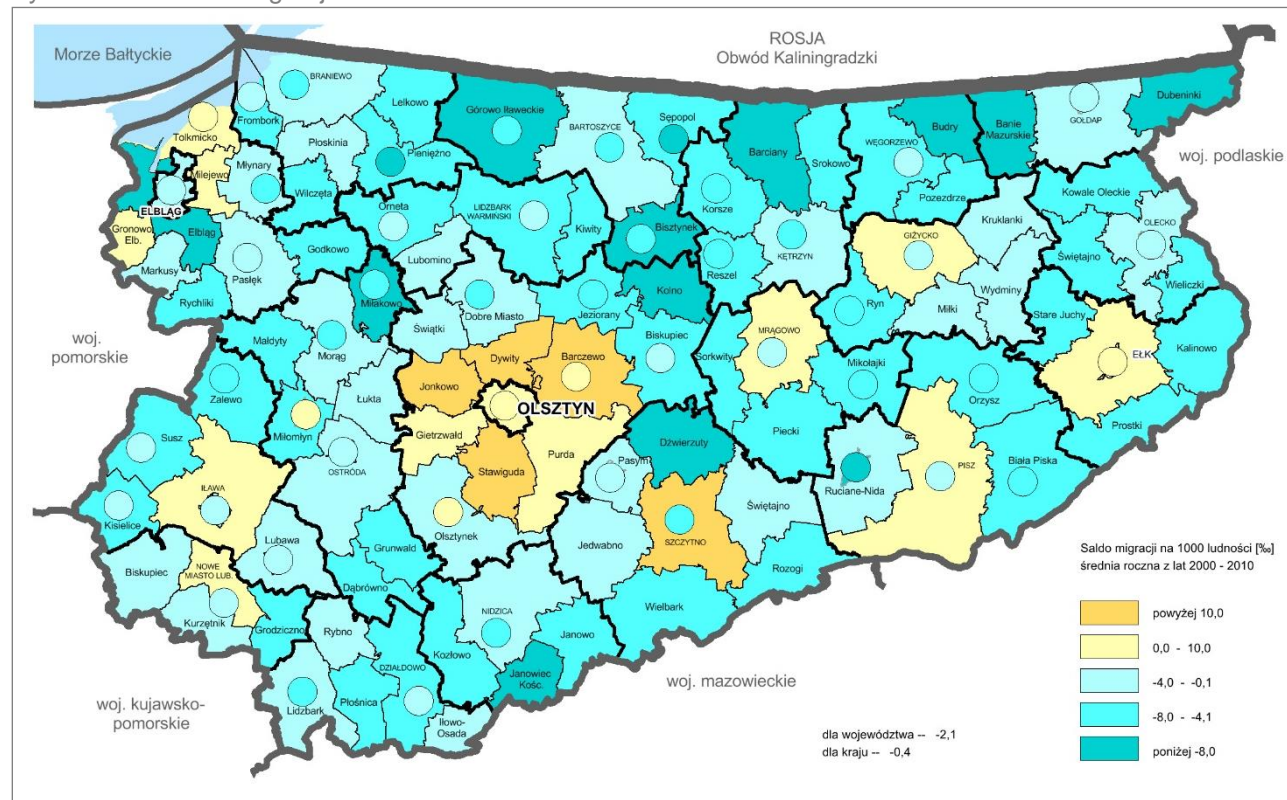
Największy odpływ ludności odnotowano w grupie wiekowej 20-34 lata (ludność aktywna ekonomicznie, wyższe wykształcenie), która stanowiła około 70% wszystkich wyjeżdżających. Głównym kierunkiem migracji są duże ośrodki miejskie (Warszawa, Gdańsk), przede wszystkim w celach edukacyjnych i zarobkowych.

Wykres 4. Saldo migracji wewnętrznych w Polsce według województw w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

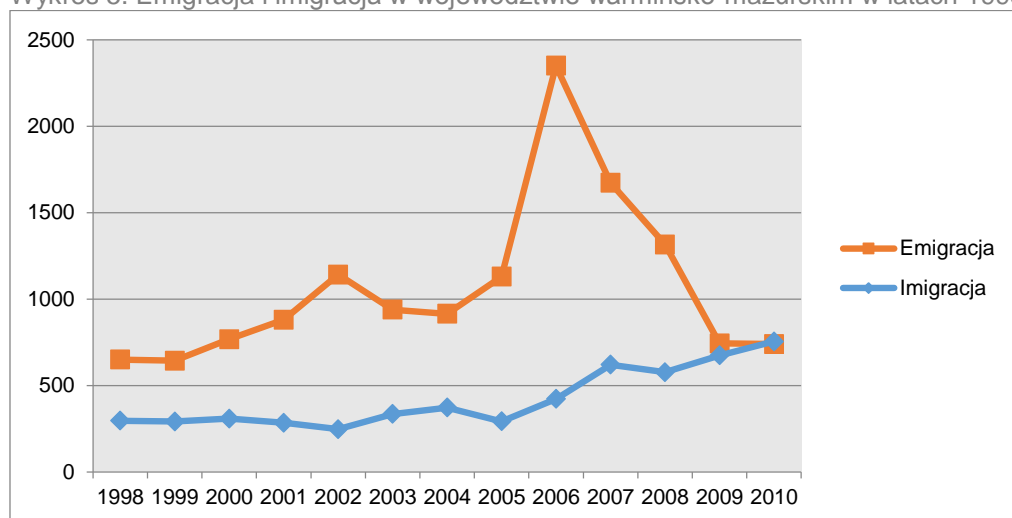
Rysunek 24. Saldo migracji w latach 2000-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dynamiczny wzrost emigracji nastąpił po roku 2004, jako następstwo wejścia Polski w struktury Unii Europejskiej. W 2010 roku odnotowano zmniejszenie migracji zagranicznych – saldo migracji dla województwa – 0,01 (Polska – 0,05).

Wykres 5. Emigracja i imigracja w województwie warmińsko-mazurskim w latach 1998-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Struktury demograficzne

Pomimo zachodzących zmian świadczących o postępującym poziomie starzenia się społeczeństwa, struktura wieku ludności w województwie warmińsko-mazurskim jest bardziej korzystna niż w Polsce i Unii Europejskiej.

Na koniec 2010 roku w strukturze wiekowej ludności województwa odsetek dzieci i młodzieży w wieku 0-17 lat (ludność w wieku przedprodukcyjnym) wyniósł 20%. Ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 65%, natomiast w wieku poprodukcyjnym prawie 15%. W ostatnim dziesięcioleciu nastąpiły, podobnie jak w całym kraju, niekorzystne zmiany w strukturze wieku ludności. Analiza struktury wieku ludności województwa wskazuje na znaczący spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym (o 7%) przy wzroście ludności w wieku produkcyjnym (o 5%) oraz mniejszym wzroście ludności w wieku poprodukcyjnym (o 3%). W większej skali negatywne zjawiska wystąpiły w miastach.

Inną miarą ukazania procesu starzenia się ludności jest relacja między liczbą ludności w wieku przedprodukcyjnym a liczbą osób w wieku poprodukcyjnym, tzw. wskaźnik „starości” informujący o żywotności danego obszaru. Województwo na tle kraju wyróżniało się niskim wskaźnikiem, co świadczy o młodym społeczeństwie w porównaniu z resztą kraju. W województwie wskaźnik wynosił 73. W kraju relacja między osobami starszymi a dziećmi była wyższa – na 100 dzieci przypadało aż 89 seniorów. Dynamika niekorzystnych zmian na terenach miast województwa była większa.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym strukturę ekonomiczną ludności jest wskaźnik obciążenia ekonomicznego. Wartość wskaźnika wskazuje na potencjalne możliwości utrzymania grup nieprodukcyjnych przez osoby będące w wieku produkcyjnym. W 2010 roku w województwie na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadały 53 osoby w wieku nieprodukcyjnym (Polska – 55). Wartości wskaźnika obciążenia ekonomicznego w województwie w ostatnich latach obniżyły się na skutek zmian w liczebności poszczególnych grup ekonomicznych.

W ostatnim dziesięcioleciu przeciętne trwanie życia wydłużyło się: kobiet o 1,7 rok (80,3 lat) i mężczyzn o 2 lata (71,2 lata). Przeciętne trwanie życia mężczyzn jest jednym z najniższych w kraju i dotyczy głównie mieszkańców wsi (województwo 70,0 lat, Polska 71,4 lat). W strukturze ludności według płci w odnotowano przewagę kobiet, które w 2010 roku stanowiły 51,2% ogółu ludności województwa, a współczynnik feminizacji wynosił 105 (Polska – 107). Niekorzystnym zjawiskiem z punktu widzenia dalszego rozwoju demograficznego jest niski wskaźnik feminizacji w przedziale 20-34 lata (na 100 mężczyzn przypadają 94 kobiety) i odnosi się to w szczególności obszarów wiejskich (89 kobiet na 100 mężczyzn).

Prognoza demograficzna do 2035 r.

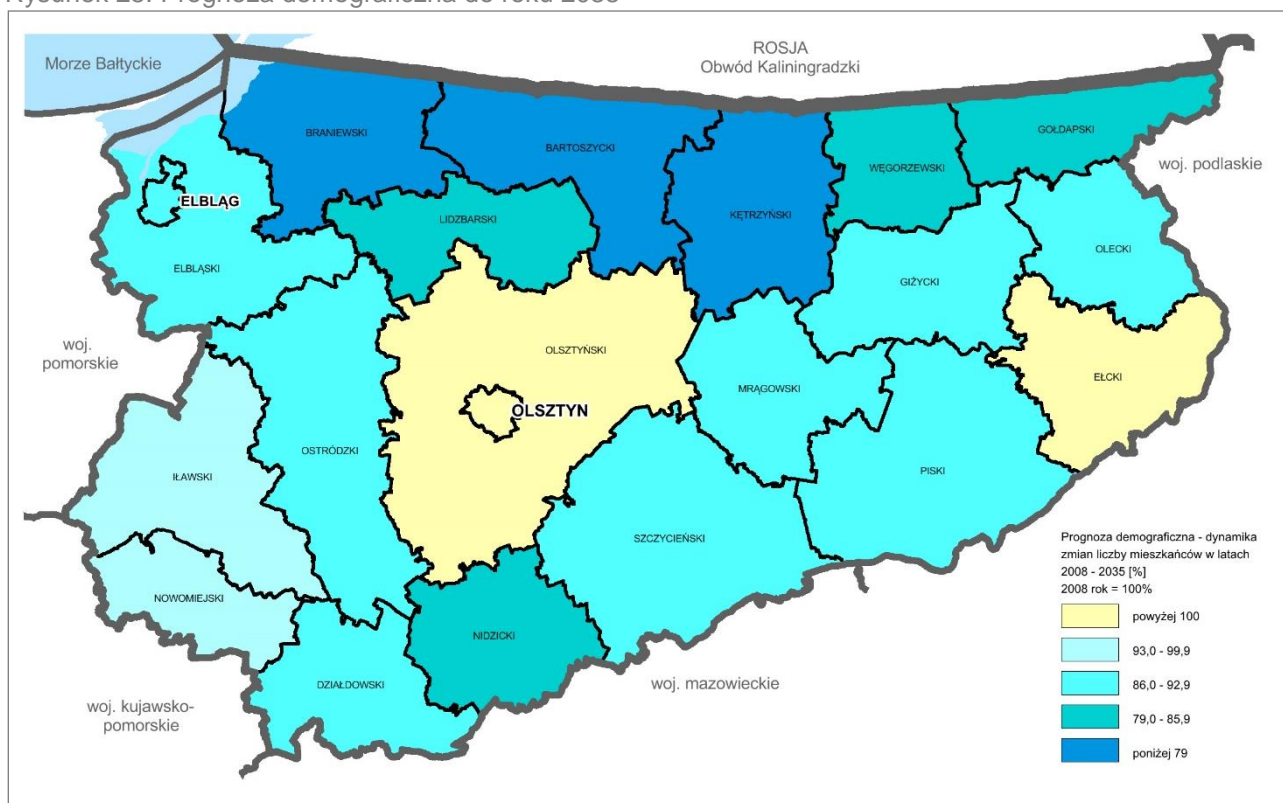
Rysunek 25

„Prognoza ludności na lata 2008-2035” wskazuje, że liczba mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego zmniejszy się o 9% i w 2035 roku będzie wynosiła 1 309,4 tys. Szacuje się, że największy ubytek ludności nastąpi po roku 2020. W prognozowanym okresie zmniejszać się będzie zarówno liczba mieszkańców miast (o 8%), jak i wsi (o 8,4%), natomiast współczynnik urbanizacji nie zmieni się i będzie wynosił około 60%. Prognoza podkreśla, że do roku 2035 nastąpią niekorzystne zmiany w strukturze ludności:

- spadek o 26% liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) w tym na wsi 32%, w miastach 20%; największy ubytek wśród roczników najmłodszych 0-2 lat o 37% i w grupie młodzieży 19-24 lata o 33%,
- systematyczny ubytek ludności w wieku produkcyjnym - docelowo o 10% w roku 2035,
- wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym o 12%,
- wzrost wskaźnika "starości" z 68 aż do 162.

Szacuje się, że od 2020 roku przyrost naturalny będzie miał wartość ujemną, a w roku 2035 wyniesie -4,4‰ (miasto -5,3‰, wieś -3,0‰). W okresie do 2035 roku przewidywany jest wzrost przeciętnej długości trwania życia: mężczyzn o 6 lat (76,4), kobiet o 3 lata (82,8).

Rysunek 25. Prognoza demograficzna do roku 2035

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Poziom wykształcenia

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. (badaniu pod względem wykształcenia podlegały osoby w wieku 13 lat i więcej) poziom wykształcenia mieszkańców regionu był niższy niż przeciętny w kraju. Udział ludności z wykształceniem wyższym (14%), średnim i policealnym (29%), zasadniczym zawodowym (20%) był o 2 pkt procentowe dla każdego z wymienionych poziomów niższy od średniego krajowego. Odsetek ludności z wykształceniem wyższym był jednym z najniższych w kraju. W okresie międzyspisowym (2002-2011) nastąpił znaczny wzrost udziału ludności z wyższym wykształceniem (o 5 punkty procentowych). Czynnikiem różnicującym strukturę ludności według poziomu wykształcenia jest miejsce zamieszkania. W 2011 roku udział osób z wyższym wykształceniem był w mieście ponad 2-krotnie wyższy niż na wsi. Analogicznie, prawie dwukrotnie wyższy był odsetek ludzi na wsi z wykształceniem podstawowym ukończonym i gimnazjalnym, w porównaniu z ludnością miejską.

Mniejszości narodowe i etniczne

Region Warmii i Mazur zamieszkują mniejszości narodowe i etniczne. Zasiedlenie tych terenów nastąpiło w wyniku wielkich ruchów migracyjnych po II wojnie światowej. Liczebność mniejszości narodowych jest trudna do określenia, szacuje się, że może wynosić kilka procent ogólnej liczby ludności. Najliczniejszą grupę stanowi mniejszość ukraińska (największe skupisko w Polsce), mniej liczne są grupy Niemców, Białorusinów, Warmiaków i Mazurów, Romów, Litwinów i Rosjan.

3.4.2. Rynek pracy

Zasoby pracy

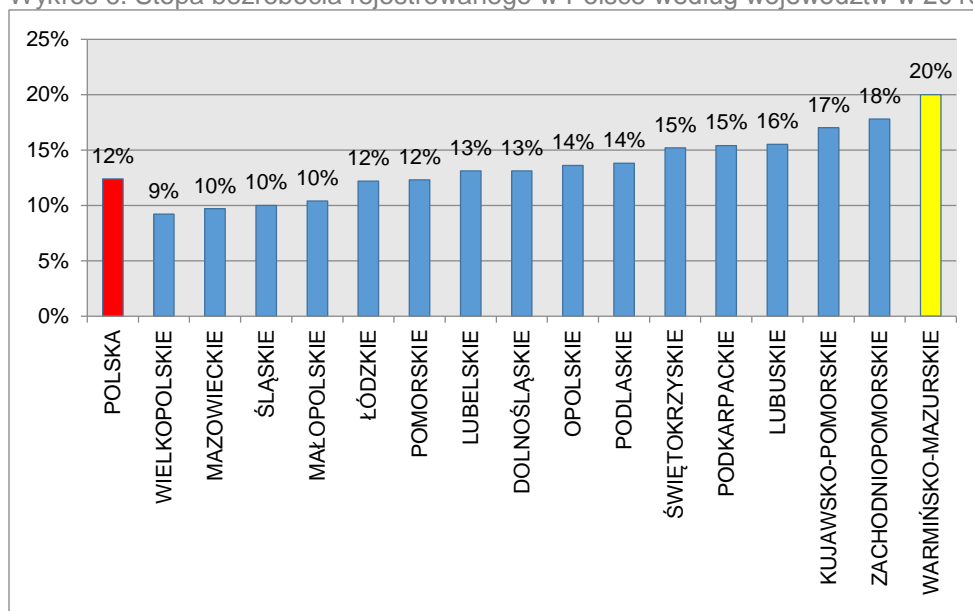
Województwo warmińsko-mazurskie należy do regionów o najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, a pod względem poziomu bezrobocia (zmierzonego stopą bezrobocia) zajmuje ostatnią lokatę w kraju – Wykres 6. Na podaż zasobów pracy znacząco wpływa zmiana w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, która w ostatnim dziesięcioleciu systematycznie wzrastała osiągając w 2010 roku 950,6 tys. osób (wzrost o 5%). Najbardziej dynamicznie przyrastała grupa ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym (grupa nieskłonna do zmiany miejsca zamieszkania i przekwalifikowania się: kobiety 45-59, mężczyźni 45-64 lat) – o 13% w stosunku do 2002 r.

W latach 2000-2010 w ujęciu przestrzennym największy przyrost ludności w wieku produkcyjnym odnotowano w gminach wiejskich sąsiadujących z miastami:

- Olsztynem (rzędu 30-50%) - Dywity, Stawiguda, Jonkowo, Barczewo (teren wiejski), Gietrzwałd, Purda,
- Szczytnem – Szczytno (teren wiejski o 35%),
- Elblągiem - Milejewo (o 27%),
- Iławą – Iława (teren wiejski o 27%),
- Ełkiem – Ełk (teren wiejski o 27%), jako efekt rozwoju osadnictwa podmiejskiego.

Rozmieszczenie potencjału zasobów pracy na obszarze województwa jest nierównomierne. Najwięcej ludności w wieku produkcyjnym zamieszkuje w Olsztynie (12,5%), Elblągu (8,5%), powiecie olsztyńskim (8%) i ostródzkim (7%).

Wykres 6. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce według województw w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Aktywność zawodowa

W latach 2002-2010 liczba ludności aktywnej zawodowo (pracujących i bezrobotnych w wieku 15 lat i więcej) w województwie warmińsko-mazurskim kształtowała się na zbliżonym poziomie (609 tys. osób – 2002 r.; 601 tys. osób – 2004 r.; 604 tys. osób – 2008 r.; 608 tys. osób – 2010 r.).

Współczynnik aktywności zawodowej, świadczący o poziomie wykorzystania zasobów pracy w regionie, wynosił 53,5% i był niższy od średniego krajowego – 55,8%. Wskaźnik ten był wyższy w miastach (55,6%), niższy na terenach wiejskich (50,1%) i znacznie wyższy dla mężczyzn (61,7%) niż dla kobiet (45,8%). Wzrost poziomu bierności zawodowej spowodowany został głównie wydłużeniem okresu nauki osób młodych oraz przechodzeniem na emerytury, renty, świadczenia przedemerytalne coraz większej liczby osób.

W 2008 roku najwięcej aktywnych zawodowo zamieszkiwało w Olsztynie, Elblągu, powiatach: iławskim, ostródzkim, olsztyńskim – łącznie ok. 52% ludności aktywnej zawodowo województwa. Najwyższy poziom wykorzystania zasobów pracy jest w Olsztynie (74,8%). Wpływają na to dojazdy do pracy ludności zamieszkującej głównie na terenie powiatu olsztyńskiego.

Pracujący

Liczba pracujących w województwie warmińsko-mazurskim w 2010 roku wyniosła 423,3 tys. Wskaźnik zatrudnienia wynosił 48,3% (Polska 50,4%) i był aż o 15,9% niższy od wskaźnika UE 27 (64,2%). Liczba pracujących oszacowana przez GUS na podstawie BAEL była wyższa o około 144 tys. osób od liczby wyszacowanej w oparciu o sprawozdawczość bieżącą – świadczy to o dużym zatrudnieniu w szarej strefie oraz wysokiej emigracji zarobkowej (szacunkowo nawet ponad 100 tys. osób).

Struktura zatrudnienia w województwie według sektorów publicznego i prywatnego wynosiła odpowiednio 26% i 74% ogółu pracujących w gospodarce narodowej (Polska 24% i 76%).

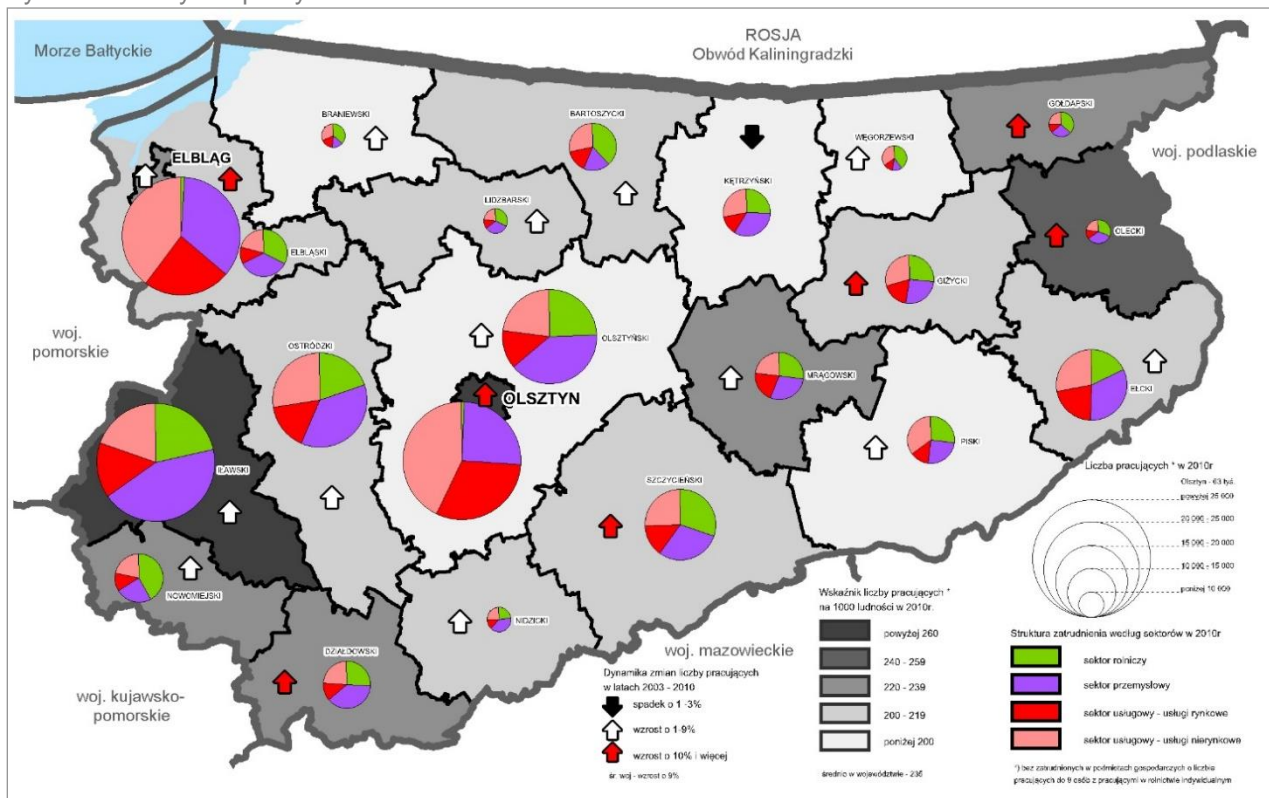
Struktura zatrudnienia według trzech sektorów gospodarczych, odzwierciedlających funkcje regionu jest niekorzystna i przestarzała, ale nie odbiega od średniej krajowej. W rolnictwie zatrudnionych jest 16,4%, w przemyśle 29,7% a w usługach 53,9% ludności, w tym usługach rynkowych 32,7%. W krajach UE udział zatrudnienia w tych sektorach przedstawia się odpowiednio 5,7%, 24,9%, 69,4%.

Zmiany w zatrudnieniu według sektorów własnościowych i gospodarczych w wyniku dokonanych przekształceń własnościowych i restrukturyzacyjnych przyczyniły się do spadku zatrudnienia w rolnictwie, a wzrostu zatrudnienia w sferze usług, w tym w obsłudze nieruchomości i firm, działalności komunalnej i socjalnej. W sferze usług nierynkowych największy wzrost zatrudnienia nastąpił w administracji publicznej – 38,6%, jako efekt rozbudowy aparatu administracyjnego na szczeblu wojewódzkim i powiatowym. Pomimo zmniejszającej się liczby uczniów (ubytek o 28%) odnotowano 16% wzrost zatrudnienia w edukacji. Niepokoi 14% spadek zatrudnienia w ochronie zdrowia i opiece socjalnej, wobec postępującego procesu starzenia się społeczeństwa.

Na obszarze województwa rysuje się znaczne zróżnicowanie przestrzenne w zakresie miejsc pracy – Rysunek 26. Najlepsza sytuacja pod względem ilości miejsc pracy i struktury zatrudnienia jest w Olsztynie i zachodniej części województwa – powiatach iławskim i nowomiejskim. Do powiatów o najwyższym deficycie miejsc pracy oraz archaicznej strukturze zatrudnienia należą powiaty przygraniczne: braniewski, bartoszycki, kętrzyński, węgorzewski oraz powiat piski i powiat olsztyński.

W latach 1998-2010 liczba osób prowadzących działalność gospodarczą wzrosła o 19,8%. Wskaźnik obrazujący poziom drobnej przedsiębiorczości wzrósł z 50 do 61 osób prowadzących działalność na 1000 ludności i był niższy od średniego krajowego o 11 pkt. W 2010 roku w wyniku samozatrudnienia pracę zasadniczą lub dodatkową miało ok. 21% ogółu pracujących w regionie. Bardziej aktywni ekonomicznie byli mieszkańcy miast.

Rysunek 26. Rynek pracy w 2010 roku

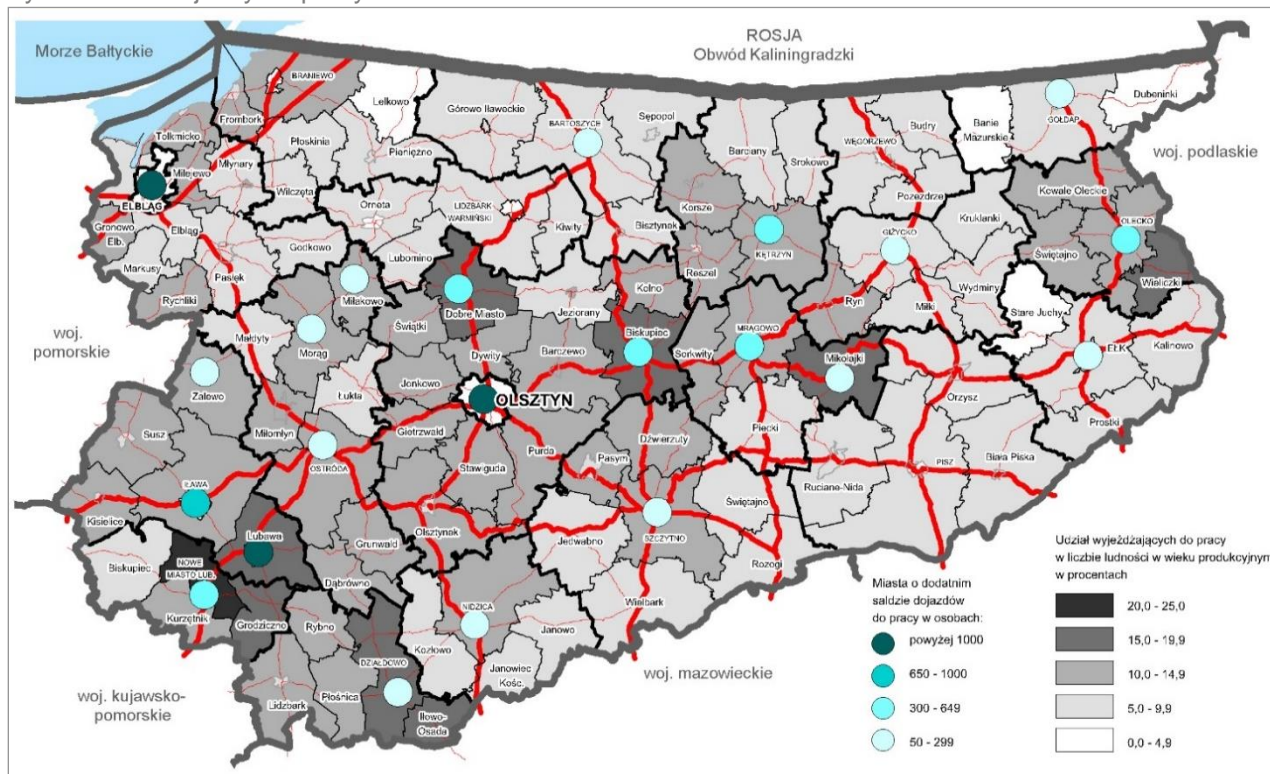

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Problemy na lokalnych rynkach pracy były łagodzone przez wyjazdy do pracy. Najbardziej mobilna była ludność gmin dobrze skomunikowanych, położonych w racjonalnej odległości od ośrodków

dysponujących znacznym potencjałem gospodarczym. Najwięcej osób dojeżdżało do pracy w: Olsztynie, Elblągu, Iławie, Lubawie, Olecku, Kętrzynie, Biskupcu, Dobrym Mieście. Najmniejsze rozmiary dojazdów do pracy odnotowano w powiatach dotkniętych największym bezrobociem: braniewskim, bartoszyckim, lidzbarskim, węgorzewskim, goldapskim i piskim.

Rysunek 27. Dojazdy do pracy w 2006 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Bezrobocie

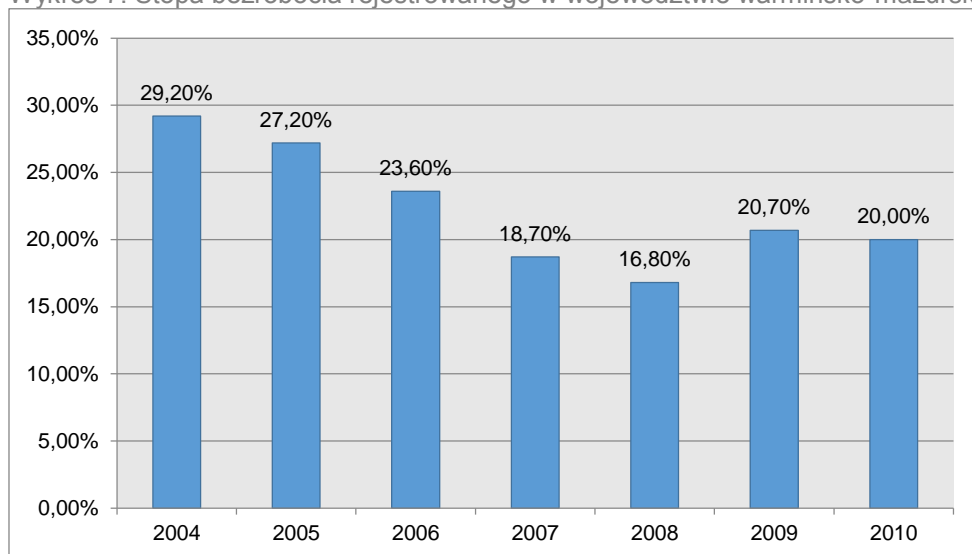
Rysunek 28

Brak równowagi pomiędzy podażą i popytem na zasoby pracy spowodował powstanie wysokiego bezrobocia. Od początku transformacji ustrojowej przez cały badany okres sytuacja na regionalnym rynku pracy jest trudna, a poziom bezrobocia najwyższy w kraju – Wykres 7. Obserwowane w latach 2004-2007 pozytywne zjawisko wzrastającej liczby wyrejestrowanych bezrobotnych wraz ze spadkiem ich liczby, zostało zahamowane w latach 2008-2009 w wyniku kryzysu finansowego. Efektem tego był wzrost bezrobocia w 2010 r. do 20% (Polska – 12,4%).

W strukturze zarejestrowanych bezrobotnych przeważają kobiety – 53% ogółu bezrobotnych. Najliczniejszą grupę stanowią bezrobotni w wieku 45 lat i więcej (w wieku niemobilnym) – 30,6%. W minionym okresie zmniejszyła się liczba bezrobotnych słabo wykształconych do ok. 34%, (41% w 1998 r.). Obserwuje się wzrost liczby bezrobotnych z wyższym wykształceniem do 7,4% (wobec 1,1% w 1998 r.). Główną przyczyną zwiększania się liczby bezrobotnych były powtórne rejestracje w urzędzie pracy, udział tej grupy osób w ogólnej liczbie nowo zarejestrowanych wynosił ok. 75-80%. Problemem społecznym jest długotrwałe pozostawanie bez pracy: 48,9% ogółu bezrobotnych. Przyczyną tego był i jest utrzymujący się deficyt miejsc pracy, a więc trudności z jej znalezieniem, a niekiedy również brak zainteresowania podjęciem pracy.

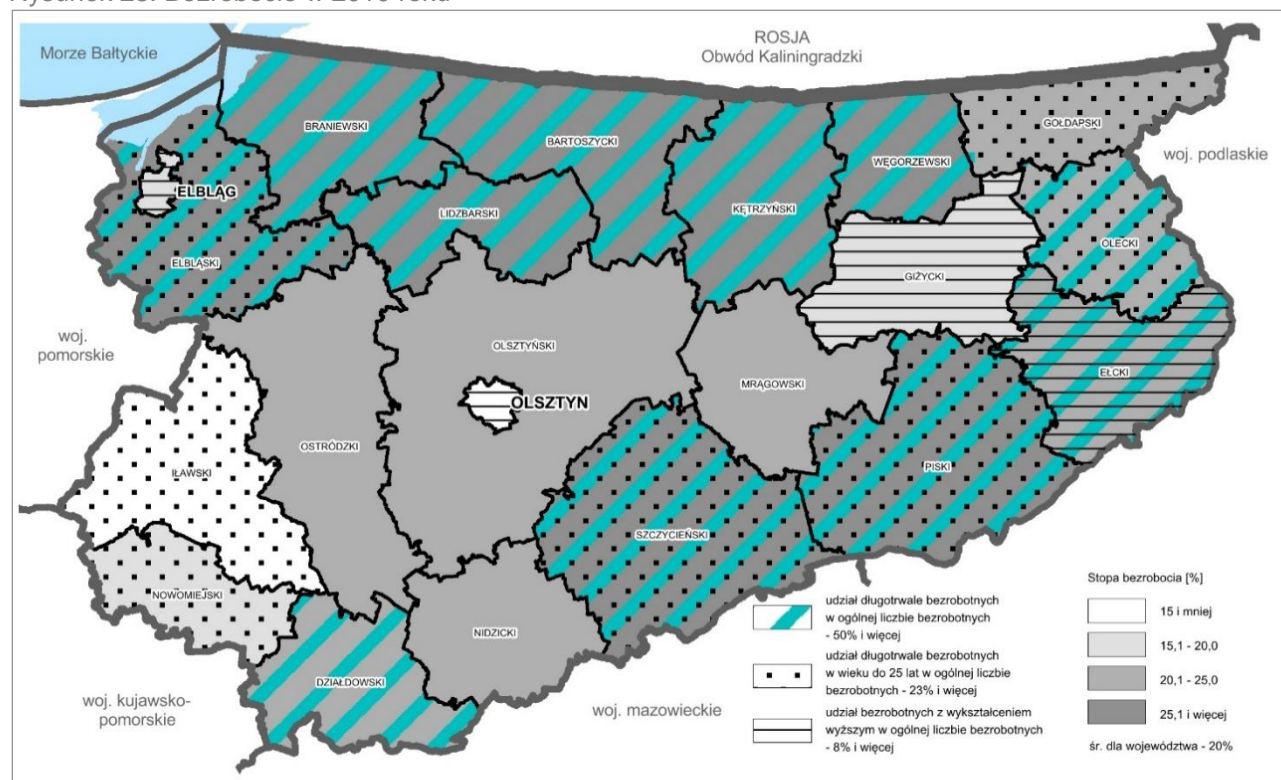
W województwie występuje duże zróżnicowanie przestrzenne stopy bezrobocia – od 6,9% w Olsztynie, do 31,5% w powiecie piskim, 30,9% braniewskim, 30,0% bartoszyckim, 27,9% kętrzyńskim, 27,4% węgorzewskim, 26,7% elbląskim, 26,3% lidzbarskim, 26,1% szczycieńskim. W ww. powiatach w strukturze przeważają długotrwałe bezrobotni, stanowiący ponad 50% ogółu, wysoki udział długotrwałe bezrobotnych występuje również w powiatach: działdowskim, etckim i oleckim. Najniższą stopę bezrobocia zanotowano w mieście Olsztyn 6,9% oraz w powiecie iławskim (11,3%).

Wykres 7. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2004-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 28. Bezrobocie w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Prognoza zmiany na rynku pracy w okresie perspektywicznym

W okresie perspektywicznym (do 2035 roku) podaż zasobów pracy będzie kształtowana przede wszystkim przez zmiany demograficzne. Liczba ludności w wieku aktywności zawodowej (15-64 lat) zmniejszy się o 18%. Z większą dynamiką zmniejszać się będzie liczba ludności w miastach niż na wsi. Prognozowany jest wzrost wskaźnika aktywności zawodowej do ok. 70% tj. do poziomu obecnie osiąganego przez kraje UE. Liczba aktywnych zawodowo przy prognozowanym wskaźniku kształtowałaby się na poziomie ok. 660 tys. W roku 2020 i 600 tys. w roku 2035.

Zakładany w strategicznych dokumentach rządowych i wojewódzkich, sporządzonych na lata 2007-2013/2020 wzrost wskaźnika zatrudnienia do poziomu 60% warunkowany będzie dynamicznym przyrostem miejsc pracy szacowanym na ok. 100-160 tys. do roku 2015.

Po 2015 r. konieczne będzie przekształcenie w strukturze zatrudnienia, które powinno kształtować się następująco: rolnictwo 12%, przemysł 26% i usługi 62%. Osiągnięcie nowoczesnej struktury zatrudnienia

warunkowane będzie spadkiem zatrudnienia w rolnictwie o ponad 50%, oraz wzrostem zatrudnienia w usługach i przemyśle odpowiednio o 67 i 11%. Poprawa sytuacji na regionalnym rynku pracy zależy będzie od dynamicznego rozwoju usług zarówno w miastach, jak i na terenach wiejskich. Zakładany przyrost liczby zatrudnionych przyczyniłby się do spadku liczby bezrobotnych i zredukowania stopy bezrobocia do poziomu 10-12%, a w dalszej perspektywie do ok.7%.

3.4.3. Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe

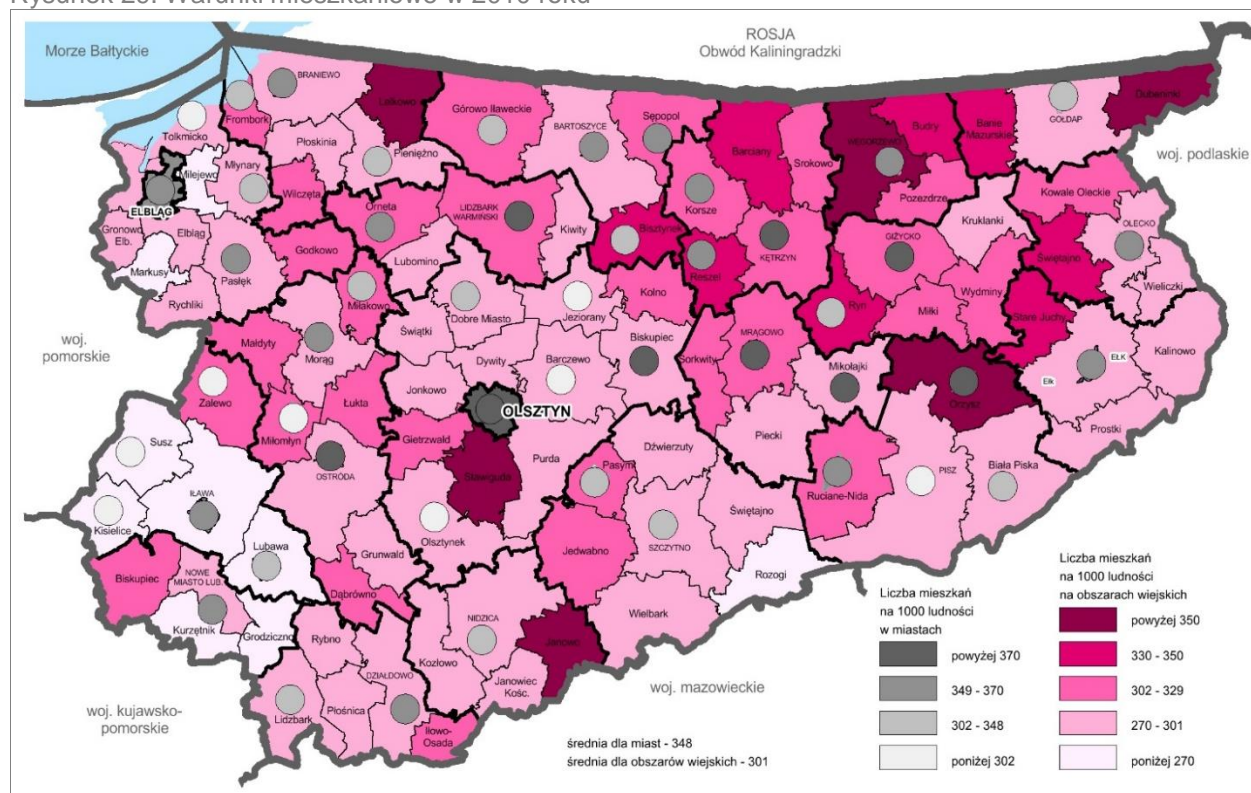
Rysunek 29

W roku 2010 zasoby mieszkaniowe województwa warmińsko-mazurskiego wynosiły 483,2 tys. mieszkań (3,6% zasobów kraju), z czego 64,8% stanowiły zasoby mieszkaniowe miast. W przeciągu ostatnich dwunastu lat liczba mieszkań wzrosła o ponad 16%, w tym w miastach o 9%.

W strukturze własnościowej dominowały mieszkania należące do osób fizycznych (27,5% osoby fizyczne, 20,1% osoby fizyczne we wspólnotach mieszkaniowych). Pozostałe mieszkania były własnością: wspólnot mieszkaniowych 20,1%, spółdzielni mieszkaniowych 15,9%, gmin 8,4%, Skarbu Państwa 1,0%, zakładów pracy 0,7%, Towarzystwa Budownictwa Społecznego 0,4%, innych podmiotów 0,7%.

Największy udział w zasobach mieszkaniowych stanowią mieszkania wybudowane w latach 1971-1988, wykonane w technologii wielkiej płyty – 37%. Około 34% zasobów stanowią budynki wybudowane przed 1945 rokiem, z czego 70% stanowi własność osób fizycznych, a 22% własność komunalną.

Rysunek 29. Warunki mieszkaniowe w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wyposażenie mieszkań w województwie w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne jest podobne do wyposażenia mieszkań w kraju. W 2010 roku najwięcej mieszkań wyposażonych było w instalacje wodociągowe (województwo – 96,5%, Polska – 65,5%), natomiast najmniej mieszkań było podłączonych do gazu sieciowego (województwo – 47,7%, Polska – 56,4%). Zarówno w kraju, jak i w województwie, mieszkania w miastach były lepiej wyposażone.

Sytuacja mieszkaniowa

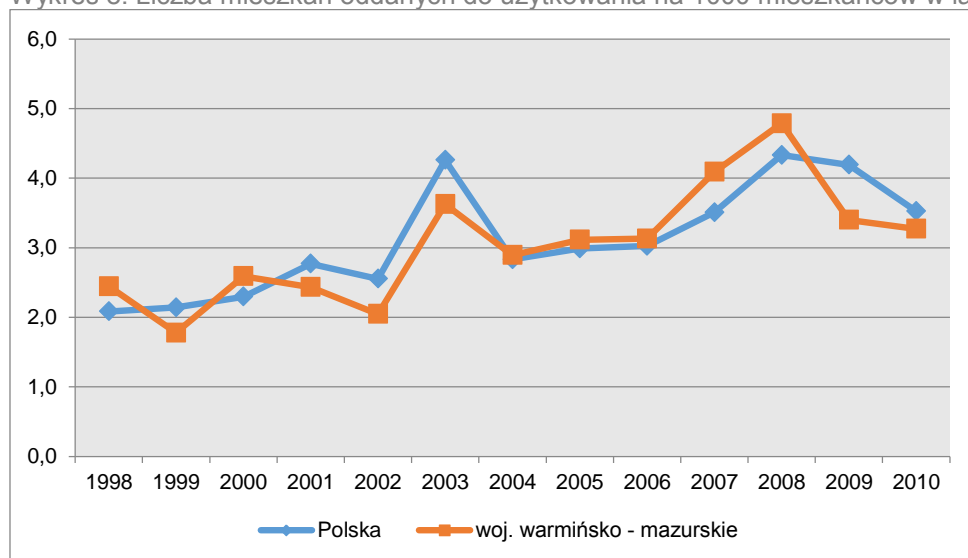
Niski wskaźnik zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych oraz utrzymujący się deficyt mieszkaniowy szacowany na ok. 50 tys. mieszkań, świadczą o niezadawalającej sytuacji mieszkaniowej w województwie. Najkorzystniejsze warunki mieszkaniowe były w mieście Mikołajki oraz w gminie Stawiguda, natomiast najmniej korzystne panowały w północno-zachodniej części regionu.

Wskaźnik liczby mieszkań na 1000 ludności w latach 1998-2010 wzrósł o 19% (339) i był niższy od średniej wartości wskaźnika dla kraju wynoszącego 351. Wskaźnik powierzchni użytkowej mieszkań na 1 osobę wzrósł z 16,8 do 22,4 m²/osobę, mimo to był niższy od średniego krajowego o 2,5m². Najwyższe wartości wskaźnik osiągnął w mieście Mikołajki (28,7 m²/os.) i w gminie Stawiguda (35,7 m²/os.), a najniższe w mieście Jeziorany 18,5m²/os i na obszarze wiejskim Susz (16,4 m²/os.).

Ruch budowlany

W latach 1998-2010 w województwie oddano do użytkowania 56,7 tys. mieszkań, z czego 75% w miastach. Liczba oddanych do użytkowania mieszkań wzrosła o 30%, przy czym na wsi wzrost ten był prawie pięciokrotny. W 2010 roku wskaźniki charakteryzujące ruch budowlany były mniej korzystne niż średnie krajowe – liczba oddanych do użytkowania mieszkań na 1000 ludności wynosiła 3,3 (Polska – 3,6).

Wykres 8. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców w latach 1998-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W strukturze nowej zabudowy dominowały mieszkania stanowiące własność prywatną, których łącznie w latach 1998-2010 wybudowano 27,3 tys. (48% mieszkań oddanych do użytku).

W 2010 roku wydano 2,7 tys. pozwoleń na budowę 5,6 tys. mieszkań, z czego połowę stanowiły pozwolenia na budowę domów jednorodzinnych.

W ujęciu przestrzennym największa koncentracja realizacji budownictwa mieszkaniowego nastąpiła w największych miastach województwa: (Olsztyn, Elbląg, Ełk, Ostróda i Iława) oraz na obszarach wiejskich położonych w bliskim sąsiedztwie miasta Olsztyn (Barczewo, Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda i Stawiguda) oraz w gminach wiejskich: Ełk i Szczytno. Najmniejszy ruch budowlany zanotowano w miastach i na obszarach wiejskich położonych w północnej, zachodniej oraz północno-zachodniej części województwa.

3.5. Infrastruktura społeczna

3.5.1. Edukacja i szkolnictwo wyższe

Edukacja ponadgimnazjalna

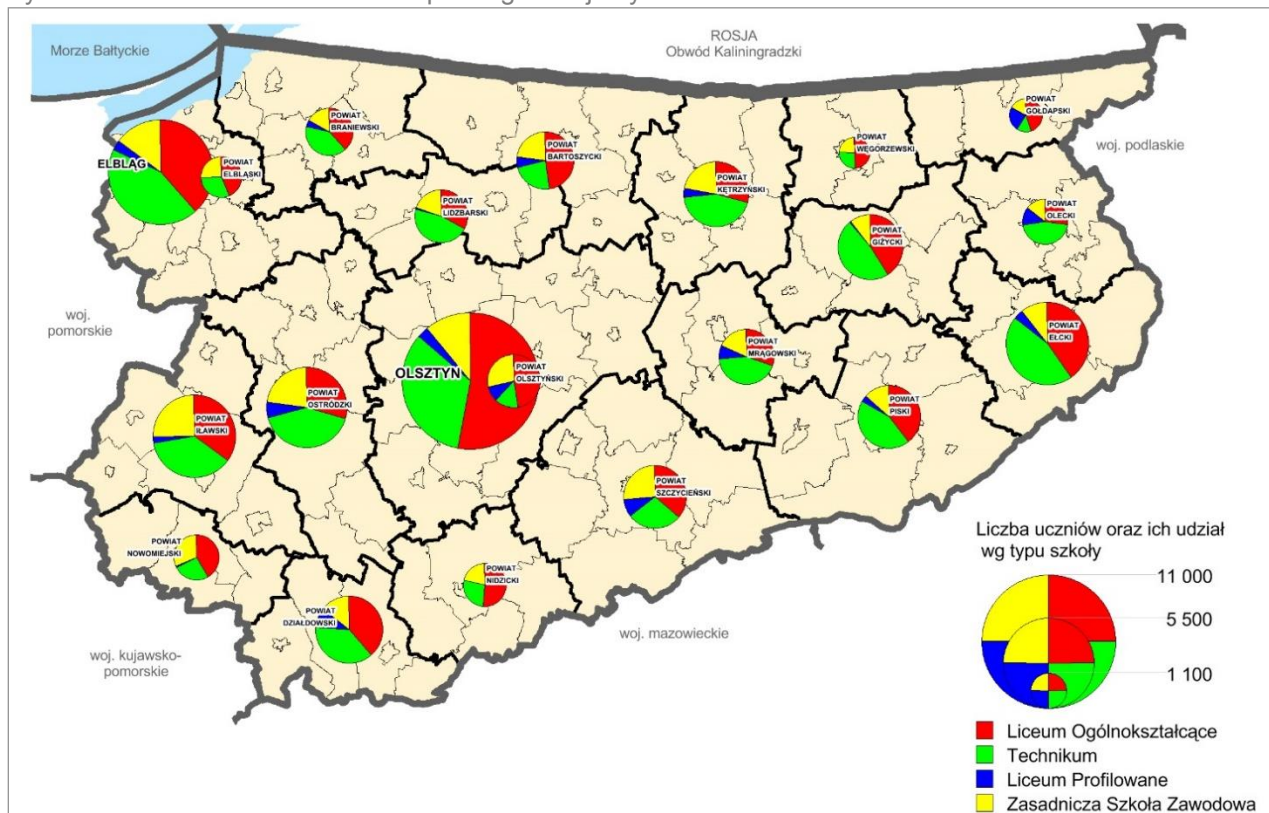
Rysunek 30

W 2009 roku w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowało 280 szkół ponadgimnazjalnych: 87 liceów ogólnokształcących, 25 liceów profilowanych, 104 technika i 64 zasadnicze szkoły zawodowe. W przeciągu ostatnich dziesięciu lat liczba szkół ponadgimnazjalnych zmalała o 39%. Co spowodowane jest spadkiem liczby techników o 61%, zasadniczych szkół zawodowych o 32% oraz wzrostem liczby liceów o 18% i powstawaniem liceów profilowanych. Ubytek szkół ponadgimnazjalnych był konsekwencją zmniejszania się liczby uczniów w szkołach o 39% (w tym o 60% w zasadniczych szkołach zawodowych, 40% w technikach i 25% w liceach). We wszystkich szkołach ponadgimnazjalnych naukę pobierało ok. 58 tys. uczniów, z czego 41% to uczniowie liceów ogólnokształcących, a 39% techników.

Największe ośrodki edukacji ponadgimnazjalnej to Olsztyn, Elbląg i Ełk, w których uczy się 35% młodzieży regionu, a znaczącymi ośrodkami są: Giżycko, Iława, Ostróda, Szczytno, Mrągowo – w każdym z tych miast uczy się od 2 do 3 tys. młodzieży.

W województwie znajdują się 22 szkoły artystyczne: 19 szkół muzycznych, 2 licea plastyczne oraz policealne studium aktorskie, w których łącznie w 2009 roku uczyło się ponad 2,4 tys. młodych ludzi. W szkołach ponadgimnazjalnych dla dorosłych uczyło się 11,7 tys. osób.

Rysunek 30. Uczniowie w szkołach ponadgimnazjalnych w 2009 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pomimo przeprowadzonych w ostatnich latach intensywnych prac modernizacyjnych obiektów szkolnych, potrzeby wielu placówek są nadal duże. Gruntownej modernizacji poddane zostały między innymi szkoły o profilu gastronomicznym w Olsztynie, Elblągu, Ełku, Szczytnie i Mrągowie i obecnie są jednymi z najnowocześniejszych placówek tego typu w kraju.

Szkoły wyższe

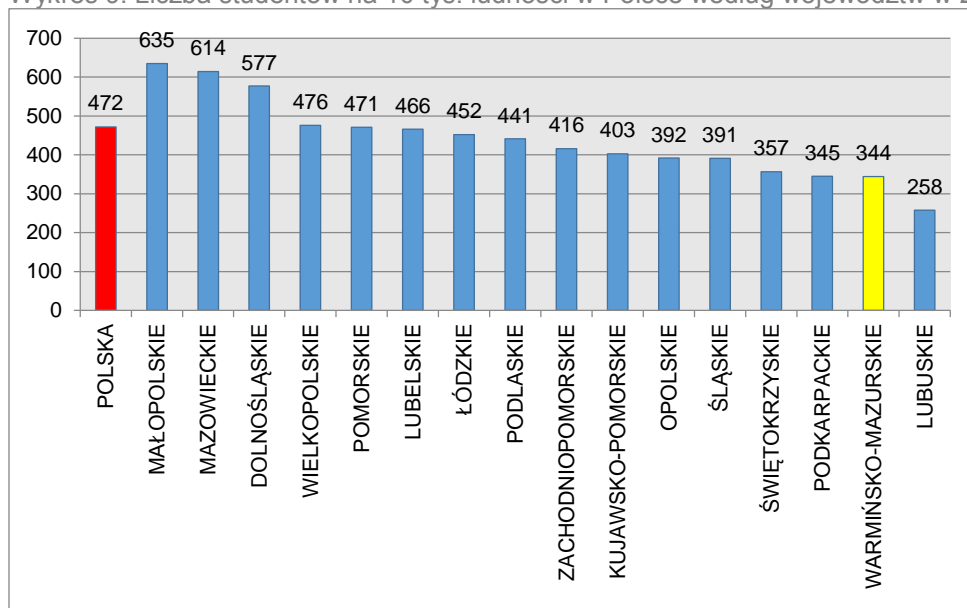
W 2010 roku w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowały 22 uczelnie wyższe, w tym:

- 15 uczelni samodzielnych: 2 uczelnie publiczne (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu), seminaria duchowne (Olsztyn, Elbląg, Ełk i Pięno), Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie podlegająca Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz inne uczelnie niepubliczne,
- 7 ośrodków zamiejscowych lub filii uczelni.

W 2010 roku w województwie studiowało 54 936 osób – o 38% więcej niż 1999 roku. W roku akademickim 2009/2010 w systemie stacjonarnym studiowały 28 124 osoby (51% wszystkich studiujących) – o 7% więcej niż w roku początkowym.

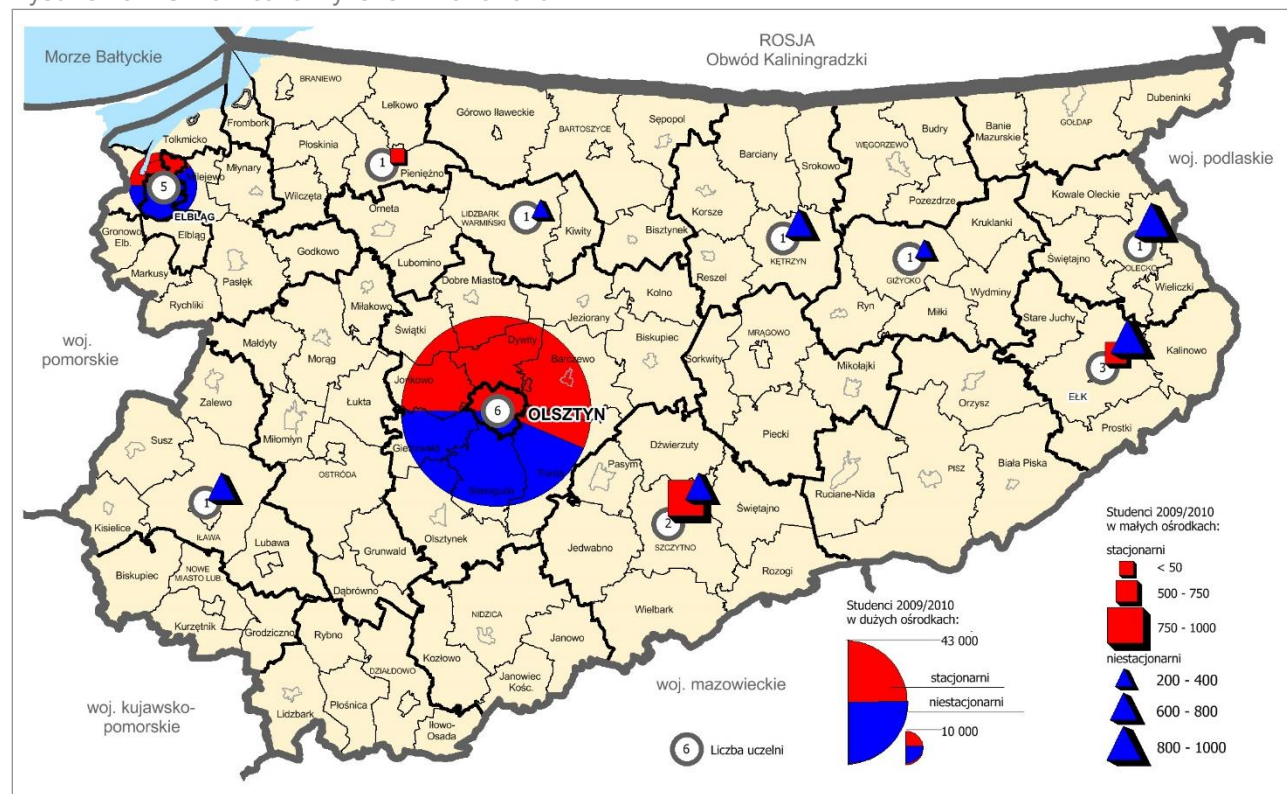
Pomimo zwiększającej się liczby studentów wskaźnik liczby studentów przypadających na 10 tys. mieszkańców jest jednym z najniższych w kraju i w 2010 roku wynosił 350 (Polska – 476) – Wykres 9. Największym ośrodkiem szkolnictwa wyższego i nauki w regionie jest Olsztyn (6 uczelni wyższych), głównie za sprawą Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, który razem z pozostałymi szkołami skupia zdecydowaną większość potencjału naukowego regionu (76%). Drugim, co do wielkości ośrodkiem naukowym jest Elbląg – skupia 16% studiujących w regionie (4 uczelnie wyższe). Kolejnymi ośrodkami są Ełk i Szczytno (odpowiednio 4 i 2 uczelnie wyższe). Pozostałe miasta, w których znajdują się szkoły wyższe to: Iława, Pięno, Lidzbark Warmiński, Kętrzyn, Olecko i Giżycko.

Wykres 9. Liczba studentów na 10 tys. ludności w Polsce według województw w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 31. Szkolnictwo wyższe w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji ze szkół wyższych.

Dużym zmianom podlega baza dydaktyczna i naukowa oraz sportowo-rekreacyjna uczelni wyższych, a liczne inwestycje zwiększają ich atrakcyjność. Największe zmiany dotyczą Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Wyższej Szkoły Policzynej w Szczytynie oraz Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu.

Przewiduje się, że w kolejnych latach pogłębiający się niż demograficzny spowoduje spadek liczby studiujących, a w konsekwencji wpłynie także na działalność uczelni, szczególnie mniejszych i mniej renomowanych.

3.5.2. Kultura

Najważniejszym ośrodkiem kulturalnym w regionie jest Olsztyn, wyróżniający się różnorodnością form działalności kulturalnej oraz ich wysokim poziomem. Do najważniejszych instytucji kultury o znaczeniu regionalnym należą: Teatr Dramatyczny im. Stefana Jaracza w Olsztynie, Warmińsko-Mazurska Filharmonia im. Feliksa Nowowiejskiego w Olsztynie, Olsztyński Teatr Lalek, Olsztyńskie Planetarium wraz z Obserwatorium Astronomicznym oraz Muzeum Warmii i Mazur. W Olsztynie swoją siedzibę mają wszystkie media regionalne: Telewizja Polska Oddział Olsztyn, Radio Olsztyn, prasa regionalna.

Drugim, co do wielkości ośrodkiem jest Elbląg, w którym znajdują się takie instytucje jak: Centrum Spotkań Europejskich „Światowid”, Teatr im. Aleksandra Sewruka, Elbląska Orkiestra Kameralna, Centrum Sztuki Galeria EL, Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Elblągu.

Na wyróżnienie zasługują także Ełk, Iława, Mrągowo i Lidzbark Warmiński, w których stosunkowo nieliczne instytucje prowadzą różnorodną działalność kulturalną i są organizatorami imprez o randze krajowej.

Najwięcej instytucji kultury masowej zlokalizowanych jest w Olsztynie oraz Elblągu, znaczny udział charakteryzuje Ełk, Iławę i Lidzbark Warmiński.

3.5.3. Ochrona zdrowia

Rysunek 32

Infrastruktura ochrony zdrowia

Stacjonarna opieka medyczna koncentruje się przede wszystkim w miastach, w każdym ośrodku powiatowym znajduje się szpital. W większości ich działalność ograniczona jest do podstawowych specjalizacji. W 2010 roku w województwie warmińsko-mazurskim funkcjonowało:

- 31 szpitali wielospecjalistycznych (6,5 tys. łóżek, w tym 214 łóżek na oddziałach opieki długoterminowej),
- 3 szpitale psychiatryczne (783 łóżka),
- 10 szpitali jednospecjalistycznych (303 łóżka),
- 1 szpital uzdrowiskowy (85 łóżek),
- 1 sanatorium (395 łóżek),
- 10 zakładów opieki pielęgnacyjnej i długoterminowej (388 łóżek),
- 4 całodobowe ośrodki leczenia odwykowego i psychiatrycznego (138 łóżek).

W 2010 roku spośród 31 szpitali wielospecjalistycznych 13 było we władaniu samorządu powiatowego, 5 samorządu wojewódzkiego, 3 miast na prawach powiatu oraz 6 to szpitale niepubliczne. W regionie działa również Szpital Uniwersytecki w Olsztynie, Szpital MSWiA oraz szpital wojskowy w Ełku.

W regionie systematycznie rozwija się opieka nad osobami starszymi i przewlekle chorymi. W 2010 roku w 14 miastach funkcjonowały oddziały opieki pielęgnacyjnej i długoterminowej. Brakowało ich w 6 powiatach: ostródzkim, lidzbarskim, bartoszyckim, szczycieńskim, mrągowskim i giżyckim. W każdym powiecie natomiast dostępna była opieka niestacjonarna w ramach hospicjów domowych.

W województwie wyróżnić można dwie grupy miast, będących ośrodkami stacjonarnej opieki medycznej¹:

- wielospecjalistyczne – największym ośrodkiem medycznym w regionie jest Olsztyn (6 szpitali), dysponujący najliczniejszą bazą opieki medycznej, kadrą medyczną oraz zapleczem przygotowującym nowych lekarzy na wydziale lekarskim UWM. Ważnymi ośrodkami są Elbląg (4 szpitale) i Ełk (3 szpitale). Poza nimi także: Działdowo, Iława, Bartoszyce, Giżycko i Biskupiec oraz Ostróda, Kętrzyn, Morąg i Szczytno,
- miasta, w których występuje wyraźna dominacja jednej specjalistycznej funkcji medycznej – do tej grupy ośrodków należą: Gołdap (ośrodek uzdrowiskowy), Ameryka koło Olsztyńka i Górowo Iławskie (rehabilitacja), Frombork i Węgorzewo (leczenie psychiatryczne), Reszel, Lubawa i Dobre Miasto (opieka długoterminowa), Ruda Dwór (medycyna naturalna).

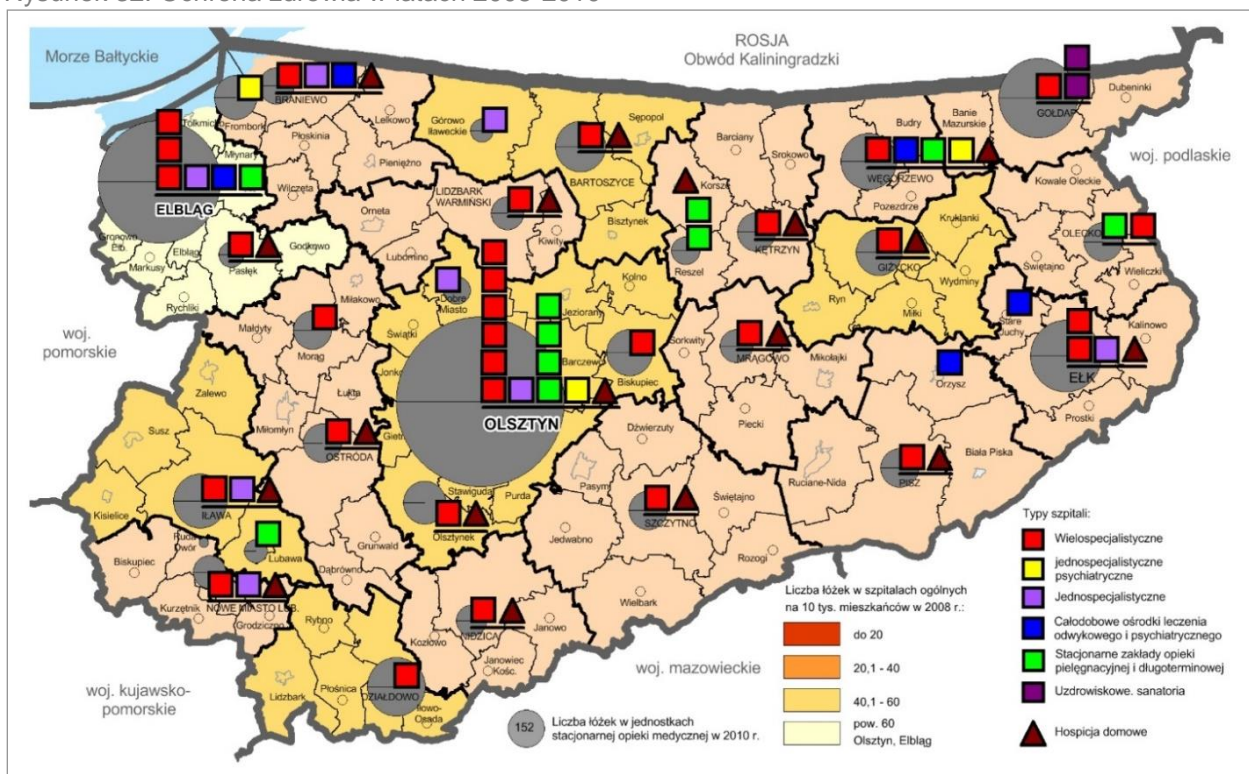
Dostępność stacjonarnej opieki medycznej liczona liczbą łóżek przypadającą na 10 tys. ludności w 2010 roku wynosiła 41,9 i była jedną z najniższych w kraju (Polska – 47,4) – Wykres 10. Wskaźnik ten, w ostatnich latach, zarówno w województwie jak i średnio w kraju obniżał się (w 2008 roku wynosił odpowiednio 43,1 oraz 48,1). Najlepszą dostępnością stacjonarnej opieki medycznej w województwie cechowały się powiaty grodzkie Olsztyn i Elbląg – 98 i 89,1 łóżek na 10 tys. ludności oraz powiaty ełcki i działdowski (ok. 50 łóżek na 10 tys. ludności)². Najgorsza sytuacja występowała w powiatach elbląskim, braniewskim i gołdapskim (poniżej 20 łóżek na 10 tys. mieszkańców). Mieszkańcy dwóch pierwszych powiatów korzystają z zakładów zdrowotnych istniejących w Elblągu. Szpitale posiadające ładowiska dla

¹ Klasyfikacji miast ze względu na stacjonarną ochronę zdrowia dokonano na podstawie analizy liczby łóżek oraz liczby oddziałów w szpitalach wielospecjalistycznych.

² Wskaźnik liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców liczony był według rzeczywistej liczby łóżek w szpitalach wielospecjalistycznych. Wyłączono łóżka znajdujące się na oddziałach opieki długoterminowej. Informacje GUS, dotyczące tego samego roku różnią się od przedstawionych z uwagi na odmienną metodologię.

helikopterów znajdują się w 9 miastach województwa: Bartoszycach, Braniewie, Działdowie, Elblągu, Elku, Giżycku, Iławie, Olsztynie i Szczytnie.

Rysunek 32. Ochrona zdrowia w latach 2008-2010

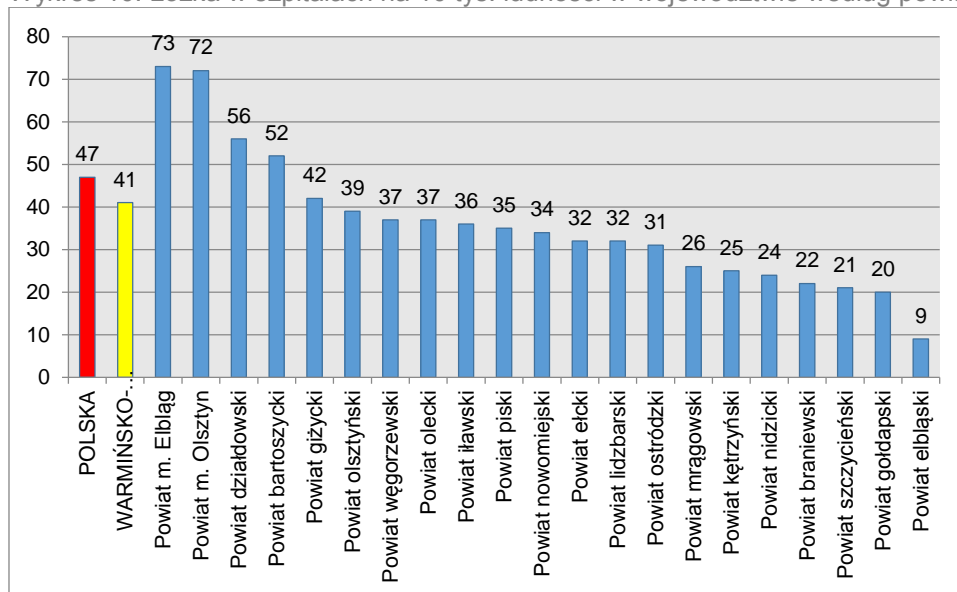

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, rejestrów z: ZOZ.gov.pl, hospicja.pl, rejestruslugmedycznych.pl.

Personel medyczny

Podnoszeniu standardu usług medycznych towarzyszy ogólny wzrost liczby personelu medycznego, który w latach 2006-2010 wzrósł o 165 osób (największy wzrost odnotowano w Olsztynie o 104 lekarzy). Wraz ze wzrostem liczby personelu medycznego wzrastają się wskaźniki liczby lekarzy, lekarzy dentyistów i pielęgniarek na 10 tys. ludności. W 2010 roku wynosiły one odpowiednio 17,4, 3,4 i 44,1 dla województwa warmińsko-mazurskiego (Polska, odpowiednio – 20,8, 3,2 i 48,4). Spośród powiatów województwa najwyższe wartości wskaźników określających dostępność do służby zdrowia posiada Olsztyn i Elbląg.

Wykres 10. Łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności w województwie według powiatów w 2010 roku.

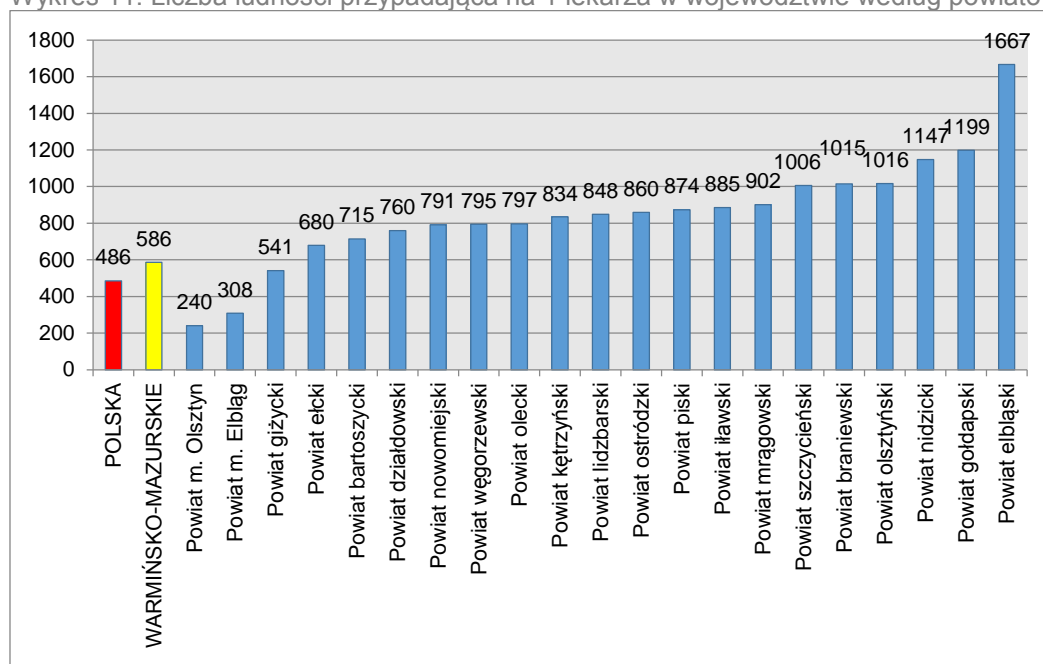

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W pozostałych powiatach dobrą sytuację w odniesieniu do liczby lekarzy na 10 tys. ludności obserwuje się w powiatach: giżyckim, elckim i bartoszyckim. Najtrudniejszą natomiast w powiatach: elbląskim, gołdapskim, nidzickim i braniewskim. Średnią wojewódzką liczby lekarzy dentystów na 10 tys. ludności poza dwoma głównymi miastami (Olsztyn, Elbląg) osiągnęły tylko powiaty mrągowski i elcki. Najgorsza sytuacja panuje w powiatach: elbląskim, gołdapskim, piskim i nidzickim.

Szczególna sytuacja dotyczy powiatu elbląskiego. W wielu kategoriach wypada on bardzo niekorzystnie, osiągając najniższe wskaźniki w województwie. Wskazuje to na bardzo silne związki powiatu ziemskiego z Elblągiem, jako centrum obsługi ludności. Podobna sytuacja, ale o mniejszym nasileniu, występuje w przypadku powiatu olsztyńskiego.

Wykres 11. Liczba ludności przypadająca na 1 lekarza w województwie według powiatów w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Uzdrowiska

W województwie warmińsko-mazurskim Gołdap posiada status uzdrowiska, a Frombork obszaru ochrony uzdrowiskowej. Sanatorium w Gołdapi specjalizuje się w leczeniu chorób układu oddechowego, narządów ruchu i schorzeń psychosomatycznych (nerwice, depresje). Frombork spełnia warunki do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego chorób: ortopedyczno-urazowych, reumatologicznych i układu nerwowego. Po wybudowaniu zakładów lecznictwa uzdrowiskowego może ubiegać się w przyszłości o status uzdrowiska. W ostatnich latach nastąpił wzrost zainteresowania turystyką zdrowotną. Przewiduje się, że będzie ona jedną z najprężniej rozwijających się dziedzin turystyki. Związane jest to ze starzeniem się społeczeństwa, ogólnym wzrostem świadomości i chęci dbania o własne zdrowie. Aktualnie dwie miejscowości w województwie starają się o uzyskanie statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej: Miłomłyn i Lidzbark Warmiński.

3.5.4. Pomoc społeczna

Infrastruktura pomocy społecznej

W województwie w 2010 roku funkcjonowało 41 domów pomocy społecznej, dysponujących ponad 3,5 tys. miejsc. W porównaniu do 1998 roku ich liczba zwiększyła się o dwa, tym samym zwiększając liczbę miejsc o 122. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej w regionie jest nierównomierne. Najwięcej obiektów tego typu jest w Olsztynie – 5 i Elblągu – 4 oraz wokół tych miast (odpowiednio 6 i 3). Nie odnotowano żadnej placówki w powiatach gołdapskim i lidzbarskim. Dostępność do DPS jest zróżnicowana, w większości przypadków lista oczekujących jest krótka. Niezadowolająca sytuacja występuje szczególnie w Olsztynie i Nowej Wsi Elckiej, gdzie czas oczekiwania na miejsce wynosi od 2 do 3 lat.

W regionie działa 37 całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych, w których znajduje się ponad 1,2 tys. miejsc. Pozostała infrastruktura pomocy społecznej to: ośrodki adopcyjno-opiekuńcze (w 2012 r. zlikwidowano 7 placówek, tworząc jednocześnie Wojewódzki Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie oraz

filie w Elblągu i Elku), ośrodki wsparcia dla dzieci i młodzieży (7 placówek), świetlice terapeutyczne (4 placówki), świetlice środowiskowe (10 placówek, wyłącznie w zachodniej części województwa), domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (3 placówki oraz 2 filie, łącznie 38 miejsc), placówki dla bezdomnych (23 obiekty, w tym schroniska, noclegownie, hostele i ogrzewalnie).

Korzystający z pomocy społecznej

Rysunek 33

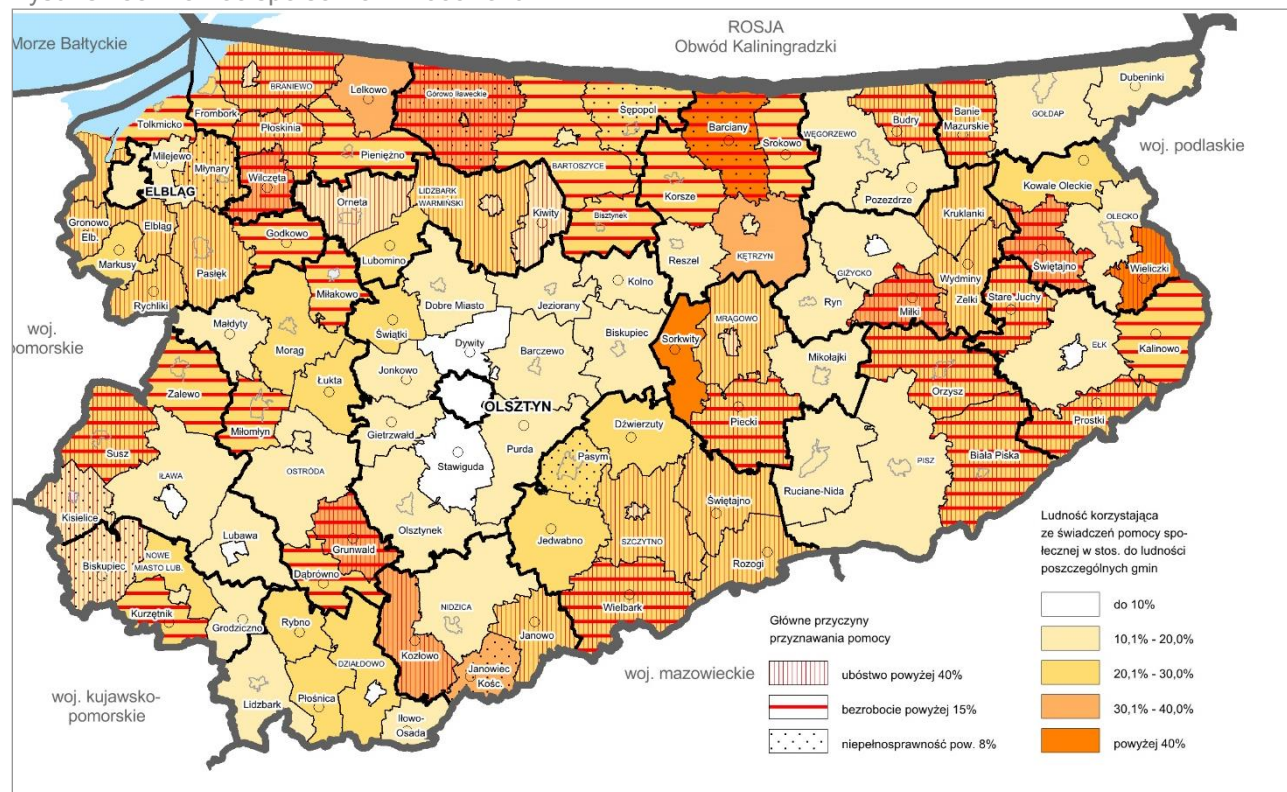
Województwo warmińsko-mazurskie od lat znajduje się w grupie województw o najwyższych potrzebach w zakresie pomocy społecznej. W roku 2010 ponad 75 tys. gospodarstw domowych skorzystało ze środowiskowej pomocy społecznej (ponad 207 tys. osób). Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przeliczona na 10 tys. ludności w 2010 r. była najwyższa w kraju i wynosiła 900 (Polska – 542).

Świadczenia z pomocy społecznej przyznawane są z różnych powodów (ustawa o pomocy społecznej). W 2009 r. w województwie najczęstszym powodem przyznawania świadczeń było:

- bezrobocie – 9,4% ludności województwa oraz 57,6% ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną,
- ubóstwo – 7,7% ludności województwa i 47,1% objętych pomocą społeczną,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego – 4% ludności województwa oraz 24,3% objętych pomocą społeczną,
- niepełnosprawność – 3,8% ogółu ludności województwa i 23,2% korzystających z pomocy społecznej.

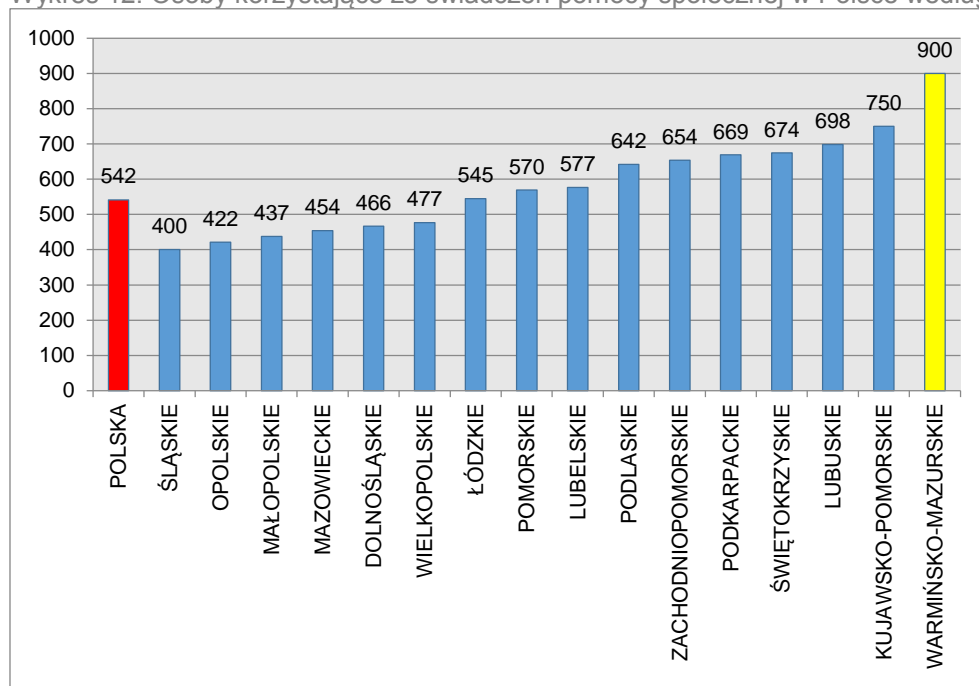
Pomimo złej sytuacji całego regionu, stan w poszczególnych gminach jest zróżnicowany – udział potrzebujących jest znacznie mniejszy w miastach niż na obszarach wiejskich. Najmniej osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej jest w Olsztynie (7,5%), a najwięcej w gminie Wieliczki (54,2%). Do obszarów, na których poziom zubożenia ludności jest najwyższy (ze świadczeń pomocy skorzystało 21-24% ogółu ludności) należą powiaty położone w północnej części województwa: braniewski (21%), bartoszycki (22,6%), elbląski (23,4%), kętrzyński (23%) oraz olecki (23,6%).

Rysunek 33. Pomoc społeczna w 2009 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i ROPS Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Wykres 12. Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej w Polsce według województw w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.5.5. Infrastruktura sportowa

Infrastruktura sportowa w regionie wykazuje znaczną różnorodność form oraz standardów. Najważniejsze z obiektów to: hale widowiskowo-sportowe (2), sale sportowe pełnowymiarowe wielofunkcyjne z przynajmniej 300 miejscami na trybunach (14), lodowiska kryte (3), basen o wymiarach olimpijskich i 14 basenów sportowych (min. 12x25 m), stadiony piłkarskie (6), stadiony lekkoatletyczne z certyfikatem PZLA (5), lotniska sportowe (2), tory motocrossowe (7). Obiekty najwyższej rangi zlokalizowane są przede wszystkim w Olsztynie – 10 ważnych obiektów sportowych. Drugim miastem w regionie, pod względem wyposażenia w infrastrukturę sportową o randze regionalnej jest Elbląg – 7 obiektów. W województwie wyróżniają się także miasta: Ostróda, Iława, Ełk, Giżycko, Gołdap.

3.5.6. Administracja

W ośrodkach skupiających funkcje usług ponadlokalnych działają organy administracji samorządowej i państwowej. Istotne znaczenie mają organy, które reprezentują poziom regionalny: samorząd województwa oraz jednostki podległe, wojewoda wraz z administracją zespoloną i niezespoloną, a także urzędy i instytucje państwowe podlegające organom centralnym, ale mające swoje przedstawicielstwa w województwie. Najważniejsze ośrodki administracji zlokalizowane są w Olsztynie (62 w tym w przewadze główne) w Elblągu (35, głównie podlegające instytucjom zlokalizowanym w Olsztynie, o ograniczonych kompetencjach) i w Ełku (17).

3.6. Sfera gospodarcza

3.6.1. Potencjał gospodarczy regionu

Uwarunkowania dla rozwoju gospodarki

Rozwój i kształt działalności gospodarczej zależy między innymi od: zasobów środowiska naturalnego, warunków i potencjału społeczno-demograficznego oraz wyposażenia i stanu istniejącej infrastruktury technicznej.

Istotnymi czynnikami kształtującymi profil gospodarczy województwa warmińsko-mazurskiego są charakterystyczne i wyróżniające region w skali kraju elementy środowiska naturalnego, do których

zaliczamy: licznie występujące zbiorniki wód powierzchniowych, duże kompleksy leśne, znaczny udział gleb dobrych do produkcji rolnej, występowanie surowców naturalnych (żwiru i piasku) oraz czyste i nieskażone powietrze. W oparciu o ww. zasoby środowiska naturalnego województwo predestynowane jest do rozwijania następujących form gospodarki:

- turystyka i rekreacja,
- rolnictwo, w tym produkcja roślinna i zwierzęca, produkcja ekologiczna, gospodarka rybacka, agroturystyka,
- przemysł spożywczy, a zwłaszcza związany z przetwórstwem mleka,
- przemysł drzewny – wytwarzania surowców, tworzenia półproduktów i produkcja mebli,
- przemysł wydobywczy – kopalnie kruszywa – żwiru i piasku.

Potwierdzeniem wspomnianych głównych kierunków gospodarki regionu bazujących na walorach środowiska przyrodniczego są wyznaczone w Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025 trzy inteligentne specjalizacje:

- Ekonomia wody – inteligentna specjalizacja bazująca na największych w kraju zasobach wód powierzchniowych, wokół których rozwinęła się turystyka wraz z innymi, powiązanimi z nią formami działalności, z wykorzystaniem innowacyjnych procesów technologicznych (produkcja jachtów oraz rozwój usług związanych z branżą hotelarsko-gastronomiczną),
- Żywność wysokiej jakości – specjalizacja opierająca się na silnej pozycji rolnictwa regionu w kraju z wykorzystaniem zaplecza naukowo-badawczego osiagającego sukcesy na arenie międzynarodowej (między innymi UWM w Olsztynie); główne założenie tej specjalizacji opiera się na przemyśle rolno-spożywczym, rolnictwie lokalnym wraz z produkcją żywności w oparciu o tradycyjne receptury z wykorzystaniem regionalnych surowców,
- Drewno i meblarstwo – dziedzina ta opiera się na tradycjach regionu związanych z przemysłem drzewnym oraz na łatwości uzyskania surowców do jego dalszego rozwoju z wykorzystaniem najnowocześniejszych procesów technologicznych.

Założeniami inteligentnych specjalizacji jest bazowanie na mocnych stronach, konkurencyjności i potencjale rozwojowym regionu.

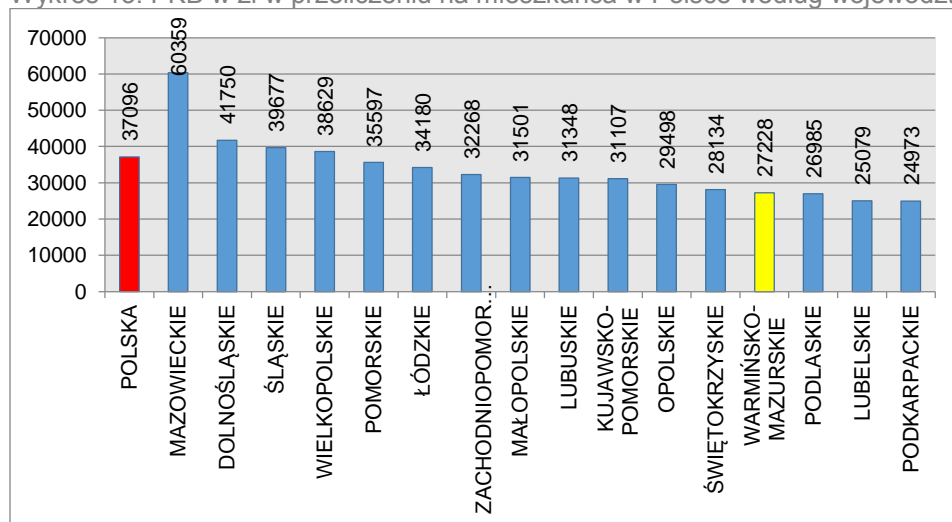
Aktywność gospodarcza

Mapa 24, Mapa 25

Województwo warmińsko-mazurskie należy do województw o najmniejszym udziale w generowaniu produktu krajowego brutto (2,8%PKB). W przeciągu ostatnich lat udział ten nie uległ znaczącej zmianie (2,9% PKB w 2000 i 2004 r.). W przeliczeniu na mieszkańca wartość PKB wynosi 25 563 zł i jest o 26% mniejsza od średniej wartości dla kraju (PKB/mieszkańca dla Polski 34 922 zł w 2010 r.). Zróżnicowanie wewnętrzne pod względem wartości PKB na mieszkańca jest wyraźne, największa wartość wskaźnika charakteryzuje podregion olsztyński (17 865 zł) i elbląski (13 176 zł), natomiast zdecydowanie mniejsza podregion ełcki (6 141 zł.).

Niskie wartości wskaźników dotyczących intensywności produkcji przemysłowej (w województwie zaledwie 61% średniej sprzedaży krajowej) oraz udziału kapitału zagranicznego podmiotów gospodarczych na 100 tys. mieszkańców (38% średniej krajowej), plasują województwo na jednej z ostatnich pozycji w kraju. Według rankingu atrakcyjności inwestycyjnej województw (SGH, PAIZ, 2011 r.) województwo warmińsko-mazurskie zaliczane jest do najsłabszych regionów w kraju.

Wykres 13. PKB w zł w przeliczeniu na mieszkańca w Polsce według województw w 2010 roku

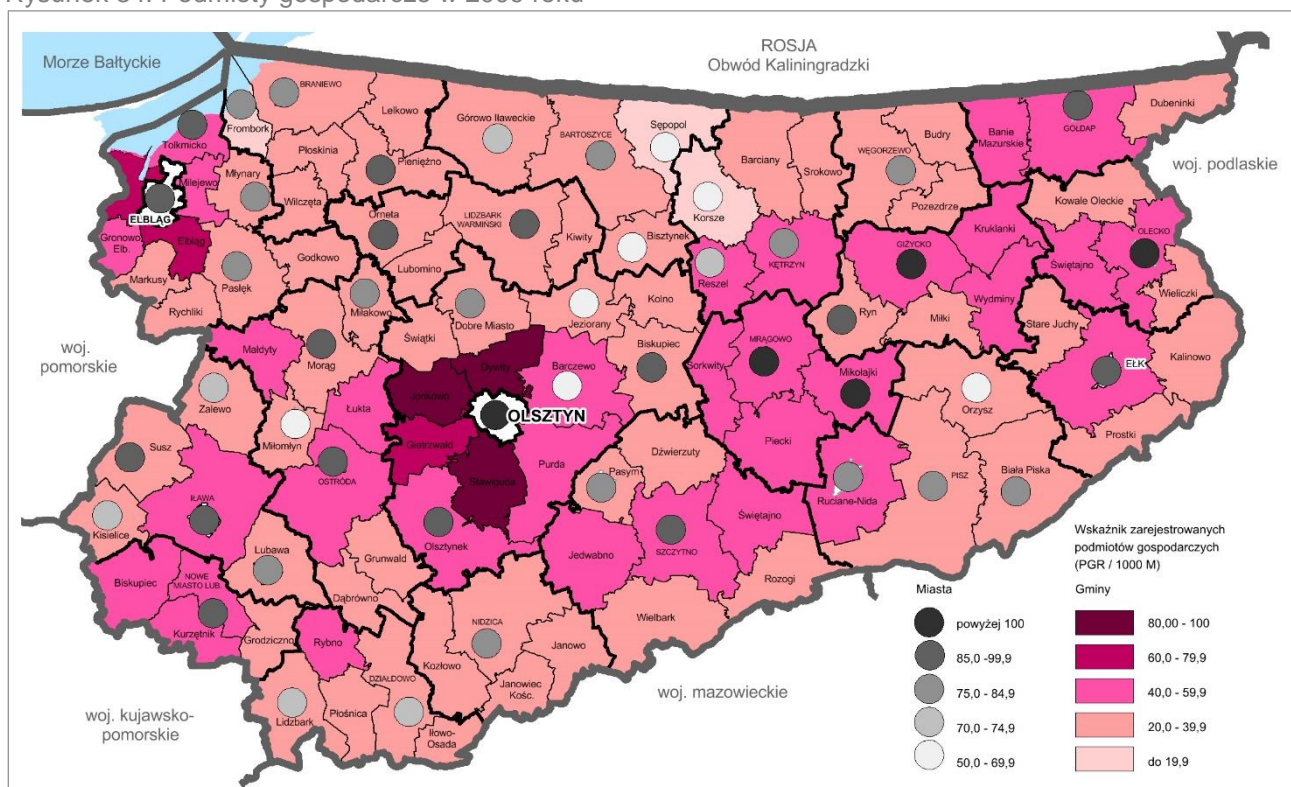

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na koniec 2009 roku w województwie funkcjonowało ponad 150 tys. aktywnych podmiotów gospodarczych (o 18% mniej od poziomu średniej krajowej), z czego 74% stanowiły podmioty gospodarcze w miastach. Wśród wszystkich podmiotów dominowały firmy małe, zatrudniające do 9 osób – 94%. Przedsiębiorstwa duże i bardzo duże, zatrudniające 50 osób i więcej stanowiły zaledwie 1% wszystkich zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Pod względem formy własności 95% stanowiły podmioty sektora prywatnego, w tym zdecydowana większość to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (70% wszystkich podmiotów).

W latach 2002-2009 liczba podmiotów gospodarczych zwiększyła się o 7%, na co znacząco wpłynęło wejście Polski w struktury Unii Europejskiej i konieczność rejestracji w systemie REGON rolników indywidualnych prowadzących gospodarke rolną. Największy wzrost liczby podmiotów gospodarczych odnotowano w Olsztynie, Oleck, Elku, Ostródzie, Iławie i Bartoszycach, natomiast spadek w Elblągu, Lidzbarku, Węgorzewie i Barczewie.

Rysunek 34. Podmioty gospodarcze w 2009 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pod względem profilu działalności podmiotów gospodarczych (według PKD 2007), dominowały podmioty działające w branżach: rolnictwo, leśnictwo i rybactwo (35,5%). Istotną rolę odgrywają podmioty związane z handlem (16,8%), budownictwem (7,7%), obsługą rynku nieruchomości (6,2%) oraz przemysłem (5,7%). W sektorze usług nierynkowych działało 8,6% podmiotów gospodarczych, z czego połowa w opiece zdrowotnej i pomocy społecznej.

W ujęciu przestrzennym największe nasycenie pozarolniczymi podmiotami gospodarczymi (podmioty gospodarcze bez sekcji A) występuje w Olsztynie (blisko 20 tys.), Elblągu (niecałe 12 tys.), oraz Elku (około 5 tys.). Pozostałe znaczące ośrodki to Ostróda, Iława, Giżycko, Mrągowo, Kętrzyn, Szczytno i Bartoszyce – po 2-3 tys. podmiotów gospodarczych.

Dla województwa, wskaźnik przedsiębiorczości wyrażony liczbą podmiotów gospodarczych (bez rolnictwa) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (PGR/1000M) wynosi 70,8. W ujęciu przestrzennym najwyższe wartości wskaźnika (100-120) odnotowuje się w miastach: Mikołajki, Olecko, Olsztyn, Giżycko, Mrągowo. Znaczące ośrodki to: Biskupiec, Gołdap, Morąg, Susz, Ostróda i Tolkmicko – gdzie wskaźnik wynosi od 90 do 100. Najniższym wskaźnikiem przedsiębiorczości charakteryzują się miasta Korsze, Miłomłyn i Bisztynek (poniżej 60). Na obszarach wiejskich przedsiębiorczość skupia się głównie wokół dużych i średnich ośrodków gospodarczych. Należą do nich gminy wiejskie: Elbląg, Dywity, Ostróda, Stawiguda, Jonkowo, Iława, Giżycko, Barczewo i Szczytno.

Największe zatrudnienie w gospodarce poza sektorem rolnym jest w Olsztynie (ponad 61 tys. osób), nieco mniejsze w Elblągu (ponad 28 tys.) i Elku (ponad 13 tys.). Najniższe zatrudnienie w działalności pozarolniczej występuje w Barczewie, Lidzbarku, Orniecie i Suszu (1-2 tys. osób).

W skali województwa wyróżniają się wyraźnie 2 ośrodki aktywności gospodarczej: Olsztyn o randze najwyższej oraz dwukrotnie mniejszy Elbląg. Wysoką rangę ośrodka posiada Ełk, a średnią Ostróda i Iława. Ośrodki o małej, ale liczącej się randze gospodarczej to Giżycko, Kętrzyn, Szczytno, Mrągowo, Bartoszyce, Działdowo i Olecko.

Oprócz aktywności gospodarczej skoncentrowanej w miastach, duże znaczenie odgrywają obszary wiejskie, skoncentrowane wokół tych ośrodków, tworzące obszary znaczącej aktywności gospodarczej. Należą do nich: gminy wokół Olsztyna: Dywity, Jonkowo, Stawiguda i Barczewo, oraz gminy wiejskie: Elbląg, Iława, Ostróda, Szczytno i Giżycko.

Inicjatywy gospodarcze

Jednym z głównych założeń polskiej gospodarki jest jej rozwój z uwzględnieniem działań innowacyjnych. Pomimo wprowadzenia szeregu programów wspierających inwestowanie w innowacyjność, województwo warmińsko-mazurskie od kilku lat zaliczane jest do regionów o najniższych nakładach na ten cel. W 2008 roku nakłady na innowacyjność w regionie wyniosły nieco ponad 242 mln zł, z czego 68% przeznaczonych było na zakup maszyn, urządzeń oraz środków transportu. Pozostałe środki wykorzystano odpowiednio na: marketing, działalność badawczo-rozwojową, szkolenie personelu oraz zakup wiedzy ze źródeł zewnętrznych. Innowacyjne podmioty gospodarcze koncentrują się głównie w największych ośrodkach w Olsztynie, Elblągu i Ełku oraz wokół nich.

W skali kraju, pod kątem ilości zgłoszonych patentów, region plasuje się prawie na końcu. Gorzej wypadają tylko województwa: opolskie, podlaskie i lubuskie (wg danych z 2007 r.). W tym samym roku do Polskiego Urzędu Patentowego zgłoszono 2 996 wynalazków wzorów użytkowych, w tym 61 z województwa warmińsko-mazurskiego (29% to patenty z sektora gospodarki).

Istotne znaczenie dla zwiększania potencjału gospodarczego regionu odgrywają specjalne strefy ekonomiczne. Na obszarze województwa funkcjonują:

Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna (W-MSSE), w której skład wchodzi 28 podstref, w tym 4 podstrefy zlokalizowane na terenie województwa mazowieckiego (Ciechanów, Mława, Ostrołęka i Płońsk). Łączna powierzchnia gruntów w W-MSSE przeznaczona pod inwestycje gospodarcze to 984,8 ha z czego 811 ha na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Według danych na dzień 30.06.2013 r. na terenie strefy:

- 60 przedsiębiorstw posiadało ważne zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej,
- 40 prowadziło działalność gospodarczą,
- powstało 7525 nowych miejsc pracy,
- poziom nakładów inwestycyjnych wynosił 3,2 mld zł.

Największą podstrefą w W-MSSE jest podstrefa Olsztyn obejmująca 247,3 ha z czego ponad 70% jest już zainwestowane. Na terenie W-MSSE znajdują się podstrefy, które są już w całości zainwestowane (Kętrzyn, Morąg i Wielbark) oraz podstrefy niezainwestowane (Barczewo, Biskupiec, Kurzętnik, Ostróda i Orzysz).

Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna (SSSE) w granicach administracyjnych województwa obejmuje dwie podstrefy zlokalizowane w Gołdapi i Ełku, których łączny obszar zajmuje 161,80 ha; zainwestowanie w ww. podstrefach wynosi odpowiednio 86 i 64%.

Funkcjonowanie Specjalnych Stref Ekonomicznych (SSE) w obecnym kształcie możliwe jest do 2020 r., jednak eksperci wskazują na zasadność przedłużenia tego okresu o 5 lat, z możliwością przekształcenia SSE w klastry bądź w strefy przemysłowe.

Dynamika inwestycji w SSE w województwie w przeliczeniu na mieszkańca wynosi 216%, przekraczając średnią krajową wynoszącą 200%.

W województwie funkcjonują trzy **parki naukowo-technologiczne** zlokalizowane w Olsztynie, Elblągu i Ełku. Dużą szansę na rozwój regionu i wzbogacenie oferty inwestycyjnej stanowi również Centrum Targowo-Konferencyjne Warmii i Mazur Arena Ostróda w Ostrórze.

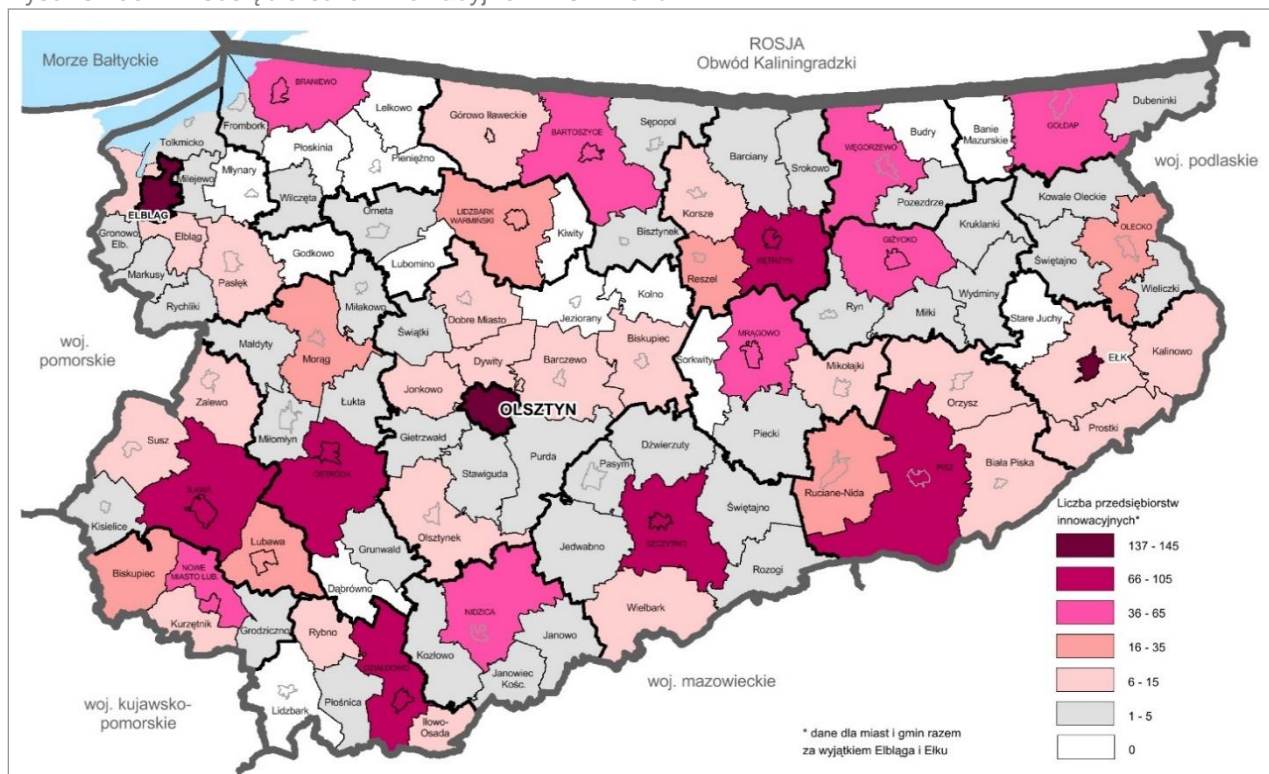
Do jednostek badawczo-rozwojowych (B+R) funkcjonujących na terenie województwa zaliczają się placówki naukowe: Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk w Olsztynie oraz Instytut Rybactwa Śródlądowego im. Stanisława Sakowicza w Olsztynie, a także wyższe uczelnie, stanowiące potencjał jednostek badawczo-rozwojowych. Instytucje te od lat zajmują się rozwojem i badaniami oraz mają ugruntowaną pozycję w kraju.

W skład instytucji tworzących tzw. otoczenie biznesu wchodzi: regionalne fundusze poręczeń kredytowych, regionalne fundusze pożyczkowe, oddziały i placówki bankowe, siedziby i oddziały central ubezpieczeniowych oraz firmy doradcze i reklamowe. Placówki te głównie zlokalizowane są w Olsztynie i Elblągu, a w drugiej kolejności w Ełku, Ostrórze, Mrągowie.

Najważniejszą instytucją wspierającą aktywność gospodarczą w województwie jest Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego; Pozostałymi instytucjami wspomagającymi małą i średnią przedsiębiorczość są izby gospodarcze i handlowe o znaczeniu regionalnym. Do instytucji wspierających przedsiębiorców należą również izby gospodarcze oraz cechy rzemiosł o znaczeniu lokalnym. W okresie

ostatnich dziesięciu lat wzmocniła się pozycja Olsztyna, w którym liczba podmiotów obsługujących sferę biznesową podwoiła się, znacznie przewyższając Elbląg.

Rysunek 35. Przedsiębiorstwa innowacyjne w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z www.wmsse.com.pl.

3.6.2. Przemysł

Region Warmii i Mazur jest jednym z najmniej uprzemysłowionych regionów w kraju, a istniejący przemysł bazuje głównie na potencjale lokalnych zasobów: lasach, glebach, surowcach mineralnych. Położenie w granicach Unii Europejskiej stwarza korzystne warunki do swobodnego przepływu towarów (brak barier celnych). Powiązania przygraniczne województwa z Obwodem Kaliningradzkim są szansą na rozwój przemysłu w relacjach z rynkiem rosyjskim i pośrednio z rynkami dalekowschodnimi. Bliskie sąsiedztwo sprzyja lokalnym firmom z regionu, które zorientowały produkcję na rynek rosyjski, głównie w branżach: mleczarskiej, cukierniczej i piekarniczej.

Spośród wszystkich sekcji przemysłu (przetwórstwa przemysłowego, górnictwa i wydobywania, wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną oraz dostaw wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja) kluczowe znaczenie dla uprzemysłowienia województwa odgrywa przetwórstwo przemysłowe, stanowiące 97,2% wszystkich podmiotów z sektora przemysłowego.

Województwo warmińsko-mazurskie wytwarza 2,3% krajowej wartości produkcji sprzedanej w przemyśle. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa wynosi 17 837 zł. (Polska 28 785 zł). W ujęciu przestrzennym najwyższe wartości ww. parametru odnotowuje powiat ostródzki (50 196 zł), miasto Olsztyn (36 943 zł) oraz powiat olsztyński (24 041 zł). Terenami o najniższej wartości tego parametru są powiaty przygraniczne a zwłaszcza powiat węgorzewski i braniewski (odpowiednio 1 628 i 2 726 zł) – Rysunek 36.

Struktura branżowa przemysłu

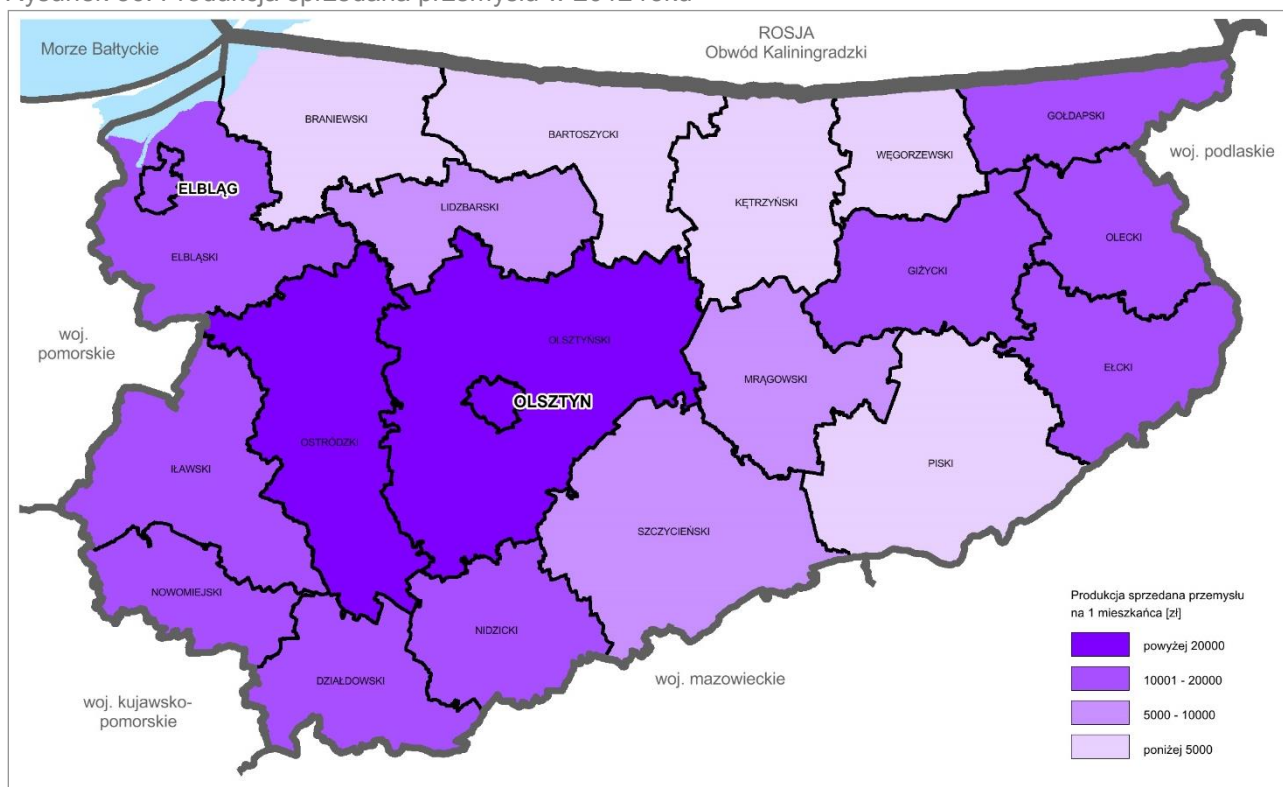
Struktura branżowa przemysłu w województwie związana jest z potencjałem regionu opierającym się głównie na zasobach naturalnych oraz zapleczu naukowym. Wśród branż dominują sektory związane z przemysłem drzewno-meblarskim, rolno-spożywczym oraz związanym z produkcją maszyn i urządzeń (w tym statków i łodzi) – Mapa 26.

Potencjałem przemysłu drzewno-meblarskiego jest łatwość pozyskania surowców do produkcji mebli - duży udział lasów w powierzchni województwa. Region jest liderem w produkcji tarcicy liściastej i iglastej oraz wiodącym eksporterem mebli i wyrobów stolarskich (ponad 14% udział w produkcji krajowej mebli). Zakłady z branży meblarskiej zlokalizowane są głównie w Olsztynie (4 zakłady), Lubawie (3 zakłady) oraz

w Iławie (2 zakłady). Pozostałe znaczące zakłady przemysłu drzewno-meblarskiego znajdują się w: Braniewie, Elblągu, Dobrym Mieście, Morągu, Piszcu i Wielbarku.

Warunki naturalne występujące w województwie sprzyjają rozwojowi przemysłu rolno-spożywczego (duży udział użytków rolnych, czyste i nieskażone powietrze). Największe znaczenie dla gospodarki ma produkcja artykułów żywnościowych i napojów, której wartość stanowi 1/3 wartości sprzedanej w regionie. Duże znaczenie w przemyśle rolno-spożywczym odgrywa produkcja i przetwarzanie zboża oraz hodowla, głównie drobiu oraz trzody chlewnej i bydła, a co za tym idzie przetwórstwo mleka. Wyroby spożywcze z regionu są w znacznym stopniu eksportowane, a jednym z głównych odbiorców są wschodni sąsiedzi. Przetwórstwo spożywcze oparte jest przede wszystkim na surowcach lokalnych wysokiej jakości. Zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego zlokalizowane są m.in.: w Olsztynie, Morągu, Lubawie, Ełku, Olsztynku, Ostródzie, Pasłęku i Iławie. W pozostałych działach przemysłu znacząca jest produkcja opon, maszyn do obróbki plastycznej metali (46% produkcji krajowej) oraz mająca już swoją pozycję na arenie światowej produkcja jachtów i łodzi. Do sektorów wysokiej szansy zalicza się też energetykę odnawialną.

Rysunek 36. Produkcja sprzedana przemysłu w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba zakładów przemysłowych w województwie w ciągu ostatnich dziesięciu lat nieznacznie wzrosła. Największy wzrost nastąpił w sekcji B (górnictwo i wydobywanie) o 165% oraz w sekcji D (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną) o 34%. W sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) nastąpił spadek liczby zakładów o 0,1%. Wpływ na łączny trend spadkowy ma wynik w sekcji C, która dysponuje największym potencjałem w branży produkcyjnej. Zatrudnienie w przemyśle w latach 2004-2008 zmniejszyło się o 2,3%, w tym w sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) o 3%.

Ośrodki przemysłowe oraz potencjalne strefy przemysłowe

Mapa 27

Ośrodki przemysłowe o znaczeniu regionalnym to miasta, posiadające znaczący w skali województwa potencjał produkcyjny, charakteryzujący się między innymi dużym nasyceniem zakładami produkcyjnymi (co najmniej 50 zakładów przemysłowych) i wysokim poziomem zatrudnienia w przemyśle (powyżej 500 zatrudnionych). Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wyróżnia się następujące grupy ośrodków:

- Olsztyn i Elbląg największe ośrodki przemysłowe w województwie; Olsztyn z wysokim potencjałem pełni rolę lokomotywy rozwoju,
- Ełk ośrodek przemysłowy o wysokiej randze, z potencjałem o ponad połowę mniejszym od Elbląga, jednak zdecydowanie większym niż w pozostałych ośrodkach przemysłowych,
- ośrodki przemysłowe średniej wielkości Iława i Ostróda,

- małe ośrodki przemysłowe Kętrzyn, Lubawa, Mrągowo, Olecko, Działdowo, Morąg, Szczytno, Bartoszyce, Nidzica i Pisz.

Największa koncentracja znaczących ośrodków przemysłowych występuje w zachodniej części województwa, a obszary mniej uprzemysłowione znajdują się głównie w północnej i wschodniej części województwa.

Istotne znaczenie dla funkcjonowania ośrodków przemysłowych mają kluczowe zakłady przemysłowe, zatrudniające powyżej 200 pracowników i osiągające najlepsze wyniki finansowe. Największe nasycenie takimi zakładami jest w Olsztynie (17) i Elblągu (12) oraz mniejsze w Elku, Ostródzie, Lubawie i Iławie (od 4 do 7 zakładów); po 3 zakłady znajdują się w: Kętrzynie, Działdowie, Morągu, Nidzicy i Dobrym Mieście. Największe zróżnicowanie branżowe zakładów kluczowych (4-5 branż) jest w Olsztynie, Elku i Elblągu. Część zakładów zlokalizowanych jest na terenach wiejskich, z czego w większość usytuowanych jest w bliskim sąsiedztwie miasta, przez co uzupełniają one struktury przestrzenne ośrodków przemysłowych.

Potencjalne strefy przemysłowe to obszary o największym potencjale rozwojowym, usytuowane wokół ośrodków przemysłowych, wzdłuż osi komunikacyjnych, zawierające ofertę terenów rozwojowych. Znajdują się głównie w zachodniej części województwa: wokół Olsztyna, Elbląga, Lubawy i Działdowa. Potencjalne rejonu przemysłowe znajdują się w okolicach Nidzicy, Morąga, Braniewa, Bartoszyce, Szczytna, Mrągowo, Giżycka, Elku, Olecka i Gołdapi. Strefy i rejonu rozwojowe wykraczają poza granice miast, na obszary sąsiednich gmin wiejskich (niektóre gminy podmiejskie dysponują dużym potencjałem produkcyjnym).

Inicjatywy wspierające przemysł

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego do końca 2011 roku zawiązało się 18 inicjatyw klastrowych, z czego większość ma swoją siedzibę w Olsztynie (7) i Elblągu (7). Wśród struktury branżowej dominowały klastry związane z przemysłem drzewno-mieblarskim (4), spożywczym (2) i energetycznym (2). Na terenie województwa funkcjonują następujące klastry związane z przemysłem:

- Olsztyn: Klaster Browarów Regionalnych, Klaster „Mazurskie Okna”, Klaster Mleczarski, Klaster Wołowiny, Klaster Stolarki Otworowej, Klaster „Razem Ciepłej”,
- Elbląg: Klaster Mebel Elbląg, Klaster Metalowy Nowoczesnych Technologii, Klaster kaletniczy,
- Lubawa: Klaster Meble Lubawa,
- Kętrzyn: Kętrzyński Klaster Energetyki Odnawialnej.

Pozostałe funkcjonujące w regionie klastry związane są z turystyką (3), branżą IT (2), kulturą i biznesem (1) oraz medycyną (1).

Szansą na rozwój przemysłu w województwie są nowopowstałe parki naukowo-technologiczne utworzone w największych miastach regionu – Olsztynie, Elblągu i Elku. Najdłużej, bo od 2010 roku funkcjonuje Elbląski Park Technologiczny (EPT). Usytuowany jest w północnej części miasta na obszarze dzielnicy Elbląg-Modrzewiny, a swoim zasięgiem obejmuje powierzchnie blisko 70 ha z czego 30 ha są to tereny Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. W EPT funkcjonuje Centrum Biznesu Rozwoju i Innowacji, w ramach którego działają centra badawczo-rozwojowe: Centrum Jakości Środowiska, Centrum Metaloznawstwa, Centrum technologii Drewna i Mebli, Centrum Transferu Technologii Informatycznych.

Na koniec 2012 roku otwarto Park Naukowo-Technologiczny w Elku, który jest miejscem skupiającym przedsiębiorstwa działające w branżach innowacyjnych oraz oferujących zaawansowane technologicznie produkty. W skład elckiego technoparku wchodzi między innymi: Centrum Logistyczno-Usługowe, Inkubator Technologii, Inkubator Przedsiębiorczości, Centrum Badawczo-Rozwojowo-Edukacyjne z laboratorium. Park Naukowo-Technologiczny w Olsztynie został otwarty na koniec 2013 roku a w jego struktury będą wchodzić takie jednostki jak: Park Technologiczny, Inkubator Przedsiębiorczości oraz Centrum Transferu Technologii. Powstanie parków technologicznych w województwie jest szansą na przyciągnięcie inwestorów lokalnych i krajowych oraz ubogaca dotychczasową ofertę inwestycyjną regionu.

Innowacyjność traktowana jest jako najważniejszy aspekt rozwojowy współczesnego przemysłu. Potwierdza to wysokość środków przeznaczonych na ten cel w krajowych i regionalnych programach rozwoju. Za najbardziej innowacyjne w województwie warmińsko-mazurskim uznaje się działalności w branżach: spożywczej, drzewnej, meblowej, tworzyw sztucznych, materiałów budowlanych, wyrobów metalowych, maszyn i urządzeń, produkcji łodzi. Najwięcej zakładów innowacyjnych znajduje się w Olsztynie (29), Elblągu (16) i Ostródzie (11). Przedsiębiorstwa innowacyjne znajdują się również w Działdowie, Nidzicy, Lubawie, Nowym Mieście Lubawskim, Elku, Mrągowie i Iławie (5-9). Działalność innowacyjna (szczególnie badawczo-rozwojowa) obarczona jest wysokim ryzykiem, potrzebne jest, więc wsparcie dla rozwoju dużych firm innowacyjnych ze strony państwa, a dla rozwoju małych firm na poziomie regionalnym.

3.6.3. Turystyka

Atrakcyjność turystyczna województwa zbudowana jest na zasobach i walorach przyrodniczych, krajobrazowych oraz kulturowych, które stanowią podstawę do tworzenia przewagi konkurencyjnej regionu. Rozwojowi turystyki województwa sprzyja przygraniczne położenie oraz powiązania z sąsiednimi województwami, które realizowane są m.in. poprzez: szlaki turystyczne, wspólne parki krajobrazowe (Górznieńsko-Lidzbarski, Brodnicki), obszary Żuław i Zalewu Wiślanego oraz inicjatywy i projekty wspierające rozwój turystyki.

Głównymi elementami wpływającymi na atrakcyjność turystyczną województwa są cechy fizyczno-geograficzne takie jak: urozmaicona rzeźba terenu, bogactwo form morfologicznych, największa w kraju liczba jezior, duże kompleksy leśne itd., oraz wysoka, nie tylko w skali kraju, ale i Europy, jakość środowiska przyrodniczego (liczne obszary przyrodnicze prawnie chronione). Znaczący udział obszarów przyrodniczych prawnie chronionych oraz różnorodność ich form stanowi potencjał dla rozwoju ekoturystyki, turystyki przyrodniczej oraz realizacji idei turystyki zrównoważonej.

Istotne znaczenie dla rozwoju turystyki regionu mają również zasoby i atrakcje środowiska kulturowego, które wyróżniają region pod względem ich nasycenia i różnorodności (wynik regionalizacji historyczno-kulturowej: Warmia, Mazury i Powiśle).

Atrakcyjne obszary o szczególnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych koncentrują się w pasie pojezierzy, obejmując centralną i południową część województwa, od zachodniej do północno-wschodniej granicy.

Infrastruktura turystyczna

Województwo warmińsko-mazurskie w 2010 roku oferowało 6,2% wszystkich miejsc noclegowych w kraju i 4,7% w całorocznej bazie noclegowej w kraju. Wskaźnik funkcji turystycznej (wg Bartja'a) wyrażony liczbą miejsc noclegowych na 100 mieszkańców wyniósł dla województwa 2,6 (Polska – 1,75) osiągając trzecią pozycję w kraju. W latach 2002-2010 wielkość zasobów rejestrowanej bazy noclegowej w regionie wzrosła o 5%, przy spadku dla Polski o 9,3%. W tym samym okresie odnotowano w regionie wzrost liczby miejsc noclegowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania o 10% (średnio dla Polski 5%). Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w 2010 roku kształtował się na poziomie poniżej średniej krajowej (Polska – 34,3%) wynosząc 28% i w stosunku do 2002 roku zmalał o 4% (Polska – wzrost o 4%). Największą podaż miejsc noclegowych w regionie rejestruje się w okresie urlopowym: w lipcu i sierpniu.

W 2010 roku w szczycie sezonu turystycznego województwo warmińsko-mazurskie dysponowało 387 obiektami noclegowymi zbiorowego zakwaterowania (ponad połowa to obiekty całoroczne), które zapewniały 37 722 miejsc noclegowych – średnio na 1 obiekt przypadało 97 miejsc. Z noclegów ww. obiektach skorzystało blisko 900 tys. turystów (26% więcej niż w 2002 roku), wśród których 16% stanowili turyści zagraniczni, głównie z Niemiec i Rosji. Ogólnie w województwie w 2010 roku udzielono nieco ponad 2,4 mln noclegów – o 29% więcej niż w 2002 roku (Polska – wzrost o 37%). Turyści najchętniej korzystali z usług oferowanych przez hotele, ośrodki wczasowe i ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe.

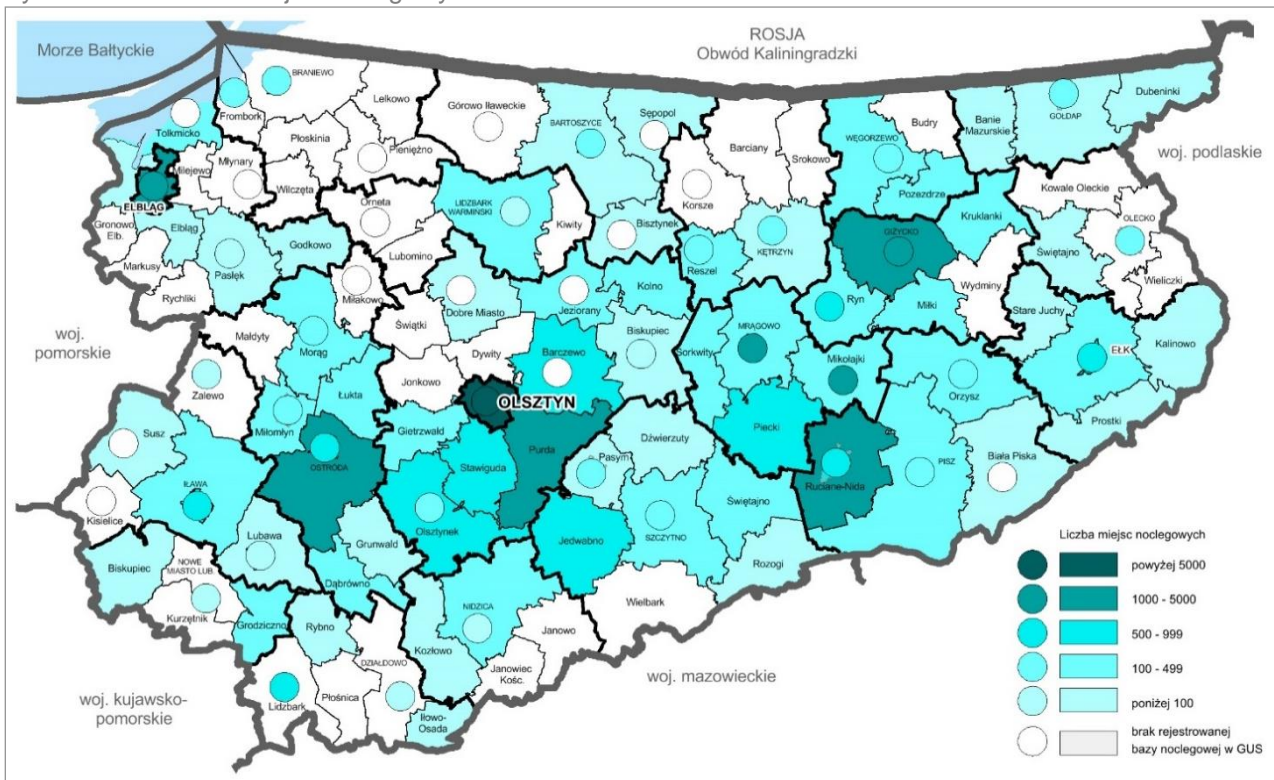
W województwie miasta: Olsztyn, Mikołajki, Giżycko, Mrągowo i Elbląg dysponowały ofertą noclegową na poziomie blisko 40% całej bazy noclegowej w regionie. Wśród obszarów wiejskich wyróżniają się głównie: Giżycko, Ruciane-Nida, Purda, Olsztynek, Stawiguda, Jedwabno i Piecki – Rysunek 37. Najwyższy wskaźnik funkcji turystycznej miast uzyskały Mikołajki, a na tle województwa wyróżniają się ponadto miasta: Ryn, Pasym, Ruciane-Nida, Frombork, Giżycko, Mrągowo, Węgorzewo, Lidzbark i tereny wiejskie gmin Ruciane-Nida, Kruklanki, Giżycko, Piecki, Olsztynek, Jedwabno, Purda – Rysunek 38.

Na obszarach wiejskich wskaźnik nasycenia bazą noclegową w przeliczeniu na 1 km² powierzchni, wyróżnia gminy: Giżycko, Pozezdrze, Ruciane-Nida, Ostróda, Olsztynek, Gietrzwałd.

Wśród bazy noclegowej regionu największą liczbą miejsc noclegowych dysponują obiekty hotelarskie (hotele, motele, pensjonaty) – w 2010 roku funkcjonowało 168 obiektów hotelarskich z 13 072 miejscami noclegowymi (35% wszystkich miejsc noclegowych w regionie). Na przestrzeni badanych lat odnotowano wzrost liczby obiektów hotelowych, szczególnie hoteli o podwyższonym standardzie – 3, 4 i 5 gwiazdkowych.

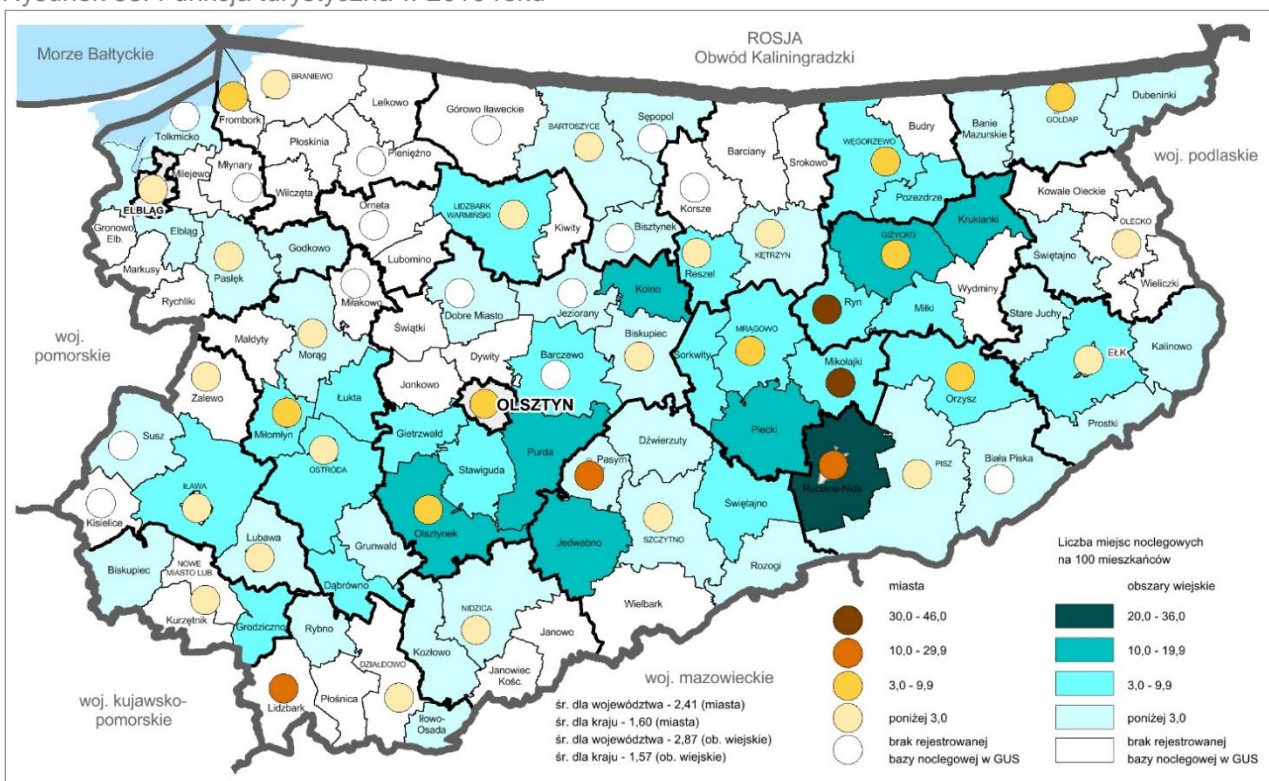
Największą intensywnością ruchu turystycznego (liczoną na podstawie danych GUS dla bazy noclegowej zbiorowego zakwaterowania) charakteryzowały się miasta: Mikołajki, Ruciane-Nida, Pasym, Frombork, Miłomłyn, Ryn, Mrągowo, Gołdap, Nidzica, Lidzbark oraz gminy: Ruciane-Nida, Olsztynek, Pozezdrze, Kruklanki, Giżycko, Sorkwity, Piecki, Mikołajki, Purda, Stawiguda, Jedwabno, Ostróda, Miłomłyn oraz Kolno – Rysunek 39.

Rysunek 37. Liczba miejsc noclegowych w 2010 roku

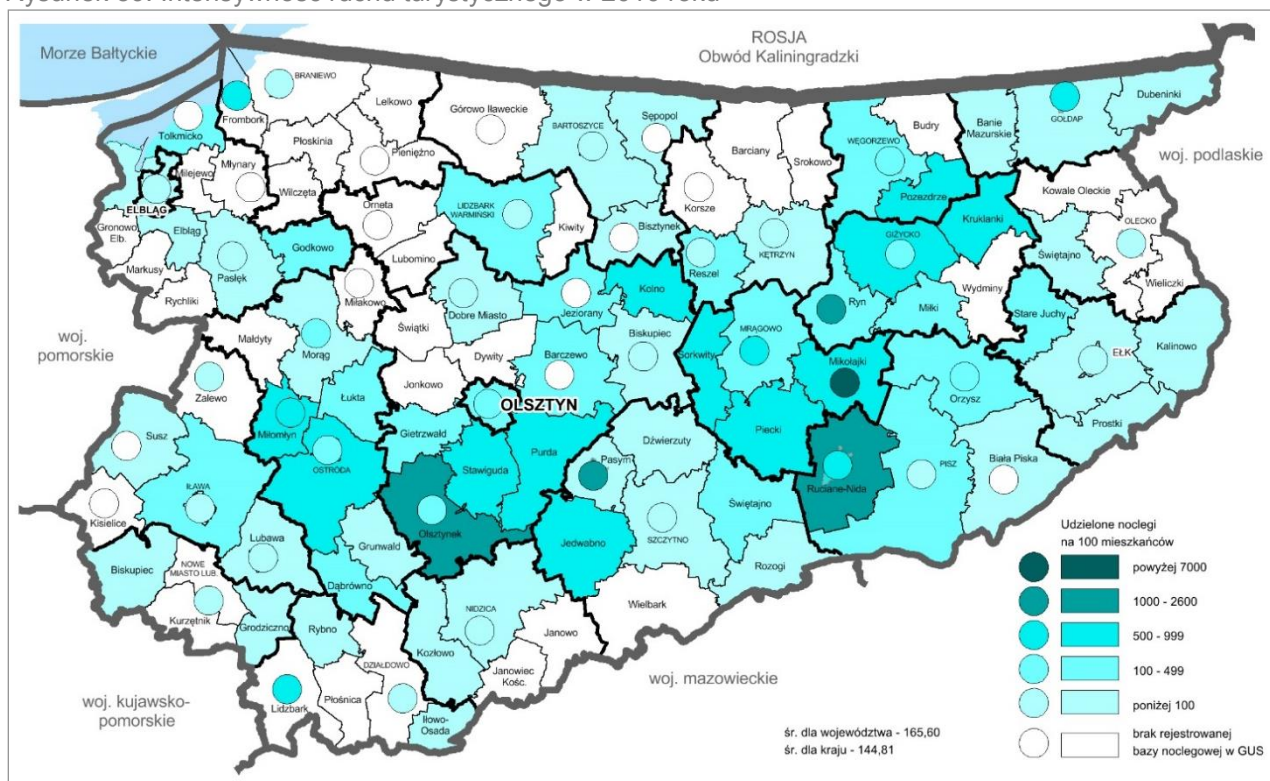
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 38. Funkcja turystyczna w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 39. Intensywność ruchu turystycznego w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W 2010 roku wg GUS, województwo warmińsko-mazurskie dysponowało 1 078 miejscami noclegowymi w indywidualnej bazie noclegowej (kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne), co stanowiło 3% miejsc w krajowej bazie indywidualnej. Z noclegów skorzystało 11 641 turystów, którym udzielono 40368 noclegów. Odwiedzający województwo korzystają także z kwater agroturystycznych, pokoi gościnnych i gospodarstw agroturystycznych oraz z innych obiektów nierejestrowanych w statystykach GUS. Kwatery i gospodarstwa agroturystyczne zlokalizowane są przede wszystkim na terenie powiatów: mrągowskiego, giżyckiego, węgorzewskiego oraz gmin wiejskich: Mikołajki, Purda, Grunwald, Elk, Iława, Ruciane-Nida, Biskupiec. Działalność agroturystyczna większości obiektów nie do końca wpisuje się w definicję i założenia funkcjonowania gospodarstw agroturystycznych, a często ogranicza się jedynie do wynajmowania pokoi czy domów na wsi (turystyka wiejska).

Przez teren województwa warmińsko-mazurskiego przebiegają oznakowane szlaki i trasy turystyczne: drogowe, piesze i wodne – Mapa 28. Do najważniejszych o znaczeniu międzynarodowym i ponadregionalnym zaliczają się:

- drogowe: Szlak Zamków Gotyckich, Szlak Kopernikowski, Szlak Kanału Elbląskiego, Szlak Fortyfikacji Mazurskich, Szlak Pętli Grunwaldzkiej, Szlak Świętego Jakuba,
- wodne: Szlak Wielkich Jezior Mazurskich, Kanał Elbląski, rzeki i jeziora Pojezierzy Iławskiego i Elckiego, rzeka Krutynia, rzeka Łyna.

W system istniejących i funkcjonujących szlaków i tras wpisują się również te o znaczeniu lokalnym, prowadzące po lokalnych atrakcjach, zabytkach i interesujących krajobrazowo-przyrodniczych miejscach. Uzupełnieniem istniejącego systemu szlaków byłyby realizacja planowanych projektowanych tras, m.in.: koncepcja rewitalizacji i rozbudowy drogi wodnej pomiędzy Wielkimi Jeziorami Mazurskimi i Kanałem Augustowskim, droga wodna E70, rowerowy Szlak Żelaznej Kurtyny, Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej, Europejskie Długodystansowe Szlaki Piesze.

W regionie funkcjonują atrakcje turystyczne i produkty turystyczne (certyfikowane przez Polską Organizację Turystyczną) o znaczeniu międzynarodowym (np. Kanał Elbląski, spływ rzeką Krutynią, inscenizacja Bitwy pod Grunwaldem). Nie jest to wystarczająca liczba konkurencyjnych produktów turystycznych.

Dostęp do unijnych funduszy strukturalnych, dotacji, programów pomocowych wspierających rozwój i funkcjonowanie turystyki okazał się dla regionu szczególnie istotny. Dzięki dofinansowaniu UE zrealizowano wiele inwestycji, m.in. obiekty bazy noclegowej i gastronomicznej, obiekty rekreacyjno-sportowe, trasy i ścieżki rowerowe, sieć punktów informacji turystycznej oraz zadania związane z promocją regionu. Samorząd województwa wspiera inicjatywy mające wpływ na rozwój i promocję turystyki w regionie.

Do najważniejszych zaliczają się: Mazury Cud Natury, Polską Krajową Sieć Miast Cittaslow w ramach Międzynarodowej Sieci Miast Cittaslow czy „Dziedzictwo Kulinarne Warmia Mazury Powiśle”.

Walory środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz istniejąca infrastruktura turystyczna wpływają na rozwój na obszarze województwa następujących form turystyki:

- turystyka kwalifikowana, bazująca głównie na zasobach regionu. Dominującym rodzajem tej formy turystyki jest turystyka wodna, między innymi żeglarstwo, kajakerstwo, pływanie, nurkowanie, surfing, bojery, wędkarstwo. Kolejnymi formami turystyki jest turystyka rowerowa oraz narciarstwo,
- turystyka wypoczynkowa, w tym pobytowa i wiejska,
- turystyka poznawczo-krajobrazowa, kulturowa, ekoturystyka, „eventowa”,
- turystyka zdrowotna,
- turystyka religijna.

W województwie warmińsko-mazurskim wyodrębniają się obszary o podobnych uwarunkowaniach funkcjonowania turystyki i predyspozycjach do jej rozwoju, tzw. obszary turystyczne – Mapa 29 (opracowanie własne – metoda ekspercka). Charakteryzują się określonym znaczeniem, przydatnością dla rozwoju turystyki w regionie. Wyznaczone obszary turystyczne o zróżnicowanej atrakcyjności turystycznej, tworzą system powiązanych ze sobą terenów w pasie pojezierzy i Zalewu Wiślanego. Do obszarów o najwyższej atrakcyjności turystycznej zaliczają się obszary w rejonie Zalewu Wiślanego oraz w strefie pojeziernej, rejon Wielkich Jezior Mazurskich, Pojezierza: Mrągowskie, Olsztyńskie i Iławskie.

Obszary te charakteryzują się szczególnymi uwarunkowaniami fizycznogeograficznymi (jeziora, Zalew Wiślany), przydatnością i atrakcyjnością zasobów oraz walorów przyrodniczych i kulturowych do rozwoju turystyki, a także stanem zagospodarowania, zdolnością i jakością obsługi ruchu turystycznego czy wielkością ruchu turystycznego. Istniejące uwarunkowania, szczególnie zasoby i walory przyrodnicze, charakteryzują się wysoką jakością środowiska przyrodniczego i jednocześnie ogromną wrażliwością na antropopresję.

Obszar „**Wielkie Jeziora Mazurskie**”, wyróżniający się w kraju obszar turystyczny:

- Mazury – miejsce destynacji turystycznej, najpopularniejszy region turystyczny Polski Wschodniej (wg POT),
- rozpoznawalne w kraju i za granicą marki: Mazury Cud Natury, Wielkie Jeziora Mazurskie, Kraina Tysiąca Jezior,
- szlak wodny o znaczeniu międzynarodowym – osnowa obszaru (Węgorzewo – Ruciane-Nida) o długości ok. 130 km (z odgałęzieniami – blisko 200 km) prowadzący przez największy w Polsce zespół jezior połączonych ze sobą kanałami,
- najważniejsze zasoby, walory i atrakcje: żeglarstwo, wypoczynek nad jeziorami, unikalna przyroda, szlaki wodne rzeki Pisa, Kanał Mazurski, bunkry Mamerki - Przysań, twierdza Boyen w Giżycku, fortyfikacje z I wojny światowej, wydarzenia, imprezy artystyczne, kulturalne i sportowe,
- najwyższe w regionie: zdolność i jakość obsługi ruchu turystycznego, atrakcyjność turystyczna i przydatność zasobów i walorów przyrodniczych dla turystyki,
- miasta – ośrodki obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu ponadregionalnym: Giżycko, Mikołajki oraz najważniejsze o znaczeniu regionalnym: Ryn, Węgorzewo, Ruciane-Nida, Pisz, jednocześnie główne ośrodki sportów wodnych w kraju, z bogatą ofertą usług turystycznych i okołoturystycznych.

Obszar „**Pojezierze Mrągowskie**”, wyróżniający się w kraju obszar turystyczny:

- najważniejsze zasoby, walory i atrakcje: szlak wodny rzeki Krutyni, wypoczynek nad jeziorami, sanktuarium w Świętej Lipce, „Wilczy Szaniec” w Gierłożu, układ staromiejski w Reszlu, wydarzenia i imprezy o znaczeniu krajowym w Mrągowie, spływ rzeką Krutynią (produkt turystyczny),
- walory położenia: sąsiedztwo obszaru „Wielkich Jezior Mazurskich”,
- najwyższa w regionie przydatność zasobów i walorów przyrodniczych dla turystyki,
- miasta ośrodki obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu ponadregionalnym – Mrągowo (baza noclegowa, imprezy rozrywkowe o znaczeniu krajowym, centrum sportów zimowych) i regionalnym: Reszel, Kętrzyn.

Obszar „**Pojezierze Olsztyńskie**”, wyróżniający się w kraju obszar turystyczny:

- najważniejsze zasoby, walory i atrakcje: szlak wodny rzeki Łyny i jej dopływów, wypoczynek nad jeziorami, kraina historyczna Warmia, gotycka architektura obronna i sakralna, miejsca związane z M. Kopernikiem, sanktuarium w Gietrzwałdzie, wydarzenia artystyczne, sportowe i inne w Olsztynie,
- najwyższe w regionie: zdolność i jakość obsługi ruchu turystycznego, atrakcyjność turystyczna, przydatność zasobów i walorów przyrodniczych dla turystyki,
- Olsztyn – ośrodek wojewódzki, pełniący funkcję ośrodka obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu ponadregionalnym, dysponujący bazą noclegową o zróżnicowanym standardzie, zagospodarowaniem turystycznym i okołoturystycznym, ofertą imprez i wydarzeń artystycznych, sportowych, rozrywkowych i kulturalnych o znaczeniu ponadregionalnym. Główne ośrodki obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu regionalnym: Olsztynek, Szczytno, Nidzica.

Obszar „**Pojezierze Iławskie i Kanał Elbląski**”, wyróżniający się w kraju obszar turystyczny:

- najważniejsze zasoby, walory i atrakcje: marka Kanał Elbląski – miejsce destynacji turystycznej (produkt turystyczny, zabytek techniki, szlak wodny), Wzgórza Dylewskie, wypoczynek nad jeziorami, sporty wodne, jez. Jeziorak, szlak wodny rz. Drwęcy, wydarzenia artystyczne, sportowe i inne w Ostródzie, Starych Jabłonkach i Iławie, Stębark – miejsce bitwy pod Grunwaldem, inscenizacja bitwy,
- najwyższe w regionie: atrakcyjność turystyczna, przydatność zasobów i walorów przyrodniczych dla turystyki,
- miasta Ostróda i Iława - ośrodki obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu ponadregionalnym, z bazą noclegową, ofertą imprez artystycznych o znaczeniu krajowym, zapleczem dla obsługi sportów wodnych.

Obszar „**Zalew Wiślany**”, wyróżniający się w kraju obszar turystyczny:

- najważniejsze zasoby, walory i atrakcje: Żuławy, Wysoczyzna Elbląska, akwen Zalewu Wiślanego, Delta Wisły, katedra we Fromborku, miejsca związane z M. Kopernikiem, osada Truso w Janowie, Święty Gaj, wydarzenia artystyczne, sportowe i inne w Elblągu, dostęp przez Zalew do Mierzei Wiślanej, międzynarodowe szlaki rowerowe, wypoczynek nad Zalewem,
- walory położenia: sąsiedztwo rejonów turystyczno-przyrodniczych województwa pomorskiego (Żuławy Wiślane i strefa nadmorska) oraz Obwodu Kaliningradzkiego,
- miasta Elbląg (ośrodek o znaczeniu regionalnym) i Frombork – ośrodki obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu regionalnym; Frombork predestynowany do rozwoju funkcji uzdrowiskowej w oparciu o obszar ochrony uzdrowiskowej.

Tabela 2. Intensywność ruchu turystycznego i stopień zagospodarowania turystycznego na obszarach turystycznych

Obszary turystyczne		„Wielkie Jeziora Mazurskie”	„Pojezierze Elckie”	„Dzikie Mazury”	„Pojezierze Mrągowskie”	„Strefa Rzeki Łyny”	„Pojezierze Olsztyńskie”	„Ziemia Lubawska”	„Zalew Wiślany”	Pojezierze Iławskie i Kanał Elbląski”	
Intensywność ruchu turystycznego ¹⁾		najwyższa	niska	niska	wysoka	niska	wysoka	niska	wysoka	wysoka	
Stopień funkcji turystycznej ²⁾		najwyższy	wysoki	niski	wysoki	niski	wysoki	wysoki	wysoki	wysoki	
Udział w rejestrowanej bazie województwa ³⁾	Miejsca noclegowe	ogółem	28%	3,50%	2%,	10%	1,30%	32%	3%,	5%,	10%
		w obiektach hotelowych	29%,	2%	1%	17%	2%	24%	1%	9%	14%,
	Ruch turystów ogółem	korzystających z noclegów	31%	3%	3%	11%	2%	25%	2%	8%	12%
		udzielonych noclegów	31%	3%	1%	11%	2%	25%	3%	6%	12%
	Ruch turystów zagranicznych	korzystających z noclegów	36%	2%	2%	24%	1%	15%	-	12%	6%
		udzielonych noclegów	34%	1,50%	1%	26%	2%	14%	-	11%	10%
Rozmieszczenie bazy noclegowej (koncentracja)	Miasta	Giżycko, Ryn, Ruciane Nida,	Elk, Olecko	Goldap	Mrągowo	Lidzbark Warm., Bartoszyce	Olsztyn	Lidzbark	Elbląg,	Ostróda	
	Obszary wiejskie	baza zbiorowego zakwaterowania	Giżycko, Ruciane Nida, Mikołajki, Pozezdrze	Elk	Kruklanki	Piecki, Sorkwity	Lidzbark Warm, Bartoszyce	Stawiguda, Purda, Olsztynek, Barczewo	Grodziczno	Tolkmicko	Ostróda, Dąbrówno
		baza indywidualna ⁴⁾	Kruklanki, Wydminy, Miłki, Mikołajki, Pisz, Ruciane Nida	Elk	Goldap	Mrągowo, Sorkwity, Piecki, Reszel	Dobre Miasto	Purda, Biskupiec	Lidzbark, Płońska, Biskupiec	Tolkmicko	Iława, Ostróda, Grunwald
	Hotele 4 i 5 gwiazdkowe	Ryn, Giżycko, Mikołajki	-	-	Mrągowo	Lidzbark Warm.	Olsztyn, Pluski, Worliny, Sząbruk Siła	-	Elbląg	Iława, Ostróda, Stare Jabłonki, Wysoka Wieś	

¹⁾ Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego (Schneidera) – liczba korzystających z noclegów na 100 mieszkańców,

²⁾ Wskaźnik stopień funkcji turystycznej (Bartje’a) - liczba miejsc noclegowych na 100 mieszkańców,

³⁾ Rejestrowana baza noclegowa w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz ruch turystyczny w rejestrowanej bazie noclegowej,

⁴⁾ Baza indywidualna – pokoje gościnne i kwatery turystyczne.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Instytutu Turystyki (2007 r.), W-MODR (2010 r.)

Pozostałe obszary w regionie charakteryzują się istotnym potencjałem do rozwoju turystyki; dysponują bardzo korzystnymi warunkami, ale aktualnie charakteryzuje je słabszy rozwój bazy noclegowej, zagospodarowania turystycznego, niski poziom ruchu turystycznego. Zaliczają się do nich:

Obszar „**Pojezierze Elckie**”, wyróżniający się w regionie turystyczny potencjał obszaru to: szlaki wodne rzek Elk i Lega, wypoczynek nad jeziorami (spokojniej niż na „WJM”), walory położenia: sąsiedztwo obszaru „Wielkich Jezior Mazurskich” oraz turystycznych obszarów województwa podlaskiego: Biebrzański Park Narodowy i Kanał Augustowski. Miasta Elk i Olecko ośrodki obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu regionalnym.

Obszar „**Dzikie Mazury**”, na wyróżniający się w regionie turystyczny potencjał obszaru składają się przede wszystkim zasoby i walory przyrodnicze (puszcze Borecka i Romincka), najczystsze powietrze w kraju, właściwości zdrowotne powietrza, wód mineralnych i borowin (uzdrowisko Gołdap), rzeka Węgorapa, wiadukty w Stańczykach, piramida w Rapie, walory położenia: sąsiedztwo obszaru „Wielkich Jezior Mazurskich”, obszarów turystycznych województwa podlaskiego – Dolina Rospudy i Północna Suwalszczyzna, a także Obwodu Kaliningradzkiego. Miasto Gołdap – ośrodek obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu regionalnym, ośrodek sportów zimowych, jedyne w województwie uzdrowisko.

Obszar „**Strefa Rzeki Łyny**”, o wyróżniającym się w regionie turystycznym potencjale obszaru decydują: szlak wodny rzeki Łyny, jedno z największych skupisk bocianów w Europie, kraina historyczna Warmia, gotycka architektura obronna i sakralna, miejsca związane z M. Kopernikiem, walory położenia: sąsiedztwo obszaru „Pojezierze Olsztyńskie” i Obwodu Kaliningradzkiego (rzeka Łyna). Lidzbark Warmiński – ośrodek obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu regionalnym, miejsce wydarzeń artystycznych o znaczeniu ponadregionalnym, predestynowany do rozwoju funkcji uzdrowiskowej w oparciu o planowane uzdrowisko.

Obszar „**Ziemia Lubawska**”, wyróżniający się w regionie turystyczny potencjał obszaru to: szlaki wodne rzek Wel i Drwęca, wypoczynek nad jeziorami, parki krajobrazowe, walory położenia: sąsiedztwo rejonów turystycznych województwa kujawsko-pomorskiego o znaczeniu ponadlokalnym (Pojezierze Brodnickie).

W Tabeli 2 porównano intensywność ruchu turystycznego i stopień zagospodarowania turystycznego w poszczególnych obszarach.

Pozostałe obszary województwa, niezakwalifikowane do obszarów turystycznych, nie dysponują taką siłą walorów turystycznych, aby generować ruch turystyczny o znaczeniu regionalnym czy ponadregionalnym. Nie oznacza to jednak, że w zakresie rozwoju turystyki muszą być marginalizowane. Szansą dla tych obszarów mogą być alternatywne formy turystyki w tym innowacyjne, konkurencyjne i atrakcyjne przedsięwzięcia, niebazujące na walorach turystycznych sensu stricto, które uaktywniłyby ruch turystyczny i dały tym samym impuls do aktywności gospodarczej.

3.6.4. Rolnictwo

Województwo warmińsko-mazurskie to region o charakterze rolniczym. Ponad połowę powierzchni województwa zajmują użytki rolne (55%), wśród których dominują grunty orne (67,1%) oraz łąki i pastwiska 29,8%.

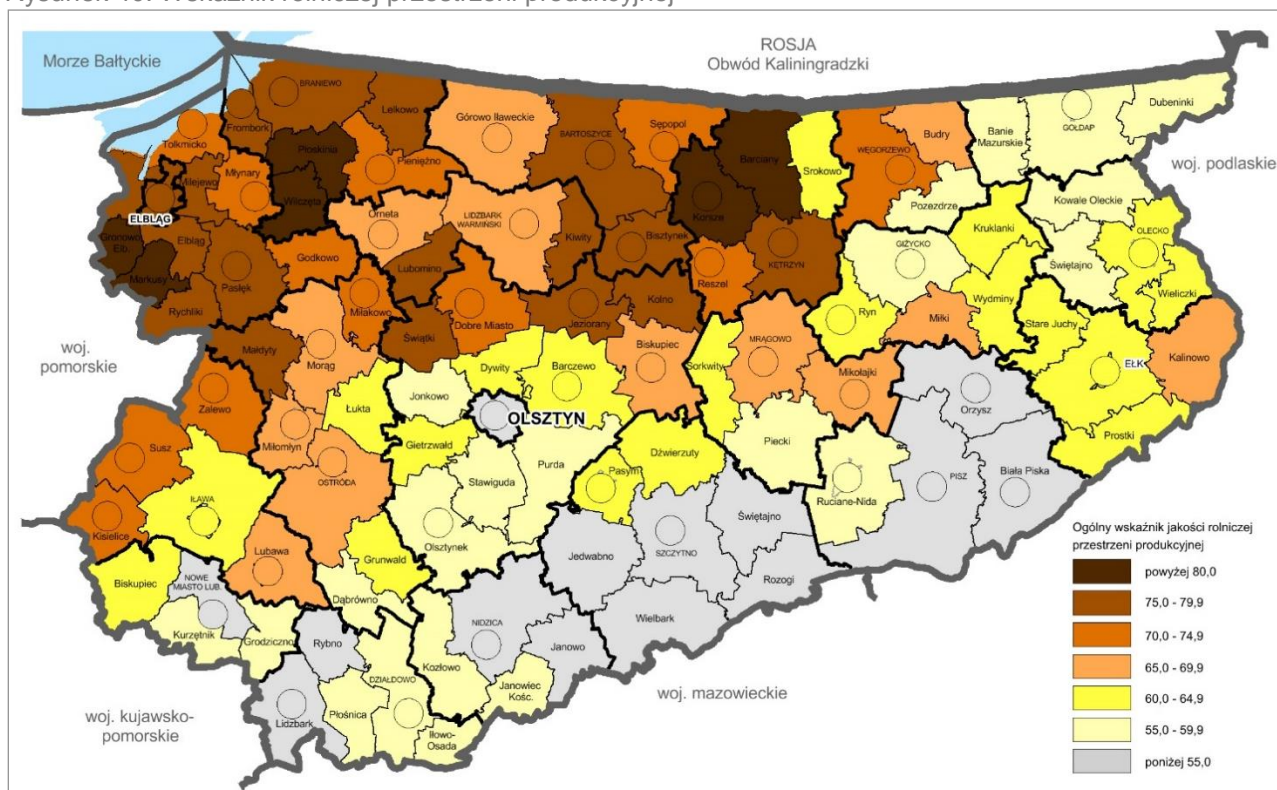
Gleby województwa cechuje duża zmienność wynikająca z różnorodności skał macierzystych, zmienności ukształtowania terenu oraz różnorodności warunków klimatycznych. Wśród gleb dominują gleby orne średniej jakości (50% gleb należy do IV klasy bonitacyjnej), zlokalizowane w środkowym pasie województwa oraz wzdłuż wschodniej jego granicy. Około 23% wszystkich gleb zajmują gleby orne dobre i średnio dobre wchodzące w skład III klasy bonitacyjnej. Pokrywają one głównie północną i zachodnią część województwa. Południe województwa tworzą duże kompleksy leśne poprzetykane słabymi glebami V i VI klasy bonitacyjnej (odpowiednio 18,8 i 6,7% wszystkich gruntów ornych). Najlepsze gleby I i II klasy bonitacyjnej występują w okolicach Gronowa Elbląskiego i stanowią zaledwie 0,5% wszystkich gleb województwa.

Gleby województwa charakteryzuje wysoka kwasowość. Według „Raportu o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2011 roku” aż 46% użytków rolnych stanowią gleby kwaśne i bardzo kwaśne, 31% gleby lekko kwaśne, a pozostałe 23% są to gleby obojętne i zasadowe. Jak wynika z ww. Raportu największe zakwaszenie gleb użytków rolnych występuje w powiatach braniewskim (72%), szczycieńskim (63%), nidzickim (60%), lidzbarskim (59%), elbląskim (57%), ostródzkim (55%), olsztyńskim (52%) i iławskim (51%), natomiast najmniejsze w powiatach elckim i oleckim (po 19%) oraz giżyckim (21%).

Województwo należy do najzimniejszych regionów Polski, co wpływa na znaczne skrócenie długość okresu wegetacyjnego - trwa on od 175 dni na wschodzie województwa do 208 na terenach nadbrzeżnych.

Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, uwzględniający przydatność gleb, agroklimat, rzeźbę terenu oraz stosunki wodne (IUNG Puławy) dla województwa wynosi 66,0 pkt. (dla Polski 66,6 pkt.). Najwyższe wartości wskaźnika charakteryzują tereny położone na północy województwa – Rysunek 40: powiat bartoszycki (73,0 pkt.), braniewski (77,6 pkt.), elbląski (76,7 pkt.) oraz kętrzyński (78,1 pkt.), a najniższe na południu: powiat piski (52,2 pkt.), szczycieński (54,0 pkt.) i działdowski (56,1 pkt.).

Rysunek 40. Wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IUNG w Puławach (1993 r.).

Na terenie województwa, według Spisu Rolnego z 2010 roku, funkcjonowało 65 150 gospodarstw rolnych, które dysponowały 1 221 101 ha gruntów – Rysunek 41. Średnia powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego wynosiła 19,17 ha (Polska 7,93 ha), zajmując drugą lokatę w kraju po województwie zachodniopomorskim.

W strukturze agrarnej gospodarstw blisko 65% wszystkich gospodarstw zajmują gospodarstwa do 10 ha (Polska 84,7%), w tym te do 1 ha zajmują blisko 32%. Gospodarstw o areale od 10 do 50 ha jest 321 922, stanowią 30,6% wszystkich (Polska – 14,1%), a gospodarstwa o areale większym niż 50 ha stanowią 4,8% (Polska – 1,2%).

W stosunku do 2002 roku liczba gospodarstw zmniejszyła się o około 18%. Najbardziej, bo o ponad 32% zmalała liczba gospodarstw najmniejszych – do 2 ha. W pozostałych grupach widoczny jest również spadek o kilka punktów procentowych, a jedynie w przypadku gospodarstw o areale powyżej 50 ha nastąpił wzrost ich liczby o blisko 15%. Tendencja ta podobnie zarysowuje się w całym kraju, jako skutek transformacji i konieczności przygotowania rolnictwa do wymogów Unii Europejskiej – dążenie do zmniejszenia rozdrobnienia rolnictwa i tworzenie dużych gospodarstw towarowych.

W regionie blisko 90% użytków rolnych jest we władaniu prywatnym, w tym nieco ponad 75% posiadają gospodarstwa indywidualne, a pozostała część stanowi własność spółek prawa handlowego oraz spółdzielni produkcji rolniczej.

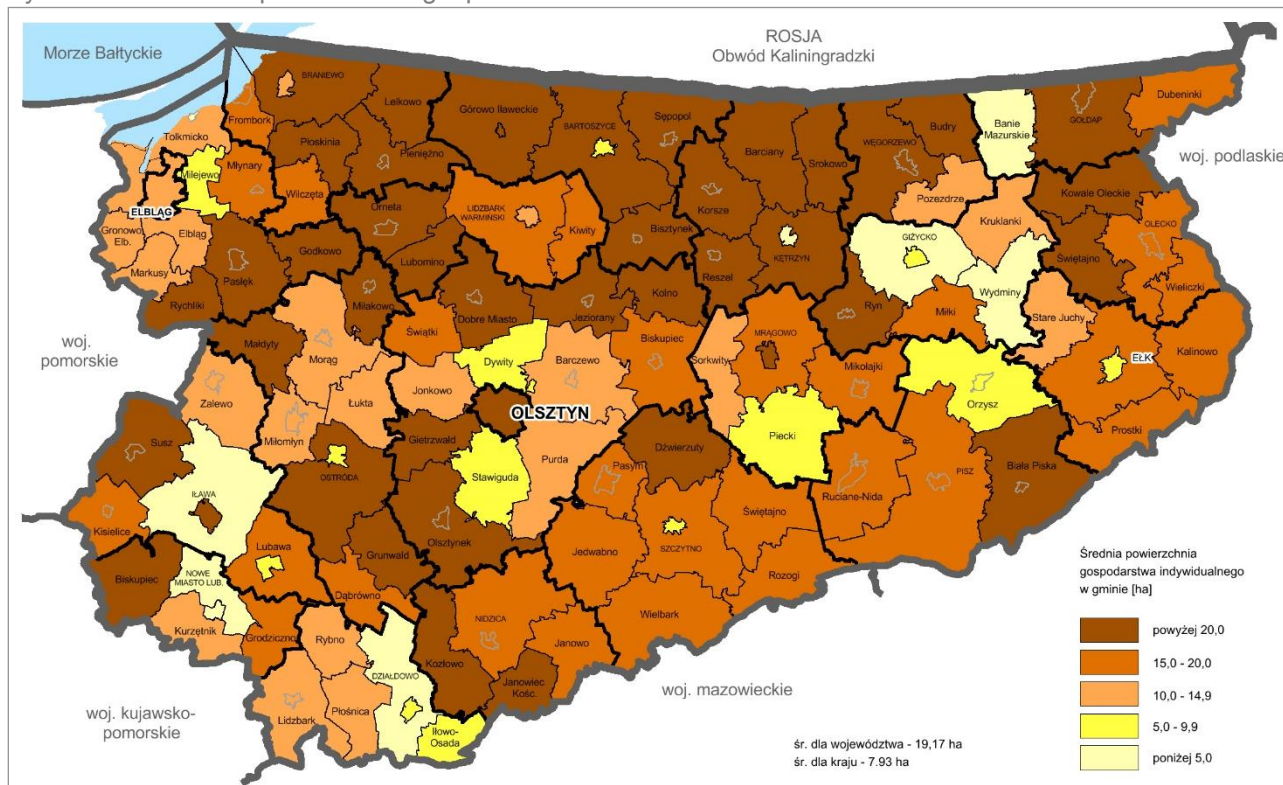
Na terenie województwa w 2010 roku prowadzenie działalności rolniczej zadeklarowało 52,2 tys. gospodarstw, co stanowi nieco ponad 80% wszystkich gospodarstw rolnych w województwie. Spośród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą 53,6% (28,0 tys.) prowadziło równocześnie produkcję roślinną i zwierzęcą, 45,2% (23,6 tys.) wyłącznie produkcję roślinną a jedynie 1,1% (0,6 tys.) produkcję zwierzęcą.. Największa koncentracja gospodarstw nieprowadzących działalności rolniczej znajduje się wokół miasta Olsztyna – gminy: Dywity, Giętrzwald, Pasym, Purda, Stawiguda i Szczytno.

W strukturze towarowej produkcji rolnej dominuje produkcja zwierzęca – 70%, w której największą rolę odgrywa produkcja mleka krowiego (30%) oraz mięsa wieprzowego (11%). Produkcja roślinna stanowi 29,9% produkcji towarowej regionu z dominacją upraw zbóż (17,3%) oraz roślin przemysłowych (7%).

W 2010 roku powierzchnia zasiewów w województwie warmińsko-mazurskim wynosiła 623,50 tys. ha, co stanowiło około 5,2% powierzchni zasiewów w Polsce. Największy obszar przeznaczony był pod uprawę zbóż i mieszanek zbożowych (72%) oraz upraw przemysłowych (12,%) głównie rzepaku i rzepiku. Zdecydowanie mniejsze powierzchnie zajmowały zasiewy ziemniaków, buraków cukrowych oraz strączkowych jadalnych. W stosunku do 2002 roku odnotować należy wzrost upraw rzepaku o 45% oraz zmniejszenie upraw: ziemniaków o 50% i buraków cukrowych o 34%. W przypadku upraw zboża nastąpił spadek o 8%, co jest korzystne ze względu na prawidłowe warunki fitosanitarne. Dominująca uprawa zbóż

i brak zachowania płodozmianu prowadzi do tworzenia monokultur zbożowych, które przyczyniają się do porażenia roślin przez choroby i szkodniki, zachwaszczenia plantacji oraz zwiększenia zużycia chemicznych środków ochrony roślin. Wzrost uprawy rzepaku i rzepiku jest wynikiem wzrostu wykorzystania go do celów konsumpcyjnych i przemysłowych w postaci oleju rzepakowego. Coraz większego znaczenia nabiera również rzepak, jako składnik do produkcji biopaliw. Zmniejszenie uprawy ziemniaków i buraków cukrowych w ostatnich latach jest wynikiem rezygnacji rolników z trudnych upraw, wymagających dużego nakładu pracy i obfitego nawożenia, a w przypadku ziemniaków, zmiany upodobań konsumpcyjnych.

Rysunek 41. Średnia powierzchnia gospodarstwa w 2010 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W województwie, podobnie jak w całej Polsce, wśród zwierząt gospodarskich dominującą rolę odgrywa hodowla bydła i trzody chlewnej. W 2010 roku rolnicy w regionie posiadali: 435,4 tys. szt. bydła (7,6% pogłowia krajowego) z czego 207,5 tys. szt. stanowiły krowy, 670,5 tys. szt. trzody chlewnej (4,4% pogłowia krajowego), 16,3 tys. szt. koni (6,2% pogłowia krajowego), 7,5 mln szt. drobiu (4,3% pogłowia krajowego). Pozostałe gatunki – owce i kozy – odgrywają mniej znaczącą rolę w hodowli w regionie.

Na obszarze województwa wyodrębnia się wyraźna rejonizacja produkcji rolniczej. Na północy województwa, na obszarze najlepszych gleb, dominuje uprawa pszenicy i rzepaku, natomiast zachodnia część województwa – powiat iławski, nowomiejski i ostródzki – to głównie hodowla zwierząt z dominacją hodowli drobiu i trzody chlewnej – Mapa 30.

Wyposażenie techniczne gospodarstw regionu jest niewystarczające. W 2010 roku na 1 ciągnik przypadało średnio 19,16 ha użytków rolnych, gdy w tym czasie średnia dla Polski wynosiła 10,6 ha. W stosunku do 2000 roku stan wyposażenia technicznego poprawił się, co jest wynikiem wejścia Polski do Unii Europejskiej i związanej z tym możliwością pozyskania funduszy na doinwestowanie gospodarstw w nowoczesne maszyny i urządzenia.

Województwo posiada korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego, czego efektem jest stale zwiększająca się liczba producentów ekologicznych, których w 2010 roku było 22 279, co stanowiło blisko 11% wszystkich producentów ekologicznych w Polsce i w stosunku do roku poprzedniego liczba ta zwiększyła się prawie o połowę.

Zatrudnienie ludności województwa w rolnictwie jest zbliżone dla średniej do Polski i wyniosło w 2009 roku około 20%. Największy odsetek ludności zatrudnionej w rolnictwie dotyczy gmin powiatów węgorzewskiego (42,9%) i nowomiejskiego (40,0%), a najmniejszy ełckiego (16,6%).

W województwie istnieje szereg instytucji wpływających na rozwój rolnictwa, których celem jest pomoc rolnikom poprzez ich aktywizację i możliwość współpracy. Należą do nich między innymi:

- Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie z oddziałami na terenie całego województwa – siedziby głównie w miastach powiatowych,

- Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie,
- Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności Polskiej Akademii Nauk,
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- Agencja Rynku Rolnego.

Jednym z działań jest tworzenie grup producentów – zrzeszenie producentów rolnych w celu dostosowania prowadzonej produkcji do wymogów rynkowych, poprawy jakości usług, zmniejszenia kosztów produkcji, zwiększenia konkurencyjności i pominięcia pośredników. Na koniec 2011 roku w województwie wpisanych do rejestru grup prowadzonego przez marszałka województwa było 56 grup producentów rolnych oraz trzy grupy producentów owoców i warzyw. Wśród grup producenckich przeważają producenci drobiu, w tym indyków, trzody chlewnej, zbóż i rzepaku. W stosunku do lat ubiegłych zdecydowanie przybywa grup producentów rolnych – w 2009 roku było ich 33.

Kolejną formą organizowania się producentów rolnych są inicjatywy klastrowe (skupiska powiązanych funkcjonalnie ze sobą firm). Na terenie województwa mają one krótką historię, gdyż pierwsze klastry zawiązały się w 2007 roku. Obecnie zawiązanych jest 18 klastrów, z czego trzy klastry związane są z przetwórstwem rolno-spożywczym: Klaster Mleczarski, Klaster Wołowiny i Klaster Browarów Regionalnych.

Obszary produkcyjne rolnictwa

Na terenie województwa można wyróżnić następujące obszary o zróżnicowanych warunkach dla rozwoju rolnictwa:

I. Obszar o bardzo korzystnych warunkach dla rozwoju rolnictwa – pas gmin położonych wzdłuż północnej granicy województwa, ciągnący się od gmin powiatu elbląskiego przez gminy powiatów: lidzbarskiego, bartoszyckiego, kętrzyńskiego, węgorzewskiego. Ze względu na dobre warunki glebowo-klimatyczne dominuje tu produkcja roślinna, w tym uprawa pszenicy i rzepaku. Duży potencjał trwałych użytków zielonych na terenie gmin: Godkowo, Pasłęk i Rychliki sprzyja hodowli bydła (łącznie 8 ferm hodowli bydła o obsadzie powyżej 100 sztuk). Na obszarze tym znajdują się trzy kluczowe zakłady przemysłu spożywczego – dwa w Elblągu (produkcja wyrobów cukierniczych oraz piwa) oraz w Pasłęku (przetwórstwo mleka wyrób serów).

II. Obszar o korzystnych warunkach dla rozwoju rolnictwa - obszar ten tworzą gminy powiatu iławskiego, nowomiejskiego i ostródzkiego (z wyłączeniem gminy Dąbrówno, Grunwald i Łukta). Jest to teren o nieco gorszych warunkach przyrodniczych. W rejonie tym dominuje produkcja zwierzęca, a zwłaszcza hodowla drobiu (ponad 300 ferm drobiu o obsadzie pow. 5000 sztuk) i trzody chlewnej (93 fermy trzody chlewnej o obsadzie pow. 500 sztuk). Wśród produkcji roślinnej dominuje uprawa mieszanek zbożowych głównie jako pasza dla wspomnianej już hodowli zwierząt. Na obszarze tym znajduje się 5 kluczowych zakładów przemysłu rolno-spożywczego, w tym cztery zakłady zajmujące się przetwórstwem mięsa (Ostróda, Morliny (2), Zalewo) oraz zakład w Morągu zajmujący się przetwórstwem mleka i wyrobem serów.

III. Obszary o przeciętnych warunkach dla rozwoju rolnictwa. W skład tego obszaru wchodzi dwa rejony województwa. Pierwszy tworzą położone przy wschodniej ścianie województwa gminy powiatu gołdapskiego, oleckiego oraz gminy Kalinowo i Prostki z powiatu etckiego. Ze względu na urozmaiconą rzeźbę terenu, która utrudnia uprawy polowe dominuje hodowla zwierząt, w tym trzody chlewnej (gmina Olecko i Wieliczki). Drugi obszar tworzą gminy powiatu działdowskiego oraz gminy Dąbrówno i Grunwald należące do powiatu ostródzkiego. Duży udział użytków rolnych w powierzchni gminy z przewagą gruntów ornych, na których dominuje uprawa zbóż w tym pszenicy i żyta. Z produkcji zwierzęcej najbardziej znacząca jest hodowla drobiu. Znajduje się tu 21 ferm hodowli drobiu (obsada pow. 5000 sztuk), 9 ferm trzody chlewnej (obsada pow. 500 sztuk), 4 fermy bydła (obsada pow. 100 sztuk) oraz kluczowy dla województwa zakład mięsny znajdujący się w Jabłonowie w gminie Dąbrówno.

IV. Obszary o zróżnicowanych warunkach dla rozwoju rolnictwa z dominacją terenów będących w fazie przekształcania na funkcje pozarolnicze. Obszar ten zajmuje środkowy pas województwa ciągnący się od wschodniej granicy powiatu ostródzkiego do wschodniej granicy powiatu etckiego i giżyckiego. Na tym obszarze znajdują się gminy z powiatu olsztyńskiego, mrągowskiego, giżyckiego oraz gminy Elk i Stare Juchy z powiatu etckiego i gmina Łukta z powiatu ostródzkiego. Region ten odznacza się niejednorodnymi uwarunkowaniami wewnętrznymi. Przyrodniczo-rolnicza wartość tego terenu jest zróżnicowana. W skład obszaru wchodzi miasto wojewódzkie Olsztyn, które wywiera wpływ na otaczające je gminy oraz miasto Elk. Wiąże się to z atrakcyjnymi warunkami przyrodniczymi tego terenu umożliwiającymi wykorzystanie alternatywnych form dla rolnictwa poprzez tworzenie gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych, głównie zlokalizowanych w gminach Mikołajki, Mrągowo, Piecki i Ruciane-Nida. Znajduje się tu siedem kluczowych zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, z czego cztery zajmują się przetwórstwem mięsa (Olsztyn, Jeziorany, Biskupiec, Elk), a pozostałe produkcją pasz dla zwierząt (Dywity), przetwórstwem owoców i warzyw (Olsztyn), oraz produkcją wyrobów mlecznych (Giżycko).

V. Obszary o najmniej niekorzystnych warunkach dla rozwoju rolnictwa obejmujące powiaty działowski, piski i szczycieński. Teren ten charakteryzuje się niekorzystnymi warunkami dla rozwoju rolnictwa. Jest to obszar o najwyższym stopniu lesistości w województwie: Janowo (62,3%), Jedwabno (65,3%), Świątajno (62,2%). Na terenie tym dominuje produkcja roślinna w tym uprawa zbóż.

Melioracje

Właściwe zarządzanie zasobami wodnymi służy zaspakajaniu potrzeb ludzi, gospodarki, a w szczególności rolnictwa, ochronie środowiska, w tym ochronie przed powodzią i suszą.

Działania związane z gospodarką wodną, w tym melioracje, korzystanie z wód, własności wód, gospodarowanie i zarządzanie wodami reguluje Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne.

System melioracji wodnych województwa warmińsko-mazurskiego składa się z rzek, kanałów, rowów melioracyjnych wraz ze znajdującymi się na nich budowłami, wałami przeciwpowodziowymi i stacjami pomp, a także systemu melioracji podziemnych (terenów zdrenowanych). Zabiegi melioracyjne w województwie polegają przede wszystkim na odwadnianiu gruntów.

Długość rzek i kanałów w województwie w 2012 roku wynosiła 6 471 km, w tym 2 761 km uregulowanych. W 2012 r. było 442 km wałów chroniących obszar o powierzchni 37,9 tys. ha oraz 92 stacje pomp odwadniających obsługujących obszar 43,3 tys. ha. W roku 2012 w województwie zmeliorowanych zostało 620,8 tys. ha użytków rolnych (blisko 60% użytków rolnych w województwie), co stanowiło 76,1% powierzchni użytków rolnych wymagających melioracji.

Urządzenia melioracji podstawowych i szczegółowych stanowią najważniejszy czynnik ochrony przeciwpowodziowej ale również regulują stosunki wodne w celu polepszenia zdolności produkcyjnej gleby. Infrastruktura przeciwpowodziowa w województwie skoncentrowana jest głównie na obszarach Żuław Elbląskich, stanowiących część Żuław Wiślanych, gmin położonych nad Zalewem Wiślany: Tolkmicko, Frombork, Braniewo.

Zarządy melioracji prowadzą bieżącą działalność według najważniejszych potrzeb. Do najważniejszych problemów związanych z melioracjami zalicza się:

- Niedofinansowanie działań związanych z utrzymaniem wód i urządzeń melioracyjnych. Brak odpowiedniego finansowania doprowadził do wieloletniego zaniedbania infrastruktury melioracyjnej, wzrostu skali potrzeb, dekapitalizacji urządzeń i w związku z tym wzrostu kosztów ich odbudowy. Utrzymanie urządzeń melioracyjnych w dobrym stanie technicznym zapewnia właściwe prowadzenie gospodarki rolnej oraz ochronę przeciwpowodziową terenów.
- Zły stan infrastruktury melioracyjnej obszaru przy granicy Polski z Obwodem Kaliningradzkim – wszystkie rzeki i rowy podzielone pomiędzy terytorium obu państw w sposób niekorzystny pod względem hydrograficznym. Na obszarze przygranicznym zarówno po stronie polskiej, jak i rosyjskiej, przez wiele lat nie zostały przeprowadzone żadne prace konserwacyjne rzek i cieków.
- Wzrastająca populacja bobrów, których działalność powoduje piętrzenie poziomu wód i w wyniku tego podmywanie terenów rolnych.

3.6.5. Rybactwo i rybołówstwo

Rybołówstwo na Zalewie Wiślany

Zalew Wiślany jest transgranicznym polsko-rosyjskim naturalnym zbiornikiem wodnym. Powierzchnia polskiej części akwenu wynosi 328 km² i należy do wewnętrznych wód morskich Polski.

Skład gatunkowy zasobów ryb w Zalewie Wiślany stanowią 3 grupy ryb: słodkowodne, morskie i dwuśrodowiskowe. Znaczenie gospodarcze mają ryby karpiowate, okoniowate, węgorz oraz sezonowo śledź i stynka. Istnieją dwa podstawowe źródła zasobów: wiosenne masowe połowy śledzi i całoroczne (z wyjątkiem okresów ochronnych) połowy sandacza i leszcza. W grupie ryb morskich dominuje śledź, a stan jego zasobów ocenia się poniżej średniego.

Wielkość połowów ryb słodkowodnych i dwuśrodowiskowych pozostaje od lat na niskim poziomie. Zmieniła się struktura połowów na korzyść gatunków małowartościowych. W porównaniu do 1999 r. zanotowano spadki połowów najcenniejszych ryb: węgorza (ok. 90%), sandacza (ok. 50%), leszcza (ok. 60%). Przyczyny niekorzystnych zmian to: przełowienie akwenu, zaprzestanie zarybiania, „spustoszenie” rybostanu przez kormorana czarnego oraz kłusownictwo.

Spadek połowów węgorza nastąpił na skutek zaprzestania zarybiania, przy braku współpracy ze stroną rosyjską. Sytuacja może ulec zmianie w związku z rozpoczęciem od 2005 r. zarybiania polskiej części zalewu. Wymagane jest dalsze systematyczne zarybianie rzędu 1000 kg narybku rocznie. Niezbędne są adekwatne działania po stronie rosyjskiej.

Obszar morskiej gospodarki rybackiej na Zalewie Wiślany wykorzystywany jest przez rybaków województw: warmińsko-mazurskiego i pomorskiego oraz przez rybaków Obwodu Kaliningradzkiego; brakuje współpracy z Obwodem Kaliningradzkim w zakresie gospodarki rybackiej. Najwydajniejsze łowiska znajdują się: wzdłuż polsko-rosyjskiej linii granicznej, w rejonie północno-zachodnim, w rejonie środkowego wybrzeża

między Fromborkiem a Kadynami. Bazę rybacką stanowią porty: Tolkmicko, Frombork, Pasłęka oraz przystanie rybackie: w Suchaczu i Kamienicy Elbląskiej.

Rybnictwo

Mapa 31

Potencjał śródlądowej gospodarki rybackiej mieści się w szerokim pasie pojezierzy rozciągającym się równoleżnikowo na całej szerokości województwa. Dominującą gospodarką rybacką jest gospodarka rybacka typu jeziorowego. Wynika to z najwyższej w Polsce jeziorności (4,8%) – blisko 1500 jezior o łącznej powierzchni 103,0 tys. ha, co stanowi 40% całkowitej powierzchni jezior użytkowanych rybacko w Polsce. Odłowy ryb towarowych z jezior województwa w 2008 r. stanowiły ok. 40% produkcji krajowej. Wielkość odłowów w ostatnich latach wykazywała tendencję spadkową: od 1 173 ton w 2004 r. do 890 ton w 2010 r. (o ok. 3,3% rocznie). Nastąpił spadek odłowów węgorza (o 28,3%) i mniej cennych: leszcza (o 31%) i płoci (o 38%), natomiast zwiększył się odłów szczupaka (o 24,4%) i lina (o 80%). Bez zasadniczych zmian pozostał odłów sandacza, sielawy i okonia. Wpływ na taki stan ma efektywność gospodarki zarybieniowej oraz czystość wód w jeziorach. Wydajność jezior zarybionych wzrasta, odłowy gatunków niezarybionych zmniejszają się.

Areał stawów rybnych regionu warmińsko-mazurskiego jest stosunkowo niewielki w porównaniu do powierzchni jezior (ok. 6% powierzchni stawów w Polsce). Stanowią go głównie stawy ziemne typu karpiego. Produkcja ryb stawowych zdominowana jest przez 2 gatunki: karpia i pstrąga (1,9 tys. ton w 2008r.).

Największe skupiska stawów występują w powiatach: oleckim i gołdapskim (łącznie 1140 ha), olsztyńskim (ok. 640 ha), a także częściowo w ostródzkim, szczycieńskim, iławskim i lidzbarskim. Największy udział powierzchni stawowej posiadały spółki rybackie (55,2%) oraz hodowcy indywidualni (37,3%). W regionie, podobnie jak na terenie całego kraju, stosowany jest niskointensywny system technologii hodowli ryb. W stawach oprócz hodowli ryb konsumpcyjnych produkuje się również materiał zarybieniowy. Do ważniejszych problemów w chowie ryb należą straty powodowane przez drapieżnictwo dzikich, prawnie chronionych zwierząt (kormorana czarnego oraz bobra), a także przez kłusownictwo. Poważne zagrożenie dla opłacalności stawowych gospodarstw rybackich stanowi również konkurencja tanich ryb importowanych z krajów dalekiego wschodu.

Istotne znaczenie dla gospodarki rybackiej regionu ma rozwój akwakultury. Obecnie funkcjonuje ona głównie w formie gospodarki stawowej, ośrodków produkcji narybku (ośrodki wylęgarniczo-podchowawcze). Potencjalnym atutem rozwoju akwakultury jest zaplecze naukowo-badawcze – Instytut Rybnictwa Śródlądowego im. St. Sakowicza w Olsztynie.

Tabela 3. Zmiany wielkości połowów ryb na Zalewie Wiślanym (w tonach)

Połów	2003 r.	2004 r.	2005 r.	2006 r.	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.
razem	1842,6	2589,2	2204,1	1318,1	1631,9	1000,1	1723,2	1881,6
w tym gatunki najcenniejsze gospodarczo:								
Śledzie	1164,0	1873,9	1557,7	807,2	1074,0	496,0	1242,2	1423,3
Węgorze	51,5	21,2	21,6	14,2	10,9	12,1	9,1	10,0
Sandacze	95,3	118,4	104,2	98,1	100,5	56,8	74,8	66,4
Leszcze	158,1	214,2	151,6	161,0	168,6	98,1	105,9	109,3
Płocie	203,4	186,4	167,0	112,4	162,4	178,7	129,0	93,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Morska gospodarka rybna w r.” (publikacje w cyklu rocznym), Morski Instytut Rybacki w Gdyni, Zakład Ekonomiki Rybackiej.

Tabela 4. Zmiany wydajności rybackiej jezior w latach 2004-2008

Analizowane okresy odłowów w latach	Wielkość odłowów t/	Wydajność rybacka kg/ha
2004	1173	10,96
2005	1119	10,46
2006	1156	10,80
2007	1072	10,02
2008	983	9,18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Instytutu Rybołówstwa Śródlądowego im. St. Sakowicza w Olsztynie (2009 r.).

3.6.6. Leśnictwo

Grunty leśne w granicach województwa warmińsko-mazurskiego na koniec 2010 roku zajmowały obszar 761 394 ha (31,5% ogólnej powierzchni województwa), w tym lasy zajmowały ponad 740 tys. ha. W strukturze własności dominowały lasy publiczne będące własnością Skarbu Państwa (92,9%), nad którymi zarząd sprawują dyrektorzy Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku, Gdańsku, Olsztynie i Toruniu. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi w Lasach Państwowych są nadleśnictwa, prowadzące samodzielnie gospodarkę leśną na podstawie sporządzanych co 10 lat planów urządzenia lasu. Na terenie województwa znajduje się 40 nadleśnictw – Rysunek 42, w tym 28 podległych RDLP Olsztyn, 9 podległych RDLP Białystok, 2 podległe RDLP Toruń i 1 podległy RDLP Gdańsk.

Lasy na obszarze województwa rozmieszczone są nierównomiernie, a zwarte kompleksy leśne położone są w centralnej, południowej oraz północnej części województwa. W 2010 roku stopień lesistości w województwie wynosił 30,6% (Polska 29,2%), zajmując szóstą lokatę w kraju. Najwyższą lesistością charakteryzują się tereny położone w południowej części województwa i należą do nich gminy: Ruciane-Nida (72,4%), Jedwabno (65,3%), Świętajno (62,2%) i Janowo (62,3%), natomiast najniższym (poniżej 10%) gminy: Markusy, Barciany i Elbląg – Mapa 32. W ciągu ostatniego dziesięciolecia odnotowano wzrost stopnia lesistości o 1,1% (2000 r – 29,5). Jest to wynik sukcesywnego wdrażania założeń „Krajowego Programu Zwiększania Lesistości”, który zakłada zwiększenie stopnia lesistości w kraju do roku 2020 do poziomu 30%.

Rysunek 42. Struktura organizacyjna Lasów Państwowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Generalnej Dyrekcji Lasów Państwowych.

W latach 2000-2008 w województwie zalesiono 28 809,5 ha gruntów rolnych. Największe powierzchnie zalesione zostały w gminach: Górowo Iławeckie 2 843,1 ha, Bartoszyce – 1 033,9 ha, Lelkowo 1 020,1 ha, Lidzbark Warmiński – 1 297,1 ha, Orneta – 1 008,6 ha. Najmniejsze zalesienia wykonano w gminach Świętajno – 21,3 ha, Stawiguda – 22 ha i Kalinowo – 16,0 ha. W ostatnich latach nastąpił wyraźny spadek zainteresowania zalesieniami zarówno gruntów będących własnością Skarbu Państwa, jak również słabych gruntów rolnych będących własnością osób prywatnych.

Struktura powierzchniowa typów siedliskowych w lasach w regionie charakteryzuje się przewagą żyzniejszych siedlisk lasowych (57,1%), nad mniej żyznymi borowymi (42,9%). Wśród drzew dominują gatunki iglaste, które w 2010 roku łącznie zajmowały 61,7% powierzchni lasów województwa (Polska 69,6%), w tym sosna zajmowała 49,9%, a świerk 11,8% powierzchni lasów. Z gatunków liściastych największą powierzchnię zajmowały brzoza – 12,5%, olsza – 9,1% i dąb – 7,7% powierzchni lasów województwa. Tereny z przewagą gatunków iglastych (powyżej 80% powierzchni leśnej) zlokalizowane są

w środkowej i południowej części województwa (nadleśnictwa: Dwukoły, Jagielek, Jedwabno, Korpele, Lidzbark, Nidzica, Nowe Ramuki, Strzałkowo, Wielbark, Maskulińskie, Olsztyn, Sychowo, Stare Jabłonki, Szczytne, Drygały, Pisz, Brodnica i Jamy). Natomiast nadleśnictwa, w których gatunki liściaste zajmują powyżej 80% to Młynary i Elbląg.

Zasoby drzewne, czyli łączna miąższość (objętość) drzew, w województwie sukcesywnie się zwiększają. Przeciętna zasobność, czyli miąższość drewna w części nadziemnej drzew wyrażona w m³ na 1 ha powierzchni lasów w 2010 roku wynosiła 264 m³/ha, w tym w Lasach Państwowych 308 m³/ha (Polska 257 m³/ha, w tym w Lasach Państwowych 264 m³/ha). Średni przyrost roczny drzewostanów należących do Lasów Państwowych wynosił w województwie 6,59 m³/ha (w 1999 r. – 4,17 m³/ha). W 2010 roku ogólny zapas drzewostanów brutto (łączna miąższość wszystkich drzew żywych na danym obszarze o pierśnicy powyżej 7 cm) w województwie warmińsko-mazurskim wynosił 193 963 tys. m³.

W wiekowej strukturze w 2010 r. dominowały drzewostany III i IV klasy wieku (41-80 lat), występujące na 41,7% powierzchni zalesionej (Polska 45,4%). Drzewostany w wieku do 40 lat i powyżej 80 lat zajmowały odpowiednio 30,3% i 22,4% powierzchni zalesionej (Polska 27,8% i 23,1%), a przeciętny wiek drzewostanów wynosił średnio 56 lat.

Gospodarka leśna ukierunkowana jest na pełnienie głównie funkcji ekologicznych, produkcyjnych i społecznych. Funkcja ekologiczna realizowana jest między innymi przez tworzenie lasów ochronnych, których w 2010 roku było 178 223 ha - 24,1% powierzchni lasów województwa (Polska 37,8%). Największy udział procentowy lasów ochronnych i rezerwatów wynosi powyżej 50% (Elbląg, Olsztyn, Drygały, Ełk i Bartoszyce).

Produkcyjna funkcja lasu wyróżnia się przede wszystkim wytwarzaniem surowców drzewnych i innych produktów użytecznych i przyjaznych człowiekowi. W województwie warmińsko-mazurskim w 2009 roku pozyskano 3 190,3 tys. m³ drewna co stanowiło 9,8% drewna pozyskanego w Polsce. Zdecydowaną większość drewna pozyskano w Lasach Państwowych 3 142,8 m³ (98,5%), z czego blisko 68% stanowiło drewno iglaste. Wskaźnik pozyskania drewna na 100 ha powierzchni lasów w województwie wynosił 733,8 m³ (Polska – 359,8 m³). W układzie przestrzennym województwa, największe możliwości rocznego pozyskania drewna istnieją w nadleśnictwach: Stare Jabłonki, Wipsowo, Jamy, Maskulińskie, Czerwony Dwór, Olecko i Ełk (powyżej 5,5 m³/ha) – Mapa 33.

Głównym źródłem przychodów Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe jest sprzedaż drewna, która stanowi średnio 80% wszystkich przychodów. Najbardziej popularne jest iglaste drewno sklejkowe oraz wielkowymiarowe drewno iglaste i liściaste (dąb i buk).

Region wyróżnia się pozyskiwanym z lokalnie występujących odmian gatunków sosny, wielkowymiarowym drewnem sosnowym o wysokiej wartości technicznej (sosna: taborska, noworamucka oraz mazurska).

Według RDLP Olsztyn, w 2009 roku nadleśnictwa sprzedały drewno o łącznej masie 2 512 468 m³, a głównymi odbiorcami były firmy regionalne i lokalne (65%).

Coraz większego znaczenia nabiera energia uzyskiwana z odnawialnych źródeł energii. Obecnie ponad 50% pozyskiwanego globalnie drewna wykorzystuje się na cele energetyczne. Zdaniem leśników utrzymanie tego trendu może przyczynić się do poważnych problemów nie tylko w środowisku naturalnym, ale także w samej gospodarce leśnej upośledzając jej wielofunkcyjność.

Gospodarka łowiecka jest to działalność w zakresie ochrony, hodowli i pozyskania zwierzyny. Na terenie województwa wyróżniono 334 obwody łowieckie o łącznej powierzchni użytkowej 2 073,1 tys. ha, w tym grunty leśne stanowiły 28,6%. W 2010 r. istniało 114 kół łowieckich, które zrzeszały 6 886 członków.

Zwierzynę łowną stanowią przede wszystkim sarny, dziki, jelenie, zające, lisy i ptactwo wodne. W mniejszej liczbie występują łosie, daniela, bażanty, kuropatwy. Populacja prawie wszystkich zwierząt łownych w porównaniu z rokiem łowieckim 2000/2001 znacznie wzrosła. Wyraźnie zwiększył się też odstrzał dzików, lisów i danieli, natomiast mniejszy był odstrzał zające, saren i kuropatw. Skup zwierzyny łownej (dziki, jelenie i sarny) w województwie, w sezonie 2010/2011 wyniósł 1 129 ton o wartości 7 872,2 tys. zł.

Skup owoców leśnych w 2010 roku wynosił łącznie 213 ton o wartości 698,1 tys. zł, a skup grzybów to 393 tony o wartości 3 618,9 tys. zł.

Przeciętne zatrudnienie w leśnictwie w województwie warmińsko-mazurskim w 2010 roku wynosiło 3 724 osoby (9,7% zatrudnieniowych w leśnictwie, w kraju – 3 lokata), w tym w sektorze publicznym 2 279 osób.

Funkcja społeczna lasów to przede wszystkim kształtowanie korzystnych warunków zdrowotnych i rekreacyjnych dla społeczeństwa, miejsc pracy, rozwoju kultury oświaty i nauki oraz edukacja ekologiczna. Lasy stanowią jeden z najważniejszych elementów środowiska przyrodniczego, atrakcyjnych dla rekreacji. Zgodnie z „Raportem o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2009 roku” opracowanym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie, na terenie Lasów Państwowych w województwie funkcjonowało około 739 różnych elementów rekreacyjnego, turystycznego i edukacyjnego zagospodarowania lasów. Wyznaczono również, we współpracy z PTTK, szlaki piesze, rowerowe i konne.

Lasy Państwowe zgodnie z ustawą o lasach prowadzą szeroko rozumianą edukację leśną społeczeństwa w postaci m.in. lekcji terenowych w lesie, prowadzonych na ścieżkach dydaktycznych i punktach edukacyjnych. Dużym powodzeniem cieszą się spotkania z leśnikami w szkołach, a także różnego rodzaju akcje, imprezy okolicznościowe i wystawy.

W celu promocji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej oraz ochrony zasobów przyrody w lasach zostały powołane przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych Leśne Kompleksy Promocyjne – Mapa 33, Rysunek 19, które są obszarami funkcjonalnymi o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym:

- LKP „Lasy Mazurskie” o powierzchni 118 216 ha, obejmujący tereny Puszczy Piskiej,
- LKP „Lasy Olsztyńskie” o powierzchni 33 894 ha obejmujący obszary nadleśnictw Kudypy i Olsztyn,
- LKP „Lasy Elbląsko-Żuławskie” obejmujący obszar nadleśnictwa Elbląg o ogólnej powierzchni 18 827 ha, w tym w województwie warmińsko-mazurskim 12 718 ha.

Zgodnie z ustawą o lasach właściciele lasów są obowiązani do trwałego utrzymania lasów i zapewnienia ciągłości ich użytkowania. Ogółem w województwie odnowienia i zalesienia w 2010 roku zrealizowano na powierzchni 4 375,0 ha, w tym w Lasach Państwowych 3 197,0 ha, z tego odnowienia stanowiły 3 238,9 ha, a w Lasach Państwowych 3 171,0 ha.

Do najważniejszych zagrożeń trwałości lasów zaliczają się:

- zagrożenia abiotyczne – przede wszystkim czynniki atmosferyczne takie jak: huragany i okiść dotyczące głównie drzewostanów sosnowych i świerkowych w Lasach Taborskich, Napiwodzko-Ramuckich, Puszczy Piskiej, Boreckiej i Rominckiej oraz zagrożenie powodziowe dotyczące Nadleśnictwa Elbląg,
- zagrożenia antropogeniczne – głównie pożary lasów, zanieczyszczenia powietrza i szkody przemysłowe dotyczące głównie drzewostanów wokół większych aglomeracji miejskich Elbląga, Olsztyna i Ostródy, chaotyczna zabudowa gruntów enklaw i półenklaw leśnych nie będących we władaniu Lasów Państwowych, zaśmiecanie lasów zwłaszcza wzdłuż linii brzegowej jezior i wzdłuż dróg oraz wywożenie śmieci do lasu przez mieszkańców,
- zagrożenia biotyczne – szkody wyrządzone głównie przez sarny i jelenie, a także przez gatunki chronione takie jak łoś, żubr i bóbr, szkody wyrządzone przez nadmiernie rozmnażające się owady szczególnie w zachodniej części Pojezierza Mazurskiego oraz szkody powodowane przez choroby grzybowe.

3.7. Systemy transportowe

3.7.1. Komunikacja drogowa

Mapa 34

Drogową sieć transportową w województwie warmińsko-mazurskim w 2010 r. tworzyło ponad 22 tys. km dróg publicznych, w tym:

- 1 327,2 km dróg krajowych (6% dróg województwa),
- 1 911,8 km dróg wojewódzkich (8% dróg województwa),
- 8 552,4 km dróg powiatowych (38% dróg województwa),
- 10 777,6 km dróg gminnych (48% dróg województwa).

Drogi województwa warmińsko-mazurskiego stanowiły 5,5% ogólnokrajowej sieci drogowej i w ciągu ostatnich lat (2004-2010) ich długość wzrosła o 4,3% (Polska – wzrost o 7%). Liczba dróg ekspresowych w regionie wzrosła do 57,7 km w roku 2010 (2004 r. – 2,6 km).

W 2010 roku wskaźnik gęstości dróg w regionie wynosił 0,93 km/km², w stosunku do 2004 roku wzrósł o 3,3%, mimo to był niższy niż ogólnokrajowy (1,3 km/km²).

Wskaźnik gęstości dróg zamiejskich twardych zbliżony jest do średniej krajowej i wynosi 0,89 km/km². W gminach wskaźnik ten kształtuje się przeciętnie pomiędzy 0,25-0,5 km/km². Dużą gęstością (powyżej 0,5 km/km²) charakteryzują się gminy w zachodniej i środkowej części województwa. Najwyższym wskaźnikiem (0,6-1,2 km/km²) gminy: Iłowo-Osada, Rybno, Godkowo, Gronowo Elbląskie, Markusy, Milejewo, Biskupiec (powiat nowomiejski), Grodziczno, Kurzętnik, Nowe Miasto Lubawskie, Działdowo, Ostróda.

Siec dróg krajowych w województwie obejmuje drogi krajowe, w tym:

ekspresowe

- droga S7: S6 (Gdańsk) – Elbląg – Olsztynek – Warszawa – Kielce – Kraków – Rabka, położona w korytarzu transportowym VI. Zgodnie z polityką transportową sieci TEN-T zaliczono ją do bazowej sieci dróg. Na obszarze województwa droga jest sukcesywnie przebudowywana do założonych parametrów klasy S. Istniejące odcinki w klasie drogi S: węzeł „Elbląg Południe” – węzeł „Miłomłyn Południe” i Olsztynek (węzeł „Olsztynek Zachód”) – Nidzica,

- droga S22: S7 (Elbląg) – Grzechotki – granica państwa (Kaliningrad), położona w korytarzu transportowym IA. W sieci TEN-T droga ta zaliczona została do sieci kompleksowej. Droga jest przebudowana do parametrów klasy S,
- droga S51: Olsztyn – Olsztynek (S7), droga nie posiada parametrów założonej klasy S, wymaga przebudowy;

pozostałe drogi krajowe

- droga nr 7: Żukowo /droga nr 20/ – Gdańsk /węzeł „Gdańsk Karczemki” – węzeł „Gdańsk Południe”/ – Elbląg – Ostróda – Olsztynek – Płońsk – Warszawa – Janki – Grójec – Radom – Kielce – Kraków – Rabka-Zdrój – Chyżne – granica państwa Kraków / węzeł „Kraków Przewóz” – węzeł „Kraków Biezańów”, położona w paneuropejskim korytarzu transportowym nr VI i korytarzu Bałtyk – Adriatyk sieci bazowej TEN-T,
- droga nr 15: Trzebnica – Milicz – Krotoszyn – Jarocin – Miąskowo – Miłostaw – Września – Gniezno – Trzemeszno – Wylatowo – Strzelno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Lubawa – Ostróda, na obszarze województwa droga nie spełnia wymogów założonej klasy GP, wymaga przebudowy,
- droga nr 16: Dolna Grupa – Grudziądz – Iława – Ostróda – Olsztyn – Mrągowo – Ełk – Augustów – Pomorze – Poćkuny – Ogrodniki – granica państwa, droga zwana Via Hanseatica, to główna oś komunikacyjna województwa przebiegająca przez środek regionu w układzie równoleżnikowym. Zgodnie z polityką transportową sieci TEN-T droga ta włączona została do sieci kompleksowej. Na obszarze województwa droga nie spełnia parametrów założonej klasy GP, jest w trakcie przebudowy (przebudowano odcinek Olsztyn – Biskupiec, wybudowano obwodnicę Ełku, w trakcie przebudowy jest odcinek Biskupiec – Borki Wielkie), proponowana do podniesienia do klasy S,
- droga nr 22: granica państwa – Kostrzyn – Wałdowice – Gorzów Wielkopolski – Wałcz – Człuchów – Chojnice – Starogard Gdański – Czarlin – Malbork – Stare Pole – Elbląg – Chruściel – Grzechotki – granica państwa, na obszarze województwa odcinek drogi: granica województwa – Elbląg (do drogi krajowej nr 7 [S7], węzeł „Elbląg Południe”) nie spełnia wymogów klasy GP, niezbędna jest jej przebudowa po nowym śladzie, proponowana jest do podniesienia do klasy S,
- droga nr 51: granica państwa – Bezledy – Bartoszyce – Lidzbark Warmiński – Dobrze Miasto – Olsztyn – Olsztynek, droga nie spełnia parametrów założonej klasy GP, wymaga dalszej przebudowy (przebudowano odcinek Barcikowo - Spręcowo),
- droga nr 53: Olsztyn – Szczytno – Rozogi – Myszyniec – Ostrołęka, na obszarze województwa droga nie spełnia parametrów klasy GP,
- droga nr 54: Chruściel – Braniewo – Gronowo – granica państwa, droga wymaga przebudowy do klasy GP,
- droga nr 57: Bartoszyce – Biskupiec – Szczytno – Przasnysz – Pułtusk, na obszarze województwa droga wymaga przebudowy do klasy GP,
- droga nr 58: Olsztynek – Zgniłochy – Jedwabno – Szczytno – Babięta – Ruciane-Nida – Pisz – Biała Piska – Szczuczyn, na obszarze województwa droga nie spełnia wymogów klasy G i wymaga przebudowy do klasy GP,
- droga nr 59: Giżycko – Ryn – Mrągowo – Nawiady – Rozogi, wymaga przebudowy do klasy GP. Na odcinku Ryn – Mrągowo została przebudowana do parametrów klasy G w tym zachodnia obwodnica Mrągowo do parametrów drogi klasy GP,
- droga nr 63: granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokółów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Wisznice – Sławatycze – granica państwa, na obszarze województwa droga wymaga przebudowy do parametrów klasy GP,
- droga nr 65: granica państwa – Gołdap – Olecko – Ełk – Grajewo – Mońki – Białystok – Bobrowniki – granica państwa, wymaga przebudowy do parametrów klasy GP.

Uzupełnieniem sieci dróg krajowych są **ważniejsze drogi wojewódzkie**, które tworzą główny układ transportowy regionu. Zapewniają one obsługę ośrodków osadniczych, przejść granicznych oraz wiążą ośrodki powiatowe między sobą. Drogi wojewódzkie tworzące główny układu komunikacyjny powinny spełniać wymogi klasy G, natomiast pozostałe drogi wojewódzkie, którym nadano klasę Z, zapewniają bezpośrednią obsługę ośrodków gminnych z miastem powiatowym (Tabela 5).

Tabela 5. Drogi wojewódzkie i założone dla nich klasy

Nr drogi	Przebieg drogi	Założona klasa drogi	Nr drogi	Przebieg drogi	Założona klasa drogi
503	Elbląg – Tolkmicko – Pogrodzie	G	542	Rychnowo – Działdowo	G
504	Elbląg – Pogrodzie – Braniewo	Z	544	(Brodnica) - Lidzbark – Działdowo – (Mława-Przasnysz - Ostrołęka)	G
505	Frombork – Młynary – Pasłęk	Z	545	Działdowo – Nidzica – Jedwabno	G
506	Chruściel – Stare Siedlisko – Nowica	G	590	Barciany – Korsze – Reszel – Biskupiec	Z
507	Braniewo – Pieniężno – Orneta – Dobrze Miasto	Z	591	granica państwa – Barciany – Kętrzyn	Z
508	Jedwabno – Wielbark	Z		Kętrzyn – Mrągowo	G
509	Elbląg – Młynary – Drwęczno	Z	592	Bartoszyce – Kraskowo – Kętrzyn – Giżycko	G
510	granica państwa – Lełkowo – Pieniężno	Z	593	Miłakowo – Dobrze Miasto – Jeziorany – Lutry – Reszel	Z
511	granica państwa – Górowo Iław. – Lidzbark Warm.	G	594	Bisztynek – Robawy – Kętrzyn	Z
512	Pieniężno – Górowo Iław. – Bartoszyce	Z	595	Jeziorany – Barczewo	Z
	Bartoszyce – Szczurkowo	G	596	Mnichowo – Bęsia – Biskupiec	Z
513	Droga 7 (węzeł „Pasłęk Północ”) – Orneta – Lidzbark Warm.	Z	598	Olsztyn – Butryny – Zgniłocha	Z
	Lidzbark Warm. – Kiwity – Wozławki	G	600	Mrągowo – Kałęczyn – Szczytno	Z
515	(Malbork – Dzierzgoń) – Susz	G	601	Babięta – Nawiady	Z
519	(St. Dzierzgoń) – Małdyty – Morąg	Z	604	Nidzica – Wielbark	Z
520	(Prabuty) – Kamieniec	G	609	Mikołajki – Ukta	Z
521	(Kwidzyn – Prabuty) – Susz – Iława	Z	610	Piecki – Ruciane-Nida	Z
522	(Górki – Prabuty – Trumieje) – Sobiewola	Z	642	Sterławki Wielkie – Ryn – Woźnice	Z
526	Pasłęk – Śliwice – (Lepno – Myślice – Przezmark)	G	643	Wilkasy – Olszewo	Z
527	(Dzierzgoń) – Rychliki – Pasłęk	Z	650	Stara Różanka – Węgorzewo – Banie Mazurskie – Gołdap	G
	Pasłęk – Morąg	G	651	Gołdap – Żytkiejmy – (Szypliszki – Sejny)	G
	Morąg – Łukta – Olsztyn	Z	652	Kowale Oleckie – (Suwałki)	Z
528	Orneta – Miłakowo – Morąg	Z	653	Sedranki – (Bakałarzewo – Suwałki – Poćkuny)	G
530	Ostróda – Łukta – Dobrze Miasto	Z	655	Kąp – Wydminy – Olecko	G
531	Łukta – Podlejski	G		Olecko – (Raczki – Suwałki – Tartak)	Z
536	Iława – Samplawa	Z	656	Staświny – Zelki – Elk	Z
537	Lubawa – Frygnowo – Pawłowo	G	661	Cimochy – Kalinowo	Z
538	(Radzyń Chełm. – Łasin) – Nw. Miasto Lub. – Uzdowo – Rozdroże	G	667	Nowa Wieś Etcka – Drygały – Biała Piska	G
541	Lubawa – Lidzbark-(Żuromin – Dobrzyń)	Z			

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ZDW w Olsztynie.

Stan techniczny dróg krajowych uległ poprawie, na co wpłynęła liczba wyremontowanych oraz oddanych do użytku nowych odcinków dróg. Według przeprowadzonej przez GDDKiA oceny stanu nawierzchni w 2010 roku, drogi krajowe w stanie dobrym stanowiły 65% wszystkich dróg krajowych (2004 r. 39%). W związku z poprawą stanu dróg zmalała liczba dróg krajowych wymagających remontu – do 34% w 2010 roku (2004 r. 57%), a natychmiastowych zabiegów wymagało 14% – 175 km dróg krajowych.

Ciągle inwestowanie w poprawę stanu dróg jest niezbędne z uwagi na wzrastające z roku na rok natężenie ruchu. Według Generalnego Pomiaru Ruchu przeprowadzonego w 2010 roku, w województwie warmińsko-mazurskim średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na sieci dróg krajowych wyniósł 5684 poj./dobę i był większy o około 16% w porównaniu z rokiem 2005. Najbardziej obciążone ruchem są drogi krajowe nr 7, 15, 16, 51, 53, 63, 65. Na tle innych województw region odznacza się najniższym natężeniem ruchu zarówno na drogach krajowych, jak i wojewódzkich.

Wzrastające z roku na rok natężenie ruchu w coraz większym stopniu stanowi uciążliwość w przejazdach przez miejscowości położone przy głównych ciągach komunikacyjnych. Powoduje to potrzebę budowy obwodnic w szczególności tam, gdzie natężenie ruchu na drogach krajowych wynosi około 10000 poj./dobę i więcej. Budowy obejść wymagają w szczególności miasta: Olsztyn, Iława, Nowe Miasto Lubawskie, Lubawa, Ostróda, Nidzica, Dobre Miasto, Lidzbark Warmiński, Bartoszyce, Braniewo, Mrągowo, Kętrzyn, Szczytno, Pisz, Prostki oraz inne miejscowości położone przy głównych ciągach dróg krajowych.

Wykaz dróg krajowych obejmujący odcinki dróg krajowych, po których mogą poruszać się pojazdy o dopuszczalnym nacisku pojedynczej osi do 10 ton:

- droga nr 15 – Trzebnica /droga nr 5/ – Milicz – Krotoszyn – Jarocin – Miąskowo – Miłostaw – Września – Gniezno – Trzemeszno – Wylatowo – Strzelno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Lubawa – Ostróda /droga nr 16/,
- droga nr 16 – Dolna Grupa /droga nr 91/ – Grudziądz – Iława – Ostróda /droga nr 7/ – Biskupiec /droga nr 57/ – Mrągowo /droga nr 59/ – Orzysz /droga nr 63/ – Elk – Augustów /droga nr 8/,
- droga nr 22 – granica państwa – Kostrzyn – Wałdowice – Gorzów Wielkopolski – Wałcz – Człuchów – Chojnice – Starogard Gdański – Czarlin – Malbork – Stare Pole – Elbląg /droga nr 7/,
- droga nr 51 – granica państwa – Bezledy – Bartoszyce – Lidzbark Warmiński – Dobre Miasto – Olsztyn – Olsztynek /droga nr 7/,
- droga nr 57 – Biskupiec /droga nr 16/ – Szczytno – Chorzele /droga nr 614/ – Maków Mazowiecki /droga nr 60/ – Pułtusk /droga nr 61/,
- droga nr 63 – granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Siedlce /droga nr 2/ – Radzyń Podlaski /droga nr 19/ – Wisznice – Sławatycze – granica państwa,
- droga nr 65 – Elk /droga nr 16/ - Grajewo – Mońki – Białystok /droga nr 8/.

Wykaz dróg krajowych obejmujący odcinki dróg krajowych, po których mogą poruszać się pojazdy o dopuszczalnym nacisku pojedynczej osi do 8 ton:

- droga nr 16 – Mrągowo /droga nr 59/ – Orzysz /droga nr 63/ - Augustów /droga nr 8/ – Pomorze – Poćkuny – Ogrodniki – granica państwa,
- droga nr 53 – Olsztyn /droga nr 16/ - Szczytno – Rozogi – Myszyniec – Ostrołęka /droga nr 61/,
- droga nr 54 – Chruściel /droga nr 22/ – Braniewo – Gronowo – grania państwa,
- droga nr 57 – Bartoszyce /droga nr 51/ - Biskupiec /droga nr 16/ - Chorzele /droga nr 614/ - Przasnysz – Maków Mazowiecki /droga nr 60/,
- droga nr 58 – Olsztynek /droga nr 51/ – Zgniłocha – Jedwabno – Szczytno – Babięta – Ruciane-Nida – Pisz – Biała Piska – Szczuczyn /droga nr 61/,
- droga nr 59 – Giżycko /droga nr 63/ – Ryn – Mrągowo – Nawiady – Rozogi /droga nr 53/,
- droga nr 65 – granica państwa – Gołdap – Olecko – Elk /droga nr 16/.

W 2011 roku na 222 obiekty mostowe na drogach krajowych, 18 było nienormatywnych (8% ogólnej liczby obiektów).

W ciągu ostatnich lat zwiększyła się liczba węzłów drogowych. Na koniec 2012 roku na drogach krajowych w województwie było: 16 węzłów (na drogach nr S7, S22, 16, 51), w tym jeden w budowie (droga nr 16), a 18 było projektowanych (na drogach nr S7, S22, S51 i S61).

Na obszarze województwa Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad określiła lokalizację sieci miejsc obsługi podróżnych (MOP) przy drodze nr S7 oraz wstępnie wskazano lokalizację MOP dla drogi nr S22. Pozostałe drogi krajowe, wojewódzkie i niższych kategorii wyposażone są w miejsca obsługi podróżnych posiadające takie urządzenia jak: parkingi, miejsca odpoczynku, miejsca gastronomii.

Nieznacznie poprawił się stan dróg wojewódzkich. W 2011 roku 20% dróg wojewódzkich było w stanie dobrym (o 3% więcej niż w 2007 roku), a pozostałe 80% wymagało remontów, z czego 7% – 131 km dróg wymagało natychmiastowych zabiegów.

W 2010 roku średniodobowy wskaźnik natężenia ruchu na drogach wojewódzkich wyniósł 1871 poj./dobę i w stosunku do 2005 roku wzrósł o 23%. Ruch na drogach wojewódzkich był trzykrotnie mniejszy niż na zamiejskiej sieci dróg krajowych. Najbardziej obciążonymi ruchem są drogi wojewódzkie nr 536, 544, 591.

Obciążenie do 10 t/oś przenoszą drogi wojewódzkie nr: 592 (na odcinku Bartoszyce – Kętrzyn), 591 (na odcinku Kętrzyn – Mrągowo), 507 (na odcinku Braniewo – droga krajowa nr 22), 536. Pozostałe mają nawierzchnię dostosowaną do przenoszenia obciążenia do 8t.

Zmalała liczba nienormalnych obiektów mostowych na drogach wojewódzkich – na 175 obiektów przebudowy wymaga 86 (49%) – w 2004 roku ponad 80% obiektów było nienormalnych.

Tabela 6. Inwestycje na drogach krajowych i wojewódzkich

Drogi	Inwestycje na drogach [km]		Wskaźnik dynamiki [%]
	1999-2003	2004-2010	2004-2010 / 1999-2003
drogi krajowe			
- remonty	263,9	446,8	wzrost o 69%
- przebudowy	54,7	254,27	wzrost o 365%
drogi wojewódzkie			
- remonty	105,7	316,95	wzrost o 200%
- przebudowy	65,7	298,24	wzrost o 354%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GDDKiA o/Olsztyn i ZDW w Olsztynie.

Stan techniczny pozostałych dróg, tj. powiatowych i gminnych, również uległ poprawie, jednak skala inwestycji utrzymywała się na dużo niższym poziomie niż w przypadku dróg wyższych kategorii. W latach 2004-2008:

- wyremontowano 1060,89 km i przebudowano 183,84 km dróg powiatowych,
- wyremontowano 1801,32 km i przebudowano 299,5 km dróg gminnych.

Drogi powiatowe i gminne przenoszą obciążenie do 8 ton.

Poprawa stanu dróg przyczyniła się do wzrostu bezpieczeństwa na drogach województwa. W latach 2004-2009 nastąpił spadek liczby: wypadków o 9% (2004 r. – 1997 szt., 2009 r. – 1817szt.), rannych o 4,6% (2004 r. – 2498 osób, 2009 r. – 2382 osób), ofiar śmiertelnych o 44% (2004 r. – 315 osób, 2009 r. – 176 osób).

Istotnym problemem, dotyczącym wszystkich kategorii dróg (szczególnie powiatowych i gminnych) są kolizyjne skrzyżowania, w jednym poziomie, dróg z liniami kolejowymi. Skrzyżowania te w znacznym stopniu utrudniają ruch na drogach, ograniczają prędkość, wpływają na bezpieczeństwo zarówno ruchu drogowego, pieszego jak i kolejowego.

3.7.2. Komunikacja kolejowa

Mapa 35

Długość linii kolejowych na obszarze województwa wynosi 1 393,5 km, w tym 90% linii jest we władaniu PKP (1 294,87 km), pozostałe są we władaniu samorządu województwa, samorządów lokalnych i podmiotów gospodarczych.

Linie znaczenia państwowego w granicach administracyjnych województwa mają długość 663,31 km (51% wszystkich linii), w tym linia magistralna ma długość 105,6 km. Pozostałe linie kolejowe zarówno o znaczeniu państwowym, regionalnym i innym wynoszą odpowiednio:

- linie I rzędne 607,97 km,
- linie II rzędne 496,13 km,
- linie znaczenia miejscowego 85,17 km.

Do najważniejszych linii na obszarze województwa należą następujące linie o znaczeniu państwowym i regionalnym:

- linia nr 9 /E-65/: Gdańsk (woj. pomorskie) – Iława – Warszawa – Żylin (Słowacja); linia państwowa magistralna położona w VI paneuropejskim korytarzu transportowym. Zgodnie z polityką transportowej TEN-T, linia należy sieci bazowej, obecnie w trakcie przebudowy. Docelowo ma osiągać prędkość 200 km/h dla ruchu pasażerskiego i 160 km/h dla ruchu towarowego, ma podpisane umowy AGC i AGTC. Linia zelektryfikowana,
- projektowane połączenie międzynarodowe /E-75/ Warszawa – Białystok – Ełk – Suwałki – Trakiszki zwana Rail Baltica, w stanie istniejącym na obszarze województwa składa się z odcinków linii państwowych: Białystok – Ełk linia nr 38 (niezelektryfikowana, jednotorowa), Ełk – Olecko linia nr 41 (niezelektryfikowana, jednotorowa; na odcinku Kijewo – Raczki przewidziana jest budowa nowego odcinka), Olecko – Suwałki linia nr 39 (niezelektryfikowana, jednotorowa). Trasa międzynarodowa E-75 umieszczona została jako priorytetowy projekt w TEN-T. Zaliczona do sieci bazowej. Jest to ważna trasa kolejowa w połączeniach międzynarodowych. Położona w I paneuropejskim korytarzu transportowym, łączy Polskę, Litwę, Łotwę i Estonię. Przebudowa ma umożliwić rozwijanie prędkości 160 km/h dla ruchu pasażerskiego i 120 km/h dla ruchu towarowego. Dnia 21.06.2012 roku została wydana decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach dla modernizacji linii kolejowej E75 w wariantcie inwestorskim: Białystok – Ełk – Olecko – Suwałki – Trakiszki – granica państwa,

- linia nr 204: Malbork (woj. pomorskie) – Braniewo – Kaliningrad (Rosja) linia leżąca w korytarzu paneuropejskim transportowym IA. W TEN-T zaliczona została do sieci bazowej. Linia znaczenia państwowego, pierwszorzędna, niezelektryfikowana, dwutorowa, przewidziana do przebudowy,
- linia nr 353: Poznań Wschód (woj. wielkopolskie) – Iława – Olsztyn – Korsze – Skandawa – Czarniachowski (Rosja); linia państwowa należąca do linii kolejowych pierwszorzędnych, zelektryfikowana z Poznania do Korsza, dwutorowa. Linia proponowana do włączenia do powiązań międzynarodowych w Polsce północno-wschodniej na osi Niemcy, Rosja, Litwa. W polityce TEN-T linia ta proponowana jest do umieszczenia w sieci kompleksowej,
- odcinek linii nr 38: Białystok (woj. podlaskie) – Korsze to odcinek linii państwowej Białystok - Bartoszyce. Wraz z linią Olsztyn - Skandawa jest najważniejszą linią regionu północnej Polski w powiązaniach międzynarodowych, krajowych i międzyregionalnych. Linia ta na odcinku Białystok – Ełk jest zelektryfikowana, odcinek Ełk – Korsze wymaga szybkiej modernizacji i elektryfikacji. Linia pierwszorzędna, jednotorowa,
- linia nr 216: Działdowo – Olsztyn; linia państwowa, zelektryfikowana, jednotorowa, pierwszorzędna,
- linia nr 220: Olsztyn – Bogaczewo; linia regionalna, zelektryfikowana, jednotorowa,
- odcinki linii nr 35 i 219: Olsztyn – Szymany; linia regionalna składająca się z odcinków linii Ostrołęka - Szczytno (nr 35), Szczytno – Olsztyn (nr 219), odcinek Olsztyn – Marcinkowo jest znaczenia państwowego.

Pozostałe linie państwowe na obszarze województwa to:

- odcinek linii nr 038: Korsze – Bartoszyce – z linii Białystok – Bartoszyce; linia drugorzędna jednotorowa, niezelektryfikowana,
- odcinek linii nr 219: Olsztyn – Marcinkowo z linii Olsztyn – Ełk; linia drugorzędna jednotorowa, niezelektryfikowana,
- odcinek linii nr 223: Orzysz – Ełk z linii Czerwonka – Ełk; linia drugorzędna, jednotorowa.

Linie o znaczeniu regionalnym to:

- linia nr 208: Działdowo – Chojnice – linia pierwszorzędna, jednotorowa, niezelektryfikowana,
- linia nr 225: Nidzica – Wielbark – linia pierwszorzędna, jednotorowa niezelektryfikowana,
- odcinek linii nr 219: Marcinkowo – Ełk z linii Olsztyn – Ełk; linia drugorzędna, jednotorowa, niezelektryfikowana,
- odcinek linii nr 223: Czerwonka – Orzysz z linii Czerwonka – Ełk; linia drugorzędna, jednotorowa, niezelektryfikowana,
- odcinek linii nr 41: Olecko – Gołdap z linii Ełk – Gołdap; linia drugorzędna, jednotorowa, niezelektryfikowana,
- odcinek linii nr 35: granica województwa – Wielbark – Szczytno z linii Ostrołęka – Szczytno; linia drugorzędna, jednotorowa, niezelektryfikowana,
- linia nr 39: Olecko – Suwałki – linia drugorzędna, jednotorowa, niezelektryfikowana,
- linia nr 221: Gutkowo – Braniewo – linia drugorzędna, jednotorowa, niezelektryfikowana.

Linie regionalne znaczenia miejscowego niezelektryfikowane i jednotorowe to:

- linia nr 259: Kętrzyn – Węgorzewo,
- linia nr 254: Tropy – Braniewo,
- linia nr 733: Suchy Las – Wielbark Las,
- linia: Działdowo R102 – Działdowo R101.

Na terenie województwa w rejonie granicy państwowej znajdują się linie szerokotorowe służące do przewozu towarów między Polską a Obwodem Kaliningradzkim. Eksploatowane jest 27 km linii, w skład, których wchodzi:

- linia nr 205: Żeleznodorożnyj – Wielewo – Gradowo, na której zlokalizowane są punkty przeładunkowe: Wielewo, Kotki, Gradowo. Linia niezelektryfikowana,
- linia nr 217: Bogaczewo – Braniewo – Kaliningrad, na której działają punkty przeładunkowe: Piórkowo, CPN, Rucianka, Chruściel, Autostrada, Pierzchały,
- na linii nr 38: Białystok – Głomno – Kaliningrad, na odcinku Bartoszyce /elewator/ – granica państwa zlokalizowany splot linii szeroko- i normalnotorowej, w miejscowości Głomno znajduje się stacja przeładunkowa, linia jest nieeksploatowana.

Na terenie województwa występują linie wąskotorowe: Ełk - Turowo i Ełk - Zawady. Ełcka Kolej Wąskotorowa prowadzi wyłącznie działalność turystyczną, kolejka jest czynna w sezonie letnim.

Dwie linie kolejowe są własnością samorządu gminnego: Zajączkowo Lubawskie – Lubawa i Ełk – Turowo. Główne stacje węzłowe kolejowe to: Olsztyn, Elbląg, Ełk, Iława, Korsze, Bogaczewo, Działdowo, Braniewo.

Ponad 80% linii jest czynnych. Wskaźnik linii kolejowych eksploatowanych na 100 km² w województwie warmińsko-mazurskim w 2010 roku wyniósł 5,1 km (Polska – 6,5 km). Łączna długość zelektryfikowanych linii na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wynosi 472,2 km, co stanowi ponad

33% ogólnej długości linii kolejowych. W 2010 roku wskaźnik długości linii zelektryfikowanych na 100 km² w województwie wyniósł 1,76 km (Polska – 3,81 km, największy województwo śląskie – 14 km).

W dobrym stanie technicznym jest 84% linii znaczenia państwowego i ok. 50% linii znaczenia regionalnego. Stan techniczny linii określany jako dobry pozwala na rozwijanie prędkości do 80 km/h, średni ok 40-70 km/h, a zły poniżej 30km/h. W złym stanie technicznym są linie Korsze - Głomno, Olecko – Gołdap - są to odcinki wyłączone z ruchu oraz czynne odcinki: Elbląg – Braniewo (nr 254), Czerwonka – Mrągowo – Elk (nr 223), część odcinka Szczytno – Wielbark (nr 35) i Olsztyn – Braniewo (nr 221).

Kolej pozostaje drugorzędnym przewoźnikiem w przewozach towarowych i osobowych. W badanym okresie 3-krotnie zmalała liczba przewożonych towarów i osób (2009 r. – 5 020 tys. osób, 1999 r. – 14 131 tys. osób). Zawieszenie i likwidacja linii kolejowych przyczyniły się do braku powiązań kolejowych w północno-wschodniej części województwa.

W roku 2010 łączna długość linii o zawieszonych przewozach (osobowych i towarowych) wyniosła 257,53 km, co stanowiło 16% długości wszystkich linii. Łączna długość linii o zawieszonych przewozach osobowych wyniosła 336,70 km (21% długości wszystkich linii), zaś o zawieszonych przewozach towarowych 267,20 km (17% długości wszystkich linii).

W 2008 roku wielkość przewozów towarowych, wykonywanych przez PKP CARGO S.A. do i ze stacji położonych w województwie, wyniosła średnio dobowo 10 742 tony. W obrębie województwa jest 30 czynnych stacji taryfowych, z których korzysta PKP CARGO S.A. jako jeden z przewoźników kolejowych. Dużym potencjałem oprócz samych linii kolejowych, są bocznice kolejowe.

Potencjałem linii kolejowych jest ich połączenie z kolejowymi przejściami granicznymi: Braniewo – Mamonowo na linii nr 204 Malbork – Braniewo (ruch osobowy i towarowy), Skandawa – Żelaznodrożny na linii nr 353 Poznań Wsch. – Skandawa (ruch towarowy), Głomno – Bagrationowsk na linii nr 38 Białystok – Głomno (ruch towarowy).

W latach 2004-2011 ruch towarowy na przejściach granicznych w regionie wzrósł o 86%. Największy ruch towarowy odbywa się na przejściu granicznym w Braniewie gdzie 92% przewozów stanowiły przewozy importowe z Rosji. Na przejściu Skandawa/Żelaznodrożny 68% stanowiły przewozy tranzytowe, a import stanowił 30% wszystkich przewozów. Najistotniejszymi stacjami dla obsługi ruchu towarowego są: Elk, Giżycko, Iława, Gralewo (gmina Płośnica), Susz, Lidzbark, Działdowo i Nidzica, a dla obsługi ruchu osobowego: Olsztyn Gł., Elbląg, Iława Gł., Ostróda, Korsze, Olsztyn Zach., Elk, Działdowo, Susz, Szczytno, Gronowo Elbląskie, Morąg, Nidzica, Giżycko.

Problemem jest brak terminali do obsługi jednostek ładunkowych transportu kombinowanego (w tym kontenerowych) na stacjach. Przewozy intermodalne (kontenerowe) odbywają się w tranzycie w relacji Słowacja – Rosja przez przejście graniczne Skandawa/Żelaznodrożny do stacji Czerniachowski (Rosja) – bez przeładunku na stacji granicznej. W Mławie na linii E 65 funkcjonuje terminal kontenerowy do obsługi transportu kombinowanego.

Poważny problem stanowią dworce kolejowe, wiele z nich jest w złym stanie technicznym. Remonty i utrzymanie obiektów dworcowych wymaga dużych środków finansowych, zwłaszcza, że w dużym udziale są to obiekty zabytkowe. Obiekty zbędne dla kolei (nieczynne lub zlikwidowane linie kolejowe, dworce) stanowią potencjał możliwy do zagospodarowania na inne cele, np. turystyczne (trasy rowerowe). Problemem jest również niewystarczająca liczba bezkolizyjnych skrzyżowań linii kolejowych z drogami publicznymi. Niebezpieczne przejazdy kolejowe i brak wiaduktów w miastach powoduje duże utrudnienia w ruchu komunikacyjnym (zjawisko to na dużą skalę występuje w Ostródzie).

W związku z modernizacją Regionalnego Portu Lotniczego Olsztyn – Mazury w Szymanach przystąpiono do prac rewitalizacyjnych i modernizacyjnych linii kolejowych Olsztyn – Szczytno – Szymany: linia nr 219 odcinek Olsztyn-Szczytno oraz linia nr 35 odcinek Szymany – Szczytno. W związku ze skomunikowaniem kolei z portem lotniczym konieczna jest budowa około 2 km nowej linii kolejowej odchodzącej od linii nr 35 przed stacją Szymany do terminalu portu lotniczego.

3.7.3. Drogi wodne

Mapa 34

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego jest około 340 km śródlądowych dróg wodnych:

- Kanał Bartnicki od jeziora Ruda Woda do jeziora Bartężek, wraz z jeziorem Bartężek,
- Kanał Elbląski od jeziora Drużno do jeziora Jeziorak i jeziora Szelaż Wielki, wraz z tymi jeziorami i jeziorami na trasie kanału, oraz szlak boczny w kierunku miejscowości Zalewo od jeziora Jeziorak do jeziora Ewingi włącznie,
- Kanał Jagielloński od połączenia z rzeką Elbląg do rzeki Nogat,
- Rzeka Nogat od rzeki Wisły do ujścia do Zalewu Wiślanego,
- Rzeka Pisa od jeziora Roś do ujścia do rzeki Narwi,
- System Wielkich Jezior Mazurskich obejmujący jeziora połączone kanałami, tworzącymi szlak od jeziora Roś (włącznie) w miejscowości Pisz do rzeki Węgorapy (włącznie) w miejscowości Węgorzewo, wraz z jeziorami: Seksty, Sniardwy, Mikołajskie, Tałty, Tałtowisko, Kotek Wielki, Szymon, Szymoneckie,

Jagodne, Boczne, Niegocin, Tajty, Kisajno, Dargin, Łabap, Kirsajty, Mamry i Świącajty, wraz z Kanałem Giżyckim oraz Kanałem Niegocińskim i Kanałem Piękna Góra oraz szlak od Jeziora Ryńskiego (włącznie) w miejscowości Ryn do Jeziora Nidzkiego (do 3 km, stanowiącego granicę z Rezerwatem „Jezioro Nidzkie”), wraz z jeziorami: Beldany, Guzianka Mała i Guzianka Wielka.

Wymienione drogi wodne mają znaczenie regionalne, a rzeki, kanały i jeziora je tworzące sklasyfikowane są w Ia i II klasie drogi wodnej. W dużym stopniu parametry tych dróg nie odpowiadają przypisanym im klasom, a przyczyną tego są: nienormatywne głębokości tranzytowe, ograniczenia szerokości szlaków, obiekty położone nad tymi drogami nie posiadają skrajni oraz ograniczają prędkość. Innymi problemami, które występują na szlakach wodnych jest zły stan techniczny umocnień brzegowych, postępująca erozja boczna i podmywanie skarp, zarastanie koryt roślinnością wodną, drzewami oraz brak odpowiedniej infrastruktury przy obiektach dla potrzeb użytkowników dróg wodnych (pomosty, nabrzeża, sanitariaty).

Z sieci europejskiego systemu dróg wodnych przez obszar województwa warmińsko-mazurskiego przebiega droga wodna E70. Jest to szlak na kierunku wschód – zachód, przebiegający przez Holandię, Niemcy, Polskę, Rosję do Litwy. Na terenie Polski ma on długość ok. 500 km i przebiega Odrą, Wartą, Notecią, Kanałem Bydgoskim, Wisłą, Nogatem, Szkarpawą, Kanałem Jagiellońskim, rzeką Elbląg i Zalewem Wiślanym do granicy z Rosją.

Drogi wodne na polskim odcinku drogi E-70 posiadają klasy niższe niż wymagane dla dróg międzynarodowych (zgodnie z nieratyfikowaną przez Polskę umową AGN). Brak na niej przewozów towarowych z powodu wieloletnich zaniedbań w konserwacji szlaku żeglownego, urządzeń i budowli hydrotechnicznych. Niezbędna jest rewitalizacja w celu dostosowania do wymaganych parametrów drogi wodnej międzynarodowej i w przyszłości włączenia jej do sieci TEN-T. W ten sposób województwo zyska połączenie z systemem międzynarodowych dróg wodnych.

W ostatnim czasie na obszarze województwa podjęto szereg działań mających na celu poprawę stanu dróg wodnych i infrastruktury towarzyszącej. Planowane są również działania związane z realizacją rozbudowy dróg wodnych. Do najważniejszych zalicza się projekt pn. „Koncepcja rewitalizacji i rozbudowy drogi wodnej pomiędzy Wielkimi Jeziorami Mazurskimi i Kanałem Augustowskim”.

Do morskich wód wewnętrznych zalicza się Zalew Wiślany wraz z rzeką Elbląg. Zalew Wiślany leży w granicach dwóch państw – Polski i Rosji. To drugi, co do wielkości zbiornik lagunowy na obszarze południowego Bałtyku, oddzielony od Morza Bałtyckiego Mierzeją Wiślaną. Łączy się z Zatoką Gdańską (Bałtykiem) dwiema drogami – śródlądową (rzeką Szkarpawą do przekopu Wisły) i morską (poprzez Cieśninę Pilawską). Ruch statków na zalewie odbywa się torami wodnymi, które umożliwiają żeglugę jednostek o zanurzeniu do 1,8 m.

Cieśnina Pilawska położona jest na terenie Federacji Rosyjskiej. Swoboda żeglugi uzależniona jest od decyzji politycznych. Obecnie możliwy jest ruch statków pod banderą państw Unii Europejskiej. Trwają rozmowy nad możliwością swobodnej żeglugi państw trzecich. Alternatywą dostępu do Morza Bałtyckiego przez Cieśninę Pilawską jest propozycja przekopu Mierzei Wiślanej.

Rzeka Elbląg stanowi naturalną drogę wodną łączącą miasto Elbląg i port z Zalewem. Głębokości na rzece wynoszą od 2,4 m do 4,5 m.

Na Zalewie zlokalizowane są porty morskie (Elbląg, Pasłęka, Frombork, Tolkmicko) i przystanie rybackie (Suchacz, Kamienica Elbląska, „Żegluga Gdańska” w Elblągu, Frombork). W Elblągu i Fromborku znajdują się morskie przejścia graniczne.

Ośrodek portowy w Elblągu wraz z portami i przystaniami z nim powiązаныmi oraz szlakami wodnymi morskimi i śródlądowymi tworzą tzw. „Elbląski węzeł wodny”.

Port Elbląg jest portem regionalnym obsługującym zalewową i bałtycką żeglugę przybrzeżną towarową i pasażersko-turystyczną. Jest największym ośrodkiem portowym na Zalewie Wiślanym. Ma rozbudowaną infrastrukturę portową i bogatą ofertę świadczonych usług. Infrastruktura portowa skupia różne formy transportu – drogowy, kolejowy i wodny. Posiada duże rezerwy terenowe z możliwością zagospodarowania ich do celów portowych. Terminal pasażersko-promowy posiada możliwość pełnej obsługi granicznej pasażerów i jednostek żeglugi międzynarodowej: promów pasażerskich i pasażersko-samochodowych (osobowe i dostawcze), statków pasażerskich i jednostek portowych. Jednorazowo może być odprawionych 200 osób oraz 30 samochodów osobowych. Rocznie przewozi się w Elblągu ponad 30 tys. pasażerów (2004 r. – 45 076 osób, 2010 r. – 39 323 osób). Kierunkami pasażerskiej żeglugi międzynarodowej są: Elbląg – Kaliningrad i Elbląg – Bałtysk. W żegludze krajowej obsługuje rejsy z/do: portów nadzalewowych (Frombork, Tolkmicko, Krynica Morska, Kąty Rybackie), portów aglomeracji gdańskiej, jezior mazurskich (Kanał Elbląski). Przeładunki w 2010 roku osiągnęły poziom 64,8 tys. ton (2004 r. – 78,3 tys. ton). Przepustowość roczna wynosi 1 mln ton ładunków. Kierunkami transportu wodnego są: porty Obwodu Kaliningradzkiego, (Kaliningrad, Bałtysk, Swietłyj), porty polskie oraz porty Litwy, Łotwy, Estonii, Skandynawii i Europy Zachodniej.

Pod koniec 2010 r. Zarząd Portu Morskiego w Elblągu podpisał 5-letnią umowę o współpracy z rosyjskim Urzędem Morskim Obwodu Kaliningradzkiego Rosmorport na rzecz zwiększenia ruchu towarowego i ożywienia ruchu żeglugowo-pasażerskiego. Zarząd Portu Morskiego w Elblągu planuje także

budowę terminali dla partnerów zagranicznych (ukraińskich i białoruskich). W przyszłości należy dążyć do współpracy portów w Gdańsku, Gdyni i Elblągu.

W zależności od rozwoju gospodarczego regionu oraz możliwości portu, jak też warunków żeglugowych na Zalewie Wiślanym oraz na szlakach wodnych, port w Elblągu będzie obsługiwał: przewozy przygraniczne, morskie przewozy kabotażowe, przewozy lokalne, przewozy na kierunku wschód – zachód. Priorytetowe znaczenie dla zwiększenia roli portu w gospodarce regionu ma dostęp do otwartych wód Morza Bałtyckiego.

3.7.4. Komunikacja lotnicza

Mapa 34

Elementy infrastruktury transportu lotniczego na terenie województwa warmińsko-mazurskiego:

- Regionalny Port Lotniczy Olsztyn – Mazury w Szymanach,
- lotniska: Olsztyn-Dajtki, Elbląg, Kętrzyn,
- lądowiska: Gryźliny, Elbląg.

Regionalny Port Lotniczy Olsztyn-Mazury w Szymanach jest obecnie w fazie modernizacji. Będzie on stanowił istotny punkt w połączeniach lotniczych na mapie Polski. Zarządcą portu jest powołana przez Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego Spółka „Warmia i Mazury” Sp. z o.o. Prace inwestycyjne dotyczą zarówno budowy obiektów i urządzeń niezbędnych do funkcjonowania portu lotniczego, jak również budowy i modernizacji infrastruktury kolejowej niezbędnej do bezpośredniego skomunikowania Olsztyna z portem lotniczym. Zakończenie prac przewidziane jest na koniec 2015 roku.

Na terenie województwa w planach przewidziana jest możliwość uruchomienia dwóch lotnisk: Wilkowo pod Olsztynkiem oraz Pisanica pod Etkiem.

3.7.5. Przejścia graniczne

Rysunek 43

Granica województwa warmińsko-mazurskiego z Obwodem Kaliningradzkim jest granicą Polski, a zarazem zewnętrzną granicą strefy Schengen. Długość lądowa wynosi 210 km, w tym odcinek granicy rozgraniczającej morze terytorialne z Rosją ma długość 22 km, a odcinek morskich wód wewnętrznych na Zalewie Wiślanym wynosi 10 km. Na granicy województwa warmińsko-mazurskiego z Obwodem Kaliningradzkim znajduje się 10 przejść granicznych.

Drogowe przejścia graniczne:

- w Grzechotkach – przejście ogólnodostępne (otwarte pod koniec 2010 roku) przeznaczone dla całodobowego ruchu międzynarodowego zarówno osobowego, jak i towarowego – pojazdami o nacisku na oś do 11,5 ton oraz autobusów. Na przejściu nie dokonuje się odpraw weterynaryjnych. Po stronie rosyjskiej znajduje się przejście Mamonowo II,
- w Bezledach – przejście ogólnodostępne przeznaczone dla całodobowego ruchu zarówno osobowego jak i towarowego – pojazdami o nacisku na oś do 11,5 ton wykonującymi przewozy międzynarodowe. Przystosowane do odpraw weterynaryjnych i kontroli fitosanitarnej. Po stronie rosyjskiej znajduje się przejście Bagrationowsk,
- w Gronowie – międzypaństwowe dla obywateli określonych państw na odcinku granicy państwowej z Federacją Rosyjską przeznaczone do całodobowego międzynarodowego ruchu pasażerskiego oraz dwustronnego ruchu towarowego pojazdów o masie całkowitej do 6 ton, z wyjątkiem towarów podlegających kontroli fitosanitarnej i weterynaryjnej. Po stronie rosyjskiej znajduje się przejście Mamonowo,
- w Gołdapi – przejście ogólnodostępne przeznaczone do całodobowego międzynarodowego ruchu osobowego, autobusów rejestrowych zarejestrowanych w Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej i ruchu towarowego pojazdów o masie całkowitej 7,5 ton, z wyjątkiem towarów podlegających kontroli fitosanitarnej i weterynaryjnej. Ponadto dopuszczony jest ruch rowerowy. Po stronie rosyjskiej znajduje się przejście Gusiew. Rozpoczęto rozbudowę przejścia do obsługi ruchu towarowego o dopuszczalnym nacisku na oś do 11,5 ton wraz z rozbudową infrastruktury, która zakończy się w 2014-2015 r.

Kolejowe przejścia graniczne:

- w Braniewie – ogólnodostępne przejście przeznaczone dla całodobowego międzynarodowego ruchu osobowego i towarowego. Po stronie rosyjskiej znajduje się przejście Mamonowo,
- w Skandawie – ogólnodostępne przejście przeznaczone dla całodobowego ruchu towarowego, z wyjątkiem towarów podlegających kontroli fitosanitarnej. Po stronie rosyjskiej znajduje się przejście graniczne Żelaznodrożnyj,
- Głomno – ogólnodostępne przeznaczone dla ruchu towarowego. Jest przejściem zamkniętym. Po stronie rosyjskiej znajduje się przejście Bagrationowsk.

Morskie przejścia graniczne:

- w Elblągu – dla całodobowego międzynarodowego ruchu pasażerskiego i towarowego. W 2006 r. oddany został do użytku nowy terminal pasażerski,
- we Fromborku – całodobowe przejście dla ruchu pasażerskiego. Przejście nie spełnia standardów UE w zakresie ruchu pasażerskiego, natomiast mogą odbywać się odprawy jednostek sportowo-żeglarskich. W miesiącach letnich uruchamiany jest stały punkt odpraw granicznych.

Lotnicze przejścia graniczne

Na terenie Regionalnego Portu Lotniczego Olsztyn – Mazury w Szymanach ustalono jest lotnicze przejście graniczne na mocy odpowiedniego rozporządzenia. Lotnisko z uwagi na jego rozbudowę jest zamknięte dla ruchu lotniczego.

Lokalne przejścia graniczne

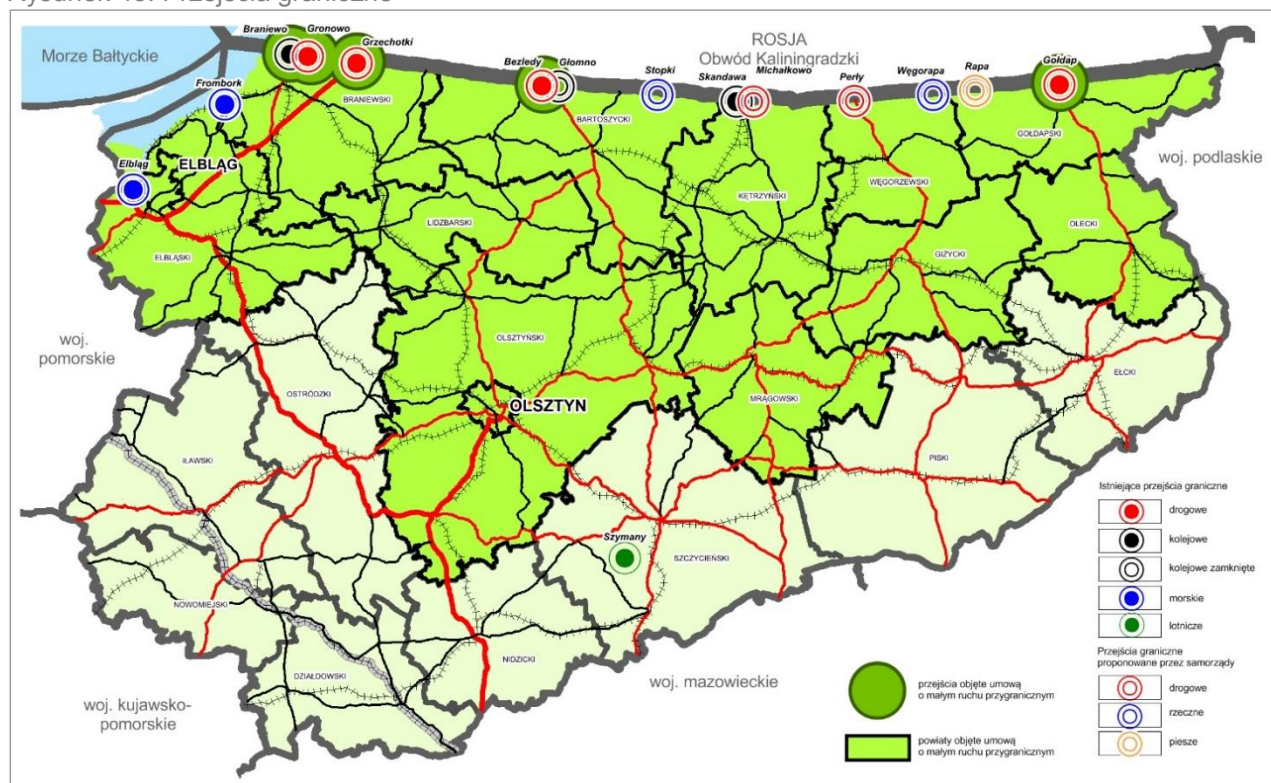
Propozycje jednostek samorządowych w sprawie utworzenia nowych przejść granicznych dla małego ruchu granicznego na polsko-rosyjskiej granicy państwowej:

- drogowe przejście graniczne Michałkowo – Żelaznodrożnyj (powiat kętrzyński),
- drogowe przejście graniczne Perły – Kryłowo (powiat węgorzewski),
- przejście graniczne na rzece Węgorapie (powiat węgorzewski),
- przejście graniczne na rzece Łyna w miejscowości Stopki/Ostre Bardo (gmina Sępolewo),
- piesze osobowe przejście graniczne Rapa – Oziarsk (gmina Banie Mazurskie).

Na przejściach granicznych odprawiany jest międzynarodowy ruch osobowy i towarowy, odprawiane są samochody osobowe, ciężarowe, autobusy i statki żeglugi morskiej. Na przejściach drogowych odprawiany jest ruch pieszy i jedynie na przejściu w Gołdapi odprawiany jest ruch rowerowy. Na przejściu

granicznym drogowym w Bezledach i kolejowym w Braniewie dokonuje się odpraw weterynaryjnych i sanitarnych.

Rysunek 43. Przejścia graniczne

Źródło: opracowanie własne.

W latach 2004-2009 na przejściach granicznych notowany był spadek w odprawianych środkach transportowych. Od 2010 r. następuje sukcesywny ich wzrost (w 2011 r. o 75% w stosunku do roku 2010), a liczba odprawianych środków transportowych wyniosła 1,5 mln w 2011 roku.

Podobna sytuacja dotyczy odpraw osób, tendencja spadkowa utrzymywała się do 2010 r. Obecnie notuje się coroczny wzrost odprawianych osób (o 64% w 2011 r. w stosunku do 2010 r.), a ich liczba w 2011 r. wyniosła 2,3 mln osób/rok. Rozpatrując dynamikę zmian ruchu na poszczególnych przejściach granicznych w roku 2011 w stosunku do roku 2004 obserwuje się spadek ruchu środków transportu na drogowych i morskich przejściach granicznych o około 40%. Natomiast na przejściu kolejowym w Skandawie odnotowano wzrost aż o 131%, w Braniewie utrzymuje się na tym samym poziomie. Ruch osób zmniejszył się na wszystkich przejściach granicznych, w szczególności na przejściach morskich (o ponad 90%).

Otwarcie przejścia granicznego w Grzechotkach spowodowało zmniejszenie odpraw w ruchu kolejowym w liczbie odprawianych osób w Braniewie oraz w ruchu drogowym w liczbie odprawianych samochodów ciężarowych na przejściu drogowym w Bezledach.

Pod koniec 2011 roku w Moskwie została podpisana „Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o zasadach małego ruchu granicznego”. Umowa upoważnia do wielokrotnego, bezwizowego przekraczania granicy przez mieszkańców województwa zamieszkałych w powiatach: elbląskim, braniewskim, lidzbarskim, bartoszyckim, olsztyńskim, kętrzyńskim, mrągowskim, węgorzewskim, giżyckim, gołdapskim, oleckim oraz w miastach: Elblągu i Olsztynie. Umowa obowiązuje od połowy 2012 roku na przejściach granicznych drogowych (Gołdap, Bezledy, Grzechotki i Gronowo) i kolejowych (Braniewo).

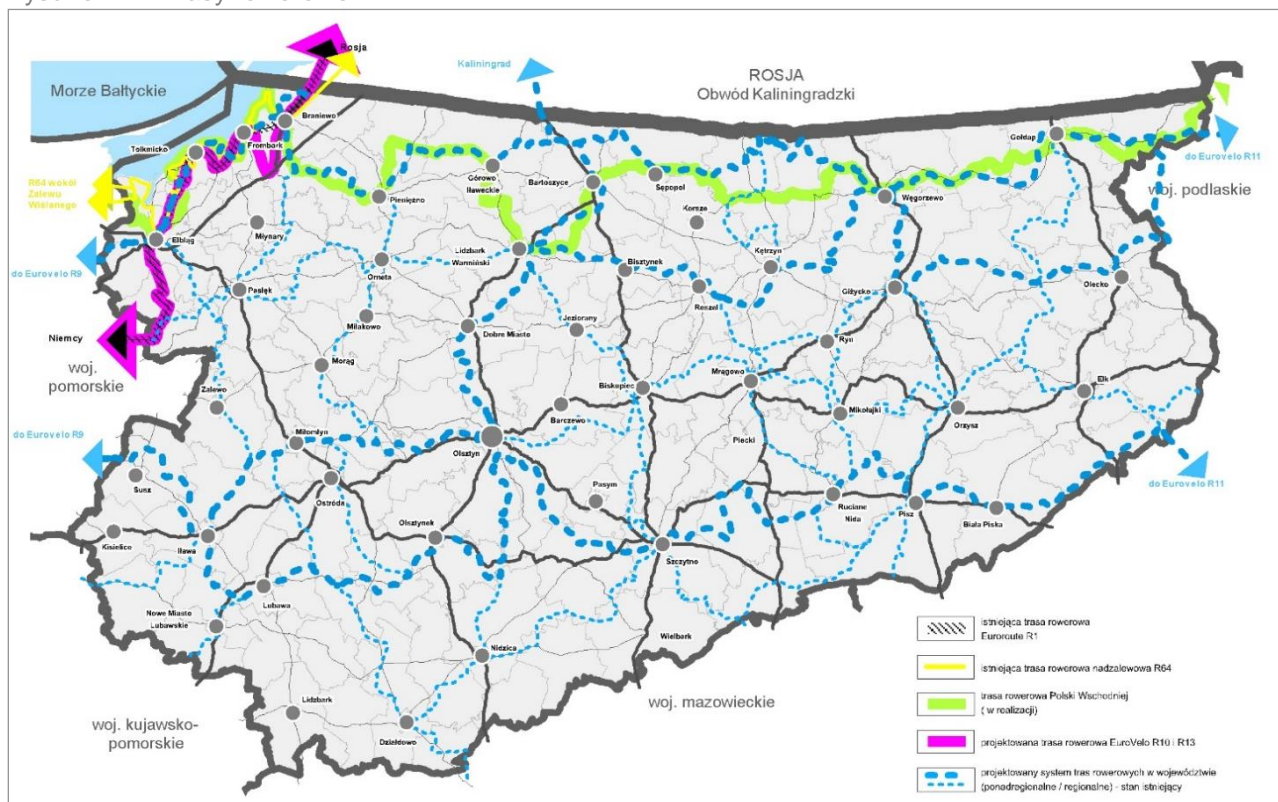
W 2011 roku wykonane zostały projekty określające optymalną potrzebę przebudowy przejść granicznych: Braniewo, Skandawa, Frombork w celu usprawnienia ruchu i kontroli granicznej.

3.7.6. Trasy rowerowe

Rysunek 44

- Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wyznaczono i oznakowano:
- trasę międzynarodową R-1 zrealizowaną w ramach europejskiego programu EuroRoute, o długości 87,3 km w województwie i przebiegu: Święty Gaj – Tropy – Raczki Elbląskie – Elbląg – Kadyny – Tolkmicko – Frombork – Braniewo – gr. państwa,
 - trasy lokalne - tworzone przez organizacje i stowarzyszenia, (w tym przez LGD i PTTK), o długości ponad 4600 km. Znaczącą oznakowaną trasą rowerową jest szlak R-64 („Nadzalewowa trasa rowerowa”) przebiegający wokół Zalewu Wiślanego.

Rysunek 44. Trasy rowerowe

Źródło: opracowanie własne.

Na obszarze województwa zaprojektowano / zaplanowano ponad 1000 km tras rowerowych, w tym trasy o znaczeniu międzynarodowym:

- trasy R-10 i R-13 projektowane w ramach projektu Europejskiej Federacji Cyklistów – EuroVelo. Trasa R-10 prowadzić będzie wokół Bałtyku przez St. Petersburg – Helsinki – Sztokholm – Ystad – Kopenhagę – Świnoujście – Gdańsk – Kaliningrad – Kłajpedę – Rygę – St. Petersburg. Przebieg trasy R-13 („Żelazna Kurtyna”) planowany jest przez obszary chronione położone wzdłuż granic 14 państw członkowskich UE od Morza Barentsa do Morza Czarnego. Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego przebieg obu tras planowany jest w jednym korytarzu w obszarze nadzalewowym,
- trasy w ramach projektu Europejskich Tras Rowerowych Polski Północnej uwzględnione wariantowo w opracowaniu „Trasy rowerowe województwa warmińsko-mazurskiego” (2000 r.):
 - międzynarodowa Trasa Nadmorska – przebiega przez Świnoujście, tereny nadmorskie, okolice Łeby, półwysep Helski, Gdańsk, wariantowo Kaszuby lub wprowadzenie z kierunku Malborka przez tereny Żuław Wiślanych, Elbląg, Wysoczyznę Elbląską, Frombork, Braniewo do Kaliningradu,
 - międzynarodowa Trasa Tysiąca Jezior Północnych – wiąże Pojezierze Pomorskie z Pojezierzem Mazurskim, na obszarze województwa prowadzi przez Iławę, Ostródę, Olsztyn, Lidzbark Warmiński, Kętrzyn, Węgorzewo, Gołdap w kierunku Litwy i Białorusi; uzupełniona została o warianty: Węgorzewo – Giżycko – Świętajno – Olecko – granica województwa oraz Iława – Lubawa – Olsztynek – Olsztyn i odgałęzienia: z Lidzbarka Warmińskiego w kierunku Bezled do Kaliningradu oraz z Olsztyna przez Szczytno, Pisz i Augustów w kierunku Białorusi,
 - Szlak Bociani – szlak nadgraniczny wiąże trasę Nadmorską z trasą Tysiąca Jezior Północnych biegnie z Braniewa, przez Pieniężno, Sępolek do Węgorzewa,

- Trasy międzyregionalne – jako uzupełnienia powyższych tras:
- Trasa Polski Wschodniej (w ramach projektu „Trasy Rowerowe w Polsce Wschodniej” Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013, Działanie V.2. „Trasy rowerowe”) ponadregionalna o całkowitej długości ok. 2000 km biegnąca z Podkarpacia na Warmię i Mazury (województwa: warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie). Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego o przebiegu: Elbląg – Tolkmicko – Frombork – Pieniężno – Górowo Iław. – Bartoszyce – Sępólno – Węgorzewo – Gołdap. Podany przebieg jest kompilacją Trasy Nadmorskiej, Trasy Tysiąca Jezior Północnych i Szlaku Bocianiego. Trasa aktualnie w realizacji.

Opracowanie „Trasy rowerowe województwa warmińsko-mazurskiego” jest podstawowym dokumentem służącym realizacji tras rowerowych począwszy od 2000 roku. Zachodzące od tego czasu zmiany warunkują celowość dokonania uaktualnień w docelowym układzie tras międzynarodowych i międzyregionalnych w województwie. Jako najważniejsze problemy w zakresie funkcjonowania tras rowerowych określa się: brak ciągłości tras rowerowych, brak promocji, brak miejsc postoju.

Z „Generalnego Pomiaru Ruchu z 2010” roku wynika, że natężenie ruchu rowerowego w województwie warmińsko-mazurskim odnotowano jako jedno z najwyższych. Wskaźnik udziału rowerów w ruchu pojazdów wynosił: średniodobowo 1,08%, tj. 77 rowerów/dobę (Polska: 0,52%, 61 rowerów/dobę), a w okresie letnim – 1,4%, co stanowi 126 rowerów/dobę (Polska: 0,81%, 100 rowerów/dobę).

3.7.7. Dostępność komunikacyjna

O międzynarodowej i międzyregionalnej dostępności województwa warmińsko-mazurskiego decydują:

- infrastruktura komunikacyjna położona w transeuropejskich korytarzach transportowych (I, IA, VI):
 - drogowa – drogi ekspresowe: S7 /E 77/, S22 /E 28/, S61 (projektowana Via Baltica),
 - kolejowa – linie kolejowe: magistralna linia kolejowa nr 9 /E-65/, linię Malbork – Braniewo – Kaliningrad (nr 204), planowana linia Rail Baltica (w ciągu linii nr: 38, 39 i 41),
- pozostałe ważne powiązania:
 - drogowe: drogi krajowe nr: 15, 16, 51/S51, 53, 54, 57, 58, 59, 63, 65 i drogi wojewódzkie nr: 527, 519, 521, 538, 544, 653, 651,
 - kolejowe: linia kolejowa nr 353 Poznań – Olsztyn – Skandawa – Czarniachowsk.
- przejścia graniczne drogowe (Gronowo, Grzechotki, Bezledy, Gołdap) i kolejowe (Braniewo, Skandawa),
- połączenia morskie (port morski w Elblągu, Zalew Wiślany i międzynarodowa droga wodna E70),
- połączenia lotnicze (port lotniczy w Szymanach – zawieszony ruch lotniczy).

Układ dróg krajowych umożliwi powiązania województwa z pozostałymi obszarami kraju, w tym z Warszawą. Województwo, poprzez drogi krajowe, posiada dostęp do krajowego układu sieci autostrad i dróg ekspresowych: na zachodzie z autostradą A1, na wschodzie z drogą ekspresową S8. Dostęp ten zapewnia między innymi jedna z ważniejszych dróg w województwie, tj. droga nr 16. Dla rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego ważnym czynnikiem jest jego położenie przygraniczne. Granica północna województwa to granica kraju z Rosją (Obwodem Kaliningradzkim), a jednocześnie zewnętrzna granica Unii Europejskiej. Powyższe powiązania możliwe są poprzez drogowe i kolejowe przejścia graniczne.

Województwo, poprzez Zalew Wiślany i port morski w Elblągu, posiada dostęp do Morza Bałtyckiego, co stanowi potencjał w przewozach międzynarodowych towarów i osób drogą wodną.

Dostępność komunikacyjna Olsztyna realizowana jest poprzez drogi krajowe nr: 16, nr 51/S51, 53, wojewódzkie nr: 527, 596; linie kolejowe nr: 353 Poznań – Skandawa, 220 Olsztyn – Bogaczewo, 216 Olsztyn – Działdowo, 219 Olsztyn – Ełk. Olsztyn nie posiada bezpośredniego dostępu do sieci europejskiej, powiązanie uzyskuje poprzez drogi nr S51 i 16 do korytarza nr VI (droga nr 7) i korytarza nr I (projektowana droga nr S61). Dostępność ta zostanie poprawiona poprzez włączenie drogi nr 16 (Via Hanseatica) do sieci korytarzy europejskich (planowany Korytarz Północny).

Dostępność głównych miast sieci osadniczej do siedziby województwa zapewniony jest poprzez sieć dróg krajowych i wojewódzkich. Położone są one przy głównym układzie komunikacyjnym województwa. Spośród miast powiatowych jedynie Kętrzyn i Działdowo leżą przy drogach wojewódzkich.

Najgorzej skomunikowany z Olsztynem jest obszar północno-wschodniej części województwa (tj. gminy Dubeninki, Gołdap, Olecko, Wieliczki), z którego czas dojazdu jest najdłuższy i wynosi ponad 3 godziny.

Wewnętrzna dostępność kolejowa do ośrodka wojewódzkiego pogarsza się na skutek corocznego zamykania lub likwidowania linii kolejowych. Najgorzej skomunikowany jest rejon północno-wschodni województwa – brak jest dogodnych połączeń kolejowych a dostępność do istniejącej sieci kolejowej jest utrudniona. Dotyczy to takich miejscowości jak Olecko, Gołdap, Bartoszyce. Najlepiej skomunikowane

z ośrodkiem wojewódzkim kolejną są miasta: Korsze, Nidzica, Ostróda, Iława, Szczytno, Morąg. Dostępność czasowa ma swoje odbicie w potokach podróży. Największeciążenie do Olsztyna realizowane jest z miejscowości położonych w strefie dojazdu około godziny. Wynika to z funkcji jaką pełni miasto, dostępności do usług, m.in. zdrowia, oświaty, kultury, administracji itd. Każda miejscowość ma zapewniony dojazd do ośrodka powiatowego i gminnego poprzez układ dróg powiatowych i gminnych. Najdłuższy (40-minutowy) czas dojazdu z ośrodka gminnego do ośrodka powiatowego jest z miejscowości: Wilczęta, Zalewo, Miłakowo, Kolno. Na obszarach, gdzie nie ma połączeń kolejowych lub utrudniony jest do nich dostęp, rolę przewoźnika w dojazdach do pracy, usług i szkół przejmuje komunikacja autobusowa.

W celu realizacji nadrzędnych celów polityki krajowej, tj.: zwiększenia dostępności terytorialnej oraz podniesienia poziomu życia mieszkańców, a także z uwagi na działania pro środowiskowe, gdzie kluczowe znaczenie w dziedzinie transportu ma zwiększenie udziału ekologicznych form transportu, w przewozach pasażerskich niezbędne jest wsparcie transportu zbiorowego, w tym transportu kolejowego i autobusowego. Poszczególni organizatorzy transportu publicznego na różnych szczeblach opracowują plany zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego (czyli tzw. „plan transportowy”). Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wspiera cele zawarte w planach transportowych (krajowym, wojewódzkim i lokalnych, w tym dla miast Olsztyna, Elbląga i Ełku) dla zwiększenia dostępności regionu i poprawy życia jego mieszkańców.

Sieć infrastruktury komunikacyjnej w województwie warmińsko-mazurskim z roku na rok ulega poprawie, zapewniając sprawne i dogodne powiązania województwa z układem krajowym. Realizowanych jest wiele inwestycji, mimo to nadal jest niezadowolający stan techniczny wielu dróg, brakuje i obwodnic miast. W układzie linii kolejowych brak jest linii wysokich prędkości, a istniejące są zamykane lub likwidowane. Ogólnodostępna komunikacja lotnicza nie istnieje. Transport morski jest utrudniony. Brak jest żeglownych śródlądowych dróg wodnych, które mogłyby być wykorzystane w transporcie towarów i osób. Nie ma spójnego systemu tras rowerowych.

3.8. Infrastruktura techniczna

3.8.1. Zaopatrzenie w wodę

Województwo warmińsko-mazurskie posiada znaczne zasoby wodne, których głównym źródłem są zbiorniki wód podziemnych. Szacunkowo zasoby dyspozycyjne wód podziemnych w zbiornikach zlokalizowanych na obszarze województwa wynoszą 3,14 mln m³/d, co znacznie przewyższa ich pobór. W ostatnich latach nastąpił przyrost zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych w stosunku rocznym o około 0,23% (Polska – 0,46%). Na obszarze województwa nie występują zagrożenia związane z możliwością uzysku wód w głębszych oraz deficytów wody. Większość głównych zbiorników wód podziemnych znajduje się na obszarach o braku izolacji terenu od użytkowych warstw wodonośnych lub o izolacji niepełnej i słabej, co grozi ich zanieczyszczeniem.

Na koniec 2012 roku pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności wyniósł 0,36 mln m³/d (11,4% zasobów dyspozycyjnych województwa) i w stosunku do roku 2003 wzrósł o 15,3% (Polska – spadek o 1,4%). Największy wzrost zużycia wody nastąpił w rolnictwie i leśnictwie – o około 89%. Tak znaczący wzrost zużycia wody wynika między innymi ze wzrostu produkcji zwierzęcej oraz jej zmian technologicznych, pełnego opomiarowania zużycia wody w gospodarstwach rolnych oraz ze wzrostu eksploatacji maszyn rolniczych. W pozostałych sektorach nastąpił niewielki, ale sukcesywny spadek zużycia wody, a największy odnotowano w przemyśle (blisko 11%), jako wynik wprowadzenia technologii niewodochłonnych. Ogólnie zużycie wody w gospodarstwach domowych na mieszkańca zmniejszyło się w województwie o 3,3% (Polska – o 5,8%), co jest efektem wzrostu kosztów wody oraz jej oszczędności zarówno w gospodarce, jak i gospodarstwach domowych (zmiana mentalności ludzi).

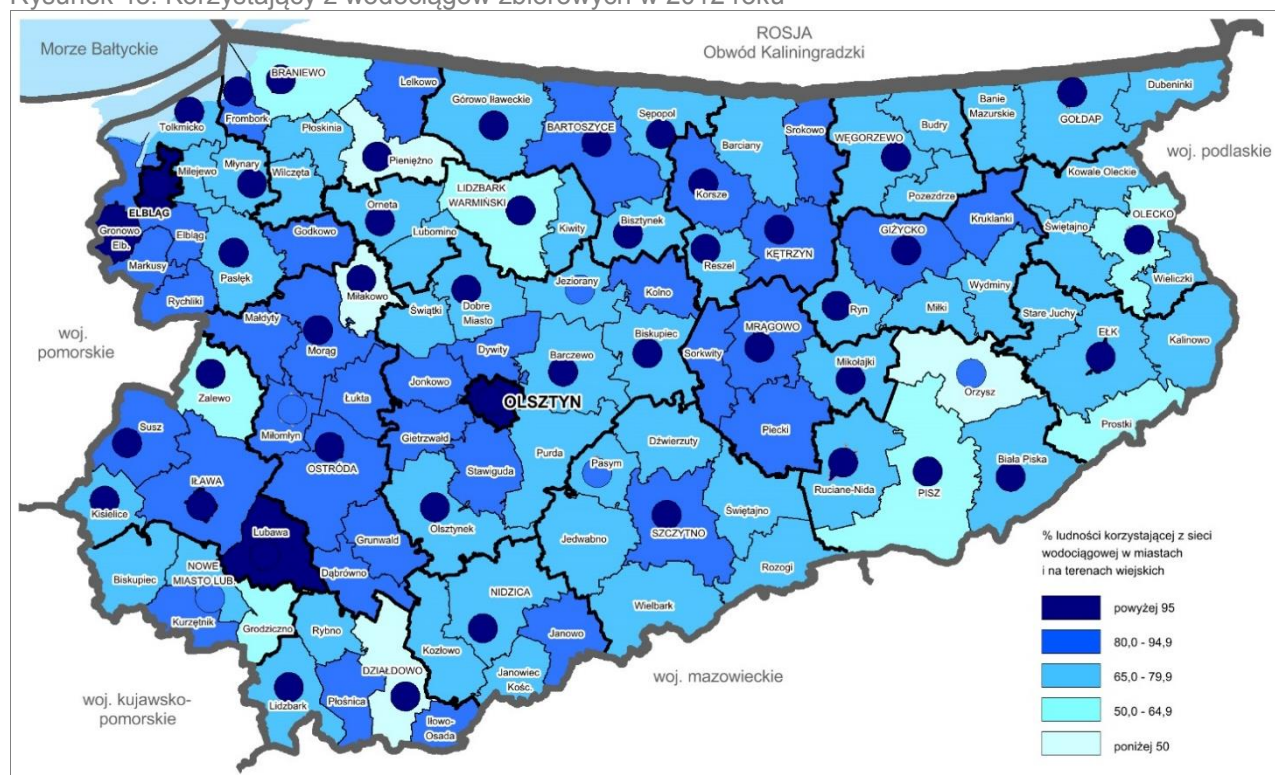
Jakość wody dostarczanej do spożycia jest dobra, pomimo to wymaga uzdatniania w związku z występowaniem ponadnormatywnych wartości związków manganu i żelaza. Na terenie województwa prawie wszystkie miasta oraz znaczna część obszarów wiejskich posiada rozbudowaną sieć wodociągową. Obecnie pobór wody nie stanowi bariery rozwojowej a istniejące braki są sukcesywnie eliminowane. Większość ujęć wody pitnej posiada bezpośrednie strefy ochrony sanitarnej, a tylko nieznaczna część jest chroniona dodatkowo poprzez strefy pośrednie.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ustalono strefy ochrony dla ujęć wody (stan styczeń 2014 r.): Kurzętnik, Kąjkowo, Wilczkowo, Marksewo, COS Giżycko, Gołdap, „Gajewo” Giżycko, „Przykopa” (gm. Ełk). Zagospodarowanie stref ochronnych ujęć wody podziemnej powinno być zgodne z zasadami określonymi w ustanawiających je rozporządzeniach właściwych dyrektorów RZGW.

W miastach województwa warmińsko-mazurskiego dostępność do sieci wodociągowej jest bardzo wysoka – średnio 97,5% ludności korzysta z sieci wodociągowej (Polska 95,4%). W ostatnim dziesięcioleciu nastąpił wzrost dostępności ludności do sieci wodociągowej o 0,6% (Polska – o 3,2%). Najwyższy procent

korzystających z sieci wodociągowej jest w miastach: Susz, Braniewo, Pieniężno, Działdowo, Pasłęk, Orneta, Kętrzyn, Korsze, Nidzica, Młynary i Morąg – powyżej 99%, natomiast najniższy w Nowym Mieście Lubawskim – 82,3% – Rysunek 45.

Rysunek 45. Korzystający z wodociągów zbiorowych w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na obszarach wiejskich sukcesywnie rozbudowuje się i modernizuje zbiorczą sieć wodociągową obsługującą poszczególne miejscowości wiejskie. Skutkuje to wzrostem dostępności ludności do sieci – obecnie ponad 77% ludności wiejskiej korzysta z sieci wodociągowej. Do gmin najlepiej zwodociągowanych należy Gronowo Elbląskie (ponad 95%), a najslabiej (poniżej 50%), gminy Miłkowo, Orzysz, Pieniężno i Działdowo.

Mocną stroną gospodarki wodnej regionu są zasoby dyspozycyjne wód podziemnych znacznie przewyższające pobór wody. Wydajność istniejących zbiorczych ujęć wody jest wystarczająca, w związku z tym nie występują deficyty wody w regionie. Ilościowy zasób wód pozwala zakładać, że w dalszej perspektywie również nie będzie problemów z poborem wody. Większość ujęć wody będących źródłem wody pitnej posiada bezpośrednią strefę ochrony sanitarnej. Woda pitna pod względem jakości wymaga uzdatniania.

3.8.2. Gospodarka ściekowa

W województwie warmińsko-mazurskim na koniec 2012 roku 73,4% ludności korzystało z oczyszczalni ścieków (Polska – 68,6%), a 67,7% z sieci kanalizacji sanitarnej (Polska – 64,3%). W latach 2002-2012 nastąpiła rozbudowa systemów kanalizacji sanitarnej zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich a jej długość zwiększyła się blisko dwukrotnie.

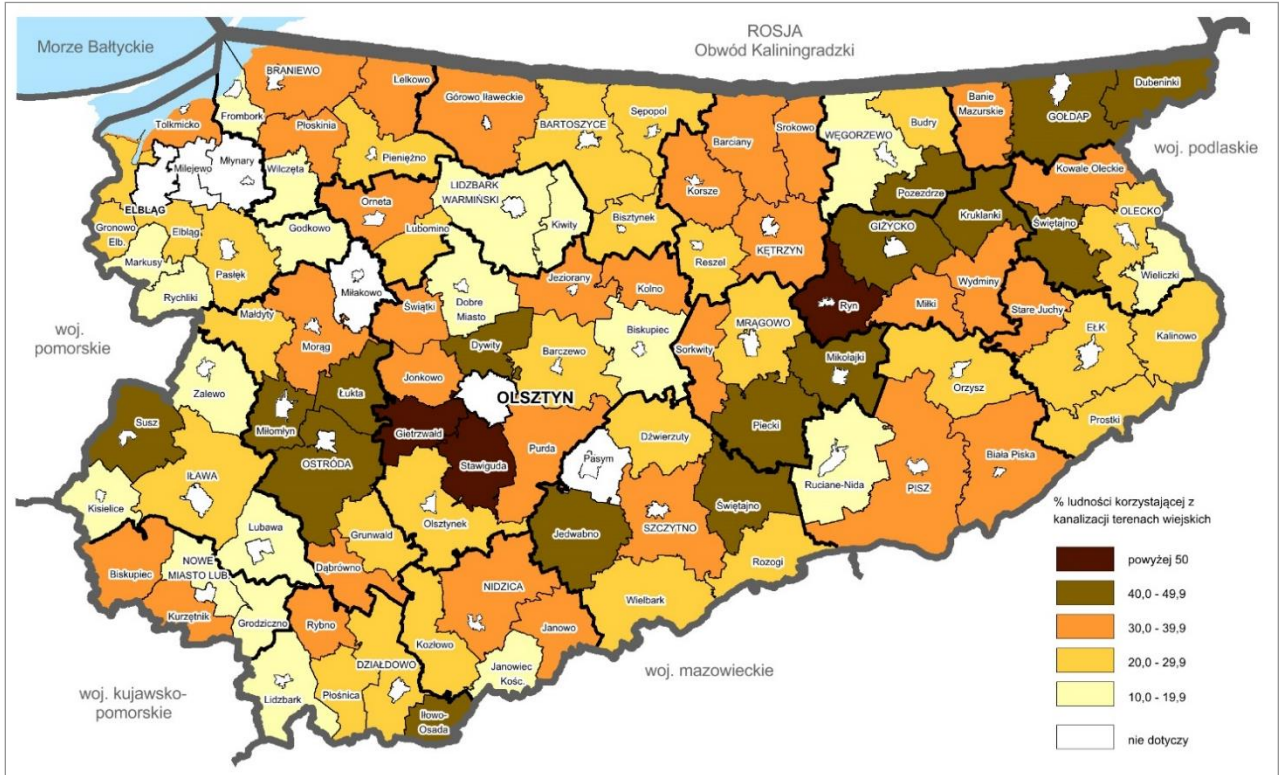
Mimo licznych inwestycji, stan gospodarki ściekowej na terenach wiejskich nadal jest gorszy niż w miastach, a między rozwojem zaopatrzenia w wodę, a zorganizowanym odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków istnieje dysproporcja (zwłaszcza na terenach wiejskich).

Wszystkie miasta województwa objęte są w różnym stopniu siecią kanalizacji sanitarnej. Na koniec 2012 roku 92,9% ludności miejskiej korzystało z sieci kanalizacji sanitarnej, a wartość ta zwiększyła się o ponad 2% w stosunku do 2002 roku (Polska – wzrost o blisko 4%). Na terenach miejskich nie występuje problem dostępności ludności do sieci kanalizacji sanitarnej, a ścieki sanitarne odprowadzane są siecią kanalizacji sanitarnej do wysokosprawnych oczyszczalni ścieków. Jedynie miasto Barczewo nie posiada zbiorczej oczyszczalni ścieków, a ścieki z miasta i częściowo z gminy odprowadzane są do oczyszczalni w Olsztynie.

Stan gospodarki ściekowej na obszarach wiejskich wygląda zdecydowanie gorzej. W latach 2002-2012 procent ludności korzystających z sieci kanalizacji sanitarnej zwiększył się z 18,7% do 31,0% (Polska –

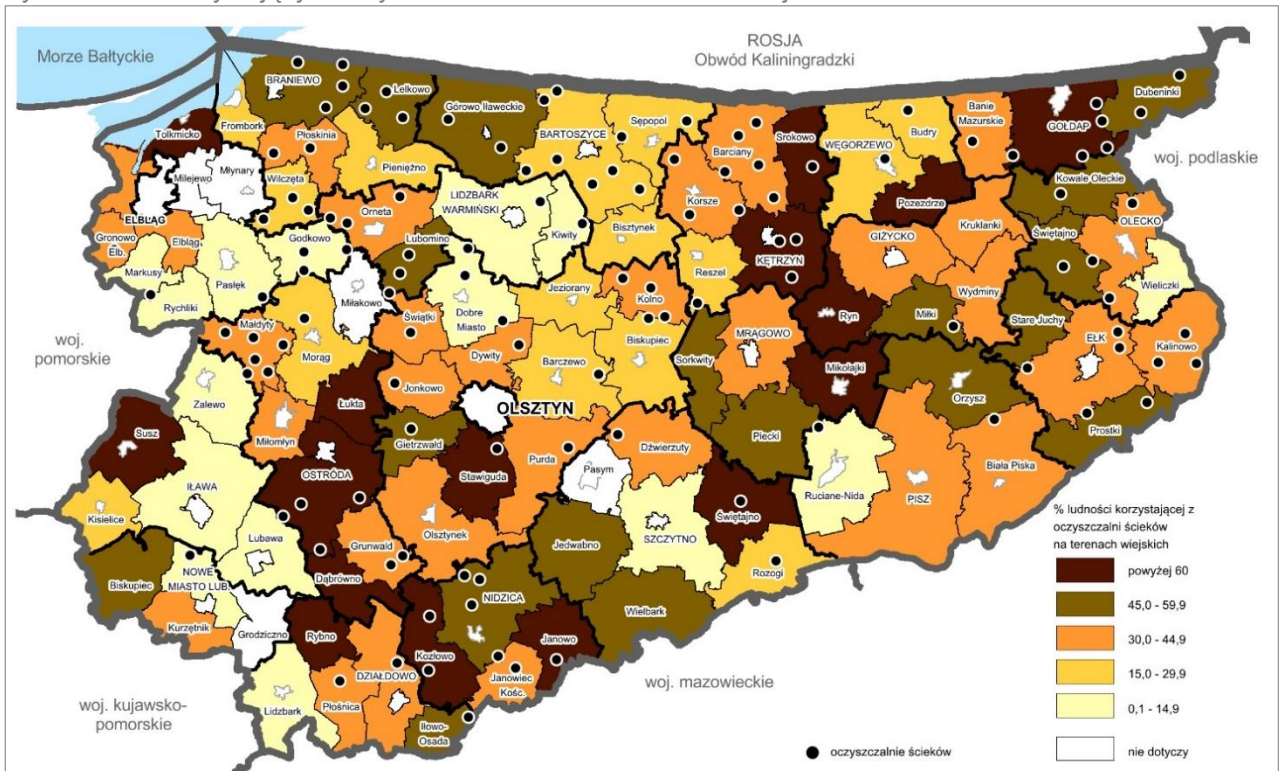
z 14,2% do 29,4%). Pod względem dostępności do sieci kanalizacyjnej najlepsza sytuacja jest w gminach Susz, Mikołajki, Piecki, Dywity, Gietrzwałd, Stawiguda, Łukta, Giżycko, Ryn, Morąg – powyżej 50% ludności korzysta z sieci kanalizacji sanitarnej. Niestety na terenie województwa nadal są miejsca gdzie nie ma kanalizacji sanitarnej - gminy: Pasym, Miłakowo, Grodziczno, Młynary oraz Milejewo.

Rysunek 46. Korzystający z kanalizacji na terenach wiejskich w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 47. Korzystający z oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Głównym problemem na obszarach wiejskich jest znaczna dysproporcja pomiędzy rozwojem sieci sanitarnej w stosunku do sieci wodociągowej. Stwarza to zagrożenie zanieczyszczeniem warstw wodonośnych na obszarach zwodociągowanych przy braku realizacji systemów kanalizacji sanitarnej, a zwłaszcza na terenach wrażliwych na antropopresję oraz w granicach zlewni pojeziernej.

Aglomeracje

Rysunek 48

Potencjałem gospodarki ściekowej w obszarze województwa jest znacząca liczba zbiorczych, wysokosprawnych oczyszczalni ścieków stanowiących podstawę do utworzenia aglomeracji i utylizacji ścieków ze znacznych obszarów. Wyznaczanie obszaru i granic aglomeracji odbywa się na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 22 lipca 2014 r. w sprawie sposobu wyznaczania obszaru i granic aglomeracji.

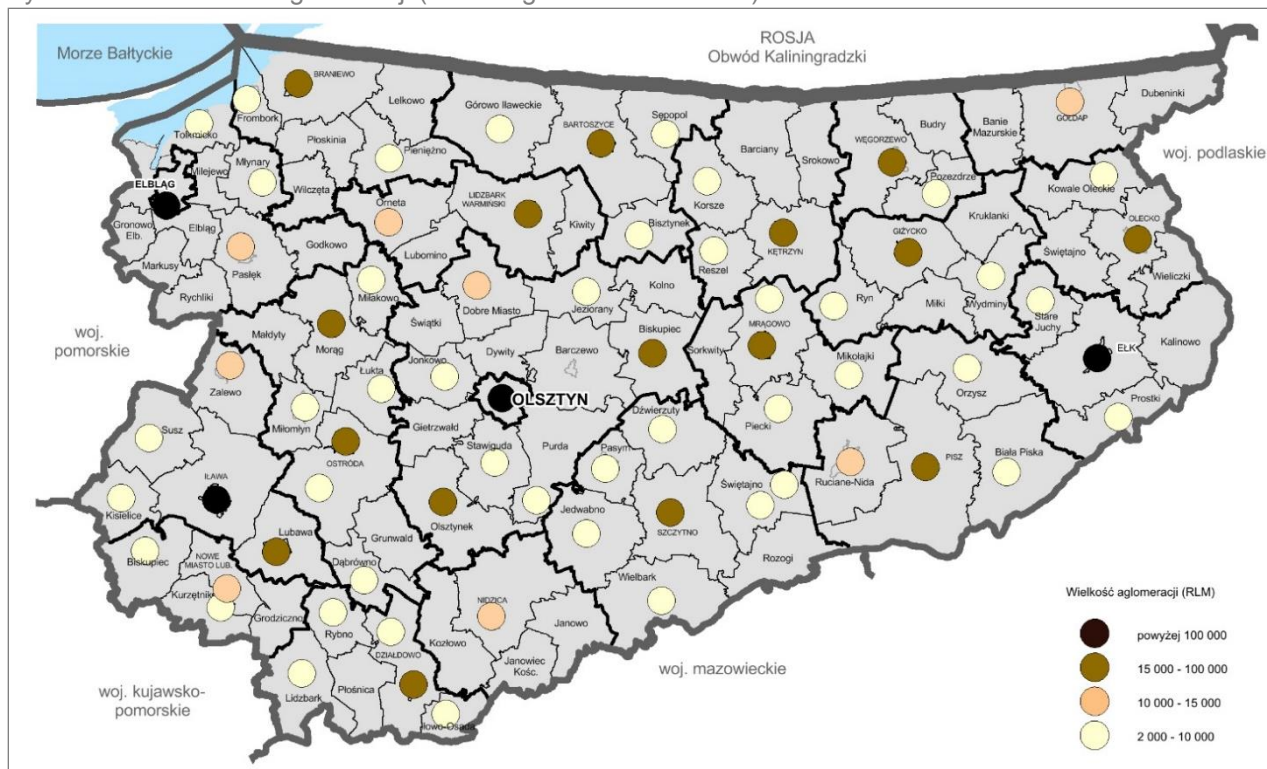
W obrębie województwa warmińsko-mazurskiego (stan na 2013 r.) utworzono 71 aglomeracji, w tym:

- grupa aglomeracji o RLM $\geq 100\ 000$ – 4 szt.,
- grupa aglomeracji o RLM w przedziale $\geq 15\ 000 < 100\ 000$ – 16 szt.,
- grupa aglomeracji o RLM w przedziale $\geq 10\ 000 < 15\ 000$ – 8 szt.,
- grupa aglomeracji o RLM w przedziale $\geq 2\ 000 < 10\ 000$ – 43 szt.

RLM (równoważna liczba mieszkańców) – parametr projektowy wyrażający wielkość ładunku w ściekach używany w szacowaniu wielkości biologicznych oczyszczalni ścieków. Reprezentuje on wielokrotność ładunku biologicznego oczyszczanych ścieków w stosunku do wzorcowego jednostkowego ładunku ścieków pochodzących z gospodarstw domowych odprowadzanych przez statystycznego mieszkańca w ciągu doby.

Przyjęto zasadę realizacji systemów kanalizacji sanitarnej poprzez sukcesywną realizację wyznaczonych aglomeracji. Szansą na wyrównanie tych dysproporcji jest sukcesywna realizacja systemów kanalizacji sanitarnej w granicach wyznaczonych aglomeracji w oparciu o Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Rysunek 48. Wielkość aglomeracji (stan na grudzień 2013 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie KPOŚK z aktualizacjami.

3.8.3. Gospodarka gazowa

Mapa 36

Województwo warmińsko-mazurskie zaopatrywane jest w gaz ziemny z krajowego systemu przesyłowego z dwóch kierunków. Centralna część zaopatrywana jest z węzła Rembelszczyzna koło Warszawy, a zasilanie jest realizowane przez dwa gazociągi magistralne wysokiego ciśnienia relacji Płońsk – Ciechanów – Nidzica. Część zachodnia województwa zasilana jest przez odgałęzienie z gazociągów

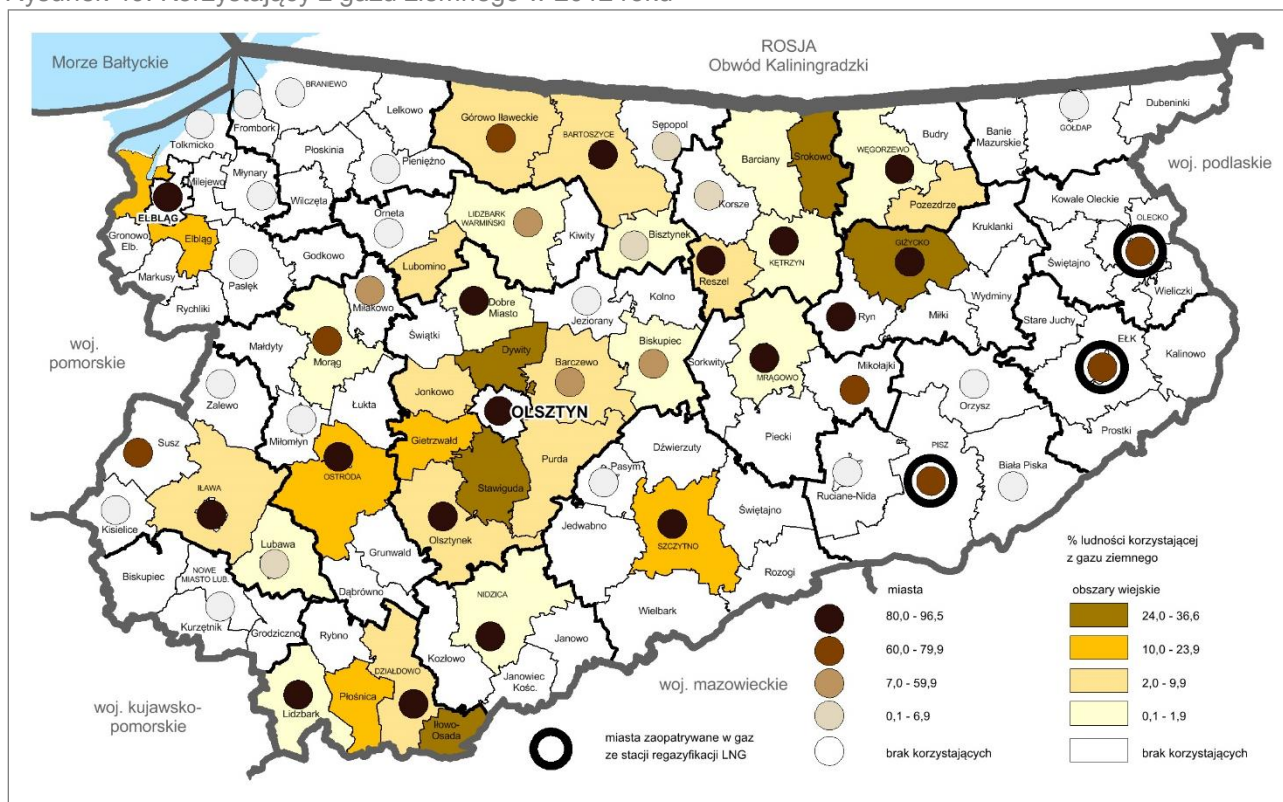
wysokiego ciśnienia: Dn 400 relacji Gustorzyn – Pruszcz Gdański (odgałęzienie Sztumska Wieś – Raczki) oraz Dn 500 relacji Gustorzyn – Kwidzyn (odgałęzienie Kwidzyn - Susz). Wschodnia część województwa nie posiada sieci gazu przesyłowego, a rozprowadzany gaz pochodzi ze stacji regazyfikacji LNG. W obszarze województwa działa Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o.

Dostępność ludności do sieci gazowej w województwie jest bardzo zróżnicowana, z wyraźnymi dysproporcjami pomiędzy miastami a terenami wiejskimi. Średnio w regionie dostępność ludności do sieci gazowej kształtuje się na poziomie 43,1% (Polska – 52,4%), w tym w miastach 70,1% (Polska – 72,4%), a na obszarach wiejskich zaledwie 3,7% (Polska – 21,7%). W latach 2002-2012 w województwie nastąpił wzrost długości czynnej sieci gazowej wysokiego ciśnienia o około 20%, tj. z 2 282,5 km w 2002 r. do 2734,3 km w 2012 r. oraz doprowadzono sieć wysokiego ciśnienia do trzech miast: Miłakowa, Barczewa oraz Lubawy.

Wśród 49 miast województwa tylko 30 posiada rozbudowaną sieć gazową obsługującą ludność i przemysł, z czego 27 miast zaopatrywana jest w gaz ziemny przewodowy, a 3 miasta (Olecko, Elk i Pisz) w gaz ziemny pochodzący ze stacji regazyfikacji LNG. Zaopatrzenie w gaz terenów wiejskich jest nieznaczne, tylko 36 z 116 gmin wiejskich korzysta z gazu przewodowego.

Dystrybutor gazu obsługujący obszar województwa warmińsko-mazurskiego w przyszłych latach planuje liczne inwestycje, które przyczynią się do zwiększenia dostępności ludności miejskiej i wiejskiej do gazu oraz zapewnią bezpieczeństwo energetyczne regionu.

Rysunek 49. Korzystający z gazu ziemnego w 2012 roku

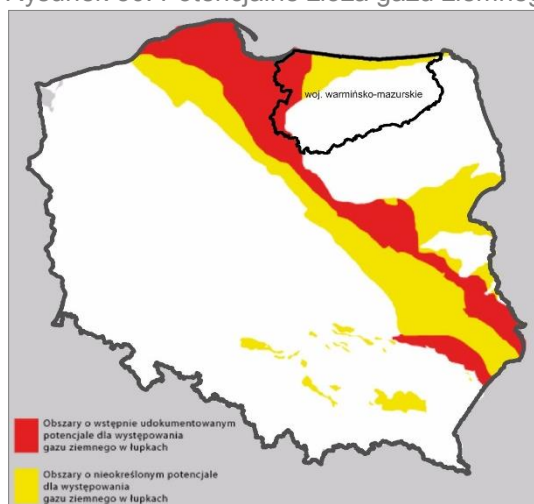

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gaz ziemny z łupków

Województwo warmińsko-mazurskie jest uznawane – obok pomorskiego – za najbardziej obiecujące pod względem występowania złóż gazu łupkowego – Rysunek 50. Według szacunków może znajdować się tutaj nawet jedna czwarta polskich zasobów gazu. Ministerstwo Środowiska wydało dotychczas 12 koncesji na poszukiwanie złóż gazu w regionie w powiatach: braniewskim, elbląskim, iławskim, ostródzkim, nowomiejskim, działdowskim, lidzbarskim i olsztyńskim. Pierwsze wiercenia rozpoczęto w Rogitach (gm. Braniewo). Kolejne odwierty poszukiwawcze są realizowane w pobliżu wsi Wodynia i Kamiennik Wielki w powiecie elbląskim. Eksploatacja gazu z łupków umożliwiłaby województwu częściowe uniezależnienie się oraz zapewniłaby dywersyfikację gazu.

Rysunek 50. Potencjalne złoża gazu ziemnego z łupków w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z pgi.gov.pl.

Mocną stroną gospodarki gazowej w województwie warmińsko-mazurskim jest rozbudowany system sieci gazowej przesyłowej z wyłączeniem wschodniej i nadzalewowej części województwa. Szansą na dalszy rozwój sieci gazowej jest realizacja wszystkich planowanych inwestycji w regionie, co przyczyni się do częściowej dywersyfikacji dostaw gazu. Ważnym przedsięwzięciem jest realizacja interkonektora Polska – Litwa relacji Rembelszczyzna – Granica RP i LT. Trzecia Dyrektywa Energetyczna stwarza możliwość zasilania w gaz przez różnych inwestorów.

3.8.4. Elektroenergetyka

Mapa 37

Zasilanie w energię elektryczną

Województwo warmińsko-mazurskie zasilane jest w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego następującymi liniami najwyższych napięć:

- linia 400kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki,
- linia 220kV Ostrołęka – Olsztyn 1,
- linia 220kV Włocławek Azoty – Olsztyn 1,
- linia 220kV Ostrołęka – Ełk 1.

Transformacja energii na napięcie rozdzielcze 110kV odbywa się w następujących stacjach NN/WN:

- stacja 400/220/110kV Olsztyn Mątki, autotransformator 400/220kV i autotransformator 400/110kV o mocy po 330MVA każdy,
- stacja 220/110kV Olsztyn 1, dwa autotransformatory 220/110kV o mocy 160MVA każdy,
- stacja 220/110kV Ełk 1, jeden autotransformator 220/110kV o mocy 160MVA.

Urządzenia sieci przesyłowej 400kV i 220kV są zarządzane i eksploatowane przez Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A.(PSE S.A.). Energia wpływająca do ww. węzłów NN, po przetransformowaniu na napięcie 110kV wprowadzana jest do sieci rozdzielczej i dostarczana odbiorcom na napięciach: 110kV, 15kV i 0,4kV. Właścicielem i zarządcą sieci rozdzielczej w centralnej i zachodniej części województwa jest ENERGA-OPERATOR S.A., natomiast w części wschodniej PGE Dystrybucja S.A.

Na terenie województwa nie występują znaczące źródła energii elektrycznej. Lokalna produkcja energii elektrycznej pokrywa zaledwie kilkanaście procent zapotrzebowania i odbywa się głównie w elektrociepłowniach oraz źródłach odnawialnych, w tym: w elektrowniach wiatrowych, małych elektrowniach wodnych, elektrowniach na biomasę i biogaz.

Fakt, że region jest importerem energii elektrycznej, nie wpływa na jakość energii dostarczanej odbiorcom, na możliwości przyłączenia nowych odbiorców ani na ceny energii. Zapotrzebowana energia dostarczana jest z innych regionów za pośrednictwem sieci przesyłowej 400kV i 220kV. Wymiana energii z sąsiednimi województwami odbywa się także za pośrednictwem sieci 110kV.

Ze względu na słabo rozbudowaną na obszarze Polski północno-wschodniej sieć 400kV i 220kV, pewność zasilania województwa warmińsko-mazurskiego jest niższa niż pozostałych regionów kraju. Istnieje zagrożenie przejściową utratą zasilania na znacznym obszarze województwa. Szczególnie niekorzystna sytuacja jest w części wschodniej województwa, zasilanej jednostronnie linią 220kV Ostrołęka – Ełk. Stosunkowo słabo rozwinięta sieć przesyłowa i rozdzielcza ogranicza w pewnym zakresie możliwość przyłączenia dużych elektrowni wiatrowych.

W celu poprawienia parametrów energii elektrycznej w części północno-wschodniej Polski PSE S.A. przewiduje znaczne inwestycje w zakresie sieci 400kV.

W okresie do roku 2020 będą zrealizowane:

- budowa dwutorowej linii 400kV Elk Bis – Alytus (Litwa),
- budowa dwutorowej linii 400kV Łomża – Elk Bis,
- budowa dwutorowej linii 400kV Ostrołęka – Olsztyn Mątki,
- budowa stacji 400/110kV Elk Bis i połączenie jej liniami 110kV z istniejącą stacją 220/110kV Elk 1,
- rozbudowa stacji 400/220/110kV Olsztyn Mątki.

Do roku 2030 przewidywane są:

- budowa stacji 400/110kV w Elblągu,
- powiązanie stacji w Elblągu z linią 400kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki.

Po roku 2030 przewidywane są: budowa linii 400kV Ostrołęka – Elk Bis, która zastąpi obecną linię 220kV oraz budowa linii 400kV Olsztyn Mątki – Płock. Taki zakres rozbudowy sieci 400kV, a także realizowane obecnie i planowane inwestycje w sieci 400kV w innych województwach w rejonie północno-wschodnim oraz centralnym Polski spowodują, że parametry energii elektrycznej regionu nie będą odbiegały od parametrów energii w pozostałych obszarach kraju.

Sieć rozdzielcza 110kV jest na przeważającym obszarze województwa dostatecznie rozwinięta i w zdecydowanej większości połączona pierścieniowo. Zapewnia to wymagane parametry energii elektrycznej w układzie normalnym pracy oraz oznacza możliwość zasilania rezerwowego w przypadku awarii lub prac planowych w sieci 110kV. Istniejące stacje transformatorowe wyposażone są z reguły w dwa transformatory 110/15kV, przy czym jest dość duży stopień rezerwowania mocy, tzn. w przypadku awarii lub prac planowych na jednym z transformatorów, drugi jest w stanie przejąć obciążenie. Na terenie województwa, głównie w jego zachodniej części, stacje rozdzielcze 110/15kV zasilane promieniowo, dla których rezerwowanie zasilania możliwe jest tylko z sieci 15kV. Dla tych stacji konieczna jest budowa drugostronnych linii 110kV. Występują też obszary, gdzie ze względu na aktualne warunki napięciowe, przewidywany wzrost mocy istniejących odbiorców lub konieczność przyłączenia projektowanych obiektów, niezbędna jest modernizacja lub budowa nowych stacji transformatorowo-rozdzielczych 110/15kV wraz z liniami 110kV.

Operatorzy sieci rozdzielczych sukcesywnie realizują rozbudowę i modernizację sieci 110kV. Przewidywana jest realizacja powiązania liniowego 110kV w relacji od planowanej stacji Dźwierzuty do istniejącej stacji Biskupiec. Na realizację zadań na lata 2014-2019 przewidziano znaczne nakłady w planach rozwoju zarówno ENERGA-OPERATOR S.A., jak też PGE Dystrybucja S.A.

Sieć przesyłowa zapewnia dostawę mocy i energii, z zachowaniem dużej (390 MW, ponad 50%) rezerwy mocy. Aktualnie transformacja energii elektrycznej z napięcia przesyłowego na napięcie rozdzielcze 110kV realizowana jest poprzez autotransformatory o łącznej mocy 1300MW, w tym:

- stacja Olsztyn Mątki – autotransformator 400/220kV i autotransformator 400/110kV, o mocy 330MVA każdy,
- stacja Olsztyn 1 - dwa autotransformatory o mocy po 160MVA każdy,
- stacja Elk 1 - jeden autotransformator o mocy 160MVA.

Możliwość transformacji energii na napięcie 110kV wzrosną w najbliższym okresie po uruchomieniu autotransformatora 400/110kV w stacji Elk Bis o mocy 330MVA. Po roku 2020 nastąpi dalszy wzrost rezerwy mocy w związku z planowanym uruchomieniem stacji 440/110kV w Elblągu z autotransformatorem 450MVA.

Zapotrzebowanie mocy i energii

Istniejące obciążenie szczytowe województwa warmińsko-mazurskiego wynosi ok. 650 MW, w tym:

- w Olsztynie i najbliższej okolicy ok. 98 MW,
- w Elblągu i bezpośrednim sąsiedztwie ok. 80 MW,
- w Elku i bezpośrednim sąsiedztwie ok. 35 MW.

Według danych ARE zużycie energii elektrycznej w województwie warmińsko-mazurskim w 2013 roku wyniosło 3,58 TWh. Istniejąca sieć przesyłowa zapewnia dostawę ww. ilości mocy i energii.

W wieloletnim przedziale czasowym (co najmniej 10-letnim) sumaryczne zapotrzebowanie energii wzrastało średnio ok. 1,5% rocznie, a zapotrzebowanie mocy ok. 2% rocznie. Są to wielkości zbliżone do krajowych, z tym, że w województwie warmińsko-mazurskim wzrost był bardziej stabilny. W poszczególnych latach występowały zarówno okresy bardzo dużego wzrostu (5-6%), jak i spadku zapotrzebowania. Różnie także przedstawiała się dynamika wzrostu zapotrzebowania podczas odrębnej analizy przemysłu i usług oraz odbiorców komunalnych.

Na podstawie wyników badań zużycia energii, prowadzonych przez różne ośrodki krajowe i zagraniczne, uzasadnione jest założenie dalszego wzrostu zapotrzebowania energii w dłuższej perspektywie w wysokości ok. 1,5% rocznie. Precyzyjne obliczenie wzrostu zapotrzebowania nie jest możliwe, ponieważ wielkość ta zależy od bardzo wielu czynników i jest zmienna w czasie.

W przypadku odbiorców komunalnych wzrost zapotrzebowania powodowany jest rosnącą liczbą odbiorców oraz stosowaniem nowych technologii w gospodarstwach domowych. W porównaniu do regionów krajów wysoko rozwiniętych, w województwie średnie zużycie energii przypadające na jednego mieszkańca lub gospodarstwo domowe jest około dwukrotnie niższe, wzrost z tego tytułu może być istotny. Jednocześnie następuje ograniczanie zapotrzebowania w związku z wprowadzaniem do użytku urządzeń energooszczędnych o znacznie wyższej efektywności energetycznej. Na obszarze województwa możliwości w tym zakresie są bardzo duże. Istotne znaczenie w przyszłości będą miały także warunki ekonomiczne, w tym relacje cenowe pomiędzy poszczególnymi nośnikami energii. Korzystne ceny energii elektrycznej w porównaniu do cen węgla, ropy naftowej itp. mogą spowodować znacznie szersze niż dotychczas stosowanie energii do celów grzewczych, przygotowywania posiłków, do napędu samochodów itp.

Perspektywy rozwoju źródeł energii konwencjonalnej

Wg danych PSE S.A. nie istnieją plany budowy elektrowni systemowych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Na terenach sąsiednich województw przewidywana jest budowa nowego bloku węglowego o mocy 1000 MW w Elektrowni Ostrołęka, budowa elektrowni gazowej o mocy ok. 874 MW w okolicach Grudziądz oraz budowa elektrowni w Pelplinie o mocy 2000 MW. Uruchomienie tych elektrowni będzie miało korzystny wpływ na poziom bezpieczeństwa energetycznego i parametry energii elektrycznej na obszarze województwa.

3.8.5. Odnawialne źródła energii

Największe znaczenie dla województwa w rozwoju odnawialnych źródeł (OZE) energii mają elektrownie wiatrowe, elektrownie na biogaz i elektrownie wodne.

Tabela 6. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii według typów instalacji w województwie warmińsko-mazurskim i w Polsce (31.03.2013 r.)

Jednostka terytorialna	Typ instalacji	Liczba instalacji	Moc ogółem [mw]	Udział w produkcji krajowej [%]
województwo warmińsko-mazurskie	elektrownie biogazowe	9	5,13	3,76
	wytwarzające z biogazu z oczyszczalni ścieków	5	2,42	1,77
	wytwarzające z biogazu rolniczego	1	1,20	0,88
	wytwarzające z biogazu składowiskowego	3	1,51	1,11
	elektrownie biomasowe	2	0,72	0,08
	wytwarzające z biomasy z odpadów leśnych, rolniczych, ogrodowych	1	0,22	0,03
	wytwarzające z biomasy z odpadów przemysłowych, drewnopochodnych i celulozowo-papierniczego	1	0,50	0,06
	elektrownie wiatrowe	22	201,48	7,62
	elektrownie wiatrowe na lądzie	22	201,48	7,62
	elektrownie wodne	86	15,91	1,65
	elektrownie wodne przepływowe do 0,3 MW	75	5,74	0,59
	elektrownie wodne przepływowe do 1 MW	8	4,37	0,45
	elektrownie wodne przepływowe do 5 MW	3	5,80	0,60
	Razem	119	223,24	4,83
Polska	elektrownie biogazowe	207	136,32	2,95
	elektrownie biomasowe	29	876,11	18,94
	elektrownie wiatrowe	743	2644,90	57,19
	elektrownie wodne	771	966,24	20,89
	elektrownie realizujące technologię współspalania	41	0,00	0,00
	wytwarzające z promieniowania słonecznego	9	1,29	0,03
		Razem	1800	4624,85

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Regulacji Energetyki.

Całkowita moc instalacji wykorzystujących OZE w województwie wynosiła 223,238 MW, a w Polsce 4 624,851 MW (stan w dniu 31.03.2013 r.). Udział województwa w wytwarzaniu energii elektrycznej z OZE w produkcji krajowej stanowi 4,83%.

Elektrownie wiatrowe

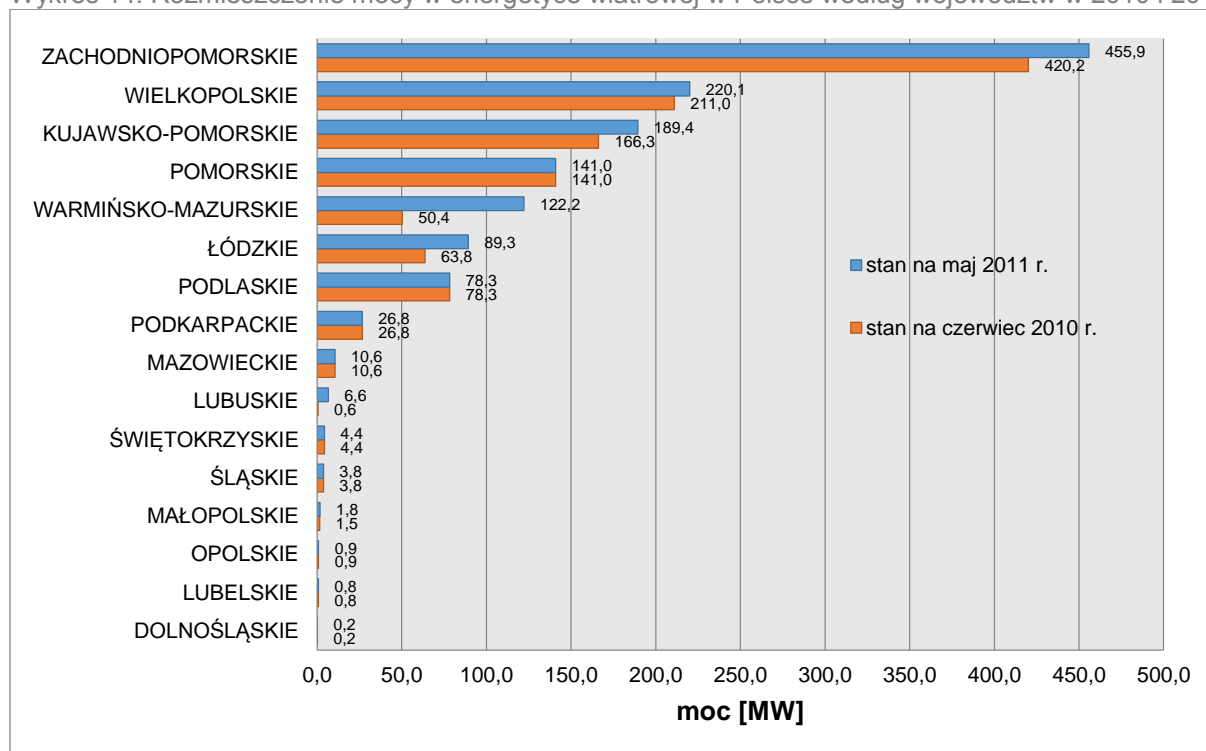
Na obszarze województwa działają elektrownie wiatrowe. Moc zainstalowana w elektrowniach wiatrowych w województwie wynosi 209,475 MW (stan w dniu 30.06.2013 r.).

Odnotowuje się wzrost mocy. w stosunku do końca roku 2011 o 12% (187,075 MW), przy czym w II kwartale 2013 r. wzrost wyniósł 4% (w dniu 31.03.2013 r. moc ta wynosiła 201,475 MW).

Udział mocy zainstalowanej w instalacjach wiatrowych w województwie do analogicznej mocy w Polsce wynosi 7,46% (stan w dniu 30.06.2013 r.). Udział ten na koniec marca 2013 r. wynosił 7,62%, a na koniec roku 2011 około 11% – Tabela 16. Spadający udział w mocy turbin wiatrowych (przedział 18 miesięcy) świadczy, że w innych regionach przyrost tej mocy w tym okresie był szybszy niż na Warmii i Mazurach. Województwo warmińsko-mazurskie pod względem wielkości mocy turbin wiatrowych znajduje się w pierwszej szóstce województw w Polsce – Wykres 14.

W regionie w latach 2010-2011 powstały trzy duże elektrownie wiatrowe o łącznej mocy 136 MW, przez co udział energii generowanej w ogólnym zapotrzebowaniu województwa uległ zmianie.

Wykres 14. Rozmieszczenie mocy w energetyce wiatrowej w Polsce według województw w 2010 i 2011 roku

Źródło: opracowanie własne wg PSEW na podstawie danych z Urzędu Regulacji Energetyki.

Elektrownie wodne

W województwie zlokalizowanych jest 86 elektrowni wodnych (według danych Urzędu Regulacji Energetyki, stan na 31.03.2013 r.). Ponad 40 obiektów stanowią małe elektrownie wodne, odbudowane w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych w miejscu istniejących przed wojną obiektów (elektrownie lub młyny wodne). Elektrownie wodne w województwie wytwarzają energię elektryczną o łącznej mocy 15,91 MW.

Elektrownie biogazowe

Innym istotnym rodzajem energii ze źródeł odnawialnych są elektrownie na biogaz (biogazownie) o mocy od kilkuset kW do kilkunastu MW. Na terenie województwa funkcjonuje kilka małych elektrowni na biogaz, natomiast wydane zostały warunki przyłączenia na budowę elektrowni o mocy 13,7 MW w Januszkowie (gm. Dzwierzuty). Moc generowana w biogazowniach w województwie wynosi 5,13 MW. Tego typu źródła mogą w przyszłości odegrać znaczną rolę w produkcji energii. W poniższej tabeli przedstawiono wykorzystanie odnawialnych źródeł energii według typów instalacji w poszczególnych powiatach w województwie.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Tabela 7. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii według typów instalacji w powiatach województwa warmińsko-mazurskiego (31.03.2013 r.)

Powiat	Typ instalacji	Liczba instalacji	Moc ogółem [MW]
bartoszycki	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	1	0,12
	suma	1	0,12
braniewski	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	2	0,05
	elektrownia wodna przepływowa do 1 MW	2	1,04
	elektrownia wodna przepływowa do 5 MW	1	2,64
	suma	5	3,73
działdowski	elektrownia wiatrowa na lądzie	1	0,80
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	3	0,19
	suma	4	0,99
m. Elbląg	wytwarzające z biogazu z oczyszczalni ścieków	1	0,40
	wytwarzające z biogazu składowiskowego	2	0,71
	suma	3	1,11
elbląski	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	3	0,12
	elektrownia wodna przepływowa do 1 MW	1	0,48
	suma	4	0,60
ełcki	wytwarzające z biogazu z oczyszczalni ścieków	1	0,43
	elektrownia wiatrowa na lądzie	1	0,60
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	3	0,13
	suma	5	1,17
giżycki	elektrownia wiatrowa na lądzie	1	4,50
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	2	0,10
	suma	3	4,60
gołdapski	elektrownia wiatrowa na lądzie	7	53,50
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	6	0,86
	elektrownia wodna przepływowa do 1 MW	1	0,35
	suma	14	54,70
iławski	wytwarzające z biogazu z oczyszczalni ścieków	1	0,44
	elektrownia wiatrowa na lądzie	6	69,30
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	2	0,09
	suma	8	69,84
kętrzyński	elektrownia wiatrowa na lądzie	1	70,00
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	9	0,93
	suma	10	70,93
lidzbarski	elektrownia wiatrowa na lądzie	1	0,08
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	9	0,83
	elektrownia wodna przepływowa do 1 MW	2	1,20
	elektrownia wodna przepływowa do 5 MW	1	1,00
	suma	13	3,11
mrągowski	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	1	0,04
	suma	1	0,04
nowomiejski	wytwarzające z biogazu rolniczego	1	1,20
	elektrownia wiatrowa na lądzie	2	1,60
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	8	0,60
	suma	11	3,40
olecki	elektrownia wiatrowa na lądzie	1	1,00
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	4	0,15
	suma	5	1,15
m. Olsztyn	wytwarzające z biogazu z oczyszczalni ścieków	1	0,70
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	1	0,15
	elektrownia wodna przepływowa do 1 MW	1	0,90
	suma	3	1,76
olsztyński	wytwarzające z biogazu składowiskowego	1	0,80
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	17	1,03

	elektrownia wodna przepływowa do 5 MW	1	2,16
	suma	19	3,99
ostródzki	wytwarzające z biogazu z oczyszczalni ścieków	1	0,44
	wytwarzające z biomasy z odpadów leśnych, rolniczych, ogrodowych	1	0,22
	elektrownia wiatrowa na lądzie	1	0,10
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	1	0,12
	suma	4	1,04
szczycieński	wytwarzające z biomasy z odpadów przemysłowych, drewnopochodnych i celulozowo-papierniczych	1	0,50
	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	2	0,06
	suma	3	0,56
węgorzewski	elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	1	0,17
	elektrownia wodna przepływowa do 1 MW	1	0,40
	suma	2	0,57
województwo	suma	119	223,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Regulacji Energetyki.

Najwięcej instalacji (19) znajduje się w powiecie olsztyńskim. Najwięcej energii elektrycznej generowanej jest w powiatach: kętrzyńskim (70,93 MW), iławskim (69,84 MW) i gołdapskim (54,70 MW) ze względu na największe moce zainstalowane w instalacje turbin wiatrowych występujących w tych powiatach. Instalacje turbin wiatrowych zlokalizowane są w 10 powiatach.

W powiecie ostródzkim występują cztery grupy typów instalacji, wykorzystujące do produkcji energii biogaz, biomasę, energię wiatru i wód płynących. W powiatach: elbląskim, braniewskim, bartoszyckim, mrągowskim i węgorzewskim występują tylko instalacje elektrowni wodnych. W dwóch powiatach, piskim i nidzickim, nie zlokalizowano żadnych instalacji wykorzystujących OZE.

Perspektywy rozwoju źródeł energii odnawialne źródła energii (OZE)

Elektrownie wiatrowe. W związku z wprowadzonymi preferencjami dla energii odnawialnej, elektrownie wiatrowe wykazują ogromną dynamikę rozwoju.

Elektrownie wiatrowe zdecydowanie różnią się od pozostałych źródeł wytwórczych z punktu widzenia współpracy z systemem elektroenergetycznym. System elektroenergetyczny (poza niewielkimi wyjątkami) nie może magazynować energii i w każdej chwili musi być zbilansowany. W uproszczeniu oznacza to, że w każdej chwili ilość energii wytworzonej musi być równa ilości energii zużytej. Ponieważ energia pobierana przez odbiorców jest regulowana w bardzo małym zakresie, stabilną pracę systemu uzyskuje się poprzez regulację ilości wytwarzanej energii. Systemowe elektrownie konwencjonalne (węglowe, gazowe, itp.) pracują zgodnie z harmonogramem zatwierdzonym i kontrolowanym przez operatora systemu przesyłowego (PSE S.A.). Elektrownie wiatrowe nie są w stanie wytwarzać energii według zatwierdzonego planu, pracują w sposób przypadkowy, w bardzo dużym stopniu nieprzewidywalny. Dzieje się tak, ponieważ elektrownie wiatrowe pracują tylko wówczas, gdy prędkość wiatru zawiera się w określonym przedziale, a w sytuacji zbyt małej lub zbyt dużej prędkości wiatru elektrownie są wyłączane. Według dostępnych materiałów statystycznych elektrownie wiatrowe pracują średnio tylko przez ok. 20-40% czasu, przy czym górna granica dotyczy wyłącznie obszarów o bardzo korzystnych warunkach wiatrowych. Przy zmiennej prędkości wiatru ilość produkowanej energii może zmienić się w bardzo krótkim okresie. Powoduje to określone konsekwencje dla sieci dystrybucyjnej 110kV i sieci przesyłowej. W okresie dużego wytwarzania w elektrowniach wiatrowych konieczne jest ograniczenie produkcji w elektrowniach konwencjonalnych. W tym czasie niezbędne jest także utrzymywanie ciągłej, znacznej i kosztownej rezerwy w systemie, aby energia mogła być dostarczana odbiorcom w chwili, gdy nagle elektrownie wiatrowe przestają produkować z powodu gwałtownego zmniejszenia lub wzrostu siły wiatru.

Ponieważ elektrownie wiatrowe z reguły są lokalizowane poza skupiskami wielkich odbiorców, podczas wzmożonej produkcji w elektrowniach wiatrowych występują duże przepływy mocy w sieci dystrybucyjnej 110kV i w sieciach najwyższych napięć. W wielu przypadkach istniejąca sieć nie jest dostosowana do takich warunków, wymaga rozbudowy lub modernizacji niektórych elementów, celem dostosowania ich do zwiększonych przepływów mocy. Przy lokalizacji na danym obszarze dużej liczby elektrowni wiatrowych, o łącznej mocy przekraczającej zapotrzebowanie odbiorców, zakres koniecznej rozbudowy systemu elektroenergetycznego może być ogromny.

W celu zabezpieczenia stabilnej pracy systemu przedsiębiorstwa energetyczne stawiają, zgodnie z obowiązującymi przepisami, wysokie wymagania inwestorom elektrowni wiatrowych na etapie wydawania warunków przyłączenia, w tym konieczność sporządzania analizy wpływu pracy elektrowni na system elektroenergetyczny. W szczególnych, uzasadnionych przypadkach, mają miejsce ograniczenia mocy elektrowni wiatrowych lub odmowa wydania warunków przyłączenia.

Na terenie województwa łączna moc istniejących oraz planowanych (tzn. wydane warunki przyłączenia lub podpisana umowa o przyłączenie – stan na 2012 rok) elektrowni wiatrowych, szacowana na 830,6 MW, przekracza maksymalne zapotrzebowanie mocy, wynoszące 650 MW. Ponadto większość projektowanych elektrowni wiatrowych skupiona jest na obszarze północno-wschodnim oraz północno-zachodnim województwa, a nie w miejscach największego poboru mocy. Jeżeli wszystkie planowane elektrownie zostaną wybudowane, w godzinach pracy tych elektrowni będą miały miejsce znaczne przepływy mocy liniami 110kV. W związku z tym konieczne jest dostosowanie linii i urządzeń do zwiększonych przepustowości. Planowany zakres modernizacji linii 110kV, w bardzo dużym stopniu wymuszony jest pracą projektowanych elektrowni wiatrowych.

Próba prognozowania rozwoju wykorzystania OZE, zwłaszcza energetyki wiatrowej, jest trudnym zadaniem. Z jednej strony mamy do czynienia z zainteresowaniem inwestorów, z drugiej rośnie opór społeczny wobec lokalizacji przemysłowych turbin wiatrowych. Opór ten skupia się głównie na dwóch grupach problemów nurtujących mieszkańców – oddziaływania na człowieka i inne organizmy żywe, na warunki zamieszkania i krajobraz. Inwestorzy zaś kierują się głównie aspektami ekonomicznymi inwestowania. Innym istotnym problemem warunkującym rozwój energetyki wiatrowej jest gotowość sieci energetycznych na przyjęcie mocy wyprodukowanej. Sieci te, jak już wcześniej wykazano, wymagają dużych nakładów na remonty i budowę nowych linii przesyłowych i dystrybucyjnych. To powodować może wzrost kosztów rozwoju energetyki wiatrowej – kosztów ekonomicznych, społecznych i środowiskowych.

Elektrownie wodne. Nie prognozuje się wzmożonego rozwoju energetyki wodnej ze względu na jej obniżającą się atrakcyjność dla inwestorów.

Elektrownie na biogaz są rodzajem źródeł odnawialnych energii elektrycznej wykazującym perspektywę rozwoju w najbliższej przyszłości. Elektrownie na biogaz charakteryzują się stabilną pracą, w związku z tym ich wpływ na system elektroenergetyczny jest korzystny, a inwestycje związane z przyłączeniem do sieci nawet dość dużych elektrowni z reguły ograniczają się do wykonania powiązania z najbliższą linią 110kV i budową GPZ. Jest realne, że powstanie więcej tego typu elektrowni.

3.8.6. Systemy teleinformatyczne

Mapa 38, Mapa 39

W ostatnich latach nastąpił bardzo dynamiczny rozwój systemów teleinformatycznych w Polsce. Wiąże się to z powstaniem nowych operatorów, a tym samym z licznymi inwestycjami budowy infrastruktury teleinformatycznej.

Teleinformatyczna infrastruktura techniczna

Infrastruktura teleinformatyczna opiera się głównie na infrastrukturze technicznej kablowej i bezprzewodowej. W ostatnim okresie nastąpił wyraźny wzrost łączy kablowych w Polsce. W 2012 roku 70% gospodarstw domowych posiadało aktywne kablowe łącze szerokopasmowe i w stosunku do roku 2010 liczba ta wzrosła o 13%. Zgodnie z inwentaryzacją infrastruktury telekomunikacyjnej przeprowadzonej przez Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE) w 2012 roku teren województwa w znacznej części pokryty był infrastrukturą telekomunikacyjną różnych operatorów, a w każdej gminie istniały sieci telekomunikacyjne. Istniejąca infrastruktura telekomunikacyjna opiera się głównie na sieciach światłowodowych, a koncentracja tych sieci jest zdecydowanie większa w miastach niż na terenach wiejskich, gdzie występuje większe skoncentrowanie sieci bezprzewodowych.

Na terenie województwa zlokalizowanych jest 171 punktów umożliwiających kolokację, czyli wymianę ruchu IP pomiędzy sieciami. Około 17% gospodarstw domowych położonych jest w miejscowościach, które nie posiadają węzłów dostępowych (nie mają fizycznego połączenia z siecią telekomunikacyjną). Ogólnie w Polsce Internet do użytkownika końcowego doprowadzony jest zwykłymi kablami, brak jest zakończeń światłowodowych w domach – obecnie poniżej 1% użytkowników w Polsce.

Operatorzy budują sieci głównie na swoje potrzeby i deklarują ich udostępnienie na poziomie nieco ponad 3% pojemności kabla. W związku z tym uzasadniona jest budowa infrastruktury będącej własnością województwa. W ramach projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej planowana jest budowa: 822 km sieci szkieletowych, ponad 1400 km odnóg sieci dystrybucyjnej oraz 10 węzłów szkieletowych i 197 dystrybucyjnych.

Niemal cały obszar województwa warmińsko-mazurskiego pokryty jest zasięgiem GSM. Bardzo dynamicznie wzrasta liczba stacji bazowych telefonii komórkowej (BTS) – do 2013 roku wydano pozwolenia na budowę: 230 nadajników LTE, 1598 nadajników GSM900, 606 nadajników GSM1800, 772 nadajników UMTS900, 779 nadajników UMTS2100 oraz 114 nadajników CDMA420/450. W ciągu ostatnich lat najbardziej wzrosła liczba wydanych decyzji na budowę nadajników LTE i UMTS, co świadczy o rozwoju szybkiego Internetu mobilnego.

Część nadajników umożliwia korzystanie z szybkiego Internetu LTE, HSPA+. Szybki Internet, zwłaszcza LTE, jest dostępny głównie w miastach. Natomiast mieszkańcy małych miejscowości mogą korzystać z wolniejszego Internetu mobilnego. Niestety niska prędkość oraz problemy z zasięgiem

dyskwalifikują go w zadaniach typu praca, wideokonferencje czy przesyłanie dużych plików, a przeglądanie Internetu może być utrudnione.

Korzystający z Internetu w województwie

Według danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej w 2012 roku 56% budynków w województwie posiadało dostęp do telekomunikacyjnych przyłączy kablowych (Polska 62,6%). Pod względem przestrzennym ww. przyłączy posiadało najwięcej budynków w Elblągu (79,3%) i Olsztynie (71,8%), a najmniej w powiecie gołdapskim (44,3%).

Na koniec 2012 roku w regionie północnym, do którego należą województwa: kujawsko-pomorskie, pomorskie i warmińsko-mazurskie 72% gospodarstw domowych posiadało komputer, 69% posiadało komputer z dostępem do Internetu, a 65% posiadało komputer z dostępem do szerokopasmowego Internetu. Około 60% mieszkańców korzystało regularnie z Internetu, a 33% nie korzystało z niego w ogóle. Wśród korzystających z Internetu 39% zamawiało towary i usługi przez Internet, 36% wykorzystywało go do samokształcenia a 32% korzystało z e-administracji. Wszystkie ww. wskaźniki plasują region północny na zbliżonym poziomie do kraju.

Wykorzystanie systemów teleinformatycznych przez firmy w województwie jest dobre - na koniec 2012 roku 95% firm wykorzystywało komputery, 92% korzystało z Internetu, a 60% firm posiadało strony www. Wśród pracowników firm w województwie tylko 25% korzystało z komputerów z dostępem do Internetu, a 6% firm zapewniało swoim pracownikom szkolenia z zakresu ICT. Niestety nakłady ponoszone przez firmy w regionie na szkolenia są zdecydowanie mniejsze niż średnio w kraju – 27% firm ponosiło nakłady na ICT (Polska 35%, lider województwo mazowieckie 43%).

Obecnie wszystkie urzędy administracji państwowej i samorządowej w województwie posiadają dostęp do Internetu, a 65% urzędników posiada własną skrzynkę email. Nadal niestety jedynie jedna czwarta urzędów w regionie świadczy i rozwija usługi elektroniczne (Polska 34%, lider województwo śląskie 61%). Pomimo dużego postępu teleinformatycznego, który nastąpił w ostatnich latach, jedynie 11% urzędów posiadało strony www., które zostały ocenione za użyteczne dla odbiorców (Polska 12%).

Na terenie województwa powstały Publiczne Punkty Dostępu do Internetu (PIAP-y) umożliwiające bezpłatny dostęp do Internetu. Celem PIAP-ów jest popularyzacja Internetu, nie tylko, jako źródła do szybkiego dostępu do informacji, ale również, jako narzędzie umożliwiające kontakt z władzami samorządowymi. W ramach projektu „Rozbudowa infrastruktury szerokopasmowego dostępu do Internetu i sieci PIAP-ów w województwie warmińsko-mazurskim” realizowanego w ramach RPO 2007-2013, na terenie 292 miejscowości województwa utworzono 640 PIAP-ów, w tym 290 infomatów.

Telefonia

Rynek usług telekomunikacyjnych w zakresie telefonii stacjonarnej od kilku lat wyraźnie maleje. W województwie warmińsko-mazurskim w 2010 roku wskaźnik gęstości sieci telefonii stacjonarnej wyniósł 17,5 abonentów (Polska – 21,6) i w porównaniu do 1999 roku zmalał o 26%. Zmniejszenie znaczenia telefonii stacjonarnej spowodowany został dynamicznym rozwojem sieci telefonii komórkowej. W latach 2005-2009 liczba gospodarstw domowych wyposażonych w telefon komórkowy wzrosła o 35% i w 2009 roku już blisko 90% gospodarstw posiadało telefon komórkowy.

3.8.7. Gospodarka odpadami

Ogólne ramy systemu gospodarowania odpadami komunalnymi określa Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Ustawa ta wprowadziła nowy system gospodarowania odpadami komunalnymi, zgodnie z którym gmina jest właścicielem odpadów, zobowiązany do zorganizowania ich odbioru, transportu i zagospodarowania. Gmina stała się również odpowiedzialna za wdrożenie selektywnego zbierania odpadów komunalnych, osiągnięcie odpowiednich poziomów recyklingu wybranych frakcji odpadów komunalnych oraz ograniczenie masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania.

Znacznym problemem w monitoringu gospodarowania odpadami komunalnymi stanowią trudności w określeniu rzeczywistej ilości wytwarzanych odpadów. Dane statystyczne opisujące wielkości wytwarzanych odpadów komunalnych są szacunkowe i nie zawsze odzwierciedlają faktyczną skalę zjawiska. Dysproporcja pomiędzy wartościami szacunkowymi a rzeczywistymi jest często bardzo duża i trudna w interpretacji.

Odpady w zależności od źródła ich powstania dzieli się na: odpady z sektora gospodarczego, zwane odpadami przemysłowymi i odpady komunalne. W obydwu tych grupach występują odpady niebezpieczne.

Odpady przemysłowe

Odpady, z sektora gospodarczego stanowią największy strumień odpadów w Polsce i pochodzą głównie z przemysłu, rolnictwa, rzemiosła i niektórych usług.

Według informacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie zawartych w Wojewódzkim Systemie Odpadowym, w 2013 r. wytworzono łącznie 2 331,1 tys. ton odpadów przemysłowych, o 12% więcej w stosunku do roku poprzedniego.

W strukturze odpadów dominowały:

- odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej, które stanowiły 38,7% wytworzonych odpadów z sektora gospodarczego. W łącznej ilości wytworzonych w tej grupie odpadów największy udział ilościowy stanowiły odpady gleby i ziemi (86,6%),
- odpady z instalacji i urządzeń służących zagospodarowaniu odpadów z oczyszczalni ścieków oraz z uzdatniania wody stanowiły 20,6% wytworzonych odpadów gospodarczych. W łącznej ilości wytworzonych w tej grupie odpadów największy udział ilościowy stanowiły odpady z mechanicznej obróbki odpadów (47,5%) oraz odpady z oczyszczalni ścieków (29,5%).

Według danych Urzędu Marszałkowskiego w 2013 roku największe ilości odpadów wytworzono w powiatach: iławskim, oleckim, grodzkim Elbląg, ostródzkim – stanowiły one 45,8% wszystkich wytworzonych w województwie odpadów przemysłowych. Na terenie województwa w 2013 r. przetworzono w instalacjach i poza nimi łącznie 1 233,9 tys. ton odpadów pochodzących z sektora gospodarczego. Odpady te poddawane były głównie procesom recyklingu i odzysku substancji organicznych (w tym kompostowanie) – 15,7%, wykorzystywane jako paliwo w instalacjach lub urządzeniach służących do tego celu – 11,1% oraz poddawane obróbce fizyczno-chemicznej – 9,7%. Zaledwie 8,7% poddano składowaniu na składowiskach odpadów.

Odpady komunalne

W 2013 roku z terenu województwa odebrano 370,2 tys. ton odpadów komunalnych, stanowiły one 13,7% całego strumienia odpadów wytworzonych na terenie województwa. Wśród odebranych odpadów komunalnych przeważały odpady zmieszane – 82,7% (306 tys. ton), ponadto 6,6% stanowiły odpady opakowaniowe (24,4 tys. ton), 4,7% odpady budowlane i remontowe (17,4 tys. ton), a 6% pozostałe odpady komunalne zbierane selektywnie. Odpady ulegające biodegradacji zebrane w sposób selektywny zostały odebrane w ilości 12,1 tys. ton. W 2013 r. na 1 mieszkańca Warmii i Mazur przypadało około 255 kg odebranych odpadów komunalnych (uwzględniając odpady budowlane i remontowe).

Według danych pochodzących ze sprawozdań gmin, w 2013 r. wszyscy mieszkańcy województwa zostali objęci zorganizowanym systemem zbierania zmieszanych odpadów komunalnych.

W grupie odebranych odpadów komunalnych, odpady zebrane selektywnie stanowiły ok. 17,3%. Największy udział w strumieniu odpadów selektywnie zbieranych z sektora komunalnego stanowiły kolejno: odpady budowlane i remontowe, szkło, tworzywa sztuczne oraz papier i tektura.

Około 75% odpadów odebranych z sektora komunalnego z terenu województwa zostało poddanych obróbce mechanicznej, natomiast składowaniu bez przetworzenia poddano około 15,5% tych odpadów.

U podstaw prawidłowej gospodarki odpadami leży zapobieganie powstawaniu odpadów, rozumiane jako ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów (zapobieganie ilościowe) oraz ograniczanie w odpadach zawartości substancji niebezpiecznych lub mogących utrudniać ich odzysk lub unieszkodliwienie (zapobieganie jakościowe). Wytworzone odpady zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami powinny zostać poddane odzyskowi poprzez przygotowanie do ponownego użycia lub recyklingu. Jeżeli nie jest to możliwe z przyczyn technologicznych, ekologicznych, ekonomicznych odpady te należy poddać innym procesom odzysku. Odpady, które nie mogą być zagospodarowane w inny sposób mogą zostać unieszkodliwione, w ostateczności poprzez składowanie na składowiskach odpadów. W celu umożliwienia lub ułatwienia przetwarzania odpadów powinny być one zbierane w sposób selektywny.

W województwie warmińsko-mazurskim w 2013 r. na składowiskach odpadów zostało zdeponowanych około 56 tys. ton odpadów komunalnych, ilość ta była o 31% mniejsza niż w roku poprzednim. Powyższe dane wskazują, że wprowadzona w 2012 r. w kraju reforma systemu gospodarki odpadami komunalnymi przynosi powoli zamierzone efekty. Samorządy gminne, zaopatrzone w nowoczesne instalacje zagospodarowania odpadów odchodzą od składowania nieprzetworzonych odpadów komunalnych na rzecz selektywnej zbiórki oraz odzysku i recyklingu odpadów.

Odpady niebezpieczne

Odpady niebezpieczne powstają w wyniku działalności przemysłowej i usługowej, a także w gospodarstwach domowych, służbie zdrowia i szkolnictwie.

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w 2013 roku wytworzono 38,6 tys. ton odpadów niebezpiecznych (WSO). W porównaniu z latami 2011 i 2012, w 2013 r. odnotowano około 70% wzrost wytwarzania odpadów niebezpiecznych. Ten nagły skok ilości wytwarzanych odpadów niebezpiecznych wynikał z prowadzonego w 2013 r. w Olsztynie projektu rekultywacji terenu przemysłowego dawnej gazowni, w ramach którego usunięto zanieczyszczenia gleby oraz wód gruntowych i podziemnych.

W największych ilościach wytwarzane były odpady niebezpieczne takie jak: zanieczyszczona gleba i ziemia (44%), odpady z odwadniania olejów w separatorach (18%), odpady azbestowe (7%). Najwięcej odpadów niebezpiecznych zostało wytworzonych w powiatach: m. Olsztyn (49%), kętrzyńskim (8,5%), olsztyńskim (5,2%).

Instalacje w gospodarce odpadami

Na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego w 2013 r. funkcjonowało:

- 14 składowisk, na których składowano odpady komunalne,
- 1 składowisko odpadów przemysłowych (Jagodno, gm. Elbląg),
- 1 składowisko odpadów niebezpiecznych (Półwieś, gm. Zalewo) (nie przyjmuje odpadów),
- 1 składowisko odpadów obojętnych (Olszewo, gm. Nidzica),
- 1 kwatera do składowania odpadów azbestowych (ZUO w Elblągu),
- 8 instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów (Elbląg, Kętrzyn/Pudwągi, Bisztynek, Rudno – gm. Ostróda, Działdowo/Zakrzewo, Spytkowo, Siedliska gm. Elk, Różanki),
- 4 sortownie zmieszanych odpadów (Olsztyn, Świętajno, Bartoszyce, Zbożne),
- 5 kompostowni – Lubajny (gm. Ostróda), Elbląg, Braniewo, Bartoszyce, Kozia Góra gm. Ostróda, Ługwałd),
- 1 spalarnia odpadów medycznych i weterynaryjnych (Olsztyn),
- 33 stacje demontażu pojazdów,
- 10 punktów zbierania pojazdów,
- 2 instalacje do odzysku odpadów niebezpiecznych (Olsztyn, Działdowo),
- 8 zakładów przetwarzających zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- zakłady prowadzące odzysk i recykling odpadów opakowaniowych.

Składowiska odpadów komunalnych

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w 2013 r. eksploatowanych było 14 składowisk odpadów komunalnych o łącznej pojemności 3315,3 tys. m³. Największe składowiska zlokalizowane są w: Siedliskach k. Elku (560,0 tys. m³), Mażanach gm. Kętrzyn (422,6 tys. m³), Elblągu (419,0 tys. m³) i Spytkowie (408,5 tys. m³).

W województwie od kilku lat następuje systematyczne zamykanie składowisk nie spełniających wymogów ochrony środowiska. W latach 2008-2013 na terenie województwa zamknięto 38 składowisk odpadów przyjmujących odpady komunalne. Zgodnie z założeniami „Krajowego planu gospodarki odpadami 2014”, w poszczególnych województwach powinno się dążyć do zredukowania liczby małych i nieefektywnych składowisk lokalnych i zapewnienia funkcjonowania składowisk ponadgminnych w ilości od 5 do 15 (maksymalnie) obiektów w skali województwa. Łączna wielkość składowisk (pojemność) w województwie powinna wystarczyć na co najmniej 15-letni okres eksploatacji.

Organizacja regionalnych systemów gospodarki odpadami

Mapa 40

W województwie warmińsko-mazurskim w celu zorganizowania gospodarki odpadami komunalnymi wyodrębnionych zostało 5 Regionów: Północny, Północno-Wschodni, Centralny, Wschodni i Zachodni. Regiony te obejmują obszary liczące co najmniej 150 tys. mieszkańców. W ramach każdego z Regionów wyznaczone zostały instalacje regionalne, które będą zagospodarowywały odpady komunalne wytworzone na terenie poszczególnych regionów – Tabela 8.

Regionalną instalacją przetwarzania odpadów komunalnych jest zakład zagospodarowania odpadów o mocy przerobowej wystarczającej do przyjmowania i przetwarzania odpadów z obszaru zamieszkałego przez co najmniej 120 tys. mieszkańców, spełniający wymagania najlepszej dostępnej techniki lub technologii, o której mowa w art. 143 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska oraz zapewniający termiczne przekształcanie odpadów lub:

- 1) mechaniczno-biologiczne przetwarzanie zmieszanych odpadów komunalnych i wydzielenie ze zmieszanych odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku, lub
- 2) przetwarzanie selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów oraz wytwarzanie z nich produktu o właściwościach nawozowych lub środków wspomagających uprawę roślin, spełniających wymagania określone w przepisach odrębnych, lub materiału po procesie kompostowania lub fermentacji dopuszczonego do odzysku w procesie odzysku R10, spełniającego wymagania określone w przepisach wydanych na podstawie art. 30 ust. 4, lub
- 3) składowanie odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych o pojemności pozwalającej na przyjmowanie przez okres nie krótszy niż 15 lat odpadów w ilości nie mniejszej niż powstająca w instalacji do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych.

Tabela 8. Organizacja Regionów gospodarki odpadami komunalnymi w województwie warmińsko-mazurskim

Region	Gminy przynależne do Regionu	Podmioty odpowiedzialne za organizację gospodarki odpadami	Realizowany projekt / przedsięwzięcie w ramach gospodarki odpadami	Regionalne istniejące/planowane instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych	Data rozpoczęcia realizacji
Północny	Gminy miejskie: Elbląg, Braniewo Gminy miejsko-wiejskie: Frombork, Młynary, Pasłęk, Tolkmicko, Pieniężno, Gminy wiejskie: Elbląg, Braniewo, Gronowo Elbląskie, Markusy, Milejewo, Rychliki, Lelkowo, Wilczęta, Płoskinia	<ul style="list-style-type: none"> Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. z siedzibą w Elblągu; Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Braniewie 	<ul style="list-style-type: none"> Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i rekultywacja składowisk odpadów w Elblągu. Zintegrowany system gospodarki odpadami komunalnymi w rejonie N-W ZZO Elbląg na terenie gmin Braniewo i Pasłęk (etap I) 	Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Elblągu	2012
				Kwatera II balastu w Elblągu	2012
				Kwatera II balastu w Braniewie	2013
Zachodni	Gminy miejskie: Ostróda, Iława, Lubawa, Nowe Miasto Lubawskie, Działdowo, Gminy miejsko-wiejskie: Olsztynek, Miłomłyn, Miłakowo, Łukta, Morąg, Zalewo, Kisielice, Susz, Lidzbark, Nidzica Gminy wiejskie: Godkowo, Jonkowo, Ostróda, Małdyty, Dąbrówno, Grunwald, Iława, Lubawa, Nowe Miasto Lubawskie, Kurzętnik, Biskupiec, Grodziczno, Działdowo, Iłowo-Osada, Płońska, Rybno, Janowiec Kościelny, Janowo, Kozłowo	<ul style="list-style-type: none"> Związek Gmin Regionu Ostródzko-Iławskiego „Czyste Środowisko” zarządzający Zakładem Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych RUDNO Sp. z o.o. w Rudnie k/Ostródy Ekologiczny Związek Gmin „Działdowszczyzna” w Działdowie 	<ul style="list-style-type: none"> Budowa systemu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie związku gmin Regionu Ostródzko-Iławskiego „Czyste Środowisko” – etap II 	Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Rudnie (gm. Ostróda)	funkcjonuje (2014 z nową kompostownią)
				Składowisko odpadów, kwatera II w Rudnie	funkcjonuje
				Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Działdowo/Zakrzewo	funkcjonuje
				Składowisko odpadów, kwatera III w Zakrzewie (gm. Działdowo)	2014/2015
				Składowisko odpadów, kwatera II w Ciechanówku (gm. Lidzbark)	2013/2014
Centralny	Gminy miejskie: Olsztyn, Bartoszyce, Górowo Iławeckie, Lidzbark Warmiński, Mrągowo, Szczytno Gminy miejsko-wiejskie: Sępólno, Orneta, Pisz, Mikołajki, Biskupiec, Barczewo, Dobre Miasto, Jeziorany, Ruciane-Nida, Gminy wiejskie: Bartoszyce, Górowo Iławeckie, Lidzbark Warmiński, Kiwity, Lubomino, Mrągowo, Pasym, Korsze Piecki, Sorkwity, Dywity, Purda, Gietrzwałd, Szczytno, Stawiguda, Świętki, Kolno, Dzwierzuty, Rozogi, Wielbark, Jedwabno, Świętajno	<ul style="list-style-type: none"> Olsztyński Zakład Komunalny Sp. z o.o. w Olsztynie Zakład Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Bartoszycach 	<ul style="list-style-type: none"> System zagospodarowania odpadów komunalnych w Olsztynie. Budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów 	Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Olsztynie	2015
				Składowisko odpadów, kwatera III w Wysiecu (gm. Bartoszyce)	funkcjonuje
Północno-wschodni	Gminy miejskie: Giżycko, Kętrzyn Gminy miejsko-wiejskie: Bisztynek, Węgorzewo, Reszel, Orzysz, Ryn, Gminy wiejskie: Banie Mazurskie, Giżycko, Kruklanki, Miłki, Budry, Srokowo, Kętrzyn, Wydminy, Pozezdrze, Barciany	<ul style="list-style-type: none"> Mazurski Związek Międzygminny – Gospodarka Odpadami z siedzibą w Giżycku zarządzający Zakładem Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Spytkowie Sp. z o.o. Kętrzyński Związek Międzygminny – Gospodarka Odpadami (w organizacji) 	Regionalny system gospodarki odpadami – Ochrona Wielkich Jezior Mazurskich poprzez stworzenie kompleksowego systemu gospodarki odpadami	Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Spytkowie	2012
				Składowisko odpadów, kwatera balastu w Spytkowie	2012
				Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Sękitach (gm. Bisztynek);	funkcjonuje
Wschodni	Gmina miejska: Elk Gminy miejsko-wiejskie: Olecko, Goldap, Biała Piska Gminy wiejskie: Elk, Kalinowo, Prostki, Stare Juchy, Dubeninki, Świętajno, Kowale Oleckie, Wieliczki	Związek Międzygminny „Gospodarka Komunalna” w Elku	Budowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów komunalnych wraz ze składowiskiem odpadów w Siedliskach k/Elku	Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Siedliskach k. Elku	Funkcjonuje
				Składowisko odpadów, kwatera II w Siedliskach	funkcjonuje

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych z „Wojewódzkiego planu gospodarki odpadami 2011-2016”, Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2012 r.

3.9. Obronność i bezpieczeństwo państwa

Tereny zamknięte i ich strefy ochronne

Określenie „tereny zamknięte” zdefiniowano w ustawie prawo geodezyjne i kartograficzne jako tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych.

Łączna powierzchnia terenów zamkniętych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w 2014 r. wyniosła 24 545,1 ha (około 1,0% powierzchni województwa). Zdecydowaną większość stanowi powierzchnia terenów zamkniętych Ministerstwa Obrony Narodowej w użytkowaniu MON – Rejonowy Zarząd Infrastruktury w Olsztynie – 80,8% Pozostałe tereny zamknięte to przede wszystkim przez które przebiegają linie kolejowe (18,6%) – Tabela 9. Wśród terenów zamkniętych największą powierzchnię zajmuje ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych „Orzysz” w Bemowie Piskim, który obejmuje około 70% wszystkich terenów zamkniętych.

Tabela 9. Struktura powierzchni terenów zamkniętych wg użytkowników w 2014 roku w województwie warmińsko-mazurskim

Rodzaj użytkownika	Powierzchnia [ha]	Udział [%]
MON – Rejonowy Zarząd Infrastruktury w Olsztynie	19832,1	80,8
Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju (tereny kolejowe)	4555,8	18,6
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	0,7	0,0
Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie	0,3	0,0
Straż Graniczna	31,0	0,1
Agencja Wywiadu	125,2	0,5
Ogółem	24545,1	100,0

Zródło: opracowanie własne na podstawie: Dz.Urz. MiR poz. 25 z dnia 27.03.2014 r. wraz ze zmianami, wykazu działek MON-RZI w Olsztynie (5.06.2012 r., 9.08.2013 r), pisma ABW Delegatura w Olsztynie (8.07.2004 r.), pisma Zastępcy Komendanta Głównego Policji (25.07.2002 r.), Decyzji Komendanta Głównego Straży Granicznej (17.10.2006 r.), Decyzji Ministra Obrony Narodowej Nr 0-4/2004 MON, pisma Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego nr 2733/14 (16.12.2014 r.).

W otoczeniu niektórych terenów zamkniętych konieczne jest ustanawianie stref ochronnych ze względu między innymi na: oddziaływanie akustyczne, zagrożenie bezpieczeństwu, a nawet życiu, ochronę obiektów dla bezpieczeństwa państwa przed inwigilacją i negatywnym oddziaływaniem wrogich sił w sytuacjach zagrożenia oraz zapewnienie bezpiecznych warunków funkcjonowania obiektów systemu bezpieczeństwa.

Kluczowe strefy ochronne zostały ustalone wokół trzech obiektów technicznych użytkowanych przez Wojska Radiotechniczne Sił Powietrznych zlokalizowanych w: Lipowcu (gm. Szczytno), Kruklankach – Brożówka (gm.Kruklanki), Chruścielu (gm. Płoskinia).

Wokół ww. terenów zamkniętych ustalono 3 km strefy ochronne wraz z ograniczeniami praw rzeczowych w celu zmniejszenia zakłóceń dyslokowanych tam stacji radiolokacyjnych. Ustanowione strefy stanowią pas ograniczeń budownictwa wysokościowego i przemysłowego, w których obowiązują uzgodnienia w zakresie wznoszenia obiektów wysokościowych, linii energetycznych wysokiego napięcia, masztów radiostacji, wież, kominów itp., których wysokość lub oddziaływanie zakłócające może ograniczyć możliwości bojowe obiektu. W granicach tego pasa wydanie zgody na lokalizację zabudowy stałej i tymczasowej powinno być uzgodnione z właściwymi organami wojskowymi. Pozostałe strefy ochronne zostały ustanowione wokół terenów zamkniętych znajdujących się w: gminie Giżycko (część wsi Antonowo) i Szczytno (Stare Kiejkuty), oraz w miastach Olsztyn, Węgorzewo i Gołdap.

Problemy formalno-prawne związane z ustanawianiem i wyznaczaniem stref ochronnych, głównie wokół terenów zamkniętych zarządzanych przez MON, wynikają z braku jednoznacznego uregulowania tej problematyki w obowiązujących aktach prawnych. Nie rozwiązano tych problemów również w dokumentach resortowych.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nie normuje przypadków, w jakich niezbędne byłoby ustanawianie stref ochronnych ani procedur dotyczących realizacji tych działań. Zarządcy terenów zamkniętych nie dysponują możliwościami w zakresie samostanowienia stref ochronnych i są uzależnieni od samorządowych władz regionalnych czy lokalnych. Również problematyka następstw finansowych ustanowienia stref ochronnych nie została prawnie uregulowana.

Sprawy obronności państwa

Zapewnienie bezpieczeństwa, w tym podnoszenie zdolności obronnej państwa jest jednym z podstawowych warunków rozwoju społeczno-gospodarczego i racjonalnego zagospodarowania przestrzennego województwa.

Zasadnicze znaczenie dla lokalnych społeczności ma zdolność wojska do wypełniania zadań związanych ze wspieraniem organów państwa w zapewnianiu bezpieczeństwa wewnętrznego i udzielaniem pomocy wojskowej właściwym instytucjom, służbom rządowym i samorządowym oraz społeczeństwu w reagowaniu na zagrożenia (klęski żywiołowe, katastrofy techniczne).

Infrastruktura wojskowa

Mapa 41

Jednostki i instytucje wojskowe w obszarze województwa warmińsko-mazurskiego rozlokowane są głównie w 17 miejscowościach, które pod względem administracji wojskowej wchodzi w skład 11 garnizonów: Elbląg, Braniewo, Bartoszyce, Lidzbark Warmiński, Morąg, Olsztyn, Lipowiec, Giżycko, Orzysz, Węgorzewo i Gołdap.

W użytkowaniu znajduje się 1 770 budynków położonych na terenie około 21 700 ha (w tym poligon wojskowy o powierzchni około 17 000 ha).

Głównym rejonem rozlokowania wojsk jest obecnie miasto Elbląg, w którym mieści się Dowództwo 16 Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej. Głównymi jednostkami wchodzącymi w jej struktury są:

- Sztab 16 Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej,
- 16 Batalion Dowodzenia w Elblągu,
- 9 Brygada Kawalerii Pancerniej w Braniewie,
- 15 Giżycka Brygada Zmechanizowana (Giżycko, Orzysz),
- 20 Bartoszycka Brygada Zmechanizowana (Bartoszyce, Morąg).

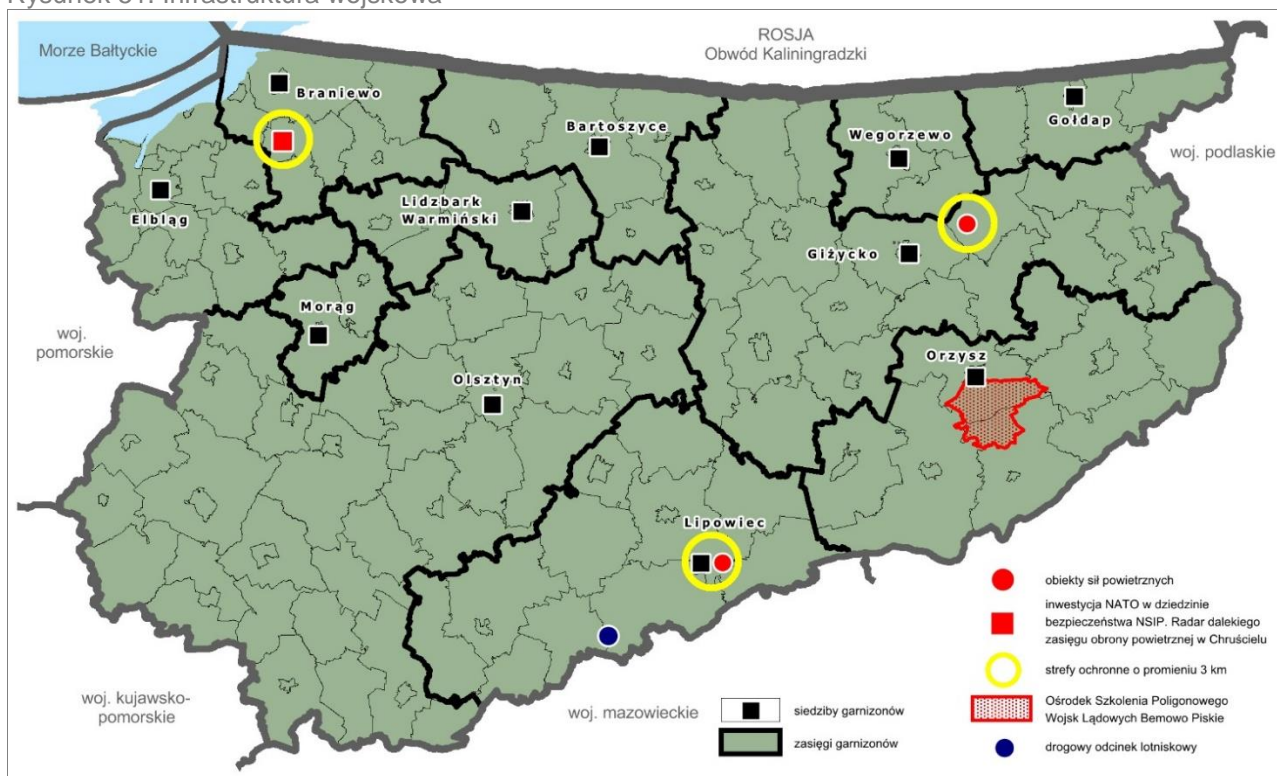
Ponadto, wśród jednostek wchodzących w skład innych struktur wojska do najważniejszych należy zaliczyć:

- 11 Pułk Artylerii w Węgorzewie,
- 15 Gołdapski Pułk Przeciwlotniczy (Gołdap, Elbląg),
- 16 Batalion Remontowy w Elblągu,
- 15 Mazurski Batalion Saperów w Orzyszu,
- 9 Pułk Rozpoznawczy w Lidzbarku Warmińskim,
- 8 Szczycieński Batalion Radiotechniczny w Lipowcu z posterunkami w Chruścielu i Krukłankach (Brożówka),
- Składy materiałowe (Olsztyn, Szeroki Bór Piski, Elbląg),
- 1 Olsztyński Batalion Składowania z wydzielonym patrolem saperskim.

Wśród innych instytucji podległych Ministrowi Obrony Narodowej, mających swoje siedziby na terenie województwa warmińsko-mazurskiego wyróżnić można:

- Rejonowy Zarząd Infrastruktury w Olsztynie pełniący rolę zarządcy nieruchomości wojskowych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jak również podlaskiego,
- Wojewódzki Sztab Wojskowy w Olsztynie z podległymi mu WKU,
- 21 Wojewódzki Oddział Gospodarczy w Elblągu,
- 22 Wojskowy Oddział Gospodarczy w Olsztynie,
- 24 Wojskowy Oddział Gospodarczy w Giżycku,
- Ośrodek Reprezentacyjny Ministerstwa Obrony Narodowej w Omulewie,
- Wojskowy Ośrodek Szkolenia Kondycyjnego w Mrągowie,
- Żandarmeria Wojskowa w Elblągu z przyległymi placówkami,
- Wojskowy Sąd Garnizonowy w Olsztynie,
- Wojskowa Prokuratura Garnizonowa w Olsztynie,
- 108 Wojskowy Szpital z Przychodnią SP ZOZ w Ełku,
- SP ZOZ w Braniewie i Giżycku.

Rysunek 51. Infrastruktura wojskowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Rejonowego Zarządu Infrastruktury w Olsztynie.

Na terenie województwa znajduje się Ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych „Orzysz” w Bemowie Piskim, jako jeden z pięciu poligonów ogólnego przeznaczenia w kraju. Poligon zajmuje około 17000 ha i jest to w znacznej części teren będący w zarządzie Lasów Państwowych (Nadleśnictwo Drygały) użytkowany przez stronę wojskową. Oprócz zadań typowo szkoleniowych dla wojska, teren ten jest wykorzystywany do niszczenia niewybuchów i niewypałów. Siły Zbrojne RP wykorzystują poligony dla potrzeb szkolenia wojsk własnych i prowadzenia ćwiczeń sojuszniczych oraz udostępniają je (w miarę posiadanych możliwości) jednostkom organizacyjnym innych resortów oraz siłom zbrojnym innych państw po uprzednim zaplanowaniu i uzgodnieniu ich wykorzystania.

Bardzo ważnymi obiektami wojskowymi są obiekty techniczne użytkowane przez Wojska Radiotechniczne Sił Powietrznych zlokalizowane w kompleksach wojskowych w Lipowcu, Kruklankach i Chruścielu. Wokół tych obiektów wymagane jest zachowanie ustanowionych w latach 1976 i 1977 stref ochronnych o szerokości 3 km.

W województwie warmińsko-mazurskim realizowana jest inwestycja utworzenia stanowiska radarowego w Chruścielu, zawarta w pakiecie CP 5A0044 dotyczącym budowy systemu rozpoznania radiolokacyjnego dalekiego zasięgu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Obiekt ten będzie stanowił jeden z 6 radarów wchodzących w skład systemu rozpoznania radiolokacyjnego dalekiego zasięgu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej realizowanego w ramach programu NSIP (Program Inwestycji NATO w Dziedzinie Bezpieczeństwa).

Obiekty szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa

Wykaz obiektów uznanych za szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa ustala Rada Ministrów. Wojewoda Warmińsko-Mazurski nie dysponuje wykazem obiektów kategorii I.

Wykaz obiektów kat. II ustalony w 2005 roku i zatwierdzony przez Premiera RP zawiera następujące obiekty: Komenda Wojewódzka Policji w Olsztynie, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Komenda Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej w Kętrzynie, Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie, Stacja energetyczna „Olsztyn-Mątki” w Jonkowie, Prokuratura Okręgowa w Olsztynie, Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Olsztynie, Areszty Śledcze - Bartoszyce, Dziąldowo, Elbląg, Giżycko, Olsztyn, Ostróda, Szczytno, Barczewo, Braniewo, Iława, Kamińsk, Oddziały Zewnętrzne – Dubliny, Kikity, Olsztyn, Ośrodek Doskonalenia Kadr Służby Więziennej Kikity, Chłodnia Olsztyn, Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Olsztynie i Elblągu, Delegatura ABW w Olsztynie, Stacja Energetyczna Etk, Koncern Energetyczny „ENERGA” S.A. Oddziały w Olsztynie i Elblągu, Stacja Energetyczna Olsztyn.

Drogi o znaczeniu obronnym ustanawiane są na drogach krajowych i wojewódzkich. Wykaz dróg o znaczeniu obronnym określa Minister właściwy do spraw transportu w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej w drodze zarządzenia, które nie podlega ogłoszeniu.

Linia kolejowa o znaczeniu wyłącznie obronnym to linia kolejowa o znaczeniu państwowym, dla której jedynym kryterium zaliczenia do linii o znaczeniu państwowym są względy obronności państwa, w tym potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej i wojsk sojuszniczych we wszystkich stanach gotowości obronnej państwa i w czasie wojny.

Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, wykaz linii kolejowych, które ze względów gospodarczych, społecznych, obronnych lub ekologicznych mają znaczenie państwowe. Minister właściwy do spraw transportu, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej, określa wykaz linii kolejowych o znaczeniu wyłącznie obronnym, w drodze zarządzenia, które nie podlega ogłoszeniu.

Transport materiałów niebezpiecznych zgodnie z wykazem dotyczącym ciągów komunikacyjnych, które mogą być w tym celu użyte, dotyczy przede wszystkim takich materiałów jak etylina, olej napędowy, olej opałowy, propan-butan, amoniak. W mniejszym stopniu wskazano spirytus etylowy, dwutlenek węgla, kwas siarkowy, azot, sodę kaustyczną, cykloheksyloaminę, cyklopentan, chlor, poliol.

Infrastruktura krytyczna to systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców. Wykazy infrastruktury krytycznej znajdującej się odpowiednio na terenie województwa, powiatu lub gminy, objętej planem zarządzania kryzysowego, wchodzi w skład planów zarządzania kryzysowego odpowiednio wojewódzkich, powiatowych lub gminnych.

Instytucje wojskowe mogą być jednym z czynników dynamizujących rozwój regionalny i lokalny. Jednostki wojskowe są znaczącym pracodawcą na lokalnych rynkach pracy, a także zamawiają produkty i usługi oraz ze swojej strony świadczą usługi z zakresu bezpieczeństwa. Obiekty sportowe i rekreacyjne sektora obronnego udostępniane są zainteresowanym z uwzględnieniem bieżących potrzeb aktualnego użytkownika na podstawie ogólnie obowiązujących przepisów. Gminy, w których znajdują się obiekty infrastruktury wojskowej uzyskują znaczne dochody z tytułu podatków od nieruchomości.

W okresie transformacji doszło do redukcji terenów wojskowych oraz zmniejszenia ograniczeń związanych z sąsiedztwem obiektów wojskowych. W województwie warmińsko-mazurskim sukcesywnie likwidowane są jednostki wojskowe, a zbędne nieruchomości przekazywane są do Agencji Mienia Wojskowego, która zajmuje się gospodarowaniem tymi terenami zgodnie z przepisami ustawy o gospodarce nieruchomościami. Nieruchomości te są z reguły sprzedawane na przetargach lub przekazywane Wojskowej Agencji Mieszkaniowej. Zbędna infrastruktura techniczna (drogi, wodociągi, kanalizacja, studnie, kotłownie, itp.) może być przekazywana nieodpłatnie jednostkom samorządu terytorialnego.

Redukcja terenów wojskowych często skutkuje wzrostem bezrobocia i upadkiem lokalnych rynków, a zdarza się też, że samorządy nie otrzymują ze strony państwa wsparcia w przebudowie ich gospodarki po wyjściu wojska z danego regionu.

Obecność infrastruktury wojskowej oprócz pozytywnego wpływu na rozwój regionalny i lokalny może stwarzać również problemy i konflikty związane z jej funkcjonowaniem. Wynika to z konieczności wprowadzania określonych ograniczeń na obszarach sąsiadujących z obiektami wojskowymi.

W związku z tym skomplikowane i czasochłonne jest zapewnienie lokalizacji oraz warunków do utrzymania i funkcjonowania zasadniczych grup obiektów wojskowych między innymi takich jak: lotniska, obiekty bazy szkoleniowej, stacje radiolokacyjne, bazy paliwowe itp.

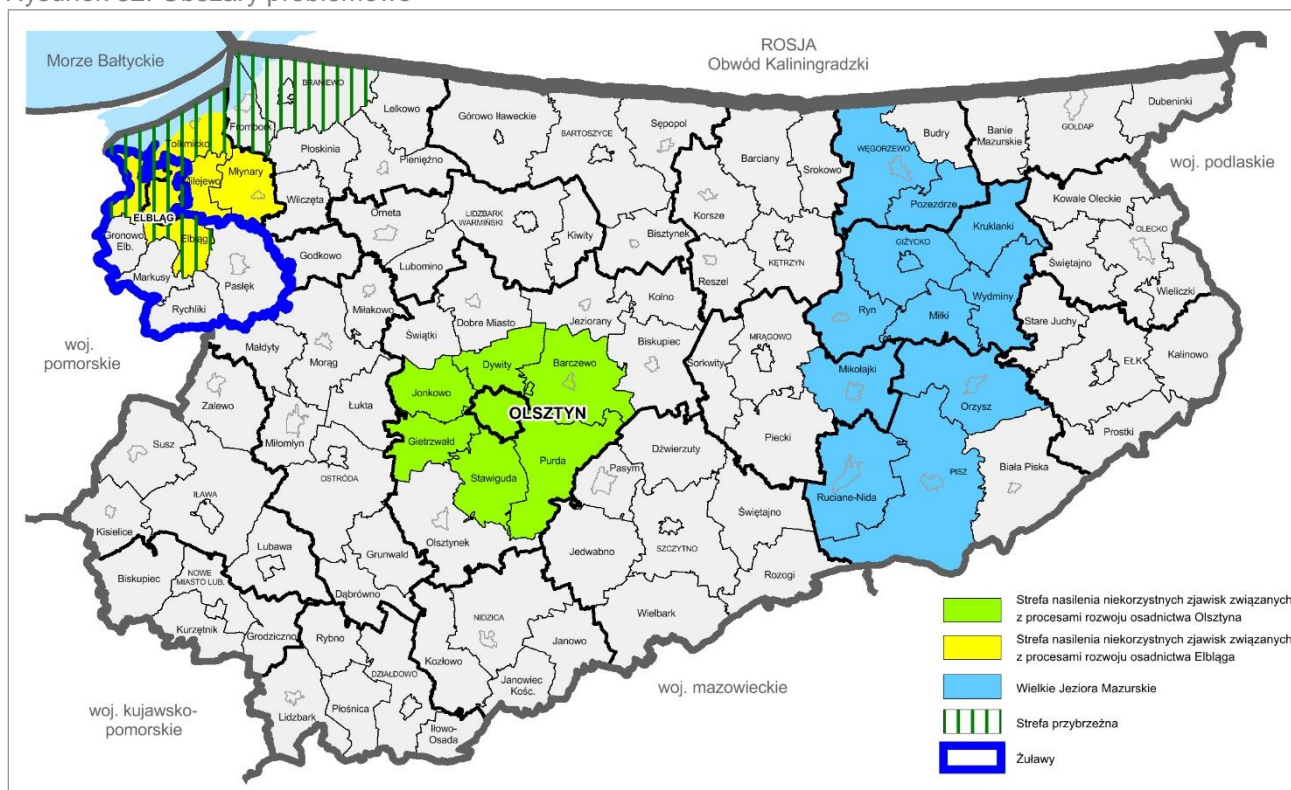
Poważnym problemem jest niktę zainteresowanie samorządów wykonaniem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obszarów sąsiadujących z terenami zamkniętymi. Na skutek braku odpowiednich środków prawnych mobilizujących władze samorządowe do wykonania tych planów, przeciągają się sprawy związane z ustaleniem stref ochronnych dla terenów zamkniętych tego wymagających. Ogranicza to możliwość prowadzenia działań planistycznych przez wojskowych zarządców nieruchomości oraz skutkuje konfliktami przestrzennymi związanymi z funkcjonowaniem kompleksów wojskowych.

Dyskusyjnym wydaje się być ustanawianie obszarów chronionego krajobrazu na terenach istotnych dla obronności państwa i funkcjonowania wojska, zwłaszcza na terenach poligonów. Podstawowe pole konfliktu dotyczy możliwości realizacji ustaleń w zakresie czynnej ochrony ekosystemów (określonych w stosownych rozporządzeniach ustanawiających ochk), przy jednoczesnym ich dotychczasowym użytkowaniu. Sformułowane w rozporządzeniach zakazy nie obejmują wykonywania zadań na rzecz obronności państwa, lecz ustalenia w sprawie czynnej ochrony ekosystemów pozostają w mocy. Dotyczy to m.in. Ośrodka Szkolenia poligonowego Wojsk Lądowych Bemowo Piskie, który w części jest położony w granicach OCHK Jezior Orzyskich i OCHK Puszczy i Jez. Piskich oraz obiektu sił powietrznych w Krukłankach znajdującego się w granicach OCHK Krainy Wielkich Jezior Mazurskich.

4. OBSZARY PROBLEMOWE

Przeprowadzona analiza uwarunkowań rozwoju przestrzennego województwa, pozwala określić główne obszary problemowe regionu. Zdefiniowane i wyznaczone obszary problemowe obejmują tereny o koncentracji konfliktów przestrzennych związanych z nakładaniem się różnych funkcji, tereny słabe strukturalnie, dla których niezbędne jest podjęcie działań mających na celu przewyższenie negatywnych tendencji.

Rysunek 52. Obszary problemowe

Źródło: opracowanie własne.

Do najważniejszych obszarów problemów w województwie warmińsko-mazurskim, w obrębie których występują szczególne zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej, zaliczają się:

Strefa nasilenia niekorzystnych zjawisk związanych z procesami osadnictwa miasta Olsztyna

Miasto Olsztyn - ośrodek wojewódzki, charakteryzuje się intensywnymi procesami społecznymi, demograficznymi, gospodarczymi i infrastrukturalnymi, których zasięg oddziaływania dotyczy również obszarów podmiejskich (poza granicami administracyjnymi miasta - tereny gmin sąsiednich). Kluczowe problemy zidentyfikowane w strefie Olsztyna związane są przede wszystkim z postępującym procesem suburbanizacji. Do najważniejszych zaliczają się: wzmożona presja inwestycyjna (osadnictwo) na tereny podmiejskie i rozwój osadnictwa postępujący niejednokrotnie w sposób niekontrolowany, chaotyczny oraz nieekonomiczny, słaba dostępność komunikacyjna do miasta (niezadowalający udział transportu zbiorowego podmiejskiego, wzrost udziału transportu indywidualnego w dojazdach). Intensywny rozwój osadnictwa podmiejskiego stanowi zagrożenie dla środowiska przyrodniczego (szczególnie obszarów wrażliwych, wymagających wysokich reżimów zagospodarowania), krajobrazu kulturowego (obszary typowo wiejskie nabierają cech miejskich, zanikają dotychczasowe funkcje i charakter przestrzeni, życia) oraz ładu przestrzennego. Rozwój osadnictwa w strefie podmiejskiej pociąga za sobą rosnące koszty ekonomiczne i społeczne zmieniającej się struktury przestrzennej miasta. Dotyczy to w szczególności realizacji i dostępności do infrastruktury technicznej (kanalizacja, wodociągi, drogi, zaopatrzenie w ciepło, energię i gaz, gospodarka odpadami) oraz usług podstawowych. Do strefy nasilenia niekorzystnych zjawisk związanych z procesami osadnictwa zaliczają się obok Olsztyna, sąsiadujące gminy wiejskie: Stawiguda, Gietrzwałd, Jonkowo, Dywity, Purda i gmina miejsko-wiejska Barczewo.

Strefa nasilenia niekorzystnych zjawisk związanych z procesami osadnictwa miasta Elbląga

Miasto Elbląg – ośrodek regionalny, charakteryzuje się procesami rozwojowymi, szczególnie suburbanizacyjnymi; gospodarczymi oraz infrastrukturalnymi. Z uwagi na zasoby oraz wysokie walory środowiska i krajobrazu, procesy te wywołują szereg zjawisk negatywnych, konfliktów i zagrożeń. Rozwój osadnictwa na terenach podmiejskich (poza granicami administracyjnymi miasta – tereny gmin sąsiednich) generuje również koszty ekonomiczne i społeczne, m.in. w zakresie infrastruktury technicznej (w tym szczególnie: gospodarka odpadami, wodno-ściekowa, zaopatrzenie w ciepło, drogi) oraz dostępu do usług (zdrowie, oświata). Do istotnych problemów z zakresu dostępności infrastruktury komunikacyjnej zaliczają się m.in.: niewystarczający udział komunikacji zbiorowej (zintegrowany transport publiczny). Do strefy nasilenia niekorzystnych zjawisk procesami osadnictwa zaliczają się Elbląg i gminy sąsiednie: gmina wiejska Elbląg, Milejewo i gminy miejsko-wiejskie Tolkmicko i Młynary.

Żuławy

Obszar problemowy Żuławy położony jest w północno-zachodniej części województwa w granicach gmin wiejskich: Elbląg, Gronowo Elbląskie, Markusy, Rychliki, gminy miejsko-wiejskiej Pasłęk oraz gminy miejskiej Elbląg. Swoim zasięgiem obejmuje część Żuław Elbląskich.

Żuławy są obszarem wyjątkowym ze względu na swoje wartości przyrodnicze, krajobrazowe, kulturowe, jak i specyficzny układ sieci hydrograficznej. Sieć hydrograficzna tego obszaru składa się z naturalnych cieków oraz sztucznych kanałów i rowów melioracyjnych wzajemnie ze sobą połączonych i sterowanych za pomocą urządzeń hydrotechnicznych, zabezpieczonych wałami i groblami przeciwpowodziowymi.

Jest to obszar w znacznej części depresyjny o najwyższej skali zagrożenia powodziowego w kraju. Istnieje tu możliwość wystąpienia wszystkich typów powodzi. O istnieniu i bezpieczeństwie obszaru decyduje sprawność funkcjonowania systemu regulacji wodnych oraz ich stan techniczny. Żuławy są obszarem zagospodarowanym z rozwiniętymi funkcjami osadniczymi, rolniczymi, przemysłowymi i komunikacyjnymi.

Do kluczowych problemów obszaru zaliczają się:

- zapewnienie kompleksowej i dostosowanej do warunków lokalnych, osłony przeciwpowodziowej umożliwiającej funkcjonowanie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru,
- przeciwdziałanie konfliktom przestrzennym wynikającym z warunków naturalnych (znaczna część terenów depresyjnych, bliskość morza, zagrożenie powodzią, występowanie bardzo dobrych gleb i terenów cennych przyrodniczo) i działalności gospodarczej (presja rozwojowa Elbląga, rolnictwo, transport, turystyka),
- ochrona unikatowego, harmonijnego krajobrazu kulturowego,
- zapewnienie koordynacji działań rozwojowych podejmowanych w ramach polityki regionalnej na terenach dwóch sąsiadujących województw.

Wielkie Jeziora Mazurskie

Obszar problemowy Wielkich Jezior Mazurskich położony jest w środkowej części makroregionu Pojezierze Mazurskie. Zasięgiem obejmuje obszary gminy miejskiej Giżycko, gmin miejsko-wiejskich: Mikołajki, Węgorzewo, Ryn, Pisz, Ruciane-Nida, Orzysz oraz gmin wiejskich: Giżycko, Pozezdrze, Wydminy, Miłki, Kruklanki. Obszar charakteryzuje się znaczną różnorodnością przestrzenną, na którą składają się zróżnicowana rzeźba terenu, gęsta sieć cieków naturalnych, bagien i jezior, a także tereny leśne i rolne. Osnową obszaru jest szlak wodny Wielkich Jezior Mazurskich, prowadzący przez największy w Polsce zespół jezior połączonych ze sobą kanałami. Są to również obszary cenne pod względem przyrodniczym (udział obszarów prawnie chronionych stanowi ponad 75% powierzchni obszaru) i krajobrazowym, na które nakłada się bogate dziedzictwo kulturowe regionu.

Wielkość i różnorodność zasobów przyrodniczych stanowi, że jest to obszar o wysokiej atrakcyjności turystycznej, jednocześnie bardzo wrażliwy na antropopresję ze względu na dużą podatność środowiska (zwłaszcza wód powierzchniowych) na degradację.

Duża presja turystyczna i gospodarcza (rolnictwo, rybactwo) na zasoby przyrodnicze, w tym tereny chronione generuje wiele konfliktów. Do kluczowych zagadnień problemowych zalicza się:

- ochrona unikatowego w skali kraju i Europy krajobrazu, pretendującego do miana marki Mazury Cud Natury, a rozwój gospodarczy,
- ochrona obszarów cennych przyrodniczo i małoodpornych struktur (siedlisk) przyrodniczych przed nadmiernym dynamicznym rozwojem turystycznym,
- zanieczyszczenie wód jezior przez wzmożony ruch turystyczny oraz rolnictwo,
- konieczność określenia zasad korzystania z zasobów przyrody,
- znaczenie obszaru dla rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Strefa przybrzeżna

Obszar Strefy przybrzeżnej obejmuje zasięgiem obszary gmin miejskich, wiejskich i miejsko-wiejskich: Elbląg, Braniewo, Frombork, Tolkmicko.

Występuje tu szereg przenikających się problemów charakterystycznych dla strefy stykowej woda – ląd.

Jest to obszar o wysokich walorach przyrodniczych: wodnych, leśnych, krajobrazowych, bardzo atrakcyjny dla rozwoju turystyki i rekreacji, a także dla gospodarki morskiej i rybołówstwa. Wywołuje to wiele sytuacji konfliktowych. Jest to więc obszar wielofunkcyjny i wieloproblemowy. Przedmiotem konfliktów jest przestrzeń przyrodnicza (geograficzna), a podłożem możliwość korzystania z jej różnorodnych zasobów i walorów. W polu sytuacji konfliktowych znajdują się zarówno tereny wód, jak i tereny lądowe. Spodziewane konflikty mogą nastąpić w wyniku m.in.:

- sprzeczności interesów pomiędzy różnymi użytkownikami wód Zalewu Wiślanego np. żeglarzami a rybakami, rybakami i żeglarzami a transportem towarowym i pasażerskim,
- konfliktu pomiędzy różnymi użytkownikami o dostęp do wód Zalewu dla miejsc obsługi i postoju jednostek towarowych i turystycznych w portach i przystaniach,
- zanieczyszczeń wód Zalewu i wód śródlądowych oraz terenów przybrzeżnych przez transport wodny towarowy i białą flotę oraz wzmożony ruch turystyczny,
- nadmiernego, niekontrolowanego ruchu turystycznego w obrębie cennych i małodpornych struktur (siedlisk) przyrodniczych,
- degradacji harmonijnego krajobrazu technicznymi obiektami dysharmonijnymi (linie elektroenergetyczne, farmy wiatrowe, zabudowa wielkokubaturowa – produkcyjna, handlowa).

Na problemy związane z funkcjonowaniem środowiska przyrodniczego nakłada się grupa problemów gospodarczych i barier rozwojowych, których przełamanie wymaga wielu działań.

W zasadach zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego strefa przybrzeżna uwzględnia się zapewnienie rozwoju zrównoważonego na styku z morskimi wodami wewnętrznymi Zalewu Wiślanego i rzeki Elbląg, ze szczególnym uwzględnieniem:

- terenów portów morskich i przystani morskich,
- obszaru pasa technicznego,
- konieczności ochrony brzegów morskich z uwzględnieniem prognozowanych zmian klimatu, zgodnie ze strategią ochrony brzegów morskich oraz programem ochrony brzegów morskich.

5. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

Procesy rozwoju społeczno-gospodarczego, oceniane na poziomie regionalnym, uzależnione są od jakości środowiska oraz od rozmieszczenia i funkcjonowania ponadlokalnych struktur przestrzennych. Najważniejsze z nich to sieć osadnicza, systemy komunikacyjne oraz systemy infrastruktury technicznej. Istotne jest oddziaływanie tych struktur na jakość życia mieszkańców oraz na potencjał i rozwój gospodarczy.

Procesy rozwoju regionalnego uzależnione są od uwarunkowań zewnętrznych (egzogenicznych) oraz uwarunkowań wewnętrznych (endogenicznych). Potwierdzeniem działania takich procesów są zmiany uwarunkowań (w tym zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym). W generalnym ujęciu zmiany te mają charakter pozytywny. W przypadku dużej skali i dynamiki zmian towarzyszyć im mogą sytuacje konfliktowe i zagrożenia wcześniej nie spotykane. Konieczne jest ostrzeżenie przed takimi zjawiskami oraz monitorowanie ich zasięgu i rozwoju.

W ciągu ostatnich lat ogromny wpływ na rozwój województwa miały **uwarunkowania zewnętrzne**. Wyznaczają one ramy dla zewnętrznych impulsów rozwojowych, możliwych do wykorzystania w przestrzeni regionu. Do najważniejszych z nich zaliczają się:

1) Zmiany wynikające z przepisów prawa.

W dziedzinach kluczowych dla rozwoju przestrzennego regionu następowało sukcesywne wdrażanie standardów unijnych przez prawodawstwo krajowe. Procesy integracyjne nie zostały jeszcze zakończone, oczekiwane są dalsze zmiany prawne oraz nowe dokumenty centralne powstałe na ich bazie, które będą uwzględnione bądź powinny zostać uwzględnione w Planie województwa (w postaci jego aktualizacji).

Pojawił się obowiązek wprowadzenia do Planu województwa elementów zagospodarowania przestrzennego wynikających z dokumentów sporządzanych przez organy administracji rządowej w celu wdrożenia nowych przepisów. Szczególnie znaczenie ma to w odniesieniu do korytarzy transportowych, systemów infrastruktury technicznej oraz odnawialnych źródeł energii, ochrony środowiska, dziedzictwa kulturowego, obszarów funkcjonalnych, zagrożenia powodziowego i terenów zamkniętych. Efekty tego widoczne są w układzie strefowym (obszarowym), w układzie liniowym (komunikacyjnym i infrastrukturalnym), w mniejszym stopniu przekładają się na układ węzłowy. Ze względu na przyjęte centralnie kryteria nowa hierarchia ośrodków osadniczych wymagać będzie zgodności z „Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”, szczególnie pod kątem wskazania ośrodków wojewódzkich, regionalnych i subregionalnych oraz ośrodków lokalnych. Ich rozwój przestrzenny powinien być prowadzony w ramach reguł ustanowionych dla miejskich obszarów funkcjonalnych.

Znaczące zmiany odnoszą się do systemu obszarów chronionych, głównie poprzez wprowadzenie nowych form ochrony obejmujących duże obszary województwa (szczególnie Natura 2000).

2) Zmiany w koncepcji planowania rozwoju regionalnego.

Wprowadzone zostały poprzez dokumenty oraz regulacje prawne przyjęte na poziomie krajowym. Najważniejsze z nich to: „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie 2010-2020” (dalej KSRR2010-2020), „Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce 2014-2020” oraz „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” (dalej: KPZK 2030). Pojawił się również projekt krajowej polityki miejskiej. Zgodnie z KSRR 2010-2020 zalecany model polityki regionalnej powinien opierać się na układzie funkcjonalnym. Wątek ten rozwija KPZK 2030 w postaci wprowadzenia obszarów funkcjonalnych do planów województw, w miejsce dotychczasowych obszarów problemowych. Powyższe wymaga dokonania stosownych zmian w prawie, włącznie ze zmianami systemowymi, rozpisanych na dłuższy okres czasu w tzw. Planie Działań do KPZK 2030. Nowym narzędziem oferowanym w systemie rozwoju regionalnego są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), które mogą być wdrażane na obszarach wyznaczonych zgodnie z zasadami określonymi przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego. W zależności od decyzji samorządu województwa istnieje możliwość realizacji ZIT dla obszarów funkcjonalnych, a także dla innych obszarów wymagających zintegrowanego podejścia. W regionie warmińsko-mazurskim są to miejskie obszary funkcjonalne: ośrodka wojewódzkiego (Olsztyn) oraz ośrodka regionalnego (Elbląg) i subregionalnego (Ełk).

Ponadto KPZK 2030 postuluje wspomaganie procesów specjalizacji terytorialnej w zakresie rolnictwa, przemysłu, gospodarki i wyspecjalizowanych usług bazujących na potencjale wewnętrznym regionu. Dużą wagę przywiązuje do dążenia w kierunku przywrócenia ładu przestrzennego.

3) Zmiany w zagospodarowaniu kraju.

W szczególnym stopniu dotyczą one głównych korytarzy transportowych i infrastrukturalnych w kraju. Istotne znaczenie mają fragmenty tych inwestycji, które usytuowane są na stykach województw sąsiadujących z regionem warmińsko-mazurskim.

Najbardziej widocznym działaniem na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego jest sukcesywna budowa odcinków drogi ekspresowej nr 7 oraz zbudowanie drogi ekspresowej nr 22 na odcinku Elbląg – Grzechotki / granica państwa (I etap), a także przebudowa linii kolejowej Gdańsk – Warszawa (nr 9 E65), które stanowią elementy transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T. Planowane utworzenie drogi Via Baltica i linii kolejowej Rail Baltica znacząco poprawi dostępność komunikacyjną regionu.

W dalszej kolejności (do 2030 r.) planowane są drogi ekspresowe nr 22 na odcinku Elbląg – autostrada A1 (węzeł Swarżyn) oraz nr 16 Borki Wielkie – Ełk. Podobne znaczenie będą miały projektowane inwestycje infrastrukturalne: most energetyczny Polska – Litwa oraz gazociąg tranzytowy Polska – Litwa, których fragmenty zlokalizowane są w okolicach Ełku, co przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa energetycznego wschodniej części województwa.

W ujęciu syntetycznym można stwierdzić, że najważniejsze korytarze komunikacyjne oraz infrastrukturalne (wyznaczone z poziomu kraju) usytuowane są na obu skrajach województwa (zachodnim i wschodnim) w układzie południkowym, a centralna część regionu bazuje na relacjach (promienistych) Warszawa – Olsztyn.

4) Zmiany w zagospodarowaniu województwa będące efektem inwestycji centralnych.

Najważniejsze inwestycje centralne zrealizowane bądź realizowane na obszarze regionu, dotyczą systemów komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, przykłady takich inwestycji zostały wymienione powyżej. W szczególny sposób w zmiany te wpisują się przebudowy dróg krajowych nie należących do transeuropejskiej sieci TEN-T, które odgrywają bardzo ważną rolę w obsłudze komunikacyjnej województwa.

Przedstawione zjawiska mają charakter procesów, które jeszcze trwają, a ich zakończenie przewidywane jest w ciągu najbliższych lat. W działaniach inwestycyjnych wykorzystano fundusze unijne na niespotykaną wcześniej skalę. Pozytywne efekty tych zmian widoczne są wyraźnie w przestrzeni regionu. Będą mogły w istotnym zakresie wzmocnić jego potencjał wewnętrzny.

Podsumowując - o znaczeniu uwarunkowań zewnętrznych w planowaniu regionalnym świadczy obowiązek wprowadzenia do Planu województwa konkretnych elementów zagospodarowania przestrzennego wynikających z dokumentów sporządzanych przez organy administracji rządowej w celu wdrożenia nowych regulacji prawnych.

Uwarunkowania wewnętrzne zagospodarowania przestrzennego województwa można ocenić w oparciu o stan regionalnych struktur przestrzennych oraz ich potencjał rozwojowy:

1) Sieć osadnicza:

a) ocena funkcjonowania:

- największy potencjał ludnościowy, usługowy i gospodarczy skoncentrowany jest w 3 ośrodkach: Olsztynie, Elblągu i Ełku; 4 miasta średniej wielkości (Ostróda, Iława, Giżycko i Kętrzyn) w istotny sposób wzmocniają ten potencjał; duża grupa małych miast rozproszona jest na obszarze regionu, spośród nich pozytywnie wyróżnia się grupa miast w Polskiej Sieci Miast Cittaslow,
- widoczne jest duże zróżnicowanie dostępności do ośrodków infrastruktury społecznej, szczególnie dotkliwe na obszarach położonych peryferyjnie,
- w zakresie potencjału gospodarczego korzystne uwarunkowania istnieją w kilku ośrodkach przemysłowych, gdzie występuje wysoka aktywność gospodarcza, instytucje otoczenia biznesu, specjalne strefy ekonomiczne i klastry, a w szczególnych przypadkach parki technologiczne (Olsztyn, Elbląg i Ełk); pomiędzy poszczególnymi miastami oraz obszarami regionu utrzymują się znaczne dysproporcje gospodarcze, a województwo warmińsko-mazurskie należy do najsłabszych gospodarczo regionów w kraju;

b) zmiany uwarunkowań:

- negatywne tendencje demograficzne: w zakresie odpływu ludności z regionu, odpływu ludności z miast, spadku przyrostu naturalnego, starzenia się ludności oraz zaburzonej struktury ludności wg płci (nadwyżka kobiet),
- rozwój bazy infrastruktury społecznej w dużych i średnich miastach, proces powstawania wielkoobszarowych centrów handlowych,
- koncentracja potencjału gospodarczego w Olsztynie i wokół miasta, rozwój gospodarczy Ełku i 10 średnich bądź małych miast, spowolnienie rozwoju gospodarczego Elbląga, powiększenie oferty obszarowej specjalnej strefy ekonomicznej oraz rozwój inicjatyw klastrowych.;;

- c) potrzeby rozwojowe:
- w obrębie miejskich obszarów funkcjonalnych największe znaczenie ma zintegrowanie systemów transportu zbiorowego oraz systemów infrastruktury technicznej, a także opanowanie niekontrolowanego procesu suburbanizacji i powstrzymanie narastającego chaosu w przestrzeni wokół miast,
 - w skali małych miast wyzwaniem jest przeciwdziałanie negatywnym procesom społecznym i gospodarczym, przekładającym się na degradację przestrzeni miejskiej;
- d) sytuacje konfliktowe, zagrożenia: zjawisko niekontrolowanego rozlewania się miast na otaczające tereny wiejskie, szczególnie widoczne w otoczeniu dużych miast; stanowić będzie główne wyzwanie przy planowaniu miejskich obszarów funkcjonalnych.
- 2) Systemy komunikacyjne:
- a) ocena funkcjonowania: przestrzenny układ powiązań oceniany jest jako prawidłowy, chociaż brakuje obwodnic drogowych miejscowości; stan sieci powiązań jest niezadowolający, za wyjątkiem sukcesywnie budowanych odcinków europejskich korytarzy transportowych; znacząco lepszy jest stan przejść granicznych, bezpośrednio związanych z tymi korytarzami;
- b) zmiany uwarunkowań:
- kilkaset kilometrów dróg krajowych i wojewódzkich zostało przebudowanych i wyremontowanych,
 - remont linii kolejowej na trasie Szczytno – Szymany, linie kolejowe w sieci TEN-T są przebudowywane; wiele linii regionalnych zostało zlikwidowanych (ta negatywna tendencja nadal się utrzymuje),
 - podjęto działania na rzecz uruchomienia lotniska regionalnego w Szymanach,
 - nastąpił rozwój działalności portu morskiego w Elblągu (w 2010 r., po odblokowaniu żeglugi na Zalewie Kaliningradzkim), Kanał Elbląski znajduje się w trakcie rewitalizacji, podejmowano działania w zakresie aktywizacji dróg wodnych: MDW E70, drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską oraz Kanału Mazurskiego,
 - spośród funkcjonujących przejść granicznych (4 drogowe, 2 kolejowe, 2 morskie i 1 lotnicze) najważniejsze znaczenie mają: przejście drogowe w Grzechotkach i kolejowe w Braniewie;
- c) potrzeby rozwojowe: podwyższenie parametrów drogi nr 16 (główniej równoleżnikowej osi komunikacyjnej województwa), zakończenie tworzenia lotniska regionalnego w Szymanach, uzyskanie swobodnego dostępu żeglugowego do portu morskiego w Elblągu (odblokowanie rozwoju portu), utworzenie multimodalnych centrów logistycznych w rejonach Braniewa i Elku, przełamanie negatywnych trendów w funkcjonowaniu regionalnych linii kolejowych, wykorzystanie śródlądowych dróg wodnych dla celów żeglugowych i ruchu towarowego;
- d) sytuacje konfliktowe, zagrożenia:
- defragmentacja przestrzeni na skutek wygradzenia dróg ekspresowych oraz dużej skali makroniwelacji terenu,
 - nadmierna skala wprowadzonych ekranów akustycznych przy drogach tranzytowych,
 - sposób zagospodarowania bezkolizyjnych przejść dla zwierząt przez pasy dróg tranzytowych,
 - pogorszenie warunków dla ruchu lokalnego na skutek przestrzennego wydzielenia dróg tranzytowych.
- 3) Systemy infrastruktury technicznej:
- a) ocena funkcjonowania: stan systemów infrastruktury technicznej spełnia obecne potrzeby, nie jest jednak wystarczający dla zapewnienia rozwoju regionu;
- b) zmiany uwarunkowań:
- elektroenergetyczna sieć przesyłowa obsługująca obszar regionu wymaga modernizacji oraz przebudowy,
 - na obszarze województwa znajdują się 4 rodzaje instalacji do produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych (OZE): 119 turbin wiatrowych, 9 instalacji biogazowych, 2 na biomasę oraz 86 wodnych; za wyjątkiem elektrowni wodnych są to nowe rodzaje OZE,
 - w systemie telekomunikacyjnym zakończono budowę sieci PIONIER oraz rozpoczęto realizację projektu „Sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo warmińsko-mazurskie”,
 - nastąpiła rozbudowa sieci przesyłowej gazu ziemnego oraz zwiększenie liczby zgazyfikowanych miast i gmin,
 - rozbudowywano zbiorcze sieci kanalizacji sanitarnej (głównie w ustanowionych aglomeracjach), wzrósł odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej; potrzeby i oczekiwania w tym zakresie nie zostały zaspokojone;
- c) potrzeby rozwojowe: rozbudowa sieci energetycznych 400kV oraz modernizacja sieci 110kV, racjonalne wykorzystanie odnawialnych zasobów dla produkcji energii, dokończenie budowy sieci Internetu szerokopasmowego dla całego obszaru województwa, poprawa pewności zaopatrzenia

w gaz ziemny, doprowadzenie gazu ziemnego do wschodniej części województwa, skanalizowanie obszarów posiadających sieć wodociągową;

- d) sytuacje konfliktowe, zagrożenia:
- najbardziej konfliktowe w przestrzeni województwa są nowopowstałe siłownie wiatrowe; korzystne warunki wietrzne stanowią istotny potencjał rozwojowy: oprócz istniejących wiatraków w przygotowaniu jest 1063 następnych turbin, przy otwartej ofercie rozwojowej ze strony większości gmin; ogromna skala zmian może stanowić poważne zagrożenie dla walorów przyrodniczych, kulturowych i turystycznych województwa, a także dla pogorszenia warunków życia i zmniejszenia atrakcyjności inwestycyjnej,
 - w początkowej fazie rozwoju znajduje się proces powstawania elektrowni fotowoltaicznych, które w przypadku lokalizacji na dużych obszarach (od kilku do kilkudziesięciu ha) mogą stanowić zagrożenie dla walorów krajobrazowych województwa, podobne do dużej energetyki wiatrowej.
- 4) System obszarów przyrodniczo-chronionych:
- a) ocena funkcjonowania:
- system obszarów przyrodniczo-chronionych obejmuje wszystkie obszarowe formy ochrony z wyjątkiem parków narodowych; zajmuje ok. 55% powierzchni województwa; świadczy to o wysokiej jakości środowiska i krajobrazu, ma znaczenie dla oceny jakości życia w regionie,
 - uwarunkowania rozwoju obszarów przyrodniczo-chronionych, w tym zasady ich zagospodarowania, w przeważającej części wynikają wprost z przepisów prawa; można je oceniać w kategorii ograniczeń rozwoju z jednej strony oraz w kategorii wysokiej jakości środowiska z drugiej; wskazują na potrzebę ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych;
- b) zmiany uwarunkowań:
- w okresie ostatnich lat ustanowiono kilkadziesiąt nowych obszarów przyrodniczo-chronionych,
 - pojawiły się nowe formy ochrony obszarowej: Natura 2000 (ptasia i siedliskowa), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz użytki ekologiczne;
- c) potrzeby rozwojowe: dla prawidłowego funkcjonowania systemu przyrodniczego oczekiwane jest objęcie ochroną korytarzy ekologicznych, łączących główne płaty ekologiczne;
- d) sytuacje konfliktowe, zagrożenia: zarysowane podczas oceny poszczególnych elementów struktury przestrzennej województwa mają istotne oddziaływanie na przestrzeń przyrodniczą i krajobraz.
- 5) System obszarów kulturowo cennych:
- a) ocena funkcjonowania:
- bogate i wielokulturowe dziedzictwo regionu (bardzo duża ilość obiektów zabytkowych, cenne krajobrazy kulturowe) nie jest w pełni wykorzystane – poza ochroną obiektową powołano tylko 3 pomniki historii i jeden park kulturowy,
 - ochroną prawną objęte są głównie obiekty zabytkowe (rejestr zabytków, ewidencja zabytków),
 - biorąc pod uwagę szeroki zasięg walorów kulturowych na obszarze regionu, do istotnych ograniczeń inwestycyjnych można zaliczyć nadzór konserwatorski;
- b) zmiany uwarunkowań:
- w okresie ostatnich lat pozytywne zmiany nastąpiły głównie w zakresie rewaloryzacji zespołów staromiejskich oraz obiektów zabytkowych usytuowanych na terenach dużych bądź średnich miast,
 - większość zabytków położonych peryferyjnie znajduje się w złym lub średnim stanie, wymaga rewaloryzacji;
- c) potrzeby rozwojowe:
- istnieje potrzeba odbudowania tożsamości kulturowej poszczególnych obszarów województwa, z uwzględnieniem wielokulturowej specyfiki regionu; wnioskowane jest podniesienie rangi najważniejszych obiektów zabytkowych,
 - nowym wyzwaniem będzie wdrażanie Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, po wprowadzeniu jej do prawodawstwa krajowego; konieczna jest ochrona specyficznych unikatowych krajobrazów kojarzonych z regionem;
- d) sytuacje konfliktowe, zagrożenia:
- pogarszający się stan obiektów zabytkowych zagraża tożsamości kulturowej regionu,
 - przeinwestowanie obiektów zabytkowych zagospodarowanych dla celów komercyjnych,
 - zagrożenia zarysowane podczas oceny poszczególnych elementów struktury przestrzennej województwa przekładają się na pogorszenie jakości przestrzeni kulturowej i krajobrazu.
- 6) Pozostałe ważniejsze elementy regionalnych struktur przestrzennych:
- Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Zagrożone są postępującym zanikiem mozaikowości przestrzeni, dużą skalą monokultur rolniczych, rozwojem upraw roślin energetycznych, zanikaniem tradycyjnych rodzajów upraw (bądź hodowli). Oczekiwane jest zwiększenie udziału produkcji żywności

ekologicznej, programów rolno-środowiskowych itp. Tradycyjny krajobraz rolniczy jest zakłócany dużymi siłowniami wiatrowymi, a także chaotyczną zabudową letniskową na terenach atrakcyjnych turystycznie.

- Obszary o znaczeniu turystycznym. Są to rejony nakładania się wysokich walorów przyrodniczych (ze szczególnym uwzględnieniem potencjałów: wodnego i leśnego) oraz walorów kulturowych na przestrzeń rolniczą, łącznie z ośrodkami osadniczymi oraz bazą turystyczną. Kumulują potencjały, problemy i zagrożenia w zakresie wszystkich ww. dziedzin. Mają ogromne znaczenie symboliczne i promocyjne dla wizerunku regionu.
- System osłony przeciwpowodziowej. Dotyczy Żuław Elbląskich, fragmentów gmin nad Zalewem Wiślanym oraz dolin rzek wylewających. Stan systemu przeciwpowodziowego jest nadal niezadowalający, ale ulega stopniowej poprawie dzięki podjęciu realizacji „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030”. Wymaga prowadzenia ciągłych działań, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych przez nowelizację prawa wodnego.
- Tereny zamknięte. Zmniejszenie powierzchni terenów zamkniętych dało pozytywny efekt w postaci zwiększenia oferty terenów rozwojowych, szczególnie istotny w strefach rozwoju dużych miast.
- Złóża kopalin. Wykonane odwierty badawcze dla rozpoznania złóż „gazu łupkowego” stwarzają korzystną perspektywę dla wykorzystania tego potencjału, łącznie z projektowanym gazociągiem przesyłowym.
- Uzdrowiska. Oprócz rozwijającego się uzdrowiska w Gołdapi i obszaru ochrony uzdrowiskowej we Fromborku, dwie miejscowości są w trakcie przeprowadzania procedury umożliwiającej nadanie statusu obszaru ochrony uzdrowiskowej: Miłomłyn i Lidzbark Warmiński.

Podsumowując, zachowanie wysokich walorów przyrodniczych i kulturowych regionu, w zestawieniu z ogromną skalą zmian rozpoczętych po akcesji unijnej (procesy wdrażania, kontynuacji bądź uzupełnienia tych zmian o brakujące elementy nie zostały jeszcze zakończone), stanowi duże wyzwanie dla polityki zarządzania rozwojem regionu. Dotychczasowe doświadczenia wskazują na potrzebę wprowadzenia wielu rozwiązań prawnych na poziomie kraju, w tym również w kierunku wzmocnienia narzędzi, jakimi dysponuje samorząd województwa w celu eliminacji zagrożeń i konfliktów w przestrzeni regionu.

II. POLITYKA PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA

1. CELE I NADRZĘDNE ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ WOJEWÓDZTWA

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest narzędziem do realizacji jednego z ważniejszych zadań samorządu województwa, jakim jest kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w województwie.

Polityka przestrzenna wskazuje cele rozwoju przestrzennego zagospodarowania oraz sposób ich realizacji oddziałując na główne elementy zagospodarowania przestrzennego regionu.

Polityka przestrzenna stwarza warunki do racjonalnego organizowania i gospodarowania przestrzenią, kształtowania ładu przestrzennego i eliminowania konfliktów przestrzennych.

Przyjęte w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego cele i kierunki polityki przestrzennej oraz zasady i działania, są spójne z celami i ustaleniami „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” (dalej KPZK 2030), Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie 2010-2020” (dalej KSRR2010-2020), krajowych programów i dokumentów strategicznych oraz „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 roku” (dalej SRW 2025). Plan uwzględnia istniejące uwarunkowania rozwoju przestrzennego województwa, mając na uwadze wizję optymalnego kształtu przestrzeni regionu i poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, w perspektywie obowiązywania planu.

Cel główny polityki przestrzennej

Zrównoważony rozwój przestrzenny województwa, realizowany poprzez wykorzystanie cech i zasobów przestrzeni regionu, dla zwiększenia jego spójności w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym, z uwzględnieniem ładu przestrzennego oraz zachowania wysokich walorów środowiska i krajobrazu.

Cele szczegółowe polityki przestrzennej:

- 1) Dążenie w gospodarowaniu przestrzenią do uporządkowania i harmonii pomiędzy różnymi elementami i funkcjami tej przestrzeni dla ochrony ładu przestrzennego, jako niezbędnego wyznacznika równoważenia rozwoju.
- 2) Podwyższenie konkurencyjności regionu, w szczególności poprzez podnoszenie innowacyjności i atrakcyjności jego głównych ośrodków miejskich.
- 3) Poprawa jakości wewnętrznej regionu poprzez promowanie integracji funkcjonalnej i tworzenie warunków dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, z wykorzystaniem potencjałów wewnętrznych.
- 4) Poprawa dostępności terytorialnej regionu w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych poprzez rozwijanie systemów infrastruktury technicznej, w tym infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
- 5) Zachowanie i odtwarzanie wysokiej jakości struktur przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych regionu oraz zrównoważone korzystanie z zasobów środowiska, stanowiące istotny element polityki rozwoju województwa.
- 6) Zwiększenie odporności przestrzeni województwa na zagrożenie naturalne i antropogeniczne oraz utratę bezpieczeństwa energetycznego, a także uwzględnienie w polityce przestrzennej regionu potrzeb obronnych państwa.

Dla realizowania przyjętych celów polityki przestrzennej wskazuje się stosowanie ogólnych zasad postępowania w odniesieniu do kształtowania zagospodarowania przestrzennego, które prowadzić będą do zrównoważonego rozwoju województwa, uwzględniając istniejące uwarunkowania i potrzeby rozwoju społeczno-gospodarczego. Jednocześnie przyjmuje się wspieranie działań jednostek samorządu terytorialnego w realizacji przedsięwzięć wpisujących się w politykę przestrzenną województwa.

Za podstawową zasadę polityki zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego przyjmuje się zasadę zrównoważonego rozwoju. Oznacza ona taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje integracja działań politycznych, gospodarczych i społecznych. Jednocześnie uwzględnia zachowanie równowagi przyrodniczej oraz zasobów dla współczesnego i przyszłych pokoleń. Jej rozwinięciem są następujące zasady planowania przestrzennego:

- zasada racjonalności ekonomicznej - oznacza uwzględnianie w ramach polityki przestrzennej oceny korzyści społecznych, ekonomicznych i przestrzennych odniesionych do długiego okresu;
- zasada preferencji regeneracji nad zajmowaniem nowych obszarów pod zabudowę – oznacza efektywne wykorzystanie przestrzeni zurbanizowanej z jednoczesną ochroną przestrzeni przed niekontrolowaną ekspansją zabudowy na nowe tereny; w tym celu preferowana jest intensyfikacja procesów urbanizacyjnych na terenach już zagospodarowanych, przed zainwestowaniem nowych przestrzeni;
- zasada przezorności – przewiduje, że działania wobec pojawiających się problemów powinny być podejmowane już wówczas, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo, że problem wymaga rozwiązania, a nie wtedy, gdy istnieje pełne jego naukowe potwierdzenie. Zasad wymaga, aby wszelkie prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków traktować tak, jak pewność ich wystąpienia;
- zasada prewencji lub inaczej zasada zapobiegania zanieczyszczeniom, czyli likwidacja zanieczyszczeń u źródła. Realizacja tej zasady sprowadza się do promocji technologii niskoemisyjnych, przyjaznych środowisku, ograniczania wykorzystania tradycyjnych surowców i energochłonnych dziedzin gospodarowania;
- zasada kompensacji ekologicznej – polega na takim zarządzaniu przestrzenią, aby zachowana została równowaga przyrodnicza, co oznacza wyrównywanie szkód środowiskowych, wynikających z rozwoju przestrzennego, wzrostu poziomu urbanizacji i inwestycji niezbędnych ze względów społeczno-gospodarczych, a pozbawionych alternatywy neutralnej wobec środowiska.

2. KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ

SYNTEZA Mapa 53

Dla realizacji założonych celów polityki przestrzennej województwa, przy uwzględnieniu zasad planowania przestrzennego, służą przyjęte kierunki, zasady i działania zagospodarowania przestrzennego. Sformułowane kierunki i odpowiednio przypisane im zasady oraz działania odnoszą się do głównych elementów struktury przestrzennej województwa, wzajemnie ze sobą powiązanych i oddziaływujących na siebie, pozostających we wzajemnych wielofunkcyjnych relacjach.

2.1. Ład przestrzenny

Ład przestrzenny jest harmonijnym ukształtowaniem przestrzeni, które tworzy spójną całość oraz uwzględnia uwarunkowania i potrzeby społeczno-gospodarcze, kulturowe, przyrodnicze, funkcjonalne i estetyczne. Zapewnienie ładu przestrzennego, łagodzenie konfliktów przestrzennych oraz zapobieganie im, to jedno z najważniejszych wyzwań władz publicznych na każdym poziomie planowania.

Województwo warmińsko-mazurskie to region o wyjątkowych wartościach przyrodniczo-krajobrazowych. Liczne uwarunkowania, w tym m.in. sytuacja społeczna, gospodarcza, silna presja turystyczna, zjawisko suburbanizacji, wymagają podejmowania szczególnie rozważnych działań w tym zakresie.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do ładu przestrzennego:

Przywrócenie i kształtowanie ładu przestrzennego jako główny cel w gospodarowaniu przestrzenią i jednocześnie strategiczny składnik zintegrowanej polityki zrównoważonego rozwoju regionu

Rekomenduje się zasady i działania w kształtowaniu ładu przestrzennego:

- a) Uwzględnianie problematyki przywrócenia i kształtowania ładu przestrzennego jako priorytetu w samorządowych dokumentach planistycznych i strategiczno-programowych.
- b) Określenie w dokumentach planistycznych i strategiczno-programowych, działań w zakresie kształtowania ładu przestrzennego oraz warunków realizacji tych działań.
- c) Przyjęcie, że każda działalność zmieniająca przestrzeń powinna być warunkowana pozytywnym jej wpływem na ład przestrzenny lub co najmniej nie powinna zagrażać ładowi przestrzennemu i ładowi ekologicznemu.

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- 1) **Dążenie do uporządkowania różnych elementów i funkcji przestrzeni oraz harmonii między nimi, jako niezbędnego wyznacznika równoważenia rozwoju – tak w wymiarze planistycznym, jak i realizacyjnym**, poprzez:
 - a) Podjęcie działań łagodzących negatywne skutki nierozważnego zainwestowania.
 - b) Rewitalizację zdegradowanej przestrzeni miejskiej, w tym szczególnie terenów śródmiejskich, terenów przemysłowych oraz powojkowych.
 - c) Prowadzenie kompleksowych działań estetyzujących przestrzeń miejską oraz podmiejską, w tym ochrona przed agresywnymi reklamami.
 - d) Całościowe kształtowanie nowych zespołów urbanistycznych, uwzględniające także ich spójność z systemami ekologicznymi.
 - e) Racjonalne wykorzystanie przestrzeni – preferowanie optymalnego jej zagospodarowania.
 - f) Dbłość o harmonijne komponowanie i wysoką jakość terenów przestrzeni publicznej.
 - g) Określanie rzeczywistych potrzeb terenowych pod budownictwo mieszkaniowe w dokumentach planistycznych. Dążenie do ograniczenia nieuzasadnionego przeznaczania terenów pod budownictwo mieszkaniowe, dostosowanie wielkości tych terenów do dynamiki demograficznej gminy.
 - h) Zapobieganie nadmiernej ekspansji terenów zabudowanych miast i wsi poza jednostki osadnicze.
 - i) Przeciwdziałanie powstawaniu oraz łagodzenie konfliktów funkcji w przestrzeni, w szczególności funkcji gospodarczych z funkcjami ekologiczną i rolniczą.
 - j) Dostosowanie intensywności zagospodarowania rekreacyjnego do cech środowiska przyrodniczego i jego chłonności inwestycyjnej i turystycznej.
 - k) Dążenie do ustawicznego podnoszenia standardów przestrzennych i użytkowych zagospodarowania terenów rekreacyjnych.
 - l) Ochronę przed dysharmonijnym zainwestowaniem i zagospodarowaniem terenów, nie wprowadzanie w krajobrazie obcych, dominujących elementów technicznych (dominant), powodujących obniżenie jakości przestrzeni.
 - m) Ochronę przestrzeni województwa przed realizacją dysharmonijnych obiektów technicznych energetyki wiatrowej, zaburzających ład przestrzenny.
 - n) Wprowadzanie zieleni komponowanej o funkcji osłonowej wokół obiektów technicznych zakłócających harmonię w krajobrazie.
 - o) Dążenie do zwiększania pokrycia powierzchni województwa miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, stanowiącymi podstawowe narzędzie kształtowania ładu w „grze o przestrzeń”. Ograniczanie zagospodarowania terenu, na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, będących w znacznej części przyczyną powstawania chaosu przestrzennego.
 - p) Zachowanie i ochronę wyróżniających cech przestrzeni stanowiących o tożsamości miejsca, takich jak osie widokowe, naturalne dominanty, cechy rzeźby terenu, panoramy i widoki wieloplanowe.
- 2) **Podniesienie świadomości społecznej dotyczącej diagnozy stanu ładu przestrzennego i jego znaczenia dla jakości życia człowieka**. Dążenie do uzyskania wysokiego stopnia partycypacji społecznej w procesach gospodarowania przestrzenią, poprzez powszechne uświadomienie realnego wpływu mieszkańców na kształtowanie ładu przestrzennego:
 - a) Umożliwienie mieszkańcom pełnej dostępności do informacji dotyczącej prac nad dokumentami planistycznymi, także przy wykorzystaniu technik informatycznych.
 - b) Włączenie mieszkańców w proces kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego, stworzenie mechanizmów umożliwiających i ułatwiających uczestnictwo na każdym etapie procesu zagospodarowania.
 - c) Dążenie do wypracowania tzw. „dobrych praktyk” ułatwiających kształtowanie ładu przestrzennego na każdym poziomie zarządzania/gospodarowania przestrzenią (lokalnym i ponadlokalnym), zainteresowanie nimi zarówno samorządów, jak i mieszkańców.
 - d) Wykorzystanie różnych technik wizualizacji przy projektowaniu zagospodarowania struktur przestrzennych i rewitalizacji (rekułtywacji) struktur istniejących w celu ochrony/odtworzenia ładu przestrzennego.
- 3) **Utworzenie systemu monitorowania dynamiki działań i procesów w przestrzeni regionu w aspekcie oddziaływania na stan ładu przestrzennego** poprzez opracowanie kompleksowej diagnozy ładu przestrzennego, stanowiącej płaszczyznę odniesienia dla obserwacji monitoringowych.

2.2. Sieć osadnicza

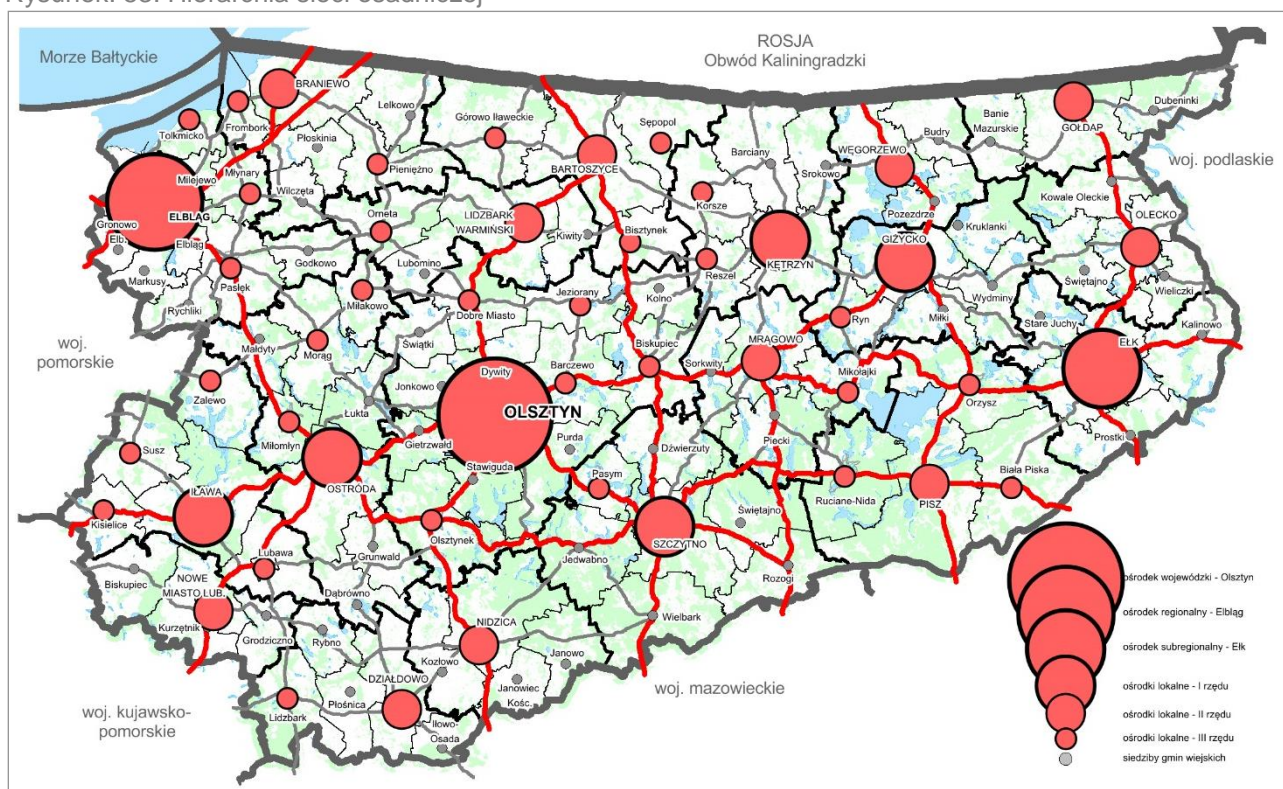
2.2.1. Hierarchia i struktura sieci osadniczej w województwie

Rysunek 53

Na podstawie klasyfikacji ośrodków osadniczych wg KPZK 2030 oraz cech ośrodków osadniczych uwzględniających potencjał miast: demograficzny, usługowy i gospodarczy, **ustala się hierarchię sieci osadniczej w województwie warmińsko-mazurskim:**

- ośrodek wojewódzki Olsztyn,
- ośrodek regionalny Elbląg,
- ośrodek subregionalny Ełk,
- ośrodki lokalne I-rzędu – miasta powiatowe: Iława, Ostróda, Szczytno, Giżycko, Kętrzyn,
- ośrodki lokalne II-rzędu – pozostałe miasta powiatowe: Braniewo, Bartoszyce, Lidzbark Warmiński, Gołdap, Olecko, Pisz, Mrągowo, Nidzica, Działdowo, Nowe Miasto Lubawskie, Węgorzewo,
- ośrodki lokalne III-rzędu – pozostałe miasta: Górowo Iławeckie, Bisztynek, Sępólno, Reszel, Frombork, Pieniężno, Lidzbark, Młynary, Pasłęk, Tolkmicko, Ryn, Lubawa, Kisielice, Susz, Zalewo, Korsze, Orneta, Mikołajki, Barczewo, Biskupiec, Dobrze Miasto, Jeziorany, Olsztynek, Morąg, Miłkowo, Miłomłyn, Ruciane-Nida, Pasym, Biała Piska i Orzysz.

Rysunek. 53. Hierarchia sieci osadniczej

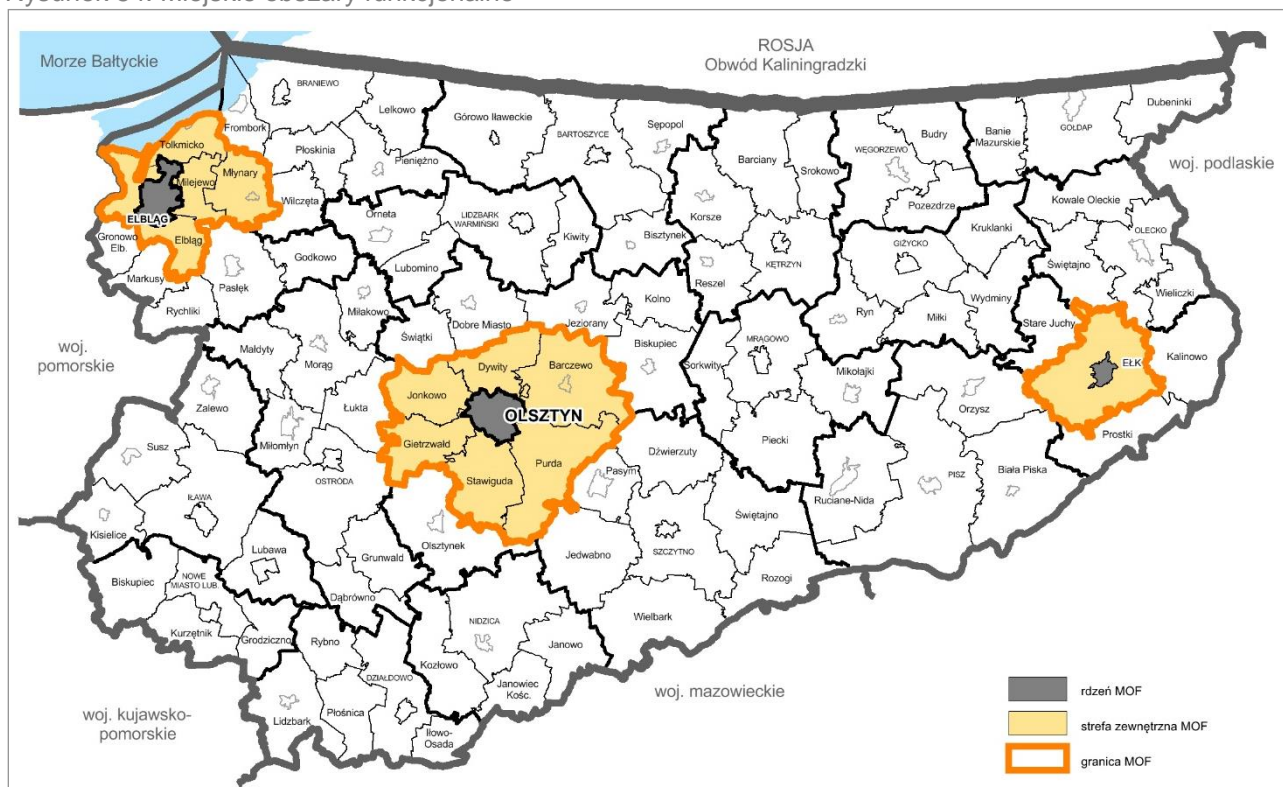
Źródło: opracowanie własne.

Przyjmuje się kierunki, działania i zasady dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do miast i sieci osadniczej (zgodnie z założeniami „Krajowej polityki miejskiej” – projekt):

- 1) **Poprawa konkurencyjności głównych ośrodków miejskich: wojewódzkiego Olsztyna, regionalnego Elbląga i subregionalnego Ełku, poprzez:**
 - a) Zwiększenie zdolności do kreowania rozwoju, w tym wzrostu gospodarczego.
 - b) Dążenie do uzyskania wysokiej atrakcyjności przestrzeni miejskiej mającej wpływ na jakość życia mieszkańców.
 - c) Utworzenie miejskich obszarów funkcjonalnych oraz integrację gmin w obrębie tych obszarów.
- 2) **Wspomaganie rozwoju ośrodków lokalnych, w tym przeciwdziałanie ich degradacji, poprzez:**
 - a) Wzmocnienie ośrodków lokalnych mających znaczenie dla integracji obszarów przygranicznych, do których zaliczają się: Braniewo, Bartoszyce, Giżycko, Gołdap, Olecko, Kętrzyn, Lidzbark Warmiński, Mrągowo oraz Ełk.

- b) Wprowadzenie działań wspomagających obszary miejskie o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwoju, dotyczy to głównie powiatów: lidzbarskiego, bartoszyckiego, kętrzyńskiego, gołdapskiego, oleckiego, węgorzewskiego, piskiego, szczycieńskiego i nidzickiego.
- 3) Rewitalizacja obszarów miejskich zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie.
 - 4) Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom suburbanizacji.
 - 5) Stworzenie warunków do zarządzania rozwojem obszarów miejskich wykraczających poza granice gminy miejskiej.
 - 6) Wspieranie współpracy miast w wymiarze regionalnym, krajowym i międzynarodowym.
 - 7) Wspieranie rozwoju zielonej infrastruktury na obszarach miejskich i wiejskich, w tym poprzez zachęty na rzecz przeprowadzania inwestycji w zakresie zielonej infrastruktury oraz utrzymania usług ekosystemowych.
 - 8) **Miejskie obszary funkcjonalne** Rysunek 54
- „KPZK 2030” definiuje miejski obszar funkcjonalny (MOF) jak układ osadniczy ciągły przestrzennie, złożony z odrębnych jednostek administracyjnych, obejmujący zwarty miejski obszar oraz powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną (zewnętrzna). Delimitację MOF-ów przeprowadzono w oparciu o kryteria wskazane w rekomendowanym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego opracowaniu „Kryteria delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich” (Warszawa, luty 2013 r.).

Rysunek 54. Miejskie obszary funkcjonalne

Źródło: opracowanie własne.

Przyjmuje się miejskie obszary funkcjonalne:

- a) Ośrodka wojewódzkiego Olsztyna, obejmujący:
 - rdzeń – miasto Olsztyn,
 - strefę zewnętrzną – gminy wiejskie: Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda, Stawiguda oraz miejsko- wiejską Barczewo,
- b) Ośrodka regionalnego Elbląga, obejmujący:
 - rdzeń – miasto Elbląg
 - strefę zewnętrzną – gminy wiejskie: Elbląg, Milejewo, miejsko-wiejskie: Tolkmicko i Młynary,
- c) Ośrodka subregionalnego Ełku, obejmujący:
 - rdzeń – miasto Ełk,
 - strefę zewnętrzną – gminę wiejską Ełk.

2.2.2. Olsztyn – wojewódzki ośrodek osadniczy

Miasto Olsztyn jest ośrodkiem wojewódzkim, będącym jednym z podstawowych elementów krajowej sieci osadniczej, które zgodnie z założeniami KPZK 2030 zostanie włączone do krajowych węzłów sieci powiązań funkcjonalnych miast. Olsztyn jest węzłowym ośrodkiem osadniczym, edukacyjnym, kulturalnym, gospodarczym i turystycznym. Następuje tu systematyczna koncentracja funkcji metropolitalnych o znaczeniu krajowym międzynarodowym. Ranga i potencjał rozwojowy są największe wśród miast regionu. Miasto, z racji swojego położenia, stanowi kluczowe ogniwo wiążące Polskę i Unię Europejską z Rosją. Położenia Olsztyna w centralnej części regionu, przy głównej osi komunikacyjnej województwa DK 16 oraz w sąsiedztwie korytarza transportowego E7 odgrywa wiodące znaczenie w powiązaniu miasta z europejskimi korytarzami transportowymi i stanowi szansę na intensyfikację jego rozwoju w relacji Olsztyn – Polska – Unia Europejska.

Przyjmuje się kierunki, działania i zasady dla rozwoju polityki przestrzennej w odniesieniu do Olsztyna – ośrodka wojewódzkiego:

- 1) **Wzmacnianie funkcji metropolitalnych Olsztyna**, poprzez:
 - a) Wzmacnianie i dywersyfikację jego funkcji gospodarczych, wzmocnienie potencjału naukowo-badawczego, rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności, działania ułatwiające współpracę biznesu i nauki.
 - b) Wzmocnienie i eksponowanie funkcji symbolicznych w tym kulturowych, rozwój infrastruktury turystycznej, kongresowej oraz wystawienniczo-targowej.
 - c) Budowanie powiązań funkcjonalnych z ośrodkami wojewódzkimi, które docelowo mają tworzyć policentryczną sieć metropolii.
 - d) Wykorzystanie predyspozycji Olsztyna do budowania przewagi konkurencyjnej, zarówno jako ośrodka wzrostu innowacyjności, jak i miasta o wysokiej jakości życia.
- 2) **Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych Olsztyna z węzłowymi ośrodkami sieci osadniczej na poziomie ponadregionalnym**, poprzez:
 - a) Wzrost znaczenia Olsztyna w przestrzeni międzynarodowej, jako miasta położonego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, poprzez intensyfikację powiązań funkcjonalnych pomiędzy Olsztynem a miastami leżącymi na terenach: Obwodu Kaliningradzkiego, Litwy i Białorusi.
 - b) Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych w przestrzeni krajowej pomiędzy Olsztynem a Warszawą oraz stolicami województw, szczególnie województw sąsiednich.
 - c) Budowanie potencjału Olsztyna w powiązaniach funkcjonalnych z Elblągiem.
- 3) **Integracja MOF ośrodka wojewódzkiego Olsztyna**, poprzez:
 - a) Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych oraz poprawę spójności obszaru.
 - b) Rozwój ponadlokalnych funkcji ochrony zdrowia, edukacyjnych, kultury i sportu.
 - c) Rozwój zintegrowanych systemów transportu publicznego i infrastruktury technicznej.
- 4) **Zwiększanie wpływu potencjału Olsztyna na rozwój całego województwa** poprzez:
 - a) Zintegrowane programowanie rozwoju na obszarach gmin powiązanych funkcjonalnie z Olsztynem.
 - b) Zwiększanie dostępności komunikacyjnej Olsztyna z obszaru województwa.

Szczegółowe kierunki rozwoju miasta oraz zasady i działania wskazane są, odpowiednio, w ustaleniach poszczególnych dziedzin.

2.2.3. Elbląg – regionalny ośrodek osadniczy

Miasto Elbląg jest ośrodkiem regionalnym wchodzącym w skład podstawowej sieci osadniczej. Jest drugim pod względem wielkości, rangi i potencjału miastem w województwie, pełniącym funkcje węzłowego ośrodka osadniczego, edukacyjnego, kulturalnego, gospodarczego i turystycznego. Położenie Elbląga przy transeuropejskim korytarzu transportowym IA wskazuje na możliwość funkcjonowania miasta, jako ośrodka obsługującego elementy europejskiego i krajowego systemu transportowego ze wskazaniem kierunku UE – Obwód Kaliningradzki Federacji Rosyjskiej. Wiodące znaczenie dla rozwoju miasta ma również położenie w rejonie Zalewu Wiślanego oraz w bliskim sąsiedztwie aglomeracji trójmiejskiej.

Przyjmuje się kierunki, działania i zasady dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do Elbląga – ośrodka regionalnego:

- 1) **Wzmacnianie funkcji ośrodka budującego potencjał regionalnej sieci osadniczej**, poprzez:
 - a) Wzmacnianie funkcji ośrodka wyposażonego w infrastrukturę miejską o wysokich standardach, który cechuje specjalizacja w rozwoju nowoczesnych technologii oraz współpraca z gospodarką morską obszaru bałtyckiego i Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej.

- b) Rozwój funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych i kulturowych miasta, szczególnie dla obsługi północno-zachodniej części województwa.
 - c) Wykorzystanie predyspozycji Elbląga do budowania przewagi konkurencyjnej zarówno jako ośrodka wzrostu innowacyjności, jak i miasta o wysokiej jakości życia.
- 2) Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych Elbląga z węzłowymi ośrodkami sieci osadniczej,** poprzez:
- a) W przestrzeni międzynarodowej: intensyfikację powiązań funkcjonalnych pomiędzy Elblągiem a miastami leżącymi na terenie Obwodu Kaliningradzkiego, która powinna wywołać wzrost znaczenia Elbląga, jako miasta położonego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej.
 - b) Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych pomiędzy Olsztynem a Elblągiem, jako budowanie potencjału wojewódzkiej sieci osadniczej.
 - c) W przestrzeni regionalnej: wzmacnianie powiązań funkcjonalnych pomiędzy Elblągiem a miastami strefy nadzalewowej oraz innymi miastami subregionu położonymi w zasięgu dobrej dostępności komunikacyjnej.
- 3) Integracja MOF ośrodka regionalnego Elbląga,** poprzez:
- a) Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych oraz poprawę spójności obszaru.
 - b) Rozwój ponadlokalnych funkcji ochrony zdrowia, edukacyjnych, kultury i sportu.
 - c) Rozwój zintegrowanych systemów transportu publicznego i infrastruktury technicznej.

Szczegółowe kierunki rozwoju miasta oraz zasady i działania wskazane są, odpowiednio, w ustaleniach poszczególnych dziedzin.

2.2.4. Ełk – subregionalny ośrodek osadniczy

Miasto Ełk pełni funkcję ośrodka subregionalnego, który stanowi ważny element równoważenia rozwoju województwa. Ełk jest trzecim, co do wielkości, rangi i potencjału ośrodkiem węzłowym pełniącym funkcje regionalne i lokalne, obsługującym głównie wschodnią część województwa. Położenie Ełku w zasięgu oddziaływania transeuropejskich korytarzy transportowych stanowi jego potencjał rozwoju w aspekcie krajowym, europejski i międzynarodowym – możliwość rozwoju kontaktów z Litwą i Obwodem Kaliningradzkim.

Przyjmuje się kierunki, działania i zasady dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do Ełku – ośrodka subregionalnego:

- 1) Wzmacnianie funkcji ośrodka budującego potencjał regionalnej sieci osadniczej,** poprzez:
- a) Wzmacnianie funkcji usługowych ośrodka subregionalnego, a także jego roli w integracji obszaru przygranicznego.
 - b) Rozwój funkcji gospodarczych, edukacyjnych, turystycznych i kulturowych miasta, szczególnie dla obsługi wschodniej części województwa.
 - c) Wykorzystanie predyspozycji Ełku do budowania przewagi konkurencyjnej zarówno jako ośrodka wzrostu innowacyjności, jak i miasta o wysokiej jakości życia.
- 2) Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych Ełku z węzłowymi ośrodkami sieci osadniczej,** poprzez:
- a) W przestrzeni międzynarodowej: intensyfikację powiązań funkcjonalnych pomiędzy Ełkiem a miastami leżącymi na terenie Obwodu Kaliningradzkiego, Litwy i Białorusi.
 - b) W przestrzeni międzyregionalnej: wykorzystanie powiązań funkcjonalnych pomiędzy Ełkiem, a Białymstokiem i Suwałkami w ramach aktywizacji społeczno-gospodarczej obszaru przygranicznego na styku z województwem podlaskim.
 - c) W przestrzeni regionalnej: wzmacnianie powiązań funkcjonalnych pomiędzy Ełkiem a Olsztynem oraz miastami subregionu położonymi w zasięgu dobrej dostępności komunikacyjnej.
- 3) Integracja MOF ośrodka subregionalnego Ełku,** poprzez:
- a) Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych oraz poprawę spójności obszaru.
 - b) Rozwój ponadlokalnych funkcji ochrony zdrowia, edukacyjnych, kultury i sportu.
 - c) Rozwój zintegrowanych systemów transportu publicznego i infrastruktury technicznej.

Szczegółowe kierunki rozwoju miasta oraz zasady i działania wskazane są, odpowiednio, w ustaleniach poszczególnych dziedzin.

2.2.5. Lokalne ośrodki osadnicze

Przyjmuje się kierunki, działania i zasady dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do lokalnych ośrodków osadniczych (wszystkie miasta w województwie poza Olsztynem, Elblągiem i Elkiem):

- 1) **Wspomaganie rozwoju ośrodków lokalnych, w tym przeciwdziałanie ich degradacji**, poprzez:
 - a) Wzmocnienie ośrodków lokalnych mających znaczenie dla integracji obszarów przygranicznych, w tym: Braniewa, Bartoszyce, Giżycka, Gołdapi, Olecka, Kętrzyna, Lidzbarka Warmińskiego i Mrągora oraz Elku.
 - b) Wprowadzenie działań wspomagających obszary miejskie o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwoju, głównie w powiatach: lidzbarskim, bartoszyckim, kętrzyńskim, gołdapskim, oleckim, węgorzewskim, piskim, szczycieńskim i nidzickim.
- 2) **Zasady funkcjonowania lokalnych ośrodków osadniczych:**
 - a) W ośrodkach lokalnych powinna następować koncentracja funkcji gospodarczych i usługowych, również dla potrzeb obsługi obszarów wiejskich.
 - b) Potencjał usługowy i gospodarczy ośrodków lokalnych powinien rozwijać się, odpowiednio do pozycji ośrodków w hierarchii sieci osadniczej, w zakresie tworzenia i rozwijania:
 - centrów obsługi, w tym usług publicznych podstawowych i ponadpodstawowych,
 - funkcji pozarolniczych,
 - funkcji aktywizujących obszary wiejskie.
 - c) Utrzymanie dobrze funkcjonującej sieci osadniczej na poziomie lokalnym wymaga przełamywania problemów rozwojowych. Najważniejsze z nich to: depopulacja, utrata znaczenia gospodarczego, zagrożenie peryferyzacją czy degradacją zagospodarowania, poprzez:
 - podwyższanie standardu infrastruktury technicznej oraz infrastruktury społecznej miast,
 - doprowadzenie do podwyższenia jakości życia w miastach,
 - włączanie ośrodków lokalnych w proces restrukturyzacji obszarów wiejskich, jeżeli wpisują się w to problemy wymienione powyżej.
 - d) Należy przestrzegać zasad ładu przestrzennego, w tym m. in. Chronić krajobraz miejski, tożsamość kulturową miast, przestrzenie publiczne integrujące mieszkańców oraz krajobraz otwarty w bliskim otoczeniu miast.
 - e) Ośrodki lokalne, według „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030”, nie mają swojego zaplecza funkcjonalnego w postaci wyznaczonego obszaru funkcjonalnego, ale mają szansę na koncentrację funkcji gospodarczych oraz służyć obszarom wiejskim swoim zapleczem usługowym. Pomiędzy miastem, a jego zapleczem na terenach wiejskich, a także pomiędzy współpracującymi miastami położonymi w sąsiedztwie zachodzą rzeczywiste relacje. Należy jednak przeciwdziałać zjawiskom negatywnym w tym zakresie, np. suburbanizacji.
 - f) Wzmacnianie współpracy ośrodków lokalnych o wspólnych priorytetach rozwojowych, poprzez:
 - współpracę miast o funkcji uzdrowiskowej oraz starających się o status uzdrowiska lub obszaru ochrony uzdrowiskowej (Gołdap, Lidzbark Warmiński, Frombork, Miłomłyn i inne, które, podejmą starania o uzyskanie takiego statusu),
 - współpracę miast należących do Polskiej Karowej Sieci Miast „Cittaslow” (Reszel, Biskupiec, Lidzbark Warmiński, Bisztynek, Lubawa, Gołdap, Nowe Miasto Lubawskie, Olsztynek, Ryn, Barczewo, Dobre Miasto, Nidzica, Górowo Iławeckie i Pasym oraz inne przystępujące do stowarzyszenia).

2.3. Środowisko przyrodnicze i kulturowe

Mapa 42

Obszar województwa warmińsko-mazurskiego należy do jednego z najbogatszych pod względem przyrodniczym regionów Polski, wyraźnie wyróżniającym się także w skali Europy. Efektywne i racjonalne korzystanie z dostępnych zasobów środowiska regionu stanowi kluczowy warunek rozwoju zrównoważonego, warunek konieczny dla dalszej poprawy jakości życia.

Do najważniejszych wyzwań w zarządzaniu przestrzenią województwa warmińsko-mazurskiego należy zaliczyć:

- ochronę różnorodności biologicznej, uzasadnioną koniecznością zachowania, wzmacniania oraz odbudowy funkcji ekosystemów i usług ekosystemowych, mających zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania społeczeństw,
- ochronę cennych krajobrazów województwa przed przekształceniem i degradacją,
- zrównoważone wykorzystanie zasobów regionu,
- systemową edukację ekologiczną społeczeństwa, ważną dla uzyskania społecznej akceptacji polityki rozwoju przestrzennego,

- ochronę przed zagrożeniami, w tym przystosowanie zagospodarowania do zmian klimatu, w szczególności w strefie brzegowej Zalewu Wiślanego i na odcinkach ujściowych rzek uchodzących do zalewu.

Podstawowym narzędziem realizacji polityki ochrony przestrzeni przyrodniczej i zarządzania środowiskiem jest planowanie przestrzenne. Zasady ochrony środowiska i ochrony przyrody powinny być uwzględniane w dokumentach planistycznych na wszystkich poziomach ich realizacji.

Przyjmuje się cztery główne kierunki dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do środowiska przyrodniczego i kulturowego:

I. Ochrona i kształtowanie najcenniejszych zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego, w tym ochrona krajobrazów

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- 1) Do najcenniejszych zasobów środowiska przyrodniczego zalicza się przede wszystkim: duże kompleksy leśne, liczne jeziora w strefie pojezierzy, akwen Zalewu Wiślanego, systemy rzeczne, zróżnicowaną rzeźbę terenu, gleby o wysokiej przydatności rolniczej, wysoką bioróżnorodność. Zasoby te, występujące w różnych relacjach przestrzennych, tworzą tereny o różnorodnych, często bardzo wysokich walorach krajobrazowych. Powinny być one przedmiotem szczególnej troski w gospodarowaniu przestrzenią w regionie.
- 2) Do najcenniejszych zasobów środowiska kulturowego zalicza się: zespoły zabytkowe układów urbanistycznych miast, historyczne założenia ruralistyczne, historyczne zespoły pielgrzymkowe, budowle inżynierskie (zabytki techniki), założenia pałacowo/dworsko-parkowe, kształtowane zabytkowe tereny zieleni, fortyfikacje nowożytne, miejsca wydarzeń historycznych, zabytki archeologiczne oraz bogate niematerialne dziedzictwo kulturowe.
- 3) **Ustala się regionalny system obszarów chronionych, powiązany z systemem krajowym i składający się z rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000, użytków ekologicznych i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych.** Rekomenduje się zasady i działania w zarządzaniu obszarami chronionymi:
 - a) Integracja działań w zakresie zarządzania i funkcjonowania regionalnego systemu obszarów chronionych.
 - b) Wspieranie działań zmierzających do objęcia ochroną prawną lub podniesienia rangi ochrony na obszarach o najcenniejszych walorach przyrodniczych.
 - c) W KPZK 2030 planuje się powołanie Mazurskiego Parku Narodowego, w celu zwiększenia stopnia ochrony funkcji obszarów węzłowych oraz walorów przyrodniczych i krajobrazowych; w „Krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej”, jako priorytet przyjmuje się powołanie Mazurskiego Parku Narodowego, w celu zachowania i/lub wzbogacania istniejących oraz odtworzenia utraconych elementów różnorodności biologicznej.
 - d) Podjęcie działań w sprawie ponownego ustanowienia Rezerwatu Biosfery Jeziora Łuknajno zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie kryteriami (zawartymi w Statucie Sieci Rezerwatów Biosfery) ustanowionymi przez Międzynarodową Radę Koordynującą (MaB).
 - e) Kontynuacji wymagają prace nad realizacją transgranicznych obszarów chronionych (TOCh Zalew Wiślany i Suwalsko-Wisztyniecki TOCh), jako wydzielonych obszarów funkcjonalno-przestrzennych w skali międzynarodowej i międzyregionalnej, stanowiących przedmiot wspólnej polityki, tak w sferze przyrodniczej, jak i gospodarczej.
 - f) Dalsza realizacja planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych. Znaczna część obszarów chronionych (obszarów ochrony) nie posiada planów ochrony (planów zadań ochronnych). Dotyczy to tych form ochrony, dla których takie plany są wymagane (rezerваты, parki krajobrazowe, obszary Natura 2000). Stan taki utrudnia ochronę przedmiotów ochrony, także w zakresie planowania przestrzennego.
 - g) Uwzględnienie ustaleń planów ochrony, planów zadań ochronnych form ochrony przyrody w dokumentach planistycznych, programowo-strategicznych i projektowych.
 - h) Wspieranie włączania środowisk naukowych i zarządzających ochroną przyrody w realizację działań na rzecz pogłębiania wiedzy o zasobach przyrodniczych regionu i funkcjonowaniu sieci ekologicznej.
 - i) Przeprowadzenie weryfikacji granic obszarów chronionego krajobrazu. Wyznaczone granice obszarów chronionego krajobrazu mają niekiedy dyskusyjny przebieg, nie zawsze obejmują tereny kwalifikujące się do włączenia do ochk, są prowadzone według sprzecznych kryteriów.
 - j) Przeprowadzenie przeglądu i weryfikacji zadań z „Programu małej retencji dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2006-2015” (zatwierdzonego w grudniu 2007 r.) w zakresie jego zgodności z celami ochrony obszarów Natura 2000, a w szczególności specjalnych obszarów ochrony siedlisk. Obszary te zostały w województwie zidentyfikowane i zweryfikowane w 2008 r. i zatwierdzone przez Komisję Europejską w styczniu 2011 r.
 - k) Przeprowadzanie okresowych przeglądów rejestru pomników przyrody w aspekcie jego aktualizacji. Dotyczy to głównie drzew pomnikowych.

- l) Wspieranie rozwoju systemu dostępu do informacji o zasobach biotycznych województwa warmińsko-mazurskiego, w tym szczególnie o przedmiotach ochrony wyznaczonych w regionie form ochrony przyrody, celem ich zabezpieczenia.
 - m) Dalsze wprowadzanie czytelnych, identyfikujących oznaczeń obszarów chronionych, które poza rolą informacyjną mają ważne znaczenie edukacyjne oraz stanowią identyfikatory wartości przyrodniczej i krajobrazowej przestrzeni regionu.
 - n) Uwzględnianie w realizacji ochrony przyrody materialnych i pozamaterialnych korzyści mieszkańców województwa, wynikających z bogactwa przyrodniczego obszarów chronionych. Wyznacznikiem tych działań powinno być bezpieczeństwo ekologiczne, zaspokojone aspiracje społeczne i racjonalizm ekonomiczny.
- 4) Ustala się różnorodność biologiczną jako naturalny kapitał przestrzeni o strategicznym znaczeniu dla regionu.** Rekomenduje się zasady i działania w zarządzaniu różnorodnością biologiczną:
- a) Osiągnięcie w regionie optymalnego poziomu i ochrony różnorodności biologicznej we wszystkich typach ekosystemów (wodnych, leśnych, rolniczych, miejskich i in.), odbudowa różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów, zgodnie z celami określonymi w strategiach ochrony różnorodności biologicznej – krajowej i wspólnotowej.
 - b) Traktowanie ochrony różnorodności biologicznej jako warunku koniecznego dalszego rozwoju gospodarczego i społecznego, zgodnie z koncepcją rozwoju zrównoważonego.
 - c) Optymalne, zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej, zapewniające przyszłym pokoleniom dostęp do zasobów przyrody.
 - d) Wskazanie sposobów zachowania bądź przywrócenia różnorodności biologicznej na terenach użytkowanych i zagospodarowanych przez człowieka, w tym na obszarach już znacznie zdegradowanych.
 - e) Ochrona *in-situ* i *ex-situ* zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych, w tym w ramach kompleksowych projektów ponadregionalnych.
 - f) Wspieranie prac badawczych i inwentaryzacyjnych w zakresie poszerzania wiedzy na temat składników przyrodniczych kształtujących różnorodność biologiczną regionu.
 - g) Uwzględnianie działań w zakresie zwiększania i ochrony bioróżnorodności w polityce przestrzennej i we wszystkich dokumentach planistycznych. Są to podstawowe warunki minimalizowania antropopresji na środowisko przyrodnicze.
 - h) Prowadzenie oceny aktualnych i potencjalnych zagrożeń dla zachowania różnorodności biologicznej.
 - i) Monitoring siedlisk i gatunków cennych przyrodniczo, również poza obszarami ochrony konserwatorskiej, monitoring procesów i zmian zachodzących w biocenozach.
 - j) Stworzenie i realizacja programu eliminacji inwazyjnych gatunków obcych, stwarzających zagrożenie dla rodzimej przyrody i gospodarki.
 - k) Monitorowanie rozprzestrzeniania się gatunków obcych, stwarzających zagrożenie dla rodzimej przyrody i gospodarki.
 - l) Monitorowanie działań związanych z użytkowaniem organizmów modyfikowanych genetycznie oraz wspieranie badań naukowych w zakresie wpływu GMO na różnorodność biologiczną.
 - m) Zachowanie i odtwarzanie śródpolnych remiz, zadrzewień, zakrzaceń, oczek śródpolnych, stawów, sadzawek np.
 - n) Poprawa stanu najcenniejszych, zniszczonych ekosystemów, w tym dolin rzecznych, obszarów wodno-błotnych i leśnych.
 - o) Wykorzystanie planowania przestrzennego i sektorowego, a także badań naukowych, edukacji ekologicznej i informacji, jako instrumentów wspomagających realizację strategii ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej.
- 5) Przyjmuje się zrównoważone zarządzanie przestrzenią przyrodniczą, stanowiącą potencjał rozwoju regionalnego i lokalnego,** realizowane poprzez:
- a) Realizację celów ochrony środowiska zgodnie z zasadami: wysokiego poziomu ochrony, przezorności, stosowania działań zapobiegawczych (zasada prewencji), naprawianie szkód u źródła i zasadą „zanieczyszczający płaci”.
 - b) Stosowanie w gospodarowaniu przestrzenią zintegrowanego podejścia do środowiskowych, ekonomicznych i społecznych aspektów korzystania z zasobów ekosystemowych województwa warmińsko-mazurskiego.
 - c) Uwzględnianie zachowania i poprawy stanu przyrody, jako warunku koniecznego rozwoju, w długoterminowych, strategicznych programach rozwoju województwa.
 - d) Stymulowanie przystępowania przedsiębiorstw i instytucji do systemów zarządzania środowiskowego, w szczególności do systemu ekozarządzania i audytu (EMAS).
 - e) Poprawę lokalnego stanu środowiska poprzez opracowanie zasad i realizację wykorzystania energii odnawialnej w oparciu o mikroźródła. Model taki winien dawać odczuwalne korzyści mieszkańcom

- w zakresie poprawy stanu środowiska w wymiarze miejsca, obniżenia emisji niskiej, w tym groźnych dla zdrowia pyłów zawieszonych, a także w zakresie poprawy bilansu wydatków.
- f) Doskonalenie systemu udostępniania społeczeństwu informacji o środowisku i jego ochronie przez podmioty powołane do wykonywania zadań publicznych, dotyczących środowiska i jego ochrony. Prowadzenie monitoringu środowiska i utworzenie ogólnodostępnej regionalnej bazy danych o środowisku (GIS).
 - g) Wspieranie badań dotyczących oceny stanu, zagrożeń i metod ochrony przyrody i środowiska.
 - h) Kontrolę i egzekwowanie standardów merytorycznych dokumentów opracowywanych w ramach systemu ocen oddziaływania na środowisko, w szczególności w zakresie całościowego ujmowania zagadnień i obiektywizmu przy formułowaniu ocen oddziaływania. Przestrzeganie zasady przezorności w ramach systemu ocen oddziaływania na środowisko.
 - i) Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego wyników monitoringu środowiska, w szczególności w zakresie optymalnego wykorzystania walorów przyrodniczych oraz jakości i zagrożeń komponentów środowiska.
 - j) Podejmowanie działań w kierunku aktywizacji mieszkańców na rzecz czynnej ochrony środowiska w regionie oraz upowszechnianie informacji o jego walorach przyrodniczych i kulturowych poprzez popularyzację przez media wiedzy o środowisku i jego ochronie.
 - k) Wspieranie działalności edukacyjnej, prowadzonej przez samorządy, ekologiczne organizacje pozarządowe, Lasy Państwowe, parki krajobrazowe. Opracowanie i realizacja lokalnych programów edukacyjnych, uwzględniających specyfikę środowiska, lokalną tożsamość i tradycję kulturową.
 - l) Wspieranie działalności edukacyjnej na temat ekosystemów i ich usług.
 - m) Wdrażanie na obszarach cennych przyrodniczo proekologicznych form gospodarowania, promocję i realizację programów rolno środowiskowych.
 - n) Zachowanie, wzbogacanie i pielęgnację terenów zieleni w miastach, jako ostoji przyrody dużej różnorodności, istotnie poprawiających warunki zamieszkania.
 - o) Respektowanie zakresu udostępnienia turystycznego i rekreacyjnego form ochrony przyrody (określonych w planach ochrony) w dokumentach planistycznych, programowo-strategicznych i projektowych.
 - p) W procesach zarządzania rozwojem, na wszystkich poziomach i obszarach tego zarządzania, stosowanie zasad: ekologicznej dopuszczalności, zasadności ekonomicznej i społecznej akceptacji działań „w grze o przestrzeń województwa”.
- 6) Uznaje się za niezbędne przeprowadzenie kompleksowej identyfikacji struktury jakościowej krajobrazów województwa (z uwzględnieniem zaleceń Europejskiej Konwencji Krajobrazowej i metodyki, która będzie opracowana na poziomie krajowym), ze szczególnym zwróceniem uwagi na najcenniejsze i najbardziej zagrożone krajobrazy Warmii i Mazur, poprzez:**
- a) Uwzględnienie w ocenie jakościowej całościowego postrzegania krajobrazu, to jest komponentów przyrodniczych i kulturowych, powiązanych i wzajemnie się przenikających.
 - b) Identyfikację krajobrazów symbolicznych, ważnych dla zachowania tożsamości regionu, oraz sformułowanie zasad gospodarowania, ochrony i kształtowania krajobrazu, dla tych obszarów.
 - c) Udokumentowanie zasadności wprowadzenia ochrony prawnej na obszarach o bardzo wysokich walorach kulturowych, np. poprzez utworzenie parku krajobrazowego Żuław, a także parków kulturowych w strefie Kanału Elbląskiego, dla obszaru wsi starowierskich (gm. Ruciane-Nida), oraz dla obszaru Poborza (gm. Janowiec Kościelny), gdzie występuje krajobraz z wybitnym komponentem archeologicznym.
- 7) Przeciwdziałanie zagrożeniom degradacji krajobrazów w procesach gospodarowania w przestrzeni oraz dążenie do odtworzenia (przywrócenia walorów) krajobrazów zdegradowanych, poprzez:**
- a) W strefach krajobrazu harmonijnego: zachowanie i uczytelnienie walorów krajobrazowych, np. związanych z rzeźbą terenu oraz jego pokryciem naturalnym i kulturowym.
 - b) W strefach krajobrazu dysharmonijnego i zdegradowanego: przywracanie równowagi przyrodniczej, odtwarzanie zasobów kulturowych, neutralizowanie elementów obcych, obniżających walory krajobrazowe.
 - c) W strefach zagrożonych suburbanizacją: ograniczenie zasięgu obszarów narażonych na nadmierną antropopresję oraz chaotyczne niekontrolowane procesy rozwojowe.
 - d) W strefach krajobrazu otwartego: zachowanie przestrzeni otwartych, nie dopuszczenie do degradacji charakterystycznych elementów tych przestrzeni, jak mozaikowość i rozłogi pól, naturalne akcenty i dominanty krajobrazowe, rzeźba terenu oraz elementy przyrodniczo-kulturowe (w tym aleje przydrożne, śródpolna zieleń komponowana, nasadzenia graniczne, układ drożny).
 - e) Określenie zasad i priorytetów w ochronie alei przydrożnych i innych przyrodniczo-kulturowych komponentów krajobrazu.
- 8) Wypracowanie metod i działań kompleksowej ochrony krajobrazu, uwzględnianych następnie w dokumentach planistycznych i strategiczno-programowych różnej rangi, realizowanych w sposób ciągły, poprzez:**

- a) Ochronę charakterystycznych cech wszystkich typów krajobrazu.
 - b) Ograniczenie możliwości wprowadzania obcych krajobrazowo oraz agresywnych elementów i form zagospodarowania przestrzennego.
 - c) Ochronę krajobrazów, ekosystemów i komfortu zamieszkania ludności przed lokalizacją dużych elektrowni wiatrowych.
 - d) Ustanowienie kryteriów określających zasady optymalnej lokalizacji przedsięwzięć, obiektów i urządzeń mogących powodować dysharmonię w krajobrazie, w tym kryteria lokalizacji urządzeń energetyki wiatrowej, farm fotowoltaicznych, upraw roślin energetycznych i biogazowni.
 - e) Ochronę walorów widokowych szczególnych elementów krajobrazu, takich jak panoramy miast historycznych, dominanty architektoniczne i urbanistyczne, zespoły sakralne oraz parkowo-rezydencjonalne, punkty widokowe, uwzględniającą także strefy wglądu na obszary o wysokich walorach krajobrazowych, a także osie i panoramy widokowe w strefach nadmorskich, jeziornych i rzecznych.
 - f) Ochronę walorów widokowych na terenach otwartych, szczególnie wzdłuż głównych osi komunikacyjnych województwa.
 - g) Ochronę przedpoła ekspozycji istotnych elementów krajobrazu, np. poprzez ograniczanie wprowadzania zabudowy, reklam wielkoformatowych, ekranów dźwiękochłonnych, farm wiatrowych np.
 - h) Stosowanie zasady kontynuacji w zakresie „dobrego sąsiedztwa”, z utrzymaniem tradycji miejsca oraz wykluczeniem rozwiązań dysharmonijnych.
 - i) Uwzględnianie kontekstu krajobrazowego w warunkach ochrony zespołów zabytkowych o wyjątkowych i unikatowych walorach, wskazanych w części dotyczącej środowiska kulturowego.
- 9) Postrzeganie krajobrazów jako ważnych elementów potencjału rozwojowego województwa, istotnych dla jakości życia, atrakcyjności inwestycyjnej oraz promocji regionu, poprzez:**
- a) Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom mającym wpływ na jakość krajobrazu w wymiarze wielkoobszarowym, do których zaliczają się np. siłownie wiatrowe o wysokości 100-200 m, widoczne z odległości wielu kilometrów, agresywnie oddziałujące na odległość kilku kilometrów.
 - b) Opracowywanie studiów krajobrazowych w przypadku możliwości wystąpienia konfliktów krajobrazowych, szczególnie przy realizacji obiektów wyróżniających się w krajobrazie, np. obiektów wysokich (farm wiatrowych i in.), wielokubaturowych oraz wielkopowierzchniowych, mogących wpływać na szeroko rozumiany potencjał rozwojowy regionu.
- 10) Ustala się zachowanie i ochronę tożsamości oraz różnorodności kulturowej regionu, znajdujących swój wyraz w zachowanych elementach historycznych struktury przestrzennej województwa. Poprzez:**
- a) Ochronę różnorodności i odrębności kulturowej poszczególnych obszarów województwa, między innymi poprzez odpowiednie zapisy w dokumentach planistycznych i strategiczno-programowych różnej rangi.
 - b) Efektywne i racjonalne zagospodarowanie obiektów zabytkowych, dopuszczenie nowych funkcji do obiektów zabytkowych, pod warunkiem wykluczenia rozwiązań dysharmonijnych.
 - c) Promowanie i wspieranie, także materialne, zagospodarowania obiektów zabytkowych na różne cele publiczne, z wykorzystaniem dostępnych źródeł finansowania. Wypracowanie rozwiązań systemowych w tym zakresie, z udziałem wszystkich kompetentnych podmiotów.
 - d) Podtrzymywanie tradycji miejsca, kontynuację rozwiązań historycznych bądź nawiązanie do nich.
 - e) Ochronę ekspozycji zabytkowych panoram i sylwet miast oraz zespołów zabytkowych, zachowanie historycznych dominant krajobrazowych.
 - f) Ochronę obszarową miejsc o wysokich walorach krajobrazu kulturowego i przeciwdziałanie procesom jego degradacji. Szczególne znaczenie ze względu na swą unikatowość mają obszary: Żuławy, strefa Kanału Elbląskiego, wybrzeże Zalewu Wiślanego z krawędzią Wysoczyzny Elbląskiej, Północna Warmia oraz obszar Wielkich Jezior Mazurskich, a także Krajobraz Oberlandzki, Ziemia Lubawska i Poborze.
 - g) Ochronę i zachowanie dóbr kultury współczesnej, podkreślających specyficzne, współczesne cechy krajobrazu kulturowego regionu. Szczególne znaczenie mają tu obiekty i zespoły architektoniczne w Olsztynie (planetarium, BWA, hala Urania) oraz w Elblągu (zespół zabudowy starego miasta – retowersja oraz centrum kultury Światowid).
- 11) Ustala się zachowanie, ochronę i utrzymanie w dobrym stanie najważniejszych w skali regionalnej i ponadregionalnej obiektów zabytkowych, poprzez:**
- a) Ochronę i utrzymanie: zamków i warowni średniowiecznych, zespołów zabytkowych, miast historycznych i układów urbanistycznych, zabytków techniki, założeń pałacowo-parkowych, fortyfikacji nowożytnych, historycznych zespołów pielgrzymkowych, miejsc wydarzeń historycznych, wsi historycznych, zabytków archeologicznych.
 - b) Pełną realizację programów opieki nad zabytkami, w tym „Programu opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2012-2015”.
 - c) Utworzenie parków kulturowych, obejmujących szczególnie cenne elementy dziedzictwa kulturowego regionu – założenia pałacowo-parkowe, wsie historyczne, fortyfikacje nowożytne, budowle inżynierskie i zabytki archeologiczne.

- d) Podwyższenie rangi ochrony prawnej innych obiektów i zespołów zabytkowych o wyjątkowych i unikatowych walorach.
 - e) Rewitalizację zabytkowych zespołów urbanistycznych, ruralistycznych, przemysłowych i powojkowych.
 - f) Zachowanie, utrzymywanie i uporządkowanie zabytkowych cmentarzy wraz z zachowanymi zespołami zieleni komponowanej i elementami sztuki sepulkralnej. Obiekty te stanowią ważny element dziedzictwa regionu, świadczący o jego wielokulturowości, i który jest przedmiotem zainteresowania turystów krajowych i zagranicznych.
 - g) Zarządzanie zasobem zabytków archeologicznych w celu zapewnienia im przetrwania, udostępnienie obiektów archeologicznych o walorach krajobrazowych i ekspozycyjnych, jak np.: Pola Grunwaldzkie, wybrane grodziska (np.: Gardyny, Iława – Wielka Żuława, Święty Gaj, Pasym, Janiki Wielkie, Skomack Wielki) i osady (np. osada Truso w Janowie), kurhany i cmentarzyska kurhanowe (np.: Piórkowo, Weklice, Wieprz, Gródki, Nowa Wieś Wielka i inne) przez opracowanie planów ochrony i udostępnienia poszczególnych obiektów, utworzenie szlaków dziedzictwa archeologicznego oraz parków kulturowych, z zachowaniem zasad harmonijnego wkomponowania i wyeksponowania obiektów w krajobrazie danego obszaru.
 - h) Podjęcie działań w celu rozpoczęcia procedury zakwalifikowania Kanału Elbląskiego wraz z otaczającym go krajobrazem na listę światowego dziedzictwa UNESCO.
 - i) Podjęcie działań w celu uznania za pomniki historii sanktuariów pielgrzymkowych w Świętej Lipce i Stoczku Klasztornym, oraz określenie możliwości wprowadzenia na tę listę: miasta Reszel, zamków w Olsztynie i Lidzbarku Warmińskim oraz Twierdzy Boyen w Giżycku.
- 12) Zespole i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego** poprzez:
- a) Realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury.
 - b) Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w polityce rozwoju województwa.
 - c) Uwzględnianie, w dokumentach planistycznych różnej rangi, powiązania zagadnień ochrony założeń urbanistycznych i ruralistycznych, zespołów architektonicznych oraz archeologicznego dziedzictwa kulturowego z problematyką ochrony środowiska.
 - d) Wspieranie procesu opracowywania gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami, jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju.
 - e) Wykorzystywanie formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy:
 - współdziałanie w zakresie przygotowywania i dofinansowywania opracowań studialnych i projektowych zmierzających do utworzenia parków kulturowych,
 - promowanie działań zmierzających do tworzenia parków kulturowych jako skutecznej formy zintegrowanej ochrony cennych obszarów kulturowych województwa warmińsko-mazurskiego.
 - f) Wypracowanie programu wspomagania finansowego długofalowych działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków regionu.
 - g) Wspieranie programów ochrony zabytków uwzględniających finansowanie z funduszy Unii Europejskiej.
 - h) Wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki, edukacji kulturowej i promocji wartości krajobrazowych, jako świadectwa tożsamości regionalnej.
- 13) Przyjmuje się przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom mającym wpływ na stan obiektów zabytkowych jako ważny element polityki przestrzennej regionu,** poprzez:
- a) Przeciwdziałanie degradacji substancji zabytkowej, w tym szczególnie obiektów drewnianych i obiektów kultury ludowej popadających w ruinę.
 - b) Podejmowanie działań w celu przeciwdziałania dewastacji stanowisk archeologicznych (badania ratownicze, zmiana sposobu użytkowania, programy ochrony).
 - c) Zapobieganie dewastacji przestrzeni w otoczeniu zabytków oraz niekorzystnym zmianom krajobrazu, w tym pojawianiu się agresywnych dominant krajobrazowych (siłowni wiatrowych, farm fotowoltaicznych), homogenizacji i zacieraniu cech fizjonomicznych krajobrazu oraz zjawiskom suburbanizacji.

II. Uwzględnianie w polityce przestrzennej wymogów ochrony i odtwarzania różnorodności gatunkowej i siedliskowej, w tym kształtowanie spójności terytorialnej i funkcjonalnej przestrzeni przyrodniczej dla zapobiegania jej fragmentacji

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- 1) Ustala się kształtowanie systemów zielonej infrastruktury, w celu zapewnienia ekologicznej spójności obszarów oraz zachowania cennych funkcji ekosystemów:**

- a) Głównym elementem zielonej infrastruktury w województwie są obszary chronione.
 - b) Uzupełnienie stanowią naturalne i sztuczne elementy krajobrazu, pełniące ważne role w funkcjonowaniu ekosystemów i zwiększaniu bioróżnorodności.
 - c) Wykorzystanie w kształtowaniu zielonej infrastruktury polityk przestrzennych na wielu poziomach ich realizacji.
 - d) Zintegrowane podejście do gospodarowania terenami podnoszące efektywność w tworzeniu zielonej infrastruktury.
- 2) Rekomenduje się opracowanie projektu systemu łączności ekologicznej w województwie (korytarzy ekologicznych lądowych, wodnych i powietrznych), realizowanego przez kompetentne instytucje i ośrodki badawcze. System łączności ekologicznej powinny tworzyć struktury węzłowe oraz łączące je pasma. Najważniejsze wskazania w tym zakresie:**
- a) Powiązanie systemu korytarzy ekologicznych z systemami ekologicznymi kraju i Europy przez korytarze o randze ponadregionalnej.
 - b) Wspieranie prac badawczych i inwentaryzacyjnych w zakresie poszerzania wiedzy na temat korytarzy ekologicznych oraz obszarów węzłowych.
 - c) Wprowadzanie do gminnych dokumentów planistycznych ustaleń warunkujących zachowanie funkcji łączności ekologicznej, w tym zwłaszcza chroniących system korytarzy przed przerwaniem ciągłości.
 - d) Wspieranie działań edukacyjnych, mających na celu przybliżenie społeczeństwu znaczenia spójności funkcjonalnej systemów ekologicznych dla kształtowania różnorodności biologicznej, będącej wyznacznikiem jakości środowiska.
 - e) Wprowadzenie obowiązku wyposażenia przebudowywanych elektrowni wodnych w przepławki.
- 3) Ustala się zachowanie i odtwarzanie kluczowych struktur obszarowych w systemie powiązań ekologicznych, poprzez:**
- a) Zapewnienie odpowiedniego stopnia ochrony obszarów węzłowych (lądowych i wodnych), z uwzględnieniem opracowanych planów ochrony (planów zadań ochronnych).
 - b) Zachowanie i ochrona cennych przyrodniczo obszarów mokradłowych.
- 4) Rekomenduje się przeciwdziałanie fragmentacji siedlisk, głównie poprzez rozwój zielonej infrastruktury, poprzez:**
- a) Powiązanie struktur obszarowych ze strukturami pasmowymi.
 - b) Odtworzenie łączności ekologicznej w miejscach stwierdzonego jej przerwania lub osłabienia, w tym odtworzenie ciągłości ekologicznej rzek.
 - c) Uwzględnianie potrzeby zapewnienia spójności struktur przyrodniczych w programach dolesień.
 - d) Ochronę ciągłości funkcjonalnej dolin rzecznych oraz ochronę strefy brzegowej wód przed zabudową.
 - e) Kształtowanie przy wodach powierzchniowych stref ekotonowych, zróżnicowanych pod względem budowy.
 - f) Ochronę i wprowadzanie zadrzewień śródpolnych oraz szpalerów drzew na terenach rolnych.
 - g) Rozważne lokalizowanie inwestycji, w tym także farm wiatrowych, mogących zagrozić bezpiecznemu bytowaniu i przemieszczaniu się gatunków.
 - h) Budowę przejść dla zwierząt na drogach o dużym natężeniu ruchu.
 - i) Wspieranie czynnej ochrony herpetofauny w czasie migracji wiosennych i jesiennych (przeciwdziałanie śmiertelności płazów i gadów przy przekraczaniu korytarzy drogowych, kolejowych).
- 5) Rekomenduje się kształtowanie wewnętrzniejskich układów ekologicznych w powiązaniu z regionalnym systemem ekologicznym, w oparciu o zasady i działania:**
- a) Zachowanie, odtwarzanie i wzbogacanie miejskich systemów ekologicznych, w tym związanych z wodami powierzchniowymi.
 - b) Utworzenie strefy „zielonych pierścieni miast”, poprzez powiązanie miejskich systemów ekologicznych z terenami otwartymi wokół miast, z uwzględnieniem ciągłości przestrzennej i funkcjonalnej struktur przyrodniczych.
 - c) Uwzględnianie potrzeby zachowania ciągłości układów ekologicznych przy przeznaczaniu nowych terenów pod inwestycje.

III. Racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi, w tym zabezpieczenie cennych gospodarczo złóż kopalin, a także jakościowa i ilościowa ochrona wód

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- 1) Ustala się zachowanie i ochronę zasobów wodnych oraz osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych, jako jeden z priorytetów zarządzania przestrzenią, poprzez:**

- a) Zwiększenie reżimów gospodarowania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, odpadowej, rolnictwa i leśnictwa, lokalizowania ferm hodowlanych oraz funkcjonowania zakładów produkcyjno-usługowych w szczególności na obszarach, na których brak jest izolacji poziomów użytkowych wód podziemnych od powierzchni.
 - b) Realizację systemów kanalizacji sanitarnej i budowę lub modernizację oczyszczalni zapewniających odpowiedni stopień oczyszczania ścieków Wskazuje się na potrzebę takich rozwiązań wokół jezior jako niezbędny element zabezpieczenia ekosystemów wodnych przed degradacją.
 - c) Zwiększenie ochrony zlewniowej w ochronie wszystkich typów wód – w celu zatrzymania procesu eutrofizacji.
 - d) Tworzenie wokół jezior i rzek niezabudowanych stref buforowych (ochronnych), zagospodarowanych trwałą zielenią ograniczającą spływ zanieczyszczeń pochodzących z rolnictwa.
 - e) Wspieranie działań zmierzających do realizacji w gospodarstwach rolnych szczelnych zbiorników na gnojowicę i płyty obornikowe. Zwiększenie kontroli stanu istniejących zbiorników na gnojowicę i płyt obornikowych.
 - f) Kontynuację działań mających na celu poprawę stanu czystości wód Zalewu Wiślanego, np. poprzez minimalizowanie dopływu zanieczyszczeń pochodzących z jego zlewni.
 - g) Podjęcie działań zmierzających do poprawy stanu wód nadmiernie zanieczyszczonych w celu ochrony i zwiększenia różnorodności biologicznej ekosystemów wodnych.
 - h) Rozważne realizowanie funkcji rekreacyjnej i wypoczynkowej na wodach powierzchniowych z uwzględnieniem chłonności i pojemności turystycznej.
 - i) Uwzględnianie zasad w zakresie użytkowania gruntów lub korzystania z wód na terenach objętych ochroną ujęć wód, ustanowioną rozporządzeniem właściwego dyrektora RZGW.
 - j) Wspieranie rozwoju metod monitoringu wód istotnych dla zrównoważonego zarządzania zasobami wodnymi.
- 2) Kształtowanie zasobów wodnych i racjonalne nimi gospodarowanie** Mapa 43, poprzez:
- a) Czynne kształtowanie naturalnej dynamiki stanów i przepływów wód płynących z poszanowaniem ochrony siedlisk i gatunków od wód zależnych. Istotne jest to szczególnie na obszarach, określonych w środowiskowych uwarunkowaniach zagospodarowania przestrzennego jako źródliskowe.
 - b) Zwiększanie retencji wodnej przestrzeni województwa oraz poprawę dyspozycyjności zmagazynowanych zasobów wodnych. Wskazane jest rozwijanie systemów retencji naturalnej (mikroretencja obszarowa), uzupełnionych zbiornikami małej retencji.
 - c) Zwiększanie naturalnej retencji na terenach podmokłych łąk, torfowisk i bagien oraz na terenach leśnych w zakresie dopuszczalnym przez ochronę przyrody. Kompleksowa ochrona potencjału retencyjnego obszarów mokradłowych.
 - d) Zabezpieczenie obszarów przed zagrożeniem powodziowym powinno być realizowane, tam gdzie jest to konieczne, za pomocą działań technicznych przyjaznych środowisku (nieinwazyjnych), np. poprzez realizację suchych zbiorników, polderów przepływowych oraz bocznych zbiorników retencyjnych w obszarze dorzeczy.
 - e) Uwzględnianie w gminnych dokumentach planistycznych ograniczeń wynikających z warunków korzystania z wód regionu wodnego zlewni ustanowionych rozporządzeniem właściwego dyrektora RZGW.
 - f) Działania w zakresie zwiększenia retencji powinny brać pod uwagę prognozowane ocieplenie klimatu, kiedy to wielkość potencjału wodnego środowiska w stosunku do potrzeb może być istotnym problemem dla gospodarki.
 - g) Zarządzanie i gospodarowanie wodami w granicach zlewni z uwzględnieniem ochrony funkcjonowania układów hydrograficznych oraz cennych przyrodniczo siedlisk i gatunków od wód zależnych.
 - h) Właściwe regulowanie stosunków wodnych na obszarze Żuław, w celu ochrony i rozwoju obszaru.
 - i) Wdrażanie zrównoważonego zarządzania zasobami wodnymi.
 - j) Wprowadzenie zorganizowanego zarządzania wodami opadowymi w obszarach miejskich.
- 3) Ustala się ochronę wód podziemnych, w tym w szczególności głównych zbiorników wód podziemnych, będących strategicznymi zasobami wód, stanowiącymi źródło zaopatrzenia ludności w wodę,** poprzez:
- a) Uwzględnianie w gminnych dokumentach planistycznych obszarów ochronnych głównych zbiorników wód podziemnych i stref ochronnych ujęć wód oraz ograniczeń wynikających z tych dokumentów.
 - b) Na obszarach ochronnych głównych zbiorników wód podziemnych i w strefach ochronnych ujęć wód, określonych aktami prawa miejscowego, nie należy lokalizować przedsięwzięć, których funkcjonowanie mogłoby zagrażać jakości wód podziemnych (szczególnie w aspekcie możliwego dopływu zanieczyszczeń od powierzchni).
 - c) Identyfikację głównych obszarów zasilania wód podziemnych, obszarów wód użytkowych bez izolacji oraz ich odpowiednie zagospodarowanie. Utrzymanie wysokiej ochrony tych obszarów.
 - d) Ustanawianie stref ochrony ujęć wód oraz ich właściwe użytkowanie.

- 4) **Zachowanie zasobów glebowych i racjonalne ich wykorzystanie**, poprzez:
- Ochronę gleb o najwyższej przydatności dla produkcji rolnej przed zmianami sposobu ich użytkowania.
 - Wprowadzanie ograniczeń w wyłączeniu z produkcji rolnej gleb o najwyższych wartościach.
 - Właściwe wykorzystanie gleb, odpowiadające klasie bonitacyjnej i uwarunkowaniom przyrodniczym.
 - Przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno-błotnych przez czynniki antropogeniczne, w szczególności zapobieganie dewastacji gleb hydrogenicznych.
 - Utrzymanie odpowiednich warunków wodno-powietrznych w glebach (zwłaszcza na obszarze Żuław).
 - Tworzenie systemu zachęt dla ekstensywnych form użytkowania rolnego gleb.
- 5) **Kształtowanie zasobów leśnych poprzez realizację wielofunkcyjnej gospodarki leśnej oraz zwiększanie bioróżnorodności w lasach**, poprzez:
- Zwiększanie lesistości województwa w sposób systemowy i programowy, ze szczególnym uwzględnieniem wprowadzenia zalesień na glebach najslabszych, w strefach wododziałowych, w otoczeniu miast z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z ochrony przyrody (np.: ochrona wydm śródlądowych, muraw napiaskowych, suchych wrzosowisk np.).
 - Zachowanie naturalnych ekosystemów leśnych.
 - Przebudowę drzewostanów zgodnie z wymogami siedliskowymi.
 - Utrzymanie i powiększanie retencji wodnej w lasach oraz restytucję przesuszonych przez meliorację terenów wodno-błotnych w zakresie zgodnym z wymogami ochrony przyrody.
 - Rozważne realizowanie funkcji rekreacyjnej i wypoczynkowej w lasach z uwzględnieniem chłonności i pojemności turystycznej.
 - Utrzymanie leśnych kompleksów promocyjnych wdrażających nowoczesne proekologiczne zasady gospodarowania, mających duże znaczenie naukowe i edukacyjne.
 - Identyfikację i ochronę granicy polno-leśnej jako strefy o dużym znaczeniu przyrodniczo-funkcjonalnym.
- 6) **Ochrona zasobów złóż kopalin i racjonalne gospodarowanie nimi z uwzględnieniem zasad i celów zrównoważonego rozwoju**, poprzez:
- Rozważne eksploatawanie złóż kopalin z uwzględnieniem wpływu tej eksploatacji na środowisko, w tym w szczególności związanego z oddziaływaniem na dynamikę wód podziemnych oraz ich stan.
 - Rekultywację terenów pogórnicych, poprzez przywracanie im wartości użytkowej z uwzględnieniem uwarunkowań środowiskowych i potrzeb społeczności lokalnych.
 - Ochronę obszarów udokumentowanych, nie eksploatowanych stanowiących cenne rezerwy surowcowe o dużym znaczeniu dla gospodarki województwa. Na obszarach tych złóż, głównym kierunkiem wykorzystania terenu powinna być eksploatacja kopalin.
 - Przeprowadzenie inwentaryzacji miejsc nielegalnej eksploatacji kopalin, stanowiących istotny czynnik zagrożenia powierzchni ziemi. Wypracowanie procedur rekultywacji tych miejsc.
 - Uwzględnianie w gminnych dokumentach planistycznych udokumentowanych złóż kopalin w celu ochrony terenu ich występowania przed przeznaczeniem ich na inne funkcje.
 - Wskazanie obszarów i terenów górniczych oraz sposobu ich zagospodarowania w gminnych dokumentach planistycznych.
 - Wspieranie prac poszukiwawczych i dokumentacyjnych kopalin ważnych dla rozwoju gospodarczego województwa, w tym również surowców energetycznych (takich jak złoża gazu łupkowego i ropy naftowej) oraz wód mineralnych i termalnych.
 - Uwzględnianie w dokumentach planistycznych lokalizacji oraz sposobu zagospodarowania złóż o znaczeniu strategicznym dla państwa, po opracowaniu ich wykazu na poziomie kraju.
 - Rozpoczęcie prac nad strategicznymi zasadami postępowania w przypadku potencjalnej eksploatacji złóż gazu łupkowego w województwie warmińsko-mazurskim, wraz z prognozowaniem skutków środowiskowych poszukiwania oraz eksploatacji. Delimitacja obszarów wyłączonych z potencjalnej eksploatacji. Uwzględnienie powyższego w programie ochrony środowiska województwa.

IV. Ochrona komponentów środowiska, kształtujących warunki zamieszkania człowieka

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- Podniesienie stopnia osłony meteorologicznej w województwie zintegrowanej z systemem osłony na poziomie krajowym**, poprzez:
 - Wzmocnienie systemu wczesnego ostrzegania przed zbliżającymi się ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi w regionie, w tym lokalizacja radaru meteorologicznego.
 - Zagęszczanie sieci posterunków meteorologicznych w województwie w celu usprawnienia pomiarów, analiz i prognoz.
- Dążenie do uzyskania dobrego stanu klimatu akustycznego w województwie**, poprzez:

- a) Obniżanie uciążliwości hałasu komunikacyjnego poprzez popularyzację komunikacji rowerowej oraz wprowadzanie zmian w inżynierii ruchu drogowego, takich jak: poprawa stanu nawierzchni dróg, budowa systemu obwodnic w celu eliminacji ruchu tranzytowego z obszarów o gęstej zabudowie mieszkaniowej.
 - b) Obniżenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego poprzez wyłączenie w bezpośrednim sąsiedztwie terenów kolejowych lokalizacji zabudowy przeznaczonej na pobyt ludzi.
 - c) Obniżenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego poprzez realizację rozbudowanych pasów zieleni izolacyjnej z uwzględnieniem obowiązujących przepisów w tym zakresie oraz wykorzystaniem dobrych praktyk w sferze fitomelioracji.
 - d) Budowę ekranów akustycznych, w szczególności w sąsiedztwie terenów mieszkaniowych oraz terenów cennych przyrodniczo po zasięgnięciu opinii zarządzającego tymi terenami.
 - e) Ograniczenie uciążliwości hałasowej zakładów produkcyjnych, w tym wprowadzanie nowoczesnych urządzeń, technologii i izolacji akustycznej oraz rozważna ich lokalizacja.
 - f) Ograniczanie emisji hałasu na obszarach i akwenach cennych przyrodniczo.
 - g) Wspieranie organizacji monitoringu regionalnego i lokalnego, tworzenia map akustycznych, opracowywanie programów ochrony przed hałasem oraz ich realizacji.
- 3) Ochrona jakości powietrza atmosferycznego, przeciwdziałanie źródłom zanieczyszczeń w celu zachowania dobrego stanu aerosanitarnego, poprzez:**
- a) Zmniejszanie emisji niskiej z palenisk domowych poprzez zamianę paliw węglowych na paliwa niskoemisyjne.
 - b) Rozbudowę zbiorowych systemów zaopatrywania w energię ciepłą.
 - c) Wspieranie stosowania w gospodarstwach indywidualnych rozwiązań grzewczych przyjaznych środowisku. Stosowanie technologii wykorzystujących odnawialne źródła energii (np. układy solarne, pompy ciepła np.).
 - d) Prowadzenie polityki wsparcia organizacyjnego i ekonomicznego dla ekologizacji systemów grzewczych w regionie, z wykorzystaniem funduszy Unii Europejskiej (rozwój sieci gazowych, dofinansowania zmian systemów ogrzewania w gospodarstwach na proekologiczne).
 - e) Rozważne lokalizowanie ferm hodowlanych, składowisk odpadów w stosunku do istniejącej oraz planowanej zabudowy mieszkaniowej, ze względu na towarzyszącą tym inwestycjom uciążliwą emisję gazów (odorów) wpływającą na pogorszenie stanu aerosanitarnego i obniżenie komfortu zamieszkania ludzi.
 - f) Ograniczenie zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, których źródłem jest transport samochodowy, poprzez popularyzację transportu publicznego i komunikacji rowerowej.
 - g) Wspieranie działań prowadzących do ograniczenia zużycia substancji niszczących warstwę ozonową, a w efekcie dążenie do likwidacji ich emisji.
 - h) Wspieranie działań monitorujących jakość powietrza, opracowywania programów ochrony jakości powietrza oraz ich realizacji.
 - i) Opracowywanie programów naprawczych oraz podejmowanie działań naprawczych dla terenów gdzie standardy jakości powietrza zostały naruszone ze względu na ochronę zdrowia ludzi, ochronę zwierząt i roślin.
- 4) Ochrona ludności przed wzrostem promieniowania elektromagnetycznego, poprzez:**
- a) Zachowanie bezpiecznych odległości pomiędzy urządzeniami będącymi źródłem promieniowania elektromagnetycznego a obiektami przeznaczonymi na stały pobyt ludzi i zwierząt.
 - b) Wspieranie prowadzenia pomiarów monitoringowych poziomów sztucznie wytworzonych pól elektromagnetycznych, w szczególności w miejscach stałego pobytu ludzi i zwierząt.
- 5) Ochrona ludności oraz środowiska przyrodniczego przed potencjalnym wystąpieniem poważnych awarii i przed substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie, poprzez:**
- a) Rozważne lokalizowanie zakładów mogących stwarzać potencjalne zagrożenie poważnymi awariami przemysłowymi.
 - b) Monitorowanie organizacji systemu przewozów ładunków niebezpiecznych.
 - c) Wspieranie organizacji i utylizacji produktów zawierających azbest (głównie pokrycia dachowe).
 - d) Prowadzenie rejestru lokalizacji i kontrolowanie utylizacji wyrobów zawierających polichlorowane bifenyle (PCB – substancje stwarzające szczególne zagrożenie w środowisku).
 - e) Sprawna organizacja systemów ratownictwa chemiczno-ekologicznego.
 - f) Dopuszczenie wyspecjalizowanych jednostek w sprzęt do wykrywania i lokalizacji awarii, likwidacji oraz analizy skutków tych awarii.
 - g) Wspieranie akcji szkoleniowych dotyczących odpowiedzialnego stosowania chemikaliów, ich obrotu, postępowania z odpadami.
- 6) Ochrona przed zagrożeniami wywołanymi przez czynniki naturalne, poprzez:**
- a) Zapobieganie ruchom masowym ziemi oraz zabezpieczenie osuwisk z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych.

- b) Prowadzenie działań zmniejszających intensywność procesów erozyjnych poprzez odpowiednie zabiegi agrotechniczne i zalesienia.
- c) Ograniczenie erozji wodnej wszędzie tam gdzie zagraża to zdrowiu, życiu i mieniu człowieka.
- d) Przeciwdziałanie zagrożeniom powodziowym na obszarze Żuław między innymi poprzez poprawę funkcjonowania systemu osłony przeciwpowodziowej, regularne czyszczenie systemów melioracji szczegółowych. Wprowadzenie zasad „proekologicznego zabezpieczenia powodziowego” i zagospodarowania dolin rzecznych.
- e) Zwiększenie skali rekultywacji terenów zdegradowanych i zdewastowanych, dla przywrócenia im funkcji przyrodniczej, rekreacyjnej lub rolniczej.
- f) Ochronę ekosystemów leśnych przed pożarami i innymi szkodliwymi czynnikami zagrażającymi trwałości lasów.
- g) Ochronę strefy brzegowej Zalewu Wiślanego mającą na uwadze w szczególności potencjalne zagrożenia związane z podnoszeniem się poziomu Morza Bałtyckiego w wyniku zmian klimatu.

2.4. Infrastruktura społeczna

Mapa 44

Urządzenia infrastruktury społecznej o znaczeniu ponadlokalnym w zakresie szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, kultury i sportu na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego koncentrują się głównie w ośrodkach osadniczych wyższej rangi. Najważniejsze ośrodki koncentracji takich usług mieszczą się w trzech dużych miastach: Olsztynie, Elblągu i Ełku. Są to ośrodki wielofunkcyjne, skupiające infrastrukturę społeczną w zakresie szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, kultury i sportu. W grupie średnich i małych miast wyróżniają się: Iława, Szczytno, Kętrzyn, Giżycko i Lidzbark Warmiński – wielofunkcyjne ośrodki ponadlokalne oraz Ostróda ze szczególnie rozwiniętą infrastrukturą sportu. Pozostałe ośrodki ponadlokalne mieszczą najczęściej usługi ochrony zdrowia i sportu, rzadziej występują tam usługi szkolnictwa wyższego bądź kultury (o standardzie ponadpowiatowym).

W kierunkach rozwoju infrastruktury społecznej w województwie, za priorytety uznaje się:

- koncentrowanie infrastruktury o charakterze ponadlokalnym przede wszystkim w ośrodkach wyższej rangi: ośrodkiem wojewódzkim (Olsztyn), regionalnym (Elbląg) i subregionalnym (Ełk),
- działania zwiększające dostępność tych ośrodków, co w efekcie umożliwi korzystanie z wyspecjalizowanej oferty jak największej grupy społeczeństwa,
- działania ułatwiające dostępność do infrastruktury społecznej poziomu podstawowego, poprzez odpowiednie lokowanie obiektów w ośrodkach niższej rangi, a także podnoszenie standardów tych obiektów.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do infrastruktury edukacji i zdrowia:

Podjęcie działań organizacyjnych, technicznych i ekonomicznych dla osiągnięcia w systemie edukacji i ochrony zdrowia standardów zbliżonych do europejskich

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- 1) **Wzmacnianie rangi Olsztyna jako krajowego ośrodka naukowego**, szczególnie w dziedzinach, w których Olsztyn posiada uznaną pozycję w kraju, a także rozwój kierunków kształcenia (w szczególności medycznych, technicznych związanych z wykorzystaniem OZE) w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa.
- 2) **Wspieranie rozwoju szkolnictwa wyższego w głównych ośrodkach edukacji w województwie – Olsztynie, Elblągu, Ełku i Szczytnie**, poprzez wzmacnianie bazy dydaktycznej i naukowej.
- 3) **Wspieranie tworzenia optymalnej struktury szkół wyższych.**
- 4) **Wspieranie rozwoju szkół, wzmacnianie ich bazy dydaktycznej oraz kierunków kształcenia zgodnych z aktualnym i przewidywanym zapotrzebowaniem rynku pracy, w tym w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa**, poprzez:
 - a) Zwiększenie dostępności szkół wyższych, w tym:
 - rozwój kierunków studiów prowadzonych systemem stacjonarnym i niestacjonarnym,
 - wspieranie rozwoju platform e-learningowych.
 - b) Wspieranie współpracy szkół wyższych w regionie z innymi uczelniami w kraju i za granicą, w tym także z Obwodem Kaliningradzkim.
- 5) **Wspieranie rozwoju szkolnictwa ponadgimnazjalnego, zwiększanie różnorodności i dostępności szkół ponadgimnazjalnych, a także podniesienie poziomu nauczania w szkołach, w szczególności na obszarach w których występują głębokie problemy społeczne**, poprzez:
 - a) Modernizację i rozbudowę bazy dydaktycznej.

- b) Wprowadzanie nowoczesnych technik nauczania, szczególnie w szkołach o profilu zawodowym, np. kształcenie modułowe.
 - c) Wspieranie i ułatwianie współpracy pomiędzy szkołami a przedsiębiorstwami, np. poprzez tworzenie i stałe uzupełnianie bazy przedsiębiorstw zainteresowanych praktyką zawodową uczniów.
 - d) Wspieranie rozwoju profili nauczania zgodnych z obecnym i przewidywanym zapotrzebowaniem rynku pracy.
- 6) **Wspieranie rozwoju sieci placówek umożliwiających edukację przez całe życie oraz działania promujące kształcenie ustawiczne, wśród osób w każdym wieku.**
 - 7) **Wzmacnianie ośrodków wysokospecjalistycznych usług medycznych**, w tym wzmacnianie rangi Olsztyna oraz Elbląga i Ełku, poprzez inwestycje w bazę ochrony zdrowia oraz wyposażenie w sprzęt wysokospecjalistyczny.
 - 8) **Wspieranie działań edukacyjnych na rzecz poprawy wiedzy na temat ekosystemów** i ich usług oraz dobrych praktyk, podnoszenie świadomości ekologicznej.
 - 9) **Wspieranie zwiększania przestrzennej dostępności do usług medycznych, zarówno poziomu podstawowego, jak i opieki specjalistycznej**, w szczególności poprzez:
 - a) Wspieranie działań zmierzających do optymalizacji struktury przestrzennej obiektów podstawowej opieki zdrowotnej, dla jak najłatwiejszego dostępu pacjentów do lekarza rodzinnego.
 - b) Wspieranie działań zwiększających dostępność do lekarzy specjalistów i badań specjalistycznych, szczególnie w odniesieniu do lekarzy podstawowych specjalności.
 - 10) **Wspieranie działań skutkujących zwiększeniem liczby personelu medycznego**, w szczególności poprzez: wspomaganie działalności szkół i uczelni kształcących w kierunkach medycznych (w Olsztynie, Elblągu, Ełku, Giżycku, Olecku), w tym także w kierunkach i specjalnościach o największych niedoborach kadry medycznej.
 - 11) **Rozwój i promocja lecznictwa uzdrowiskowego w rejonach posiadających predyspozycje do rozwoju takiej funkcji**, poprzez:
 - a) Ochronę i stosowanie najwyższych standardów zagospodarowania przestrzennego w odniesieniu do istniejących uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej (Gołdap, Frombork).
 - b) Wspieranie działań mających na celu ustanowienie uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej (w tym w miejscowościach będących w trakcie starań o uzyskanie statusu: Miłomłyn, Lidzbark Warmiński).
 - c) Rozwój i promocję turystyki zdrowotnej.
 - 12) **Dostosowanie systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego do potrzeb nowoczesnego ratownictwa**, poprzez:
 - a) Optymalizację struktury przestrzennej jednostek włączonych w system Państwowe Ratownictwo Medyczne, w oparciu o wnioski zawarte w programie regionalnym.
 - b) Budowę lub modernizację lądowisk przyszpitalnych, w których znajdują się Szpitalne Oddziały Ratunkowe (SOR).
 - c) Budowę bazy Lotniczego Pogotowia Ratunkowego w Gryźlinach.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do infrastruktury kultury, sztuki i sportu:

Kształtowanie optymalnego modelu rozmieszczenia w przestrzeni obiektów kultury, sztuki i sportu, stanowiącego ofertę na miarę potrzeb i aspiracji mieszkańców regionu

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji przyjętego kierunku:

- 1) **Wzmocnienie rangi Olsztyna, jako wojewódzkiego ośrodka kultury i sztuki oraz Elbląga i Ełku, jako ośrodków regionalnego i subregionalnego**, poprzez budowę, rozbudowę i modernizację obiektów kultury i sztuki o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym.
- 2) **Rozwijanie oferty kulturalnej w ośrodkach o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym**, w szczególności w miejscowościach w których znajdują się zabytkowe obiekty o znaczeniu ponadregionalnym lub/i odbywają się wydarzenia kulturalne o randze ponadregionalnej, np.: Olsztyn, Elbląg, Lidzbark Warmiński, Mrągowo, Iława, Ostróda, Frombork, Węgorzewo, Mikołajki, Grunwald.
- 3) **Wspieranie i rozwijanie ośrodków i instytucji lokalnych, działających w zakresie promowania i upowszechniania kultury Warmii i Mazur.**
- 4) **Dostosowanie sieci placówek i instytucji kultury oraz ich działalności do potrzeb społeczności lokalnych**, poprzez:
 - a) Wspieranie i podnoszenie standardu infrastruktury kultury w miastach pełniących funkcje lokalne i ponadlokalne, z myślą o szerszym dostępie społeczeństwa (w tym dzieci i młodzieży) do oferty kulturalnej.
 - b) Wspieranie inicjatyw, mających na celu włączenie dzieci i młodzieży do działalności kulturalnej, w tym także szkół muzycznych i ognisk muzycznych.

- c) Wspieranie kulturalnej i edukacyjnej działalności bibliotek publicznych, szczególnie na terenach wiejskich.
- d) Wzmocnienie i upowszechnienie oferty kulturalnej z uwzględnieniem osób starszych.
- 5) **Wzmocnienie Olsztyna jako najważniejszego wielofunkcyjnego ośrodka sportów w regionie**, poprzez budowę lub modernizację obiektów o odpowiednim standardzie dla różnych dyscyplin sportowych, w tym także umożliwiających organizację imprez na poziomie ponadregionalnym (w szczególności lodowisko kryte, wielofunkcyjna hala sportowa, stadion piłkarski).
- 6) **Wzmocnienie Elbląga i Ełku oraz ośrodków powiatowych, jako miejsc skupiających obiekty sportowe o charakterze ponadlokalnym**, w tym szczególnie poprzez budowę, rozbudowę oraz modernizację obiektów sportowych: (np.: baseny, stadiony, hale widowiskowo-sportowe, korty tenisowe).
- 7) **Zwiększenie dostępności obiektów sportowych o charakterze podstawowym, z myślą o podniesieniu sprawności fizycznej dzieci i młodzieży oraz podniesieniu jakości życia mieszkańców regionu**, poprzez:
 - a) Optymalizację struktury przestrzennej bazy obiektów sportowych w regionie, np. poprzez realizację programu rozwoju bazy sportowej w województwie.
 - b) Wspieranie wykorzystania infrastruktury sportowej szkół do upowszechniania aktywności fizycznej wśród mieszkańców.
- 8) **Rozwój i promocja infrastruktury sportów wodnych na jeziorach województwa oraz na Zalewie Wiślanym, z uwzględnieniem ekologicznej pojemności inwestycyjnej akwenów.**

2.5. Sfera gospodarcza

Mapa 45

Profil gospodarczy województwa warmińsko-mazurskiego opiera się głównie na wykorzystaniu charakterystycznych i wyróżniających region w skali kraju, zasobach środowiska naturalnego. Formy aktywności gospodarczej skupiają się przede wszystkim w miastach, a w szczególności Olsztynie, Elblągu i Ełku. Potencjał aktywności gospodarczej w regionie wzmocniają trzy nowopowstałe parki technologiczne, tereny specjalnej strefy ekonomicznej (SSE) oraz zaplecze naukowe. W celu zwiększenia aktywności gospodarczej regionu konieczne jest tworzenie inteligentnych specjalizacji bazujących na lokalnych zasobach oraz uruchomienie pakietu działań przyciągających potencjalnych inwestorów. Należy wspierać stosowanie dobrych praktyk w realizacji kierunków i działań wszystkich aspektów rozwoju sfery gospodarczej.

Przyjmuje się dwa główne kierunki dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu do sfery gospodarczej regionu:

I. Wzrost konkurencyjności gospodarki regionu

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- 1) **Wzmacnianie ośrodków rozwoju gospodarczego:**
 - biegunów wzrostu: wojewódzkiego Olsztyna, regionalnego Elbląga, subregionalnego Ełku,
 - biegunów wzrostu ponadlokalnych: Iławy, Ostródy,
 - pozostałych o znaczeniu ponadlokalnym: Działdowo, Szczytno, Bartoszyce, Kętrzyn, Mrągowo, Giżycko i Olecko, poprzez:
 - a) Wykorzystanie potencjału ośrodków gospodarczych, na który składają się m. in.:
 - aktywność gospodarcza, produkcja przemysłowa, otoczenie biznesu,
 - specjalizacja produkcji (w tym klastry) oraz wysokie technologie (w tym jednostki badawczo-rozwojowe, parki technologiczne),
 - Specjalna Strefa Ekonomiczna, a szczególnie jej zwiększona oferta terenowa,
 - instytucje transferu technologii i innowacji,
 - warunki do rozwoju centrów logistycznych (w rejonach węzłów komunikacyjnych korytarzy transportowych).
 - b) Wzmacnianie i dywersyfikację funkcji gospodarczych.
 - c) Wzmocnienie potencjału naukowo-badawczego.
 - d) Wspieranie rozwoju centrów logistycznych w rejonach Elbląga i Ełku, opartych na multimodalnych węzłach transportowych.
- 2) **Wzmacnianie obszarów aktywności gospodarczej, rozwijających się wokół ośrodków gospodarczych.** Konieczne jest wspieranie procesów rozwojowych na obszarach przełamania negatywnych zjawisk gospodarczych, szczególnie w strefach zagrożenia wykluczeniem społecznym oraz wysokiego bezrobocia.

3) Rozwój aktywności gospodarczej, poprzez:

- a) Podnoszenie jakości produktów i usług poprzez wspieranie innowacyjności (transfer wiedzy i technologii, podaż kapitału np. instrumenty inżynierii finansowej, kapitały wysokiego ryzyka).
- b) Tworzenie warunków dla rozwoju sektora naukowego i badawczo-rozwojowego (kreowanie właściwych instrumentów finansowych z ukierunkowaniem na ochronę prawną własności przemysłowej, prace rozwojowe i identyfikację potencjalnych zastosowań, rozwój badań w zakresie inteligentnych specjalizacji, wspieranie badań aplikacyjnych oraz rozwój innowacyjności).
- c) Wspieranie instytucji otoczenia biznesu.
- d) Sprzyjanie wzrostowi efektywności, konkurencyjności przedsiębiorstw oraz powiększeniu rynków zbytu (inicjowanie, tworzenie i współpracę instytucjonalną na poziomie lokalnym, międzyregionalnym i międzynarodowym, w tym klastry, grupy producenckie, stowarzyszenia skupiające przedsiębiorców, współpraca na linii nauka – biznes, tworzenie centrów kompetencji inteligentnych specjalizacji oraz rozwój powiązań sieciowych na mikroekonomicznym szczeblu przedsiębiorstw).
- e) Tworzenie warunków sprzyjających aktywności promocyjnej i wystawienniczej (pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych, wspieranie działań proeksportowych, misje i targi gospodarcze, efektywniejsze dla gospodarki wykorzystanie współpracy gmin bliźniaczych i organizacji współpracy, np.: Krajowa Sieć Miast Cittaslow).
- f) Wprowadzenie monitoringu gospodarki województwa, dla zapewnienia rozwoju regionalnego systemu informacji gospodarczej, pozyskiwania i rozpowszechniania danych na temat szczególnych dla regionu sektorów gospodarki, klimatu przedsiębiorczości.
- g) Przy wyborze lokalizacji przedsięwzięć należy kierować się lokalną chłonnością środowiska oraz występowaniem w rejonie realizacji przedsięwzięć tzw. Obszarów wrażliwych.

4) Wzrost poziomu innowacyjności firm, poprzez:

- a) Tworzenie instrumentów finansowych na powstawanie nowych przedsiębiorstw i rozwój własnych innowacji.
- b) Wspieranie finansowego transferu wiedzy oraz innowacji.
- c) Wspieranie współpracy przedsiębiorstw z ośrodkami naukowo-badawczymi.
- d) Wspieranie działalności parków naukowo-technologicznych, rozwoju inkubatorów technologicznych oraz tworzenie przestrzeni dla rozwoju kreatywności mieszkańców.
- e) Wspieranie działań w kierunku poprawienia rentowności przedsiębiorstw poprzez intensyfikację istniejącej produkcji i wprowadzanie nowoczesnych technologii.

II. Wzrost wielopłaszczyznowej współpracy gospodarczej

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

1. Współpraca z regionami bałtyckimi, poprzez:

- a) Kreowanie stref przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego wzdłuż korytarzy transportowych o znaczeniu europejskim i krajowym (korytarz transportowy Bałtyk – Adriatyk – Północny/Nadmorski korytarz transportowy jako rdzeń tzw. Strefy Rozwojowej Południowego Bałtyku).
- b) Kooperację z regionami bałtyckimi na linii nauka – biznes.

2. Współpraca z Rosją (Obwód Kaliningradzki), poprzez:

- a) Kreowanie stref przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego na obszarach przygranicznych zlokalizowanych na zewnętrznej granicy UE.
- b) Wspieranie procesów dotyczących współpracy transgranicznej z Obwodem Kaliningradzkim.
- c) Utworzenie turystycznych przejść granicznych powiązanych ze szlakami turystycznymi.
- d) Wspieranie małego ruchu granicznego.

3. Współpraca z regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami, poprzez:

- a) Preferencje dla działań na rzecz wzrostu innowacyjności, transferu technologii.
- b) Budowanie i wspieranie specjalizacji ponadregionalnych.
- c) Współpracę w zakresie promocji gospodarczej oraz aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów na styku województw.
- d) Rozwijanie koncepcji drogi wodnej pomiędzy Wielkimi Jeziorami Mazurskimi a Kanałem Augustowskim.
- e) Wspieranie sektorów, które należą do inteligentnych specjalizacji, kooperacji na linii nauka – biznes, wspólnej promocji i budowania produktów turystycznych.

4. Współpraca z województwem mazowieckim, w tym z Warszawą, poprzez:

- a) Wspieranie działań sprzyjających transferowi dochodów i tworzeniu miejsc pracy np. współpraca na linii nauka – biznes.
- b) Poprawę dostępności terytorialnej do Warszawy.
- c) Pobudzanie rozwoju społeczno-gospodarczego gmin przygranicznych województwa.

2.5.1. Przemysł

Region Warmii i Mazur jest jednym z najmniej uprzemysłowionych regionów w kraju. Znacząca część produkcji przemysłowej funkcjonuje w oparciu o potencjał lokalnych zasobów: leśnych, rolniczych oraz geologicznych (surowców mineralnych). Wśród branż dominują sektory związane z przemysłem drzewno-meblarskim, rolno-spożywczym oraz produkcją maszyn i urządzeń. Z uwagi na niski stopień uprzemysłowienia regionu należy dążyć do poprawienia jego pozycji w kraju i budowanie rozpoznawalnych marek w oparciu o ww. wiodące branże przemysłu.

Położenie w granicach Unii Europejskiej stwarza korzystne warunki do swobodnego przepływu towarów a powiązania przygraniczne z Obwodem Kaliningradzkim są szansą na rozwój przemysłu w relacjach z rynkiem rosyjskim i pośrednio z rynkami dalekowschodnimi.

Przyjmuje się kierunki, działania i zasady dla realizacji polityki przestrzennej w odniesieniu rozwoju przemysłu:

- 1) **Rozwój inteligentnych specjalizacji województwa**, poprzez:
 - a) Preferowanie zakładów opartych o produkcję na bazie surowców lokalnych (rolnych, drewna, ryb, kopalin).
 - b) Promowanie dobrych praktyk.
 - c) Wspieranie rozwoju inicjatyw klastrowych szczególnie ponadregionalnych.
- 2) **Rozwój przemysłu na terenach zurbanizowanych**, poprzez:
 - a) Wspieranie zakładów małych i średniej wielkości o niewielkiej uciążliwości dla środowiska.
 - b) Lokalizowanie zakładów produkcyjnych na terenach o rozbudowanej infrastrukturze oraz dobrej dostępności komunikacyjnej.
- 3) **Rozwój innowacyjnych gałęzi przemysłu i usług**, poprzez:
 - a) Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi klastrów.
 - b) Wspieranie przedsiębiorstw innowacyjnych, w tym szczególnie:
 - tworzenie instrumentów finansowych na powstawanie nowych przedsiębiorstw i rozwój własnych innowacji,
 - wspieranie finansowego transferu wiedzy oraz innowacji,
 - wspieranie współpracy przedsiębiorstw z ośrodkami naukowo-badawczymi,
 - wspieranie działań w kierunku poprawienia rentowności przedsiębiorstw poprzez intensyfikację istniejącej produkcji i wprowadzanie nowoczesnych technologii.
 - c) Wspieranie przemysłu technologii informacyjno-komunikacyjnych.

2.5.2. Gospodarka morska

Obszar województwa obejmuje część Zalewu Wiślanego, w obrębie którego funkcjonują drogi wodne należące do morskich wód wewnętrznych. Należą do nich tory wodne Zalewu Wiślanego oraz odcinek rzeki Elbląg (wejście do portu Elbląg), wymagające okresowego pogłębiania. Port Elbląg jest największym polskim portem Zalewu Wiślanego. Jest to port regionalny obsługujący zalewową i bałtycką żeglugę przybrzeżną towarową i pasażersko-turystyczną. Port dysponuje dobrym stanem infrastruktury technicznej oraz oferuje sprzyjające warunki do wzrostu wymiany handlowej

Korzystne położenie geograficzne Zalewu Wiślanego ma znaczenie dla poszerzenia powiązań gospodarczych regionu, a szczególnie dla współpracy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, potencjalnie również dla współpracy z państwami bałtyckimi.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do gospodarki morskiej:

Rozbudowa potencjału gospodarki morskiej w oparciu o potencjał Zalewu Wiślanego

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- 1) **Wspieranie rozwoju portu morskiego w Elblągu**, poprzez:
 - a) Wzmacnianie współpracy z portami morskimi w Gdańsku i Kaliningradzie (port w Elblągu jako feeder uczestniczący w transporcie z innych portów morskich na śródlądzie).
 - b) Wzmocnienie morskiego przejścia granicznego poprzez wprowadzenie odpraw fitosanitarnych.
 - c) Poprawę dostępności portu od strony lądu i zalewu, usunięcie przeszkód wodnych na wejściu do portu, w tym budowa nowego mostu w Nowakowie (zamiast obecnego mostu pontonowego).
 - d) Dążenie do pełnego wykorzystania potencjału portu, z uwzględnieniem rozbudowanej infrastruktury portowej oraz znacznych rezerw terenowych, a także możliwości budowy nowych terminali dla partnerów zagranicznych.

- 2) Rozszerzenie oferty i zagospodarowania nadzalewowych portów i przystani rybackich w kierunku świadczenia usług turystycznych.
- 3) Wspieranie współpracy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej w oparciu o potencjał Zalewu Wiślanego/Kaliningradzkiego.
- 4) Dążenie do utworzenia w Elblągu węzła dróg wodnych morskich i śródlądowych.
- 5) Poprawę dostępności Zalewu Wiślanego od strony Bałtyku (w tym dążenie do usunięcia barier prawnych oraz przestrzennych dla zapewnienia swobodnej międzynarodowej żeglugi na tym akwenie).
- 6) Rozwój rybołówstwa na Zalewie Wiślanym (pkt 2.5.7.).
- 7) Rozwój turystyki i rekreacji na Zalewie Wiślanym, tworzenie dogodnych warunków do uprawiania żeglarstwa i sportów wodnych.

2.5.3. Turystyka

Mapa 46

Województwo warmińsko-mazurskie utożsamiane jest z markami: Warmia i Mazury, Mazury Cud Natury. Są to marki rozpoznawalne w kraju i zagranicą, kojarzone nie tylko z wypoczynkiem nad jeziorami, ale również z wizerunkiem regionu czystego, spokojnego, ekologicznego. Przyjmuje się, że atrakcyjność turystyczna województwa zbudowana jest na zasobach i walorach przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych i te czynniki stanowią podstawę do tworzenia przewagi konkurencyjnej regionu.

Funkcjonujący wizerunek Warmii i Mazur, jako obszaru atrakcyjnego turystycznie ukształtował się dzięki cechom fizyczno-geograficznym (urozmaicona rzeźba terenu, bogactwo form morfologicznych, największa w kraju liczba jezior, duże kompleksy leśne itd.) oraz dzięki wysokiej, w skali Europy i kraju jakości środowiska przyrodniczego.

Rozwój turystyki w oparciu o istniejące zasoby i walory pozwala się wpisać się w trendy europejskiego rynku turystycznego. Istniejące potencjały dają podstawę do tworzenia nowoczesnych produktów turystycznych.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do turystyki :

Wykorzystanie potencjału turystycznego województwa jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego regionu

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- 1) **Racjonalne korzystanie z zasobów i walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych dla rozwijania turystyki**, poprzez:
 - a) Ochronę obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo, w tym przed negatywnymi skutkami zagospodarowania turystycznego oraz intensywnego ruchu turystycznego.
 - b) Porządkowanie istniejącego zainwestowania turystycznego oraz realizację nowych inwestycji z uwzględnieniem najwyższych standardów ochrony środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu.
 - c) Racjonalne wykorzystanie obszarów przyrodniczych prawnie chronionych dla turystyki.
 - d) Uwzględnienie naturalnej pojemności recepcyjnej i chłonności turystycznej obszarów, szczególnie na obszarach pojeziernych w celu zapobiegania dewastacji i degradacji środowiska.
- 2) **Promowanie i wzmacnianie pozycji województwa na krajowym i zagranicznym rynku turystycznym**, w szczególności poprzez:
 - a) Tworzenie silnego wizerunku i wzmacnianie marki turystycznej województwa, także w powiązaniu z Regionem Morza Bałtyckiego.
 - b) Wzmocnienie działań promujących ofertę turystyczną regionu.
 - c) Kształtowanie marki turystycznej województwa poprzez rozwój wizerunkowy produktów turystycznych.
- 3) **Rozwój i kreowanie produktów turystycznych oraz powiązań sieciowych w oparciu o istniejące zasoby i walory, w celu wydłużenia sezonu turystycznego oraz zwiększenia konkurencyjności turystycznej regionu**, poprzez:
 - a) Wykorzystanie marki regionu Mazury Cud Natury oraz istniejących produktów i powiązań sieciowych, w tym m.in.: certyfikowanych przez Polską Organizację Turystyczną produktów turystycznych, Krajowej Sieci Miast Cittaslow, Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarnego „Dziedzictwo Kulinarne Warmii, Mazur i Powiśla”, „Perły Mazurskie” (partnerstwo jednostek samorządu terytorialnego na obszarze Wielkich Jezior Mazurskich), EGO.
 - b) Wykorzystanie istniejących potencjałów do budowy oraz wspierania tworzenia popytu na nowe i nowatorskie produkty turystyczne oraz powiązania sieciowe o znaczeniu ponadregionalnym, w tym m.in.: w oparciu o funkcję uzdrowiskową miast, wykorzystanie jezior i rzek dla wędkarstwa, międzynarodową drogę wodną E-70 z uwzględnieniem Żuław i Zalewu Wiślanego, walory i zasoby, w tym potencjały, kulturowe regionu, na przykład:

- obiekty sakralne m.in.: sanktuaria w Świętej Lipce (gm. Reszel), Chwałęcinie, Krośnie (gm. Orneta), Stoczku Klasztornym (gm. Kiwity),
 - obiekty inżynierskie m.in. Kanał Elbląski, Kanał Mazurski,
 - obiekty architektury obronnej i militarnej m.in.: Twierdza Boyen w Giżycku, Mamerki – Przysań (gm. Węgorzewo), „Wilczy Szaniec” k. Gierłozy i inne obiekty na szlakach „Fortyfikacji Mazurskich”, „Frontu wschodniego I wojny światowej”,
 - zespoły dworsko i pałacowo-parkowe m.in.: Sztynort (gm. Węgorzewo), Galiny (gm. Bartoszyce), Kadyny (gm. Tolkmicko), Kamieniec (gm. Susz), Szymbark (gm. Iława).
- c) Kreowanie wspólnych przestrzeni turystycznych oraz produktów turystycznych z województwami sąsiednimi (w oparciu o m.in.: Żuławy Wiślane, Zalew Wiślany, drogę wodną pomiędzy Wielkimi Jeziorami Mazurskimi a Kanałem Augustowskim, szlaki turystyczne) oraz z Obwodem Kaliningradzkim (w tym: wykorzystanie potencjału Zalewu Wiślanego/Kaliningradzkiego, realizacja turystycznych przejść na rzekach Łynie i Węgorapie).
- 4) Realizacja infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i okolo-turystycznej oraz rozwijanie form turystyki z wykorzystaniem potencjałów w oparciu o istniejące uwarunkowania i zasoby, w szczególności poprzez:**
- a) Utworzenie systemu szlaków turystycznych w oparciu o istniejące trasy, szlaki oraz walory i zasoby przyrodnicze i kulturowe wraz z realizacją zagospodarowania turystycznego towarzyszącego szlakom, w tym:
- włączenie się w istniejące systemy tras i szlaków: województw sąsiednich, Obwodu Kaliningradzkiego oraz wokół Morza Bałtyckiego,
 - zwiększenie znaczenia dróg wodnych poprzez m.in. rozwijanie koncepcji drogi wodnej łączącej Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanałem Augustowskim, uzyskanie połączenia z systemem europejskich dróg wodnych poprzez drogę wodną E70,
 - realizację nowych szlaków i tras, w oparciu o analizy zasadności i możliwości, w tym budowa kanału łączącego jeziora: Ryńskie i Juksty.
- b) Realizację nowych inwestycji oraz podnoszenie standardu istniejących obiektów (w tym wykorzystanie obiektów i miejsc cennych kulturowo, atrakcyjnych turystycznie) służącym turystom i mieszkańcom, mające na celu zwiększenie oferty turystycznej i wydłużenie sezonu, szczególnie w zakresie: bazy noclegowej (całorocznej), bazy gastronomicznej, urzędzeń i obiektów turystycznych, rekreacyjnych, sportowych i innych związanych z funkcjonowaniem turystyki.
- c) Kształtowanie terenów i obiektów rekreacyjnych, wypoczynkowych w miastach i na obszarach wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem:
- stref w miastach i na styku miast z terenami otwartymi jako elementu systemów przyrodniczych,
 - otwierania miast w kierunku rzek i jezior (waterfront),
 - ograniczania intensywności zagospodarowania stref przybrzeżnych jezior,
 - zasad lokalizowania zabudowy rekreacji indywidualnej, z poszanowaniem i ochroną zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz krajobrazu.
- d) Rozwój form i rodzajów turystyki w oparciu o predyspozycje, potencjały, zasoby, walory środowiska przyrodniczego, kulturowego, a także istniejące zagospodarowania i wiodące cechy przestrzeni, w szczególności na obszarach atrakcyjnych turystycznie, w tym głównie:
- rozwój turystyki kwalifikowanej wodnej (m.in.: żeglarstwo, kajakerstwo, surfing, pływanie, wędkowanie, nurkowanie, bojery, ice-surfing) w strefie Zalewu Wiślanego i na obszarach pojezierzy, w obrębie rejonów Wielkich Jezior Mazurskich, Pojezierza Olsztyńskiego, Pojezierza Iławskiego, Pojezierza Mrągowskiego i Etckiego.
 - rozwój turystyki kwalifikowanej rowerowej na obszarze całego województwa w oparciu o system tras rowerowych, uwzględniający atrakcyjne miejsca i zagospodarowanie turystyczne,
 - rozwój turystyki poznawczej, w tym:
 - krajoznawczej, której głównym motywem jest chęć zwiedzania, poznawania określonych miejsc, miejscowości, regionu; realizowana głównie na obszarach o szczególnych walorach krajobrazowych i kulturowych, w tym m.in. na szlakach turystycznych,
 - kulturowej, gdzie przedmiot zainteresowania stanowią walory materialne i niematerialne, ważne ze względów kulturowych i historycznych. Ruch turystyczny dla tej formy koncentruje się przede wszystkim w miejscowościach, w których zlokalizowane są zabytki i wydarzenia kulturalne, głównie na trasie szlaków turystycznych. Szczególnie popularną formą jest turystyka kulturowa tzw. tematyczna, w oparciu o poszczególne wydarzenia, obiekty zabytkowe, w tym m.in.: architekturę obronną z I i II wojny światowej, zabytkowe cmentarze, obiekty inżynierskie, obiekty sakralne, kapliczki, architekturę gotycką itd.,
 - „eventowej” (festiwalowa, fanoturystyka) w miastach z wydarzeniami i imprezami artystycznymi, kulturalnymi, kulinarnymi, sportowymi, rozrywkowymi o znaczeniu

- ponadregionalnym, w szczególności w Mikołajkach, Ostródzie, Węgorzewie, Mrągowie, Lidzbarku Warmińskim, Iławie, Olsztynie, Grunwaldzie, Elblągu,
- przyrodniczej i ekoturystyki, na obszarach cennych przyrodniczo (np. birdwatching),
- rozwój turystyki religijnej (sakralnej), której celem wyjazdów są miejsca kultu religijnego oraz obiekty sakralne, miejsca związane ze śmiercią i działalnością świętych, pielgrzymki. Do najważniejszych miejscowości w regionie zaliczają się: Gietrzwałd, Święta Lipka, Glotowo, Stoczek Klasztorny, Krosno, Chwałęcin, Międzylesie, Tłokowo, Braniewo,
- rozwój turystyki zdrowotnej w oparciu o funkcję uzdrowiskową w istniejącym uzdrowisku Gołdap, obszarze ochrony uzdrowiskowej Frombork oraz w przyszłych uzdrowiskach i obszarach strefy uzdrowiskowej (w tym w miejscowościach: Miłomłyn, Lidzbark Warmiński w trakcie ubiegania się o status obszaru ochrony uzdrowiskowej) oraz w oparciu o ofertę spa i wellness w obiektach zbiorowego zakwaterowania, szczególnie w hotelach i pensjonatach o podwyższonym standardzie (w tym. m.in.: Miłomłyn, Iława, Olsztyn, Ostróda, Wysoka Wieś, Mrągowo, Kromerowo, Mikołajki, Sząbruk Siła, Lidzbark Warmiński, Giżycko, Pluski, Stare Jabłonki),
- rozwój turystyki biznesowej, kongresowej – szczególnie na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo, dostępnych komunikacyjnych, w obiektach o wysokim standardzie,
- rozwój turystyki tranzytowej, poprzez tworzenie miejsc obsługi recepcyjnej wzdłuż głównych dróg województwa i przy węzłach komunikacyjnych,
- rozwój agroturystyki,
- rozwój nowatorskich form i rodzajów turystyki, budujących konkurencyjność regionu,
- rozwój turystyki w miastach turystycznych (potencjalnych resortach), wyróżniających się uznaną pozycją w kraju, atrakcyjnością turystyczną, poziomem i wielkością zagospodarowania turystycznego, intensywnością ruchu turystycznego, ofertą i możliwością realizowania wielu rodzajów i form turystyki, szczególnie w oparciu o markę i potencjał obszaru Wielkich Jezior Mazurskich (Mikołajki, Giżycko, Mrągowo, Węgorzewo, Pisz, Ruciane-Nida, Ryn) oraz Kanału Elbląskiego i Pojezierza Iławskiego (Ostróda).
- e) Wzmacnianie ośrodków obsługi ruchu turystycznego o znaczeniu:
 - ponadregionalnym: Mikołajki, Giżycko, Mrągowo, Ostróda, Iława, Olsztyn,
 - regionalnym: Węgorzewo, Pisz, Ruciane-Nida, Ryn, Gołdap, Olecko, Ełk, Kętrzyn, Reszel, Elbląg, Frombork, Lidzbark Warmiński, Szczytno, Nidzica, Olsztynek.
- f) Monitorowanie ruchu turystycznego w zakresie form i rodzajów turystyki w regionie, w celu optymalnego wykorzystania walorów.
- g) Monitorowanie natężenia ruchu turystycznego dla określenia m.in. poziomu eksploatacji turystycznej obszaru.

2.5.4. Rolnictwo

Rysunek 55

Sprzyjające warunki przyrodnicze (warunki glebowe, rzeźba terenu, klimat) oraz prawidłowa struktura agrarna, determinują rozwój rolnictwa w województwie, zwłaszcza w północnej i zachodniej jego części.

Rolnictwo, jako jedna z wiodących gałęzi gospodarki regionu, wymaga tworzenia korzystnych warunków do jego rozwoju oraz wzmocnienia znaczenia na arenie regionalnej, krajowej i międzynarodowej. Tradycyjna forma gospodarowania, czyste i nieskażone środowisko oraz niski stopień nawożenia gruntów, umożliwiają rozwój produkcji ekologicznej i stanowią szansę na budowanie marki rozpoznawalnej w kraju.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do rolnictwa:

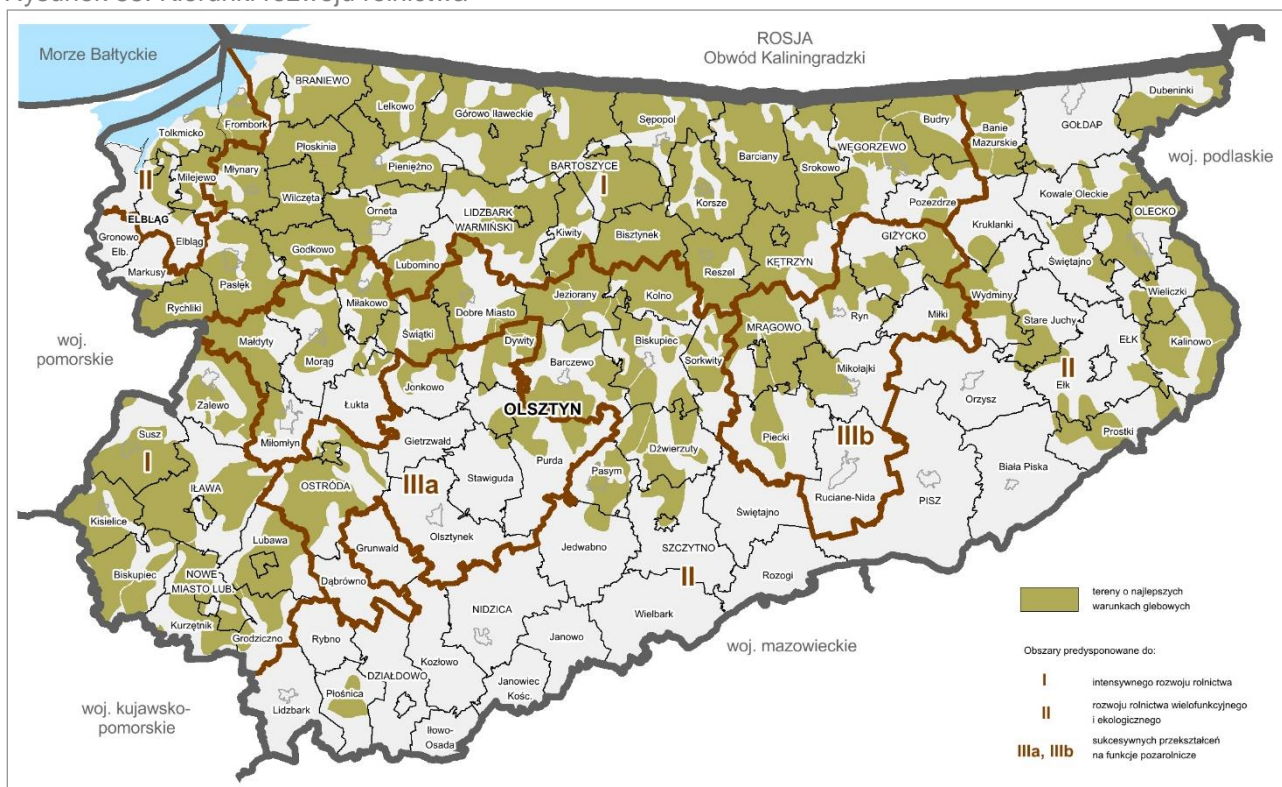
Racjonalne i efektywne wykorzystanie potencjału produkcyjno-rolniczego oraz tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi rolnictwa wielofunkcyjnego

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- 1) **Gospodarowanie zgodnie z zasadami ochrony środowiska przyrodniczego i krajobrazowego.** W planowaniu użytkowania rolniczego należy uwzględnić wymóg zachowania ład przestrzennego i ład ekologicznego.
- 2) **Optymalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych,** w tym w szczególności warunków glebowych do rozwoju sektora rolno-spożywczego; wykorzystanie lokalnych surowców pochodzenia rolniczego do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym do produkcji żywności wysokiej jakości.
- 3) **Poprawa struktury agrarnej gospodarstw,** poprzez:
 - a) Na terenach o najlepszych warunkach gospodarowania zwiększanie udziału gospodarstw wielkoobszarowych (powyżej 50 ha) i (zlokalizowanych w północnej i zachodniej części regionu).
 - b) Zwiększanie udziału gospodarstw wielkoobszarowych (powyżej 50 ha) na terenach o najlepszych warunkach gospodarowania i zlokalizowanych w północnej i zachodniej części regionu.

- c) Tworzenie gospodarstw w dostosowaniu do warunków lokalnych z preferencją zapobiegania rozdrobnieniu gospodarstw.
- 4) Intensyfikacja produkcji roślinnej na obszarach o sprzyjających warunkach gospodarowania w celu zwiększenia produkcji przynoszącej wysokie plony oraz wysoką efektywność ekonomiczną.
 - 5) Preferowanie produkcji zwierzęcej na terenach z dużym udziałem pastwisk i trwałych łąk – wschodnia i południowa część województwa.
 - 6) Wykorzystanie potencjału naukowego województwa (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, jednostki PAN i inne) w rozwijaniu inicjatyw klastrowych oraz wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań do sektora rolno-spożywczego.
 - 7) Na obszarach wiejskich zdominowanych przez funkcję rolniczą wspieranie działań zwiększających produktywność działalności rolniczej, w tym poprzez koncentrację i usprawnianie procesów produkcji żywności, organizowanie rynków rolnych, wspomaganie współpracy producentów rolnych.
 - 8) Wspieranie produkcji i promocji żywności bazującej na zasobach surowcowych regionu; wspieranie istniejącej bazy przetwórstwa rolno-spożywczego.
 - 9) Wzmacnianie rozwoju rolnictwa ekologicznego.
 - 10) Poprawa efektywności gospodarowania poprzez specjalizację terytorialną produkcji rolnej.
 - 11) Tworzenie warunków sprzyjających powstawaniu gospodarstw wielofunkcyjnych z możliwością produkcji ekologicznej oraz prowadzenia działalności agroturystycznej.
 - 12) Na obszarach o funkcjach mieszanych skupionych wokół dużych ośrodków miejskich Olsztyn, Elbląg i Elk dążenie do rozwoju działalności pozarolniczej, nieuciążliwej dla otoczenia a zwłaszcza rzemiosła, rękodzieła, mieszkalnictwa oraz rozwoju turystyki, handlu i usług, preferencja dla tworzenia gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych.
 - 13) Racjonalne wspieranie działań związanych z produkcją biomasy, biopaliw i biokomponentów wykorzystywanych jako alternatywne źródło energii z zachowaniem zasad dotyczących ochrony produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz ochrony krajobrazu i ładu przestrzennego.
 - 14) Utrzymanie wysokiej sprawności systemów urządzeń odwadniających i melioracyjnych w celu ochrony i optymalnego wykorzystania potencjału rolniczej przestrzeni produkcyjnej, z uwzględnieniem:
 - a) Poprawy stanu technicznego systemów melioracji - modernizacja i rozbudowa urządzeń melioracyjnych.
 - b) Budowy nowych systemów melioracyjnych na obszarach zagrożonych podtopieniami.
 - c) Regularnej konserwacji urządzeń wodnych.

Rysunek 55. Kierunki rozwoju rolnictwa

Źródło: opracowanie własne.

2.5.5. Leśnictwo

Ze względu na wysoką lesistość, a przede wszystkim bogate zasoby drzewne, leśnictwo dostarczające surowiec dla przemysłu drzewnego i meblarskiego jest wiodącą dziedziną gospodarki województwa. Ważnym zadaniem wielofunkcyjnej gospodarki leśnej jest łagodzenie i unikanie konfliktów między różnymi funkcjami lasów i wyzwalanie ich komplementarnego charakteru. Sposoby zagospodarowania lasów i kształtowania produkcji leśnej winny więc uwzględniać specyfikę warunków przyrodniczych, gospodarczych i społecznych, w których będą realizowane oraz pozostawać w zgodzie z ekologicznymi oraz społecznymi funkcjami lasów.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do leśnictwa:

Tworzenie warunków dla rozwijania trwale zrównoważonej wielofunkcyjnej gospodarki leśnej

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

1) Zwiększanie lesistości województwa, poprzez:

- a) Realizację zalesień zgodnie z ustaleniami zawartymi w „Krajowym Programie Zwiększania Lesistości Aktualizacja 2003 r.” oraz planami ochrony obszarów Natura 2000; szczególnie na obszarach gmin o wysokich preferencjach zalesieniowych (wariant środowiskowy – powyżej 20,0 pkt) – Rysunek 56
- b) Powiększanie obszarów leśnych poprzez zalesianie i tworzenie terenów zalesionych na gruntach rolnych oraz innych niż rolne o niskiej przydatności dla rolnictwa zgodnie z „Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich”.
- c) Wskazywanie gruntów przewidzianych do zalesienia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.
- d) Ochronę gruntów leśnych przed zmianą funkcji na nieleśną.
- e) Systematyczne porządkowanie stanu ewidencji gruntów polegające na przeklasyfikowywaniu gruntów rolnych na leśne, w przypadku gruntów, które faktycznie są lasami w wyniku sukcesji naturalnej.
- f) Powiększanie zasobów leśnych na podstawie programów wprowadzania systemów zadrzewień, zakrzewień i plantacji drzew, jako ważnego substytutu lasu w rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz dodatkowego źródła surowca drzewnego.
- g) Opracowanie wojewódzkiego programu zwiększania lesistości uwzględniającego wytyczne zawarte w „Krajowym Programie Zwiększania Lesistości Aktualizacja 2003”.
- h) Uwzględnianie w planowaniu urządzania i użytkowania lasów potencjalnych zmian klimatu, które mogą wpływać na gospodarowanie zasobami leśnymi – preferowanie działań zabezpieczających naturalne rezerwuary wody w lasach (torfowiska, olsy, łęgi, bory bagienne).
- i) Uwzględnianie w planowaniu urządzania i użytkowania lasów wymogu zachowania ładu ekologiczno-przestrzennego.

2) Poprawa jakości zasobów leśnych i ich kompleksowa ochrona, poprzez:

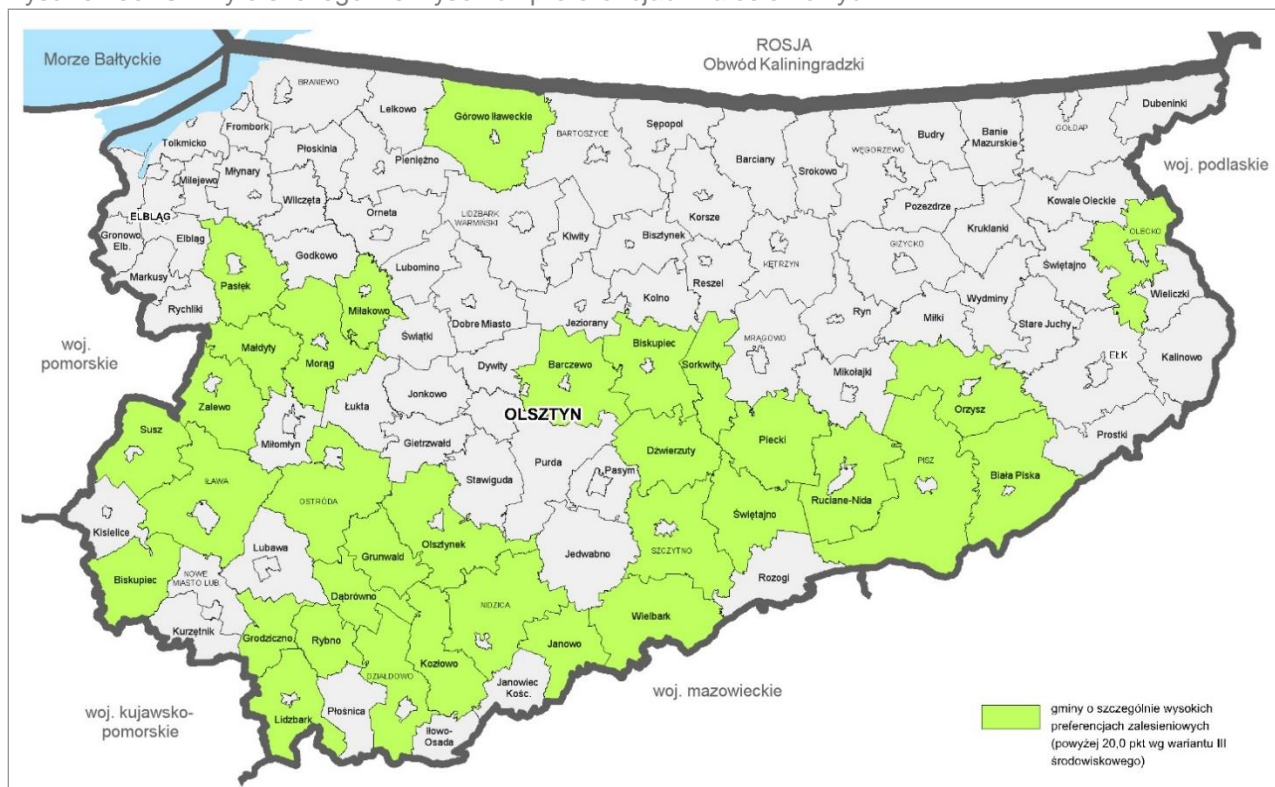
- a) Kontynuowanie stopniowej przebudowy monokultur sosnowych i sukcesywną przebudowę drzewostanów w celu dostosowania ich do warunków siedliskowych.
- b) Wykorzystywanie rodzimych gatunków drzew i krzewów do zalesień (zgodnie z ustawą o leśnym materiale rozmnożeniowym).
- c) Ochronę ekosystemów leśnych przed pożarami i innymi szkodliwymi czynnikami zagrażającymi trwałości lasów.
- d) Rozbudowę i modernizację bazy szkółkarskiej oraz infrastruktury służącej ochronie lasów.
- e) Nadzór nad gospodarką leśną oraz sporządzanie i aktualizowanie niezbędnej dokumentacji urzędzeniowej w lasach niebędących w zarządzie Lasów Państwowych.
- f) Uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustaleń planów urządzenia lasu dotyczących granic i powierzchni lasów, w tym lasów ochronnych.

3) Wzmacnianie modelu trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, poprzez:

- a) Realizację modelu trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, aby stała się ona współzależnym z rolnictwem ogniwem wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.
- b) Utrzymanie produkcyjnej zasobności lasów i zachowanie regionów matecznych (obszarów występowania naturalnych rodzimych populacji drzew).
- c) Racjonalne pozyskiwanie drewna głównie dla przemysłu meblarskiego, celulozowo-papierniczego, górnictwa, budownictwa oraz biomasy dla energetyki w granicach nieprzekraczających możliwości produkcyjnych lasu, z zachowaniem funkcji ekologicznej i społecznej.
- d) Pozyskiwanie surowców i produktów ubocznego użytkowania lasu w sposób zapewniający możliwość ich biologicznego odtwarzania, a także ochronę runa leśnego.
- e) Utrzymanie wysokiej jakości osobniczej zwierzyny gatunków łownych, poprawę warunków bytowania i utrzymanie jej stanu liczebnego na poziomie zapewniającym realizację celów gospodarki leśnej.

- f) Promowanie doświadczeń związanych z wprowadzeniem zasad wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej w Leśnych Kompleksach Promocyjnych „Lasy Mazurskie”, „Lasy Olsztyńskie” i „Lasy Elbląsko-Żuławskie”.
- g) Dla realizacji powszechnego udostępniania lasów społeczeństwu, wskazane jest wyposażenie ich w niezbędne elementy zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego oraz edukacji ekologicznej (tzw. ścieżki dydaktyczne).
- h) Kontynuację aktywnego uczestnictwa jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych w popularyzacji wiedzy przyrodniczej i kształtowaniu świadomości ekologicznej społeczeństwa.
- i) Współpracę leśników z administracją rządową i samorządową, z organizacjami pozarządowymi, szkołami, stowarzyszeniami przedsiębiorców leśnych w celach utrzymania wielofunkcyjnego charakteru lasów oraz łagodzenia i unikania konfliktów między różnymi funkcjami lasów.

Rysunek 56. Gminy o szczególnie wysokich preferencjach zalesieniowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Krajowego Programu Zwiększania Lesistości Aktualizacja 2003”, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2003 r.

2.5.6. Rybactwo i rybołówstwo

Województwo warmińsko-mazurskie należy do trzech województw w kraju, w których funkcjonują dwie gałęzie gospodarki rybackiej: rybołówstwo morskie oraz rybactwo. Coraz większe zainteresowanie turystyką i sportami wędkarskimi powoduje zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym oraz niesie zagrożenia wywołane nadmierną eksploatacją środowiska wokół ważnych kompleksów wodnych.

W województwie prowadzone są dwa typy gospodarki rybackiej:

- rybołówstwo morskie, przybrzeżne – na wodach Zalewu Wiślanego,
- rybactwo śródlądowe (jeziorowe, rzeczne, stawowe, wędkarstwo i akwakultura) – w pasie Pojezierza Mazurskiego (Kraina Wielkich Jezior Mazurskich, Pojezierza: Olsztyńskie, Mrągowskie, Iławskie, Elckie).

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do rybactwa i rybołówstwa:

Stworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju rybactwa i rybołówstwa oraz wzmocnienia ich konkurencyjności, przy zachowaniu wysokich standardów ochronnych ekosystemów wodnych

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji kierunku:

- 1) Wzmocnienie zrównoważonego, trwałego rozwoju rybołówstwa morskiego na Zalewie Wiślanym,** poprzez:
 - a) Wspieranie inwestycji w portach rybackich, przystaniach i miejscach wyładunku mających na celu rozwój technologiczny i poprawę warunków pracy rybaków.
 - b) Prowadzenie systematycznej gospodarki zarybieniowej o zróżnicowanej strukturze gatunkowej przy zachowaniu stanu równowagi ekosystemu wodnego.
 - c) Zachowanie rezerw terenowych pod ewentualną rozbudowę infrastruktury portów i przystani rybackich.
 - d) Wspieranie inwestycji w przechowywanie i przetwórstwo ryb (minimalny zakres inwestycji: wstępne przetwarzanie, pakowanie, przechowywanie).
 - e) Unowocześnianie floty i narzędzi połowowych.
 - f) Wykorzystanie potencjału turystycznego rybołówstwa: rozszerzanie działalności rybackiej o usługi okołorybackie powiązane z obsługą turystyki (np. turystyka rybacka, wędkarstwo morskie, agroturystyka, gastronomia rybna itp.).
 - g) Promocję produktów rybnych, wędkarstwa morskiego, agroturystyki nadzalewowej (np. stworzenie rozpoznawalnego produktu lokalnego powiązanego z rybołówstwem).
 - h) Wskazana jest wielokierunkowa współpraca z Obwodem Kaliningradzkim na rzecz zrównoważonego ekosystemu Zalewu Wiślanego, w tym uregulowania kwestii: przeławiania akwenu, wspólnej gospodarki zarybieniowej, przestrzegania limitów i okresów połowowych, ochrony środowiska.
- 2) Ochrona ekosystemu wodnego Zalewu Wiślanego oraz jego obrzeża,** poprzez:
 - a) Ochronę akwenu Zalewu Wiślanego zgodnie z przepisami ustanowionymi dla obszarów sieci Natura 2000.
 - b) Ochronę prawną zwierząt (problem nadmiernie rozwiniętej populacji kormorana czarnego).
- 3) Racjonalna gospodarka zasobami rybnymi, a tym także cennych i zagrożonych gatunków ryb na Zalewie Wiślanym,** poprzez:
 - a) Zachowanie stanu równowagi w ichtiofaunie i zapewnienie bioróżnorodności gatunkowej ryb morskich.
 - b) Systematyczne, intensywne zarybianie akwenu, szczególnie węgorzem europejskim (zgodnie z Planem Zarządzania Populacją Węgorza Europejskiego).
 - c) Restytucję cennych i zagrożonych gatunków ryb i raków (np. węgorz europejski, jesiotr ostronosy).
 - d) Ochronę ryb przed zagrożeniami zdrowotnymi.
 - e) Monitorowanie stanu ichtiofauny, wielkości połowów. Skuteczność działań ochronnych uzależniona będzie głównie od systematycznego monitoringu.
- 4) Wzmocnienie zrównoważonej gospodarki rybacko-wędkarskiej w jeziorach i rzekach,** poprzez:
 - a) Wzmocnienie konkurencyjności rybactwa – głównie poprzez poszerzanie działalności rybackiej o usługi okołorybackie powiązane z obsługą turystyki (wędkarstwo, turystyka rybacka, agroturystyka, gastronomia rybna itp.).
 - b) Utrzymanie dotychczasowego poziomu produkcji ryb towarowych w jeziorach, z perspektywą rozwoju w oparciu o gatunki wyborowe, regionalne i ekologiczne (np. szczupak, węgorz, sielawa, sieja, lin, stynka).
 - c) Zarybianie wód gatunkami najatrakcyjniejszymi wędkarsko (np. węgorz, szczupak, pstrąg potokowy, łosoś, lipień).

- d) Wypracowanie nowego modelu współpracy pomiędzy użytkownikami rybackimi a użytkownikami agroturystyki.
 - e) Promocję wędkarskich walorów regionu, kulinarnych produktów rybactwa.
 - f) Inwestycje w bazę i infrastrukturę turystyczno-rybacką, wędkarską, agroturystykę (zagospodarowane łowiska, miejsca noclegowe, gastronomia rybna, itp.).
 - g) Wspieranie edukacji rybackiej i wędkarskiej połączonej z elementami ochrony środowiska i ekologii ekosystemów wodnych.
- 5) Wspieranie zrównoważonego ekologicznie rozwoju sektora akwakultury, poprzez:**
- a) Modernizację istniejących i budowę nowych stawów rybnych i małych zbiorników wodnych. Działanie wpłynie korzystnie na poprawę retencjonowania wód, tzw. Małej retencji, poprawę walorów krajobrazowych oraz mikroklimatu.
 - b) Ukierunkowanie rozwoju akwakultury na produkcję poszukiwanych na rynku perspektywicznych gatunków ryb.
 - c) Wdrażanie nowych, innowacyjnych technologii chowu i hodowli organizmów wodnych.
 - d) Wspieranie rozwoju i rozbudowy bazy wylęgarniczej i wylęgarniczo-podchowawczej (produkcja materiału zarybieniowego, w tym rzadkich gatunków: siei, sielawy, węgorza europejskiego).
 - e) Wykorzystanie części obiektów stawowych w ofercie turystycznej regionu: agroturystyka powiązana z wędkarstwem (tworzenie specjalnych, komercyjnych łowisk), zdrowa żywność bezpośrednio z wody, działalność edukacyjna.
- 6) Wzmacnianie działań ochronnych ekosystemów wodnych i rybostanów jezior i rzek, poprzez:**
- a) Zachowanie istniejącej bioróżnorodności gatunkowej ryb przez systematycznie prowadzone zarybienia wód oraz restytucję niektórych gatunków ryb (np. jesiotra ostronosego).
 - b) Przywrócenie swobody migracji ryb w rzekach województwa poprzez wybudowanie na przegradzających je piętrzeniach przepławek dla ryb.
 - c) Inwestycje w gospodarkę wodno-ściekową dla poprawy stanu czystości wód.
 - d) Prowadzenie stałego monitoringu stanu ekosystemów jeziorowych i rzecznych, dla podniesienia skuteczności działań ochronnych i optymalizacji gospodarki poławowej.

2.6. Infrastruktura komunikacyjna

Infrastruktura transportowa stymuluje rozwój gospodarczy i społeczny regionu. Usprawnienie jej funkcjonowania zapewni regionowi konkurencyjność, a mieszkańcom wyższy poziom i jakość życia

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do infrastruktury komunikacyjnej:

Osiągnięcie spójności systemu transportowego regionu w celu zwiększenia dostępności zewnętrznej i wewnętrznej oraz zmniejszenia kosztów transportu

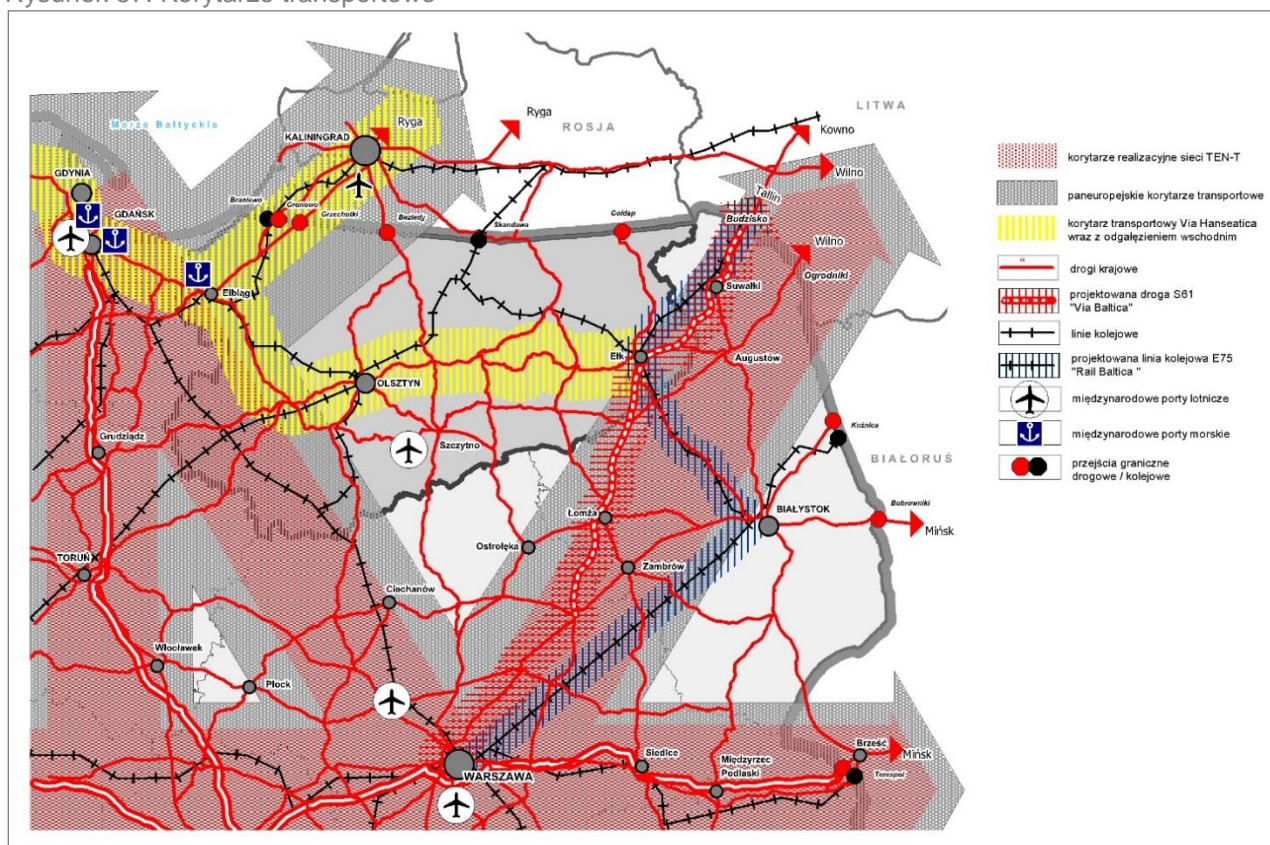
2.6.1. Systemy komunikacyjne i dostępność transportowa

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

1) Zapewnienie warunków umożliwiających funkcjonowanie i rozwój korytarzy transportowych o znaczeniu międzynarodowym przebiegających przez obszar województwa warmińsko-mazurskiego – Rysunek 57, w tym:

- Paneuropejskich Korytarzy Transportowych: nr I, IA i VI,
- korytarzy sieci TEN-T: Bałtyk – Adriatyk oraz Morze Północne – Bałtyk, łącznie z infrastrukturą sieci bazowej i kompleksowej,
- Towarowego Korytarza Kolejowego UE nr 5: Gdynia – Katowice – Ostrawa / Żylinia – Bratysława / Wiedeń / – Klagenfurt – Udine – (Wenecja–Bolonia / Rawenna) / Triest / Graz – Maribor – Lubiana – Koper / Triest,
- koncepcyjnego korytarza Via / Rail Hanseatica, wraz z jego odgałęzieniem wschodnim.

Rysunek 57. Korytarze transportowe

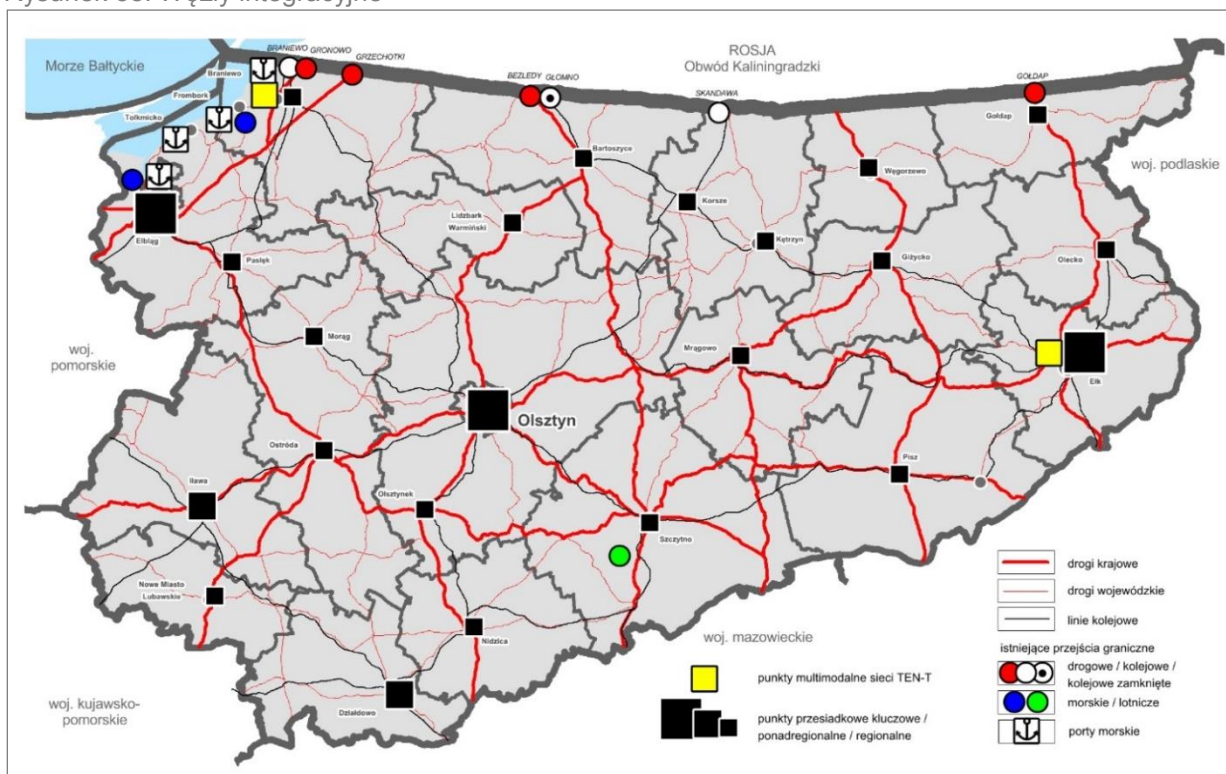

Źródło: opracowanie własne.

- 2) Poprawa warunków funkcjonowania infrastruktury transportowej o znaczeniu krajowym, międzyregionalnym i regionalnym, w tym: infrastruktury drogowej, kolejowej i lotniczej oraz przejść granicznych, dróg wodnych i tras rowerowych.
- 3) Poprawa dostępności komunikacyjnej:
 - a) Ośrodka wojewódzkiego Olsztyna:

- z Warszawą poprzez system dróg ekspresowych (S7 i S51) i linię kolejową (nr 216: Olsztyn – Działdowo),
 - z regionem – w szczególności z obszarami o najniższym poziomie dostępności komunikacyjnej, w tym poprzez kontynuację przebudowy drogi krajowej nr 16,
 - w miejskim obszarze funkcjonalnym (MOF) – w szczególności wyprowadzenie ruchu tranzytowego z miasta, poprzez budowę obwodnicy miasta, rozbudowę i integrację miejskich systemów komunikacyjnych.
- b) Ośrodków regionalnego Elblągu i subregionalnego Ełku.
- c) Obszaru Wielkich Jezior Mazurskich dla mieszkańców regionu, turystów krajowych i zagranicznych, szczególnie poprzez sukcesywną przebudowę dróg krajowych do niego doprowadzających.
- d) Drogowych przejść granicznych z Obwodem Kaliningradzkim, w szczególności poprzez kontynuację przebudowy dróg nr 51 i 65.
- e) Lotniska regionalnego w Szymanach: z Olsztyna i innych części województwa, szczególnie poprzez przebudowę drogi nr 53.
- f) Miast powiatowych, przede wszystkim w obszarach o słabym dostępie do usług publicznych.
- 4) Zmniejszenie kosztów transportu i integracja systemów transportowych:**
- a) Dla potrzeb transportu towarów, poprzez:
- uzyskanie odpowiedniego stanu infrastruktury komunikacyjnej – podwyższanie parametrów technicznych dróg, modernizacja linii kolejowych, rozwój i utrzymanie kolejowych przejść granicznych, poprawa żeglowności rzek, rozwój portu w Elblągu, rozwój morskich przejść granicznych,
 - zwiększenie udziału alternatywnych, w stosunku do transportu drogowego, gałęzi transportu: transportu szynowego i żeglugi,
 - wzmacnianie multimodalności transportu m.in. poprzez utworzenie terminali przeładunkowych do obsługi jednostek ładunkowych transportu kombinowanego, wskazanych w sieci TEN-T (w rejonie Ełku lub/i w rejonie Braniewa) lub w innych uzasadnionych lokalizacjach.
- b) Dla potrzeb publicznego transportu zbiorowego, poprzez:
- realizowanie założeń planów zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego województwa i jednostek samorządu terytorialnego, w tym miast (Olsztyna, Elbląga, Ełku), z uwzględnieniem dokumentów nadrzędnych – integracja systemu transportu zbiorowego w oparciu o sieć punktów przesiadkowych – Rysunek 58,
 - rozwój kolejowych przewozów pasażerskich – utrzymanie i przywracania przewozów osobowych oraz tworzenia nowych połączeń, przy czym niezbędna jest modernizacja linii kolejowych,
 - rozwój autobusowych przewozów pasażerskich,
 - powiązanie miejsc przesiadkowych z systemem parkingów dla samochodów i rowerów, uwzględniając przy tym konieczność rozwoju ścieżek rowerowych,
 - zintegrowane funkcjonowanie komunikacji zbiorowej w dużych ośrodkach miejskich, w szczególności w MOF Olsztyna, Elbląga i Ełku; priorytetami są aktywizacja komunikacji tramwajowej w Olsztynie, utrzymanie i rozwój komunikacji tramwajowej w Elblągu oraz wzajemne powiązanie komunikacji tramwajowej i autobusowej w obu tych ośrodkach; zaleca się analizę zasadności i możliwości utworzenia kolei podmiejskiej w Olsztynie.
- 5) Rozwój infrastruktury komunikacyjnej z uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z funkcjonowania środowiska przyrodniczego i stanu jego zasobów:**
- a) Staranny wybór lokalizacji przedsięwzięć liniowych z zakresu rozwoju infrastruktury komunikacyjnej przed ich realizacją.
- b) Przy wyborze lokalizacji kierowanie się lokalną chłonnością środowiska oraz występowaniem w rejonie realizacji przedsięwzięcia tzw. Obszarów wrażliwych.
- c) Konsekwentne stosowanie nadzoru przyrodniczego oraz monitoringu porealizacyjnego przy realizacji przedsięwzięć z zakresu infrastruktury komunikacyjnej.
- d) Uwzględnianie na etapie projektowania przedsięwzięć liniowych rozwoju zielonej infrastruktury w ramach przywracania oraz łagodzenia oddziaływań negatywnych na ciągłość ekologiczną regionu.

Rysunek 58. Węzły integracyjne

Źródło: opracowanie własne.

2.6.2. Infrastruktura drogowa

Rozwój sieci drogowej województwa obejmować będzie przede wszystkim drogi krajowe i wojewódzkie, a w szczególnych przypadkach inne drogi publiczne o znaczeniu ponadlokalnym. W kierunkach ich rozwoju uwzględnia się nadrzędność priorytetów unijnych i krajowych. Zaliczają się do nich przede wszystkim unijna polityka sieci TEN-T, polityka transportowa kraju wynikająca z KPZK 2030 i z Programu budowy dróg krajowych na lata 2011-2015 (Uchwała Rady Ministrów Nr 10/2011 z dnia 25.01.2011 r. z późn. zm.).

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

1) Kształtowanie spójnego systemu drogowych powiązań zewnętrznych i wewnętrznych:

- Ustalenie, że drogami szczególnie ważnymi dla regionu są drogi układu nadrzędnego i podstawowego – drogi krajowe oraz ważniejsze drogi wojewódzkie (klasy G). Pozostałe drogi: wojewódzkie (klasy Z), powiatowe i gminne tworzą układ uzupełniający – Rysunek 59.
- Ustalenie, zgodnie z dokumentami nadrzędnymi, klasyfikacji technicznej dróg krajowych – Tabela 10, Mapa 47.
- Ustalenie klasyfikacji technicznej dróg wojewódzkich – Tabela 11, Mapa 47.
- Dopuszcza się możliwość podniesienia klas ww. dróg stosownie do potrzeb i możliwości.

Tabela 10. Klasyfikacja techniczna dróg krajowych

Nr drogi	Przebieg drogi	Odcinek na terenie województwa	Istniejąca klasa drogi		Docelowa klasa drogi ²
			Odcinek o danej klasie	Klasa ¹	
7/S7	Żukowo /droga nr 20/ – Gdańsk /węzeł „Gdańsk Karczemki” – węzeł „Gdańsk Południe”/ – Elbląg – Ostróda – Olsztynek – Płońsk – Warszawa – Janki – Grójec – Radom – Kielce – Kraków – Rabka-Zdrój – Chyżne – granica państwa Kraków węzeł „Kraków Przewóz” – węzeł „Kraków Biechanów”	gr. woj. – Elbląg – Ostróda – Olsztynek – Nidzica – gr. woj.	gr. woj. – Elbląg (węzeł „Elbląg Południe”)	GP	S
			węzeł „Elbląg Południe” – węzeł „Miłomłyn Południe”	S	
			węzeł „Miłomłyn Południe” – Ostróda – Olsztynek (węzeł „Olsztynek Zachód”)	GP	
			Olsztynek (węzeł „Olsztynek Zachód”) – Nidzica	S	
			Nidzica – gr. woj.	GP	

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

15	Trzebnica – Milicz – Krotoszyn – Jarocin – Miąskowo – Miłostaw – Września – Gniezno – Trzemeszno – Wylatowo – Strzelno – Inowrocław – Toruń – Brodnica – Lubawa – Ostróda	gr. woj. – Nowe Miasto Lubawskie – Lubawa – Ostróda	gr. woj. – Nowe Miasto Lubawskie – Lubawa – Ostróda	GP	GP
16	Dolna Grupa – Grudziądz – Iława – Ostróda – Olsztyn – Mrągowo – Elk – Augustów – Pomorze – Pockuny – Ogrodniki – granica państwa	gr. woj. – Kielce – Iława – Ostróda – Olsztyn – Barczewo – Biskupiec – Mrągowo – Mikołajki – Orzysz – Elk – gr. woj.	gr. woj. – Kielce – Iława – Ostróda – Olsztyn – Barczewo – Biskupiec – Mrągowo – Mikołajki – Orzysz – Elk – gr. woj.	GP	postulowana do podniesienia do klasy S
22/S22	granica państwa – Kostrzyn – Wałdowice – Gorzów Wielkopolski – Wałcz – Człuchów – Chojnice – Starogard Gdański – Czarlin – Malbork – Stare Pole – Elbląg – Chruściel – Grzechotki – granica państwa	gr. woj. – Elbląg Chruściel – Grzechotki – gr. państwa	gr. woj. – Elbląg (do dk nr 7 [S7], węzeł „Elbląg Południe”)	GP	postulowana do podniesienia do klasy S
			Elbląg (do dk nr 7 [S7], węzeł „Elbląg Południe”) – Grzechotki – gr. państwa	S	S
51/S51	Droga nr 51 – granica państwa – Bezledy – Bartoszyce – Lidzbark Warmiński – Dobrze Miasto – Olsztyn – Olsztynek	gr. państwa – Bezledy – Bartoszyce – Lidzbark Warmiński – Dobrze Miasto – Olsztyn – Olsztynek	gr. państwa – Bezledy – Bartoszyce – Lidzbark Warmiński – Dobrze Miasto – Olsztyn	GP	GP
			Olsztyn – Olsztynek (węzeł „Olsztynek Wschód”)	GP	S
			obwodnica Olsztyńska (węzeł „Olsztynek Wschód – węzeł „Olsztynek Zachód”)	S	
53	Olsztyn – Szczytno – Rozogi – Myszyniec – Ostrołęka	Olsztyn – Szczytno – Rozogi – gr. woj.	Olsztyn – Szczytno – Rozogi	GP	postulowana do podniesienia do klasy GP
			Rozogi – gr. woj.	G	
54	Chruściel – Braniewo – Gronowo – granica państwa	Węzeł „Braniewo Południe” – Braniewo – Gronowo – gr. państwa	Węzeł „Braniewo Południe” – Braniewo – Gronowo – gr. państwa	GP	GP
57	Bartoszyce – Biskupiec – Szczytno – Przasnysz – Pułtusk	Bartoszyce – Bisztynek – Biskupiec – Dźwierzuty – Szczytno – Wielbark – gr. woj.	Bartoszyce – Bisztynek – Biskupiec – Dźwierzuty – Szczytno – Wielbark – gr. woj.	G	postulowana do poniesienia do klasy GP
58	Olsztynek – Zgniłocha – Jedwabno – Szczytno – Babięta – Ruciane-Nida – Pisz – Biała Piska – Szczuczyn	Olsztynek („Węzeł Olsztynek Wschód”) – Zgniłocha – Jedwabno – Szczytno – Babięta – Ruciane-Nida – Pisz – Biała Piska – gr. woj.	Olsztynek („Węzeł Olsztynek Wschód”) – Zgniłocha – Jedwabno – Szczytno – Babięta – Ruciane-Nida – Pisz – Biała Piska – gr. woj.	G	G
59	Giżycko – Ryn – Mrągowo – Nawiady – Rozogi	Giżycko – Ryn – Mrągowo – Piecki – Nawiady – Stare Kiełbonki – Rozogi	Giżycko – Ryn – Mrągowo	G	postulowana do poniesienia do klasy GP
			obwodnica Mrągowa	GP	
			Mrągowo – Nawiady – Rozogi	G	
S61	S8 (Ostrów Mazowiecka) – Łomża – Stawiski – Szczuczyn – Elk – Raczki – Suwałki – Budzisko – granica państwa (Kowno).	gr. woj. – Elk – gr. woj.	-	-	S
63	granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokołów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Wisznice – Sławatycze – granica państwa	gr. państwa – Węgorzewo – Giżycko – Orzysz – Pisz – gr. woj.	gr. państwa – Węgorzewo – Giżycko – Orzysz – Pisz – gr. woj.	GP	GP
65	granica państwa – Gołdap – Olecko – Elk – Grajewo – Mońki – Białystok – Bobrowniki – granica państwa	gr. państwa – Gołdap – Olecko – Elk – gr. woj.	gr. państwa – Gołdap – Olecko – Elk – gr. woj.	GP	GP

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych:

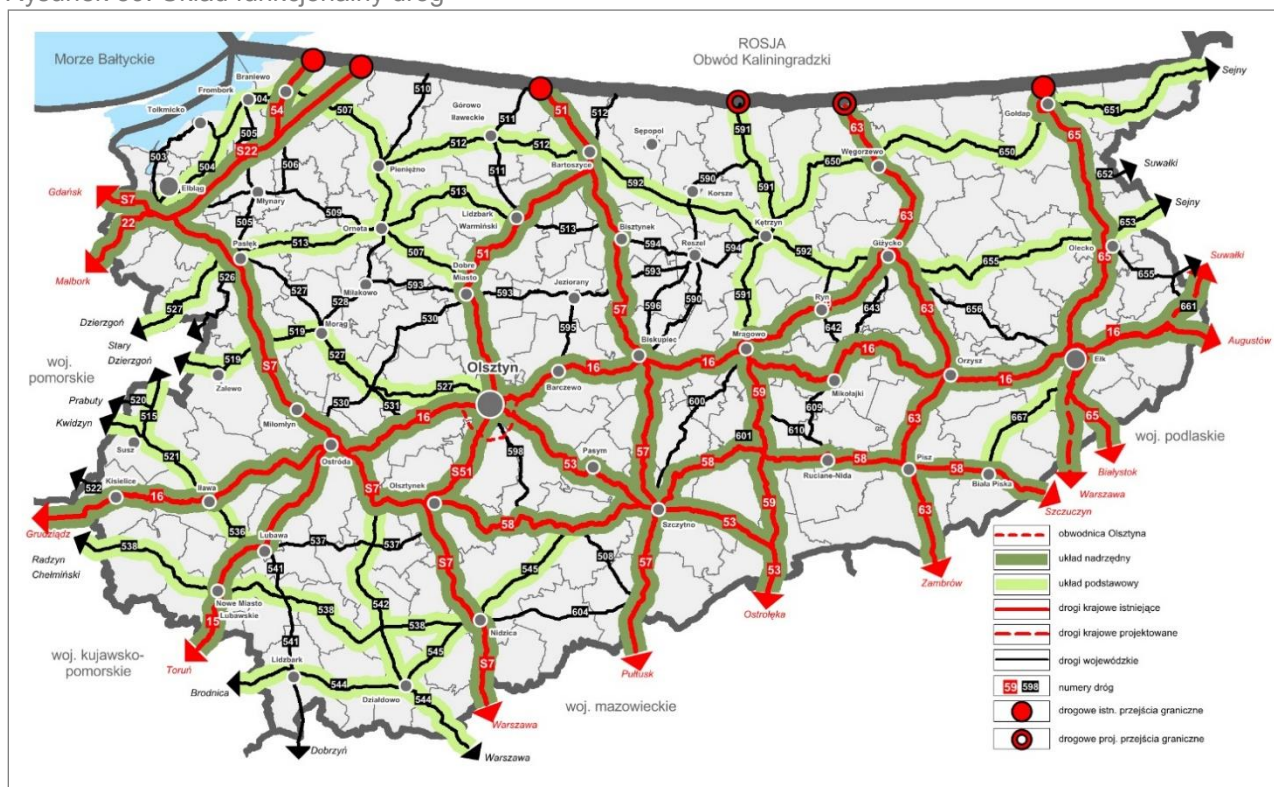
- zgodnie z Zarządzeniem Nr 28 Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad z dnia 13 czerwca 2013 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie klas istniejących dróg krajowych.
- w zakresie dróg ekspresowych - zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z 20 października 2009 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych lub propozycja zgodna z KPZK 2030, w zakresie pozostałych dróg krajowych – propozycja w Planie województwa.

Tabela 11. Sieć dróg wojewódzkich w województwie

Nr drogi w zarządzie Zarządu Dróg Wojewódzkich w Olsztynie	Przebieg drogi	Docelowa klasa drogi, uzgodniona z Zarządem Dróg Wojewódzkich w Olsztynie	Uwagi, propozycje PZPW
503	Elbląg – Tolkmicko – Pogrodzie	Z	
504	Elbląg – Pogrodzie – Braniewo	G	
505	Frombork – Młynary – Pasłęk	Z	
506	Chruściel – Stare Siedlisko – Nowica	Z	
507	Braniewo – Pieniężno – Orneta – Dobrze Miasto	G	
508	Jedwabno – Wielbark	Z	
509	Elbląg – Młynary – Drwęczno	Z	
510	granica państwa – Lelkowo – Pieniężno	Z	
511	granica państwa – Górowo Iław. – Lidzbark Warm.	Z	
512	Pieniężno – Górowo Iław. – Bartoszyce	G	
	Bartoszyce – Szczurkowo	Z	
513	Pasłęk – Orneta – Lidzbark Warm.	G	
	Lidzbark Warm. – Kivity – Wozławki	Z	
515	(Malbork – Dzierzgoń) – Susz	G	
519	(St. Dzierzgoń) – Małdyty – Morąg	G	
520	(Prabuty) – Kamieniec	Z	
521	(Kwidzyn – Prabuty) – Susz – Iława	G	
522	(Górki – Prabuty – Trumieje) – Sobiewola	Z	
526	Pasłęk - Śliwice - (Lepno - Myślice - Przezmark)	Z	
527	(Dzierzgoń) – Rychliki – Pasłęk	G	
	Pasłęk – Morąg	Z	
	Morąg – Łukta – Olsztyn	G	
528	Orneta – Miłakowo – Morąg	Z	
530	Ostróda – Łukta – Dobrze Miasto	Z	
531	Łukta – Podlejski	Z	
536	Iława – Samplawa	G	
537	Lubawa – Frygnowo – Pawłowo	Z	
538	(Radzyń Chełm. – Łasin) – Nw. Miasto Lub. – Uzdrawo – Rozdroże	G	
541	Lubawa – Lidzbark – (Żuromin – Dobrzyń)	Z	
542	Rychnowo – Działdowo	G	
544	(Brodnica) – Lidzbark – Działdowo – (Mława – Przasnysz – Ostrołęka)	G	
545	Działdowo – Nidzica – Jedwabno	G	
590	Barciany – Korsze – Reszel – Biskupiec	Z	
591	granica państwa – Barciany – Kętrzyn	Z	z możliwością podniesienia do klasy G (w przypadku uruchomienia przejścia granicznego w Michałkowie)
	Kętrzyn – Mrągowo	G	
592	Bartoszyce – Kraskowo – Kętrzyn – Giżycko	G	
593	Miłakowo – Dobrze Miasto – Jeziorany – Lutry – Reszel	Z	
594	Bisztynek – Robawy – Kętrzyn	Z	
595	Jeziorany – Barczewo	Z	
596	Mnichowo – Bęsia – Biskupiec	Z	
598	Olsztyn – Butryny – Zgniłoch	Z	
600	Mrągowo – Kałęczyn – Szczytno	Z	
601	Babięta – Nawiady	Z	
604	Nidzica – Wielbark	Z	
609	Mikołajki – Ukta	Z	
610	Piecki – Ruciane-Nida	Z	
642	Sterławki Wielkie – Ryn – Woźnice	Z	
643	Wilkasy – Olszewo	Z	
650	Stara Różanka – Węgorzewo – Banie Mazurskie – Gołdap	G	
651	Gołdap – Żytkiejmy – (Szypliszki – Sejny)	G	
652	Kowale Oleckie – (Suwałki)	Z	
653	Sedranki – (Bakałarzewo – Suwałki – Poćkuny)	G	
655	Kąp – Wydminy – Olecko	G	
	Olecko – (Raczki – Suwałki – Tartak)	Z	
656	Staświny – Zelki – Elk	Z	
661	Cimochy – Kalinowo	Z	
667	Nowa Wieś Eicka – Drygały – Biała Piska	G	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ZDW w Olsztynie.

Rysunek 59. Układ funkcjonalny dróg

Źródło: opracowanie własne.

2) Rozwój infrastruktury drogowej o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym, poprzez:

- a) Pełne ukształtowanie systemu dróg ekspresowych – zalecane działania:
 - przebudowa drogi nr S7 na odcinku Gdańsk – Warszawa; na obszarze województwa dotyczy odcinków: granica z województwem pomorskim – Elbląg, Miłomłyn – Ostróda – Olsztynek oraz Nidzica – granica z województwem mazowieckim wraz z budową obejść miejscowości,
 - przebudowa drogi nr S51 wraz z budową obwodnicy Olsztyna,
 - przebudowa drogi nr 16 do parametrów klasy GP, a docelowo do klasy S, na odcinku Dolna Grupa – Elk; na obszarze województwa dotyczy odcinków: granica z województwem kujawsko-pomorskim – Olsztyn, Olsztyn – Biskupiec (dobudowa drugiej jezdni), Borki Wielkie – Elk. Na odcinku węzeł Kalinowo – granica z województwem podlaskim do klasy GP, wraz z budową obwodnic miast i obejść miejscowości. Priorytetowe znaczenie ma realizacja obwodnicy Olsztyna,
 - przebudowa drogi nr 22 na odcinku: autostrada A1 Swarzędz – Elbląg do parametrów klasy GP, a docelowo do klasy S; na obszarze województwa dotyczy odcinka: granica z województwem pomorskim – Elbląg,
 - budowa drogi ekspresowej S61 Via Baltica na odcinku Ostrów Mazowiecka – Szczuczyn – Elk – Raczki – Budzisko (Kowno), na obszarze województwa dotyczy odcinka: granica z województwem podlaskim – Elk – granica z województwem podlaskim.
- b) Zapewnienie dobrego stanu pozostałych dróg krajowych – zalecane działania:
 - remonty i sukcesywna przebudowa dróg do założonych klas technicznych,
 - wyniesienie ruchu tranzytowego poza obszary miejskie; wskazana jest budowa obwodnic: Nowego Miasta Lubawskiego, Lubawy, Pisz, Szczytna, Prostek, Bartoszyc, Lidzbarka Warmińskiego, Dobrego Miasta oraz budowa obejść innych miejscowości w ramach przebudowy dróg po nowym śladzie, a także innych miast i miejscowości, gdy zaistnieją ku temu istotne przesłanki,
 - sukcesywnie wyposażenie dróg w infrastrukturę uzupełniającą, w tym obiekty obsługi podróżnych (MOP) i ścieżki rowerowe.

Planowane przez GDDKiA w Olsztynie działania inwestycyjne na drogach ujęto w Tabeli 12.

Tabela 12. Planowane przez GDDKiA zamierzenia inwestycyjne na drogach krajowych do 2030 roku

Nr drogi	Odcinek	Planowane lata realizacji
W ramach Programu Budowy Dróg Krajowych		
S7	Koszwały – Kazimierzowo	2015-2017
S7	Miłomłyn – Ostróda Pn	2014-2017
7/16	Ostróda Pn – Ostróda Pd	2014-2017
S7	Ostróda Pd – Olsztynek	2015-2017
S7	Nidzica – Napierki (w. Napierki z węzłem)	2015-2017
16	Południowa obwodnica Olsztyna	2015-2018
S51	Olsztyn – Olsztynek	2015-2018
15	Obwodnica Nowego Miasta Lubawskiego	po roku 2015
15	Obwodnica Lubawy	po roku 2015
16	Stanowo – dr. 15	po roku 2015
16	Olsztyn – Biskupiec (druga jezdnia)	po roku 2015
16	Borki Wielkie – Mrągowo	po roku 2015
16	Mrągowo – Orzysz	po roku 2015
16	Orzysz – Elk	po roku 2015
S61	Szczuczyn – Szkocja (Via Baltica)	po roku 2015
Inne zadania inwestycyjne (przebudowy)		
16	Stare Jabłonki – Gietrzwałd	po roku 2015
51	Pn-Wsch. Obwodnica Olsztyna	po roku 2015
51	Obwodnica Bartoszyce	po roku 2015
51	Smolajny – Barcikowo z obwodnicą Dobrego Miasta	po roku 2015
51	Olsztyn – Spręcowo	po roku 2015
53	Obwodnica Szczytna	po roku 2015
53	Leleszki – Jęcznik	po roku 2015
58/63	Obwodnica Pisz (II etap)	po roku 2015
Pozostałe niezbędne inwestycje		
15	Granica województwa – Ostróda	
16	Zawda – Kisielice	
16	Talusy – Elk	
16	Wysokie – gr. woj.	
22	Fiszewo – Elbląg	
51	Lidzbark Warmiński, ul. Olsztyńska	
51	Dobre Miasto, ul. Olsztyńska	
53	m. Szczytno (ul. Pasymska)	
53	Szczytno-Świątajno	
53	Rozogi – Dąbrowy	
57	m. Lutry	
57	Wozławki – Bisztynek	
57	Czerwonka	
57	Galiny	
58	Zgon	
58	Jedwabno – Dzierżki	
58	Olsztynek – Mierki	
59	Skop – Ryn	
59/63	Obwodnica Giżycka	
59	m. Stare Kiełbonki	
63	Zielone Jezioro – Grądy	
63	Bystry – Staświny	
63	m. Węgorzewo skrzyżowanie ul. Armii Krajowej z DW nr 650 w km 14+494	
63	m. Orzysz (ul. Wojska Polskiego)	
63	Pisz – Wincenta	
65	Olecko – Gąski	
65	Gąski – Straduny	

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych z GDDKiA o/Olsztyn.

3) Rozwój regionalnej infrastruktury drogowej – na podstawie przygotowywanych okresowo przez zarządcę dróg wojewódzkich planów rozwoju sieci drogowej:

- a) Uzyskanie w regionie spójnej sieci dróg wojewódzkich poprzez:
- sukcesywną realizację rozpoczętych programów inwestycyjnych,
 - rozbudowę dróg wojewódzkich mających znaczenie dla powiązań z nadrzędnym układem komunikacyjnym: m.in. dróg nr 544, 601 i 655,
 - rozbudowę odcinków dróg wojewódzkich, które przyczynią się do usprawnienia skomunikowania przejść granicznych, w tym dróg nr 504 i 505, 507, 512 i 591,

- rozbudowę dróg umożliwiających poprawę skomunikowania miast regionu między sobą oraz z ośrodkiem wojewódzkim, a szczególnie ośrodków o najniższej dostępności komunikacyjnej, w tym dróg m.in.: nr 504, 507, 512, 538, 604 i 655,
 - rozbudowę dróg wojewódzkich umożliwiających integrację systemów transportowych, tzn. transportu drogowego z kolejowym, morskim i lotniczym, poprzez drogi m.in.: nr 591, 655, 544, 519, 527, 610, 604, 512, 601, 507, 504,
 - przebudowy i rozbudowy obiektów mostowych celem doprowadzenia do likwidacji ograniczeń i poprawy ich stanu technicznego,
 - wyniesienie ruchu tranzytowego z obszarów miejskich – budowa obwodnic miast, w tym m.in.: Nidzicy, Ornety, Iłowa-Osady, Kętrzyna, Pieniężna, Morąga, Młynar, a także innych miejscowości, gdy zaistnieją ku temu istotne przesłanki; tworzenie wewnętrznych obwodnic miast, w postaci budowy nowych lub przebudowy istniejących odcinków ulic, korekta przebiegu dróg wojewódzkich wymuszona budową obwodnic w ciągach dróg krajowych.
- b) Zaleca się, aby w sposób elastyczny, indywidualnie dla każdego przypadku, oceniać zasadność ochrony alei przydrożnych zlokalizowanych przy drogach wojewódzkich.
- c) Dopuszcza się możliwość zmiany kategorii wybranych dróg wojewódzkich.
- 4) Rozwój pozostałej infrastruktury drogowej o znaczeniu ponadlokalnym oraz infrastruktury drogowej w miastach:**
- a) Zaleca się dostosowanie sieci dróg powiatowych do wymagań ustawy o drogach publicznych, w tym poprawę stanu tych dróg poprzez ich sukcesywne przebudowy i remonty do odpowiednich klas technicznych.
- b) W celu uzyskania najlepszych wyników przepustowości i płynności ruchu należy dążyć do minimalizowania zjawiska kongestii poprzez poprawę i rozbudowę systemów komunikacyjnych w miastach, w szczególności w największych miastach regionu, tj. w Olsztynie, Elblągu i Ełku.

2.6.3. Infrastruktura kolejowa

Rysunek 60

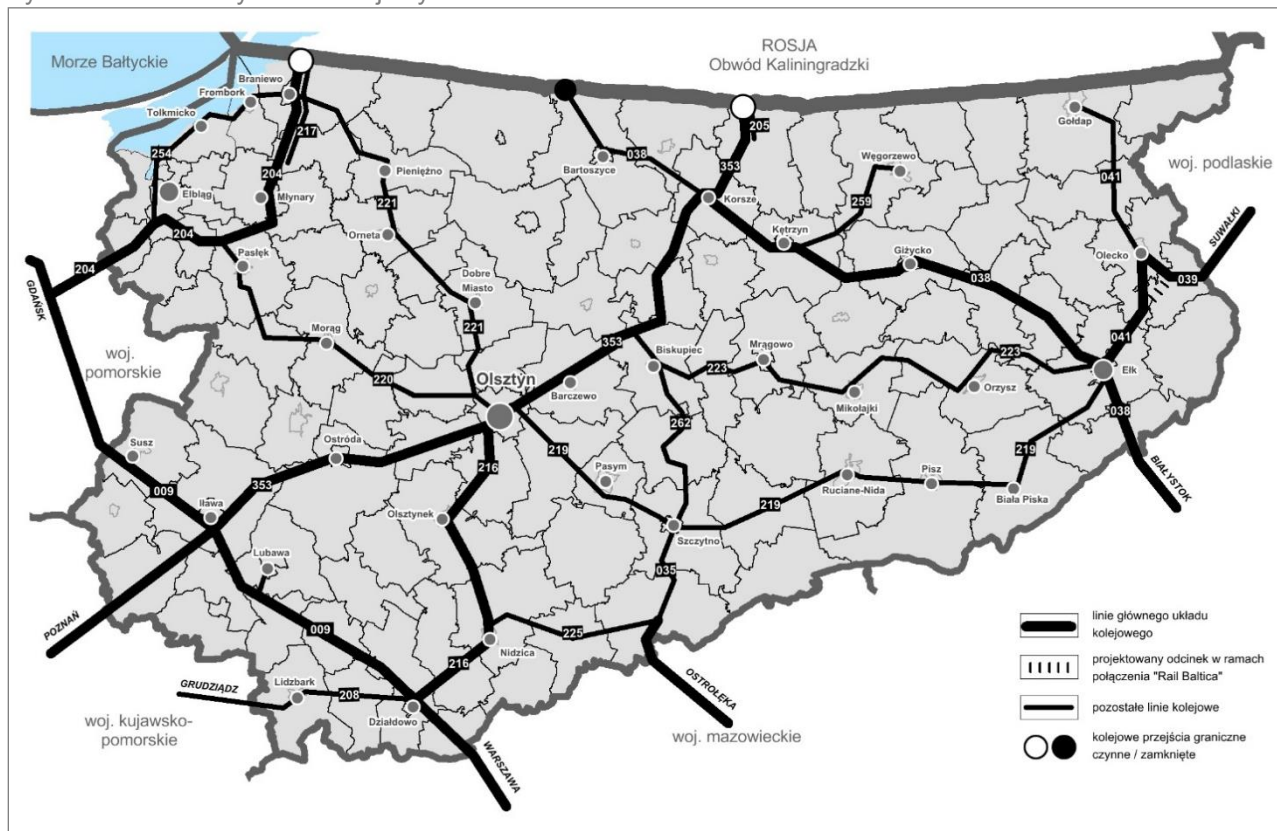
Dobrze funkcjonująca sieć powiązań kolejowych ma istotne znaczenie dla integracji przestrzeni województwa. Transport kolejowy powinien być alternatywnym – w stosunku do transportu drogowego – środkiem transportu, zarówno w zakresie przewozów towarowych, jak i przewozów pasażerskich.

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) Kształtowanie spójnego systemu kolejowych powiązań zewnętrznych i wewnętrznych,** poprzez:
- a) Ustala się, że główny układ kolejowy województwa tworzą odcinki linii państwowych i regionalnych, ważne z uwagi na powiązania międzynarodowe, krajowe i ponadregionalne:
- państwowa magistrala kolejowa nr 9 (E65 / CE65) Gdańsk – Warszawa,
 - projektowana magistrala kolejowa E75 Rail Baltica Warszawa – Ełk – Trakiszki,
 - linia państwowa nr 38 na odcinku Korsze – Ełk – Białystok,
 - linia państwowa nr 204 Malbork – Braniewo,
 - linia państwowa nr 216 Olsztyn – Działdowo,
 - linia państwowa nr 353 Poznań – Skandawa.
- Pozostałe linie kolejowe uzupełniają główny układ kolejowy w powiązaniach regionalnych.
- b) Zwiększenie roli transportu szynowego, jako alternatywnego w stosunku do transportu drogowego, poprzez tworzenie szerokiej oferty połączeń międzyregionalnych i regionalnych.
- c) Stworzenie w regionie dobrze zorganizowanej sieci powiązań kolejowych uwzględniając potrzebę optymalnego zarządzania siecią; podejmowane działania powinny zmierzać w kierunku utrzymania połączeń, między innymi poprzez przekazywanie linii samorządom lokalnym bądź innym podmiotom. Ewentualna likwidacja linii kolejowych powinna być rozwiązaniem ostatecznym i szczególnie uzasadnionym, a tereny po zlikwidowanych odcinkach powinny być utrzymane w celu ponownego wykorzystania pod funkcje transportowe.
- 2) Rozwój infrastruktury kolejowej,** poprzez:
- a) Realizację międzynarodowych, krajowych i regionalnych zapisów dokumentów strategicznych w zakresie rozwoju i modernizacji ważnych w regionie linii kolejowych, w tym:
- modernizacja, w celu osiągnięcia odpowiednich prędkości przewozowych, następujących odcinków linii kolejowych: Gdańsk – Iława – Działdowo – Warszawa, Poznań – Iława – Olsztyn – Skandawa, Malbork – Elbląg – Braniewo, Działdowo – Olsztyn, Białystok – Ełk – Korsze (z elektryfikacją odcinka Ełk – Korsze), Olsztyn – Szymany, Korsze – Głomno, Bogaczewo – Olsztyn, Braniewo – Olsztyn,
 - utworzenie połączenia kolejowego Rail Baltica /E75/ Warszawa – Białystok – Ełk – Trakiszki.

- b) Wykorzystanie potencjału gospodarczego: połączeń kolejowych Elbląg – Morąg – Olsztyn oraz Czerwonka – Mikołajki – Ełk, linii szerokotorowych w przewozach towarowych do i z Obwodu Kaliningradzkiego, linii wąskotorowych, linii kolei nadzalewowej (Elbląg – Tolkmicko – Frombork – Braniewo).
- c) Poprawa stanu technicznego infrastruktury kolejowej: linii kolejowych oraz dworców i przystanków kolejowych.

Rysunek 60. Główny układ kolejowy

Źródło: opracowanie własne.

2.6.4. Transport wodny

Rozwój transportu wodnego wpisuje się w kierunki polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do poprawy dostępności zewnętrznej regionu. Należy przy tym uwzględnić podział dróg wodnych na morskie i śródlądowe. Morskie drogi wodne obejmują Zalew Wiślany (morskie wody wewnętrzne) i odcinek rzeki Elbląg, mający status morskiego toru wodnego. Śródlądowe drogi wodne obejmują rzeki, kanały i jeziora oraz przystanie, łącznie z niezbędnymi dla ich funkcjonowania budowlami i urządzeniami hydrotechnicznymi.

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Kształtowanie spójnego systemu dróg wodnych**, ustala się:
 - a) Układ morskich dróg wodnych tworzą: Zalew Wiślany i odcinek rzeki Elbląg.
 - b) Układ śródlądowych dróg wodnych tworzą: system Kanału Elbląskiego, jezior Pojezierza Iławskiego jeziora Druzno, Kanał Jagielloński od połączenia z rzeką Elbląg do rzeki Nogat, rzeka Nogat, rzeka Pisa, system Wielkich Jezior Mazurskich.
 - c) Dostęp do dróg wodnych zapewniają morskie i śródlądowe porty i przystanie, największym obiektem w województwie jest port morski w Elblągu.
 - d) Morskie przejścia graniczne w Elblągu i we Fromborku.
- 2) **Rozwój transportu wodnego w ruchu towarowym, pasażerskim (w tym turystycznym)**, poprzez:
 - a) Zapewnienie dostępności Zalewu Wiślanego dla żeglugi morskiej i śródlądowej.
 - b) Zwiększenie roli transportu wodnego jako alternatywnego środka transportu.
 - c) Powiązanie żeglugi śródlądowej i morskiej z innymi rodzajami transportu.
 - d) Wzrost wymiany handlowej z krajami nadbałtyckimi i portami czarnomorskimi.
 - e) Zapewnienie możliwości rozwoju gospodarki rybackiej.

- f) Podnoszenie atrakcyjności akwenów dla turystyki wodnej.
- 3) Rozwój morskich dróg wodnych, poprzez:**
- a) Poprawę warunków żeglugowych morskich dróg wodnych, w tym:
- poprawa parametrów technicznych torów wodnych, w tym zwiększenie głębokości i poszerzenie łuków oraz likwidacja przeszkód wodnych; szczególnie znaczenie ma przebudowa toru podejściowego do portu w Elblągu oraz budowa nowego mostu na rzece Elbląg w Nowakowie,
 - poprawa warunków nawigacyjnych, z uwzględnieniem żeglugi nocnej oraz przedłużenia sezonu żeglugowego,
 - ochrona brzegów morskich, w tym umocnienie i remonty wałów ochronnych na Zalewie Wiślanym i rzece Elbląg.
- b) Rozwój portów i przystani na Zalewie Wiślanym, w tym:
- rozwój portu morskiego w Elblągu: rozbudowa infrastruktury portowej, powiększenie terenów portowych i nabrzeży przeładunkowych, poprawa skomunikowania terminala towarowego, wykorzystanie położenia portu pod kątem utworzenia węzła dróg wodnych morskich i śródlądowych,
 - rozwój pozostałych portów i przystani na Zalewie Wiślanym,
 - rozwój morskich przejść granicznych w Elblągu (z uwzględnieniem odprawy fitosanitarnej) i we Fromborku.
- 4) Rozwój śródlądowych dróg wodnych, poprzez:**
- a) Działania prowadzące do zwiększenia roli transportu wodnego śródlądowego:
- rewitalizacja międzynarodowej drogi wodnej E70 dla osiągnięcia odpowiedniej klasy technicznej umożliwiającej włączenie jej do sieci TEN-T,
 - rewitalizacja Kanału Elbląskiego, w zakresie umożliwiającym jego pełne wykorzystanie dla celów turystycznych,
 - poprawa funkcjonowania systemu wodnego Wielkich Jezior Mazurskich, w tym:
 - modernizacja obiektów hydrotechnicznych, m.in. kanałów: Szymońskiego, Mioduńskiego, Grunwaldzkiego, Tałckiego, Nidzkiego, Niegocińskiego i Węgorzewskiego, śluzy Guzianka I oraz śluzy Karwik,
 - budowa obiektów hydrotechnicznych, przede wszystkim: śluzy Guzianka II, stopnia wodnego na rzece Pisie w Piszcu,
 - rozbudowa systemu dróg wodnych o nowe drogi wodne poprzez: budowę kanału łączącego Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanałem Augustowskim, z uwzględnieniem budowy kanału pomiędzy jeziorami Niegocin i Śniardwy, biegnący przez jeziora Tyrkło, Buwełno i Wojnowo, analiza zasadności i możliwości budowy kanału łączącego jeziora Ryńskie i Juksty.
- b) Utrzymanie i modernizację infrastruktury dróg wodnych śródlądowych:
- przywrócenie ich drożności poprzez usunięcie namulów oraz przemiałów,
 - kompleksowa odbudowa ubezpieczeń brzegowych,
 - zapewnienie sprawnego i bezpiecznego działania śluz i jazów poprzez ich sukcesywne remonty, modernizację i automatyzację,
 - przeprowadzenie remontów przyczółków mostowych dla zapewnienia bezpieczeństwa użytkowników,
 - rozwój portów i przystani w ciągu śródlądowych dróg wodnych,
 - monitoring na drogach wodnych, w tym sygnalizacji warunków meteorologicznych na jeziorach żeglownych.

2.6.5. Komunikacja lotnicza

Włączenie regionu w krajową i międzynarodową sieć transportu lotniczego stanowi jeden z głównych priorytetów infrastrukturalnych województwa. Potrzeba uzupełnienia krajowej sieci lotnisk regionalnych dla obsługi obszaru północno-wschodniej Polski jest zgodna z polityką kraju w tym zakresie.

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) Uruchomienie Regionalnego Portu Lotniczego Olsztyn – Mazury w Szymanach koło Szczytna, z uwzględnieniem:**
- a) Kontynuacji działań zmierzających do rozbudowy infrastruktury lotniskowej.
- b) Zapewnienia sprawnych powiązań komunikacyjnych (drogowych i kolejowych) lotniska z Olsztynem oraz z pozostałymi obszarami w regionie.
- c) W ramach infrastruktury okołoportowej rekomenduje się przeznaczanie na ten cel terenów usytuowanych w pobliżu lotniska, dobrze skomunikowanych, ze wskazaniem na rodzaje działalności

związane z bliskością lotniska, np. zaplecze logistyczne, centrum biznesowe, działalność w zakresie wysokich technologii itp.

2) Rozwój sieci lotnisk lokalnych oraz lądowisk, poprzez:

- a) Modernizację istniejących lotnisk lokalnych w Olsztynie (Dajtki), Elblągu i Kętrzynie (Wilamowo).
- b) Możliwość rozbudowy istniejącej sieci lotnisk lokalnych o nowe obiekty, z uwzględnieniem planowanych przez władze lokalne lokalizacji w rejonie Elku (Pisanica) i Olsztynka (Wilkowo).
- c) Możliwość budowy nowych lądowisk dla obsługi ruchu turystycznego, biznesowego i sanitarnego.

2.6.6. Trasy rowerowe

Rysunek 61

Priorytetem w zakresie tras rowerowych jest włączenie systemu tras rowerowych województwa w sieć tras międzynarodowych i międzyregionalnych oraz powiązanie go z siecią regionalną. Realizacja systemu tras rowerowych będzie miała istotny wpływ na rozwój, turystyki. Ponadto wartością dodaną będą działania w sferze społecznej (edukacyjnej), poznawczej i integracyjnej.

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

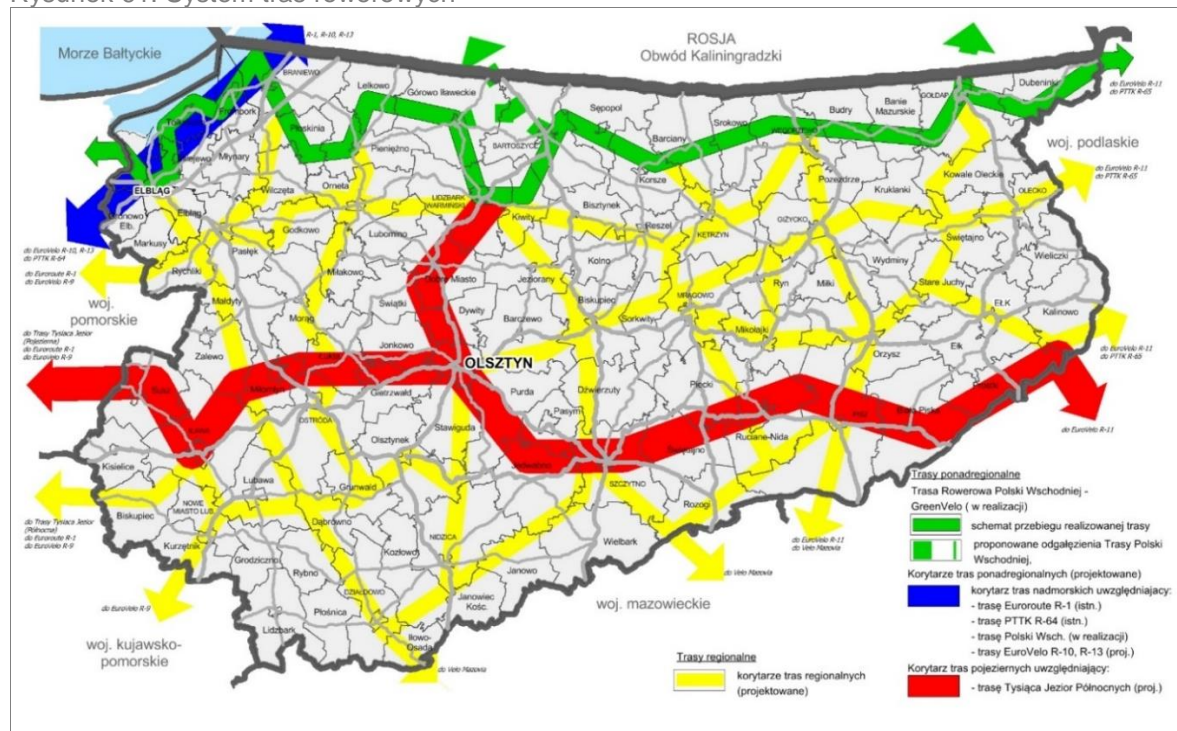
1) Przyjmuje się system tras rowerowych województwa:

- a) System tras rowerowych uwzględnia: koncepcję tras rowerowych z opracowania „Trasy rowerowe województwa warmińsko-mazurskiego” (W-MBPP w Olsztynie, 2000 r.), przebieg Trasy Rowerowej Polski Wschodniej – Green Velo (w trakcie realizacji) oraz przebiegi i koncepcje innych tras rowerowych o znaczeniu ponadregionalnym.
- b) System tras rowerowych tworzą:
 - trasy i korytarze ponadregionalne, w tym: Trasa Rowerowa Polski Wschodniej – Green Velo (w trakcie realizacji) z proponowanym odgałęzieniem, korytarz tras nadmorskich uwzględniający istniejące trasy: Euroroute R1 i PTTK R-64, projektowane trasy Euro Velo R-10 i R-13 oraz korytarz tras pojeziernych uwzględniający projektowaną trasę Tysiąca Jezior Północnych,
 - korytarze tras regionalnych.

2) Przyjęty system tras rowerowych nie koliduje z innymi istniejącymi i projektowanymi trasami rowerowymi. Dla funkcjonowania systemu tras rowerowych:

- niezbędne jest uwzględnianie i utrzymanie styków tras rowerowych z sąsiednimi jednostkami samorządowymi (województwami/gminami),
- rekomenduje się nawiązywanie tras rowerowych o znaczeniu lokalnym do systemu tras rowerowych województwa,
- rekomenduje się nawiązanie tras rowerowych przebiegających w obszarze nadzalewowym do Trasy Rowerowej Polski Wschodniej.

Rysunek 61. System tras rowerowych

Źródło: opracowanie własne.

2.6.7. Przejścia graniczne

Północna granica województwa warmińsko-mazurskiego stanowi zewnętrzną granicę państwa oraz granicę Unii Europejskiej, na której zlokalizowane są przejścia graniczne: drogowe i kolejowe, a w obszarze Zalewu Wiślanego – morskie. W obrębie strefy przygranicznej obowiązują zasady małego ruchu granicznego (ustalone na podstawie odpowiednich umów). Położenie przygraniczne województwa stanowi zarówno wyzwanie pod względem obronności kraju, jak i możliwości wykorzystania potencjału dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu oraz współpracy międzynarodowej.

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Kształtowanie spójnego systemu przejść granicznych**, poprzez:
 - a) Utrzymanie i rozbudowa istniejących sieci przejść granicznych:
 - drogowych: Grzechotki, Gronowo, Bezledy i Gołdap,
 - kolejowych: Braniewo i Skandawa, ponadto zaleca się utrzymanie kolejowego przejścia granicznego w Głomnie, nieczynnego w momencie sporządzenia niniejszego planu,
 - morskich: w Elblągu i Fromborku,
 - lotniczego w Regionalnym Porcie Lotniczym Olsztyn – Mazury w Szymanach.
 - b) Budowę, w miarę potrzeb i możliwości, nowych przejść granicznych dla ruchu lokalnego (samochodów do 3,5 t, pieszego, rowerowego, wodnego), w tym:
 - drogowy: Michałkowo – Żelaznodorożny (powiat kętrzyński),
 - drogowy: Perły – Kryłowo (powiat węgorzewski),
 - na rzece Węgorapie (powiat gołdapski, gm. Banie Mazurskie),
 - na rzece Łyna w miejscowości Stopki/Ostre Bardo (gm. Sępopol),
 - piesze osobowe: Rapa – Oziersk (gm. Banie Mazurskie).
- 2) **Rozwój oraz poprawa funkcjonowania międzynarodowych przejść granicznych**, poprzez:
 - a) Przebudowę lub rozbudowę istniejących przejść granicznych w celu usprawnienia ruchu i kontroli granicznej, szczególnie na przejściach granicznych we Fromborku, Skandawie i Braniewie.
 - b) Rozbudowę przejść drogowych do przyjęcia pojazdów o nacisku do 11,5 t/oś wraz z infrastrukturą, dotyczy przede wszystkim przejścia granicznego w Gołdapi.
 - c) Wprowadzenie odpraw dla ruchu pieszego i rowerowego na drogowych przejściach granicznych.
 - d) Uruchomienie odpraw weterynaryjnych i fitosanitarnych w Elblągu.
 - e) Analizę możliwości rozszerzenia małego ruchu granicznego o morskie przejścia graniczne i o nowe obszary województwa.
 - f) Budowę lądowisk dla helikopterów na wybranych przejściach granicznych.
 - g) Utrzymanie w dobrym stanie dróg prowadzących do przejść granicznych.

2.7. Infrastruktura techniczna

2.7.1. Zaopatrzenie w wodę

Województwo warmińsko-mazurskie posiada znaczne zasoby wód użytkowych, których głównym źródłem są zbiorniki wód podziemnych. Szacunkowe zasoby wód podziemnych w zbiornikach zlokalizowanych na obszarze województwa są wystarczające dla obecnych i perspektywicznych potrzeb, a ich dyspozycyjność wyznaczona wydajnością ujęć, znacznie przewyższa pobór.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu gospodarki wodnej:

Sprawnie funkcjonujące systemy zaopatrzenia w wodę w całym województwie

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Wspieranie racjonalnego gospodarowania zasobami wód do celów użytkowych**, realizowanego poprzez:
 - a) Zaopatrzenie w wodę użytkową wyłącznie ze zbiorczych ujęć wód wgłębnych.
 - b) Stosowanie zamkniętych obiegów wody.
 - c) Optymalizację lokalizacji i liczby ujęć wód dla racjonalnego korzystania z istniejących zasobów wód podziemnych.
- 2) **Wspieranie rozbudowy i modernizacji gminnych systemów zaopatrzenia w wodę**, realizowanego poprzez:

- a) Intensyfikację budowy sieci wodociągowych w miastach i na terenach wiejskich o niższym poziomie zwodociągowania.
- b) Poprawę jakości wody poprzez modernizację technologii stacji uzdatniania wód.
- c) Wymianę rur z azbestocementu na materiały dopuszczone normami.
- d) Wdrażanie nowoczesnych technologii monitoringu i sterowania, w celu efektywnego zarządzania systemami wodociągowymi.

2.7.2. Gospodarka ściekowa

Sprawnie funkcjonująca, rozbudowana systemowo zbiorcza kanalizacja sanitarna jest jednym z zasadniczych aspektów decydujących o stanie środowiska przyrodniczego, jakości przestrzeni oraz jakości życia mieszkańców. Specyfika terenu oraz uwarunkowania przyrodnicze generują konieczność dążenia do maksymalnej rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej w obszarze województwa. Brak systemowych rozwiązań gospodarki ściekowej jest istotnym ograniczeniem dla zrównoważonego rozwoju województwa.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu gospodarki ściekowej:

Sprawnie funkcjonujące systemy utylizacji ścieków w oparciu o wysokosprawne technologie w całym województwie

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Poprawa jakości środowiska, jakości życia ludzi i bezpieczeństwa ekologicznego**, poprzez:
 - a) Realizację systemów kanalizacyjnych w ramach ustanawianych aglomeracji zgodnie z "Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych" (KPOŚK) oraz systemów poza aglomeracyjnymi.
 - b) Realizację systemów zbiorczej kanalizacji poza aglomeracjami.
 - c) Na obszarach cennych przyrodniczo chronionych przepisami prawa i na obszarach wymagających wysokich standardów gospodarowania, utylizację ścieków należy prowadzić w oparciu o system kanalizacji sanitarnej i zbiorcze oczyszczalnie ścieków, a stosowanie przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych powinno być ograniczone jedynie do zabudowy rozproszonej.
 - d) Na terenach położonych w bezpośrednich zlewniach jezior przy zabudowie rozproszonej i poza ustanowionymi aglomeracjami dopuszczalne jest stosowanie rozwiązań indywidualnych jedynie w postaci szczelnych zbiorników bezodpływowych.
 - e) Na obszarach wiejskich oraz na obszarach zabudowy rekreacyjnej dopuszczalne jest stosowanie rozwiązań indywidualnych (w większości systemowych pozaaglomeracyjnych) o porównywalnym poziomie skuteczności oczyszczania ścieków.
 - f) Indywidualne rozwiązania gospodarki ściekowej można dopuszczać jedynie na terenach o zabudowie rozproszonej i pozbawionych możliwości włączenia się do sieci.
 - g) Zorganizowany system dowozu ścieków ze zbiorników bezodpływowych do oczyszczalni ścieków.
 - h) Eliminację zbiorników bezodpływowych na obszarach budowy zbiorczych sieci kanalizacji sanitarnej.
 - i) W obszarze Żuław konieczne jest rozwiązanie systemowe gospodarki ściekowej w oparciu o istniejącą oczyszczalnię ścieków w Elblągu, bądź inne rozwiązania, oparte o zbiorowy system kanalizacji sanitarnej.
 - j) Równoległe uzbrajanie terenów zainwestowania w sieć kanalizacji wodociągowej i sanitarnej.
 - k) Na terenach zurbanizowanych wody opadowe i roztopowe winny być odprowadzone systemem sieci kanalizacji deszczowej do odbiornika. Należy dążyć do likwidacji kanalizacji ogólnospławnej na rzecz budowy rozdzielnych systemów kanalizacji sanitarnej i deszczowej.

2.7.3. Gospodarka gazowa

Mapa 48

Stan gospodarki gazowej w województwie jest zróżnicowany – w centralnej i zachodniej części województwa funkcjonuje rozbudowany system sieci gazowej, a we wschodniej i nadzalewowej brak jest sieci gazu przesyłowego. Niekorzystną sytuacją związaną z bezpieczeństwem energetycznym jest brak spięcia gazociągów wysokiego ciśnienia zaopatrujących województwo z systemem gazowym przebiegającym przez województwa: pomorskie, podlaskie oraz kujawsko-pomorskie. Szansą na dalszy rozwój sieci gazowej oraz częściową dywersyfikację dostaw gazu jest realizacja wszystkich planowanych inwestycji w regionie.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu gospodarki gazowej:

Spójny i sprawnie funkcjonujący system przesyłu i dystrybucji gazu zapewniający bezpieczeństwo dostaw i dywersyfikację

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Zwiększenie dostępności do niskoemisyjnego nośnika energii w obrębie całego województwa**, poprzez:
 - a) Tworzenie połączeń transgranicznych (połączeń systemów zaopatrujących poszczególne województwa).
 - b) Rozbudowę i wzmocnienie systemów przesyłowych i dystrybucyjnych pomiędzy województwami sąsiadującymi oraz w obrębie województwa (obszary wschodnie i północno-zachodnie), w tym połączenie systemów wschód-zachód (gazociągi projektowane przez inwestorów innych niż operatorzy gazowi).
 - c) Spierścieniowanie gazociągów wysokiego ciśnienia w zachodnim obszarze województwa (połączenie Morąg – Ostróda).
 - d) Stosowanie niskoemisyjnych technologii grzewczych.
- 2) **Budowa europejskich połączeń transgranicznych** poprzez budowę Interkonektora Polska – Litwa relacji Rembelszczyzna – Granica RP i LT w oparciu o zrealizowany europejski Korytarz Północ – Południe (odcinek wschodni).
- 3) **Rozbudowa i wzmocnienie systemu gazociągów przesyłowych i dystrybucyjnych**, w tym poprzez:
 - a) Budowę gazociągów wysokiego ciśnienia relacji: Kościerzyna – Olsztyn, przewidywanych do transportu gazu ziemnego.
 - b) Budowę gazociągów wysokiego ciśnienia relacji:
 - Brodnica – Nowe Miasto Lubawskie – Kurzętnik – Iława,
 - Szczytno – Młynowo – Muławki k. Kętrzyna,
 - Młynowo – Monetki,
 - Samborowo – Iława,
 - Bartąg – Grądek – Wadąg,
 - Raczki – Bogaczewo (w tym zaopatrzenie w gaz m. Pastęk).
 - c) Budowę trzeciej nitki gazociągu wysokiego ciśnienia relacji: Płońsk – Uniszki Zawadzkie.
 - d) Zaopatrzenie w gaz przewodowy miast: Ełk, Olecko, Gołdap.
 - e) Na terenach dotychczas niezgazyfikowanych realizacja sieci gazowych powinna zostać poprzedzona opracowaniem koncepcji gazyfikacji oraz analizą techniczno-ekonomiczną.
- 4) **Poprawa sprawności funkcjonowania istniejącego systemu przesyłu i dystrybucji gazu.**
- 5) **Przesył i wykorzystanie gazu z łupków, w przypadku podjęcia jego eksploatacji.**

2.7.4 Elektroenergetyka

Mapa 49

Jednym z najważniejszych celów wyznaczonych w dokumentach strategicznych dotyczących energetyki jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju i dywersyfikacja źródeł energii. Odpowiednie zabezpieczenie mocy oraz sprawne dostawy energii są podstawą rozwoju gospodarki oraz stabilności życia społeczeństwa. Ważnym aspektem jest również ochrona środowiska przyrodniczego przed negatywnymi skutkami oddziaływania procesów energetycznych, m.in. poprzez takie programowanie działań w energetyce, które zapewnią zachowanie zasobów dla obecnych i przyszłych pokoleń.

Przyjmuje się dwa główne kierunki dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do elektroenergetyki:

Zwiększenie stopnia bezpieczeństwa energetycznego województwa

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Budowa mostu energetycznego z systemem Litwy** (budowa dwutorowej linii 400kV Ełk – Alytus na Litwie).
- 2) **Rozbudowa i wzmocnienie elektroenergetycznych systemów przesyłowych w obrębie województwa**, w tym poprzez:
 - budowę dwutorowej linii 400kV Łomża – Ełk Bis,
 - budowę dwutorowej linii 400kV Ostrołęka – Olsztyn Mątki,
 - budowę stacji 400/110kV Ełk Bis,
 - budowę rozdzielni 400kV w stacji 220/110kV Olsztyn 1,
 - rozbudowę stacji 400/220/110kV Olsztyn Mątki,

- budowę stacji 400/110kV w Elblągu,
 - powiązanie stacji w Elblągu z linią 400kV Gdańsk Błonia – Olsztyn Mątki,
 - budowę linii 400kV Olsztyn Mątki – Płock,
 - budowę linii 400kV Ostrołęka – Ełk Bis.
- 3) **Rozbudowa i wzmocnienie elektroenergetycznej sieci rozdzielczej, w pierwszej kolejności na obszarach o zmniejszonej pewności zasilania.**

II. Poprawa efektywności dostaw i zużycia energii

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Modernizacja optymalizująca parametry sieci elektroenergetycznej.**
- 2) **Wprowadzenie rozwiązań służących efektywności energetycznej regionu.**
- 3) **Priorytet dla budowy inteligentnych sieci i układów pomiarowych.**
- 4) **Wykorzystanie handlu emisjami i innych wspomagających mechanizmów.**

2.7.5. Odnawialne źródła energii

Produkcja energii ze źródeł odnawialnych (OZE) jest elementem wsparcia dywersyfikacji źródeł energii i zmniejszenia emisji CO². Zadaniem polityki przestrzennej w odniesieniu do odnawialnych źródeł energii (OZE) jest wspieranie zrównoważonego rozwoju produkcji energii elektrycznej i ciepła ze źródeł odnawialnych w celu podniesienia efektywności i bezpieczeństwa energetycznego regionu. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wspiera produkcję energii ze źródeł odnawialnych – wiatru, słońca, wody, biomasy, biopłynów, biogazu.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do OZE:

Zwiększenie wytwarzania energii z OZE

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Rozwój energetyki z OZE i warunki lokalizowania instalacji wykorzystujących energię z odnawialnych źródeł energii**, z uwzględnieniem działań i zasad:
 - a) Wykorzystanie uwarunkowań środowiska predestynujących województwo do wytwarzania energii w oparciu o elektrownie wiatrowe, fotowoltaiczne (solarne), wodne oraz instalacje wykorzystujące biomasę, biogazy i biopłyny.
 - b) Instalacje wykorzystujące energię z OZE mogą być lokalizowane na terenie całego województwa, za wyjątkiem dużej energetyki wiatrowej, dla której ustala się strefy zakazu lokalizacji oraz strefy ograniczonego rozwoju. W stosunku do lokalizacji wszystkich instalacji obowiązują ograniczenia i zakazy wynikające z odpowiednich przepisów odrębnych.
 - c) Przyjmuje się zasady rekomendowane do stosowania przy lokalizowaniu instalacji do wytwarzania energii z OZE, ze szczególnym uwzględnieniem dużej energetyki wiatrowej i solarnej:
 - zasada ochrony przyrodniczych struktur przestrzennych, w których ze względu na cechy materialne, funkcjonalne i ekologiczne nie powinny być lokalizowane obiekty budowlane,
 - zasada ochrony walorów krajobrazowych i kulturowych oraz tożsamości miejsca: ochrona krajobrazów wyróżniających się w przestrzeni województwa, ochrona walorów widokowych kluczowych elementów krajobrazu, za które uznaje się w szczególności: wglądy widokowe, osie widokowe, panoramy widokowe, punkty widokowe oraz strefy wglądu i przedpola ekspozycji obszarów o wysokich walorach krajobrazowych,
 - zasada ochrony funkcjonowania (drożności) korytarzy ekologicznych: turbiny wiatrowe mogą zagrozić bezpiecznemu bytowaniu i przemieszczaniu się gatunków, wobec tego w obrębie korytarzy nie powinny być lokalizowane,
 - zasada ochrony ładu przestrzennego, w tym zasada dobrego sąsiedztwa, polegająca m.in. na: harmonijnym wkomponowaniu planowanego zagospodarowania w istniejące otoczenie z warunkiem utrzymania tradycji miejsca oraz wykluczeniem rozwiązań dysharmonijnych, ograniczenia możliwości wprowadzania obcych krajobrazowo oraz agresywnych elementów i form zagospodarowania przestrzennego,
 - zasada przezorności - zobowiązująca każdego, kto planuje, wyraża zgodę lub podejmuje działalność, której negatywne oddziaływanie na środowisko nie jest w pełni rozpoznane (między innymi ze względu na niedostatki w wiedzy, rozbieżność stanowisk ekspertów), do kierowania się przezornością i podjęcia wszelkich możliwych środków zapobiegawczych. Zasada wymaga,

- aby wszelkie prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków traktować tak, jak pewność ich wystąpienia. W zakresie ocen środowiskowych efektem zastosowania zasady przeczności powinna być odmowa wyrażenia zgody na realizację przedsięwzięć, których skutki, w tym skutki dla zdrowia człowieka są niepewne, niejasne, wątpliwe lub ryzykowne. Negatywne oddziaływanie na środowisko farm wiatrowych nie jest w pełni rozpoznane i nie jest wykluczone.
- zasada dobrych praktyk w procesach planistyczno-inwestycyjnych. Za dobrą praktykę uznaje się przeprowadzenie na etapie ustalania warunków lokalizacji instalacji, badań i analiz w zakresie identyfikacji cech i walorów krajobrazu, obiektów kulturowych (z określeniem przedpól, ekspozycji, panoram widokowych itd.) i zasobów przyrodniczych. Wskazane jest również badanie zjawisk mających wpływ bezpośrednio na człowieka. W tym zakresie analiza powinna uwzględniać również oddziaływanie pola elektrycznego, magnetycznego, elektromagnetycznego jak również wrażenia wzrokowe, kolor, zacinienie, hałas,
 - zasada ochrony przestrzeni powietrznej kluczowych gatunków ptaków, objętych ochroną strefową (poprzez zaniechanie lokalizowania turbin wiatrowych) – zgodnie z wytycznymi GDOŚ. Ponadto ochronie przed lokalizacją turbin podlegać powinny zidentyfikowane żerowiska ptaków.
- d) W stosunku do wszystkich rodzajów instalacji wykorzystujących energię z OZE preferuje się rozwój instalacji:
- małych i mikroinstalacji,
 - pracujących w układzie kogeneracji,
 - pracujących w systemie prosumenckim, dających wymierne korzyści ekonomiczne producentom (obniżenie kosztów energetycznych funkcjonowania gospodarstwa) oraz wpływających na poprawę warunków środowiskowych w miejscu produkcji, w tym głównie poprzez zmniejszenie emisji niebezpiecznych dla zdrowia pyłów zawieszonych i tlenków węgla z palenisk domowych.
- e) Wspieranie rozwoju produkcji energii otrzymywanej z biomasy, biogazu, biopłynów ze szczególnym uwzględnieniem:
- wykorzystania obszarów rolniczych i leśnych dla produkcji biomasy, biopaliw, biopłynów w sposób zrównoważony, przy zachowaniu różnorodności biologicznej ekosystemów, oraz zapobieganiu degradacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
 - wykorzystania pod uprawy energetyczne gruntów rolnych najniższych klas,
 - wykorzystania do produkcji energii lokalnych zasobów biomasy, w szczególności: biomasy rolniczej oraz pozostałości z produkcji rolniczej, przemysłu rolno-spożywczego i drzewno-meblarskiego,
 - ochrony lasów przed nadmiernym eksploataowaniem w celu pozyskiwania biomasy; wskazane jest uwzględnienie potencjalnych zagrożeń w programach urządzania lasów,
 - stosowania nowoczesnych technologii związanych z OZE, z preferencją dla produkcji energii w oparciu o biogaz i biomasę oraz wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej w układach skojarzonych (układy kogeneracyjne),
 - ekologizacji systemów grzewczych w regionie, m.in. poprzez rozwój sieci gazowych, budowę biogazowni, zmiany systemów ogrzewania na ekologiczne.

2) Dla dużej energetyki wiatrowej ustala się strefy zakazu lokalizacji oraz strefy ograniczonego rozwoju: Mapa 50

- a) Ustala się strefę zakazu lokalizacji dużej energetyki wiatrowej (Strefa A).
Strefa A obejmuje:
- obszary cenne pod względem przyrodniczym, na mocy ustawy o ochronie przyrody: rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000, specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne,
 - tereny w granicach administracyjnych miast,
 - tereny uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w strefach ochrony A,B,C,
 - tereny o planowanej funkcji uzdrowiskowej, gdzie prowadzone są działania w kierunku uzyskania statusu uzdrowiska,
 - tereny w pasie szerokości 2000 m od granic obszarów objętych ochroną prawną na mocy ustawy o ochronie przyrody.
- b) Ustala się strefę rozwoju dużej energetyki wiatrowej z ograniczeniami (Strefa B). Strefa B obejmuje pozostałe obszary województwa (nie zaliczone do Strefy A).
W Strefie B ustala się:
- zakaz lokalizowania dużej energetyki wiatrowej w odległości do 2000 m od zabudowy mieszkaniowej (istniejącej i wyznaczonej w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego),

- zakaz lokalizowania farm wiatrowych* w odległości od siebie mniejszej niż 5 km (liczonej od skrajnych turbin w farmach) – ze względu na konieczność osłabienia skumulowanego oddziaływania na przestrzeń,
- zakaz lokalizowania turbin wiatrowych w obrębie farmy w odległości większej niż 2 km pomiędzy turbinami – ze względu na zapobieganie zjawisku „rozlewania się” farm w przestrzeni.

Ponadto obowiązują ograniczenia i zakazy lokalizowania dużej energetyki wiatrowej wynikające z odpowiednich przepisów odrębnych.

*Farma wiatrowa — jednostka wytwórcza lub zespół tych jednostek wykorzystujących do wytwarzania energii elektrycznej energii wiatru, przyłączonych do sieci w jednym miejscu przyłączenia (Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 4 maja 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków funkcjonowania systemu elektroenergetycznego, Dz.U.2007.93.623).

2.7.6. Systemy teleinformatyczne

W województwie w ostatnich latach obserwuje się rozwój obiektów, urządzeń oraz systemów; szczególnie zauważalny jest wzrost liczby nadajników BTS (telefonii komórkowa i internet mobilny), LTE i UMTS (szybki, mobilny Internet) oraz rozwój infrastruktury światłowodowej (głównie w miastach). Rozwój systemów i powszechny dostęp jest warunkiem rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do systemów teleinformatycznych:

Integracja telekomunikacyjna województwa

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej na całym obszarze województwa**, poprzez:
 - a) Realizację kablowych sieci teleinformatycznych, zwłaszcza sieci światłowodowych.
 - b) Dążenie do doprowadzenia sieci światłowodowych do istniejących budynków mieszkalnych i biurowych.
 - c) Rozwój infrastruktury kablowej lub bezprzewodowej na terenach wiejskich, na których niemożliwe jest zbudowanie sieci światłowodowych.
 - d) Zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu o prędkości co najmniej 30 Mb/s do końca 2020 r.
 - e) Podjęcie działań mających na celu doprowadzenia do możliwości korzystania z Internetu o prędkości co najmniej 100Mb/s przez przynajmniej 50% społeczeństwa.
- 2) **Rozwój społeczeństwa informacyjnego**, poprzez:
 - a) Podejmowanie wszelkich działań mających na celu zwiększenie dostępu do szerokopasmowego Internetu bez względu na miejsce zamieszkania.
 - b) Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu.
 - c) Rozwój wiedzy i umiejętności pozwalających na tworzenie, udostępnianie oraz wykorzystywanie informacji i usług elektronicznych.
 - d) Podnoszenie jakości informacji i usług oferowanych w Internecie oraz doskonalenie form przekazu.
 - e) Wykorzystanie technologii TiK w gospodarce, w szczególności w dziedzinach: systemy geoinformacyjne, zdigitalizowane bazy danych, elektroniczne systemy danych przestrzennych, elektroniczne systemy nauczania, systemy wspierania nauki, elektroniczne usługi administracji, zdrowia.

2.7.7. Gospodarka odpadami

Mapa 51

Kompleksowe działania w zakresie gospodarowania odpadami powinny uwzględniać zapobieganie powstawaniu odpadów, odzysk surowców, ponowne ich wykorzystanie oraz ograniczanie ich negatywnego wpływu na środowisko.

Nadrzędnym dokumentem, tworzącym generalne ramy i wyznaczającym kierunki gospodarowania odpadami w województwie jest „Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2011-2016”. W celu zorganizowania gospodarki odpadami komunalnymi w województwie wyodrębnionych zostało 5 Regionów: Północny, Północno-Wschodni, Centralny, Wschodni i Zachodni. W ramach każdego z Regionów wyznaczone zostały instalacje regionalne, które będą zagospodarowywały odpady komunalne wytworzone na terenie poszczególnych Regionów.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do gospodarki odpadami:

Zintegrowanie i usprawnienie systemu gospodarki odpadami w sposób zapewniający ochronę środowiska i ochronę zdrowia ludzi zgodnie z „Planem gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego”

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Ustala się funkcjonowanie gospodarki odpadami komunalnymi zgodnie z systemem wyodrębnionych Regionów gospodarki odpadami komunalnymi**, poprzez:
 - a) Tworzenie regionalnych zakładów gospodarki odpadami wyposażonych w odpowiednie instalacje i urządzenia do przetwarzania odpadów, zgodnie z wymaganiami przepisów ochrony środowiska.
 - b) Stosowanie najnowocześniejszych dostępnych technik unieszkodliwiania i odzysku odpadów (technologie BAT).
 - c) Budowę i rozbudowę instalacji przetwarzania odpadów w ramach regionalnych zakładów gospodarki odpadami.
- 2) **Dążenie do zmniejszania negatywnego oddziaływania odpadów na środowisko**, poprzez:
 - a) Zmniejszanie masy wszystkich odpadów deponowanych na składowiskach.
 - b) Zmniejszanie ilości składowisk odpadów komunalnych oraz zamykanie składowisk nie spełniających i nie będących w stanie dostosować się do wymaganych standardów środowiskowych.
 - c) Wylimitowanie praktyk nielegalnego składowania odpadów.
 - d) Rekultywację zamkniętych składowisk odpadów.
 - e) Usuwanie substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, zwłaszcza PCB i azbestu.
 - f) Rozwój systemu zbierania odpadów niebezpiecznych ze źródeł rozproszonych, w tym pochodzących ze strumienia odpadów komunalnych.
- 3) **Zapobieganie powstawaniu odpadów oraz racjonalne gospodarowanie odpadami wytworzonymi** poprzez zasady i działania:
 - a) Monitorowanie i ewidencjonowanie rzeczywistych ilości oraz morfologii wytwarzanych odpadów w celu odpowiedniego ich zagospodarowania.
 - b) Objęcie zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców.
 - c) Dalszy rozwój systemu selektywnego zbierania odpadów, w tym odpadów biodegradowalnych.
 - d) Zwiększenie udziału odzysku surowców wtórnych (recykling), energii zawartej w odpadach (w procesach ich przetwarzania), oraz gazu składowiskowego. Wskazane jest stosowanie innowacyjnych technik i technologii przetwarzania odpadów, w tym budowa instalacji do odzysku energii z odpadów.
 - e) Prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych promujących działania związane z zapobieganiem powstawaniu odpadów oraz właściwe postępowanie z odpadami w szczególności w zakresie ich selektywnego zbierania.

2.7.8. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi

Mapa 52

Problematyka ochrony przeciwpowodziowej stanowi jeden z ważniejszych priorytetów w kategorii życia i zdrowia człowieka oraz środowiska przyrodniczego. Zmieniły się sposoby spostrzegania i reagowania na zagrożenia powodziowe. Dąży się do ograniczenia ryzyka występowania negatywnych skutków związanych z powodzią. Powstało wiele dokumentów planistyczno-programowych opracowanych przez administrację rządową i samorządową, regulujących problematykę powodziową (określających m.in. zasady postępowania na terenach zagrożonych powodzią) oraz specjalistycznych opracowań, w tym m.in. wyznaczających tereny zagrożone powodziami.

W województwie warmińsko-mazurskim najwyższe ryzyko wystąpienia powodzi występuje na obszarze Żuław Elbląskich i miasta Elbląg. Są to obszary szczególnego zagrożenia powodziowego w skali kraju. Narażone na ryzyko powodzi są również gminy położone nad Zalewem Wiślanym oraz obszary położone w dolinach rzek wylewających (w tym także rzek o charakterze górskim i podgórskim). Na pozostałych obszarach województwa zagrożenie powodzią lub raczej „podtopieniami” (powódź o mniejszej intensywności, której skutki nie zagrażają życiu ludzi) ma charakter lokalny.

Przyjmuje się główny kierunek dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do gospodarki wodami i ochrony przeciwpowodziowej:

Prowadzenie działań zapobiegających (minimalizujących) wystąpienie powodzi oraz ograniczających jej negatywne skutki dla życia i zdrowia ludzi, dziedzictwa kulturowego, działalności gospodarczej oraz środowiska

Przyjmuje się ustalenia, działania i zasady dla realizacji głównego kierunku:

- 1) **Ustala się uwzględnienie w dokumentach planistycznych map zagrożenia i map ryzyka powodziowego, po otrzymaniu ich od właściwego dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej.**

- a) Do czasu przekazania map zagrożenia powodziowego uwzględnia się obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią, określone przez właściwego dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej, w studiach ochrony przeciwpowodziowej i uznaje się je za obszary szczególnego zagrożenia powodzią.
 - b) Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują zasady zagospodarowania określone w ustawie Prawo wodne.
- 2) Uznaje się Żuławy za wyjątkowy obszar problemowy, wymagający działań na poziomie międzyregionalnym i centralnym.** Rekomenduje się zasady i działania w zarządzaniu tym obszarem:
- a) Kontynuacja programu „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030”, obejmującego po stronie województwa obszar Żuław Elbląskich i m. Elbląga.
 - b) Współpraca z samorządem województwa pomorskiego w zakresie zwiększenia odporności struktury przestrzennej Żuław na zagrożenia powodziowe.
 - c) Utrzymanie w sprawności oraz unowocześnianie systemów przeciwpowodziowych na Żuławach.
- 3) Utrzymanie systemu zabezpieczeń przeciwpowodziowych terenów położonych nad Zalewem Wiślanym, poprzez:**
- a) Dalszą realizację „Programu ochrony brzegów morskich”, mającego na celu m.in. ochronę wybrzeża Zalewu Wiślanego przed erozją oraz skutkami zmian klimatu.
 - b) Uwzględnianie w samorządowych dokumentach planistycznych zasad gospodarowania w obszarze pasa nadbrzeżnego (pas techniczny i pas ochronny), zgodnie z kompetencjami odpowiednich organów administracji.
 - c) Uwzględnianie właściwego poziomu bezpieczeństwa zaplecza brzegu poprzez określanie dopuszczalnego rodzaju i intensywności rozwoju na zapleczu.
 - d) Rezerwację przestrzeni na oscylacje położenia linii wody i na przedsięwzięcia ochrony brzegu, ich przyszłą adaptację do wzrostu poziomu morza.
 - e) Utrzymanie systemu zabezpieczenia przeciwpowodziowego terenów nadzalewowych.
 - f) Monitorowanie i badanie stanu brzegu Zalewu dla wskazania koniecznych i niezbędnych działań ochronnych przed erozją.
- 4) Ograniczanie ryzyka wystąpienia powodzi, poprzez:**
- a) Wprowadzenie ograniczeń w sposobie zagospodarowania i użytkowania terenu na obszarach zagrożonych powodzią.
 - b) Wykorzystanie nietechnicznych metod spowolnienia odpływu wód wezbraniowych i opadowych z obszaru zlewni rzek wylewających poprzez wykorzystywanie właściwości buforowych niektórych ekosystemów i struktur przestrzennych.
 - c) Na obszarach szczególnie cennych przyrodniczo i krajobrazowo działania służące minimalizowaniu ryzyka powodziowego powinny wykorzystywać przede wszystkim rozwiązania jak najmniej inwazyjne dla środowiska przyrodniczego. Obszary wodno-błotne powinny być traktowane jako obszary stanowiące naturalne zabezpieczenie przeciwpowodziowe w województwie. Wspieranie badania zjawisk i procesów, mogących mieć wpływ na stan obszarów wodno-błotnych, w tym przede wszystkim przyczyn i skutków zwiększania się częstotliwości susz i powodzi.
 - d) Wypracowanie i upowszechnienie wspólnych z odpowiednimi podmiotami „kodeksów dobrej praktyki” dotyczących ochrony przeciwpowodziowej, melioracji i małej retencji. Wypracowanie zasad proekologicznego zabezpieczenia przeciwpowodziowego.
 - e) Wzmacnianie ochrony przeciwpowodziowej miast Elbląga i Braniewa.
 - f) Wprowadzenie obowiązku retencionowania wód opadowych dla zmniejszenia wezbrań powodziowych w obszarach zabudowy.
 - g) Wzmacnianie systemu obwałowań rzek, kanałów, Zalewu Wiślanego, jeziora Druzno poprzez dostosowanie parametrów technicznych do rzeczywistych i prognozowanych potrzeb.
 - h) Modernizację i unowocześnianie systemu hydrotechnicznych budowli i urządzeń odwadniających oraz regulujących stosunki wodne urządzeń melioracyjnych.
 - i) Dostosowanie infrastruktury technicznej do zagrożeń powodziowych: planowanie i budowa alternatywnych dróg dojazdu i zaopatrzenia energetycznego do jednostek osadniczych na terenach zagrożonych.
 - j) Ograniczanie zabudowy na obszarach polderowych, wprowadzenie standardów zabudowy podnoszących odporność na zagrożenia powodziowe.
 - k) Rozwój i unowocześnianie systemu stałego monitorowania i prognozowania zjawisk meteorologicznych i hydrologicznych oraz informowania i ostrzegania o zagrożeniach społeczeństwa.
 - l) Skuteczne przeciwdziałanie niszczeniu wałów przez zwierzęta prawnie chronione, głównie bobry.
- 5) Dla obszaru pasa technicznego w strefie Zalewu Wiślanego, przy opracowywaniu dokumentów planistyczno-projektowych, należy ustalić poziomy bezpieczeństwa zaplecza brzegu morskiego zgodnie z odpowiednimi przepisami**

2.8. Obronność i bezpieczeństwo państwa

Tereny zamknięte to tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych. Wymagania dotyczące obronności i bezpieczeństwa państwa, a w szczególności granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych powinny być uwzględniane na wszystkich poziomach planowania i zagospodarowania przestrzennego.

Przyjmuje się kierunki, ustalenia, zasady dla realizacji polityki przestrzennej województwa w odniesieniu do obronności i bezpieczeństwa państwa, w tym do terenów zamkniętych i ich stref ochronnych:

- 1) Zapewnienie bezkolizyjnego funkcjonowania terenów zamkniętych.** Wskazuje się tereny zamknięte wyjątkowo ważne dla obronności kraju oraz znaczące w zagospodarowaniu przestrzennym województwa:
 - Kompleksy wojskowe w Chruścielu (gm. Płoskinia), Lipowcu (gm. Szczytno) i Kruklankach (gm. Kruklanki), wokół których obowiązują i będą zachowane ustanowione strefy ochronne o szerokości 3 km.
 - Ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych „Orzysz” w Bemowie Piskim.
 - Drogowy odcinek lotniskowy zlokalizowany w gminach Janowo i Wielbark.
 - Tereny zamknięte w Antonowie (gm. Giżycko), Węgorzewie, Olsztynie, Gołdapi, Starych Kiejkutach (gm. Szczytno) i Szerokim Borze Piskim (gm. Pisz), posiadające strefy ochronne wyznaczone w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub wskazane w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.
- 2) Tworzenie warunków dla realizacji przedsięwzięć obronnych związanych z realizacją Programu Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa (NATO Security Investment Programme, NSIP).** Dotyczy obiektu w Chruścielu stanowiącego jeden z 6 radarów wchodzących w skład systemu rozpoznania radiolokacyjnego dalekiego zasięgu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
- 3) Dostosowanie struktur przestrzennych do potrzeb obronnych, w kierunku tworzenia systemów otwartych, o dużej samowystarczalności i komplementarności,** szczególnie w zakresie komunikacji, łączności i energetyki oraz sieci osadniczej, poprzez:
 - a) Umożliwienie wykorzystania istniejących struktur telekomunikacyjnych do współpracy z systemami telekomunikacyjnymi sojuszniczych sił zbrojnych NATO na terenie województwa, w tym w zakresie dowiązania systemów polowych (mobilnych) do systemów stacjonarnych.
 - b) Dokonywanie rezerwacji terenów dla celów strategicznych, zapewniających możliwość budowy lub rozbudowy infrastruktury obiektów i baz wojskowych.
 - c) Zapewnienie możliwości podejmowania inwestycji dotyczących linii kolejowych na terenach zamkniętych.

Przyjmuje się zasady planowania i funkcjonowania terenów zamkniętych:

- a) Tereny zamknięte wyłączone są z miejscowego planowania przestrzennego, za wyjątkiem terenów zamkniętych ustalonych przez ministra właściwego do spraw transportu.
- b) W szczególnych przypadkach konieczne jest utworzenie stref ochronnych wokół terenów zamkniętych, ze względu na:
 - oddziaływanie akustyczne,
 - zagrożenie dla bezpieczeństwa i życia mieszkańców,
 - ochronę przed inwigilacją i negatywnym oddziaływaniem wrogich sił,
 - zapewnienie bezpiecznych warunków funkcjonowania obiektów.

Obiekty, wokół których zasadne jest tworzenie stref ochronnych to: radary, strzelnice, lotniska, magazyny środków niebezpiecznych. Tereny pozostałych kompleksów wojskowych, a także tereny zamknięte kolejowe, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straży Granicznej oraz Komendy Policji nie wymagają ustanowienia stref ochronnych.
- c) W warunkach zagospodarowania terenów obowiązuje uwzględnienie potrzeb w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa w zakresie:
 - granic terenów zamkniętych określonych decyzją Ministra Obrony Narodowej,
 - obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa określonych przez Radę Ministrów (obiekty kategorii I oraz obiekty kategorii II),
 - stref ochronnych, w tym ustanowionych dla obiektów Sił Powietrznych.
- d) Dla potrzeb obronności istotne jest funkcjonowanie:

- dróg i linii kolejowych o znaczeniu obronnym,
 - ciągów komunikacyjnych, które mogą być użyte do transportu materiałów niebezpiecznych i zapewniających możliwości w zakresie prowadzenia działań ratowniczych w przypadkach masowego zagrożenia oraz powiązania ich z województwami ościennymi; wzdłuż dróg o znaczeniu obronnym zaleca się stosować ograniczenia w zakresie wysokości i intensywności zabudowy, pod kątem odporności na zagruzowanie,
 - obiektów infrastruktury krytycznej województwa.
- e) W procedurze przygotowywania inwestycji obowiązują:
- dokonywanie uzgodnień z Dowództwem Sił Powietrznych w zakresie warunków technicznych inwestycji realizowanych w zasięgu stref ochronnych ustanowionych dla obiektów Sił Powietrznych,
 - zgłaszanie do Szefostwa Służby Ruchu Lotniczego Sił Zbrojnych RP obiektów budowlanych o wysokości równej i większej 50 m n.p.t. (nad poziom terenu), które uznawane są za przeszkody lotnicze.

III. KONCEPCJA WSTĘPNEJ DELIMITACJI OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego przeprowadzono wstępną delimitację obszarów funkcjonalnych, zgodnie z klasyfikacją przyjętą w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” (dalej KPZK 2030).

Podstawę założeń do delimitacji stanowiły definicje i ogólna charakterystyka obszarów zawarte w KPZK 2030. W pracach studialnych wyodrębniono wstępnie, w przestrzeni województwa warmińsko-mazurskiego, 12 obszarów funkcjonalnych.

W Planie województwa wyznacza się Miejskie Obszary Funkcjonalne (MOF) ośrodków: wojewódzkiego Olsztyna, regionalnego Elbląga i subregionalnego Ełku, opisane w części III. Polityka przestrzenna województwa (Rozdział: 2.2. Sieć osadnicza).

Przy delimitacji wybranych obszarów funkcjonalnych przyjęto za podstawową jednostkę terytorialną gminę w granicach administracyjnych, zgodnie z formalną klasyfikacją: miejska, miejsko-wiejska, bądź wiejska.

W Planie województwa wyznacza się na podstawie wstępnej delimitacji następujące typy i rodzaje obszarów funkcjonalnych zgodnie z przyjętą w KPZK 2030 klasyfikacją obszarów funkcjonalnych:

- 1) Obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej,
 - a) Strefa przybrzeżna,
 - b) Żuławy,
 - c) Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej,
 - d) Obszar funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich.
- 2) Obszary funkcjonalne wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej:
 - a) Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych,
 - b) Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze,
 - c) Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe,
 - d) Obszary przygraniczne,
 - e) Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego Olsztyna.

1) Obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej

Zgodnie z zapisami KPZK 2030, obszary charakteryzujące się występowaniem szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej, wymagają specjalnego podejścia w ramach polityki przestrzennego zagospodarowania kraju. Zasięg takich obszarów wykracza poza sferę lokalną i regionalną, a rozwiązanie problemów wymaga koordynacji działań na poziomie makroregionalnym.

a) Strefa przybrzeżna

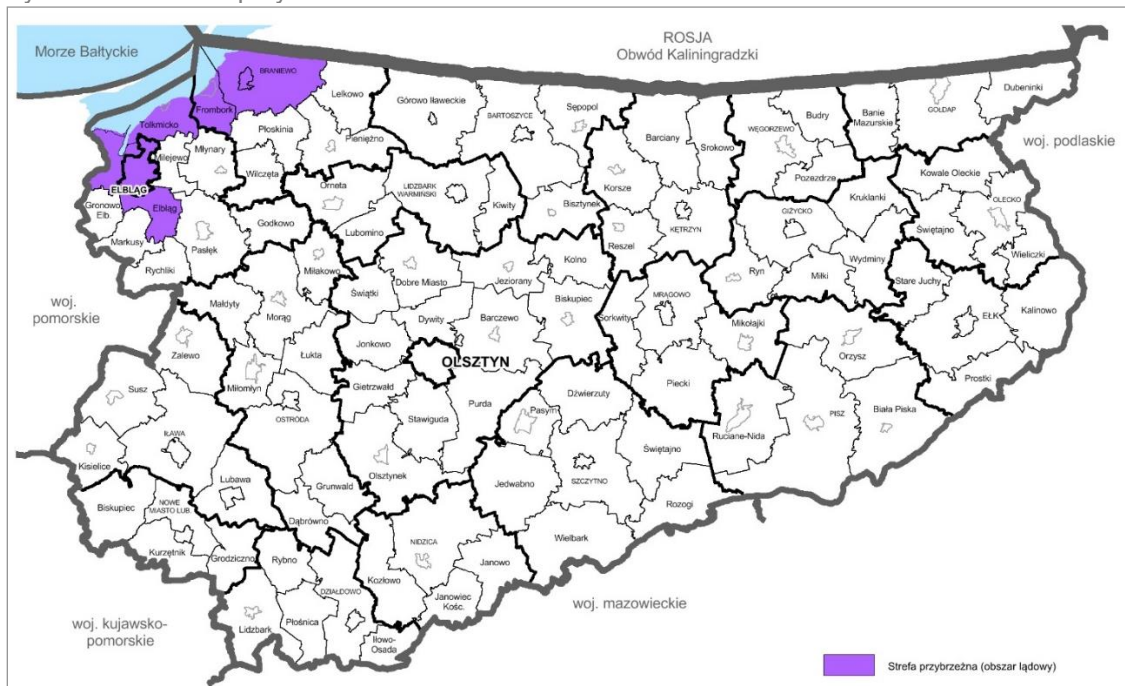
Wskazanie Strefy przybrzeżnej w Planie województwa, zgodnie z zapisami KPZK 2030 jest obowiązkowe. W Planie wyznacza się propozycję zasięgu Strefy przybrzeżnej w zakresie granic obszaru strefy od strony lądu. Delimitacja strefy od strony morza zostanie przeprowadzona przez administrację morską (Urząd Morski) w planie zagospodarowania przestrzennego morza terytorialnego. Przy wstępnej identyfikacji obszaru funkcjonalnego, w związku z brakiem definicji strefy przybrzeżnej i kryteriów delimitacji, przyjęto następujące zasady:

- delimitacja w granicach województwa warmińsko-mazurskiego,
- gminy graniczące bezpośrednio z morskimi wodami wewnętrznymi RP (Zalew Wiślany),
- gminy w strefie przybrzeżnej tworzą spójny, ciągły przestrzennie, powiązany funkcjonalnie obszar o zidentyfikowanych, wspólnych problemach i uwarunkowaniach rozwojowych, wynikających z położenia nadmorskiego, a zwartość i ciągłość obszaru pozwoli efektywnie i skutecznie zarządzać m.in. procesami rozwojowymi.

Przyjęto, że Strefa przybrzeżna w województwie warmińsko-mazurskim w części lądowej obejmuje swoim zasięgiem obszary gmin miejskich, wiejskich i miejsko-wiejskich: Elbląg, Braniewo, Frombork, Tolkmicko – w granicach administracyjnych tych jednostek – Rysunek 62.

W zasadach zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego Strefy przybrzeżnej powinno uwzględnić się zapewnienie rozwoju zrównoważonego na styku z morskimi wodami wewnętrznymi Zalewu Wiślanego i rzeki Elbląg, a w szczególności: terenów portów morskich i przystani morskich, obszaru pasa technicznego, konieczności ochrony brzegów morskich z uwzględnieniem prognozowanych zmian klimatu, zgodnie ze strategią ochrony brzegów morskich oraz programem ochrony brzegów morskich.

Rysunek 62. Strefa przybrzeżna

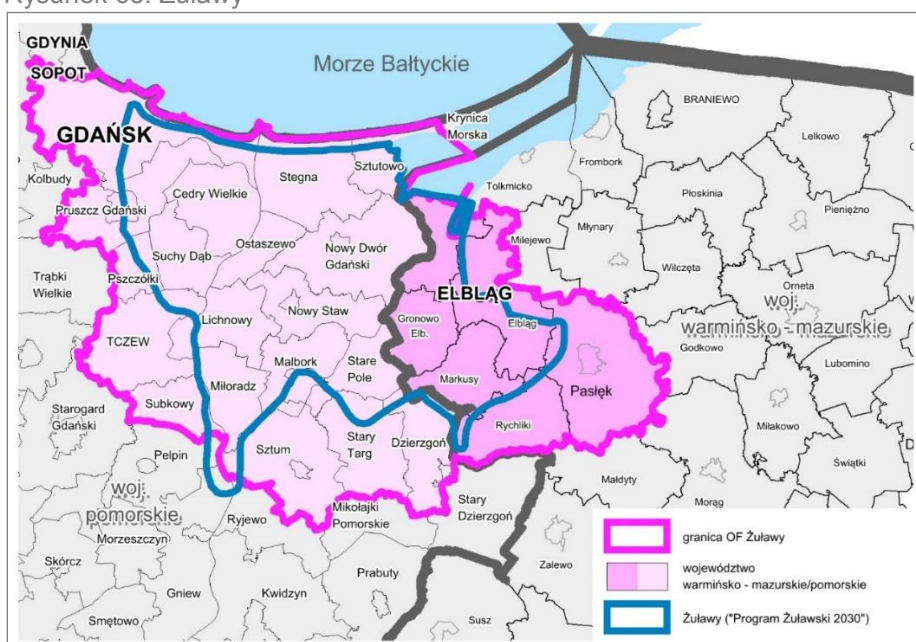

Źródło: opracowanie własne.

b) Żuławy

KPZK 2030 wskazuje obowiązek wyznaczenia w Planie województwa obszaru funkcjonalnego Żuławy. W Programie „Kompleksowego zabezpieczenia przeciwpowodziowego Żuławy do roku 2030 z uwzględnieniem etapu 2015” (tzw. Program Żuławy-2030), zasięg obszaru wyznaczony jest w oparciu o jednostkę fizycznogeograficzną Żuławy Wiślane. Żuławy podzielone są administracyjnie pomiędzy dwa województwa: pomorskie i warmińsko-mazurskie (Żuławy Elbląskie). Obszar funkcjonalny Żuławy na terenie województwa warmińsko-mazurskiego obejmuje terytoria gmin wiejskich: Elbląg, Gronowo Elbląskie, Markusy, Rychliki, gminy miejsko-wiejskiej Pasłęk, oraz gminy miejskiej Elbląg – Rysunek 63. Obszar funkcjonalny Żuławy jest obszarem problemowym wymagającym wsparcia na poziomie krajowym, w zakresie: zabezpieczenia przeciwpowodziowego warunkującego istnienie przestrzeni żuławskiej (obszar depresyjny o najwyższym w Polsce zagrożeniu powodziowym), zagospodarowania, ochrony unikatowych w skali kraju i Europy walorów kulturowych, przyrodniczych, przyrodniczo-technicznych i krajobrazowych.

Rysunek 63. Żuławy

Źródło: opracowanie własne.

c) Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej – Rysunek 64

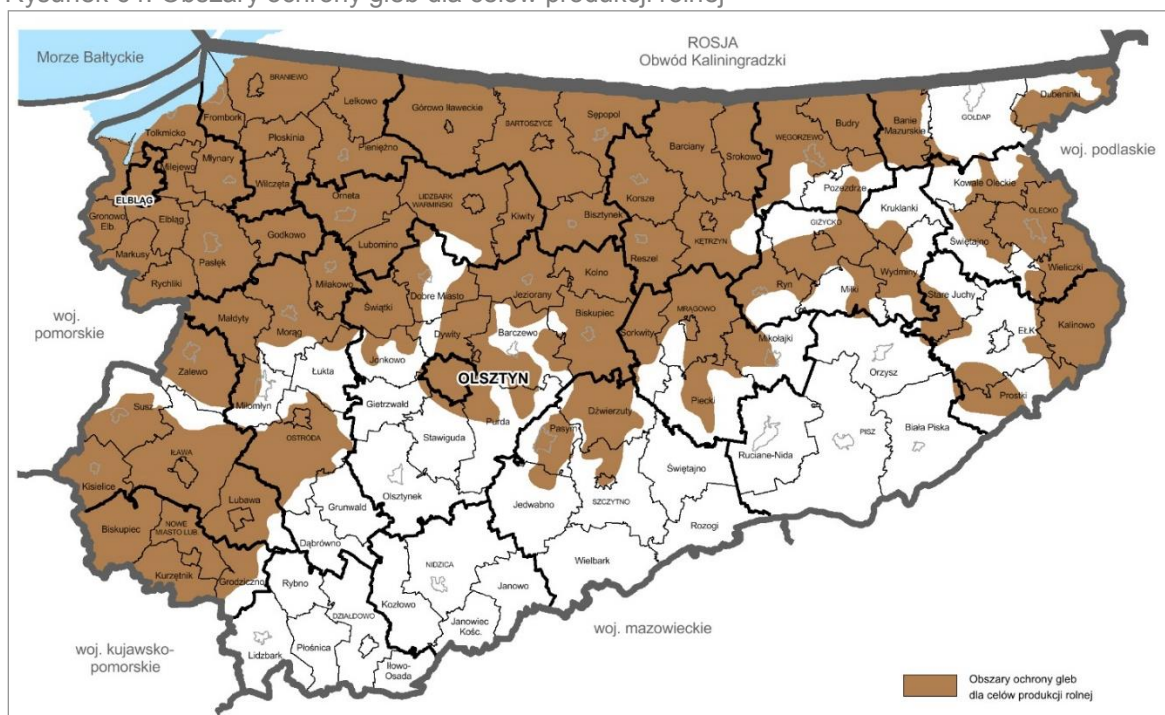
Wyznaczenie obszarów ochrony gleb dla celów produkcji rolnej i podjęcie odpowiednich działań konieczne jest dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego kraju. W Planie województwa wskazuje się (zalecenie KPZK 2030) obszary roślinnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla ochrony gleb o najwyższej przydatności dla produkcji roślinnej przed zmianą użytkowania.

W oparciu o zapisy KPZK 2030 oraz ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, wstępny zasięg Obszarów ochrony gleb dla celów produkcji rolnej, wyznaczono uwzględniając:

- zasięg obszarów gruntów orných najlepszych kompleksów przydatności rolniczej (pszenny dobry i żytni bardzo dobry),
- wartość wskaźnika rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynoszący 75 punktów i więcej (dla gmin).

Dla wyznaczonych obszarów bardzo ważna jest również ochrona funkcji towarzyszących produkcji żywności, takich jak np.: ochrona tradycyjnego krajobrazu rolniczego, utrzymanie zielonych pierścieni w miejskich obszarach funkcjonalnych, utrzymanie trwałych użytków zielonych dla przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

Rysunek 64. Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej

Źródło: opracowanie własne.

d) Obszar funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich

Wielkie Jeziora Mazurskie to wyróżniający się obszar o szczególnych cechach i dominujących problemach o charakterze przestrzennym, do których zaliczają się:

- obszar pojezierzy unikatowy w skali kraju i Europy, bardzo wysoka jeziorność,
- bardzo wysoki potencjał przyrodniczy i krajobrazowy,
- znaczący udział obszarów przyrodniczych prawnie chronionych,
- obszary przyrodnicze prawnie chronione a działalność człowieka – powszechność konfliktów,
- szczególna wrażliwość na antropopresję,
- intensywny rozwój turystyki (istniejące zagospodarowanie turystyczne i potencjał rozwojowy),
- znaczenie obszaru dla rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

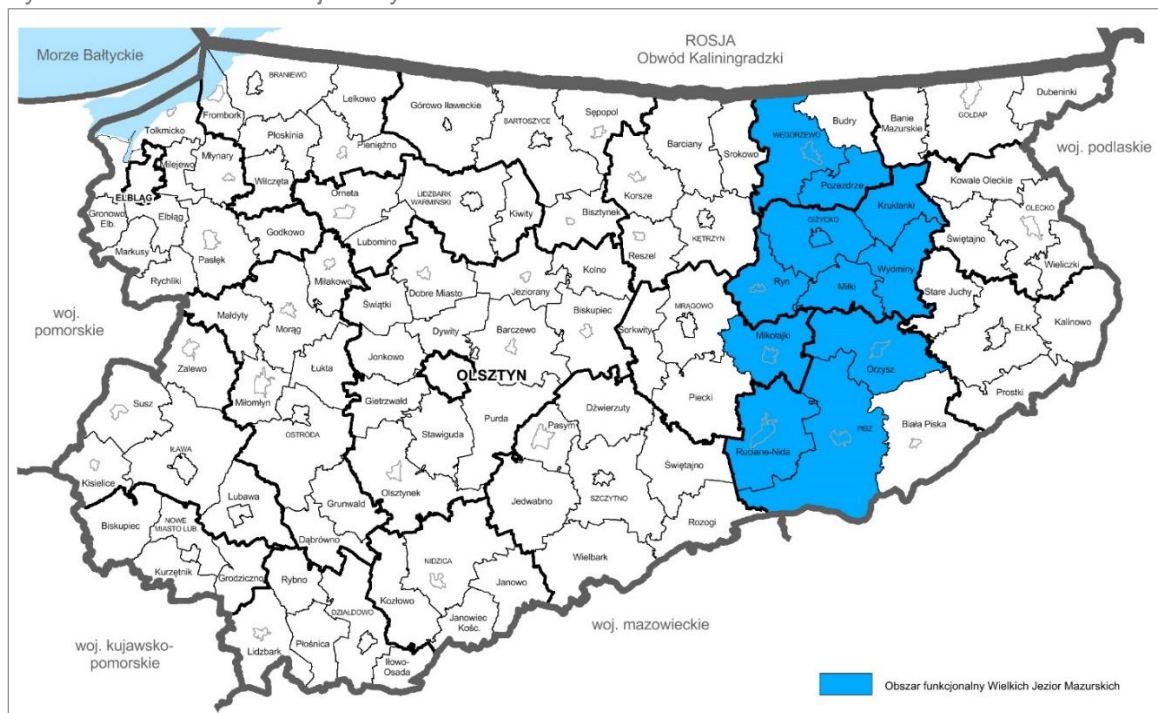
Podstawę do wyznaczenia obszaru funkcjonalnego stanowiła regionalizacja fizycznogeograficzna. Przyjęto środkową część makroregionu Pojezierze Mazurskie, w tym:

- mezoregion Kraina Wielkich Jezior Mazurskich,
- wschodnią część mezoregionu Równina Mazurska.

Osnową obszaru jest szlak wodny Wielkich Jezior Mazurskich (Węgorzewo – Ruciane-Nida), o długości ok. 130 km (z odgałęzieniami blisko 200 km) prowadzący przez największy w Polsce zespół jezior połączonych ze sobą kanałami. Obszar w granicach przyjętych mezoregionów nie pokrywa się z granicami jednostek administracyjnych. Do wyznaczenia ostatecznych granic przyjęto terytoria jednostek administracyjnych (gmin) zakładając, że o kwalifikacji jednostki administracyjnej decyduje udział jej powierzchni równej i powyżej 50% w przedmiotowych mezoregionach. Przy spełnieniu przyjętej zasady

obszar funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich obejmuje: gminę miejską: Giżycko, gminy miejsko-wiejskie: Mikołajki, Węgorzewo, Ryn, Pisz, Ruciane-Nida, Orzysz, gminy wiejskie: Giżycko, Pozezdrze, Wydminy, Miłki – Rysunek 65.

Rysunek 65. Obszar funkcjonalny Wielkich Jezior Mazurskich

Źródło: opracowanie własne.

2) Obszary funkcjonalne wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej

Obszary wymagające rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej, charakteryzują się występowaniem koncentracji problemów o charakterze społeczno-gospodarczym mogących mieć znaczenie krajowe.

Dla zapewnienia spójności „Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025” (dalej SRW 2025) z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego, w toku prac nad Planem województwa przyjęto zasadę uwzględnienia zasięgów terytorialnych wybranych obszarów strategicznej interwencji dla odpowiadających im merytorycznie obszarów funkcjonalnych.

a) Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych

Definicje i cechy obszarów wg:

KPZK 2030: niski poziom PKB per capita, słaba dostępność oraz jakość usług publicznych, mały potencjał ośrodków miejskich, słabo rozwinięta sieć osadnicza i zaburzona struktura demograficzna, dodatkowo położenie wzdłuż zewnętrznej granicy UE.

SRW 2025 – OSI obszary peryferyzacji społeczno-gospodarczej, o niskim potencjale rozwojowym; kryterium delimitacji stanowił poziom potencjału rozwojowego gmin, rozumianego jako suma trzech wymiarów: zamożności, nowoczesności i konkurencyjności. Do obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych zaliczają się: 36 gminy wiejskie i 4 gminy miejsko-wiejskie o niskim potencjale rozwojowym – Rysunek 66.

b) Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze

Definicje i cechy obszarów wg:

KPZK 2030: obszary zdegradowane społecznie i gospodarczo oraz środowiskowo.

SRW 2025 – OSI Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji: utrata konkurencyjności małych i średnich miast w wyniku silnej konkurencji zewnętrznej oraz pogarszającej się sytuacji w gminach otaczających te miasta, także problemy społeczne dużych miastach (wybrane dzielnice); kryterium delimitacji stanowiła liczba mieszkańców w miastach oraz podział administracyjny. Za obszar przyjęto terytoria gmin miejskich oraz gmin miejsko-wiejskich z miastami z liczbą mieszkańców powyżej 5 tys. Do obszarów

tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze zaliczają się: 11 gmin miejskich oraz i 15 gmin miejsko-wiejskich – Rysunek 67.

c) Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe)

Definicje i cechy obszarów wg:

KPZK 2030: niski poziom dostarczenia usług publicznych decydujących o rozwoju, niskie wartości wskaźników w zakresie dostępu mieszkańców do edukacji, zdrowia, usług komunalnych i kultury, słabszy rozwój, niekorzystne trendy demograficzne.

SRW 2025 – OSI Obszary o słabym dostępie do usług publicznych, charakteryzujące się trudnościami z dostępem do usług publicznych skutkującymi marginalizacją niektórych obszarów, a także przekładające się na jakość kapitału ludzkiego. Obszar został wyznaczony w oparciu o wskaźniki charakteryzujące podstawowe usługi publiczne (wg KSRR 2010-2020). Do obszarów charakteryzujących się bardzo wysoką i wysoką intensywnością problemów zaliczają się 4 gminy miejskie, 12 gmin miejsko-wiejskich i 51 gmin wiejskich – Rysunek 68.

d) Obszary przygraniczne

Definicje i cechy obszarów wg:

KPZK 2030: obszary położone wzdłuż zewnętrznej granicy UE, charakteryzujące się niewielkimi powiązaniem gospodarczymi i społecznymi z obszarami przygranicznymi po drugiej stronie granicy. Także wyróżniające się słabością ośrodków miejskich zlokalizowanych na ich obszarze oraz niekorzystną sytuacją społeczno-gospodarczą i słabą dostępnością do regionalnych ośrodków wzrostu.

SRW 2025 – OSI Obszary przygraniczne, charakteryzujące się nawarstwieniem różnorodnych problemów społeczno-gospodarczych. Obszar wyznaczony wg zapisów KSRR 2010-2020, uwzględniający sieć powiatów wzdłuż granicy kraju, których siedziby władz znajdują się w miastach leżących w odległości do 50 km od granicy państwa. Do obszaru zalicza się 9 powiatów: elbląski, braniewski, lidzbarski, bartoszycki, kętrzyński, węgorzewski, gołdapski, giżycki, olecki – Rysunek 69

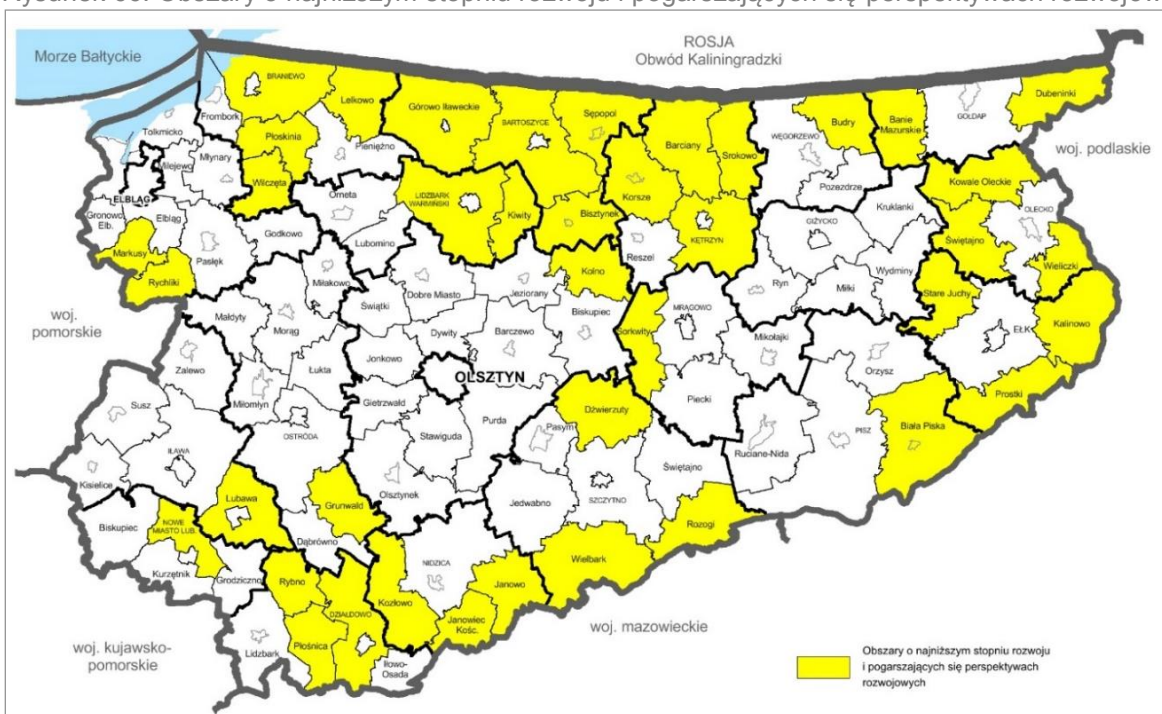
e) Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego Olsztyna

Definicje i cechy obszarów wg:

KPZK 2030: brak możliwości uczestniczenia w procesach rozprzestrzenienia się czynników rozwoju, oferowania dobrych miejsc pracy, charakter depopulacyjny, w dłuższej perspektywie osłabianie spójności wewnętrznej kraju i jego poszczególnych regionów.

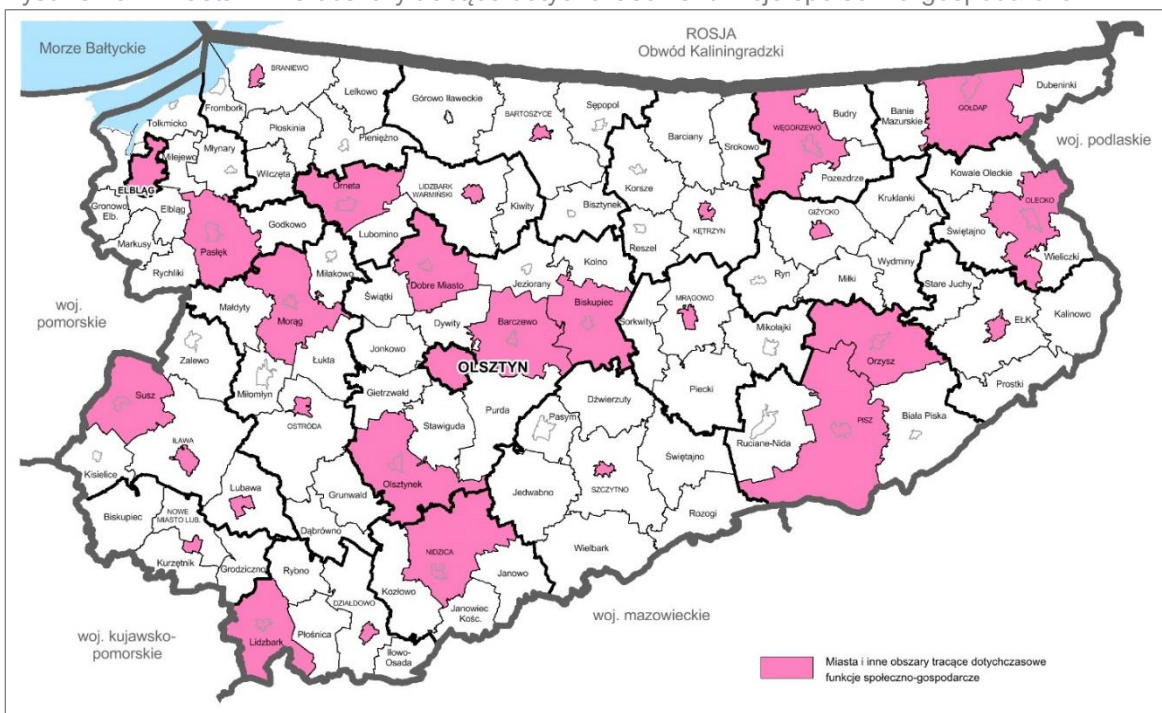
SRW 2025 – OSI obszary o ekstremalnie niskiej dostępności komunikacyjnej, charakteryzujące się słabymi połączeniami komunikacyjnymi Olsztyna ze wschodnią częścią regionu, ograniczającymi możliwość nawiązania relacji społeczno-gospodarczych. Kryterium delimitacji obszaru stanowiła dostępność czasowa drogowa do ośrodka wojewódzkiego Olsztyna. Zgodnie z KSRR 2010-2020 przyjęto, że szczególnie zła sytuacja występuje w przypadku gmin oddalonych o więcej niż 90 minut jazdy samochodem – Rysunek 70.

Rysunek 66. Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych

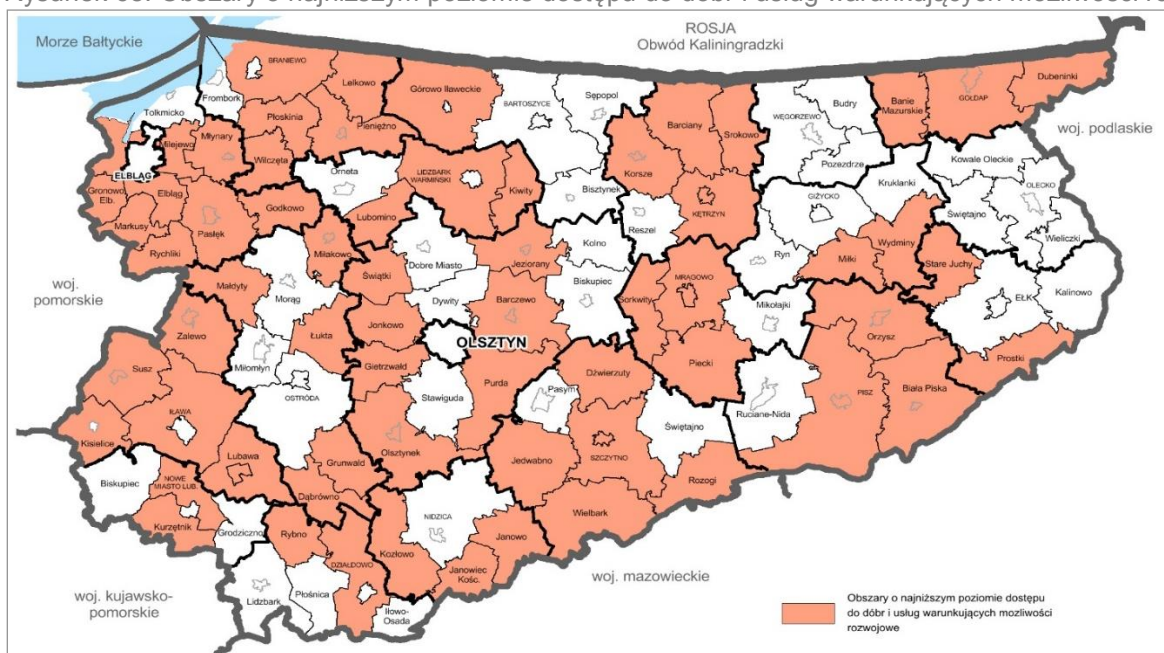
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 67. Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze

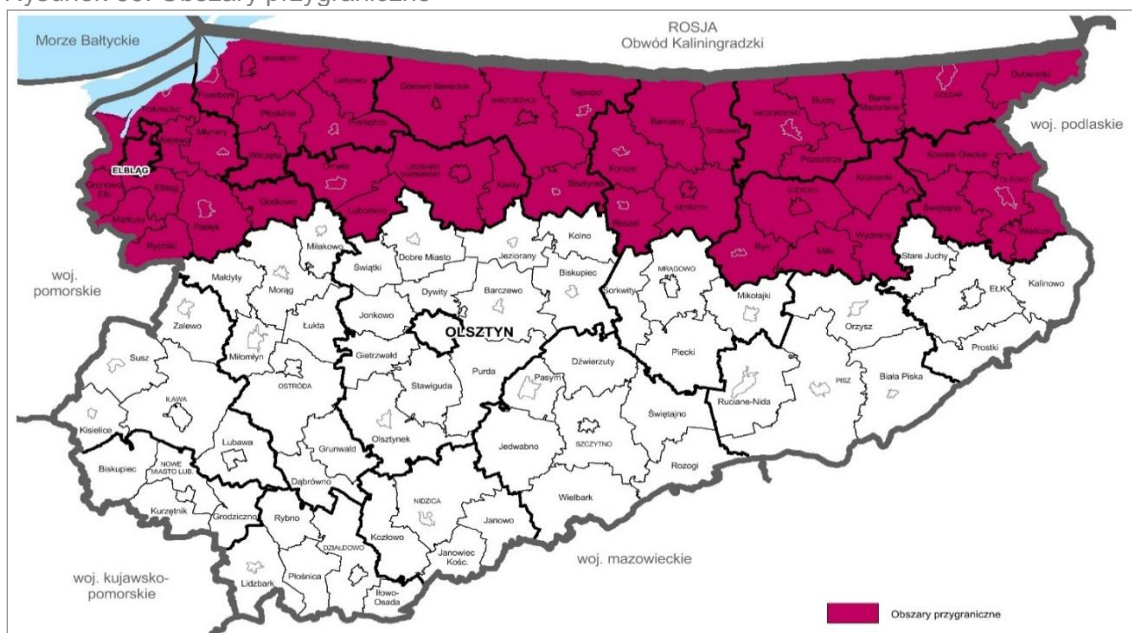
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 68. Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwoju

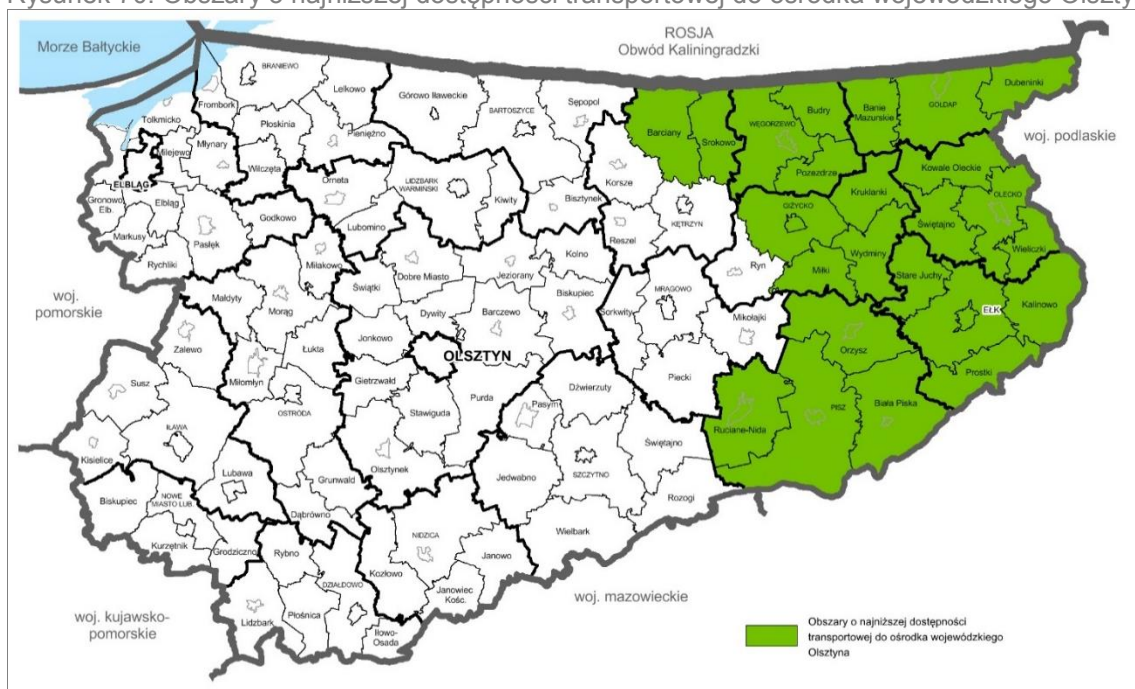
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 69. Obszary przygraniczne

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 70. Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego Olsztyna

Źródło: opracowanie własne.

IV. REALIZACJA PLANU

1. ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa określa się, zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (art.39 pkt.5), rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ustalonych w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa.

Tabela 13. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury komunikacyjnej
Mapa 54

L.p.	Nazwa inwestycji	Program, dokument	Lokalizacja inwestycji
			1 - gmina miejska 2 - gmina miejsko-wiejska 3 - gmina wiejska
Drogi			
1	Budowa drogi S7 Warszawa – Gdańsk na odc. Olsztynek – Miłomłyn, Nidzica – Napierki.	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015 ¹⁾	1 - Ostróda 2 - Miłomłyn, Nidzica, Olsztynek 3 - Grunwald, Janowiec Kościelny, Ostróda
2	Budowa drogi S7 Warszawa – Gdańsk, odcinek koniec południowej obwodnicy Gdańska – początek obwodnicy Elbląga.	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015 ¹⁾	1 - Elbląg 3 - Elbląg
3	Budowa drogi S51 Olsztyn – Olsztynek.	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015 ¹⁾	2 - Olsztynek 3 - Stawiguda
4	Budowa obwodnicy Olsztyna w ciągu DK nr 16.	Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015 ¹⁾	1 - Olsztyn 2 - Barczewo 3 - Gietrzwałd, Purda, Stawiguda
5	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 592 w ciągu ul. Kętrzyńskiej i Bohaterów Warszawy w m. Bartoszyce.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	1 - Bartoszyce
6	Usprawnienie połączenia transgranicznego pomiędzy Polską i Rosją poprzez przebudowę drogi wojewódzkiej nr 591 granica państwa – Barciany – Kętrzyn – Mrągowo, etap I.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	1 - Kętrzyn, Mrągowo 3 - Barciany, Kętrzyn, Mrągowo
7	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 503 na odcinku Elbląg - Tolkmicko – Pogrodzie.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	3 - Elbląg, Tolkmicko
8	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 513 na odcinku Orneta – Lidzbark Warmiński wraz z m. Orneta i Lidzbark Warmiński.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	1 - Lidzbark Warmiński 2 - Orneta 3 - Lidzbark Warmiński
9	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 513 na odcinku Pasłęk – Orneta.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Orneta, Pasłęk 3 - Godkowo
10	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 513 na odcinku węzeł Pasłęk Północ – Pasłęk wraz ze zmianą przebiegu na terenie Pasłęka.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Pasłęk
11	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 519 na odcinku Małdyty – Morąg.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Morąg 3 - Małdyty
12	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 521 na odcinku granica województwa – Susz wraz z miejscowością Susz.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Susz
13	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 521 na odcinku Susz – Iława.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	1 - Iława 2 - Susz 3 - Iława
14	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 527 na odcinku Rychliki – Jelonki wraz z infrastrukturą towarzyszącą.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	3 - Rychliki
15	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 536 na odcinku Iława – Samplawa wraz z ulicą Lubawską w Iławie.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	1 - Iława 3 - Iława, Lubawa
16	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 541 na odcinku Lubawa – Lidzbark ze zmianą przebiegu w m. Lubawa.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	1 - Lubawa 2 - Lidzbark 3 - Grodziczno, Lubawa

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

17	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 544 na odcinku Lidzbark – Działdowo z obejściem na terenie Lidzbarka.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Lidzbark 3 - Działdowo, Płońnica
18	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 545 na odcinku Działdowo – Nidzica z m. Działdowo.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	1 - Działdowo 2 - Nidzica 3 - Działdowo, Kozłowo
19	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 650 na odc. Srokowo – Stara Różanka i drogi wojewódzkiej nr 591 na odc. Stara Różanka – Kętrzyn wraz z ulicami Bałtycką i Traugutta w Kętrzynie.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	1 - Kętrzyn 3 - Kętrzyn, Srokowo
20	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 650 na odcinku Banie Mazurskie – Boćwinka i Grabowo – Gołdap wraz ze wschodnim wylotem Gołdapi (ul. Paderewskiego).	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Gołdap 3 - Banie Mazurskie
21	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 650 na odcinku Srokowo – Węgorzewo do skrzyżowania z drogą krajową nr 63.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Węgorzewo 3 - Srokowo
22	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 650 na odcinku Węgorzewo (od skrzyżowania z drogą krajową nr 63) – Banie Mazurskie wraz z m. Banie Mazurskie.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Węgorzewo 3 - Banie Mazurskie, Budry
23	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 667 na odcinku Nowa Wieś Etcka – Biała Piska.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Biała Piska 3 - Etka
24	Rozbudowa dróg wojewódzkich nr 545 i 604 z przebudową 2 skrzyżowań w m. Nidzica wraz ze wschodnim wylotem drogi nr 604.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Nidzica
25	Naprawa powstałego osuwiska w ciągu drogi wojewódzkiej nr 511 na odcinku Lidzbark Warmiński – Redy.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	3 - Lidzbark Warmiński
26	Rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 593 w miejscowości Łęgno w zakresie chodnika wraz z dwoma zatokami autobusowymi i wyspą środkową spowalniającą ruch.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	2 - Dobre Miasto
27	Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 506 na odcinku Chruściel – Piórkowo – Nowica.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	3 - Wilczęta, Płoskinia
28	Wzmocnienie konstrukcji nawierzchni DW 530 wraz z chodnikiem w miejscowości Łukta.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	3 - Łukta
Kolej			
29	Modernizacja linii kolejowej E65/C-E 65 na odcinku Warszawa – Gdynia – obszar LCS Działdowo.	Wieloletni Program Inwestycji Kolejowych do 2015 roku ³⁾	1 - Działdowo; 3 - Działdowo, Grodziczno, Iłowo-Osada, Rybno
30	Modernizacja linii kolejowej E65/C-E 65 na odcinku Warszawa – Gdynia w zakresie warstwy nadrzędnej LCS, ERTMS/ETCS/GSM-R, DSAT oraz zasilania układu trakcyjnego.	Wieloletni Program Inwestycji Kolejowych do 2015 roku ³⁾	1 - Działdowo, Iława 2 - Susz 3 - Działdowo, Grodziczno, Iława, Iłowo-Osada, Lubawa, Rybno
31	Rozbudowa systemu zdalnej diagnostyki dla automatyki kolejowej i rozjazdów na liniach kolejowych E 65/C-E65 oraz nr 8 i 64 – prace przygotowawcze.	Wieloletni Program Inwestycji Kolejowych do 2015 roku ³⁾	1 - Działdowo, Iława 2 - Susz 3 - Działdowo, Grodziczno, Iława, Iłowo-Osada, Lubawa, Rybno
32	Prace na wybranych liniach kolejowych w perspektywie UE 2014-2020 – prace przygotowawcze.	Wieloletni Program Inwestycji Kolejowych do 2015 roku ³⁾	Województwo warmińsko-mazurskie
33	Przebudowa infrastruktury obsługi podróźnych na stacjach i przystankach w celu dostosowania do obsługi osób o ograniczonej mobilności.	Wieloletni Program Inwestycji Kolejowych do 2015 roku ³⁾	Województwo warmińsko-mazurskie
34	Rewitalizacja i modernizacja linii kolejowych Olsztyn – Szczytno – Szymany (odcinek Olsztyn – Szczytno – linia kolejowa nr 219 i odcinek Szymany – Szczytno – linia kolejowa nr 35) jako kolejowe połączenie modernizowanego lotniska w Szymanach z Olsztynem – etap I.	Wieloletni Program Inwestycji Kolejowych do 2015 roku ³⁾	1 - Olsztyn, Szczytno 2 - Pasym 3 - Purda, Szczytno

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

35	Rewitalizacja i modernizacja linii kolejowych Olsztyn – Szczytno – Szymany (odcinek Olsztyn – Szczytno – linia kolejowa nr 219 i odcinek Szymany – Szczytno – linia kolejowa nr 35) jako kolejne połączenie modernizowanego lotniska w Szymanach z Olsztynem – etap II.	Wieloletni Program Inwestycji Kolejowych do 2015 roku ³⁾	1 - Szczytno 2 - Szczytno
36	Elektryfikacja linii kolejowych:	Master Plan dla Transportu Kolejowego w Polsce do 2030 roku ⁴⁾	
	a) linia kolejowa E75		1 - Elk 2 - Olecko 3 - Elk, Prostki, Wieliczki
	b) odcinek linii nr 38 Korsze – Elk		1 - Elk, Giżycko, Kętrzyn 2 - Korsze, Ryn 3 - Elk, Giżycko, Kętrzyn, Stare Juchy, Wydminy
37	Modernizacja linii kolejowych do odpowiednich prędkości przewozowych, w tym:	Master Plan dla Transportu Kolejowego w Polsce do 2030 roku ⁴⁾	
	a) 161–200 km/h na linii Gdańsk – Warszawa		1 - Działdowo, Iława 2 - Susz 3 - Działdowo, Grodziczno, Iława, Iłowo-Osada, Lubawa, Rybno
	b) 141–160km/h na linii Białystok – Elk		1 - Elk 3 - Elk, Prostki
	c) 101–120km/h na linii Inowrocław – Korsze		1 - Iława, Olsztyn, Ostróda 2 - Barczewo, Biskupiec, Korsze, Bisztynek 3 - Gietrzwałd, Iława, Kolno, Nowe Miasto Lubawskie, Ostróda
	d) 101–120km/h na linii Korsze – Elk		1 - Elk, Giżycko, Kętrzyn 2 - Korsze, Ryn 3 - Elk, Giżycko, Kętrzyn, Stare Juchy, Wydminy
	e) 101–120km/h na linii Elk – Trakiszki		1 - Elk 2 - Olecko 3 - Wieliczki
	f) 101–120km/h na linii Bogaczewo – Braniewo		1 - Braniewo 2 - Młynary, Pasłęk 3 - Elbląg, Godkowo, Płoskinia
	g) 101–120km/h na linii Działdowo – Olsztyn		1 - Działdowo, Olsztyn 2 - Nidzica, Olsztynek 3 - Działdowo, Kozłowo, Stawiguda
	h) 81–100km/h na linii Bogaczewo – Olsztyn		1 - Olsztyn 2 - Morąg, Pasłęk 3 - Elbląg, Jonkowo, Łukta, Małdyty
Drogi wodne			
38	Międzynarodowa Droga Wodna E70.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	3 - Elbląg
Lotnisko			
39	Objęcie udziałów w Spółce Warmia i Mazury Sp. z o.o.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	3 - Szczytno
Trasy rowerowe			
40	Trasy rowerowe w Polsce Wschodniej – województwo warmińsko-mazurskie.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	1 - Bartoszyce, Braniewo, Elbląg, Górowo Iławeckie, Lidzbark Warmiński 2 - Frombork, Gołdap, Pieniężno, Sępólno, Tolkmicko, Węgorzewo 3 - Banie Mazurskie, Bartoszyce, Lełkowo, Barciany, Braniewo, Budry, Dubeninki, Górowo Iławeckie, Kiwity, Korsze, Elbląg, Lidzbark Warmiński, Płoskinia, Srokowo

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych:

- 1) Załącznik do Uchwały Nr 10/2011 Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 2011 r. z późn. zm. Załącznik nr 5 „Lista inwestycji realizowanych w nowej perspektywie finansowej UE 2014-2020, dla których postępowanie przetargowe na wybór wykonawcy robót zostaną uruchomione w 2013 r.” – załącznik do Uchwały Nr 93/2013 Rady Ministrów z dnia 4 czerwca 2013 r. Załącznik 6 – „Lista inwestycji polegających na budowie obwodnic na drogach krajowych realizowanych w nowej perspektywie finansowej UE 2014-2020, dla których postępowanie przetargowe na wybór wykonawcy robót zostaną uruchomione w 2013 r.” – załącznik do uchwały nr 93/2013 Rady Ministrów z dnia 4 czerwca 2013 r.” – załącznik do Uchwały Nr 189/2013 Rady Ministrów z dnia 1 października 2013 r.
- 2) Uchwała Nr II/26/14 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 grudnia 2014 r. w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039.
- 3) Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 5 listopada 2013 r.
- 4) Załącznik do Uchwały Nr 277 Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 2008 r. (dokument o charakterze strategicznym).

Tabela 14. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury technicznej
Mapa 55

L.p.	Nazwa inwestycji	Program, dokument	Lokalizacja inwestycji		
			1 - gmina miejska	2 - gmina miejsko-wiejska	3 - gmina wiejska
Elektroenergetyka					
1	Budowa dwutorowej linii 400kV Elk Bis – Alytus.	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025. Aktualizacja w zakresie lat 2014-2018. Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. ¹⁾	2 - Olecko	3 - Elk, Wieliczki	
2	Budowa dwutorowej linii 400kV Łomża – Elk Bis.	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025. Aktualizacja w zakresie lat 2014-2018. Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. ¹⁾	3 - Elk, Prostki		
3	Budowa dwutorowej linii 400kV Ostrołęka – Olsztyn Mątki.	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025. Aktualizacja w zakresie lat 2014-2018. Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. ¹⁾	1 - Olsztyn; 2 - Barczewo	3 - Dywity, Dźwierzuty, Jonkowo, Purda, Szczytno, Wielbark	
4.	Budowa linii 400kV Olsztyn Mątki – Płock.	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025. Aktualizacja w zakresie lat 2014-2018. Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. ¹⁾	2 - Olsztynek	3 - Dąbrówno, Gietrzwałd, Grunwald, Jonkowo, Rybno, Grodziczno, Ostróda, Lubawa	
5	Budowa stacji 400/110kV Elk Bis i połączenie jej liniami 110kV z istniejącą stacją 220/110kV Elk1.	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025. Aktualizacja w zakresie lat 2014-2018. Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. ¹⁾	3-Elk		
6	Budowa stacji 400/110kV Elbląg i wprowadzenie do niej linii 400kV Gdańsk Błonia-Olsztyn Mątki.	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025. Aktualizacja w zakresie lat 2014-2018. Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. ¹⁾	3 - Gronowo Elbląskie		
7	Rozbudowa stacji 400/220/110kV Olsztyn Mątki.	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025. Aktualizacja w zakresie lat 2014-2018. Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. ¹⁾	3 - Jonkowo		
8	Budowa linii 110kV Wielbark – Chorzele.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3 - Wielbark		
	Budowa linii 110kV Wielbark - Nidzica	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Nidzica 3 - Janowo, Wielbark		
	Budowa odcinka linii 110kV Olsztynek – Ostróda.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Ostróda 2 - Olsztynek 3 - Ostróda, Gietrzwałd		
	Budowa linii 110kV Olsztyn1 – Jeziorany.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Olsztyn 2 - Barczewo, Jeziorany 3 - Dywity		
	Budowa linii 110kV Jeziorany – Reszel.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Jeziorany, Reszel, Bisztynek 3 - Kolno		
	Budowa dwutorowego odcinka linii 110kV z GPZ Jeziorany do istniejącej linii Lidzbark Warmiński – Olsztyn Mątki.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Jeziorany		
	Budowa dwutorowego odcinka linii 110kV z GPZ Reszel do istniejącej linii Bartoszyce – Korsze.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Korsze, Reszel		
	Budowa linii 110kV Jeziorany – Bartoszyce.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Jeziorany, Bisztynek 3 - Bartoszyce, Kolno		
	Budowa rozdzielni 110kV w stacji 400/110kV Elbląg.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3 - Gronowo Elbląskie		
	Budowa powiązań liniowych 110kV ze stacją 400/110kV Elbląg.	Plan Rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025. Aktualizacja w zakresie lat 2014-2018. Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. ¹⁾	3 - Elbląg, Gronowo Elbląskie		
	Budowa linii 110kV Górowo Iławeckie – Piotrowiec.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Górowo Iławeckie, 2 - Pieniężno 3 - Lełkowo, Górowo Iławeckie		
	Budowa linii 110kV Zalewo – Mikołajki Pomorskie	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Zalewo		
	Budowa linii 110kV Ogrodzieniec – Łasin.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Kisielice		
Budowa linii 110kV Goldap – Olecko.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE	2 - Goldap, Olecko 3 - Kowale Oleckie			

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

		DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	
	Budowa linii 110kV Elk1 – Orzysz – Mikołajki.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	2 - Mikołajki, Orzysz 3 - Elk, Stare Juchy
9	Budowa GPZ Ostróda Wschód.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Ostróda
	Budowa GPZ Jeziorany.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Jeziorany
	Budowa GPZ Barczewo wraz z zasilającymi liniami 110kV.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Barczewo
	Budowa GPZ Olsztyn Centrum oraz zasilających linii kablowych 110kV z GPZ Olsztyn Południe.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Olsztyn
	Budowa GPZ Gutkowo wraz z zasilającymi liniami 110kV.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3 - Jonkowo
	Budowa GPZ Dźwierzuty wraz z zasilającymi liniami 110kV.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3 - Dźwierzuty
	Budowa GPZ Mrągowo Zachód wraz z zasilającą linią 110kV.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3 - Mrągowo
	Budowa GPZ Ogrodzieniec.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Kisielice
	Budowa GPZ FW Sępólno wraz z zasilającą linią 110kV.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Sępólno
	Budowa GPZ Banie Mazurskie wraz z linią 110kV.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	3 - Banie Mazurskie
	Budowa GPZ Orzysz.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	2 - Orzysz
10	Przebudowa linii 110kV Nidzica – Działdowo.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Działdowo 2 - Nidzica 3 - Działdowo, Kozłowo
	Przebudowa linii 110kV Nidzica – Mława.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Nidzica 3 - Janowiec Kościelny,
	Przebudowa linii 110kV Iława – Iława Wschód – Lubawa – Ostróda – Gietrzwałd na dwutorową.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Lubawa, 3 - Iława, Gietrzwałd, Lubawa, Ostróda
	Przebudowa linii 110kV Kętrzyn – Reszel.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Kętrzyn 2 - Reszel 3 - Kętrzyn
	Przebudowa odcinków linii 110kV Elbląg Wschód-Modrzewina i Elbląg Wschód – Gronowo na kablowe.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Elbląg, 3 - Gronowo Elbląskie, Elbląg
	Przebudowa i modernizacja linii 110kV na terenie miasta Elbląga.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Elbląg
	Przebudowa linii 110kV Gdańsk Błonia – EC Elbląg.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Elbląg 3 - Elbląg
	Modernizacja linii 110kV Elbląg Zachód – Malbork.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3 - Elbląg, Gronowo Elbląskie
	Modernizacja linii 110kV Orneta – Dobre Miasto.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Dobre Miasto, Orneta 3 - Lubomino,
	Przebudowa linii 110kV Iława – Nowe Miasto Lubawskie.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR SA ²⁾	1 - Iława, Nowe Miasto Lubawskie 3 - Iława, Nowe Miasto Lubaw.
	Przebudowa linii 110kV Lidzbark – Brodnica Podgórz.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Lidzbark
	Modernizacja linii 110kV Orneta – Piotrowiec.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Orneta, Pieniężno
	Modernizacja linii 110kV Braniewo – Piotrowiec.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Pieniężno 3 - Braniewo
	Modernizacja linii 110kV Szczytno – Ruciane-Nida.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Szczytno 3 - Szczytno, Świętajno
	Modernizacja linii 110kV Biskupiec – Mrągowo.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Biskupiec, Reszel 3 - Mrągowo, Sorkwity
	Modernizacja linii 110kV Kętrzyn – Mrągowo.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3- Kętrzyn, Mrągowo

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Modernizacja linii 110kV Olsztyn1 – Korpele.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Olsztyn, 2 - Barczewo, 3 - Dźwierzuty, Purda, Szczytno
Modernizacja linii 110kV Olsztyn1 – Biskupiec.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Olsztyn 2 - Barczewo, Biskupiec
Modernizacja linii 110kV Bartoszyce – Korsze.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Bartoszyce 2 - Korsze, Sępól 3 - Bartoszyce
Modernizacja linii 110kV Olsztyn Mątki – Morąg.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Morąg 3 - Jonkowo, Łukta
Modernizacja linii 110kV Olsztyn Mątki – Olsztynek.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Olsztynek 3 - Gietrzwałd, Jonkowo, Stawiguda
Modernizacja linii 110kV Olsztyn1 – Dobre Miasto.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Olsztyn 2 - Dobre Miasto, 3 - Dywity
Modernizacja linii 110kV Lidzbark Warm. – Górowo Iławeckie.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3 - Górowo Iławeckie, Lidzbark Warmiński
Modernizacja linii 110kV Kętrzyn – Giżycko.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3 - Kętrzyn
Modernizacja linii 110kV Olsztyn Mątki – Gietrzwałd.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3 - Gietrzwałd, Jonkowo
Modernizacja linii 110kV Olsztyn Mątki – Lidzbark Warmiński.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Dobre Miasto, 3 - Dywity, Jonkowo, Lidzbark Warmiński, Świątki, Jeziorany
Modernizacja linii 110kV Olsztynek – Nidzica.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Nidzica, Olsztynek
Modernizacja linii 110kV dwutorowej Olsztyn1 – Olsztyn Mątki.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Olsztyn 3 - Dywity, Jonkowo
Modernizacja linii 110kV Szczytno – Korpele.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	3 Szczytno
Modernizacja linii 110kV Pasłęk – Morąg.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Morąg, Pasłęk
Modernizacja linii 110kV Olsztyn1 – Olsztyn Północ.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Olsztyn
Modernizacja linii 110kV Olsztyn1 – Michelin.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Olsztyn
Modernizacja linii 110kV Działdowo – Żuromin.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Działdowo 2 - Działdowo
Modernizacja linii 110kV Działdowo – Tuczki.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Działdowo 3 - Działdowo, Płońska, Rybno
Modernizacja linii 110kV Tuczki – Lidzbark.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Lidzbark 3 - Płońska, Rybno
Modernizacja linii 110kV Nowe Miasto Lubawskie – Brodnica.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Nowe Miasto Lubawskie 3 - Kurzętnik, Nowe Miasto Lubawskie
Modernizacja linii 110kV Iława – Pern.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Iława 2 - Biskupiec, 3 - Iława, Nowe Miasto Lubaw.
Przebudowa linii 110kV Elk1 – Elk2 na dwutorową.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	1 - Elk 3 - Elk
Przebudowa linii 110kV Elk 2 – Olecko na dwutorową.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	1 - Elk, 2 - Olecko, 3 - Elk
Modernizacja linii 110kV Olecko – Hańcza.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	2 - Olecko
Modernizacja linii 110kV Węgorzewo – Wronki.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	2 - Gołdap, Węgorzewo 3 - Banie Mazurskie, Pozezdrze, Budry
Modernizacja linii 110kV Wronki – Gołdap.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	2 - Gołdap
Modernizacja linii 110kV Gołdap – Filipów.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	2 - Gołdap

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

	Modernizacja linii 110kV Biała Piska – Kolno.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019 w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną PGE DYSTRYBUCJA S.A. ²⁾	2 - Biała Piska
11	Rozbudowa GPZ Olsztyn1 w celu zasilenia GPZ EC Olsztyn.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Olsztyn
	Rozbudowa GPZ Reszel.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Reszel
	Rozbudowa GPZ Elbląg Modrzewina.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Elbląg
	Rozbudowa GPZ Dobre Miasto.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Dobre Miasto
	Rozbudowa GPZ Kisielice.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Kisielice
	Rozbudowa GPZ Pasłęk.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Pasłęk
	Rozbudowa GPZ Susz.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	2 - Susz
	Rozbudowa GPZ Działdowo.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Działdowo
	Rozbudowa GPZ Nowe Miasto Lubawskie.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Nowe Miasto Lubawskie
	Rozbudowa GPZ Elbląg Radomska.	Plan Rozwoju na lata 2014-2019. ENERGA-OPERATOR S.A. ²⁾	1 - Elbląg
Zaopatrzenie w gaz			
12	Realizacja gazociągów wysokiego ciśnienia: Interkonektor Polska – Litwa relacji Rembelszczyzna – Granica RP i LT.	Plan Rozwoju GAZ-SYSTEM w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwo gazowe na lata 2014-2023 r. ³⁾	3 - Prostki, Kalinowo
13	Realizacja gazociągów wysokiego ciśnienia: kolektor wysokiego ciśnienia z kierunku Rembelszczyzna.	Plan Rozwoju GAZ-SYSTEM w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na paliwo gazowe na lata 2014-2023 r. ³⁾	Uwaga: Realizacja na terenie województwa mazowieckiego; (wspomaganie zasilania województwa warmińsko-mazurskiego od strony południowej)
14	Realizacja gazociągów wysokiego ciśnienia w oparciu o projektowaną realizację interkonektora Dn 700 mm Polska – Litwa przewidywane zaopatrzenie w gaz przewodowy Elku i Olecka.	Plan rozwoju PSG Sp. z o.o. o/Warszawa ³⁾	1 - Elk 2 - Olecko 3 - Elk, Kalinowo, Wieliczki
15	Realizacja gazociągów wysokiego ciśnienia:	Plan rozwoju PSG Sp. z o.o. o/Gdańsk ³⁾	
	a) relacji Kościerzyna – Olsztyn		2- Pasłęk, Małdyty, Morąg, 3-Rychliki, Łukta Jonkowo, Gietrzwałd, Stawiguda
	b) gazyfikacja miast nadzalewowych: Milejewo, Tolkmicko, Frombork, Braniewo relacji Elbląg Rubno – Braniewo		1 - Braniewo 2 - Tolkmicko, Frombork 3 - Milejewo
	c) relacji Raczki – Bogaczewo		2 - Pasłęk
	d) relacji Szczytno – Młynowo - Muławki k. Kętrzyna oraz gazyfikacja gmin		3 - Szczytno, Mrągowo, Kętrzyn
	e) relacji Młynowo – Monetki		2 - Ryn 3 - Mrągowo,
	f) relacji Samborowo – Ilawa		3 - Ostróda, Ilawa
	g) relacji Bartąg – Grądek – Wadąg		1 - Olsztyn; 3 - Stawiguda, Purda, Dywity
	h) relacji Brodnica – Nowe Miasto Lubawskie – Kurzętnik – Ilawa (trakcie realizacji – 2013 r.)		3 - Nowe Miasto Lubawskie, Kurzętnik
Infrastruktura teleinformatyczna			
16	Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo warmińsko-mazurskie (zapewnienie dostępu do usług szerokopasmowych dla mieszkańców, instytucji publicznych oraz przedsiębiorców w województwie warmińsko-mazurskim).	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ⁴⁾ ; Strategia Informatyzacji Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2007-2015 ⁵⁾	Województwo warmińsko-mazurskie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych:

- 1) Dokument zatwierdzony przez Prezesa URE w styczniu 2014 r.
- 2) Dokument zatwierdzony przez Prezesa URE w styczniu 2014 r.
- 3) Dokumenty przyjęte w 2013 r.
- 4) Uchwała Nr II/26/14 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 grudnia 2014 r. w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039.
- 5) Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XII/227/07z dnia 30 października 2007 r.

Tabela 15. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu gospodarki wodnej, ochrony środowiska i krajobrazu Mapa 56

L.p.	Nazwa inwestycji	Program, dokument	Lokalizacja inwestycji 1 - gmina miejska 2 - gmina miejsko-wiejska 3 - gmina wiejska
1	Ochrona przeciwpowodziowa Żuław.	Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015) ¹⁾ Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	Żuławy Elbląskie: 1 - Elbląg 3 - Gronowo Elbląskie, Elbląg, Markusy, Rychliki
2	Priorytetowe zadania inwestycyjne w obszarze Dolnej Wisły w zakresie ochrony przeciwpowodziowej (obszar Żuławy Wiślane - poprzez kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe).	Narodowa Strategia Gospodarowania Wodami 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015)	1 - Elbląg 3 - Gronowo Elbląskie, Elbląg, Markusy, Rychliki
3	Inwestycje związane z utrzymaniem, rozwojem i modernizacją śródlądowych dróg wodnych: Rewitalizacja Kanału Elbląskiego na odcinku – Jezioro Drużno – Miłomłyn, Miłomłyn – Zalewo, Miłomłyn – Ostróda – Stare Jabłonki.	Narodowa Strategia Gospodarowania Wodami 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015)	1 - Ostróda 2 - Miłomłyn, Morąg, Pasłęk, Zalewo 3 - Elbląg, Małdyty, Markusy, Ostróda, Rychliki
4	Inwestycje związane z utrzymaniem, rozwojem i modernizacją śródlądowych dróg wodnych: Pętla Żuławska.	Narodowa Strategia Gospodarowania Wodami 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015)	1 - Braniewo, Elbląg, Frombork 2 - Tolkmicko
5	Projekt budowlany odbudowy wału rzeki Sajny.	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoly (do 2015) ³⁾	2 - Bisztynek
6	Projekt odtworzenia, kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomowego rz. Muntówka km 1+250 – 3+032 gm. Mrągowo.	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Pregoly (do 2015) ³⁾	3 - Mrągowo
7	Budowa śluzy Guzianka II.	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (do 2015) ⁴⁾	2 - Ruciane-Nida
8	Projekt odtworzenia kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomowego rzeki Różanicy w km 12+700 – 17+120, wieś Kurzątki.	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (do 2015) ⁴⁾	3 - Prostki
9	Projekt odtworzenia kształtowania przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomowego rzeki Staświnki, gmina Wydminy km 8+000 – 17+230.	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (do 2015) ⁴⁾	3 - Wydminy
10	Projekt odtworzenia kształtowania przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomowego rzeki Kamienny Bród w km 17+440 – 22+268, wieś Turowo Zocie.	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (do 2015) ⁴⁾	3 - Kalinowo
11	Projekt odtworzenia kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomowego rzeki Różynki Elckiej w km 3+000 – 8+240, wieś Czypryki.	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (do 2015) ⁴⁾	3 - Prostki
12	Remont jazu z mostem drogowym w miejscowości Krutyński Piec.	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (do 2015) ⁴⁾	3 - Piecki
13	Rewitalizacja Kanału Elbląskiego na odcinkach: Jezioro Drużno – Miłomłyn, Miłomłyn – Zalewo, Miłomłyn – Ostróda – Stare Jabłonki.	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (do 2015) ⁴⁾	1 - Ostróda 2 - Miłomłyn, Morąg, Pasłęk, Zalewo 3 - Elbląg, Małdyty, Markusy, Rychliki, Ostróda
14	Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi. Poprawa jakości gleb poprzez regulację stosunków wodnych oraz ochrony użytków rolnych przed powodzią, zwiększenie retencji wodnej.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	Województwo warmińsko-mazurskie
15	LIFEscape – Krajobraz jako byt; ochrona krajobrazu Wysoczyzny Elbląskiej przed postępującą dewastacją, głównie poprzez ekspansję bezstyłowej zabudowy jednorodzinnej.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej: 1 - Elbląg 2 - Tolkmicko 3 - Elbląg, Milejewo

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

16	Zmieniający się Bałtycki Krajobraz – innowacyjne podejście ku zrównoważonym leśnym krajobrazom. Utworzenie w Regionie Morza Bałtyckiego sieci Bałtyckich Krajobrazów cechujących się innowacyjnością, współpracą między partnerami oraz programem działań mających na celu dążenie do zrównoważonego rozwoju.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Mazurskie”: 2 - Biała Piska, Mikołajki, Orzysz, Pisz, Ruciane-Nida 3 - Mrągowo, Piecki, Rozogi, Sorkwity, Świętajno
17	Ochrona cennych zasobów przyrodniczych na terenie parków krajobrazowych Pomorza, Kujaw, Warmii i Mazur przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów – Ochrona przyrody, zagospodarowanie turystyczne (Mazurski Park Krajobrazowy Krutyń).	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	Mazurski Park Krajobrazowy: 2 - Mikołajki, Orzysz, Pisz, Ruciane-Nida 3 - Mrągowo, Piecki, Świętajno
18	Ochrona cennych zasobów przyrodniczych na terenie parków krajobrazowych Pomorza, Kujaw, Warmii i Mazur przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów. Powstanie małej infrastruktury turystycznej na terenie ścieżki edukacyjnej „Ptasi Raj” w celu „skanalizowania” ruchu turystycznego na terenie Parku Krajobrazowego Wysoczyzny Elbląskiej i rezerwatu przyrody „Zatoka Elbląska”.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej: 1 - Elbląg 2 - Tolkmicko 3 - Elbląg, Milejewo
19	Ochrona cennych zasobów przyrodniczych na terenie parków krajobrazowych Pomorza, Kujaw, Warmii i Mazur przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów. Powstanie małej infrastruktury turystycznej w celu skanalizowania ruchu turystycznego i stworzenie warunków do uprawiania turystyki nieinwazyjnej na obszarach chronionych (Welski Park Krajobrazowy)	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	Welski Park Krajobrazowy: 2 - Lidzbark 3 - Grodziczno, Płońska, Rybno
20	Ochrona cennych zasobów przyrodniczych na terenie parków krajobrazowych Pomorza, Kujaw, Warmii i Mazur przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów. Powstanie małej infrastruktury turystycznej w celu skanalizowania ruchu turystycznego i stworzenie warunków do uprawiania turystyki nieinwazyjnej na obszarach chronionych (Zespół Parków Krajobrazowych Pojezierza Iławskiego i Wzgórz Dylewskich) .	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	Park Krajobrazowy Pojezierza Iławskiego: 1 - Iława 2 - Iława, Susz 3 - Zalewo Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich: 3 - Dąbrówno, Grunwald, Lubawa, Ostróda
21	Ochrona cennych zasobów przyrodniczych na terenie parków krajobrazowych Pomorza, Kujaw, Warmii i Mazur przed nadmierną i niekontrolowaną presją turystów. Powstanie małej infrastruktury turystycznej (parking wraz z wyposażeniem, ścieżka przyrodnicza, przygotowanie miejsc rekreacyjno-edukacyjnych, rewitalizacja zabytkowego parku podworskiego) celem stworzenia warunków do uprawiania turystyki nieinwazyjnej na obszarach chronionych (Park Krajobrazowy Puszczy Rominckiej Żytkiejmy).	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ²⁾	Park Krajobrazowy Puszczy Rominckiej: 2 - Gołdap 3 - Dubeninki
22	Działania/inwestycje mające wpływ na stan zasobów wodnych oraz cele ochrony wód wynikające z ramowej Dyrektywy Wodnej.	MasterPlan dla obszaru dorzecza Wisły	Dorzecze Wisły na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego (brak lokalizacji inwestycji na mapie 56).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych:

- 1) Dokument zatwierdzony przez Ministerstwo Środowiska (maj 2010 r.).
- 2) Uchwała Nr II/26/14 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 grudnia 2014 r. w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039.
- 3) Dokument zatwierdzony przez Radę Ministrów (22 luty 2011 r.).
- 4) Dokument zatwierdzony przez Radę Ministrów (22 luty 2011 r.).

Tabela 16. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury społecznej i gospodarczej **Mapa 57**

L.p.	Nazwa inwestycji	Program, dokument	Lokalizacja inwestycji 1 - gmina miejska 2 - gmina miejsko-wiejska 3 - gmina wiejska
1	Cittaslow – sieć miast Warmii, Mazur i Powiśla stawiających na dobrą jakość życia.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Barczewo, Biskupiec, Bisztynek, Dobrze Miasto, Goldap, Górowo Iławeckie, Lidzbark Warmiński, Lubawa, Nidzica, Nowe Miasto Lubawskie, Olsztynek, Pasym, Reszel, Ryn
2	Konserwacja i restauracja XIV-wiecznego zamku w Lidzbarku Warmińskim – perełki architektury gotyckiej w Polsce – II etap. Odnowienie obiektu.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Lidzbark Warmiński
3	Park Astronomiczny Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku. Utworzenie na bazie istniejącego obserwatorium astronomicznego parku tematycznego, który będzie poświęcony metodom obserwacji ciał niebieskich od wieku XVI-go po dzień dzisiejszy.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Frombork
4	Rewitalizacja zamku kapituły warmińskiej w Olsztynie.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Olsztyn
5	Łyna Alle Ława. Utworzenie szlaku turystycznego rzeką Łyną poprzez rozwój infrastruktury podstawowej dla turystyki wodnej, rozwój bazy noclegowej i turystycznej.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	1 - Bartoszyce, Lidzbark Warmiński, Olsztyn 2 - Dobre Miasto, Sępólno, Nidzica, Olsztynek 3 - Bartoszyce, Dywity, Lidzbark Warmiński, Stawiguda
6	Rozbudowa, przebudowa i remont Teatru im. A.Sewruka oraz CSE Światowid w Elblągu – w części dotyczącej nieruchomości CSE Światowid.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Elbląg
7	Rozbudowa, przebudowa i remont Teatru im. A.Sewruka oraz CSE Światowid w Elblągu – w części dotyczącej nieruchomości Teatru im. A.Sewruka.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Elbląg
8	Rozwój nowoczesnych zespołów ratownictwa medycznego polegający na modernizacji infrastruktury, rozbudowie systemów wspomaganie decyzji oraz podniesieniu jakości świadczeń medycznych w oparciu o współpracę. Poprawa efektywności funkcjonowania ratownictwa medycznego w obszarze transgranicznym Polski i Rosji poprzez modernizację bazy zespołów wyjazdowych ratownictwa medycznego oraz podniesienie standardów świadczonych usług w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Elblągu i Miejskiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Kaliningradzie.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Elbląg
9	Zagospodarowanie przestrzeni publicznej terenu Zespołu szkół z ukraińskim językiem nauczania w Górowie Iławeckim.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Górowo Iławeckie
10	Dostosowanie budynku Biblioteki w Olsztynie ul. Natalii Żarskiej 2 do wymagań bezpieczeństwa pożarowego.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Olsztyn
11	Rozbudowa siedziby i potencjału regionalnego WBP w Olsztynie.	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Olsztyn
12	Modernizacja i rozbudowa regionalnego systemu informacji turystycznej. Modernizacja i rozbudowa punktów informacji turystycznej	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Województwo warmińsko-mazurskie
13	Warmia i Mazury Pro – invest 2015	Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039 ¹⁾	Województwo warmińsko-mazurskie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych:

¹⁾ Uchwała Nr II/26/14 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 grudnia 2014 r. w sprawie zmian w Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2039.

2. NARZĘDZIA REALIZACJI PLANU

Przyjęte w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego cele, kierunki polityki i zagospodarowania przestrzennego oraz zasady i działania adresowane są do wszystkich jednostek / podmiotów, które odpowiadają za gospodarowanie przestrzenią regionu.

Plan województwa realizowany będzie głównie poprzez:

- wnioskowanie o uwzględnienie zapisów w dokumentach strategicznych, programowych i planistycznych rządowych, w tym m.in. do koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, do planów zagospodarowania obszarów morskich,
- uwzględnianie ustaleń Planu odpowiednio w dokumentach strategicznych, planistycznych, operacyjnych i programowych Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- uwzględnianie zapisów Planu w sporządzanych opracowaniach strategicznych, planistycznych, programowych na poziomie ponadregionalnym (w tym do planów zagospodarowania przestrzennego województw sąsiednich), regionalnym (w tym dla obszarów funkcjonalnych),
- uwzględnianie ustaleń Planu w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

3. MONITORING REALIZACJI PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

Monitoring jest narzędziem do oceny stopnia realizacji Planu województwa. Monitoring przeprowadza się dla poszczególnych zagadnień odniesionych do przyjętych kierunków i działań zagospodarowania przestrzennego:

- 1) Kształtowanie ładu przestrzennego: problemy suburbanizacji oraz rozpraszania zabudowy (szczególnie wokół dużych miast), lokalizacje inwestycji dysharmonijnych bądź agresywnych o dużym zasięgu oddziaływania, uszczegółowienie planowania regionalnego do poziomu obszarów funkcjonalnych, relacje na styku planowania regionalnego i planowania miejscowego (przykłady dezintegracji przestrzeni w dużej skali, np. kumulacja zagospodarowania wielkoskalowego na obszarach gmin sąsiadujących), konieczność zapewnienia rezerw terenowych dla inwestycji publicznych, wskazywanie źródeł zagrożeń dla ładu przestrzennego, wyzwania w zakresie polityki miejskiej kreowanej przez państwo (w tym również dotyczącej rewitalizacji miast).
- 2) Funkcjonowanie sieci osadniczej: obszary funkcjonalne dużych ośrodków miejskich (wojewódzkiego, regionalnego i subregionalnego), sytuacja lokalnych ośrodków osadniczych (szczególnie tych, które funkcjonują w powiązaniach sieciowych).
- 3) Wykorzystanie walorów przyrodniczych w procesie równoważenia rozwoju: stan ochrony obszarów przyrodniczo cennych, sieć powiązań ekologicznych zewnętrznych i wewnętrznych (z korytarzami ekologicznymi), elementy środowiska ważne dla prawidłowego funkcjonowania regionu (wody podziemne, wody powierzchniowe, lasy, grunty rolne o dużej przydatności rolniczej, zasoby geologiczne, ew. inne zasoby środowiska), ochrona krajobrazu.
- 4) Ochrona walorów kulturowych: obiekty zabytkowe (usystematyzowane grupy obiektów) oraz krajobrazy kulturowe istotne dla zachowania tożsamości kulturowej regionu, poziom ich ochrony prawnej, stan zachowania.
- 5) Zapewnienie dostępności do usług publicznych na poziomie regionalnym: standardy wyposażenia w infrastrukturę społeczną poszczególnych grup miast, w zakresie: edukacji, zdrowia, kultury, sztuki i sportu, ew. rozwój dużych centrów/galerii handlowo-usługowych.
- 6) Wzrost konkurencyjności/efektywności gospodarczej: wiodące branże (np. turystyka, rolnictwo, leśnictwo, przemysł, gospodarka morska i gospodarka rybacka), specjalne strefy ekonomiczne, klastry, parki technologiczne, terminale/centra logistyczne, zakłady produkcyjne o kluczowym znaczeniu, oferta terenów rozwojowych (strefy rozwojowe), przestrzenny aspekt atrakcyjności inwestycyjnej.
- 7) Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu: funkcjonowanie głównych elementów systemu komunikacyjnego: tranzytowe korytarze komunikacyjne – drogowe i kolejowe, wewnętrzne osie komunikacyjne - drogowe i kolejowe, regionalny port lotniczy, drogi wodne – morskie i śródlądowe wraz z niezbędną infrastrukturą, ponadregionalne szlaki rowerowe.
- 8) Poprawa bezpieczeństwa energetycznego: funkcjonowanie systemów zasilania w energię elektryczną i zaopatrzenia w gaz przewodowy, zmiany w zakresie rozwoju/ekspansji odnawialnych źródeł energii – szczególnie w postaci zagrażającej walorom krajobrazowym, kulturowym i przyrodniczym, np. dużej energetyki wiatrowej oraz wielkoobszarowych farm fotowoltaicznych.

- 9) Funkcjonowanie pozostałych branż infrastruktury technicznej: dostęp do szerokopasmowego internetu, poziom zwodociągowania i skanalizowania województwa, gospodarka odpadami.
- 10) Ochrona przed zagrożeniami: powódź, bezpieczeństwo państwa (tereny zamknięte).

Monitoring obejmował będzie również ocenę realizacji:

- inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym związane z programami zawierającymi zadania rządowe, służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym (zgodnie z art. 48 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym),
- inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością (zgodnie z art.39 ust.5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Podstawowym narzędziem monitoringu będą wskaźniki (mieralne, pochodzące z ogólnie dostępnej bazy danych), dobrane w sposób pozwalający na ilustrację stopnia realizacji założonych kierunków rozwoju. Monitoring będzie podstawą do sporządzenia (zgodnie z art. 45 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa, przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa oraz oceny realizacji inwestycji celu publicznego.

V. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1) Dokumenty planistyczne, strategiczne, programowe, koncepcyjne i inne, szczebla międzynarodowego, krajowego oraz regionalnego

- Agenda Terytorialna Unii Europejskiej 2020, W kierunku sprzyjającej społecznemu włączeniu, inteligentnej i zrównoważonej Europy zróżnicowanych regionów, przyjęta 19 maja 2011 r. w Gödöllő.
- Bilans otwarcia programów operacyjnych realizowanych w latach 2007-2013. Perspektywa regionalna. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Programów Regionalnych, Warszawa 2008.
- Deklaracja z Rio na temat Środowiska i Rozwoju, Agenda 21, Deklaracja o lasach. Dokumenty przyjęte podczas konferencji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro w czerwcu 1992 r.
- Europe 2020, Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth – Strategia Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu, Komunikat KE w dniu 3 marca 2010 r.
- Europejska Strategia Bezpieczeństwa z grudnia 2003 r.
- Europejski Program Zapobiegania Zmianom Klimatu (EPZK).
- Gospodarka Polski. Prognozy i opinie. Raport nr 14. Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, Warszawa 2009.
- Habitat. Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie osiedli ludzkich. Ministerstwo Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa, Warszawa 1996.
- Kierunki rozwoju turystyki do 2015 r.
- Koncepcja horyzontalnej polityki przemysłowej w Polsce, 2007.
- Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania kraju, 2001.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.
- Koncepcja Strategiczna Sojuszu Północnoatlantyckiego z 19 listopada 2010 r.
- Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej oraz Program Działań na lata 2007-2013.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020, Regiony, miasta, obszary wiejskie. Warszawa 2010.
- Krajowa Strategia Zatrudnienia na lata 2007-2013. Ministerstwo Gospodarki i Pracy, 2005.
- Krajowy Program Zwiększania Lesistości. Aktualizacja 2003 r. Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2003.
- Krajowy Program Zwiększania Lesistości. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa 1995.
- Marketingowa strategia Polski w sektorze turystyki na lata 2008-2015. Polska Organizacja Turystyczna, Warszawa 2008.
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia (NSRO) 2007-2013. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.
- Paneuropejskie wytyczne w sprawie zalesienia i ponownego zalesienia (uwzględniające w szczególności postanowienia Protokołu z Kioto do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu przyjęte 12-13 listopada 2008 r.).
- Plan działania Polskiej Organizacji Turystycznej na lata 2010-2011.
- Plan Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Jarft, M.P.2011 nr 37, poz.424.
- Plan Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Pregoly, M.P.2011 nr 55, poz.566.
- Plan Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Świeżej, M.P.2011 nr 59, poz.579.
- Plan Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Wisły, M.P.2011 nr 49, poz.549.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2002.
- Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016 (Załącznik do uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 maja 2009 r.), Warszawa 2008.
- Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2008.
- Polityka klimatyczna Polski.
- Polityka Leśna Państwa. Ministerstwo Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa 1997.
- Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015)”, zwany „Programem Żuławskim – 2030”.
- Program biologicznego udroźnienia rzek w województwie warmińsko-mazurskim. Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Olsztynie.
- Program Gospodarczo-Ochronny Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Mazurskie”. Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych Białystok, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych Olsztyn, 2004.
- Program Inwestycji NATO w Dziedzinie Bezpieczeństwa NSIP.
- Program małej retencji województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2006-2015. Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Olsztynie.
- Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011-2014. Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2007.
- Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2015 – 2018. Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
- Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego: zasoby i zagrożenia diagnoza. Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Ochrony Środowiska, W-MBPP w Olsztynie, Olsztyn 2002.
- Programy Operacyjne: Infrastruktura i Środowisko, Innowacyjna Gospodarka, Rozwój Polski Wschodniej, Ryby, Kapitał Ludzki na lata 2007-2013. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2007.

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2008.
- Program wodno-środowiskowy kraju. KZGW, Warszawa 2010.
- Program Współpracy Transgranicznej Litwa – Polska – Rosja na lata 2007-2013.
- Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Terytorialnej na lata 2007-2010.
- Projekt Narodowej Strategii Gospodarowania Wodami 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015). PROECO CDM, Warszawa.
- Protokół z Kioto do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu przyjęty w grudniu 1997 r.
- Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego kraju. Ministerstwo Budownictwa, Warszawa 2007.
- Raport Polska 2011, Gospodarka - Społeczeństwo – Regiony. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011.
- Regionalna Strategia Innowacyjności Województwa Warmińsko – Mazurskiego; uchwała Sejmiku Województwa Warmińsko – Mazurskiego nr XXIV/336/04 z dnia 31 sierpnia 2004 r.
- Regionalny plan działań na rzecz zatrudnienia na 2009.
- Regionalny Program Operacyjny Polityki Leśnej Państwa. RDLP Olsztyn.
- Regionalny Program Operacyjny Polityki Leśnej Państwa. RDLP Białystok.
- Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013. Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2007.
- Rezolucje z pięciu Konferencji Ministerialnego Procesu Ochrony Lasów w Europie: Strasburg, Francja (1990 r.), Helsinki, Finlandia (1993 r.), Lizbona, Portugalia (1998 r.), Wiedeń, Austria (2003 r.), Warszawa, Polska (2007 r).
- Rządowy program działań na rzecz rozwoju mieszkalnictwa. Warszawa 2007.
- Sektorowy Program Operacyjny „Rybołówstwo i przetwórstwo ryb 2004-2006”. 2004.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdzona 13 listopada 2007 r.
- Strategia Długoterwałego Rozwoju Sektora Mieszkaniowego na lata 2005 – 2025. Warszawa 2005.
- Strategia Gospodarki Wodnej. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2005.
- Strategia Leśna UE przyjęta 15 grudnia 1998 r.
- Strategia Lizbońska – Droga do Sukcesu Zjednoczonej Europy – oprac. zespołowe. Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej.
- Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej przyjęta 23 grudnia 2009 r.
- Strategia Promocji Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2009-2013.
- Strategia Rozwoju Kraju (SRK) 2007-2015. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006.
- Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Zielone Płuca Polski. 1999.
- Strategia Rozwoju Rybołówstwa na lata 2000-2006, 2007-2013.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020. Samorząd województwa Warmińsko-Mazurskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn 2005.
- Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Warmińsko-Mazurskim. Olsztyn 2010.
- Strategia UE dla regionu Morza Bałtyckiego, przyjęta 26 października 2009 r.
- Strategia zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich w województwie warmińsko-mazurskim do 2020 r.
- Studium diagnostyczne obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski. Rada Programowa Porozumienia Zielone Płuca Polski, 2000.
- Wojewódzki program polityki prorodzinnej na lata 2008-2011. Olsztyn 2007.
- Wojewódzki program zwiększania lesistości na lata 2001-2010.
- Wojewódzki Program Zwiększenia Lesistości na lata 2001-2010. Urząd Marszałkowski Województwa warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2001.
- Wołos A. (red.) Diagnostyka aktualnego stanu oraz perspektywy rozwoju rybactwa śródlądowego i nadbrzeżnych obszarów rybackich w województwie warmińsko-mazurskim. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Wydawnictwo Instytutu Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie, 2009.
- Zintegrowane wytyczne na rzecz wzrostu i zatrudnienia na lata 2005-2008, (Wytyczne Unii Europejskiej). Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2007.
- Zintegrowane wytyczne w sprawie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia na lata 2008-2010 – wydanie PL. Komisja Wspólnot Europejskich (projekt).
- Polityka energetyczna Polski do 2030 r.
- Polska 2030 Wyzwania Rozwojowe. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, 2009.
- „Zielona Księga” KE - Europejska strategia na rzecz zrównoważonej, konkurencyjnej i bezpiecznej energii. KOM (2006) 105, Bruksela, 08.03.2006 r.

2) Opracowania specjalistyczne, branżowe

- Acta Agrophysica, 10(3), 543-552, Dragańska E., Cymes I. Występowanie uciążliwych warunków pogodowych w Polsce północno-wschodniej w latach 1991-2000. Katedra Meteorologii i Klimatologii, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, 2007.
- Aktualne problemy demograficzne regionu Polski wschodniej – raporty i analizy, EUROREG 5/2010.
- Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2006 roku. Materiał na konferencję prasową w dniu 29 stycznia 2007 r. Główny Urząd Statystyczny Departament Statystyki Społecznej.
- Aktywność ekonomiczna ludności w województwie warmińsko-mazurskim (wydania kwartalne coroczne). Urząd Statystyczny w Olsztynie.
- Antonowicz B., Gwiazdzińska-Goraj M., Kowalczyk B., Krzymowska K., Kurowska H., Ratkiewicz O., Szymankiewicz-Szarejko T., Samulowski W., Wysokiński A. Ekspertyza dotycząca województwa warmińsko-mazurskiego w kontekście Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020.

- Aspiracje i motywacje edukacyjne Polaków w latach 1993-2009. Centrum Badania Opinii Społecznej Warszawa 2009.
- Bartoszewicz W., Skalska T. Zagraniczna Turystyka Przyjazdowa do Polski w 2008 roku. Instytut Turystyki, Warszawa 2009.
- Benchmarking parków technologicznych w Polsce. Wyniki badania. ECORYS Polska; PARP, Warszawa 2008.
- Bilans Zasobów Kopalni i Wód Podziemnych wg stanu na 31.12.2010 r., PIG-PIB, Warszawa 2011.
- Biologiczno-rybackie i społeczne aspekty gospodarowania zasobami ryb Zalewu Wiślanego. Morski Instytut Rybacki (Zakład Zasobów Rybackich), Gdynia 2000.
- Boni M. Warunki rozwoju Polski Wschodniej w perspektywie 2020 r. Kapitał ludzki, kapitał społeczny a wyzwania rynku pracy na obszarach Polski Wschodniej. Ekspertyzy do Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 tom I, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Warszawa 2007.
- Byszewska-Dawidek M., Legienis H., Radkowska B. Turystyka Polska w 2008 r. Układ Regionalny. Instytut Turystyki, Warszawa 2009.
- Czy warto się uczyć – komunikat z badań – Centrum Badania Opinii Społecznej Warszawa 2007.
- Dąbrowski S. Ochrona różnorodności biologicznej woj. warmińsko-mazurskiego. Streszczenia referatów i posterów z konferencji - Ochrona różnorodności biologicznej na obszarze woj. warmińsko-mazurskiego ze szczególnym uwzględnieniem ekosystemów leśnych. Olsztyn 2010.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 2005-2007. GUS Departament Przemysłu, Materiał na konferencję prasową w dniu 26.11.2008 r., Warszawa 2008.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłowych w latach 2006-2008; GUS Departament Przemysłu, US w Szczecinie; Materiał na konferencję prasową w dniu 23.09.2009 r.
- Dziemianowicz W., Szlachta J. Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa. 2005.
- Gospodarka drewnem prowadzona przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2009.
- Gorczyca M. Mieszkalnictwo w Niemczech, Wiadomości statystyczne Nr 6, Studia Metodologiczne. 2010 r.
- Hołdyński Cz. Ochrona różnorodności biologicznej w obszarach Natura 2000 w woj. warmińsko-mazurskim. Streszczenia referatów i posterów z konferencji – Ochrona różnorodności biologicznej na obszarze woj. warmińsko-mazurskiego ze szczególnym uwzględnieniem ekosystemów leśnych. Olsztyn 2010.
- Informacja o stanie lasów oraz o realizacji „Krajowego Programu Zwiększania Lesistości” w latach 2008, 2009. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2009, 2010.
- Informacja o stanie lasów oraz o realizacji „Krajowego Programu Zwiększania Lesistości” w 2009 roku. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2010.
- Innowacyjność na Warmii i Mazurach. Zespół RSWI, W-MARR, Olsztyn 2008.
- Jakość powietrza w Polsce w roku 2008 w świetle wyników pomiarów prowadzonych w ramach PMŚ. Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa 2009.
- Juchniewicz M. Diagnoza innowacyjności mikroprzedsiębiorstw w Polsce – omówienie wyników badań empirycznych. PSDB grupa WYG, Warszawa 2008.
- Kańska A., Krzysztofik K. i inni. Charakterystyka polskiego obszaru pilotowego projektu „MOMENT” – Nowoczesna gospodarka wodna w Obszarze Południowego Bałtyku. IMGW.
- Konkurencyjność i innowacyjność branż regionu warmińsko-mazurskiego – Analiza konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw regionu Warmii i Mazur w ujęciu statystycznym. Olsztyn, 2005.
- Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych z dnia 16 grudnia 2003 r. wraz z aktualizacjami.
- Las wielu funkcji. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2009.
- Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie warmińsko-mazurskim w 2008 r. Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2009.
- Mapa obszarów zagrożonych podtopieniami w Polsce. Informator Państwowej Służby Hydrogeologicznej. Warszawa 2007.
- Materiały i pisma przesłane przez Rejonowy Zarząd Infrastruktury, Sztab Generalny WP, Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie.
- Ochrona dużych kompleksów leśnych (Zielone Płuca Polski i inne). Ministerstwo Środowiska Materiał informacyjny dla Senackiej Komisji Środowiska, Warszawa 2009.
- Ochrona Środowiska 2011. GUS, Warszawa 2011.
- Opracowanie podstaw procesu aktywizacji Regionu Elbląskiego w aspekcie transportu morsko-rzeczny, rekreacji i rybołówstwa. Opracowanie koncepcji niezbędnych torów wodnych na Zalewie Wiślanym dostosowanych do planowanego rozwoju portu Elbląg oraz pozostałych portów Zalewu Wiślanego. Gdynia 1995.
- Polska – Raport o stanie gospodarki i rynku drzewnego. Europejska Komisja Gospodarcza Komitet Drzewny – 66 Sesja, 2008.
- Polska w Unii Europejskiej 2010. Główny Urząd Statystyczny.
- Poradniki ochrony siedlisk oraz gatunków. Ministerstwo Środowiska, (<http://natura2000.gdos.gov.pl/natura2000/>).
- Potrzeby, efekty i perspektywy gospodarki wodnej w Województwie Warmińsko-Mazurskim. ZMiUW w Olsztynie, ŻMiUW w Elblągu, 2010.
- Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2011-2035. Główny Urząd Statystyczny.
- Prognoza ludności Polski na lata 2008-2035. Departament Badań Demograficznych – Główny Urząd Statystyczny.
- Przemiany demograficzne w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2002-2009. Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2010.
- Raport Końcowy. Analiza potencjału województwa warmińsko-mazurskiego pod względem powstania nowych inicjatyw klastrowych w regionie. Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie, Olsztyn 2009.

- Raport okresowy nr IX z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020 w Priorytecie 2 – Otwarte społeczeństwo, Dostępność mieszkańców w 2008 r., 2010 r.
- Raport o stanie lasów w Polsce: 2008, 2009. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Warszawa 2009, 2010.
- Żołnierskiego A. (red.). Raport o stanie MSP 2007-2008, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji – PIP, PARN 2009.
- Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2010 r. WIOŚ w Olsztynie, 2011.
- Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2001, 2003, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 roku. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie.
- Raporty o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2007 roku, w 2008 roku, w 2009 roku
- Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego kraju. Ministerstwo Budownictwa, Warszawa 2007.
- Raport W-M Agencji Rozwoju Regionalnego (W-M ARR) dot. analizy potencjału województwa pod względem powstania nowych inicjatyw klastrowych.
- Rynek pracy w Polsce 2008 r. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy.
- Saganowski K., Zagrzejewska – Fiedorowicz M., Żuber P (red). Ekspertyzy do Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2008-2033, Tom I, II, III, IV. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008.
- Sąsiedzkie połączenia gazowe z systemami gazowniczymi krajów otaczających. Interkonektory. BSiPG Gazoprojekt S.A Grupa PGNiG.
- Sprawozdanie z realizacji Programu Energetycznego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2005-2010. Warmińsko-Mazurska Agencja Energetyczna w Olsztynie.
- Stan i ruch naturalny ludności w województwie warmińsko-mazurskim (wydania kwartalne coroczne). Urząd Statystyczny w Olsztynie.
- Statystyczny atlas województwa warmińsko-mazurskiego 2005. Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2006.
- Strategia rozwoju Obszaru Gmin Nadzalewowych do roku 2015. Komunalny Związek Gmin Nadzalewowych w Elblągu. Elbląg 2000.
- Strzeszyński J. Porównawcza analiza wskaźnikowa krajowego rynku mieszkaniowego. Instytut Analiz, Monitor Rynku Nieruchomości, 2009.
- Studium gazyfikacji województwa warmińsko-mazurskiego. Gazoprojekt Wrocław.
- Studium uwarunkowań atrakcyjności turystycznej Polski Wschodniej. Polska Organizacja Turystyczna, Instytut Turystyki, Warszawa.
- Studium Wykonalności projektu Sieć Szerokopasmowa polski Wschodniej, Obszar Warmińsko-Mazurskie; DGA S.A., InfoStartegia K. Heller i A. Szczerba, Nizielski&Borys Consulting, ITTI Sp. z o.o., EFICOM S.A.; Warszawa, czerwiec 2009, uzupełnienie marzec 2010 r.
- Sytuacja demograficzna Polski, Raport 2007-2008. Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2008.
- Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004 przegląd. Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, 2005.
- Szramka H. Polityka leśna i jej wpływ na rozwój obszarów wiejskich w Polsce. Akademia Rolnicza w Poznaniu.
- Tucholskiej A. Europejskie wyzwania dla Polski i jej regionów. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
- Uwarunkowania i Kierunki Rozwoju Turystyki w Województwie Pomorskim. Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A., Warszawa.
- Werner Z. T. Baza Noclegowa w Polsce i jej wykorzystanie w 2003 roku. Instytut Turystyki, Warszawa 2004.
- Wołos A. (red.). Diagnoza aktualnego stanu oraz perspektywy rozwoju rybactwa śródlądowego i nadbrzeżnych obszarów rybackich w województwie warmińsko-mazurskim. Olsztyn 2009.
- Wybrane aspekty aktywności ekonomicznej ludności 2002. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2005
- Wyniki Generalnego Pomiaru Ruchu – przeprowadzonego w 2005 roku na drogach wojewódzkich. Wersja II poprawiona. Zarząd Dróg Wojewódzkich w Olsztynie, Olsztyn 2005.
- Zasady Hodowli i Użytkowania Lasu Wielofunkcyjnego. Dyrektor Generalny Lasów Państwowych.
- Zestawienie zbiorcze gruntów. Stan na dzień 01.01.2009. Urząd marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Departament Infrastruktury i Geodezji, Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej, Olsztyn.
- Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych 1996, z. 431, Zbiorowiska Roślinne Pojezierza Mazurskiego i ich przekształcenie. Z.W. Endler, Katedra Ekologii, Zakład Biologii i Ekologii, ART w Olsztynie.
- Ziobrowski Z. Polityka miejska – stan i potrzeby, Raport o stanie miast, Skala degradacji. Instytut Rozwoju Miast, 2009.
- Żuławy Elbląskie, zabezpieczenie przeciwpowodziowe i uwarunkowania rozwoju. Materiały konferencyjne. Elbląg 2001.

3) Literatura przedmiotu

- Atlas współzależności parametrów meteorologicznych i geograficznych w Polsce. 2009.
- Atlas zasobów, walorów i zagrożeń środowiska geograficznego Polski. Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorzcyk, 1994.
- Bański J. Geografia rolnictwa polski. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.
- Bański J. Typy obszarów funkcjonalnych w Polsce. PAN, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S Leszczyńskiego, Warszawa 2009.
- Bański J. Typy obszarów funkcjonalnych w Polsce. Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyńskiego, 2009.
- Bereszyński A., Kepel A.(red.).Ssaki. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2005.

- Chrobocińska K., Decyk K., Juchniewicz M. Rola kobiet w innowacyjnych przedsiębiorstwach na przykładzie podmiotów z regionu Warmii i Mazur. Wydawnictwo - Fundacja Wspierania i Promocji Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach, Olsztyn 2009.
- Czapiewski K., Niewęglowska G. Przestrzenne zróżnicowanie dopłat wyrównawczych ONW w Polsce w 2004 roku, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2006.
- Gaworecki W. W. Turystyka. Wydanie IV zmienione. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.
- Giedych R., 2004, Uwarunkowania prawne planowania, ochrony i zarządzania krajobrazem w Polsce w świetle Europejskiej Konwencji krajobrazowej, w: Przegląd polskich doświadczeń u progu integracji z Unią Europejską, s. 29-34, Gdańsk, 2004.
- Gromadzki M.(red.) Ptaki. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2004. T.7, T.8 (część I, II).
- Hillbricht-Ilkowska A. 2005. Ochrona jezior i krajobrazu pojeziernego - problemy, procesy, perspektywy, w: Problemy Nauk Biologicznych, Tom 54, Nr 2-3, s. 285-302, PTP im. Kopernika.
- Jutrzenka-Trzebiatowski A. Wpływ człowieka na szatę leśną Polski północno-wschodniej w ciągu dziejów. Edycja wspólna Ośrodka Badań Naukowych i Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, Olsztyn 1999.
- Kepel A.(red.) Płazy i gady. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2004.
- Klejnowski R. Atlas pogody. Wydawnictwo Pascal sp. z o.o.
- Klimaszewski M. Geomorfologia. PWN, Warszawa 1981.
- Kondracki J. Geografia regionalna Polski. PWN, Warszawa 1998.
- Kostrowicki A.S. Geografia fizyczna Polski, rozdz. Świat żywy. PWN, Warszawa 2005.
- Lazar J., Gleboznawstwo z podstawami geologii. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa - Poznań 1976.
- Lijewski T., Mikułowski B., Wyrzykowski J. Geografia Turystyki Polski. Wydanie III zmienione, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1998.
- Niewiadomski W. (red.). Podstawy Agrotechniki, rozdz. Zwalczanie chwastów i regulatory wzrostu (J. Rola). Państwowe Wydawnictwo Rolne i Leśne, Warszawa 1971.
- Niewiadomski W., Podstawy agrotechniki, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa 1971.
- Paczyński B., Płochniewski Z. Wody mineralne i lecznicze Polski. PiG, Warszawa 1996.
- Palmowski T. (red.). Pogranicze polsko-rosyjskie. Problemy współpracy transgranicznej z Obwodem Kaliningradzkim. Wydawnictwo „Bernardinum”, Gdynia-Pelplin 2007.
- Palmowski T. Kaliningrad – szansa czy zagrożenie dla Europy Bałtyckiej? Monografia społeczno-gospodarcza. Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2013.
- Polna M., Intensywność organizacji rolnictwa w Polsce w latach 1996-2002, Uniwersytet im. A.Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2009.
- Potencjał – Plus – Badanie ukrytego potencjału lokalnego rynku pracy. Praca zbiorowa, Olsztyn 2006.
- Powodzie a planowanie przestrzenne, poradnik. IGPIK oddz. w Krakowie, Kraków 1999.
- Raportu o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2011 roku. Inspekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie, Olsztyn 2012.
- Rychling A., Ostaszewska K.(red.). Geografia fizyczna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Rychling A., Solon J. Ekologia krajobrazu. PWN, Warszawa 1998.
- Woś A. Klimat Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, 1999.
- Zagrożenia i ochrona przed powodzią w planowaniu przestrzennym, poradnik metodyczny. UMiRW, Kraków 2002.
- Żarska B. Ochrona krajobrazu. SGGW, Warszawa 2005.

4) Główne źródła danych

- Główny Urząd Statystyczny – Bank Danych Lokalnych,
- Eurostat,
- Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie,
- Wojewódzki Urząd Pracy,
- Centrum Informacyjne Lasów Państwowych.
- Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych w Olsztynie, Białymstoku, Toruniu i Gdańsku, nadleśnictwa,
- Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie,
- Urząd Regulacji Energetyki,
- Dziennik Urzędowy Ministra Infrastruktury i Rozwoju,
- Rejonowy Zarząd Infrastruktury w Olsztynie,
- Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego Delegatura w Olsztynie,
- Komenda Główna Policji,
- Komenda Główna Straży Granicznej,
- Agencja Wywiadu,
- Wojewódzki Sztab Wojskowy w Olsztynie,
- Sztab Generalny Wojska Polskiego Zarząd Planowania Strategicznego,
- Urząd Wojewódzki w Olsztynie Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego,
- Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna,
- Ministerstwo Obrony Narodowej,
- Strony internetowe,
- Prasa regionalna i krajowa.
- Wywiady bezpośrednie.

5) Materiały i opracowania W-MBPP

VI. MAPY DO PLANU WOJEWÓDZTWA

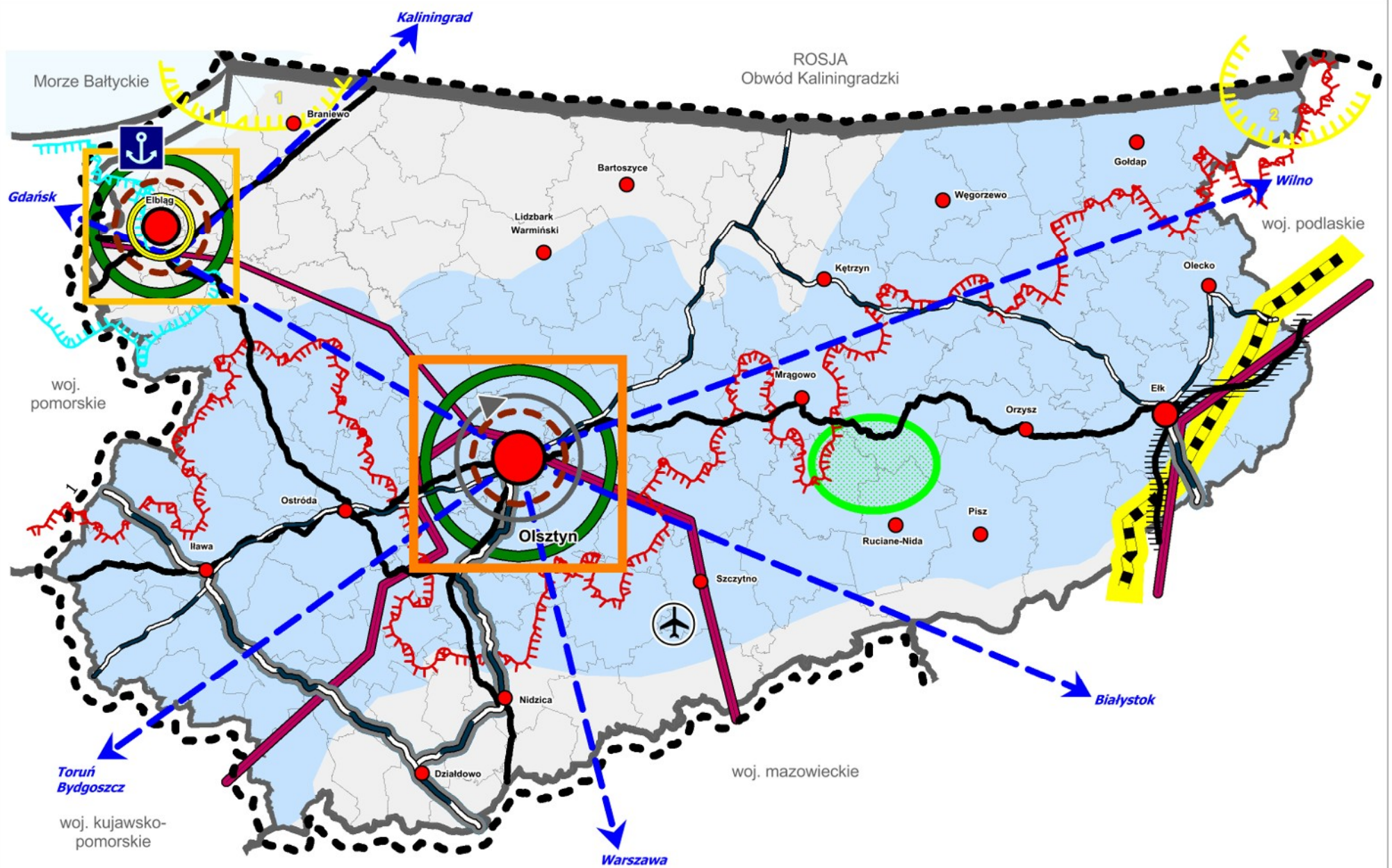
1. Zapisy koncepcji przestrzennego zagospodarowania Kraju 2030 dla województwa warmińsko-mazurskiego
2. Powiązania komunikacyjne na tle korytarzy transportowych
3. Powiązania komunikacyjne na tle transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T
4. Główne kierunki zasilania elektroenergetycznego województwa
5. Główne kierunki zasilania województwa w gaz
6. Położenie przygraniczne województwa
7. Struktura przestrzenna województwa warmińsko-mazurskiego
8. Miasta o zaawansowanych procesach suburbanizacyjnych
9. Struktura przestrzenna sieci osadniczej
10. Wielkość miast
11. Środowisko przyrodnicze – zasoby
12. Środowisko przyrodnicze – zagrożenia
13. Udokumentowane złoża kopalin (stan na 31.12.2012 r.) oraz perspektywiczne obszary występowania złóż gazu z formacji łupkowych
14. Podział wód dla potrzeb gospodarowania wodami
15. Struktura terytorialna systemu hydrograficznego
16. Obszary mokradłowe
17. Obszary cenne przyrodniczo – regionalny system obszarów chronionych
18. Koncepcja korytarzy ekologicznych łączących obszary Natura 200 wg W. Jędrzejewskiego
19. Najważniejsze obiekty zabytkowe o znaczeniu ponadregionalnym
20. Nasylenie obiektami zabytkowymi
21. Stopnie walorów estetycznych krajobrazów (J. Kondracki, J. Ostrowski)
22. Krajobrazy kulturowe
23. Obszary narażone na erozję gleb oraz potencjalnego zagrożenia ruchami mas ziemnych
24. Instytucje wspierające aktywność gospodarczą
25. Aktywność gospodarcza – potencjał aktywności
26. Ośrodki przemysłowe
27. Przemysł – kluczowe uwarunkowania rozwoju
28. Szlaki i trasy turystyczne
29. Turystyka – kluczowe uwarunkowania rozwoju
30. Rolnictwo – kluczowe uwarunkowania rozwoju
31. Rybołówstwo, rybactwo – potencjał gospodarki rybackiej
32. Lesistość gmin
33. Funkcje lasów
34. Główny układ komunikacyjny – stan istniejący
35. Powiązania komunikacyjne kolejowe
36. Zaopatrzenie w gaz
37. Elektroenergetyka
38. Infrastruktura światłowodowa
39. Przekątnikowe stacje bazowe (BTS)
40. Instalacje w gospodarce odpadami
41. Tereny zamknięte
42. Środowisko przyrodnicze i kulturowe
43. Kształtowanie zasobów wodnych i poprawa jakości wód
44. Infrastruktura społeczna
45. Aktywność gospodarcza
46. Turystyka
47. Docelowy układ komunikacyjny
48. Zaopatrzenie w gaz
49. Elektroenergetyka
50. Strefy rozwoju dużej energetyki wiatrowej
51. Gospodarka odpadami
52. Zintegrowane działania przeciwpowodziowe
53. Kierunki zagospodarowania przestrzennego – Synteza
54. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury komunikacyjnej
55. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury technicznej
56. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu gospodarki wodnej, ochrony środowiska i krajobrazu
57. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury społecznej i gospodarki

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Zapisy koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2030 dla województwa warmińsko-mazurskiego

Mapa 1

Sieć głównych miast

- ośrodek wojewódzki
- ośrodek regionalny
- ośrodek subregionalny
- ośrodek lokalny (powiatowy)

Kierunki polityki przestrzennej

- rozwijanie powiązań funkcjonalnych - (gospodarcze, społeczne, edukacyjne, kulturalne oraz sektor badawczo - rozwojowy)
- Polska Wschodnia - działania wspierające procesy urbanistyczne, koncentracje działalności w miastach wojewódzkich, restrukturyzacja obszarów wiejskich, wykorzystanie uwarunkowanych politycznie potencjałów wynikających z przygranicznego położenia
- wspieranie rozwoju procesów urbanistycznych, koncentracji funkcji metropolitalnych i działalności gospodarczej
- koncentracja działań rewitalizacyjnych miast i obszarów zdegradowanych

Infrastruktura

- drogi 2030**
 - podniesienie drogi do rangi drogi ekspresowej
 - projektowana droga ekspresowa
- koleje 2030**
 - konwencjonalne (120 - 220 km/h)
 - konwencjonalne (100 - 120 km/h)

linie elektroenergetyczne

- 400 kV i więcej
- mosty elektroenergetyczne z krajami sąsiednimi

gaz

- projektowany gazociąg międzysystemowy

lotnisko (Szymany)

port morski o uzupełniającym znaczeniu dla gospodarki

Środowisko przyrodnicze

- koncepcja powołania Mazurskiego Parku Narodowego
- wzmocnienie biocentrow położonych po dwóch stronach granicy - Transgraniczne Obszary Chronione Zalew Wiślany Suwalsko - Wisztyński
- Zintegrowany program przeciwpowodziowy całego dorzecza Wisły (postulowany)
- Zintegrowany program przeciwpowodziowy na obszarze Żuław (realizowany)
- koordynacja rozwoju intensywnej turystyki pobytowej na obszarach pojeziernych

Miejskie Obszary Funkcyjne:

- obowiązkowe do wyznaczenia (Olsztyn)
- zalecane do wyznaczenia (Ełbląg)
- integracja systemów gospodarki wodno - ściekowej w miejskich obszarach funkcjonalnych (Olsztyn, Ełbląg)
- wprowadzenie obligatoryjnego zarządzania wodami opadowymi w obszarze funkcjonalnym ośrodka wojewódzkiego - Olsztyn

Źródło: Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

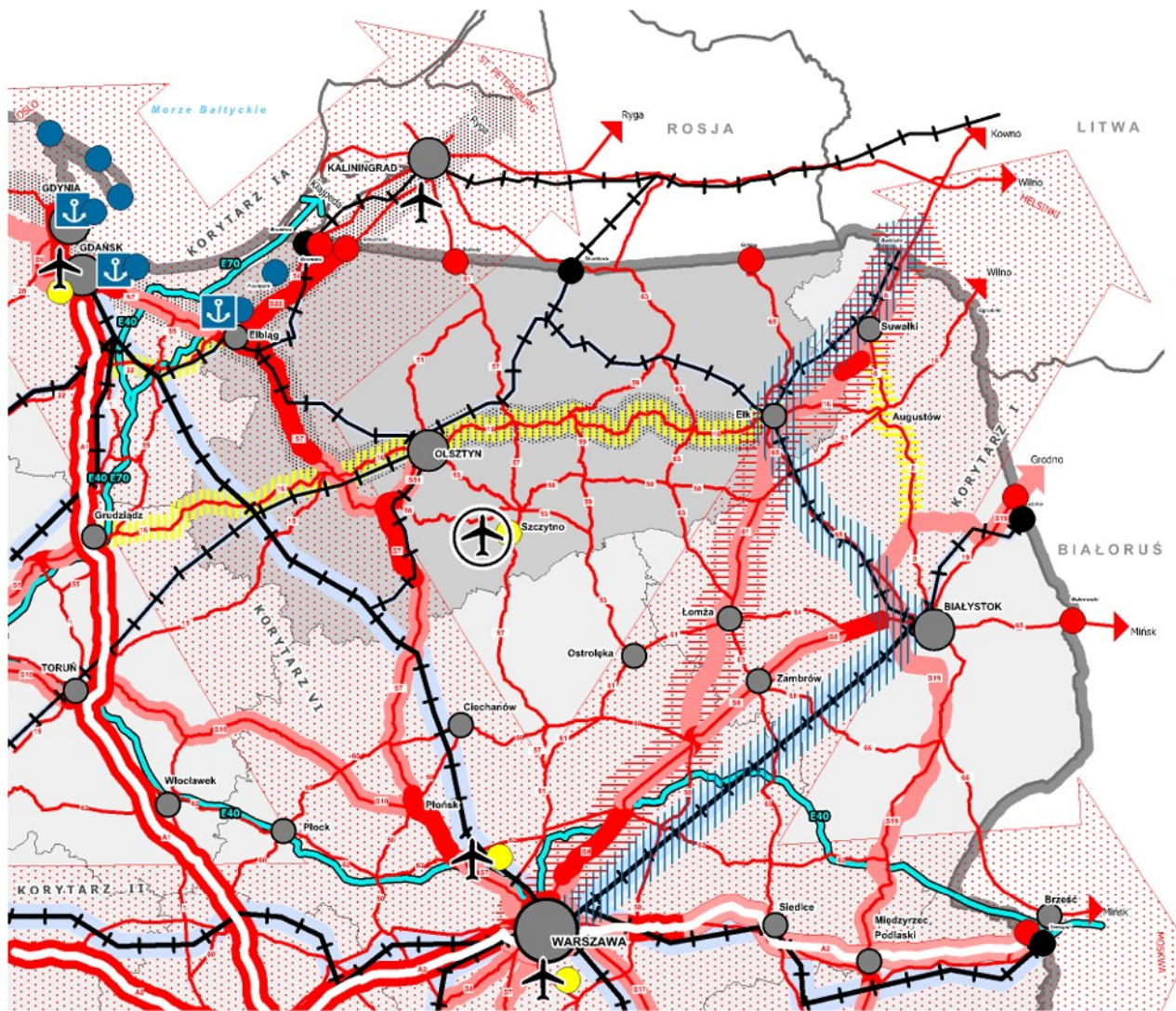
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Powiązania komunikacyjne na tle korytarzy transportowych

Mapa 2

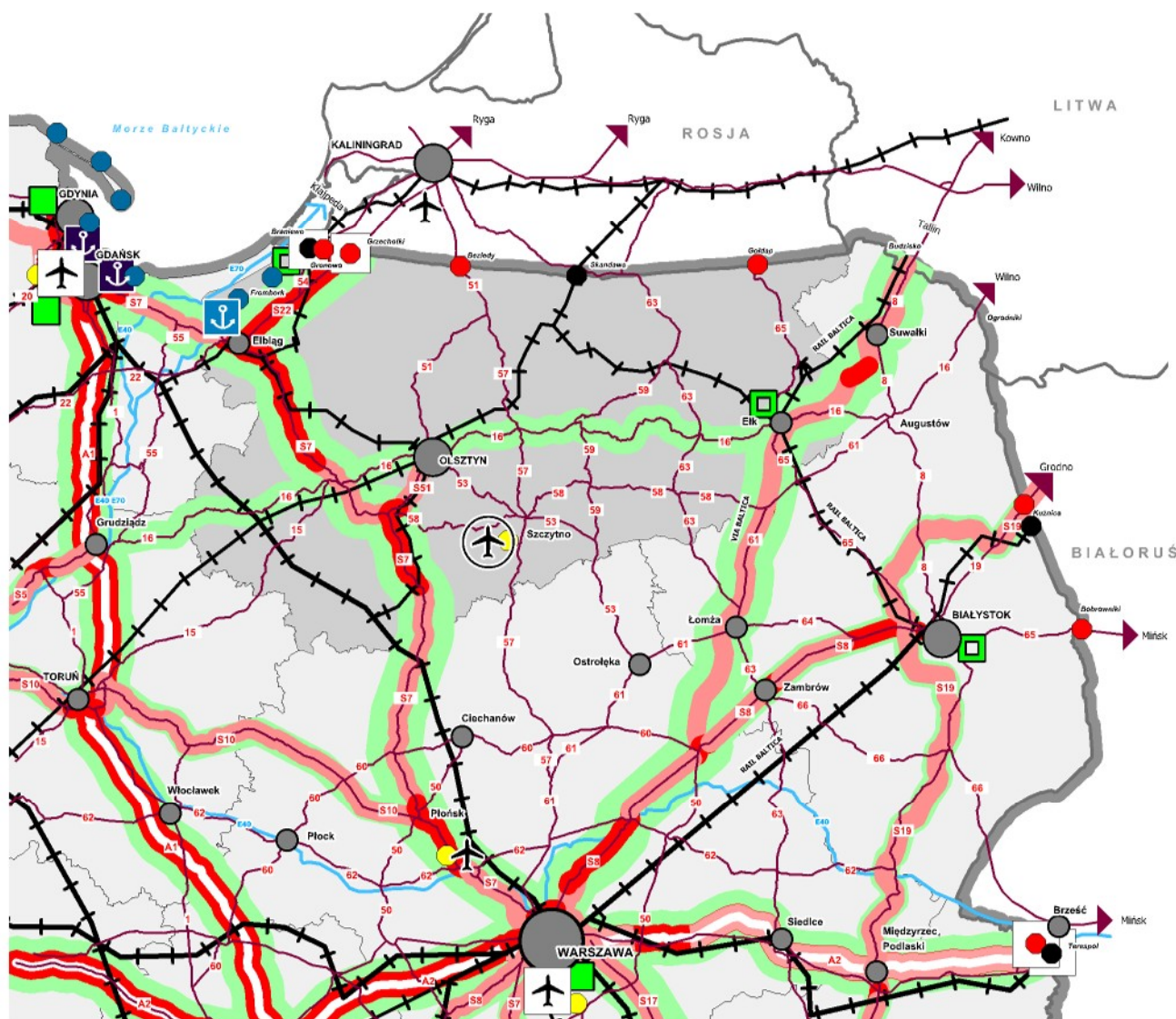

- paneuropejskie korytarze transportowe
- korytarz transportowy Via Hanseatica wraz z odgałęzieniami
- Autostrady i drogi ekspresowe zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia RM z dn. 20.10.2009 r. (Dz. U. z 2009r. Nr 187, poz. 1446)
- autostrady posiadające (istniejące i w budowie) / nie posiadające (projektowane) parametrów założonej klasy A
- drogi ekspresowe posiadające (istniejące i w budowie) / nie posiadające (projektowane) parametrów założonej klasy S
- drogi do włączenia w sieć dróg ekspresowych do 2030 r. zgodnie z propozycją KPZK 2030
- Via Baltica - przebieg korytarzem projektowanej drogi S61
- pozostałe drogi krajowe
- magistrale kolejowe
- pozostałe ważne linie kolejowe
- Rail Baltica - przebieg modernizowanej linii kolejowej E75 zgodnie z wydaną decyzją środowiskową z dn. 21.06.2012 r.
- porty lotnicze (istniejące / w realizacji)
- przejścia graniczne drogowe / kolejowe / morskie / lotnicze
- porty morskie
- międzynarodowe drogi wodne

Źródło: GDDKiA, PKP S.A., Dz.U. z 2006r. Nr 100 poz. 696, MP z 2003r. Nr 37 poz. 528.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

TEN-T drogi

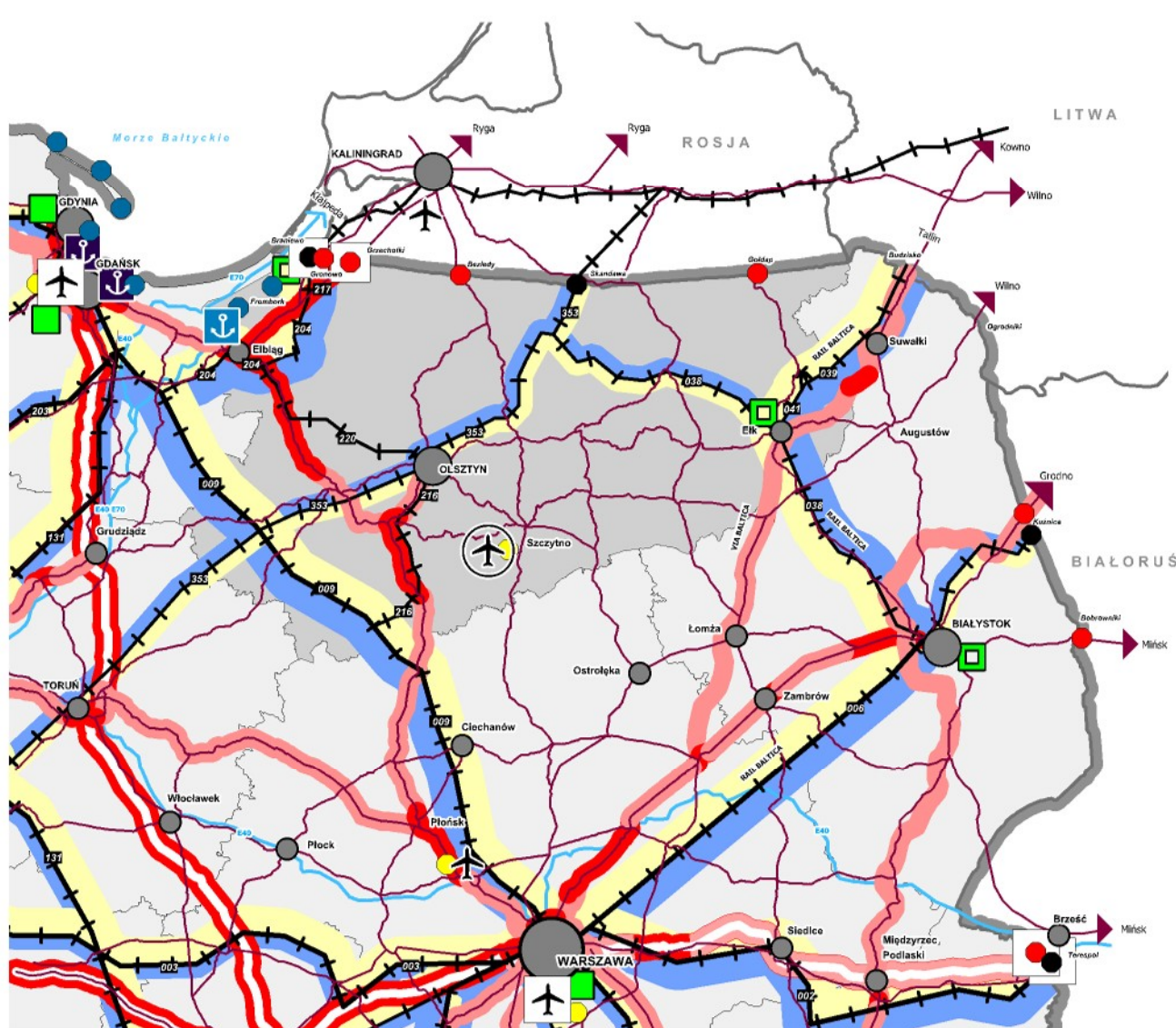

Transeuropejska sieć transportowa TEN-T
 (zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1315/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej i uchylające decyzję nr 661/2010/UE)

- Sieć bazowa**
- drogi
 - koleje pasażerskie / towarowe
 - przejścia graniczne drogowe / kolejowe
 - terminale multimodalne (RRT)
 - porty lotnicze
 - porty morskie

- Sieć kompleksowa**
- drogi
 - koleje pasażerskie / towarowe
 - terminale multimodalne (RRT)

TEN-T koleje

Autostrady i drogi ekspresowe zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia RM z dn. 20.10.2009 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 187, poz. 1446)

- autostrady posiadające (istniejące i w budowie) / nie posiadające (projektowane) parametrów założonej klasy A
- drogi ekspresowe posiadające (istniejące i w budowie) / nie posiadające (projektowane) parametrów założonej klasy S
- pozostałe drogi krajowe
- magistralne koleje
- pozostałe ważne linie kolejowe
- pozostałe porty lotnicze
- pozostałe przejścia graniczne drogowe / kolejowe / morskie / lotnicze
- pozostałe porty morskie
- międzynarodowe drogi wodne

Źródło: GDDKiA, PKP S.A., Dz.U. z 2006r. Nr 100 poz. 696, MP z 2003r. Nr 37 poz. 528, COM (2001) 650 Annex II.

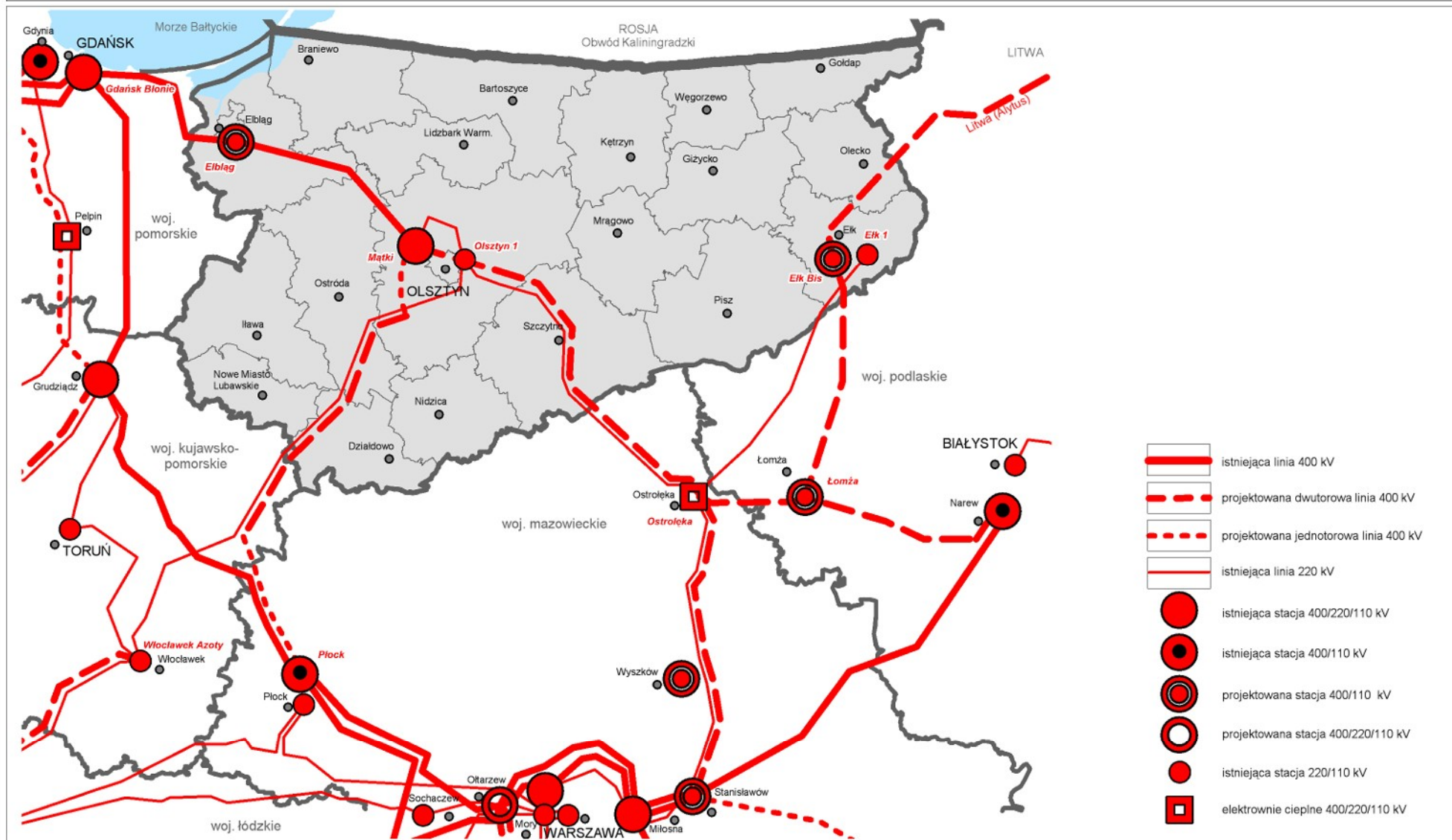
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Główne kierunki zasilania elektroenergetycznego województwa

Mapa 4

- istniejąca linia 400 kV
- projektowana dwutorowa linia 400 kV
- projektowana jednotorowa linia 400 kV
- istniejąca linia 220 kV
- istniejąca stacja 400/220/110 kV
- istniejąca stacja 400/110 kV
- projektowana stacja 400/110 kV
- projektowana stacja 400/220/110 kV
- istniejąca stacja 220/110 kV
- elektrownie ciepłe 400/220/110 kV

Źródło: opracowanie własne.

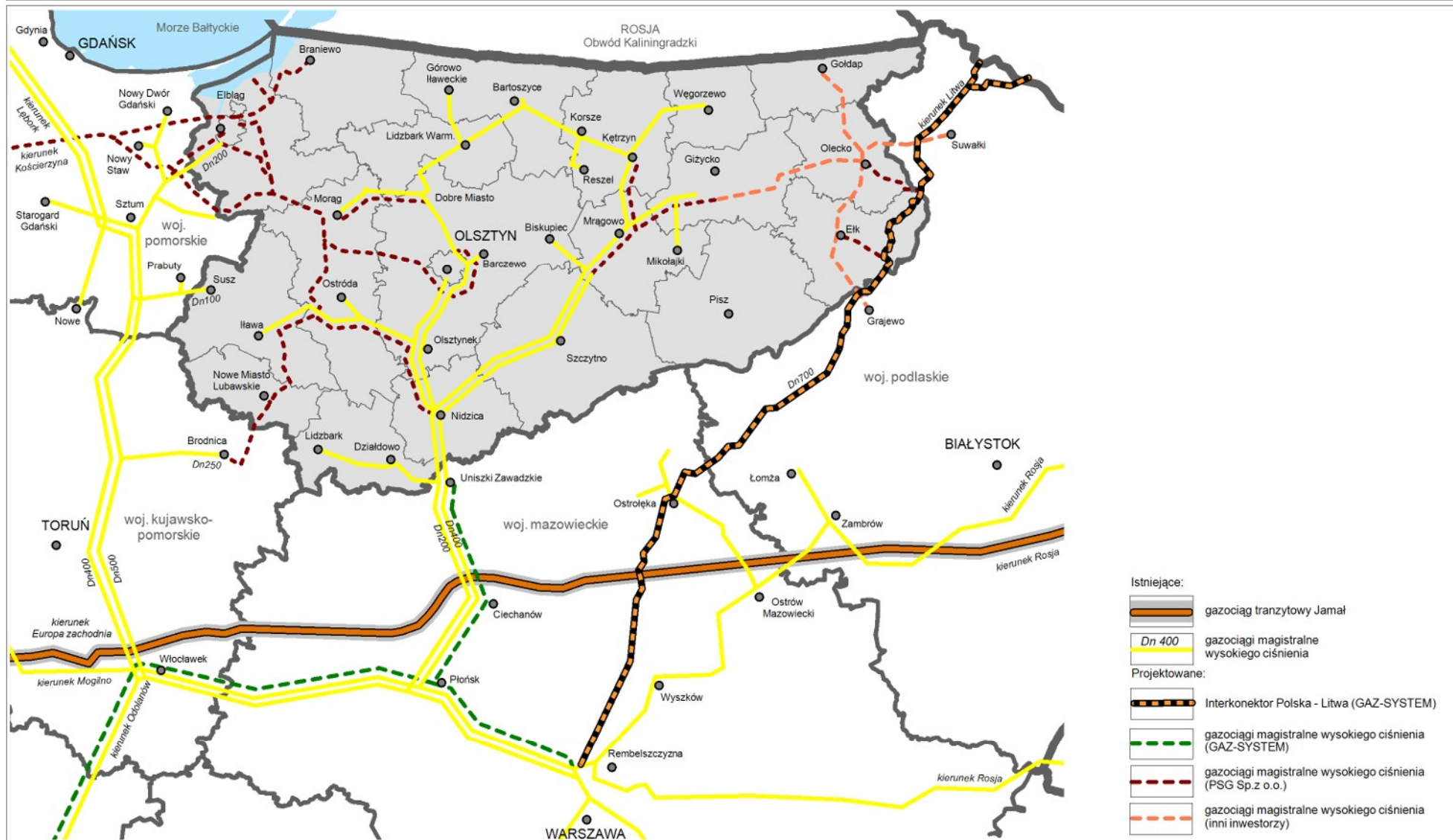
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Główne kierunki zasilania województwa w gaz

Mapa 5

Źródło: PSG sp.z o.o.; GAZ-SYSTEM (31.12.2013 r.).

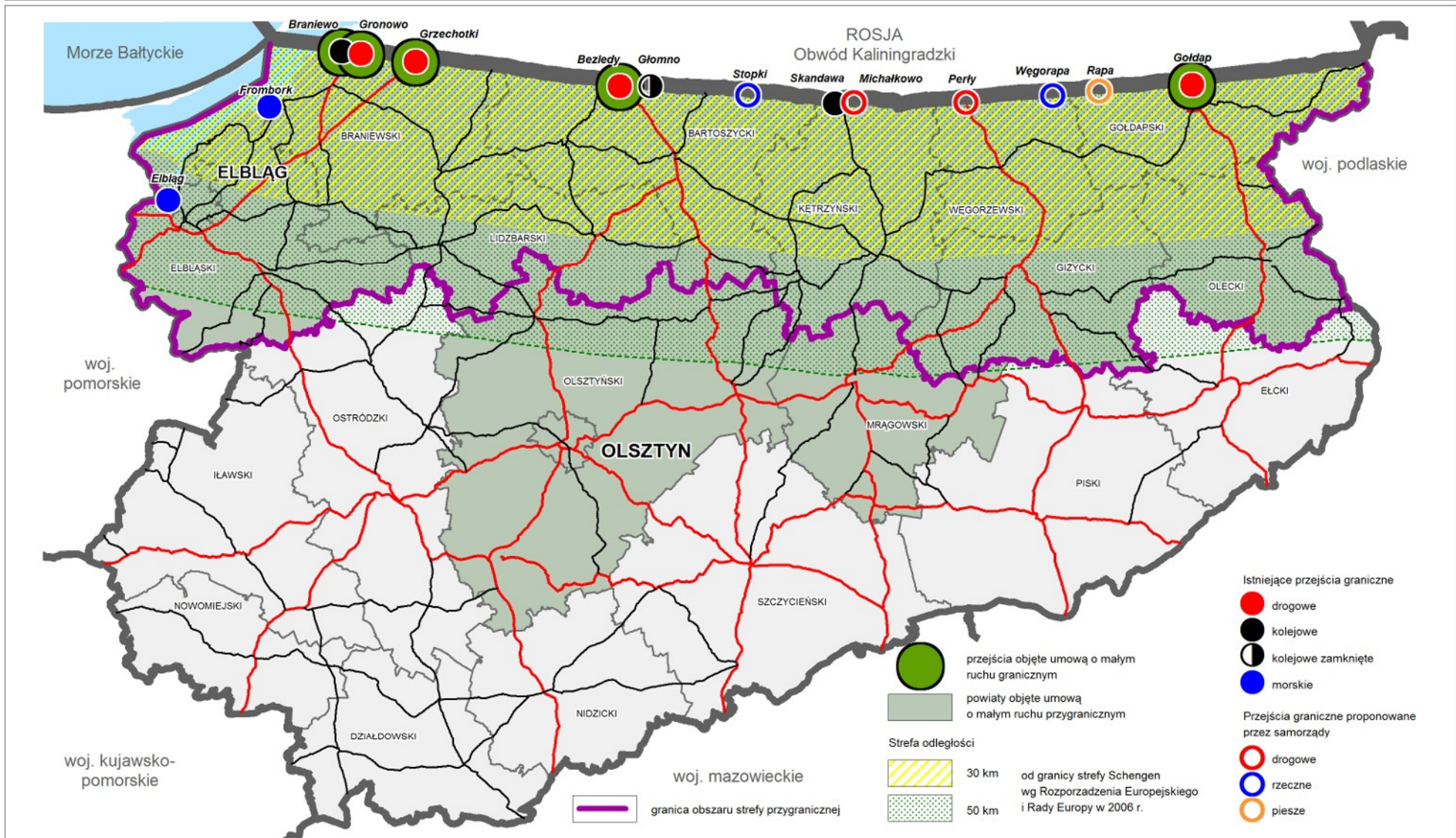
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Położenie przygraniczne województwa

Mapa 6

Źródło: opracowanie własne.

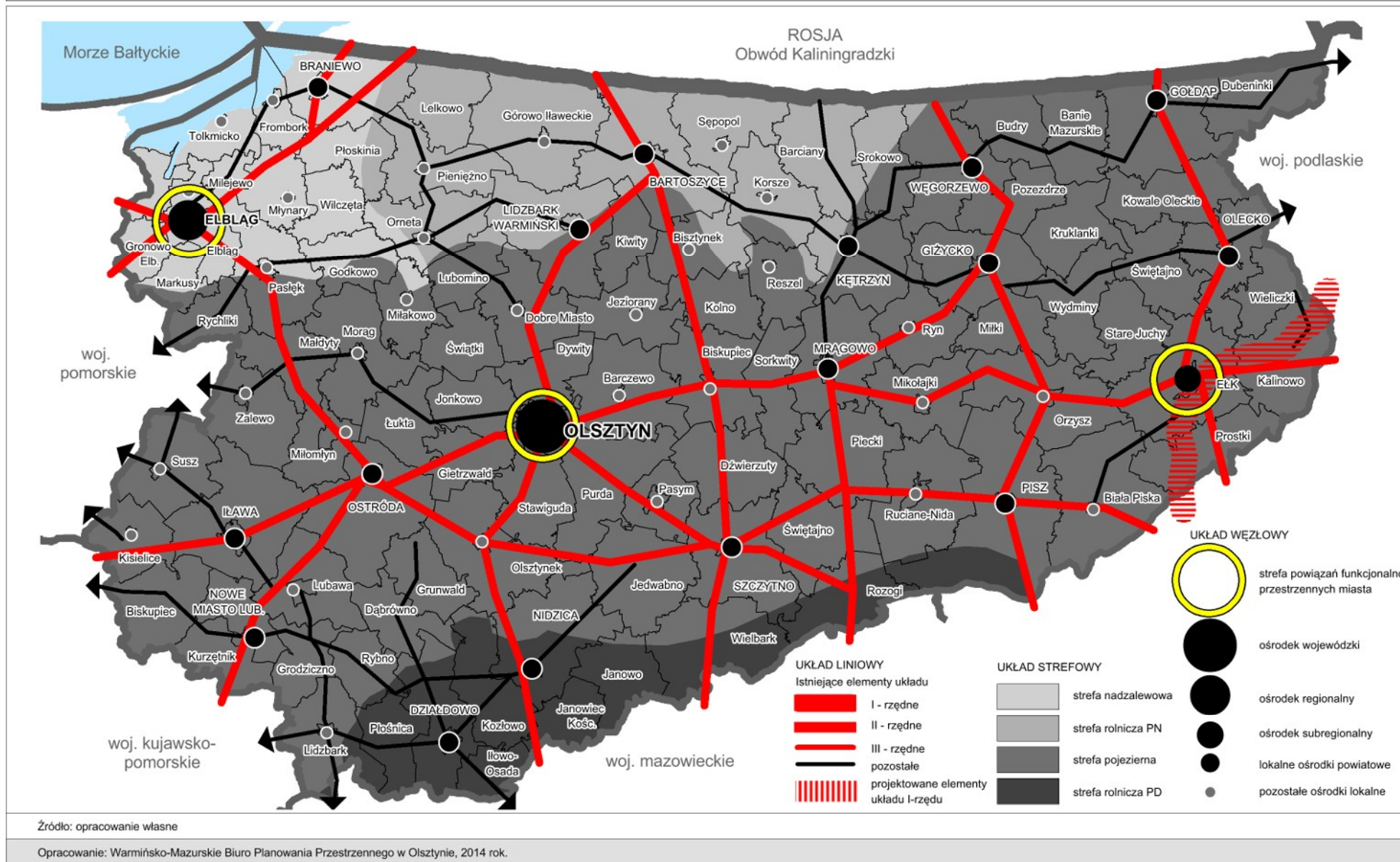
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Struktura przestrzenna województwa warmińsko-mazurskiego

Mapa 7

Źródło: opracowanie własne

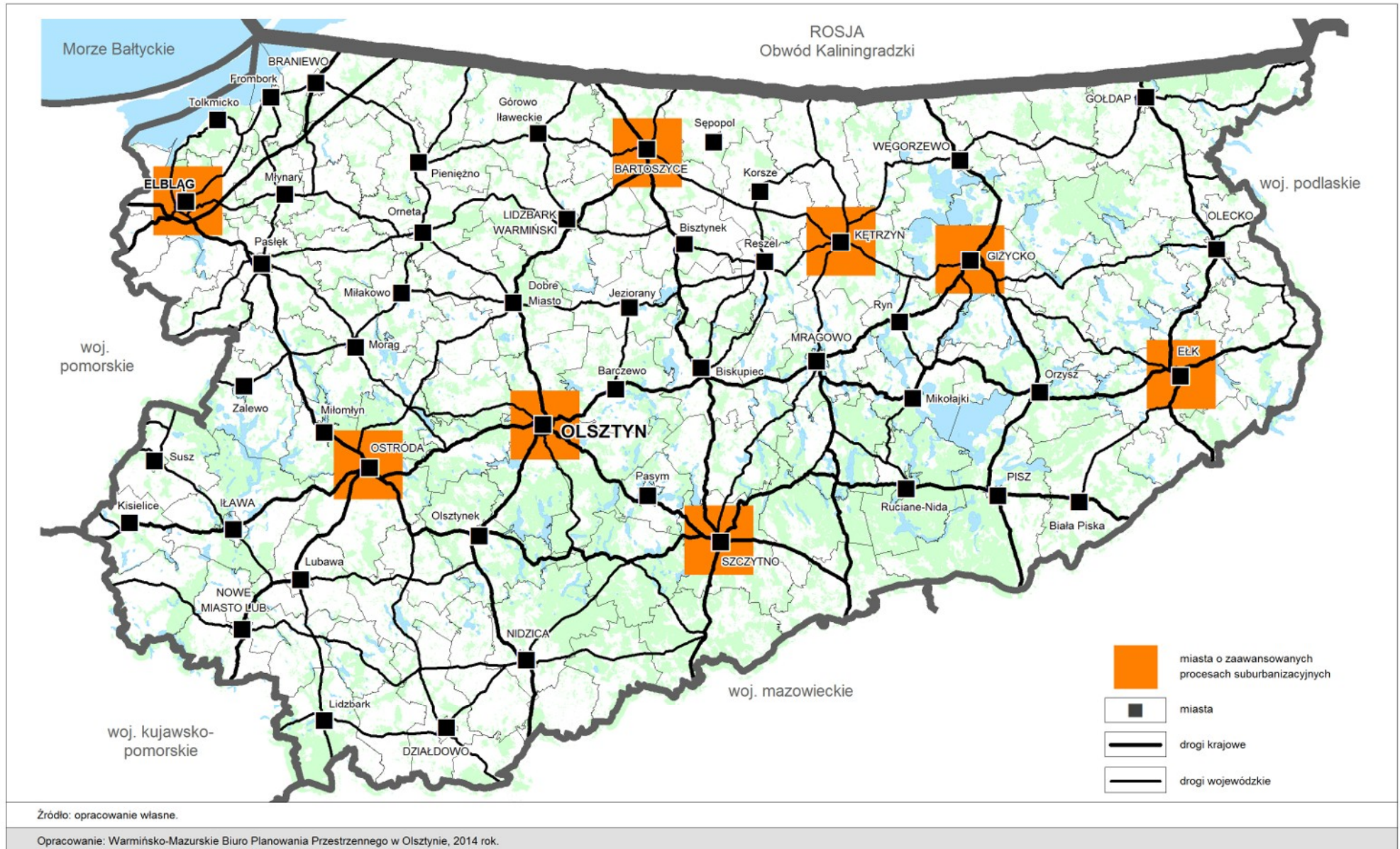
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Miasta o zaawansowanych procesach suburbanizacyjnych

Mapa 8

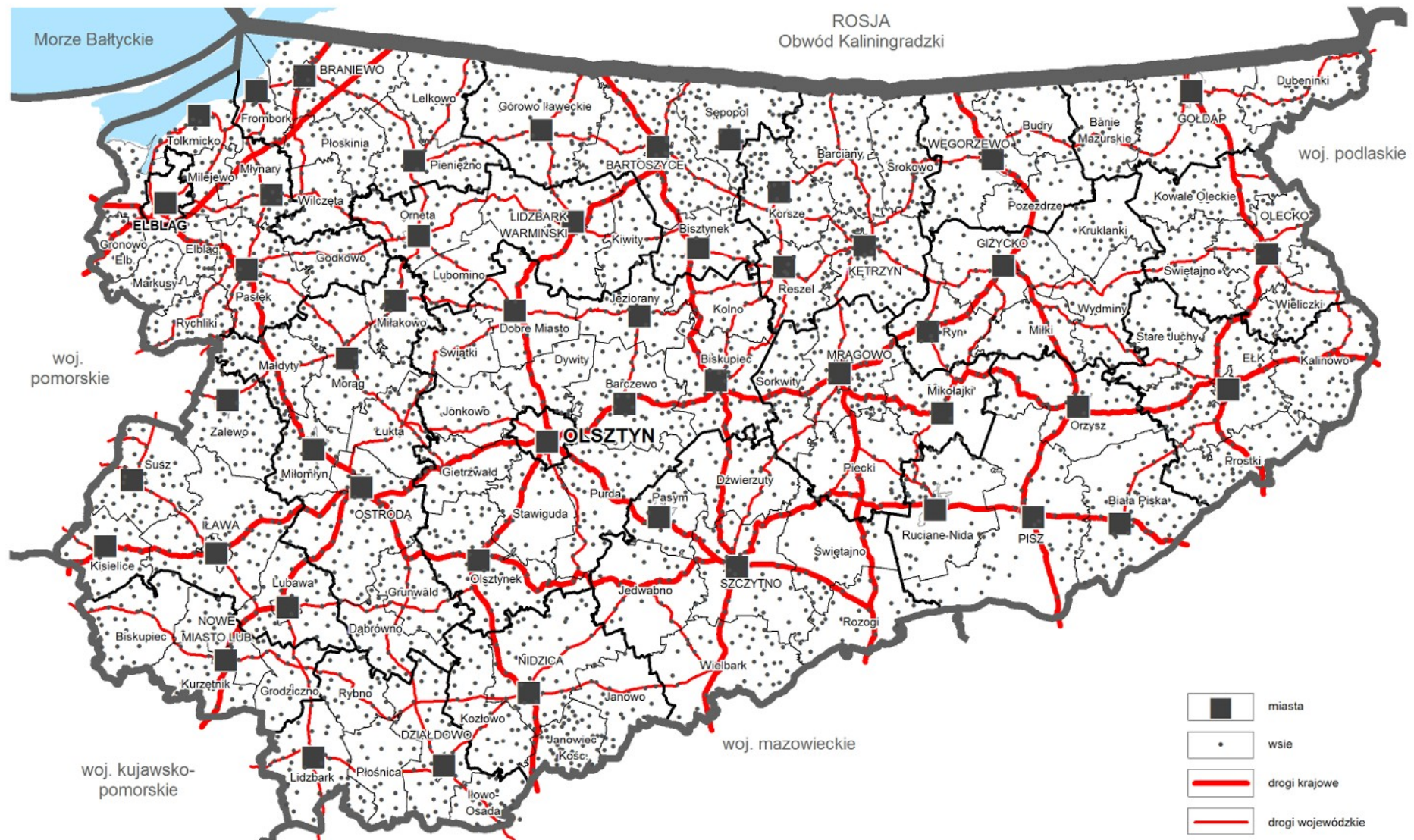

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Struktura przestrzenna sieci osadniczej

Mapa 9

Źródło: opracowanie własne.

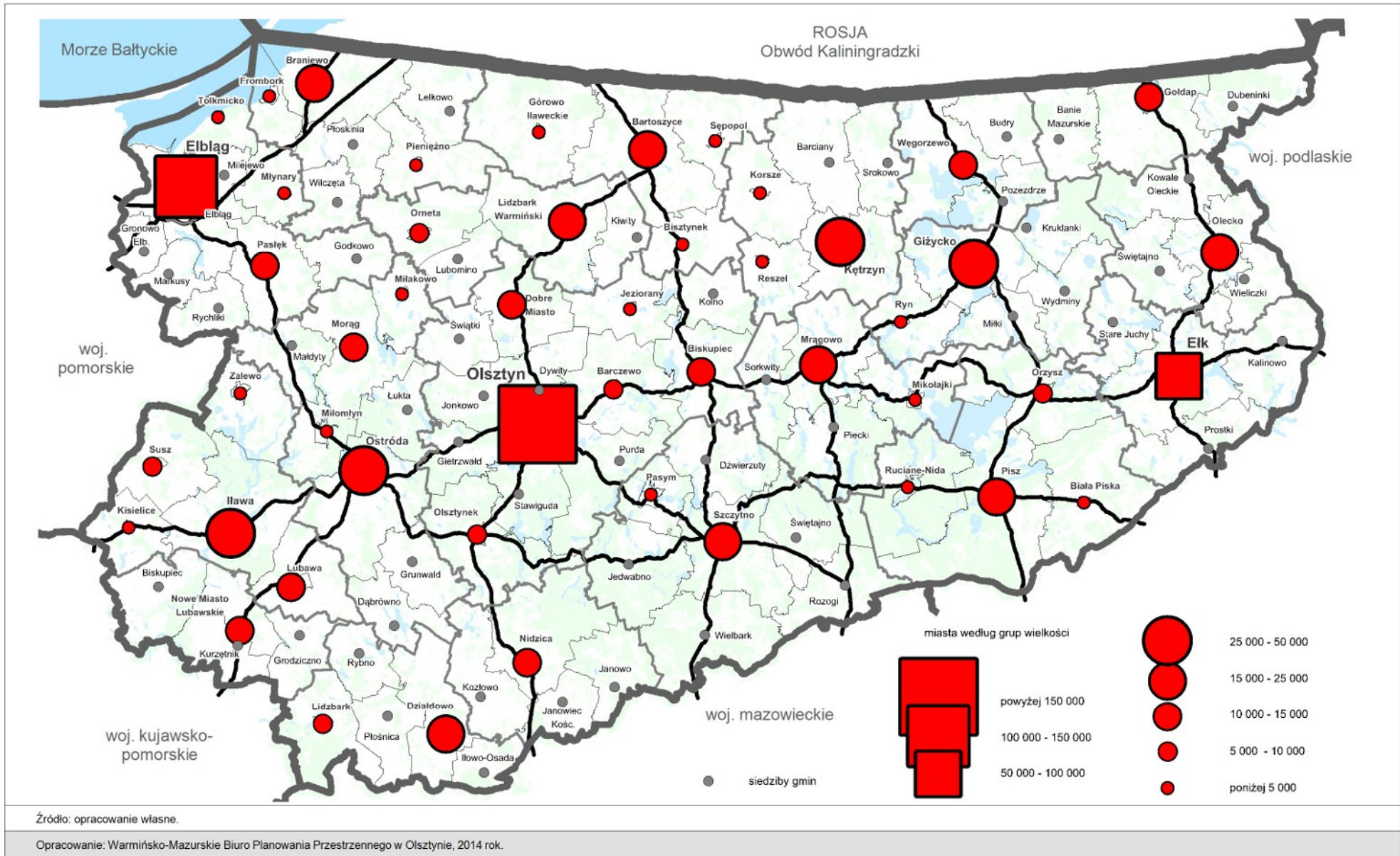
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Wielkość miast

Mapa 10

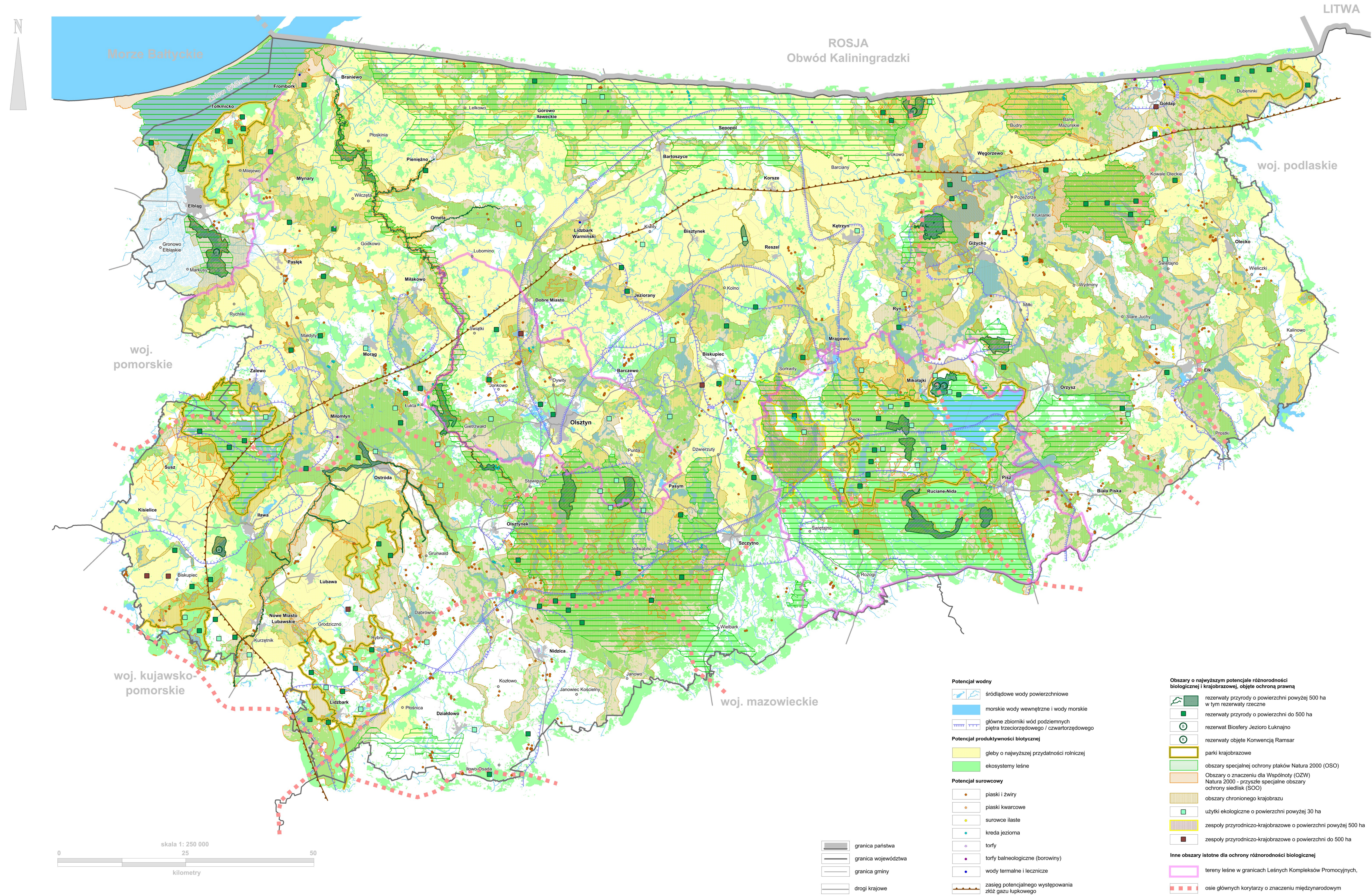

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

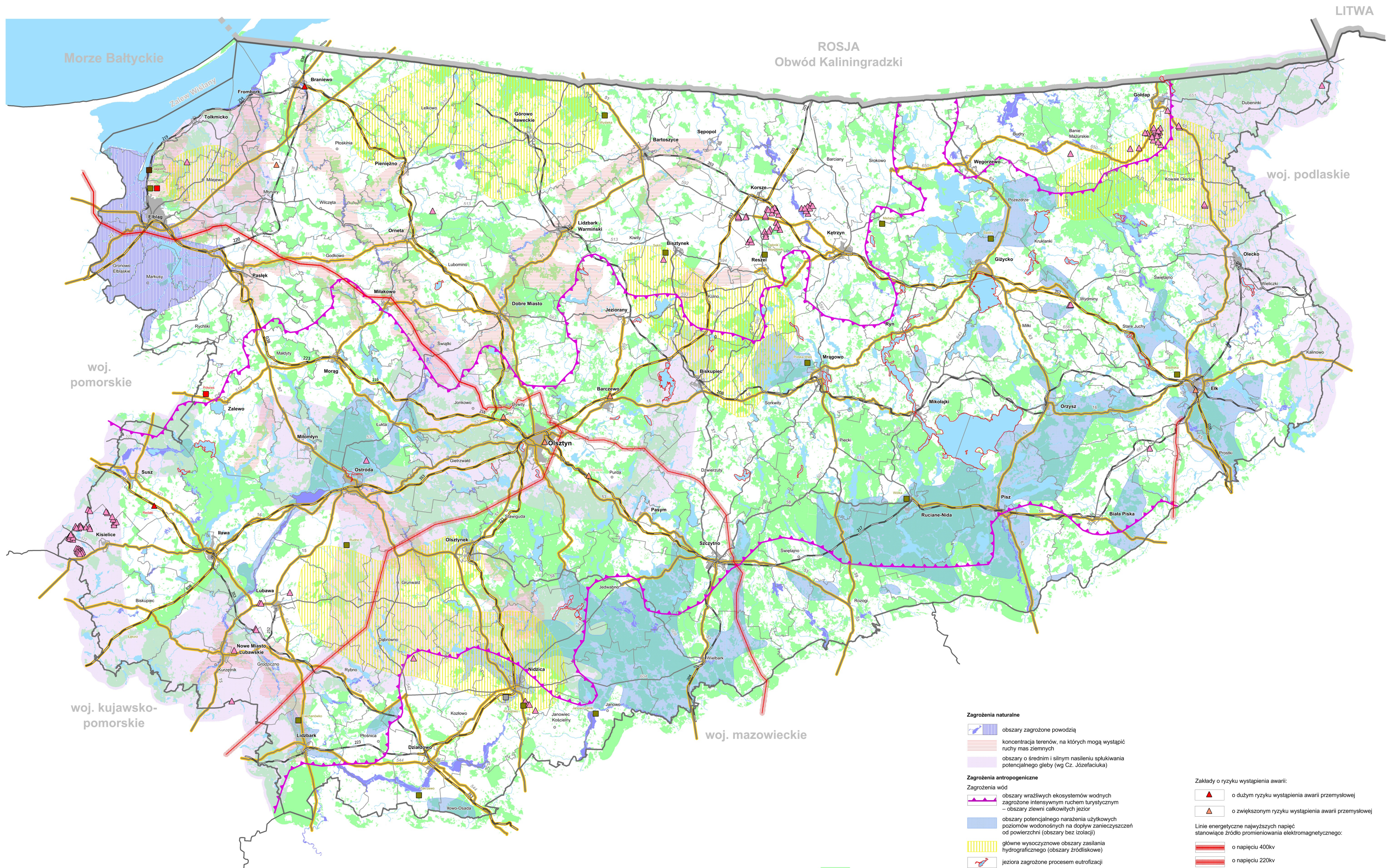
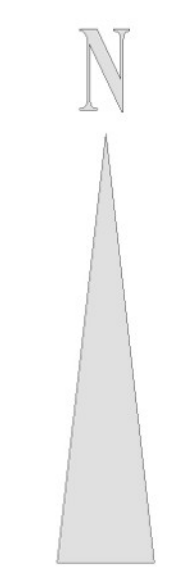
UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Środowisko przyrodnicze - zasoby

Mapa 11

- Potencjał wodny**
- śródlądowe wody powierzchniowe
 - morskie wody wewnętrzne i wody morskie
 - główne zbiorniki wód podziemnych piętra trzeciorzędowego / czwartorzędowego
- Potencjał produktywności biologicznej**
- gleby o najwyższej podatności rolniczej
 - ekosystemy leśne
- Potencjał surowcowy**
- piaski i żwiry
 - piaski kwarcowe
 - surowce ilaste
 - kreda jeziorna
 - torfy
 - torfy balneologiczne (borowiny)
 - wody termalne i lecznicze
 - zasieg potencjalnego występowania złóż gazu łupkowego
- Obszary o najwyższym potencjale różnorodności biologicznej i krajobrazowej, objęte ochroną prawną**
- rezerваты przyrody o powierzchni powyżej 500 ha w tym rezerваты rzeczne
 - rezerваты przyrody o powierzchni do 500 ha
 - rezerwat Biosfery Jezioro Łuknajno
 - rezerваты objęte Konwencją Ramsar
 - parki krajobrazowe
 - obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (OSO)
 - Obszary o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW) Natura 2000 - przyszłe specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO)
 - obszary chronionego krajobrazu
 - użytki ekologiczne o powierzchni powyżej 30 ha
 - zespoły przyrodniczo-krajobrazowe o powierzchni powyżej 500 ha
 - zespoły przyrodniczo-krajobrazowe o powierzchni do 500 ha
- Inne obszary istotne dla ochrony różnorodności biologicznej**
- tereny leśne w granicach Leśnych Kompleksów Promocyjnych,
 - osie głównych korytarzy o znaczeniu międzynarodowym
- Granice i drogi**
- granica państwa
 - granica województwa
 - granica gminy
 - drogi krajowe

- Zagrożenia naturalne**
- obszary zagrożone powodzią
 - koncentracja terenów, na których mogą wystąpić ruchy mas ziemnych
 - obszary o średnim i silnym nasileniu splukiwania potencjalnego gleby (wg Cz. Józefaciuka)
- Zagrożenia antropogeniczne**
- obszary wrażliwych ekosystemów wodnych zagrożone intensywnym ruchem turystycznym – obszary zlewni całkowitych jezior
 - obszary potencjalnego narażenia użytkowych poziomów wodonosnych na dopływ zanieczyszczeń od powierzchni (obszary bez izolacji)
 - główne wysocznynowe obszary zasilania hydrograficznego (obszary źródłiskowe)
 - jeziora zagrożone procesem eutrofizacji
- Zagrożenie dla krajobrazu**
- istniejące silownie wiatrowe
- Zagrożenie dla komunikacji:**
- odcinki dróg krajowych / wojewódzkich o wysokim średnim dobowym ruchu samochodowym (SDR powyżej 2,5 tys.)
 - odcinki czynnych linii kolejowych o średniodobowej ilości połączeń pociągów - powyżej 5
- Zakłady o ryzyku wystąpienia awarii:**
- o dużym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej
 - o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej
- Linie energetyczne najwyższych napięć stanowiące źródło promieniowania elektromagnetycznego:**
- o napięciu 400kV
 - o napięciu 220kV
- Składowiska odpadów:**
- innych niż niebezpieczne i obojętne, na których składowane są odpady komunalne
 - przemysłowych
 - niebezpiecznych
 - obojętnych

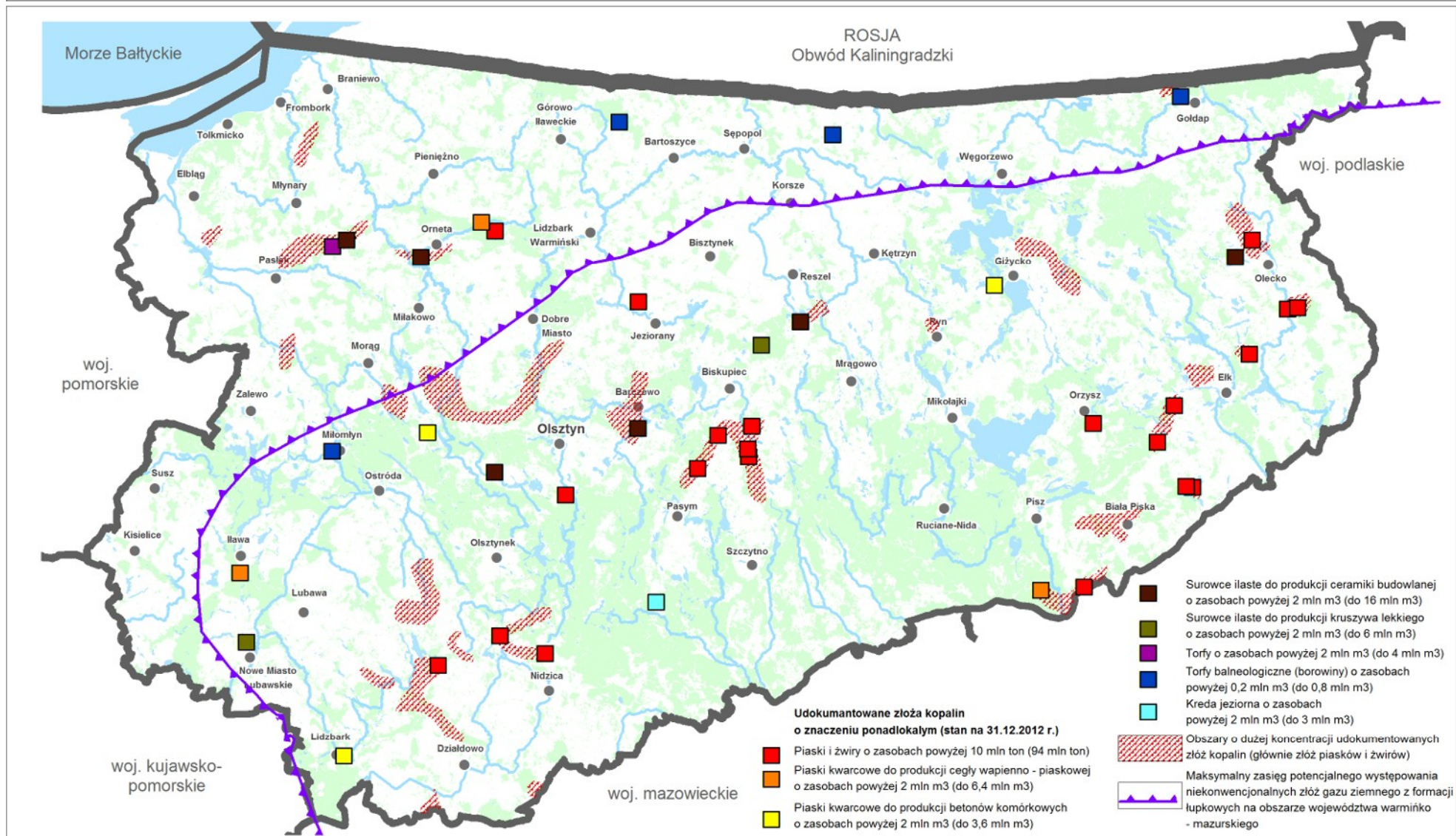
- lasy
- wody powierzchniowe
- granica państwa
- granica województwa
- granica gminy

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Udokumentowane złoża kopalin (stan na 31.12.2012 r.) oraz perspektywiczne obszary występowania złóż gazu z formacji łupkowych

Mapa 13

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

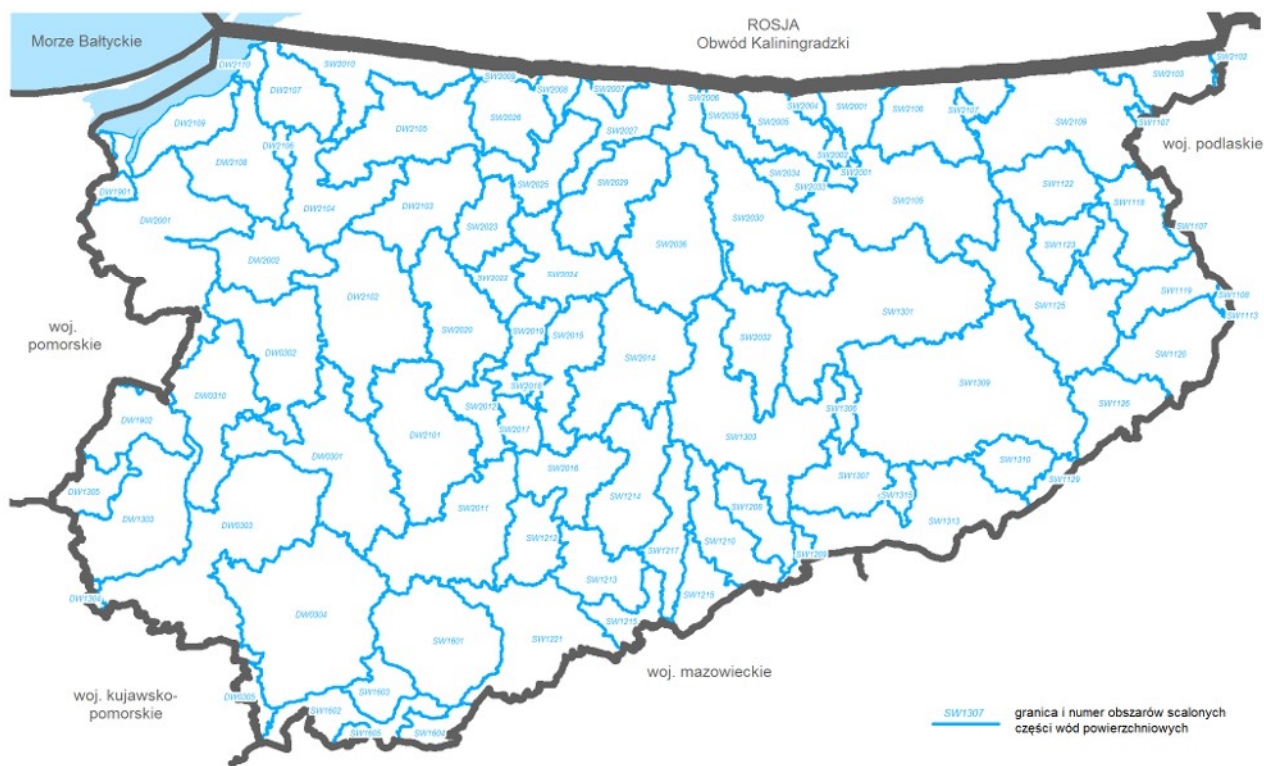
PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

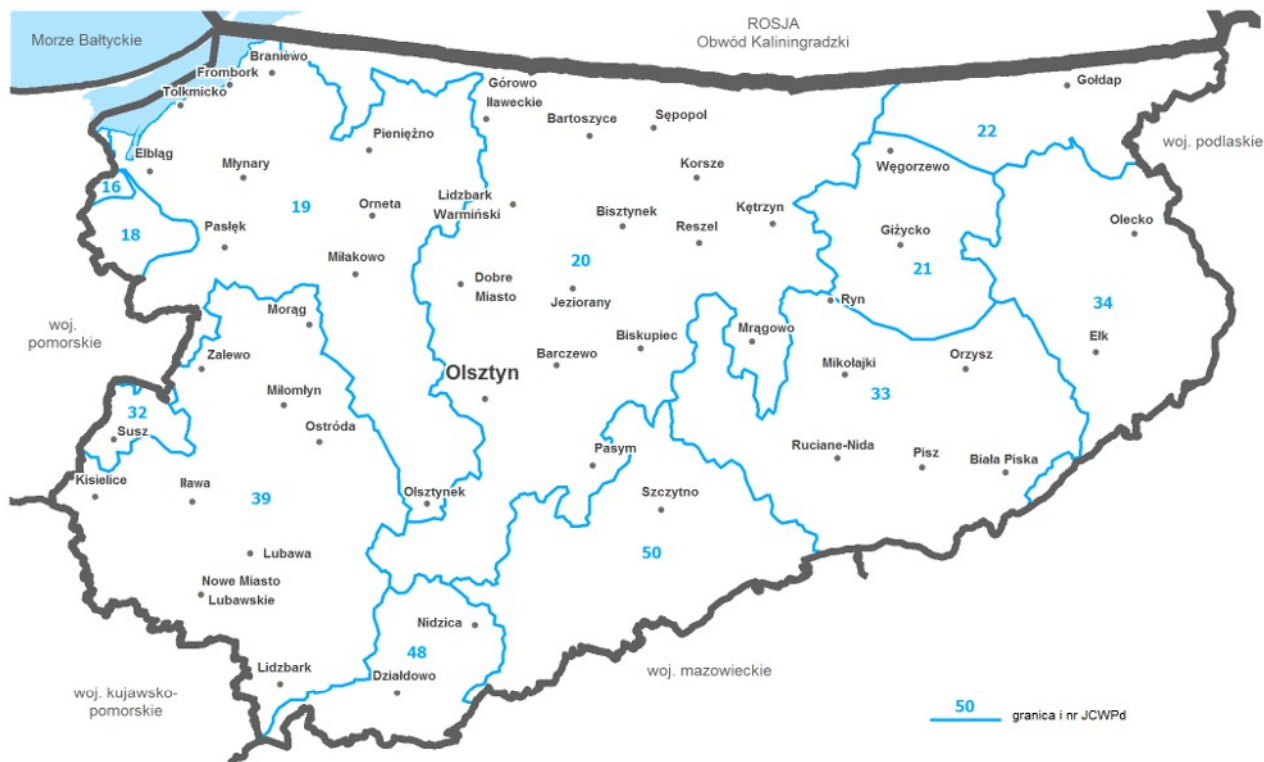
Podział wód dla potrzeb gospodarowania wodami

Mapa 14

Scalone jednolite części wód powierzchniowych

Jednolite części wód podziemnych

Źródło: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (www.gios.gov.pl), Plany zagospodarowania wodami dla obszaru dorzecza Wisły, Pregoty, Jarft, Świeżej.

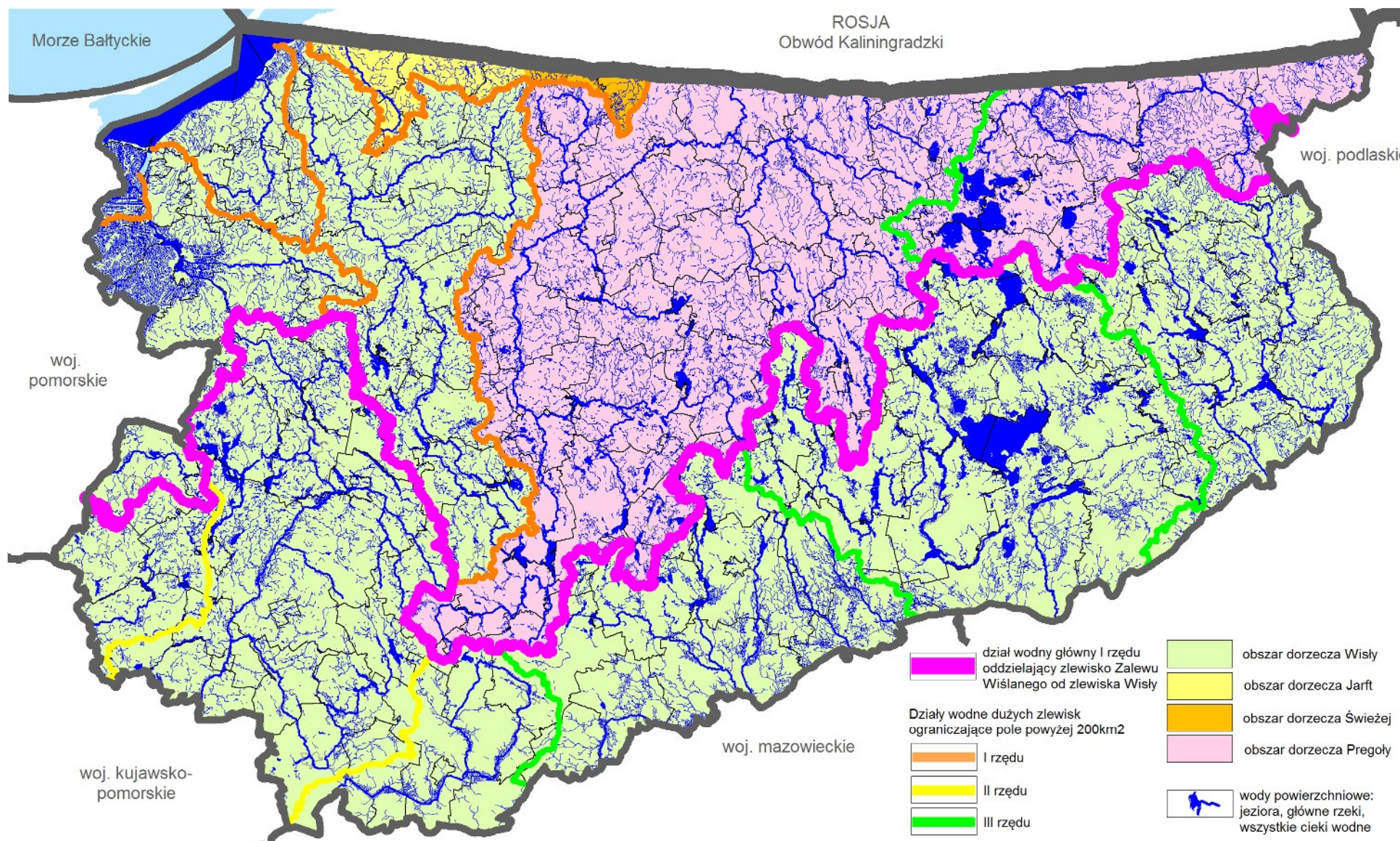
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Struktura terytorialna systemu hydrograficznego

Mapa 15

Źródło: Podział hydrograficzny Polski.

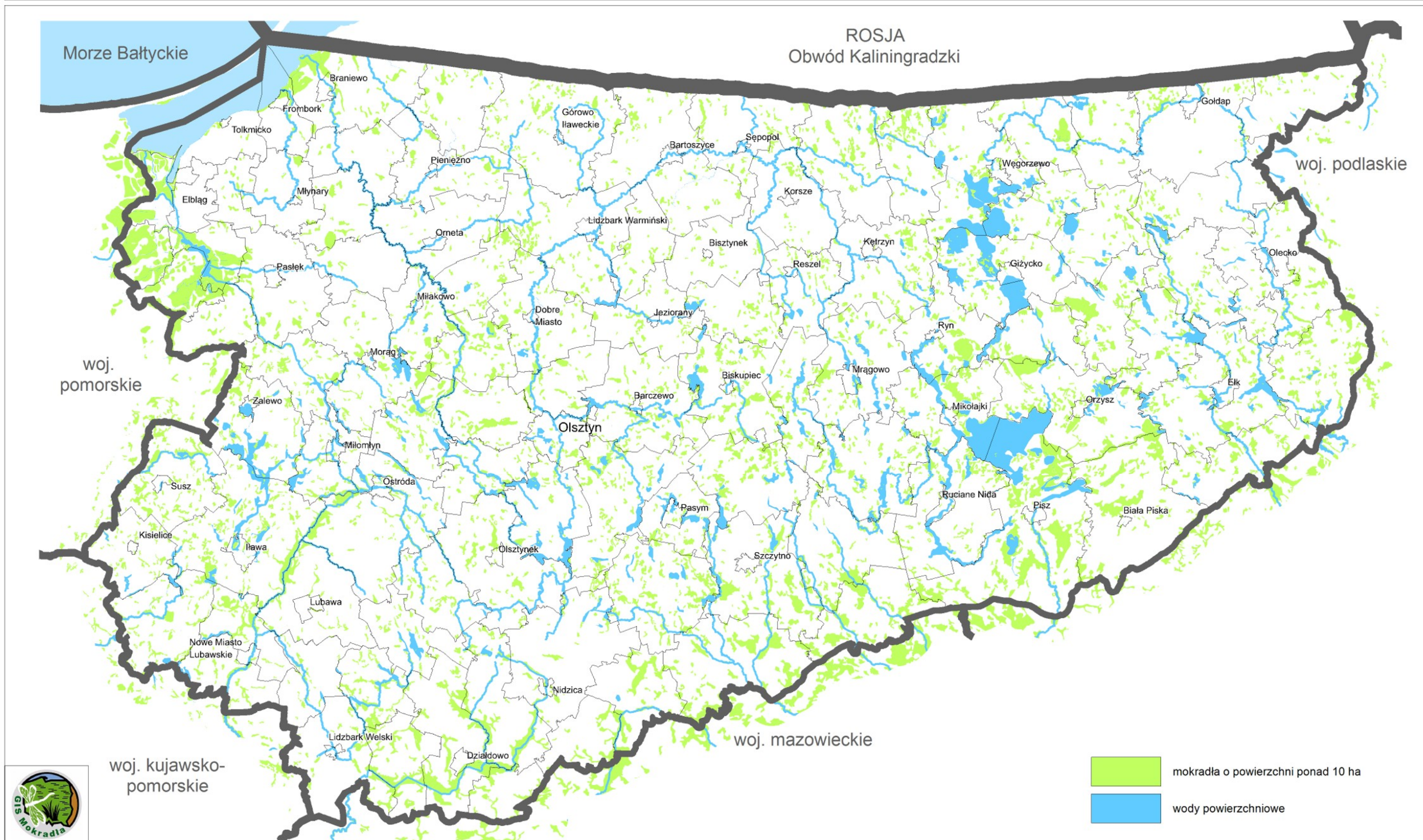
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Obszary mokradłowe

Mapa 16

Źródło: System Informacji Przestrzennej o Mokradlach Polski wykonany przez Zakład Ochrony Przyrody Obszarów Wiejskich Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych na zamówienie Ministra Środowiska dofinansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

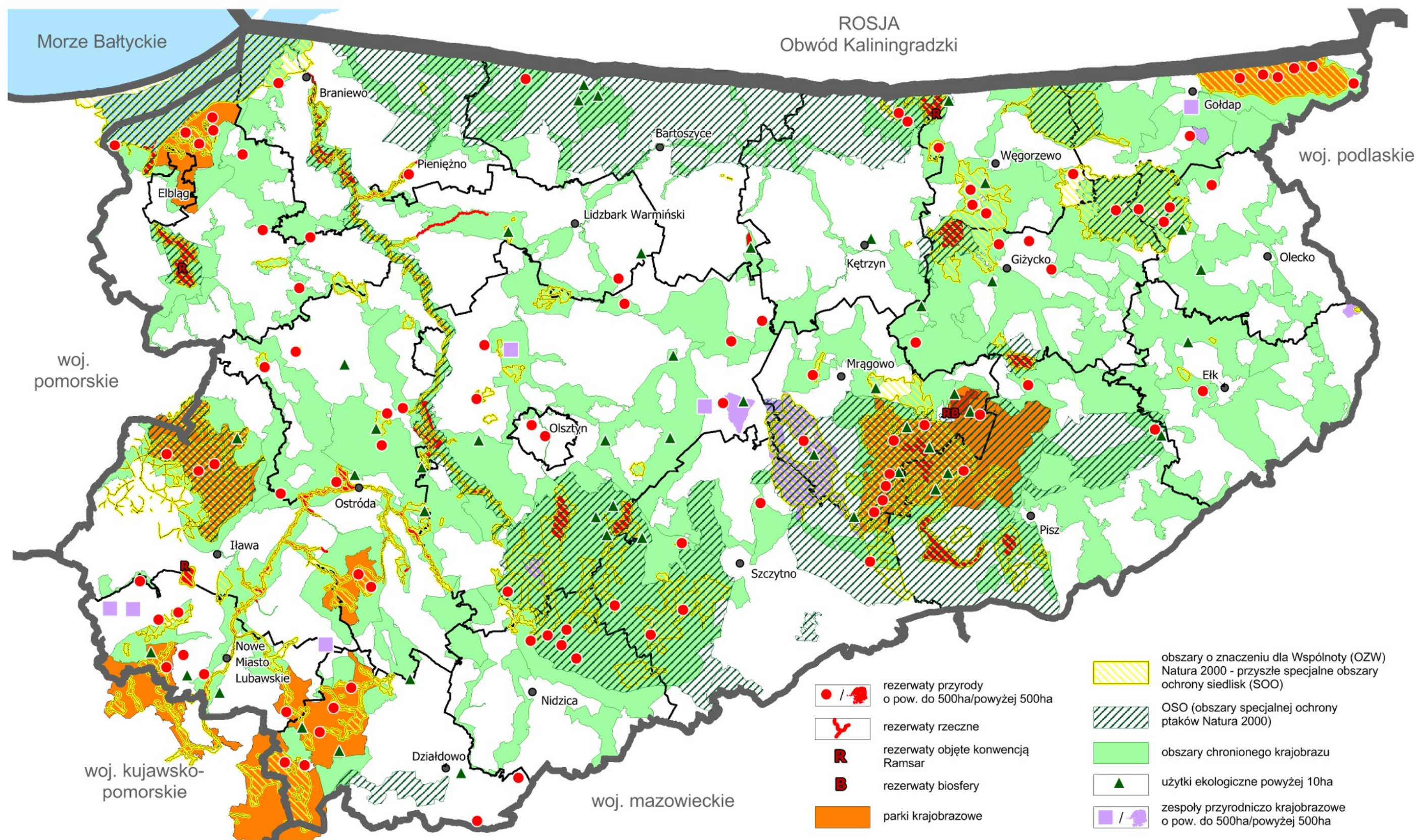
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Obszary cenne przyrodniczo - regionalny system obszarów chronionych

Mapa 17

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z RDOŚ Olsztyn (31.03.2012 r.).

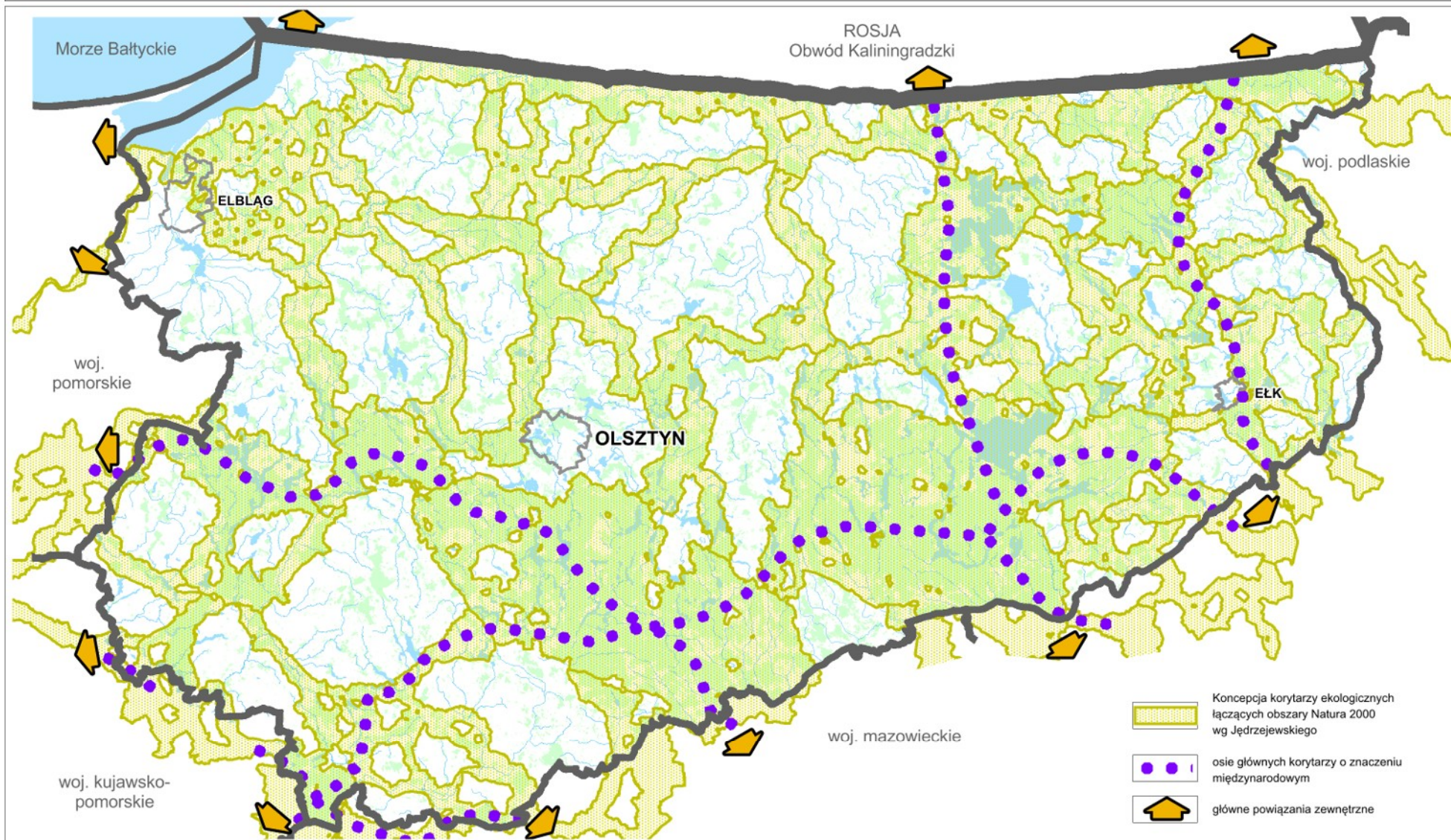
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Koncepcja korytarzy ekologicznych łączących obszary Natura 2000 wg W. Jędrzejewskiego

Mapa 18

Źródło: opracowanie własne.

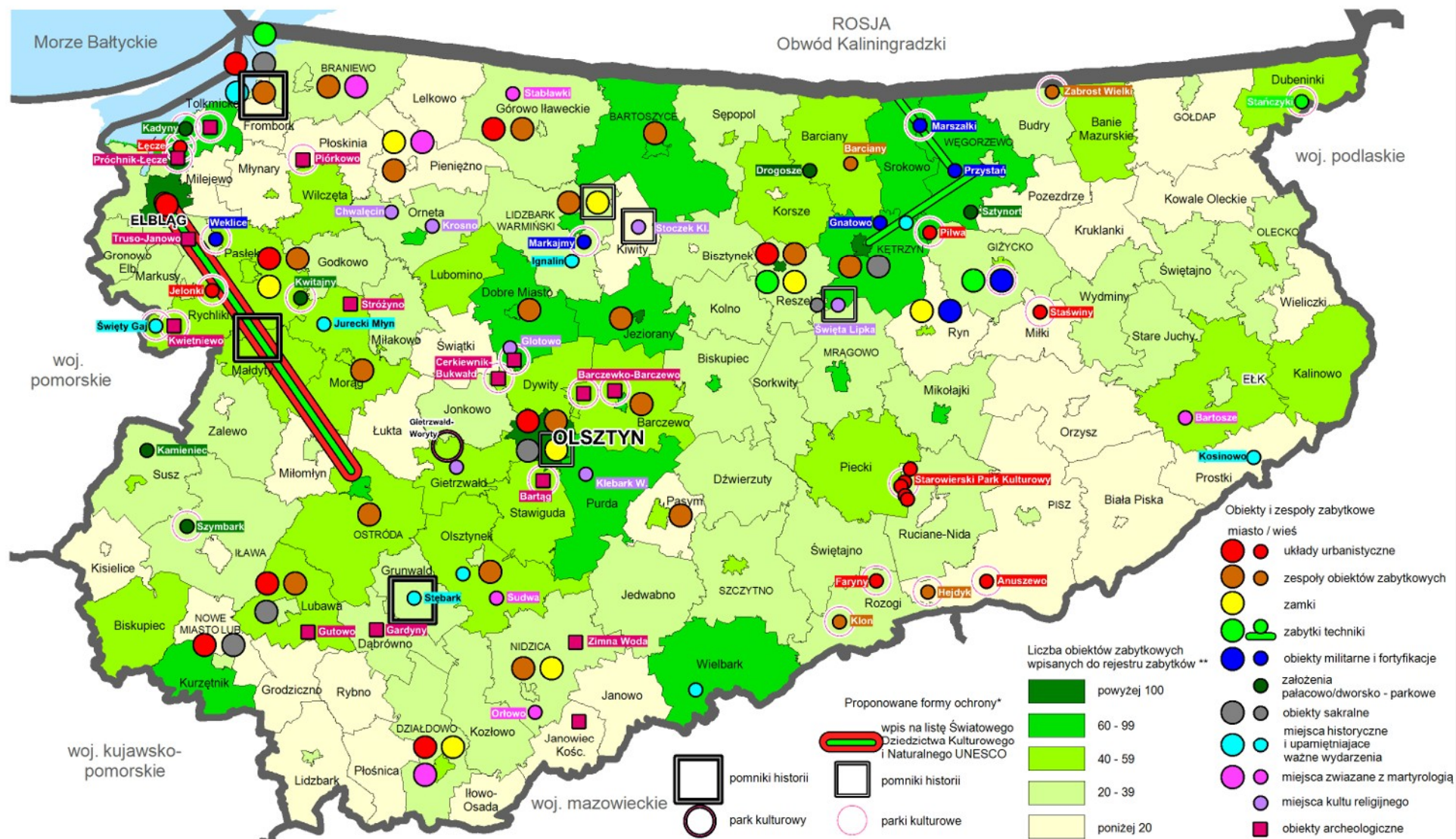
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Najważniejsze obiekty zabytkowe o znaczeniu ponadregionalnym

Mapa 19

Źródło: * wg "Program opieki nad zabytkami woj. warmińsko-mazurskiego na lata 2012-2015", ** opracowanie własne, dane WUOZ (grudzień 2011 r.).

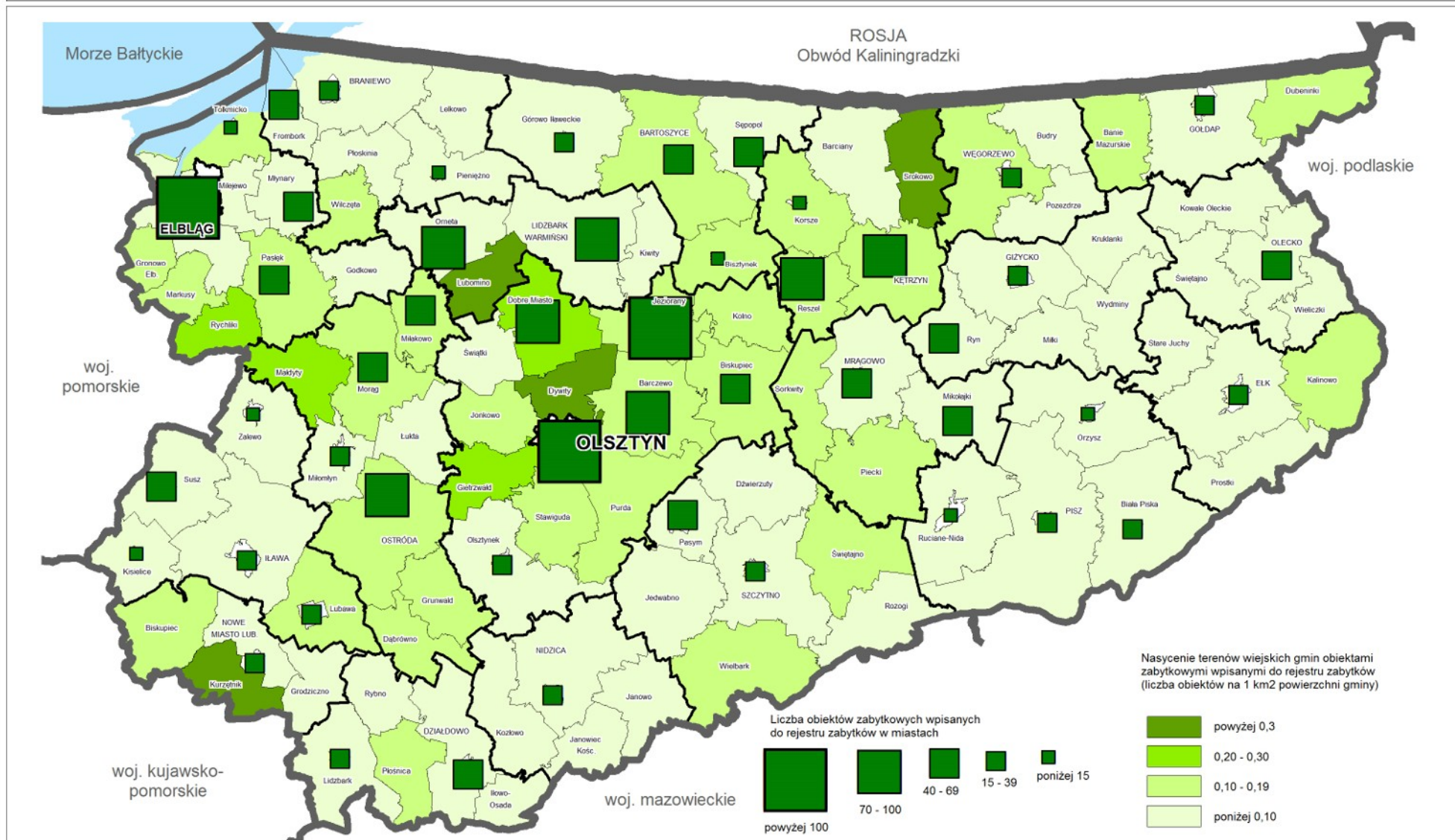
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Nasylenie obiektami zabytkowymi

Mapa 20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUOZ (grudzień 2011 r.).

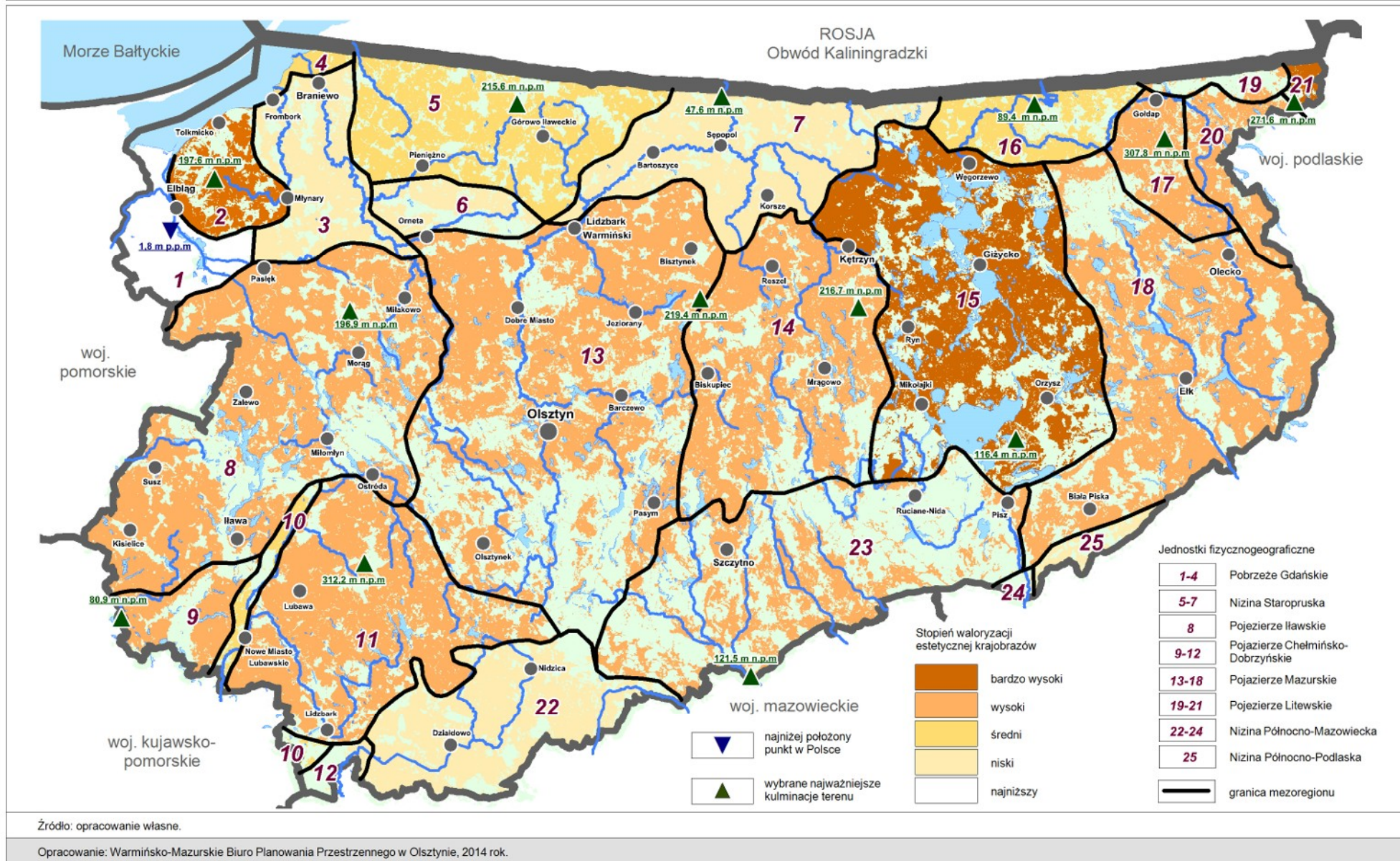
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Stopnie walorów estetycznych krajobrazów (J. Kondracki, J. Ostrowski)

Mapa 21

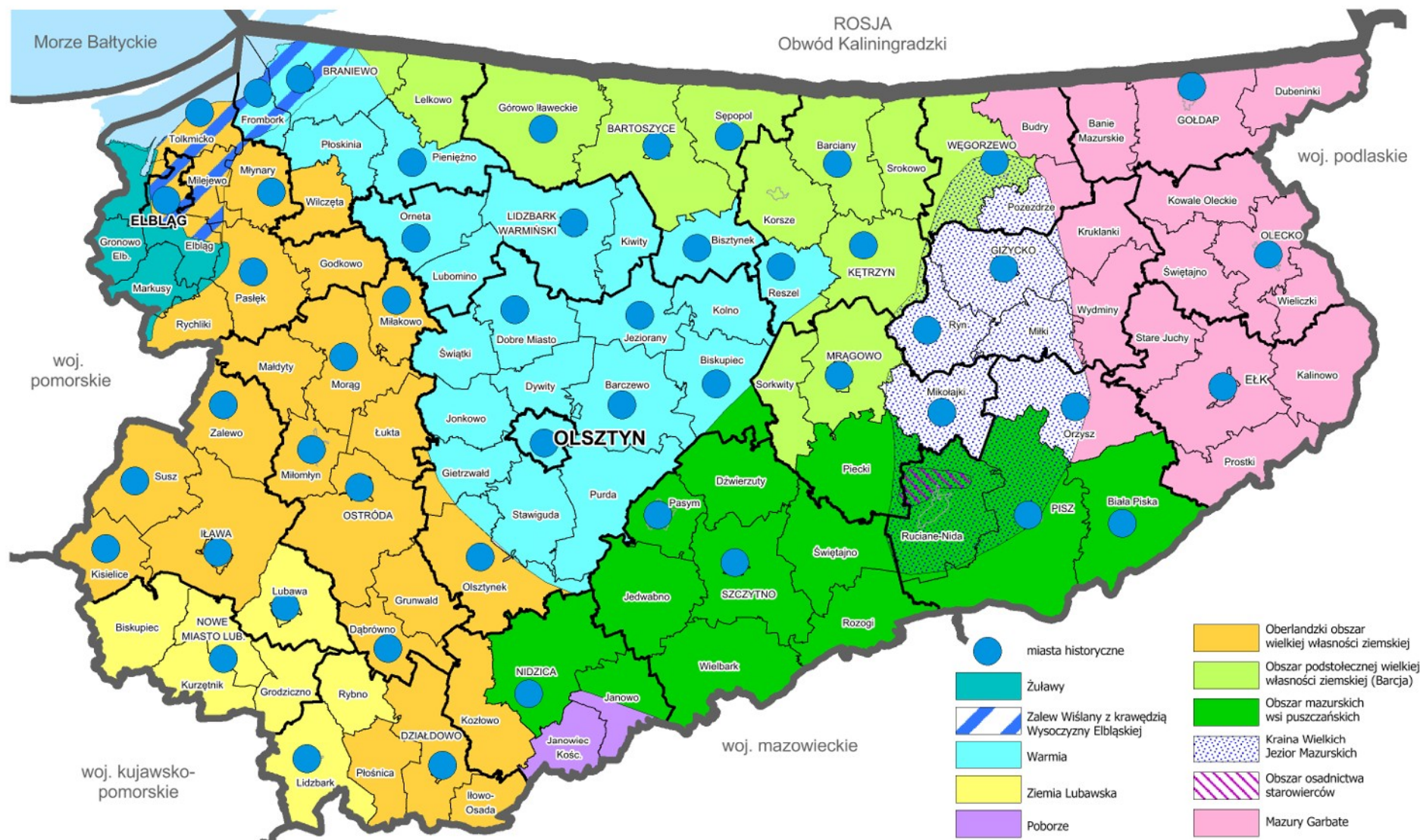

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Krajobrazy kulturowe

Mapa 22

Źródło: opracowanie własne.

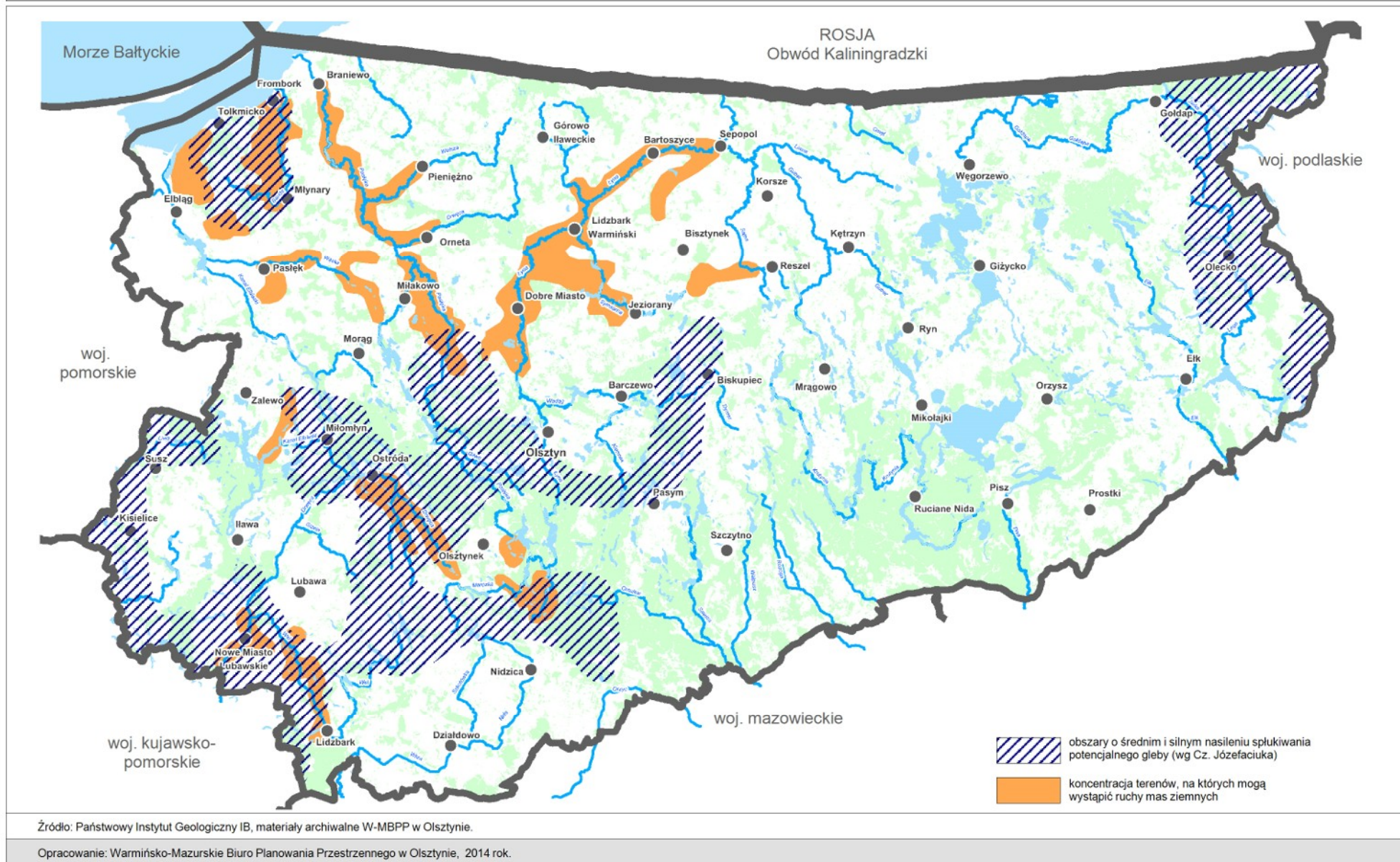
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Obszary narażone na erozję gleb oraz potencjalnego zagrożenia ruchami mas ziemnych

Mapa 23

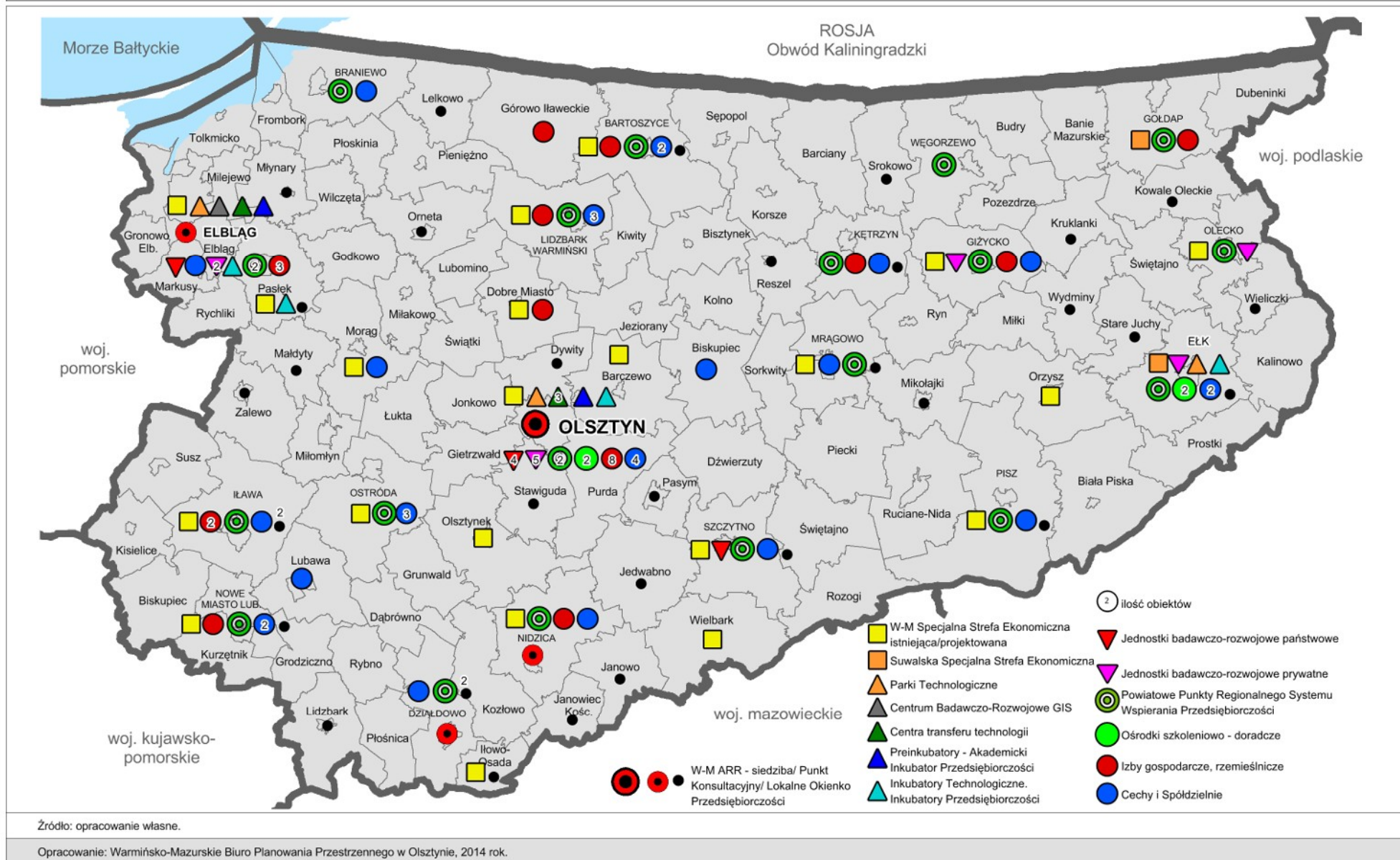

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Instytucje wspierające aktywność gospodarczą

Mapa 24

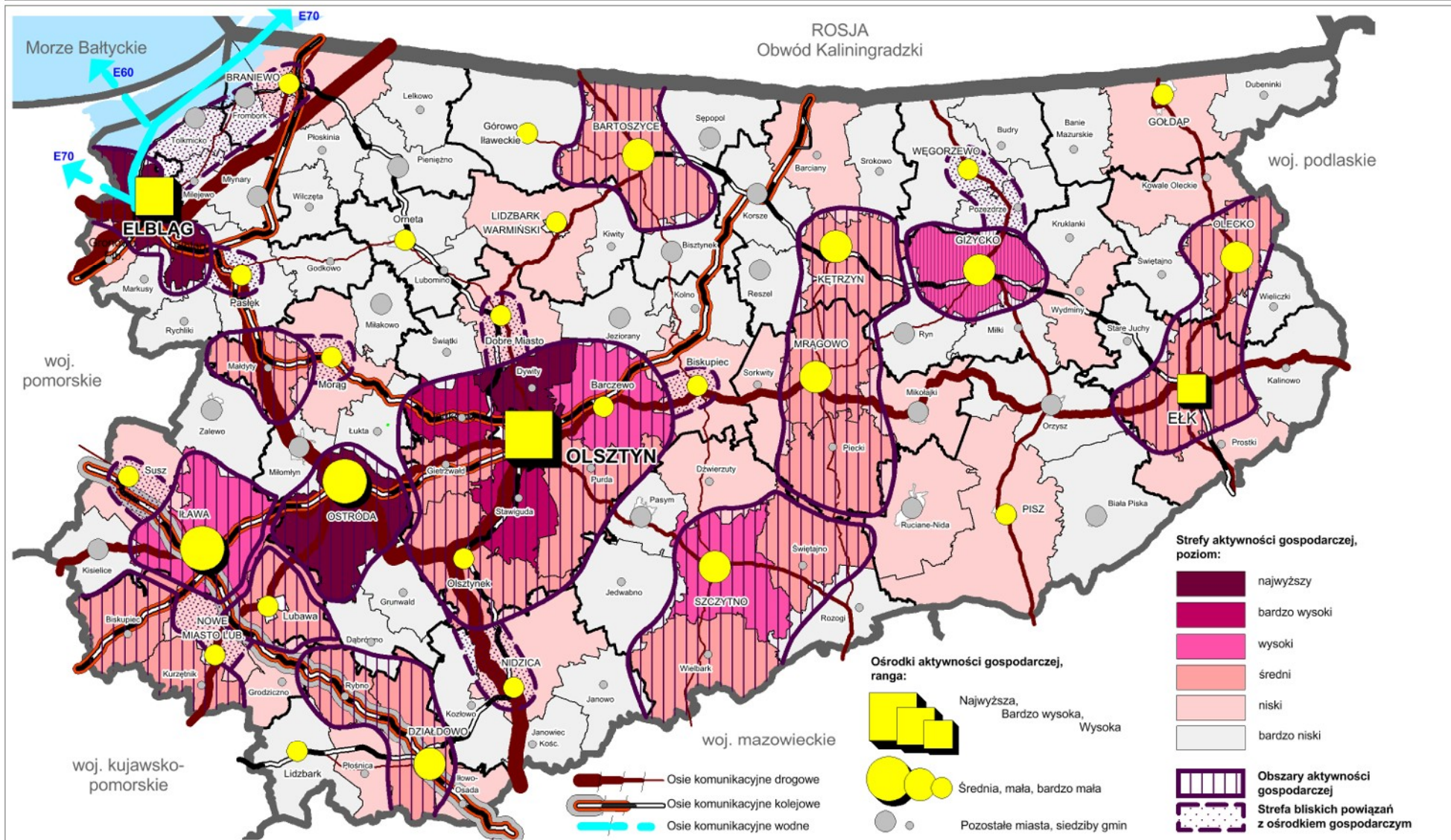

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Aktywność gospodarcza - potencjał aktywności

Mapa 25

Źródło: "Analiza stanu zagospodarowania przestrzennego województwa. Aktywność gospodarcza" J. Celej.

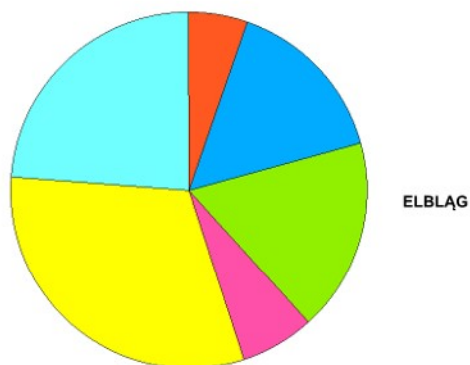
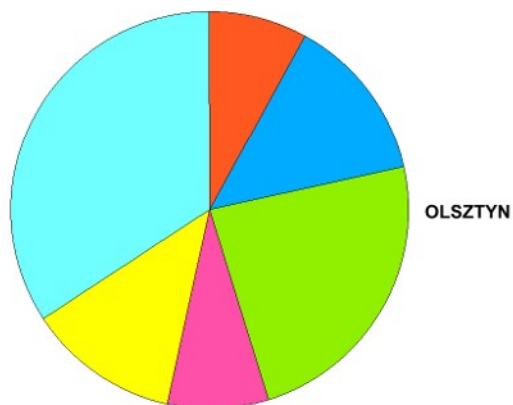
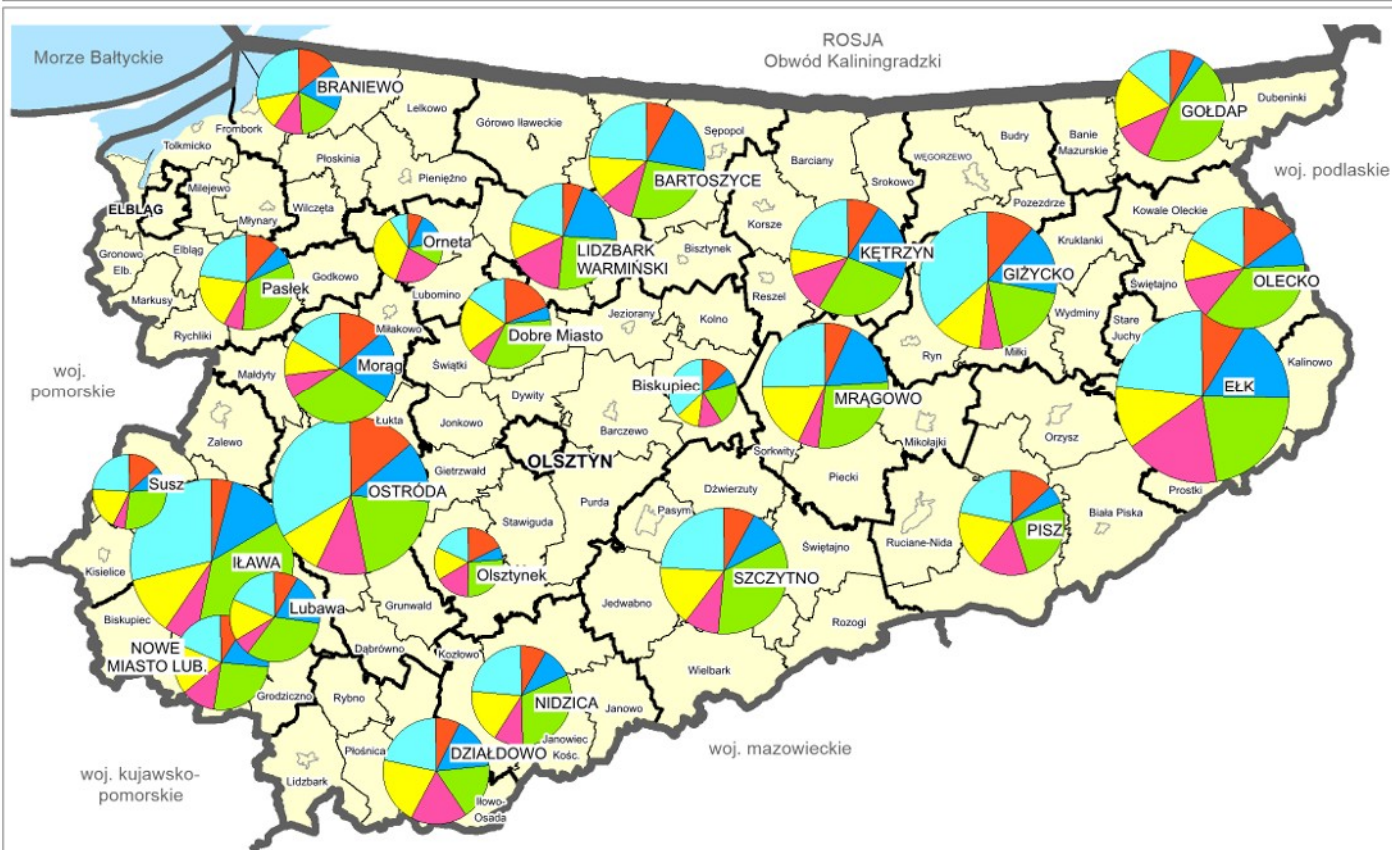
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2012 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

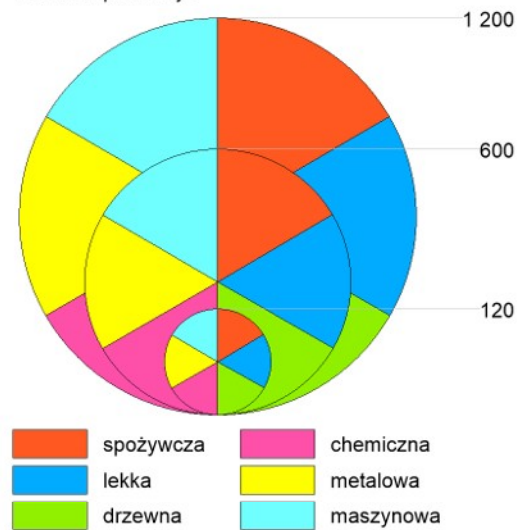
UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Ośrodki przemysłowe

Mapa 26

Wielkość ośrodka (liczba zakładów)
Struktura produkcji:

Źródło: opracowanie własne.

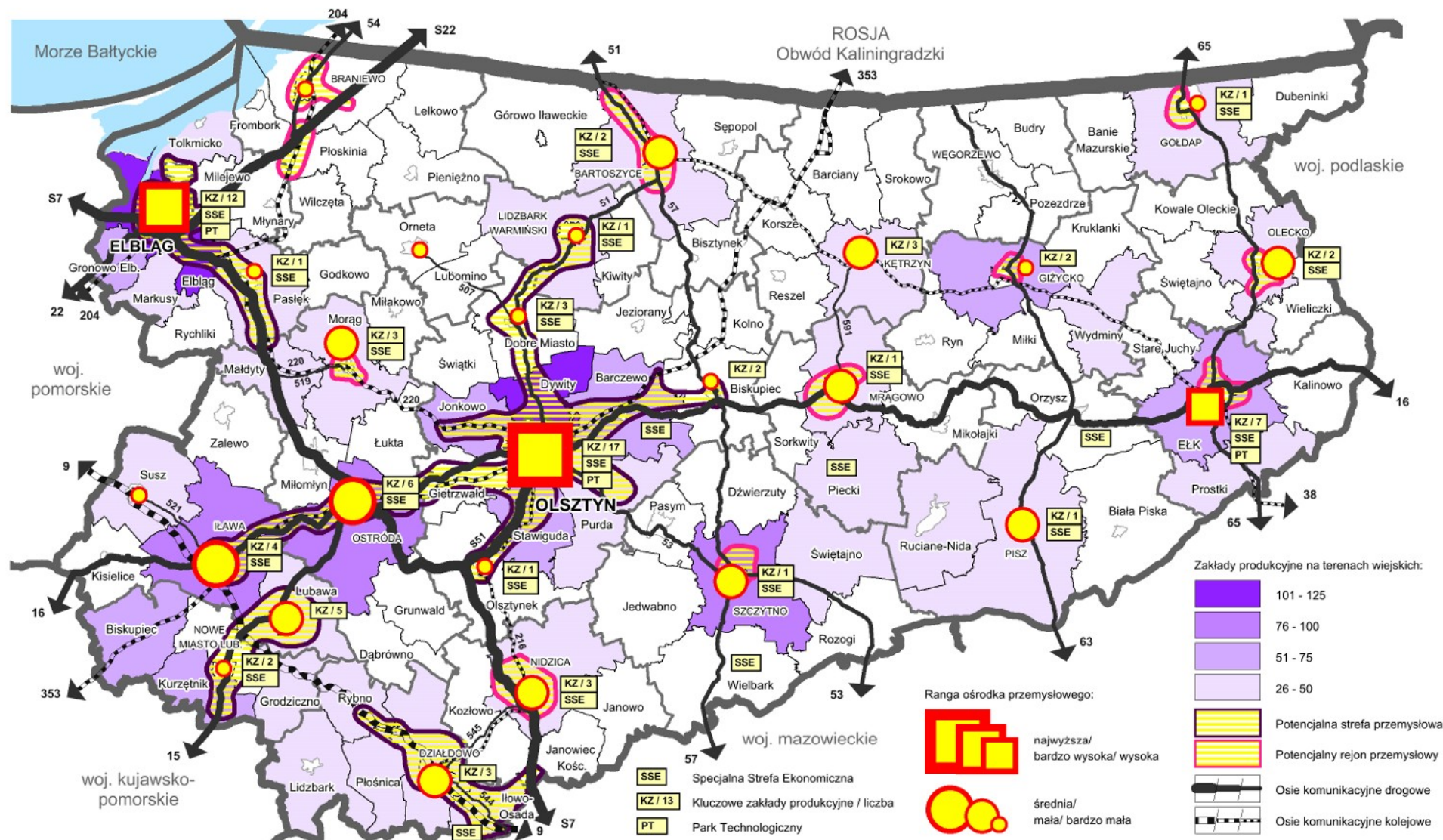
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

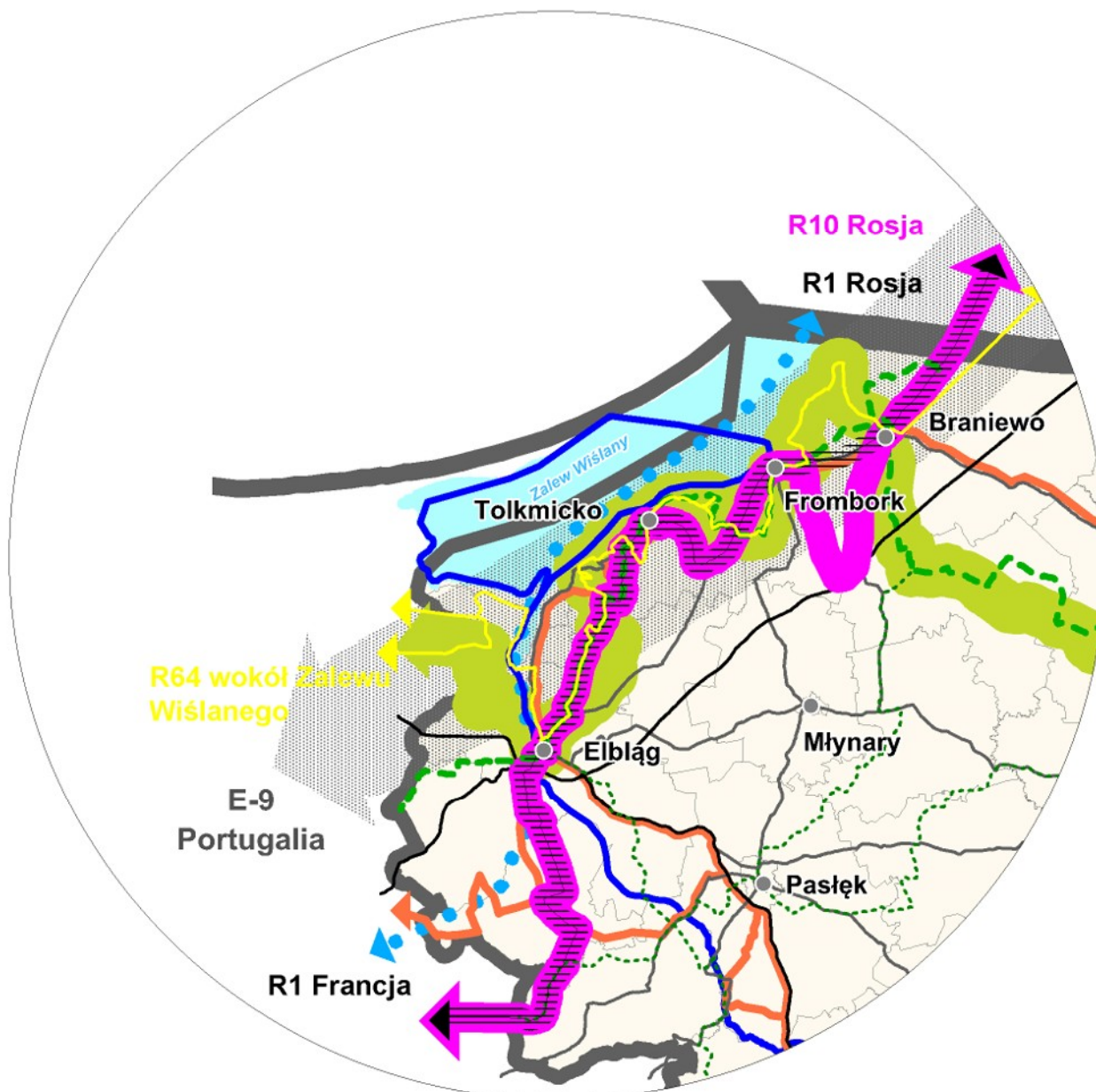
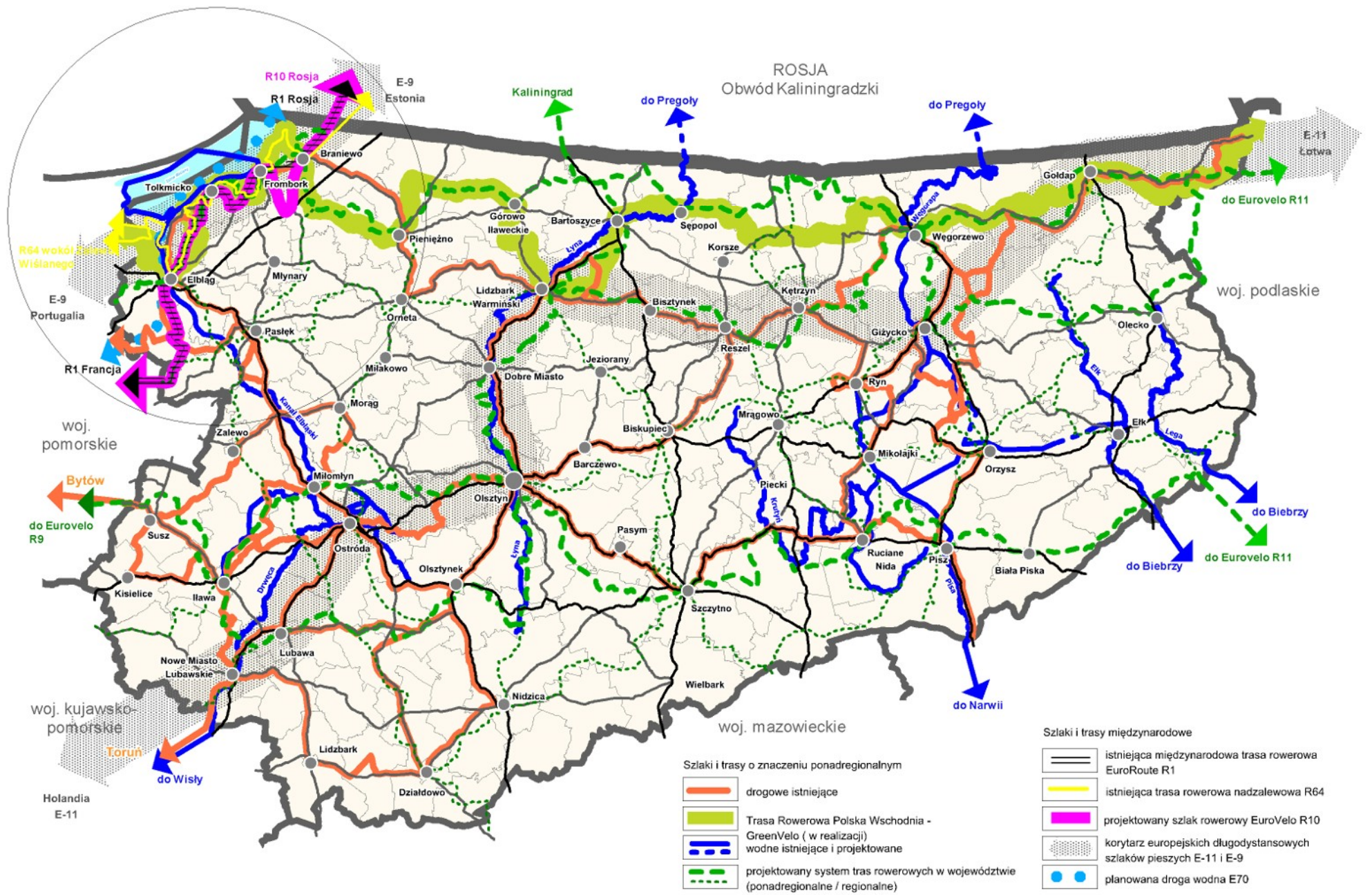
Przemysł - kluczowe uwarunkowania rozwoju

Mapa 27

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

Źródło: opracowanie własne.

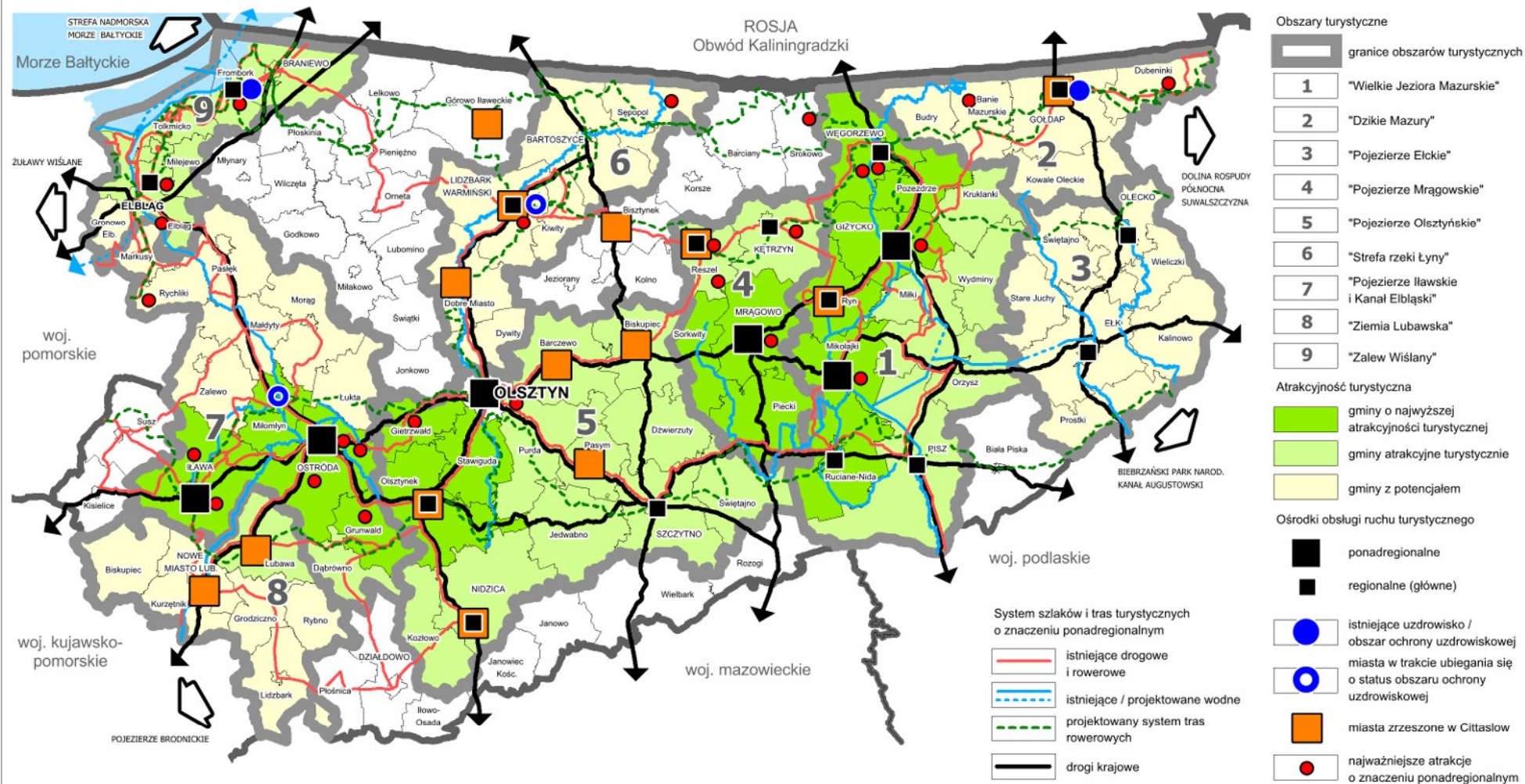
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Turystyka - kluczowe uwarunkowania rozwoju

Mapa 29

Źródło: opracowanie własne.

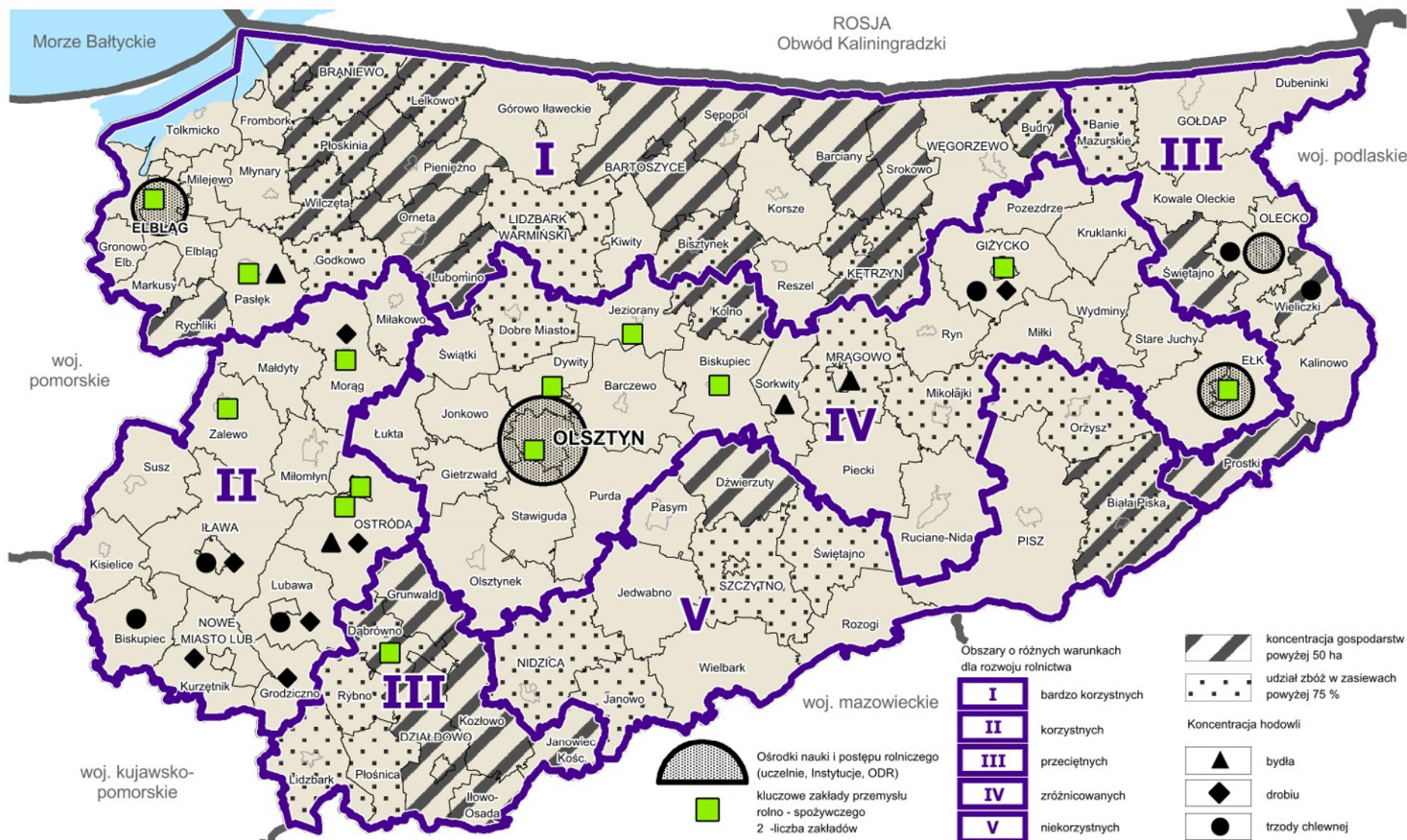
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Rolnictwo - kluczowe uwarunkowania rozwoju

Mapa 30

Źródło: opracowanie własne.

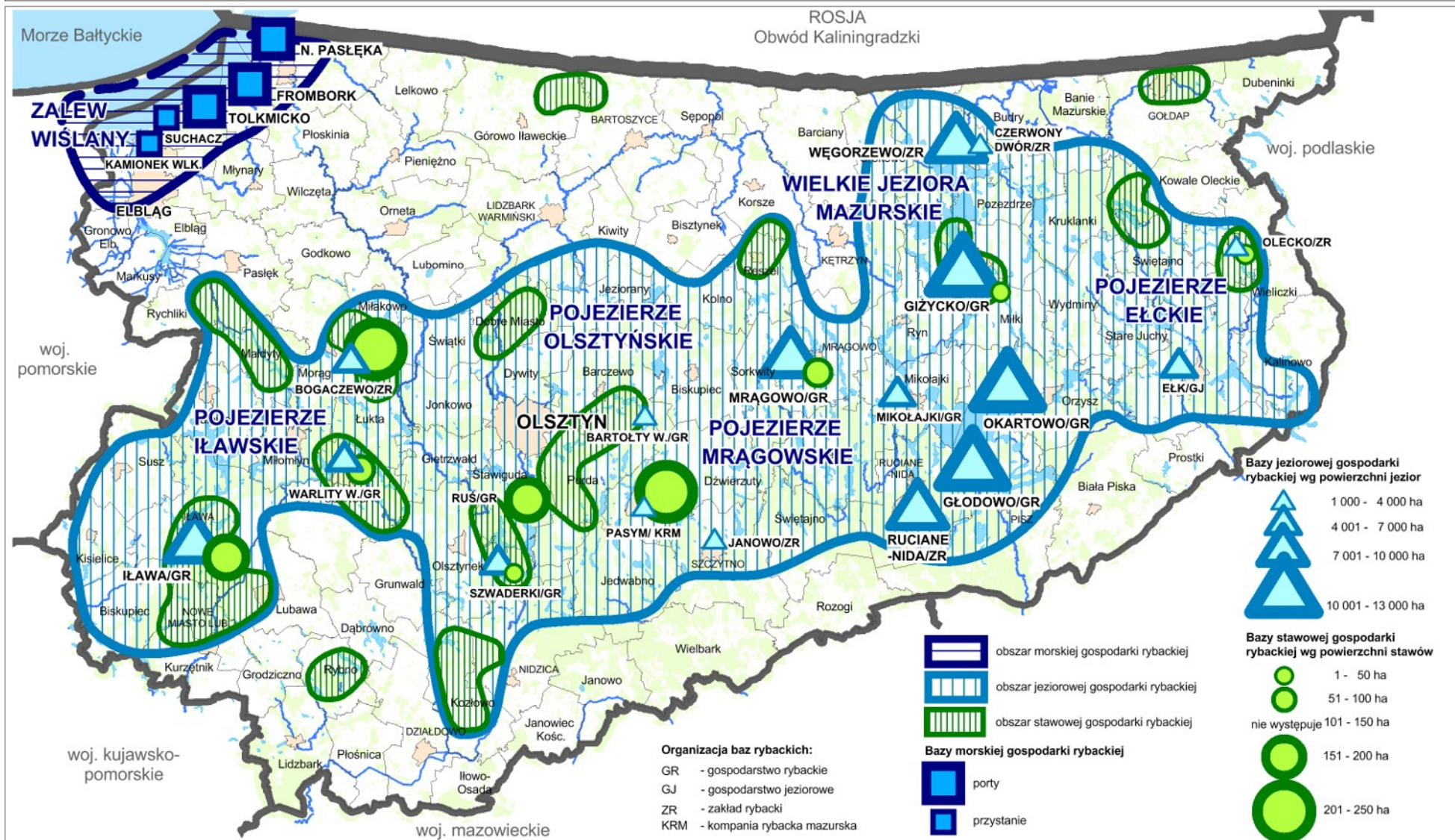
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Rybolówstwo, rybactwo - potencjał gospodarki rybackiej

Mapa 31

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Instytutu Rybołówstwa Śródlądowego w Olsztynie.

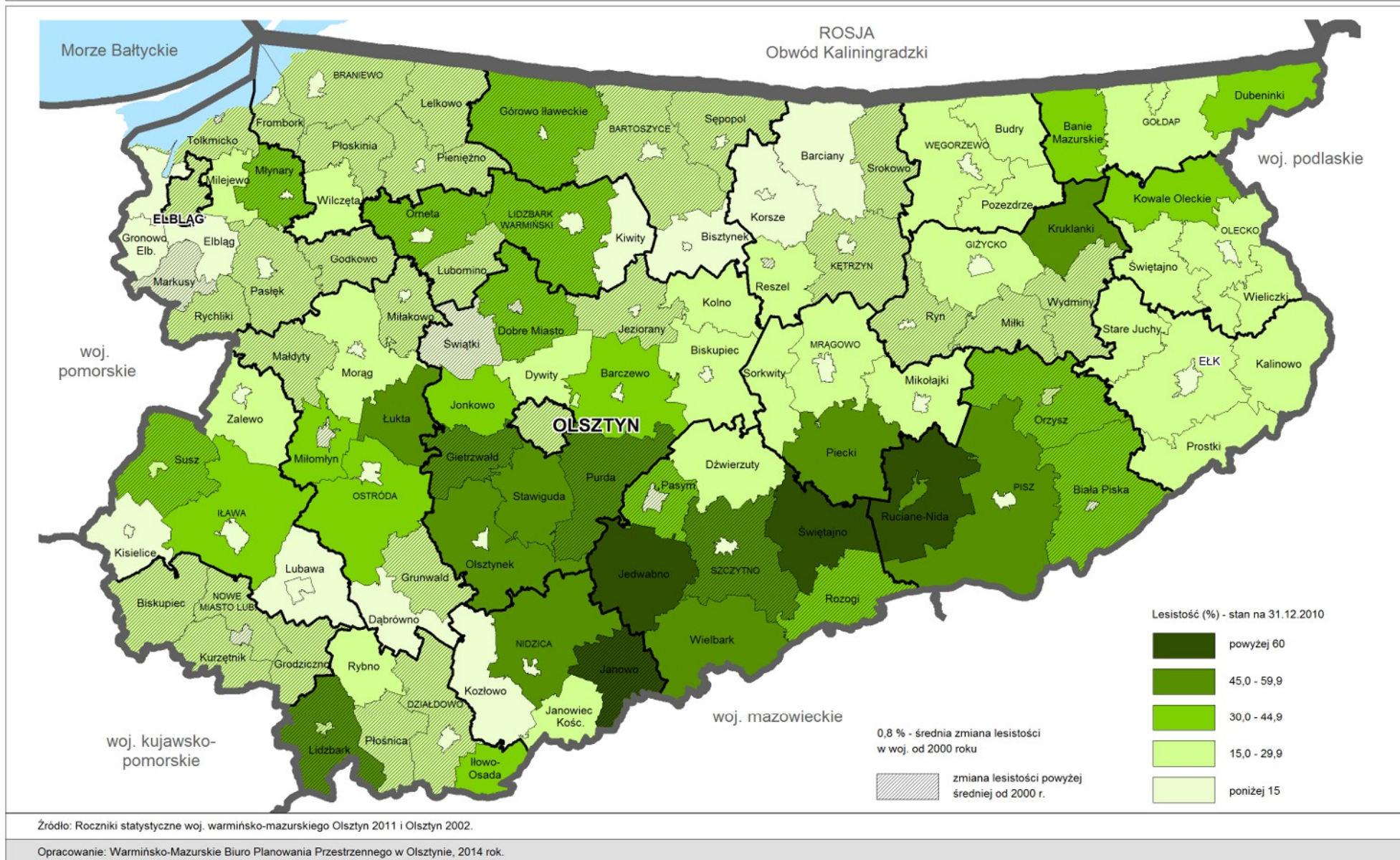
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2011 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Lesistość gmin

Mapa 32

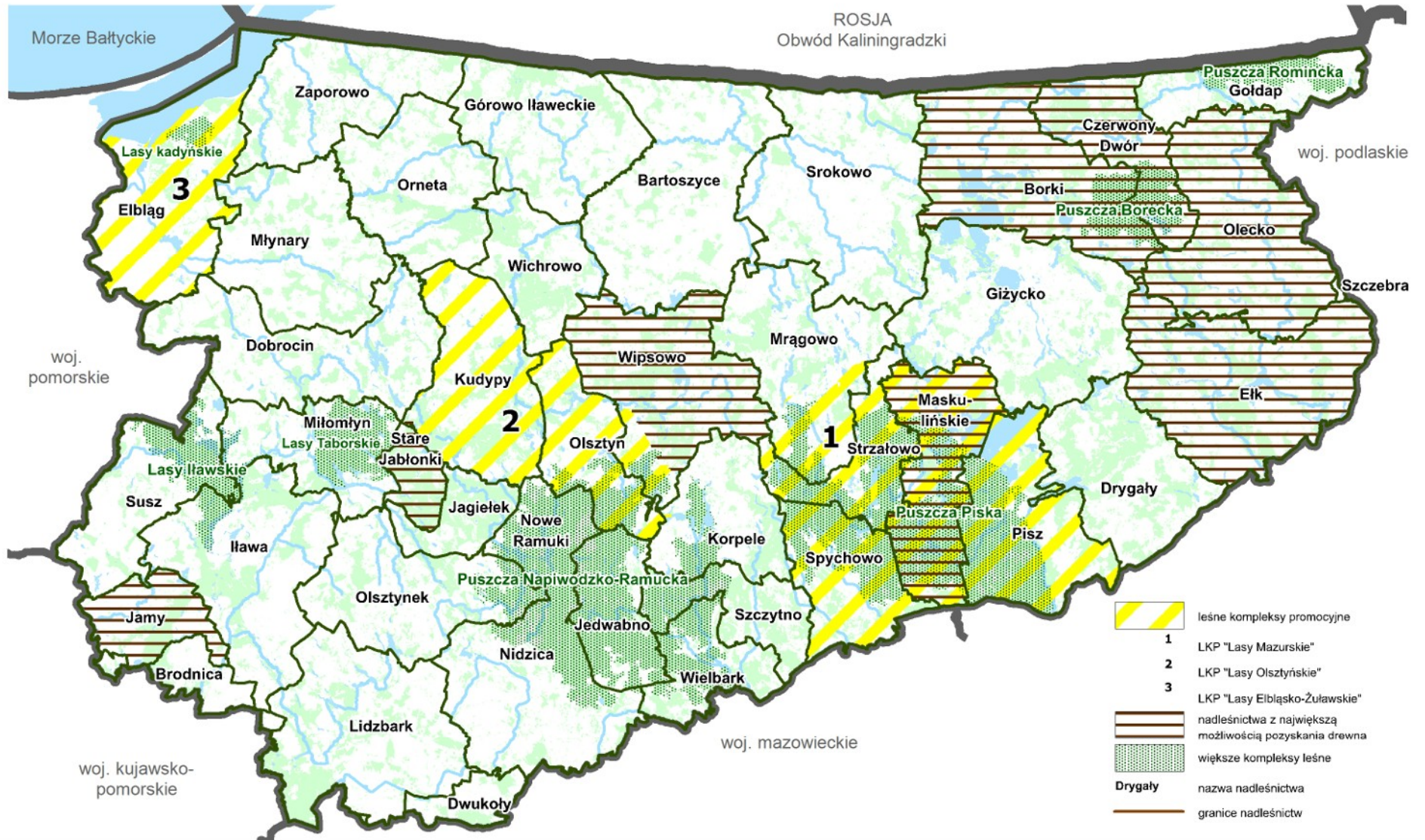

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Funkcje lasów

Mapa 33

Źródło: GDLP i RDLP Olsztyn.

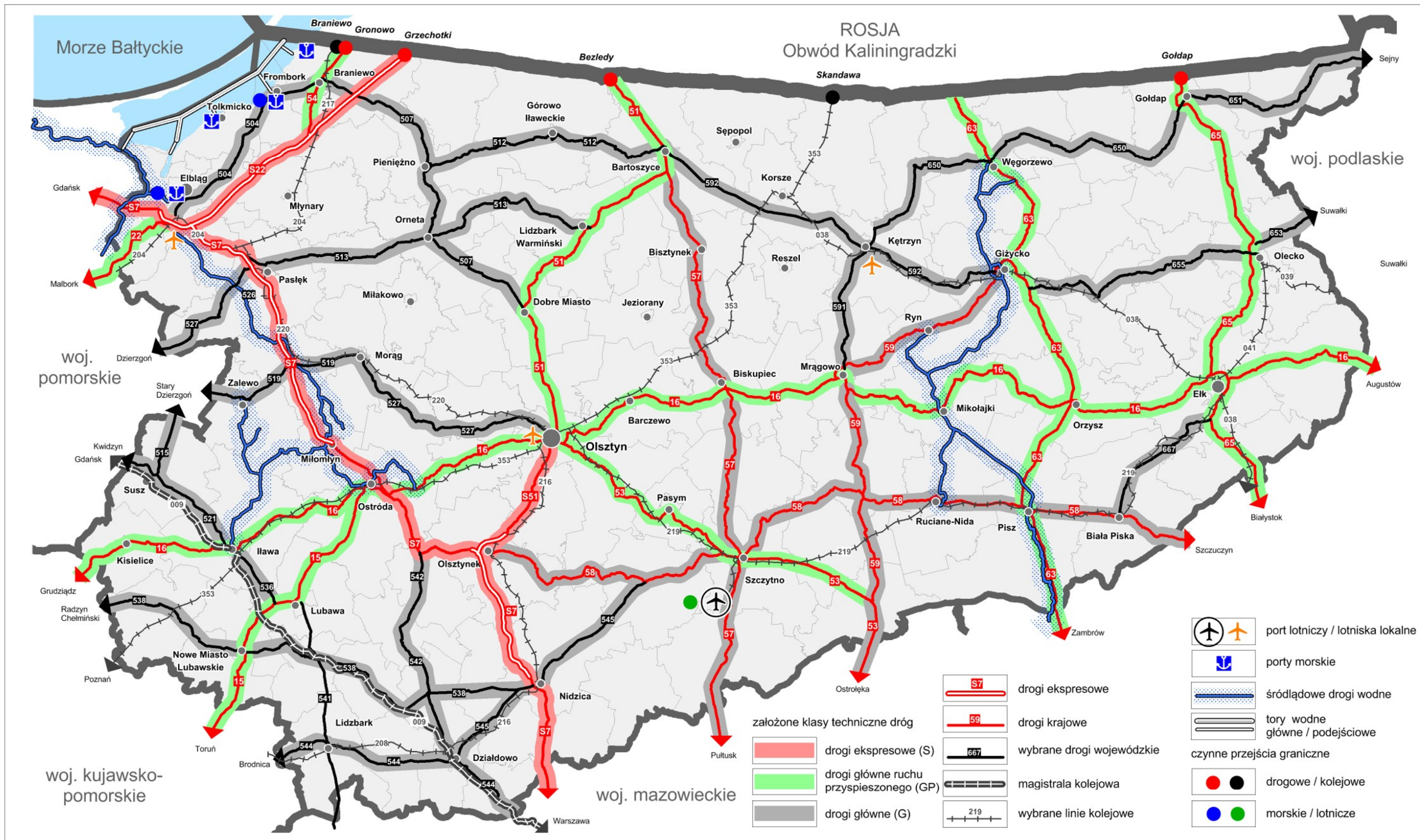
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Główny układ komunikacyjny - stan istniejący

Mapa 34

Źródło: opracowanie własne.

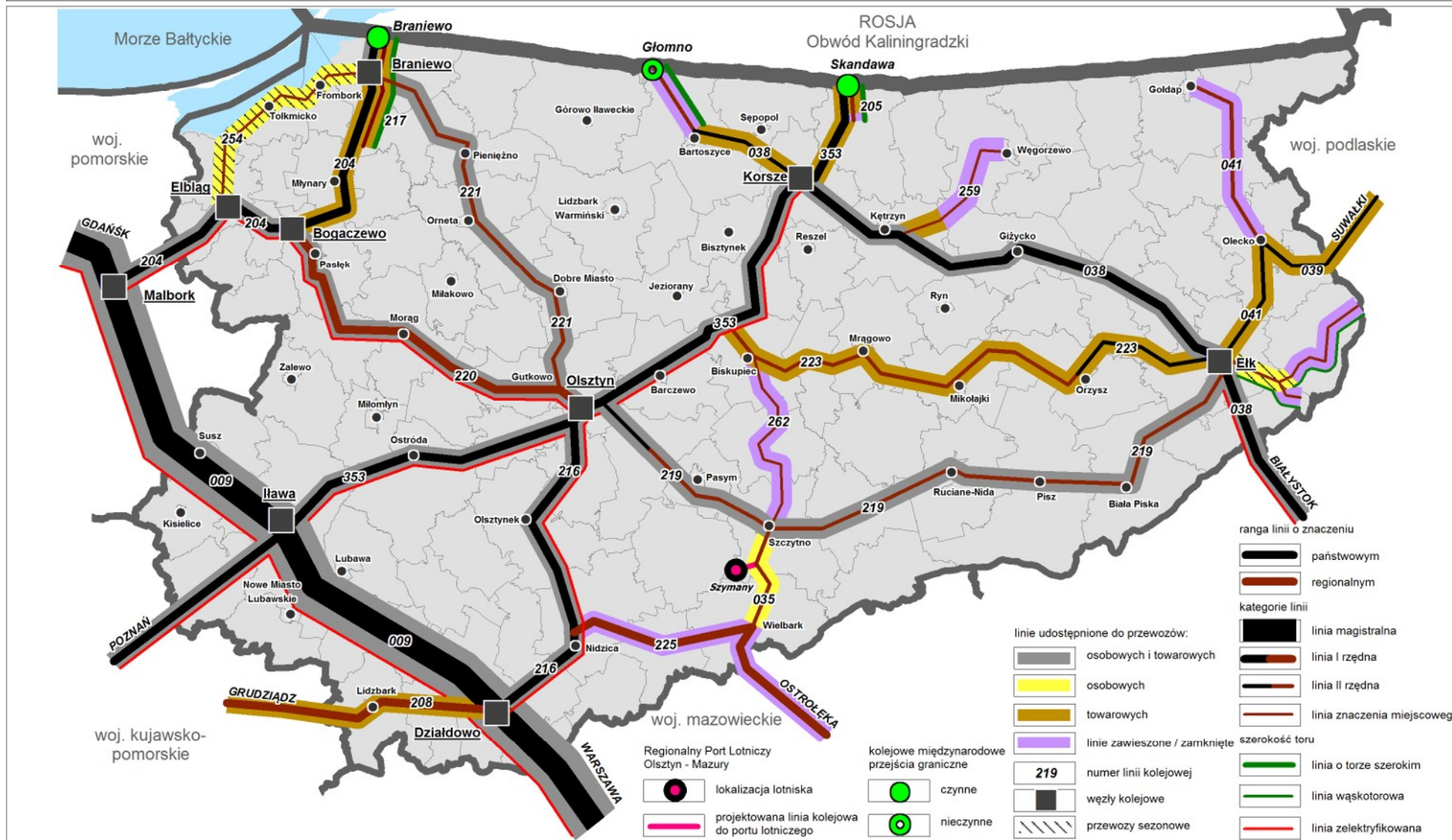
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO - MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Powiązania komunikacyjne kolejowe

Mapa 35

Źródło: Dz.U. z 2013 r. poz. 569 ; PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Zakład Linii Kolejowych w Olsztynie (08.03.2013 r.).

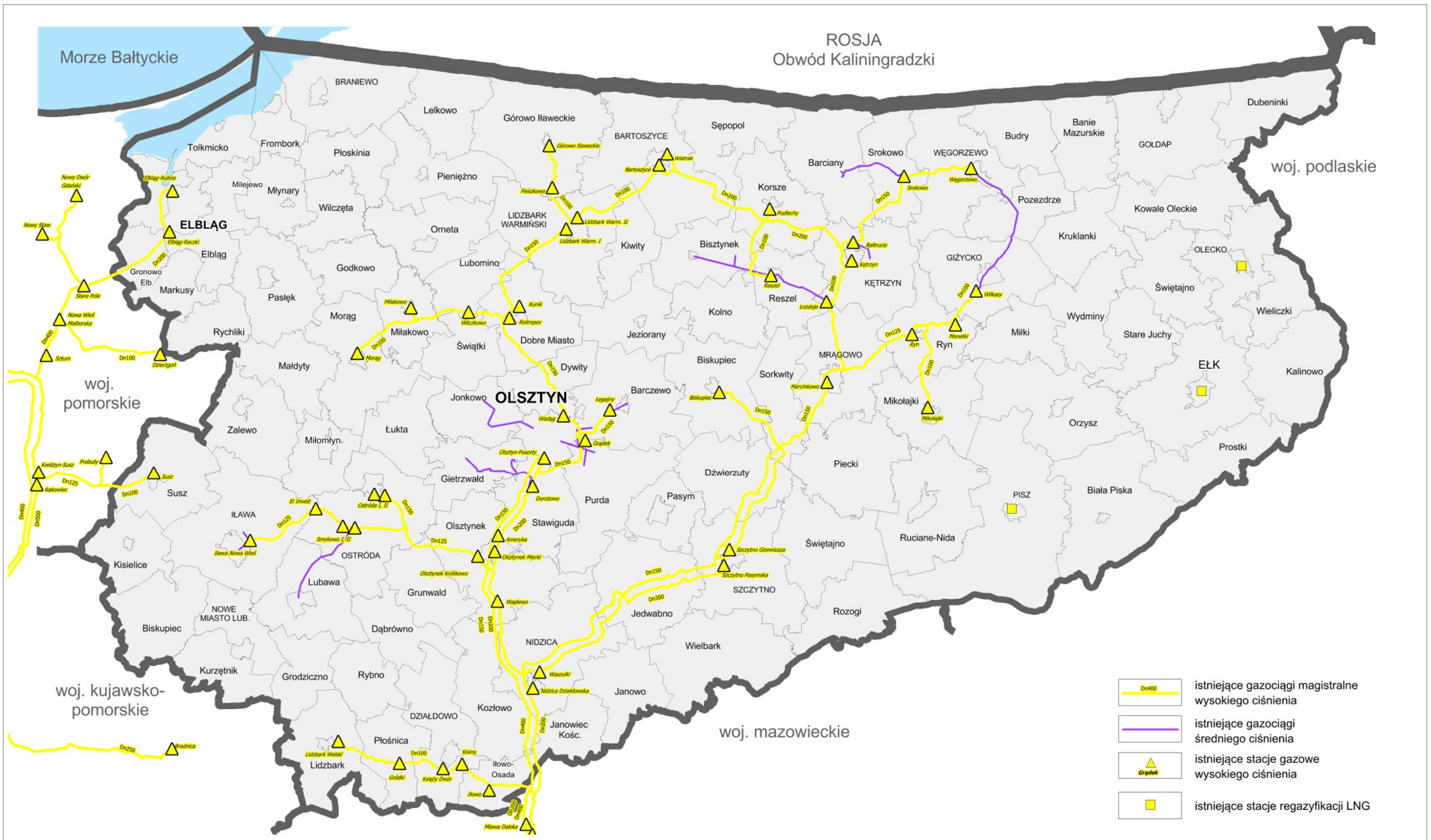
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Zaopatrzenie w gaz

Mapa 36

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów od operatorów i inwestorów (31.12.2013 r.).

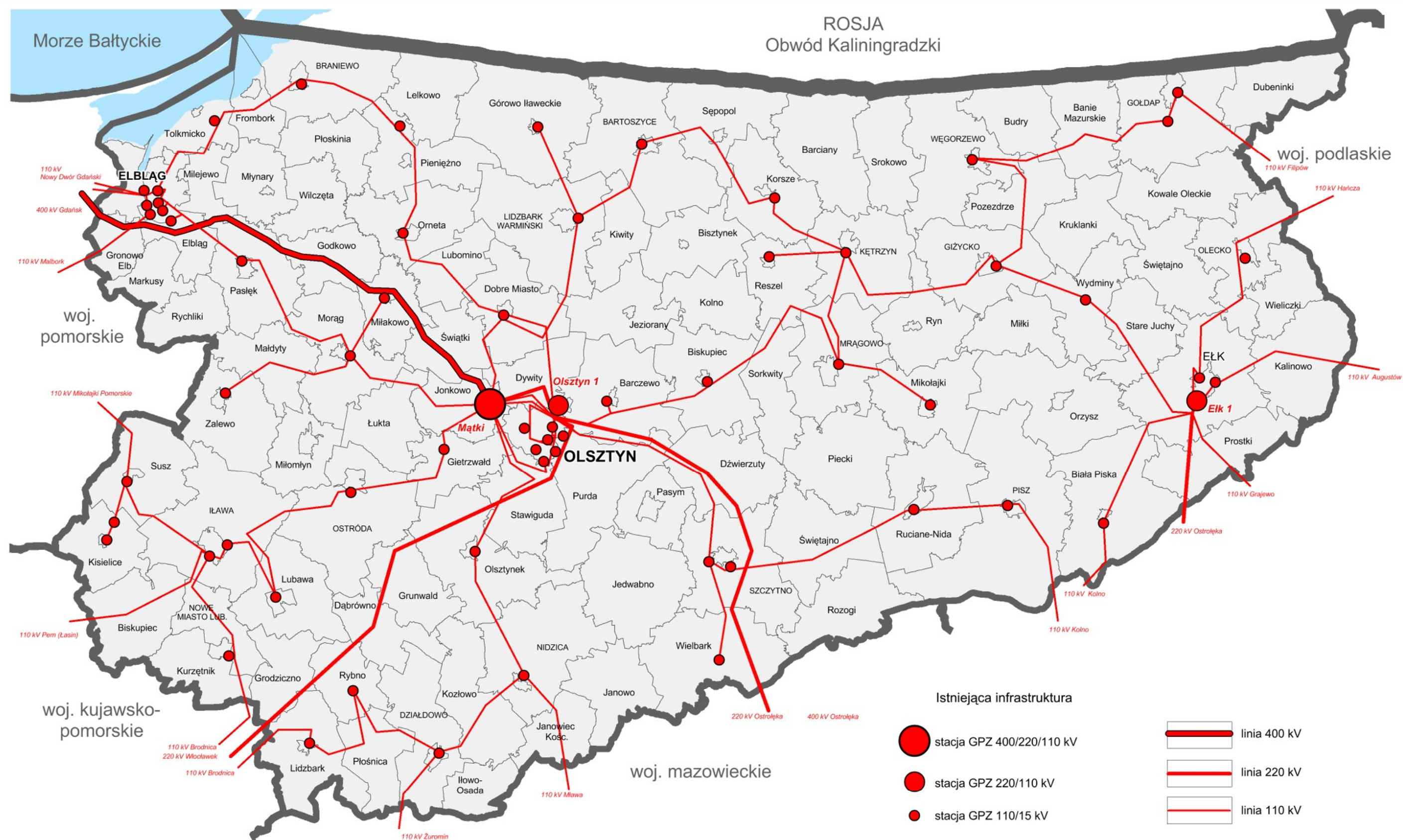
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Elektroenergetyka

Mapa 37

Źródło: opracowanie własne.

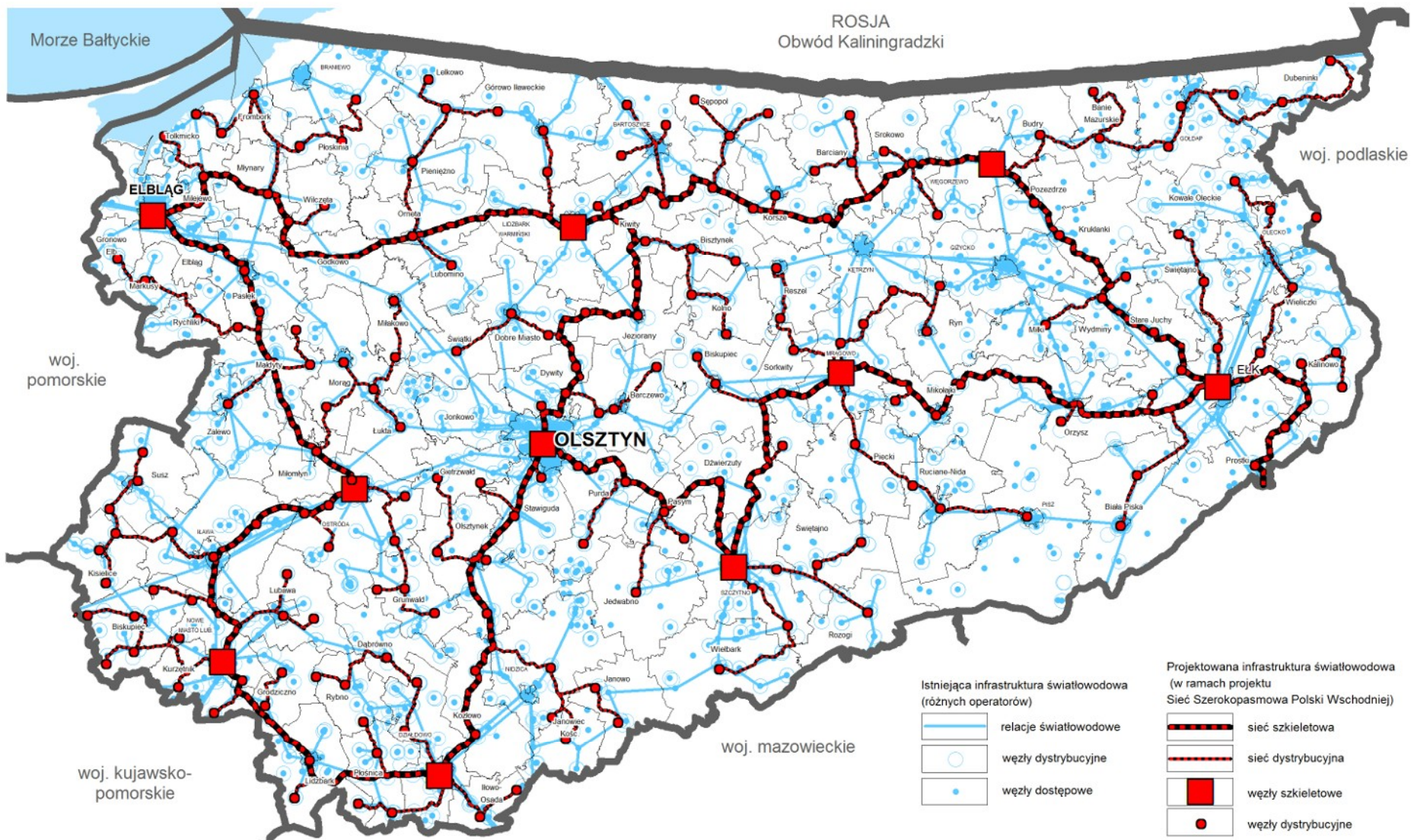
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Infrastruktura światłowodowa

Mapa 38

Źródło: UKE inwentaryzacja infrastruktury 2012 r., Studium Wykonalności Projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej.

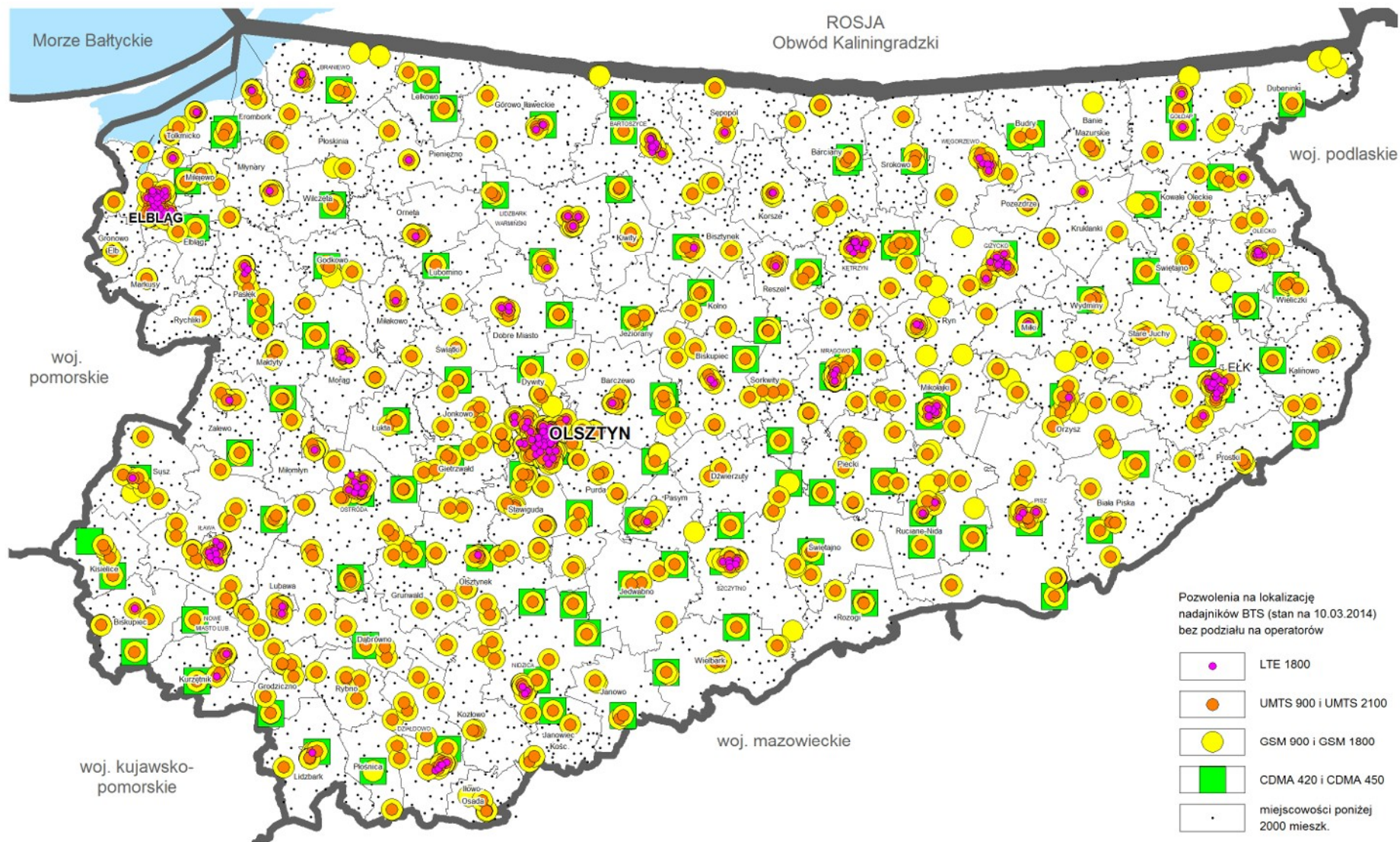
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Przeładnikowe stacje bazowe (BTS)

Mapa 39

Źródło: UKE Pozwolenia radiowe dla stacji GSM, UMTS, LTE oraz CDMA (<http://www.uke.gov.pl/pozwolenia-radiowe-dla-stacji-gsm-umts-lte-oraz-cdma-4145#>).

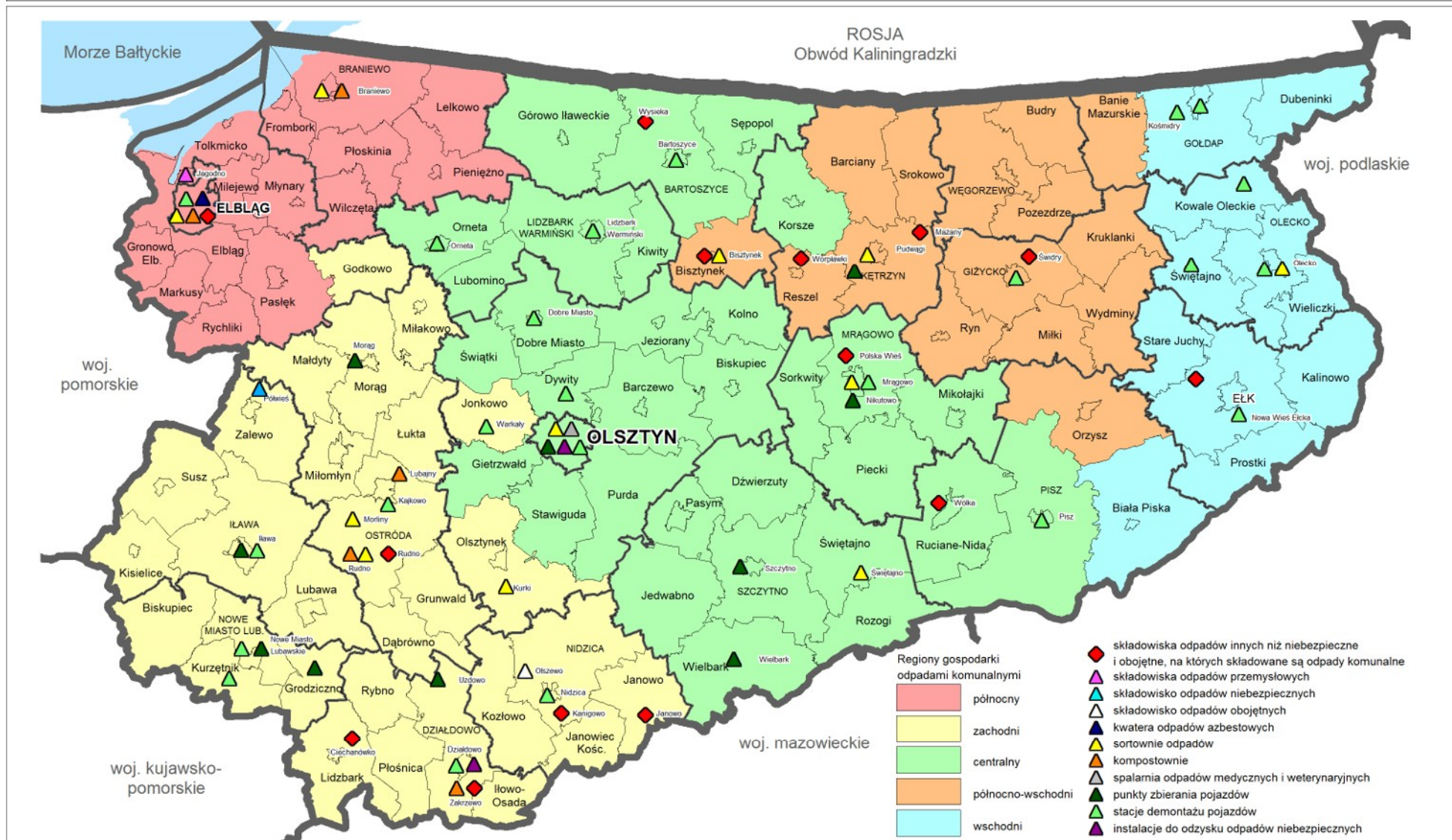
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

Instalacje w gospodarce odpadami

Mapa 40

Źródło: Raport o stanie środowiska województwa Warmińsko-Mazurskiego w 2010r. WIOŚ Olsztyn 2011 r.

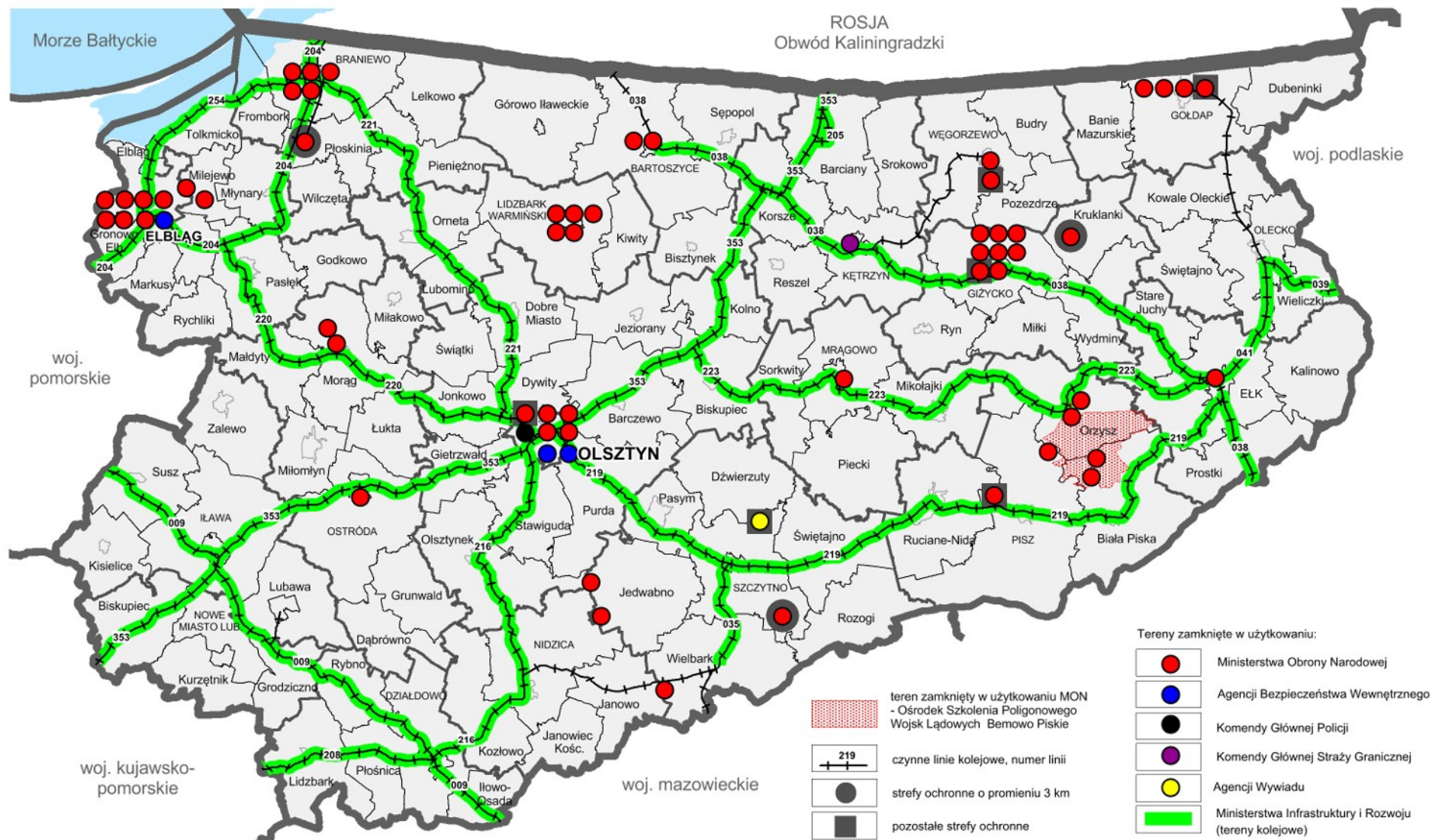
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

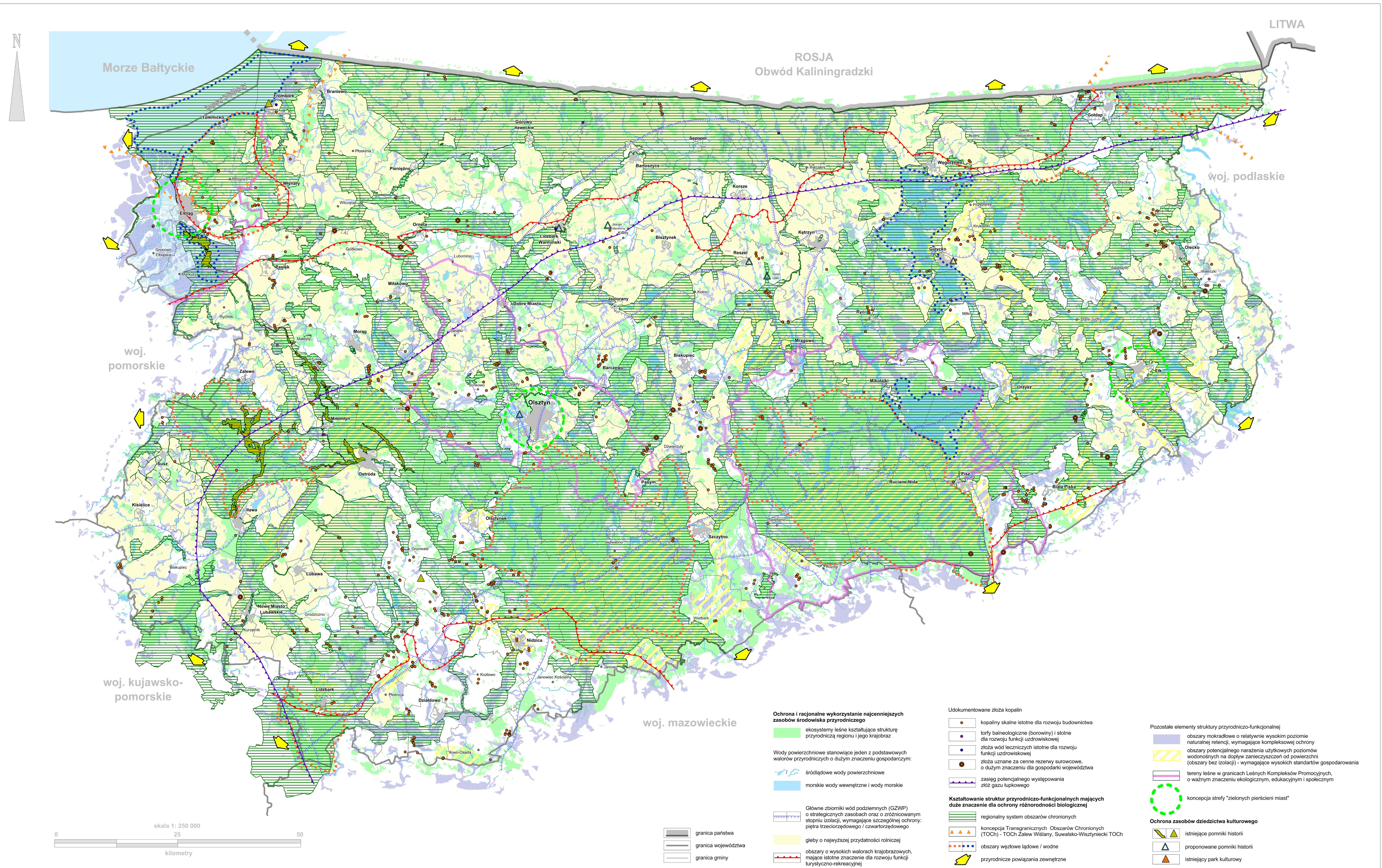
Tereny zamknięte (stan na 2014 rok)

Mapa 41

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

Ochrona i racjonalne wykorzystanie najcenniejszych zasobów środowiska przyrodniczego

- ekosystemy leśne kształtujące strukturę przyrodniczą regionu i jego krajobraz
- Wody powierzchniowe stanowiące jeden z podstawowych walorów przyrodniczych o dużym znaczeniu gospodarczym:
- śródlądowe wody powierzchniowe
- morskie wody wewnętrzne i wody morskie
- Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP) o strategicznych zasobach oraz o zróżnicowanym stopniu izolacji, wymagające szczególnej ochrony:
- gleby o najwyższej przydatności rolniczej
- obszary o wysokich walorach krajobrazowych, mające istotne znaczenie dla rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej

Udokumentowane złoża kopalin

- kopaliny skalne istotne dla rozwoju budownictwa
- torfy balneologiczne (borowiny) i stłone dla rozwoju funkcji uzdrowiskowej
- złoża wód leczniczych istotne dla rozwoju funkcji uzdrowiskowej
- złoża uznane za cenne rezerwy surowcowe, o dużym znaczeniu dla gospodarki województwa
- zasięg potencjalnego występowania złóż gazu łupkowego

Kształtowanie struktur przyrodniczo-funkcjonalnych mających duże znaczenie dla ochrony różnorodności biologicznej

- regionalny system obszarów chronionych
- koncepcja Transgranicznych Obszarów Chronionych (TOCh) - TOCh Zalew Wiślany, Suwalsko-Wisłyński TOCh
- obszary węzłowe lądowe / wodne
- przyrodnicze powiązania zewnętrzne

Pozostałe elementy struktury przyrodniczo-funkcjonalnej

- obszary mokradłowe o relatywnie wysokim poziomie naturalnej retencji, wymagające kompleksowej ochrony
- obszary potencjalnego narażenia użytkowych poziomów wodonosnych na dopływ zanieczyszczeń od powierzchni (obszary bez izolacji) - wymagające wysokich standardów gospodarowania
- tereny leśne w granicach Leśnych Kompleksów Promocyjnych, o ważnym znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym
- koncepcja strefy "zielonych pierścieni miast"

Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego

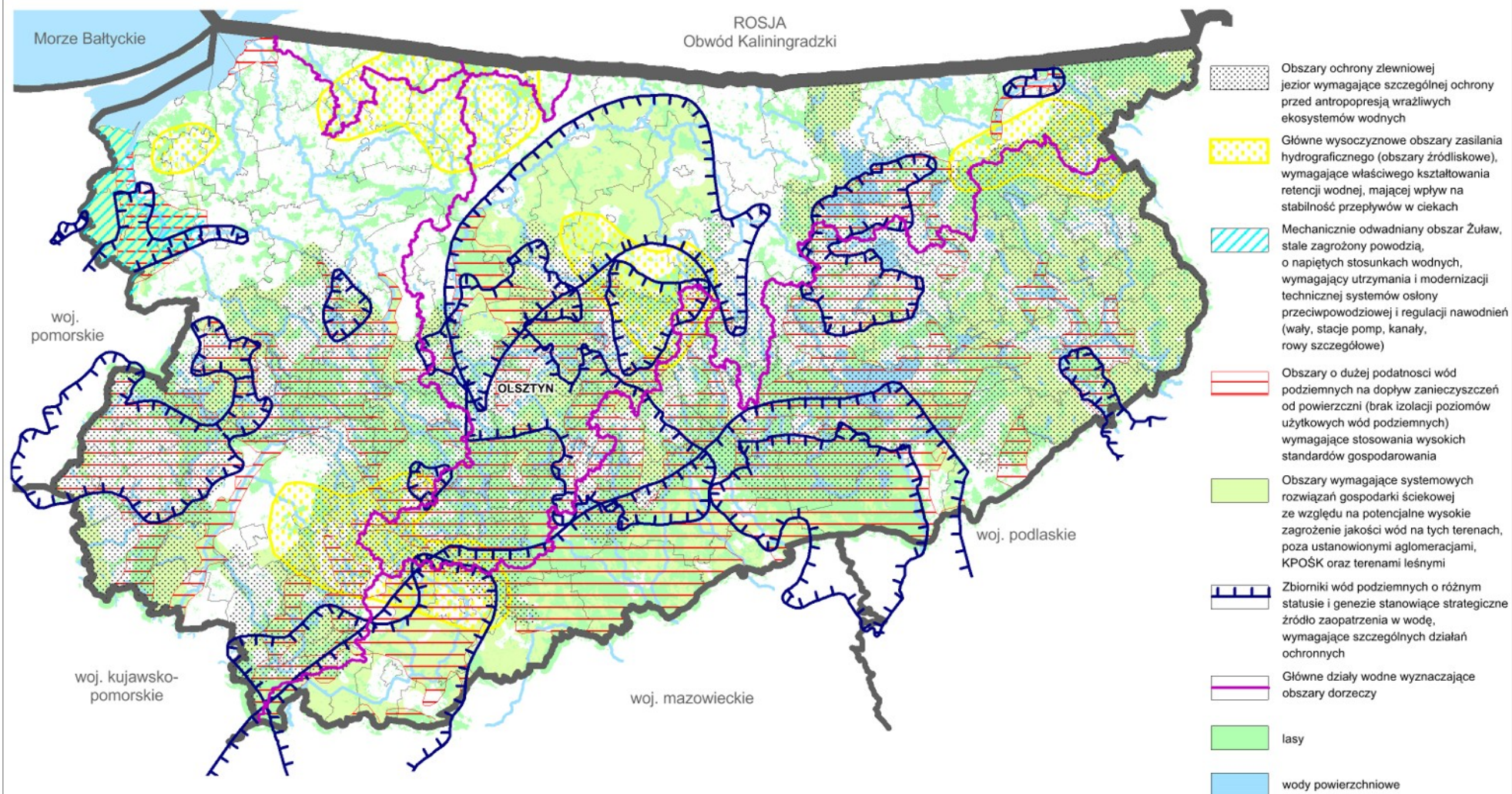
- istniejące pomniki historii
- proponowane pomniki historii
- istniejący park kulturowy

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Kształtowanie zasobów wodnych i poprawa jakości wód

Mapa 43

Źródło: opracowanie własne.

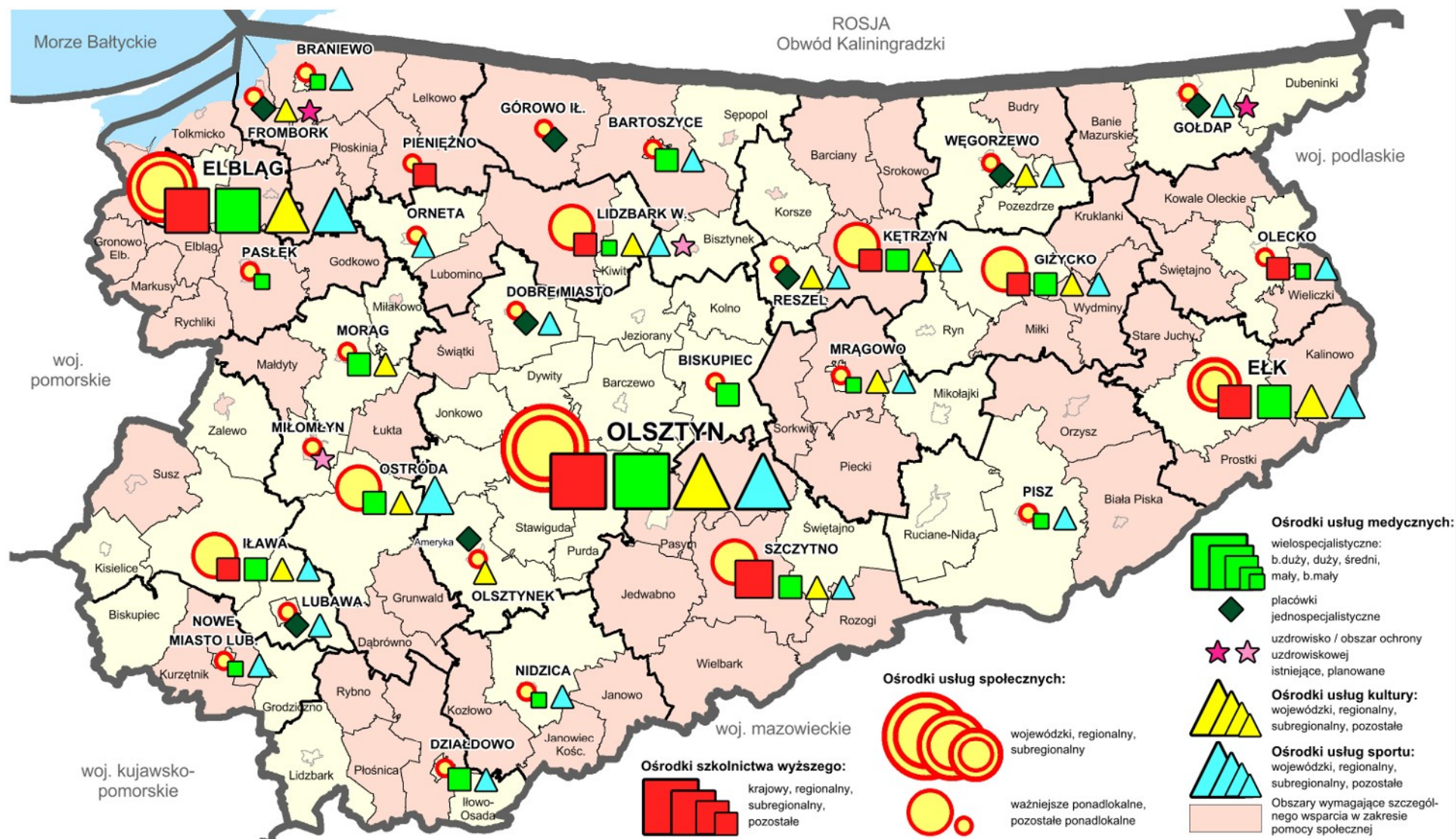
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2013 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Infrastruktura społeczna

Mapa 44

Źródło: opracowanie własne.

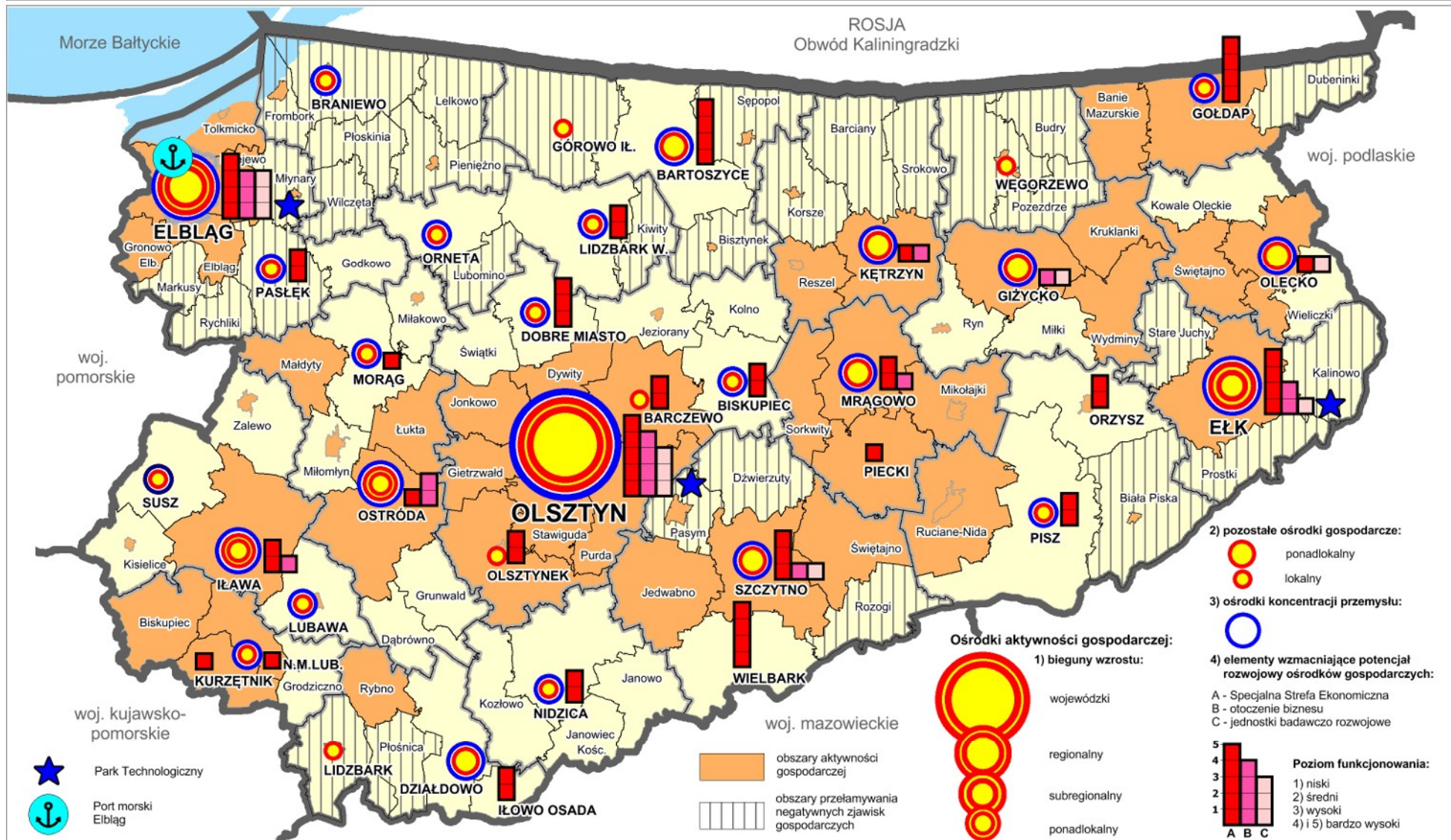
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Aktywność gospodarcza

Mapa 45

Źródło: opracowanie własne.

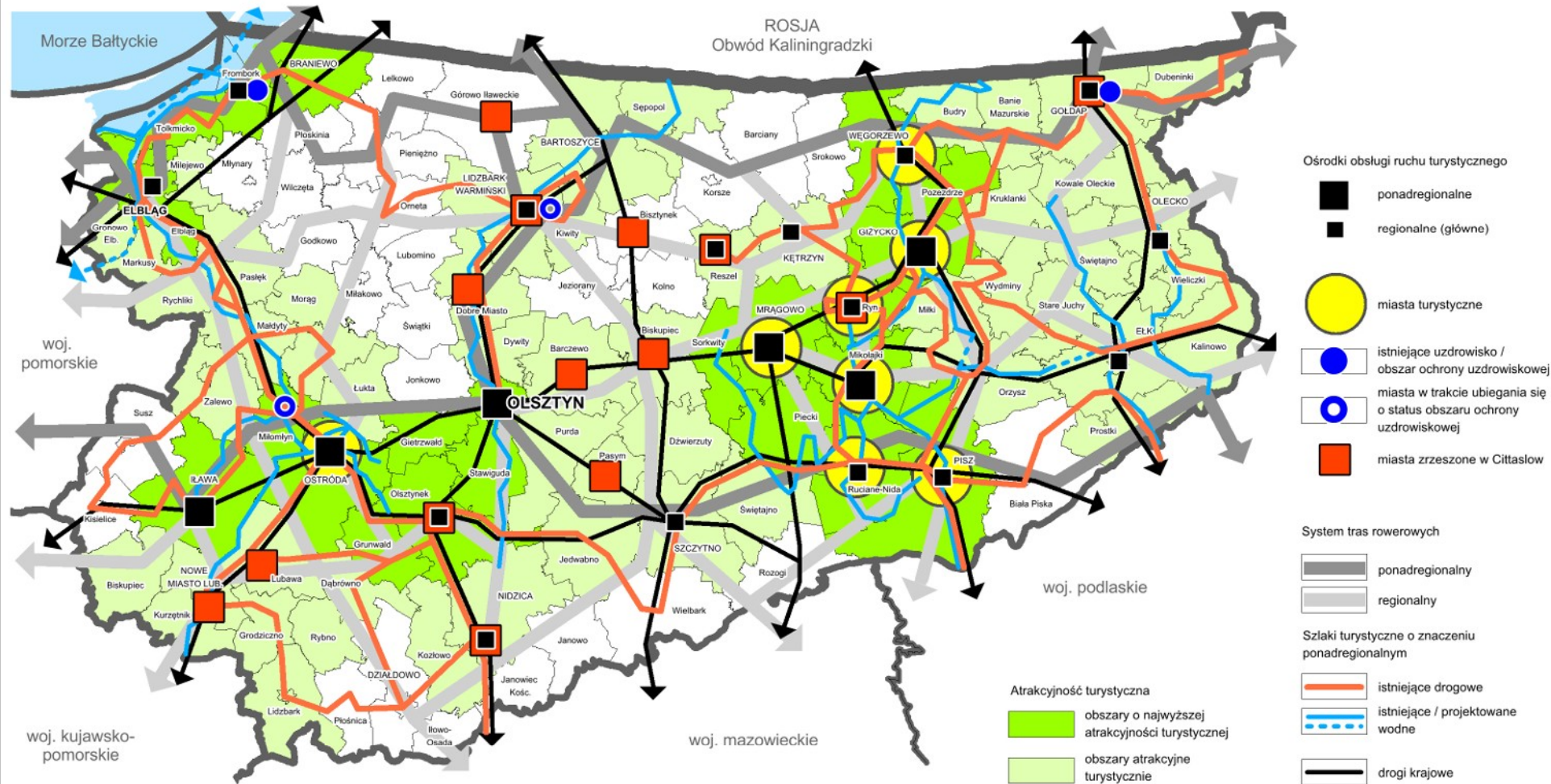
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Turystyka

Mapa 46

Źródło: opracowanie własne.

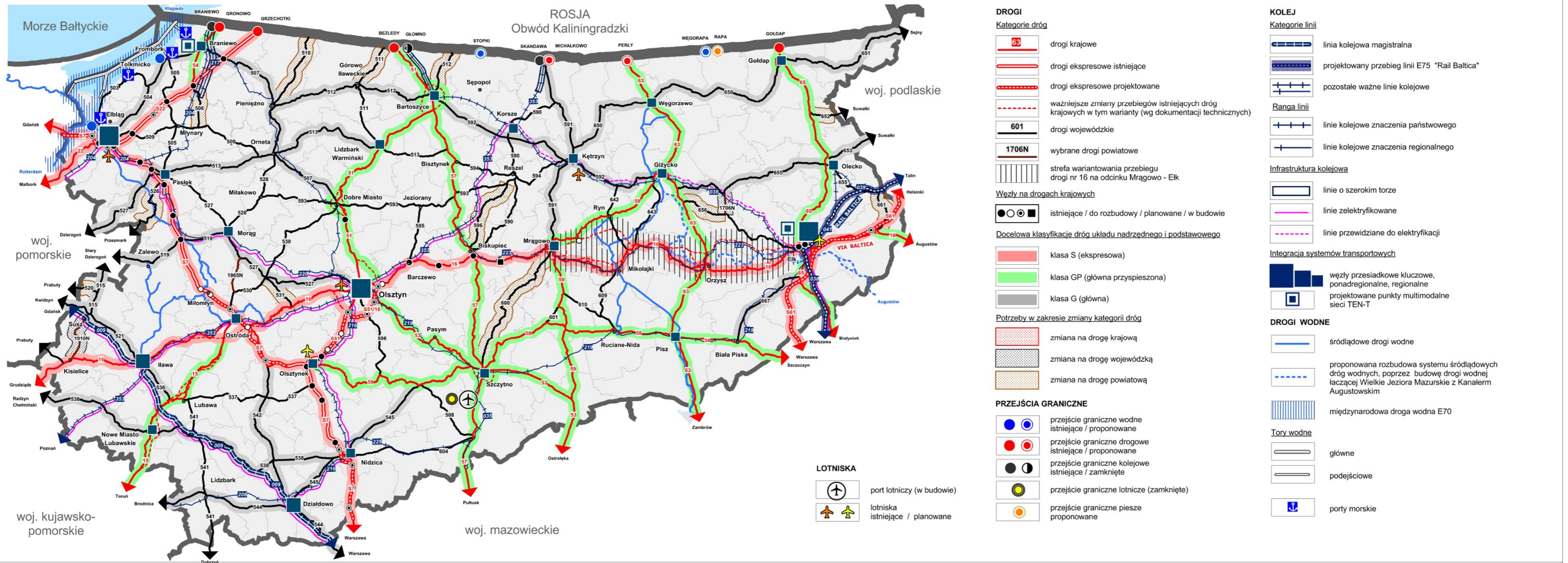
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Docelowy układ komunikacyjny

Mapa 47

DROGI

Kategorie dróg

- drogi krajowe
- drogi ekspresowe istniejące
- drogi ekspresowe projektowane
- ważniejsze zmiany przebiegów istniejących dróg krajowych w tym warianty (wg dokumentacji technicznych)
- drogi wojewódzkie
- wybrane drogi powiatowe
- strefa wariantowania przebiegu drogi nr 16 na odcinku Mrągowo - Elk

Wezły na drogach krajowych

- istniejące / do rozbudowy / planowane / w budowie

Docelowa klasyfikacja dróg układu nadrzędnego i podstawowego

- klasa S (ekspresowa)
- klasa GP (główna przyspieszona)
- klasa G (główna)

Potrzeby w zakresie zmiany kategorii dróg

- zmiana na drogę krajową
- zmiana na drogę wojewódzką
- zmiana na drogę powiatową

PRZEJŚCIA GRANICZNE

- przejście graniczne wodne istniejące / proponowane
- przejście graniczne drogowe istniejące / proponowane
- przejście graniczne kolejowe istniejące / zamknięte
- przejście graniczne lotnicze (zamknięte)
- przejście graniczne piesze proponowane

LOTNISKA

- port lotniczy (w budowie)
- lotniska istniejące / planowane

KOLEJ

Kategorie linii

- linia kolejowa magistralna
- projektowany przebieg linii E75 "Rail Baltica"
- pozostałe ważne linie kolejowe

Ranga linii

- linie kolejowe znaczenia państwowego
- linie kolejowe znaczenia regionalnego

Infrastruktura kolejowa

- linie o szerokim torze
- linie zelektryfikowane
- linie przewidziane do elektryfikacji

Integracja systemów transportowych

- węzły przesiadkowe kluczowe, ponadregionalne, regionalne
- projektowane punkty multimodalne sieci TEN-T

DROGI WODNE

- śródlądowe drogi wodne
- proponowana rozbudowa systemu śródlądowych dróg wodnych, poprzez budowę drogi wodnej łączącej Wielkie Jeziora Mazurskie z Kanalem Augustowskim
- międzynarodowa droga wodna E70

Tory wodne

- główne
- podejściowe
- porty morskie

Źródło: opracowanie własne.

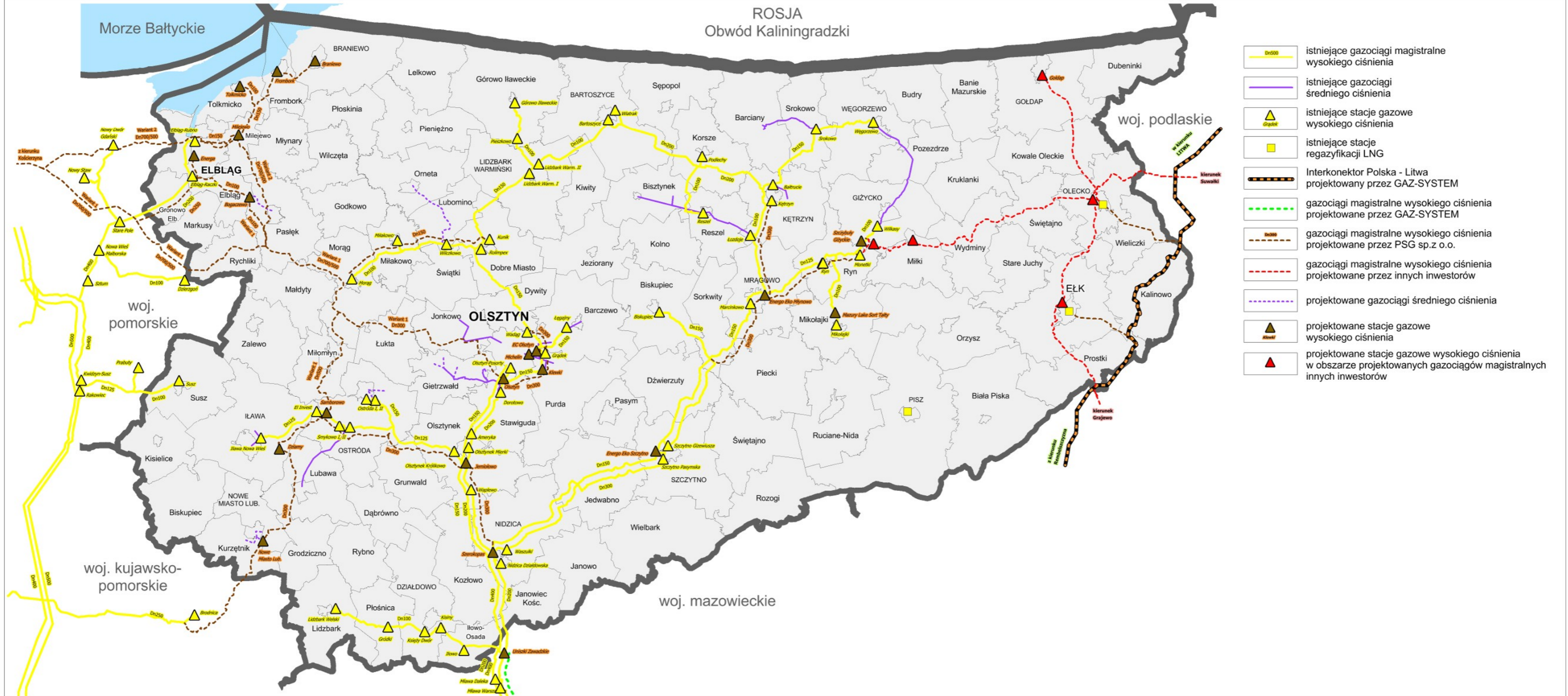
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Zaopatrzenie w gaz

Mapa 48

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów od operatorów i inwestorów (31.12.2013 r.).

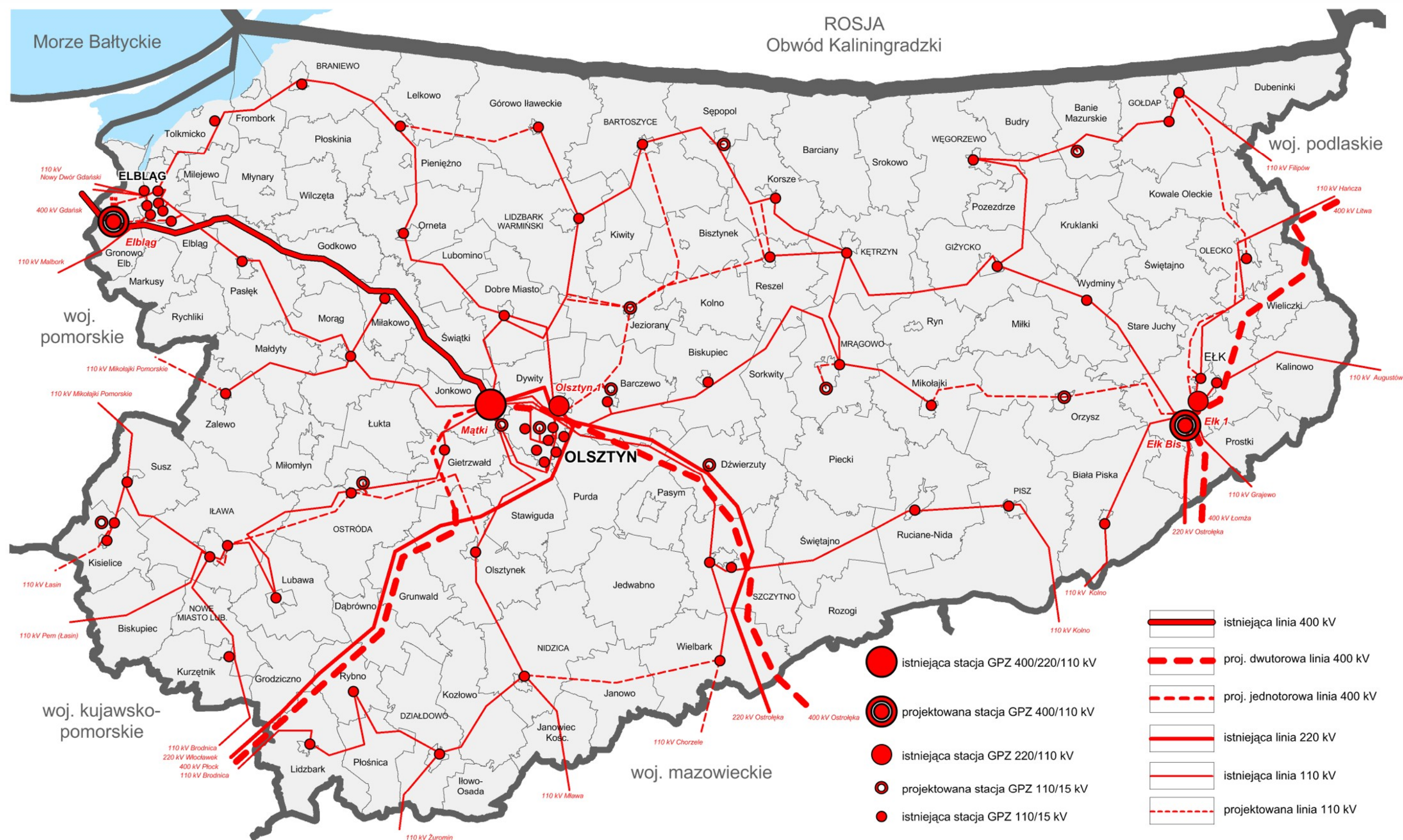
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Elektroenergetyka

Mapa 49

Źródło: opracowanie własne.

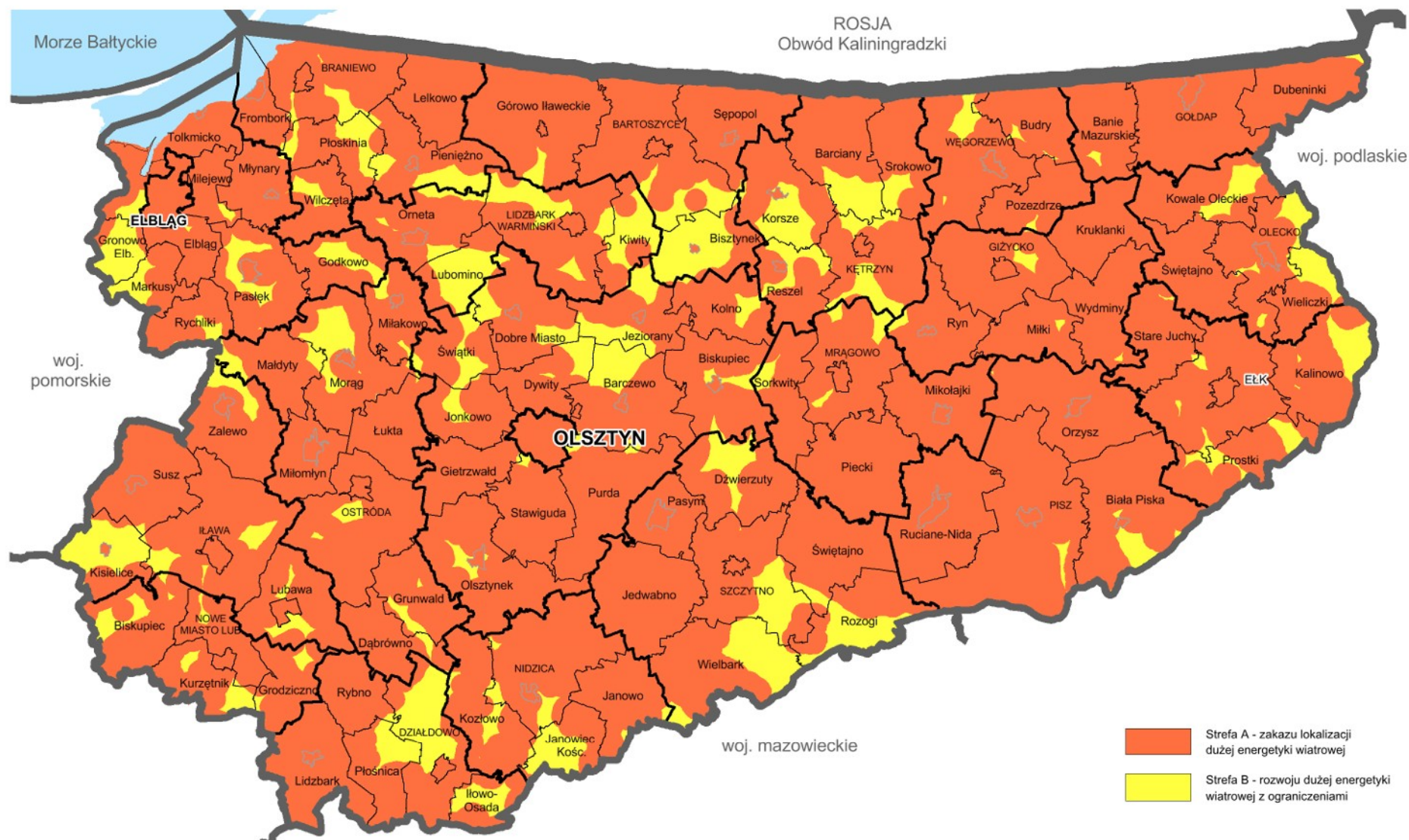
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Sfery rozwoju dużej energetyki wiatrowej

Mapa 50

Źródło: opracowanie własne.

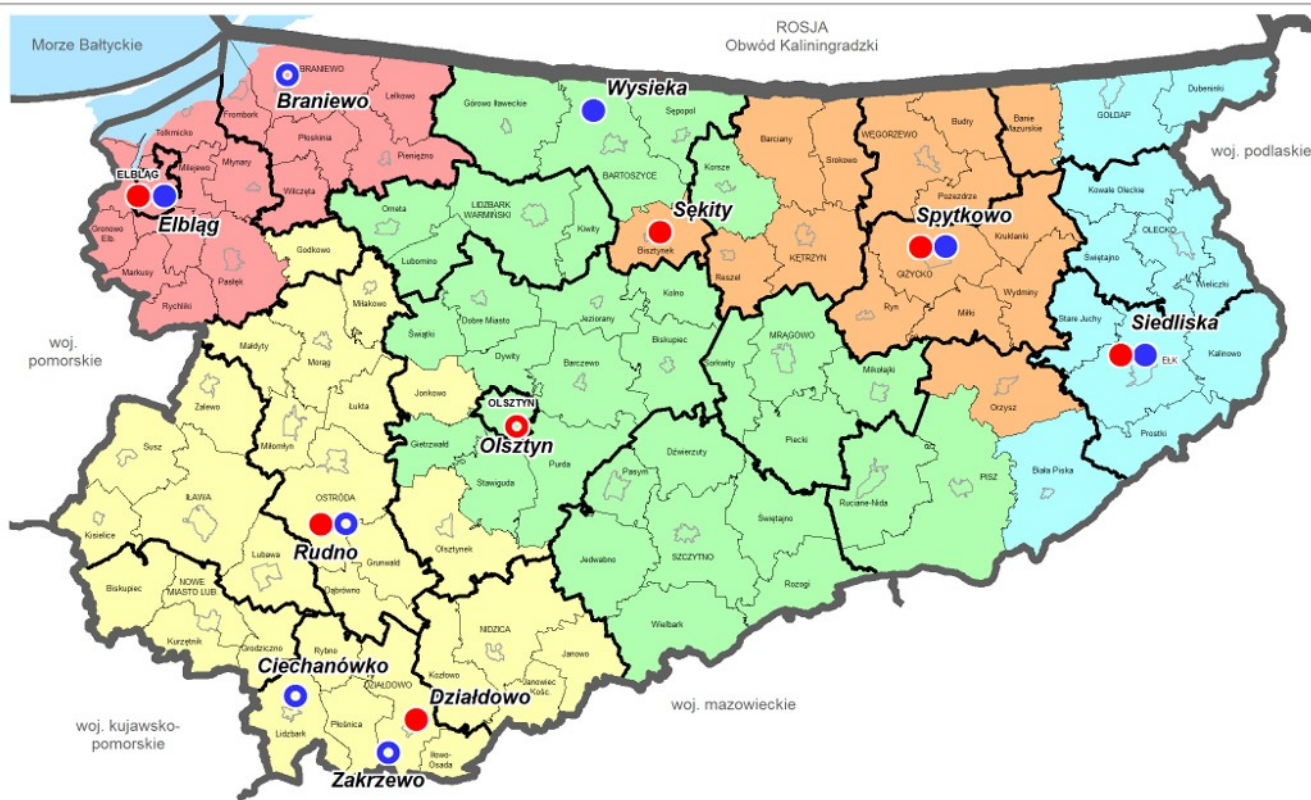
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Gospodarka odpadami

Mapa 51

Organizacja Regionów gospodarki odpadami komunalnymi
w województwie warmińsko-mazurskim

Region północny

Podmioty odpowiedzialne za organizację gospodarki odpadami:

- Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. z siedzibą w Elblągu
- Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Braniewie

Instalacje regionalne:

Istniejące

- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów
- Składowisko odpadów (kwatery balastu)

Projektowane

- Składowisko odpadów (kwatery balastu)

Region zachodni

Podmioty odpowiedzialne za organizację gospodarki odpadami:

- Związek Gmin Regionu Ostródzko-Iławskiego „Czyste Środowisko” zarządzający Zakładem Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych RUDNO Sp. z o.o. w Rudnie k/Ostródy
- Ekologiczny Związek Gmin „Działdowszczyzna” w Działdowie

Instalacje regionalne:

Istniejące

- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów w Rudnie (gm. Ostróda)

- Składowisko odpadów

Projektowane

- Składowisko odpadów

Region centralny

Podmioty odpowiedzialne za organizację gospodarki odpadami:

- Olsztyński Zakład Komunalny Sp. z o.o. w Olsztynie
- Zakład Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Bartoszycach

Instalacje regionalne:

Istniejące

- Składowisko odpadów

Projektowane

- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów

Region północno - wschodni

Podmioty odpowiedzialne za organizację gospodarki odpadami:

- Mazurski Związek Międzygminny – Gospodarka Odpadami z siedzibą w Giżycku zarządzający Zakładem Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Spytkowie Sp. z o.o.
- Kętrzyński Związek Międzygminny – Gospodarka Odpadami (w organizacji)

Instalacje regionalne:

Istniejące

- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów

- Składowisko odpadów (kwatery balastu)

Region wschodni

Podmioty odpowiedzialne za organizację gospodarki odpadami:

- Związek Międzygminny „Gospodarka Komunalna” w Elkku

Instalacje regionalne:

Istniejące

- Instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów

- Składowisko odpadów

Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu gospodarki odpadami województwa warmińsko - mazurskiego na lata 2011-2016.

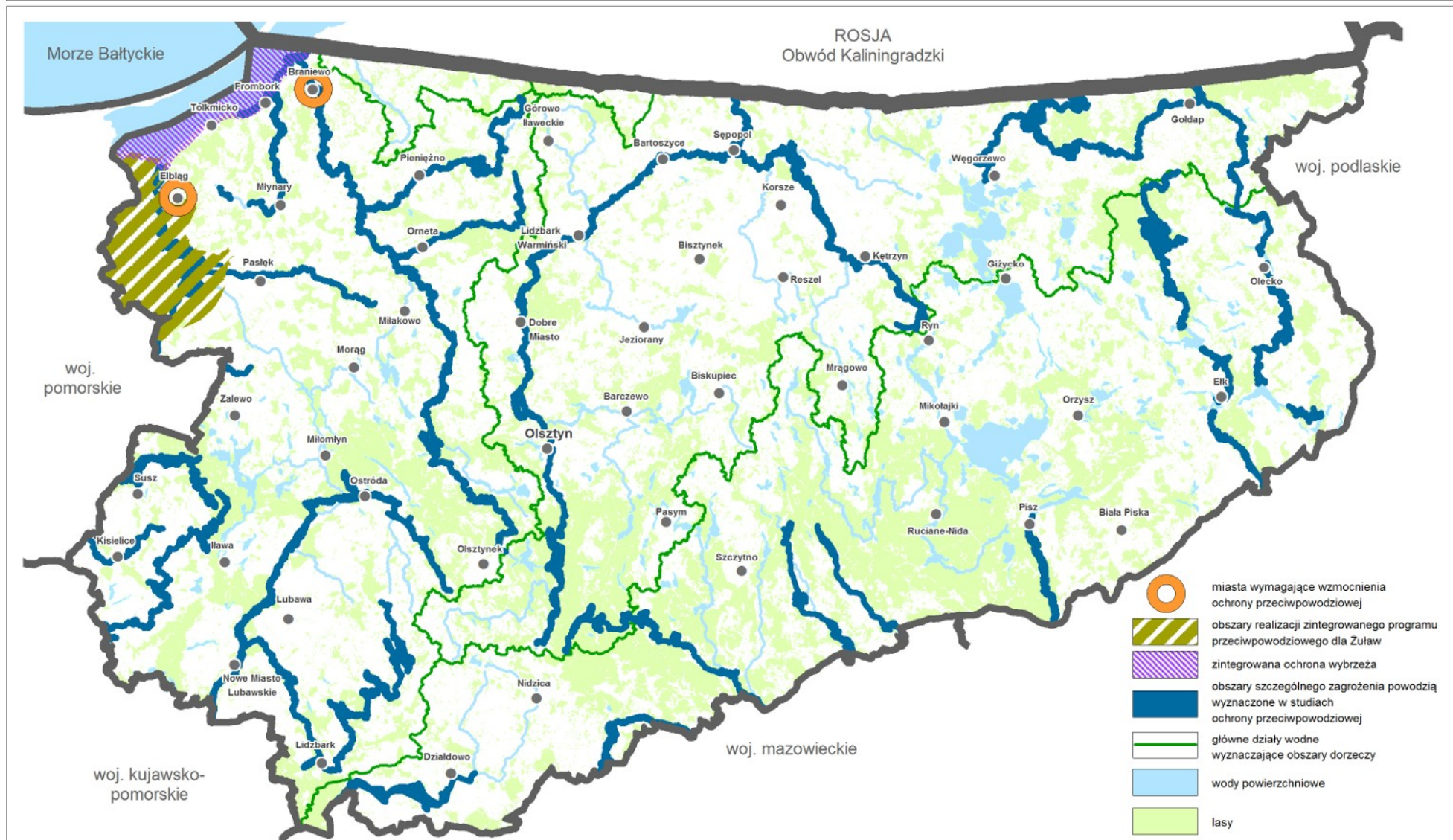
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

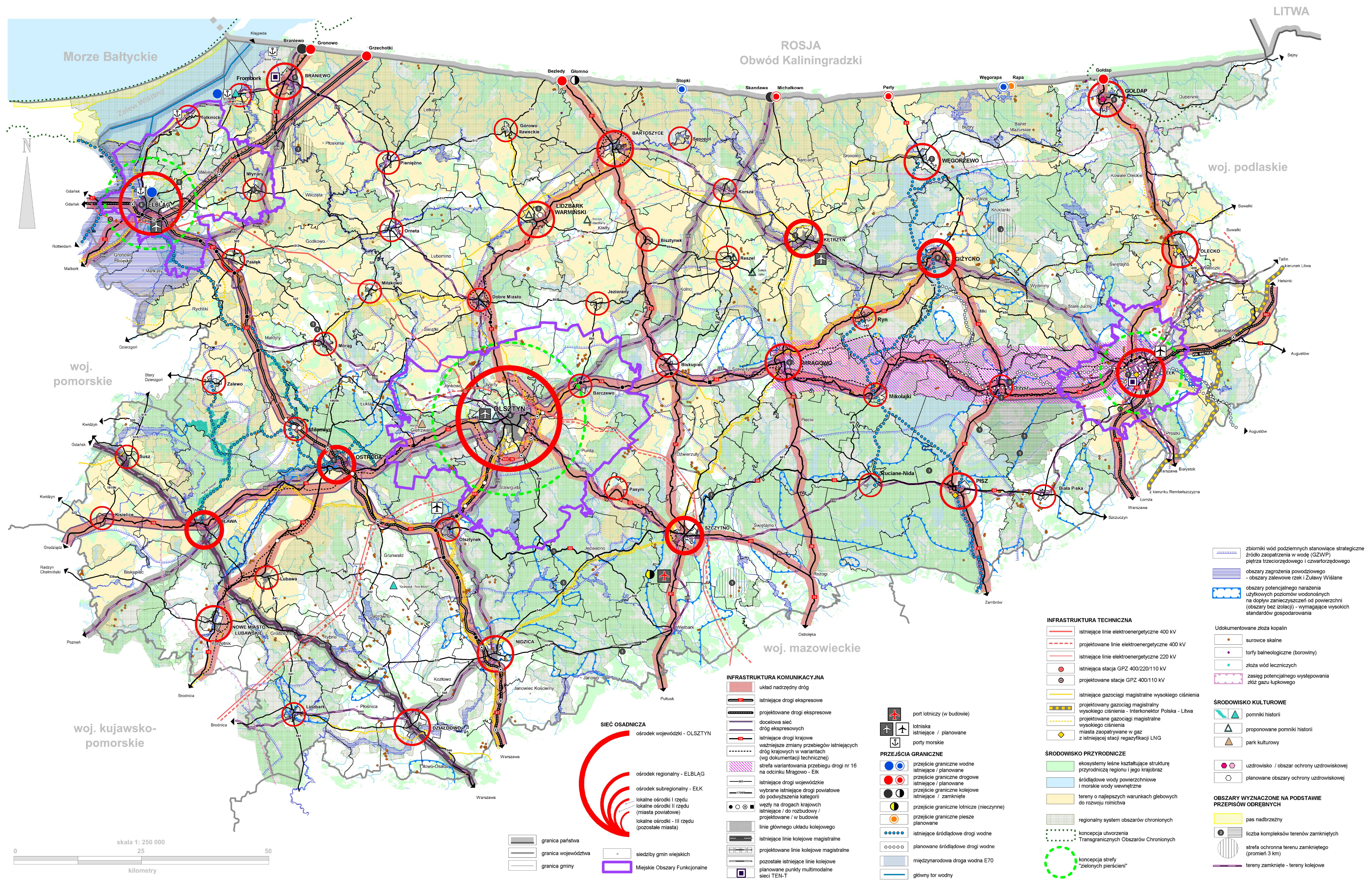
Zintegrowane działania przeciwpowodziowe

Mapa 52

Źródło: KPYK 2013, RZGW Warszawa, RZGW Gdańsk.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

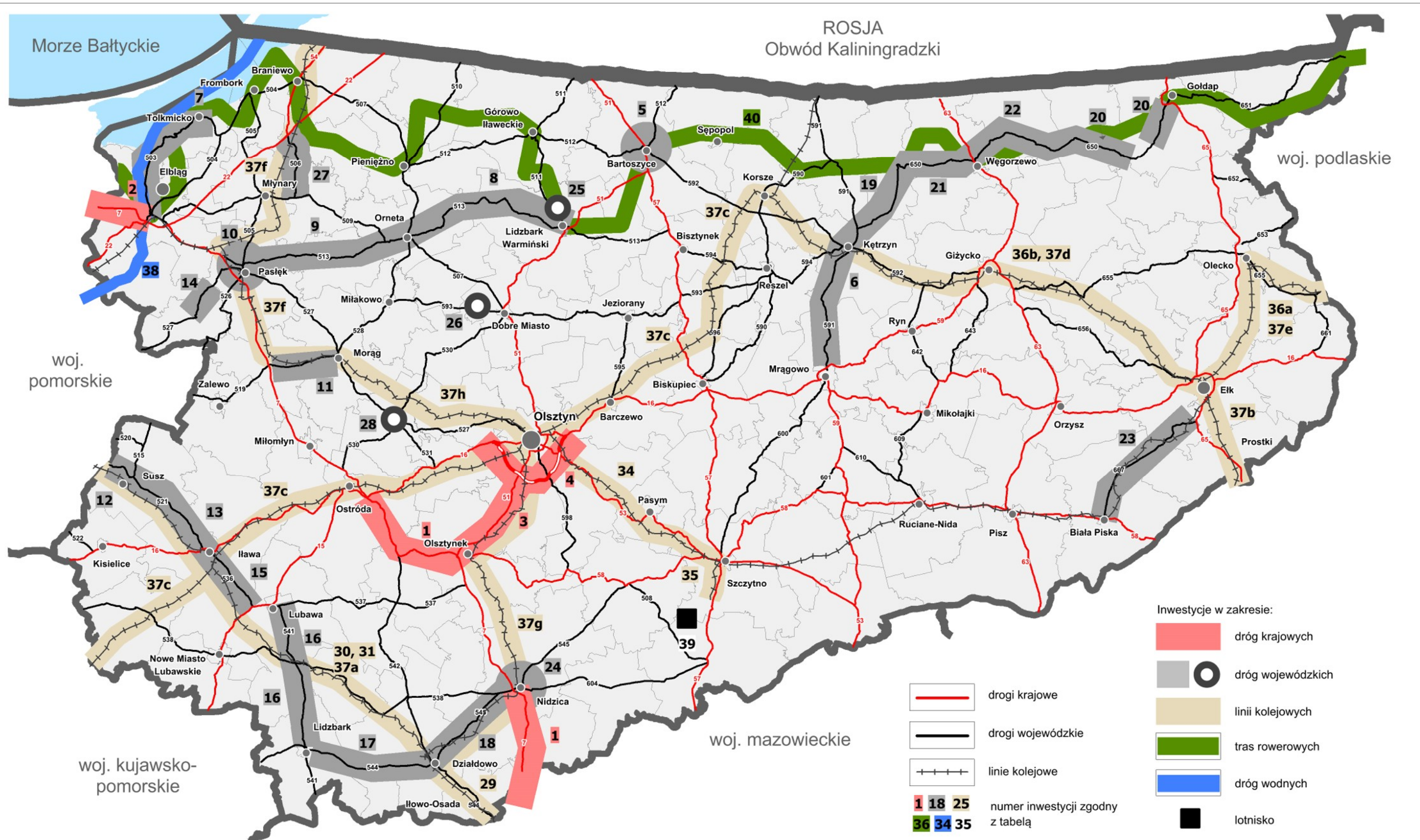

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury komunikacyjnej

Mapa 54

Źródło: opracowanie własne.

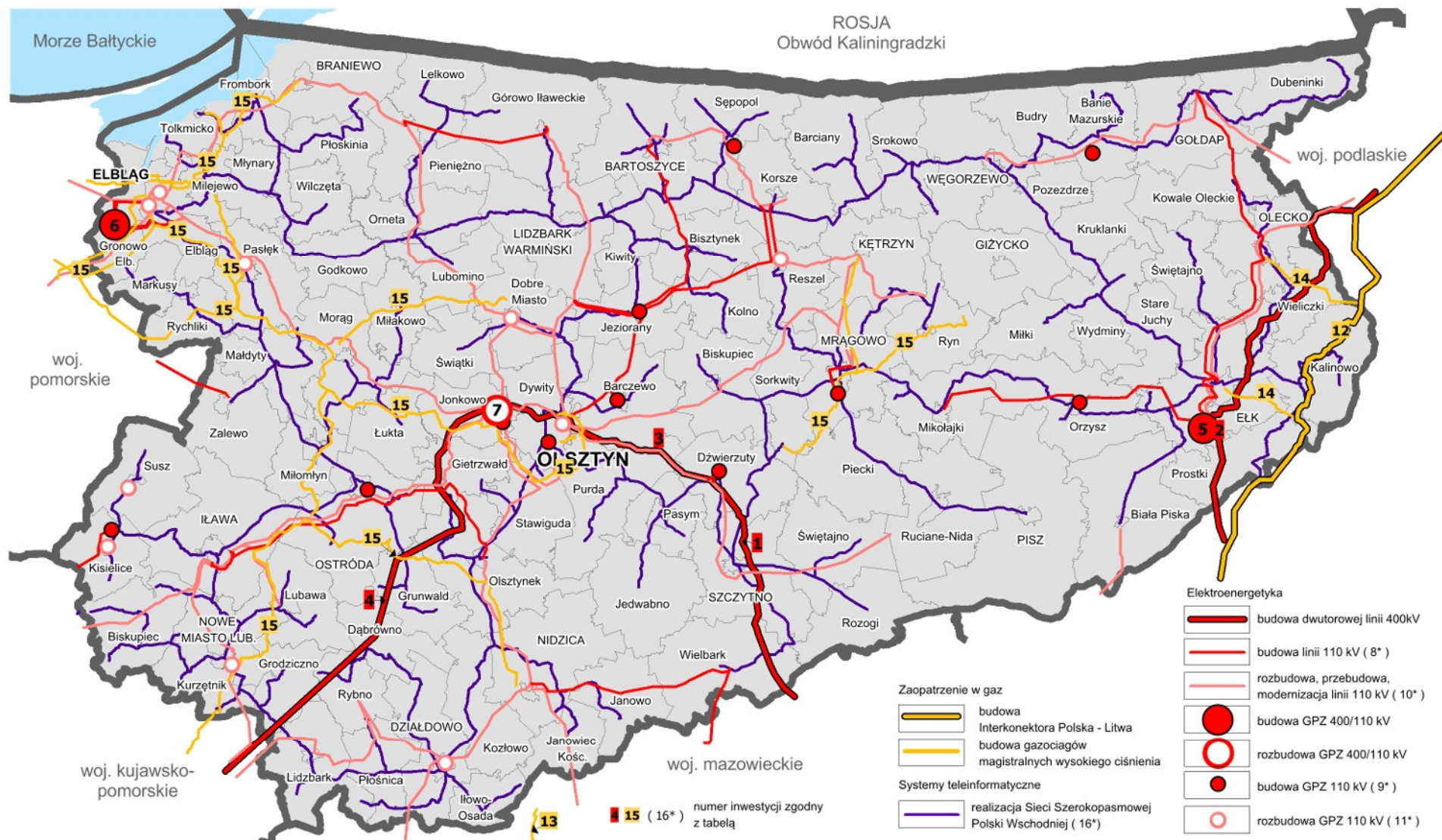
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury technicznej

Mapa 55

Źródło: opracowanie własne.

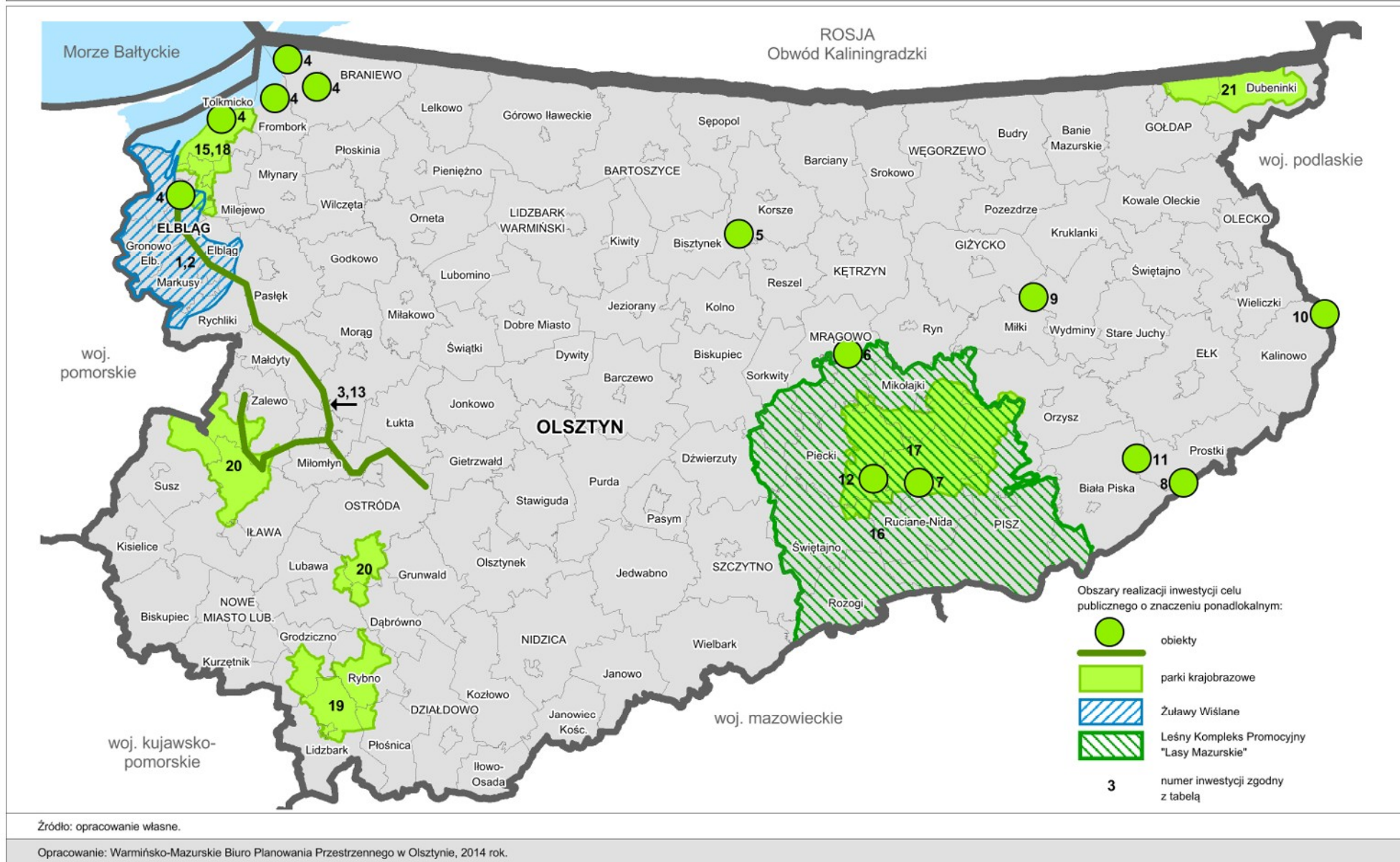
Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu gospodarki wodnej, ochrony środowiska i krajobrazu

Mapa 56

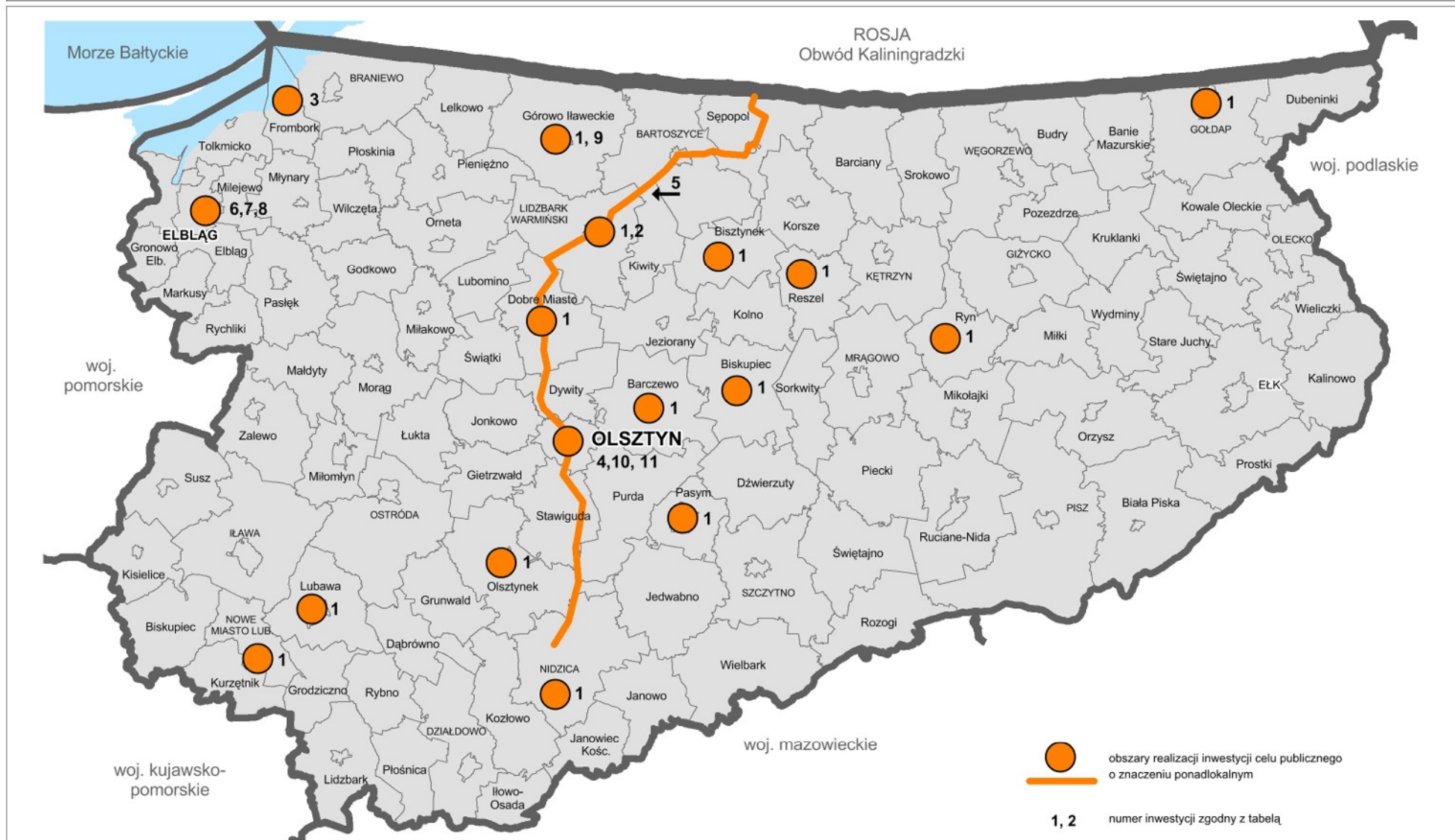

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym z zakresu infrastruktury społecznej i gospodarki

Mapa 57

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie, 2014 rok.